GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.
Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.
Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.
All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.
If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Universitetsbiblioteket

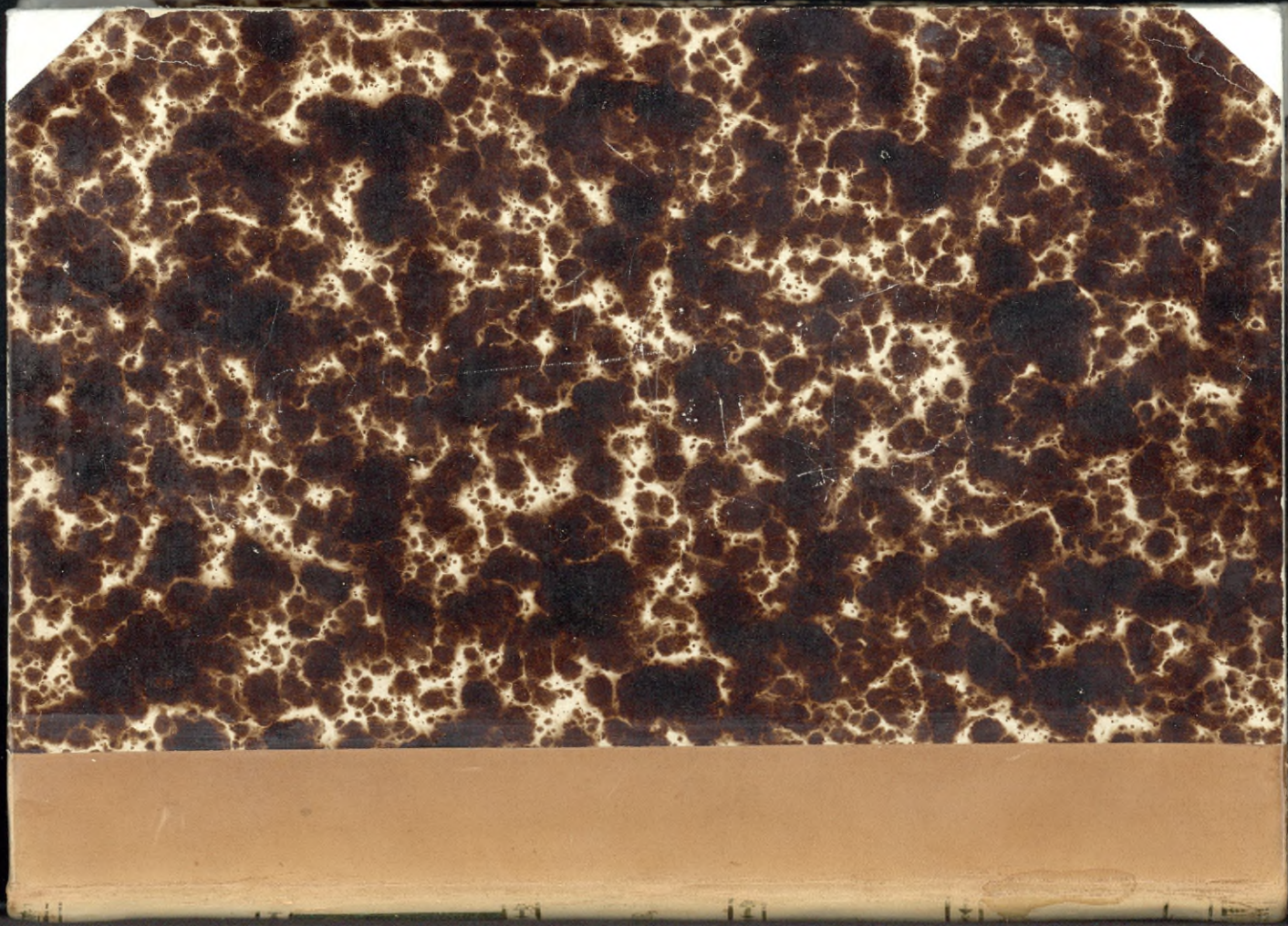

Upsala Univ. Bibliotek

Sv. avd.
Sv. litter.
Samlade

SAMLADE SKRIFTER

AF

C. F. RIDDERSTAD.

FYRATIONDETREDJE HÄFTET.

ANDRA AFDELNINGEN.

DAGRAR OCH SKUGGOR.

FÖRSTA HÄFTET.

STOCKHOLM.
F. & G. BEIJERS FÖRLAG.

Pris 1 krona.

1223

SAMLADE SKRIFTER

AF

C. F. RIDDERSTAD.

ANDRA AFDELNINGEN.

Linköping.
C. F. Ridderstads Boktryckeri, 1880.

SAMLADE SKRIFTER

AF

C. E. RIDDERSTAD.

ANDRA ANDELNINGEN

DAGRAR OCH SKUGGOR.

BERÄTTELSER OCH UTKAST

AF

C. F. RIDDERSTAD.

FÖRSTA DELEN.

Linköping,
C. F. Ridderstads Boktryckeri, 1880.

BERÄTTELSER.

S:T RAGNHILD.

Romantiserad legend.

I.

Natten hade redan inträdt, men det var en midsommarnatt i norden, och den var ljus och klar.

I den lilla klosterkyrka, hvari vi införa läsaren, var dock dystert och mörkt. Liksom man derifrån velat utestänga hvarje stråle från en skön och leende natur, hade man nedfält de svarta förhängena för fönstren.

Endast i koret brann en ensam, flämtande lampa, hvars matta, slocknande låga belyste en altartafla, föreställande jungfru Maria med barnet. Sinnebilden angaf, att klostret var invigdt åt frälsarens moder.

På något afstånd derifrån såg man en nunna, knäböjande på ett af de trappsteg, som ledde upp till sjelfva altaret. Lampans skimmer var allt för ojemnt och svagt, för att fullkomligt kunna belysa henne. Oaktadt den långa, hvita slöjan låg tillbakakastad öfver hennes ena axel, skönjde man ganska ofullständigt anletsdragen. Hufvudet hade sjunkit ned och hvilade i den ena handen. Den andra omfattade radbandet. Hon hade insomnat.

Genom tempelhvalfvet ljöd klockan med dofva slag. Midnattstimmen var förbi. Klockan var redan tu.

En lätt rörelse förmärktes dervid hos den sofvande nunnan. Man kunde nästan tro, att ett svagt eko af klockans slag återtonade, med försvinnande och aftagande ljudfall, genom hennes barm. Hon andades till — klockljudet darrade kanske nästan blott såsom en lätt suck genom hennes hjerta.

Man hörde i detta ögonblick rasslet af en nyckel, som omvreds i en af de dörrar, hvilka ledde till kyrkan.

Dörren gick i detsamma upp, och skenet af ett brinnande vaxljus strömmade in i templet.

Ljuset rörde sig derpå långsamt framåt. Det var ett fruntimmer, som närmade sig med detta. Vid hennes anblick erfor man ett sällsamt intryck. Med afmätta, långsamma steg skred hon allvarligt och kallt framåt. Det var någonting majestätiskt dystert och stelt i denna gång. Klädd i en fotsid svart klädning, med den hvita nunnebindeln tjockt och tätt virad omkring pannan, uppträdde hon på en och samma gång befallande och sträng. I hennes anletsdrag förmärktes ingen rörelse. De hade liksom stelnat i ett uttryck af obeveklig pligtkänsla. Utseendet ingaf visserligen en känsla af vördnad, men den kom ej hjertat att klappa, utan allenast hufvudet att böja sig. I den ena handen höll hon ljuset, i den andra ett litet crucifix.

Den slumrande nunnan på altartrappan väcktes ej af den kommandes inträde. Hennes hvilande, orörliga ställning angaf, att hon ännu befann sig i de luftiga drömmarnes rike.

Allt närmare och närmare nalkades emellertid den kalla, qvinliga gestalten. Snart stod hon vid trappan. Der stannade hon nästan mekaniskt och gjorde en rörelse omkring sig med ljuset, liksom för att bättre belysa och urskilja de omgifvande föremålen. Hennes ansigte antog ett allt strängare och dystrare utseende, under det att hennes mörka och genomträngande blickar flögo längst fram i koret. Hon tycktes söka någon — men förgäfves.

Härunder flammade lampan öfver altaret ännu en gång till, hvarefter lågan på en gång slocknade.

En häftig rörelse angaf den känsla af harm och ovilja, som dervid bemägtigade sig henne.

Hastigt uttog hon ett steg, i afsigt att begifva sig upp i koret; men då hon beträdde trappsteget, föll ljusskenet på den sofvande nunnan.

Hon stannade ögonblickligt. Hennes ansigte skiftade färg. Ögonbrynen drogo sig tillhopa, och en förkrossande blick föll på den sofvande.

— Ragnhild! ropade hon.

Vid ljudet af denna stämma, som tycktes vara van att

befalla och vinna oinskränkt lydnad, sprang nunnan förskräckt upp från sin knäböjande ställning. Genom en ofrivillig rörelse med handen, föll den hvita bindeln härvid af hennes hufvud, och blonda, rika och lätta lockar föllo, befriade ur sin boja, fladdrande ned omkring hennes kinder och barm.

En hastigt öfvergående rörelse förmärktes dervid hos den nysskomna.

Under det hennes ögon slöto sig, liksom ville hon undvika att se lockarne, gjorde hon ett korstecken.

Ragnhild var en mild och späd, jungfrulig skönhet. I första förskräckelsen öfver att finna sig öfverraskad under sömnen, slog hon upp sin blick, full af bönfallande ödmjukhet, mot den stränga abedissan, ty det var hon, som stod framför henne; men då hon mötte hennes iskalla blick — slog hon ned ögonen.

— I går somnade du vid ditt radband.

Ragnhild svarade ej. Hennes kinder blefvo blott ännu blekare.

— Såsom straff dömde jag dig, att i natt bedja och vaka vid vår heliga moders lampa. Du har också nu somnat. Du är dubbelt brottslig.

Ragnhild förblef orörlig med blicken sänkt mot golfvet.

— Du har varit min mest älskade dotter, fortfor abedissan; du gör din moder sorg. Under det du sofvit, har lampan vid altartaflan slocknat. Guds moders öga har försmått att blicka på dig. Ett straff väntar dig, hårdare än du redan genomgått. Tag mitt ljus och tänd åter lampan!

Ragnhild lydde. Utan att lyfta sin blick från golfvet, mottog hon ljuset och begaf sig fram till koret, uppsteg der på en liten trappa och lutade sig öfver altaret, för att verkställa befallningen.

Ljusskenet föll dervid strålande på altartaflan.

I det ögonblick, då hon utsträckte handen, för att tända lampan, hejdade hon sig plötsligt.

— Se, se! utropade hon. Vår heliga moders bild ler mildt emot mig.

Abedissans blick flög öfver altartaflan, men vände genast åter till Ragnhild. Det tycktes, som den unga nunnan långt mera än den heliga jungfrun drog henne till sig. Anblicken af Ragnhild var äfven i detta ögonblick en ganska underbar

och tilldragande syn. Nästan förklarad stod hon der lutad öfver altarat. Man skulle kunna säga att man i detta ögonblick egde en verklig uppenbarelse i henne. Redan var lampan tänd. De begge lågorna — ljusets och lampans — kastade en glans på henne, nästan guddomligt belysande. De ännu lösa, fritt nedfallande lockarne strålade. Vare sig att det var ett återsken af altarljuset eller en synvilla, nog af, Ragnhilds hufvud tycktes omgifvet liksom af en gloria, lätt och luftig, som lockarne sjelfva.

Sådan Ragnhild nu stod der gjorde hon synbart på abedissan ett mägtigt och stort intryck.

Abedissan betraktade henne äfven med oafvänd uppmärksamhet. Men under det hon gjorde ett nytt korstecken, märkte man huruledes de kalla anletsdragen liksom mildrades. I Ragnhilds utseende och utrop låg också ett så sant och okonstladt, ja, heligt svärmeri, att det alltid skulle anslå och rycka med sig något hvar. Abedissans tankegång hade påtagligen redan äfven tagit en helt annan rigtning. Ögonblickets metamorfos hade djupt gripit henne.

Hennes läppar rörde sig. Hon ville tala, men sökte fåfängt efter ord.

Ännu en stund betraktade hon också under tystnad den unga nunnan, som, ehuru uppdraget var fullgjordt, likväl förblef i samma ställning, full af ingifvelse, liksom omedvetet bunden af en helig inre magt.

— Ett under har skett, yttrade slutligen abedissan, ja ett under.

Hvarpå hon härmed egentligen syftade, var ej lätt att säga. Hennes öga hvilade emellertid fortfarande på Ragnhild, under det att handen pekade på den heliga Maria.

Hon sväfvade sjelf liksom i en andlig ovisshet.

— Den heliga modren har förlåtit dig, tillade hon efter ett kort uppehåll; jag gör det äfven.

Att abedissan ej mera egde samma lugna jemvigt i sin själ, märkte man på de halfbrutna ord, hon talade.

— Jag har alltid, talade hon åter, väntat mycket af dig. I ditt hjerta finnas vackra anlag, och jag har önskat att i dig uppfostra en värdig Kristi brud. Svik ej mina förhoppningar. Jag varnar dig i den heliga kyrkans namn. Ditt

straff blifver då fruktansvärdt. Låt en djup ånger och en högre tro nu blomstra i spåret af dina fel! Minnet af detta ögonblicks under skall då inviga din själ i allt högre renhet.

Ragnhilds bröst häfde sig högt. Något underbart och oförklarligt försiggick inom henne.

— Nunnans lif är en troendes bön i natten, fortfor abedissan, hennes död ett uppvaknande till trons sanningar i en högre och härligare dag. Det är en altarlampa, som slocknar, och en sol, som tändes. Måtte du vaka och bedja, att den förra ej slocknar i ditt hjerta, förr än dess stråle der tändt det sanna och rätta ljuset!

Under det hon yttrade dessa ord, förde hon Ragnhild till det närmaste fönstret och, i det hon der tryckte på en fjäder, rullades den svarta gardinen upp.

En klar och strålande sol, som höjde sitt gyllene klot vid den östra himlaranden, kastade i samma ögonblick hela sin första, skära och sköna morgonglans in i kyrkan och fylde dess hvalf med sitt milda ljus.

— Måtte guds sol kläda din själ i ljus, såsom naturens sol nu kläder templet deri! Hvad du vid dess stråle läser i ditt hjerta, gör det. Det är herrans vilje!

En lång tystnad uppstod härefter. Lika allvarliga som abedissans anletsdrag förblifvit under allt detta, lika allvarligt följde ock hennes blick den stigande solen.

— Det är s:t Johannis födelsedagssol, som i dag går upp, talade hon derefter; det är bebådarens, det är döparens sol.

Genom Ragnhilds själ strömmade en mägtig hänförelse. Det ena stora intrycket följde på det andra.

— Denna sol, Ragnhild, bebådar en oändligt härligare bortom molnen, ofvan stjernorna, på andra sidan grafven på samma gång hon i guds namn döper all verlden till ett nytt lif, en ny uppenbarelse. Måtte dess ljus äfven bebåda och döpa din själ i kärlek, tro och hopp!

Hon tystnade åter.

— Ragnhild, tillade abedissan slutligen, jag ser i ditt hjerta, att du aldrig skall glömma denna natt. Tag denna ring af mig, såsom ett ytterligare minne af den.

Uttrycket hos Ragnhild fick i detta ögonblick någonting obeskrifligt. Ansigtet lifvades af en högre eld, kinderna glödde af hjertats helsa, ögat strålade.

— Min moder, utropade hon, då ni väckte mig, drömde jag, att ni gaf mig denna ring. Huru lycklig känner jag mig ej!

— Låtom oss bedja, afbröt henne abedissan.

Man kunde tro, att Ragnhilds lifliga utrop på en gång återkallade abedissan ifrån det ovanliga deltagande, hon visat, så kalla föllo sig dessa afbrytande ord.

När bönen var slutad, tillade hon också blott ett enda ord, utan att ens vända sig till Ragnhild:

— Gå!

II.

I den klostercell, hvari vi nu inträda, finna vi tvenne unga nunnor före oss.

De voro inbegripna i ett samtal.

— Och abedissan gaf dig denna ring, yttrade den ena.

— Hon satte den sjelf på mitt finger.

— Och då du vaknade, föll din hufvudbonad af, och ditt hår . . .

— Ringlade ned. Ja!

— Ragnhild, jag älskar dig, men bäfvar för dig. Något underbart och oförklarligt ingriper i ditt lif.

— Kanske, Elisif. Jag fruktar stundom sjelf derför. Jag har under loppet af ett helt år förföljts af en dröm, som upptager alla mina tankar, en fasans dröm, men som ändock rycker mig oemotståndligt med sig.

— En dröm?

— Ja, en dröm. Då jag innerligast beder till min gud, föres jag bort till en verld, på en gång lysande och fasansvärd; jag förmår ej att beskrifva den. Äfven vaken drömmer jag om den.

— Och denna ring?

— Ja, hvarför gaf hon mig den? Jag var ej värd en belöning, utan straff. Och dock, då hon väckte mig, drömde jag att jag mottog den af hennes hand.

— Och dessa lockar?

— Ja, hvarför är jag den enda, som fått behålla mitt hår?

Elisif gjorde ett korstecken.

— Försynen omgifver dig med ett moln.

— Jag är sjelf ett moln, Elisif; tusen gånger har jag bedt till gud, att en stjerna måtte blicka fram derur, vid hvars klarhet jag kunde fästa mig. Men drömmen, drömmen bortför mig oemotståndligt; den är som ett stormmoln, som jag förgäfves söker bekämpa.

Elisif hade härunder försjunkit i tankar. Då Ragnhild slutade, tycktes hon ha kommit till ett beslut.

— Måtte den heliga jungfrun förlåta mig, men jag måste tala!

— Tala, tala! Men hvad är klockan?

— Hvarför frågar du derefter?

— I natt — rådes dock icke för mig — befalde mig i sömnen en röst, att — att . . .

— Säg ut . . .

— Nej, nej, jag förmår icke.

Elisif drog efter andan.

— Något fruktansvärdt hotar dig.

— Lika mycket. Du hade något att säga. Låt mig höra det. Hvarje stråle af ljus är vigtig i mörkret.

— Hör mig då! Att vår moder, abedissan, gaf dig denna ring, är redan oförklarligt. Känner du ringens historia?

— Nej.

— Den är kort, men underbar. Hon hade en sträng, befallande fader. Emot hennes vilja, fordrade han, att hon skulle förena sig med en man, som hon afskydde. Med våld förde man henne till altaret, för att fullborda föreningen. I det afgörande ögonblicket skall likväl denna ring, såsom ett annat stjernfall, ha kommit från himmelen och slagit sig omkring hennes finger. Af förskräckelse veko alla tillbaka, då hon uppräckte handen och visade, att hon var Kristi brud.

Hon skall då vid altaret hafva gjort det löfte, att aldrig skilja sig vid den, om det ej gälde ett stort och heligt ändamål.

— Och hon har gifvit den åt mig?

— Orsaken känner endast den allvetande guden och hennes eget hjerta. En aning har dock flugit genom min själ. Ditt hår . . .

— Mitt hår?

— Du förundrar dig sjelf öfver att du är den enda bland klostrets alla nunnor, som ännu har det i behåll?

— Ja, ja! Hvarför? Tusen gånger har jag frågat eder alla om orsaken, men de andra, liksom du, hafva ej haft något annat svar än ett korstecken.

— Lugna dig, du skall få veta hvad jag vet. Du erinrar dig den dag, då vi iklädde dig slöjan.

— Jag helsade den dagen, såsom den första dagen af ett helt lif af salighet.

— Det var jag, som skulle afklippa dig håret.

— Jag minnes nog det. Det är derifrån, som vår vänskap började.

— Kyrkan var full af menniskor. Aldrig har någon fest inom dessa murar varit högtidligare. Biskopen, med många af våra fäder, hade tillstädeskommit. Korsången slutade. Redan låg saxen i min hand. Jag nalkades dig. Med mot himlen lyft blick och knäppta händer böjde du knä inför Jesu, guds sons, moder. Högtidligt uttalades de orden, att du skulle skiljas från verlden, liksom min sax skulle skilja håret från ditt hufvud; men på en gång — ack, Ragnhild, många hafva sedan trott, att det var en synvilla, men det var det icke — på en gång omstrålades du af en helgongloria, så vacker, så skimrande klar — och saxen föll ur min hand. Du var sjelf allt för högtidligt stämd, att märka någonting. Men en djup rörelse intog hela församlingen. Alla veko med vördnad och undran tillbaka. Ingen tordes röra vid ditt hufvud. Alla bugade sig. Altarkören uppstämde ett halleluja. Den ärevördige fadren, biskopen, tillät — med ett korstecken — ett undantag för dig. Erinrar du dig, att han lade sin hand välsignande på ditt hufvud. Ingen har sedan dess vågat tala härom. Då du ställt på oss någon fråga, har biskopens korstecken — varit allas vårt enade svar.

Under det att Elisif så talade, sjönk Ragnhild ned på sina knän, och öfver hennes läppar sväfvade en tyst bön upp till allfaders tron. Då hon åter reste sig upp, var hon blekare än någonsin.

— Abedissan har, fortfor Elisif, alltsedan dess vacklat emellan öfverdrifven stränghet och öfverdrifven godhet emot dig. Alla hafva vi sport hvarandra om orsaken härtill? Förstår hon dig eller icke? Tror hon eller misstror hon? Älskar

eller hatar hon? Något oförklarligt måste ha tilldragit sig, då hon gaf dig ringen. Fann hon sig öfvertygad, att hon varit orättvis emot dig eller ville hon stärka dig i din själ? Ett annat anar jag dock. Minne, i den stund, som du så lifligt skildrat för mig, då du lutade dig öfver altaret, för att tända lampan, icke ditt hufvud åter omgafs af . . .

— Af? Hvad menar du?

— Af en gloria? Underverk skapa underverk.

Ragnhild hade med odelad uppmärksamhet åhört Elisif. Men allt som denna utvecklade sina tankar, syntes hon undergå en i ögonen fallande förändring. Den späda, fina, nästan eteriska gestalten, fick derunder ett utseende af styrka och säkerhet, som aldrig förr förmärkts hos henne. Det var, som om något förut sväfvande, för hennes inre öga dunkelt och ofattligt, ordnat sig och klarnat till medvetande. Det svärmiska och drömmande uttrycket antog egenskapen af ett närvarande. På en gång afbröt hon ock Elisif.

— Tyst, sade hon, klockan slår nu. Låtom oss gå.

— Hvart?

— Till Ramundershäll.

— Huru?

— Jag lyder drömmen.

— Åter drömmen.

— Abedissan sade: Hvad du vid guds sol läser i ditt hjerta, gör det, det är herrans vilje.

III.

Det var en vacker, strålande och klar dag. Morgonsolen hade stigit upp utan moln och ännu skymde intet dess glänsande panna. Det var ock en midsommardag.

Under katolska tidens första dagar inom vårt land fans en kyrklig plägsed, att hvarje midsommardag öppna klosterportarne äfven för de jungfrur, som helgat och invigt sig till Kristi brudar.

Nordboens urgamla kärlek för en fri och frisk natur bevarade sålunda till och med i det eljest hårda, trånga och

otillgängliga klosterlifvets former ännu länge en stråle af hvad det förr varit.

Det står i legenden om den heliga Ragnhild:

Det var en gammal sed, att hvar midsommardag
För kristi vigda mör slå klostrets portar opp,
För att få tjena gud allt efter sitt behag,
Ell' ock i menlös lek förlusta själ och kropp.

Jungfru Mariæ eller vårfruklostret i Söderköping hade, följande denna plägsed, äfven öppnat sina portar.

Betäckta af sina långa slöjor, såg man tvenne nunnor vandra klostergatan fram. Allt emellanåt tycktes de vexla några ord sins emellan. Då de framkommo till klostergatans slut, vände de sina steg från staden mot Ramundershäll.

Söderköping var under medeltiden en ganska ansenlig stad. Tiden för dess anläggning är obekant. Den räknades emellertid då för en af Göta rikes äldsta städer. Sten Sture den äldre nämner den uti ett 1481 underskrifvet bref framför de andra inom Östergötland. Stadens belägenhet är ganska vacker. Omgifven af en högländt trakt, förr rikt skogbeväxt, låg den der, ett vackert smycke i en praktfull krans.

Det höga och nästan lodräta granitberget Ramundershäll höjer sig på ena sidan öfver staden.

Gamla handlingar tala ännu i dag om flera i staden belägna kloster och kapell. Sålunda omnämnas Fransiskaner- eller Gråmunkeklostret, Johanniter-klostret, S:t Organs kloster m. fl. kapell.

Bland dessa fans äfven ett Vårfrukloster, invigdt åt frälsarens moder, den heliga Maria.

Det var detta kloster, som de tvenne nunnorna — Ragnhild och Elisif — nyss lemnat.

— Hvad du berättar mig, förskräcker mig, yttrade Elisif.

— Af denna dröm har jag lefvat ett helt år. Det var der — der borta — som jag satt senaste midsommarafton, då jag så plötsligt förnam en sång ur bergets innersta djup, der, som jag, vid ljudet af de underbara tonerna, invigdes åt den förtrollning, i hvars hvirfvel min själ alltsedan lefvat.

Redan då drogs jag allt högre och högre upp på berget; ju högre jag steg, desto vackrare blefvo blommorna omkring mig, desto klarare himmelen, desto härligare sången ur djupet. Framför allt var det en stämma, som oemotståndligt trängde till mitt hjerta. Kom, kom! tyckte jag den ljöd, kom kom! I mina drömmar har den sedan ständigt ljudit. Kom, kom! Tyst! — Hör du! Sången ljuder åter. Rösten kallar mig. Låtom oss gå vidare.

— Nej, Ragnhild, det börjar redan blifva sent.

— Än står solen högt. Än är det långt till midnatten. I legenden heter det:

Det växer allt högt uppå det gröna fjäll
De rödaste rosor och fagra blomster små!
Dit gånga sig så upp den sena sommarqväll
Skön Ragnhild och dess syster, de klosterjungfrur två.

Och de vandrade uppåt.

"Och hör du, skön Ragnhild, vi hafva oss förgått!
Du känner sagan ej om den bergtagne sven?
I tallskogen der ligger bergakungens slott;
Den in der hafver gått, kommer aldrig mer igen".

— Jag känner honom, Elisif. Det är hans stämma, jag hör i sången; det är han, som lefver i mina drömmar; det är han, som bjudit mig hit.

— Bergakungen? Hedningen?

Ragnhild fattade Elisifs hand.

— Du förstår mig icke, säger du.

— Du är en stråle; du lyser, du brinner, du värmer; men sträcker man ut handen, för att gripa dig, får man endast tag i luften.

Den hänförelse, som så oemotståndligt bortförde Ragnhild, gaf henne i detta ögonblick ett uttryck af sann höghet.

— Hedningen, sade hon, skall blifva kristen. Mitt hjerta skall blifva hans dopfunt.

Elisif bleknade. Hon slet sin hand förskräckt ur vännens, sänkte sitt hufvud och gjorde ett korstecken.

— Han har sagt mig i drömmen, Elisif, att han tycker om mina lockar. Då abedissan väckte mig i natt, tyckte jag att jag för henne bekänt allt, och att hon, utan att yttra

hvarken bifall eller klander, gaf mig ringen. Det var bifall nog. Nu vet du allt.

Och Elisif suckade.

"Och ser du, skön Ragnhild, den höga gråstensmur?
Och redan stå vi nu vid lustgårdens port:
Derinom gå mång dvärgar och underlig djur,
Min syster, korsa dig och fly denna ort!"

Ragnhild svarade:

"Och äro redan vi vid lustgårdens port:
In går jag, det månd' kosta mitt rödaste blod;
Men du, liten Elisif, du hädangånge fort:
Allt leker sällsam lust uti mitt unga blod."

IV.

Annorlunda var det i den gråa forntiden, än i våra dagar.

I stället att yfvas öfver hvad vi äro, borde vi, vid jemförelse med våra urfäder, snarare blygas.

Bland fjell och berg bodde bergkungar, resar, jättar och troll. Troll hafva vi väl ännu i dag, men af en simplare beskaffenhet.

Visserligen påstå vi, att vi lefva i upplysningens tidehvarf; men om vi ock gjort stora framsteg i vetenskap och konst, så hafva vi dock förlorat den förnämsta, konsten, t. ex. att trolla. Sjelfva våra konstnärer äro numera icke ens några trollkarlar.

I fysisk utveckling och styrka, hvad äro vi mot forntidens giganter?

En väldig rese i Bohus län, som bodde i Bratteskog och utgjorde hela ortens förskräckelse, påstår man skall hafva varit 20 alnar lång. Hans båda armar sägas ha tillhopa varit 12 alnar.

Om någon skulle smickra sig med att kunna i kroppskrafter täfla med de gamle, så behöfver han bara gå ut i bygden och taga de nära nog öfver allt liggande ofantliga granitblocken i skärskådande, och vi tro att blotta anblicken af dem skall stäfja hans inbillningar. Med de der granitblocken lekte emellertid våra urfäder, såsom med kautschuk-

bollar, man hof dem upp i luften på rak arm och vrok dem hvart man ville. Armstrongska kanonerna kasta nu förskräckliga projektiler; men hvad äro de emot ett granitblock af omkring två famnar i genomskärning. Armstrongskanonen sjelf, med hela sin gigantiska krutladdning, är blott en småsak mot en af våra uråldste fäders armar. Tanken på desse våra urfäders armar torde måhända dock ha kunnat utgöra den första ingifvelsen till dessa kanoner! Hvad veta vi? Men om den fysiska kraften fordom var stor, var den moraliska ännu större. Hvem förmår väl nu att, såsom Hervora, mana de döde upp ur grifterna? Hvilka öfvermenskliga egenskaper egde icke forntidens elfvor, alfer och borgbrudar? Hvar finnes nu ett sådant folk, som huldrafolket, hvars qvinnor, allt efter som de ville, voro gamla eller unga, fula eller sköna, ja, som i svanehamn kunde flyga verlden omkring? Lefva väl i våra dagar menniskor, såsom fiskar, på hafvets djup? Förmår man väl nu mera att fortlefva vid samma ålder, som man dött, till domedag? Finnes den förmågan väl qvar att med en trollformel förvandla hvilken som helst till en varulf, en hobergsgubbe, en lindorm, en gast, en tomte, ja, till ett träd, en sten, en blomma, en vattenlilja? Nej! Vår tid har förlorat alla dessa höga och underbara egenskaper. Den tiden egde man äfven den förmågan att bergtaga sina fiender och sätta dem under en evig trolldom. Trötnade man också sjelf vid lifvet, högsatte man sig i sin graf, i bergens innandöme — hvar som helst — och befann sig ganska väl der och det i århundraden.

En kämpe, vid namn Romund Gripsson, fick i Vanland anvisning på en jätte och berserk, full af trolldom, som efter sin död blifvit satt i hög med sitt svärd. Romund nedsteg i högen och fann en förfärligt stor man, helt och hållet klädd i guld, sitta der. Emellan den döde och den lefvande uppstod ett samtal och slutligen en strid, hvarur Romund gick med knapp seger. Den döde försvarade sig som en rigtig best.

— Förtälj mig, hurn många män du i holmgång öfvervunnit, sade Romund.

— Ett hundrade och tjugu, svarade jätten.

— Länge har du varit menniskor till skada, tillade Romund, och högg dervid hufvudet af den döde och ändock lefvande.

Såsom byte, förde Romund ur högen en ring, en halskedja och det goda svärdet Misteltein.

Jättarne voro naturdyrkare, de trodde på allting, utom på en evig och osynlig gud. De voro sin tids fritänkare, ehuruväl vår tids fritänkare icke derför äro några jättar. Fiender till kristendomen och dess högre uppenbarelse, kunde de icke lida kyrkorna, framförallt icke klockornas ljud. Mot templen kastade de ock oftast granitblock, i afsigt att instörta murarne. I många af dessa block finner man ännu märken efter jättens händer. I Vestergötland finnes ett berg, kalladt himmelsberget. I forna tider — så berättar man — bodde der en jätte. Men så uppbygdes den beryktade Varnhems kyrka, och jätten jagades bort af dess klockljud. Då han utträdde ur berget, sporde han en dräng, som arbetade i närheten, hvartåt Älleberget låg. Drängen pekade då åt det hållet, och i detsamma for jätten af i en väderhvirfvel med den fart, att drängens pekfinger, som han ännu höll i vädret, följde med.

Mycket kunde vara att säga om jätteqvinnorna.

Den ryktbare norske kämpen och vikingen Orwar Odd sköt en gång med sin pilbåge på en jättinna. Pilen träffade ena ögat och gick ut genom nacken samt vände derpå åter till bågen. Då rigtade Orwar Odd pilen mot andra ögat, och pilen träffade det, gick ånyo ut genom nacken och vände derpå likaledes tillbaka till bågen. Jätteqvinnan blef blind, men stupade icke.

Att jätteqvinnorna icke heller saknade stor skicklighet i husliga handaslöjder, derpå har man flere bevis.

Åt samme Orwar Odd virkade en jätteqvinna en skjorta af silke och guld, som hade den egenskapen, att han deri aldrig kunde frysa hvarken på sjön eller på landet, aldrig blifva utmattad af simning, aldrig skadad af eld, aldrig känna hunger och aldrig såras af jern.

Gör allt det der efter, den som det nu förmår.

Men om den höga nordens bergstrakter den tiden bebodde af ett så mägtigt folk, så beboddes landets odlade delar af ett ännu mägtigare.

Der byggde och bodde nemligen ett folk, kommet från Österlandet, bestående, som man kan säga, af bara gudar och gudinnor, asar och asynjor, tillhörande Odens höga ätt.

Hvem har ej hört talas om Oden sjelf, hvars vishet öfvergick all annan, om Thor, hvars styrka aldrig funnit sin like, om Freja, hvars spinnrock vi ännu ha qvar, n. b. på himlen. Såsom skönhetens och kärlekens gudinna, kunde ock den tråd, hon spann, icke vara annat än af himmelsk natur.

Våra dagars strider äro endast barnlekar mot asarnes och jättarnes. Derom berättas de mest förunderliga ting. Emot hvad i utgifna isländska eller gamla nordiska urkunder i ty fall förtäljes, — eger vår tid, i jättelika proportioner icke att nämna något i ringaste mån motsvarande.

Den tidens svärd voro också något annat än våra dagars vapen.

Hvem har ej hört talas om Tirfing, Minnering och Angurvadel? Ett svärd från denna tid beskrifves såsom:

Sköldars olycka,
Med mod i midten,
Förskräckelse i udden,
Blodfärgad orm
Liggande längs eggen,
Med stjerten slingrad
Rundt kring fästet.

Om Rolf Krakes svärd är sagdt, att det var härdadt i det argaste etter, men att svärdsfästet innehöll en läkedom, hvilken kunde bota de sår, som klingan gett.

Men gudarne och jättarne kämpade icke blott med hvarandra, de gjorde, hvad bättre var, de gifte sig stundom äfven med hvarandra.

Den nuvarande skandinaviska befolkningen härstammar således i rak nedstigande linie från både gudar och gudinnor, jättar och jättinnor. Ej underligt alltså, om vi ännu jemt drömma om storverk, ehuru tiden ej ger oss tillfälle att uträtta några. Det är ej vårt fel.

Gefion var en jättemö, men ljuf i umgänge. Man säger, att hon var Gylfes dotter med en jättinna. Odens egen son, Sköld, förälskade sig ock i henne. Så tjusande var hennes skönhet, att hon, då hon gifte sig med Sköld, förledde Gylfe med sina behag att gifva sig i hemgift rättigheten att föröka Skölds rike med så mycket land ur Sverige, som hon med ett plogtag kunde bekomma. Nöjd dermed, skaffade hon sig en plog från jättarnes land, samt förvandlade fyra jättar till oxar

och spände dem före. Derpå satte hon plogen i Svea land och körde ut i hafvet ett godt stycke jord; efter den plogfåran blef sedan Lögaren, nuvarande Mälaren, men landet förde hon söderut till Öresund, och är detta land det nuvarande Seland.

Efter en sådan bragd kan ingen tvifla på, att det rann i hennes ådror både gudars och jättars blod.

Då man talar om att skönheten den tiden var stor i norden, så menar man likväl något helt annat, än då man gör det nu.

I våra dagar jemför man den qvinliga skönheten med liljor och rosor — med en evig trånads konterfej o. s. v.

I forna dagar hade den knappast något jemförligt.

Sjelfva skönheten hade då verkligen i högsta grad storartade proportioner.

Så hade t. ex. Ragnhild i Kettil Högns saga ett ansigte, som var en aln bredt.

Men härom och om allt detta vore mycket att säga, allt för mycket, för att inrymmas här.

När kristendomen kom, försvann dermed icke alla de underbara gåfvor, som våra urfäder egde, utan fingo de endast en annan rigtning.

De legender, som då öfvergingo i folktron, tillhöra ännu underverkens tid.

I stället för att upplysa förståndet och hjertat, riktade man öfvertro och vantro.

Det religiösa sinnet fick derigenom en ännu brokigare verld att lefva i.

Sedan vi nu angifvit det allmänna skaplynnet af den tid, vi teckna, kan våra läsare säkert ej förundra sig öfver hvad som följer.

Vi inträda till en början alltså i berget.

V.

Den tafla, som möter ögat, är af ganska egen natur. Hvalfvet, svagt upplyst af blåaktiga lågor, ordnade i olika for-

mer kring de skiljaktiga föremålen, är ganska högt och omfångsrikt. Kring murarne och de utskjutande väggarna kasta sig mångartade slingerväxter, mellan hvilka — här och der — man ser en bergufs rullande öga. I fonden synes ett glittrande vattenfall; det liknar det silfvergråa skägget och håret på en gammal bard. Bardens harpa, med gyllene strängar, tyckes nästan glimma genom vattenfallet. I en skrefva ser man en varulf i skepnaden af en varg. Närmare dansa täcka svartalfer. Från bergets inre, bortom hvalfvet, ljuder en kraftig sång.

Hafva alla höga asar
Krossats utaf korsets krafter?
Fåfängt vi i templet tända
Fria offerlågans flanma.
Kom, kom, kom!

Skall förbannelsens förtrollning
Evigt öfver verlden hvila
Skall ej solen med sin stråle
Skingra midnattsmörka magter?
Kom, kom, kom!

Svartalfernas dans fortfor. Då sången i det inre af berget slutade, ljödo andra röster:

Vingad ljusalf, täck och fager,
Tager,
Blomma, dig som knopp emot;

Dofte du bland vindar friska!
Hviska
Fjärlar något, ack så tro't!

Bryta stormarna dig åter,
Gråter
Liten svartalf vid din fot.

Ett och annat melodiskt ackord från en gammaldags harpa ljuder genom hvalfvet.

Varulfven vandrar betänksamt fram och åter samt intager derefter sin plats på en af klippans afsatser. Bergufvarne skaka sina gråa vingar.

I samma stund, som sången slutar, höres plötsligt ett häftigt dån. Det skräller till, som om en klippa rullat ned.

Så var ock förhållandet. Der klippan rullat bort, visade sig en öppning eller utgång, hvarigenom en bred ljusflod strömmar in från den sjunkande aftonsolen. En skara af ljusalfer sväfva i detsamma in, liksom burna af sjelfva ljuset. Under det att de så sväfva, klingar i lätta och jublande tonfall deras sång genom hvalfvet.

Med doftande blommors förtrollande prakt,
Med smältande toners berusande makt,
Vi lockat en jungfru från schakt och till schakt.

Slån alfer och elfvor kring henne en krans
Af lefvande blommor i solljusets glans!
Vi jungfrun må helsa med sång och med dans!

Ragnhild inträder härunder. Med oro och förvåning blickar hon omkring sig. Ett ögonblick tvekar hon synbarligen, huruvida hon skall fullfölja sin väg eller återvända. Men ännu en gång kastar hon ögat omkring sig. Hennes förskräckelse ökas. Hastigt vänder hon sig om, för att fly, men i detsamma rullar klippan åter ned öfver ingången. Den flod af solljus, som strömmat in, slocknar på en gång. Sången och dansen stanna. Ett kort och hemskt ljud höres från varulfven och bergufvarne. Uppskrämd af förökad fruktan, hastar Ragnhild ned utför klipptrappan och faller afdånad på ett stenblock. Några ljusalfer hasta till. Andra hemta vatten i kärl af bergkristaller. Man aftager hennes hufvudbonad och badar hennes tinningar. De öfriga ljusalferna, jemte svartalferna, börja åter sin dans. Slutligen uppvaknar Ragnhild såsom ur en fasans dröm. Från det inre af berget ljuder en sång.

Skall evigt väldig viking vandra
I fjellets fasta fängsel fången?
Skall aldrig åter starka armen
Bland stormar styra svarta snäckan?
Kom, kom, kom!

Till gode gudarne i Gimle
Knäböjande vi bedt och blickat!
Till kristna korsets krönte konung
Vi suckar om försoning skickat,
Kom, kom, kom!

Ragnhild igenkänner rösten, som hon så ofta tyckt sig

höra i drömmen. Med återkommande krafter springer hon upp från stenblocket samt följer sången med liflig uppmärksamhet.

— Hvar är jag? frågar hon sig sjelf. Drömmer jag ännu? Nej, nej, jag drömmer icke. Hvad jag ser, har jag redan sett i drömmen, och hvad jag hör, har jag hört i den

Åter ljuder en sång.

Skogen suckar, hafvet suckar,
Fjellens alla bråddjup sucka,
Till en högre, bättre verld;
Skogen drömmer, hafvet drömmer,
Fjellens alla bråddjup drömma,
Om en slutlig himmelsfärd.

Hvarför sucka, hvarför drömma
Skogen, fjellarne och hafvet,
Blickande mot stjernors rund?
Bundna andarne i stoftet
Glömma ej sin lefnadsmorgon,
Bida sin förlossningsstund.

I det ögonblick sångens sista toner dö bort och det mångdubbla ekot upphör i berghvalfvet, dela sig i bakgrunden klipporna i tu och det inre af berget visar sig. En klar dager af hvita lågor belyser föremålen. Äfven här slingra sig vilda växter kring klipporna. Längst bort i fördjupningen ser man jätten Ramunder sitta i högbänk och till höger och venster på sidorna om honom hans kämpar klädde i sina vapenrustningar. Deras sköldar, svärd och klubbor omgifva dem, fästa på muren bakom dem.

VI.

Om Ramunder berättas från forntiden, att han tillhörde en af Östergötlands äldsta och berömdaste slägter samt ursprungligen härstammade från resarne.

I en gammal kämpavisa, vidt kringspridd såväl genom muntlig tradition, som genom otaliga aftryck, tecknas Ramunder såsom en hjesse af första ordningen. Om en härnad mot en mägtig kejsare förtäljes bland annat följande:

Ramunder gick sig på borggården in
Der de lekte boll och guldtärning,
Alla förskräcktes för Ramunders skinn
Och för hans grymma gebärder.
"Vacker lek är det", sade Ramunder,
"Får jag leka med"? sade Ramunder den unge.

Kejsaren utmanades af Ramunder, men vägrade att nedstiga från sin tron.

Ramunder slog på sitt sköna svärd,
Att jorden hon gungad' och riste,
Foglarne dånad' och föllo till mark,
Som förr sunge på qviste,
"Rätt nu blir jag vred", sade Ramunder.
"Kommer du icke ned," sade Ramunder den unge.

Då kejsaren fortfor i sin vägran, trängde Ramunder upp till honom.

Ramunder nappa till sitt stora svärd,
Det han kalla Dymlingen dyra,
Så högg han kejsarens hufvud af
Att det flög femton Spanska milar.
"Jag mente det skull' intet nappa," sade Ramunder,
"Det nappa likaväl", sade Ramunder den unge.

Endast häraf kan man göra sig en bild af den man, som intog högbänken.

Men huru väldig och förfärlig han än visade sig för Ragnhild, vida annorlunda än hon sett honom i sina drömmar, omgåfvo desse honom likväl fortfarande med en så oförklarlig och underbar magt, att sjelfva verkligheten icke ens förmådde skingra det inflytande, som oemotståndligt drog henne till honom.

Hon hade också knappt hunnit att betänka sin belägenhet, förrän hon — återkommen till inre kraft och sjelfbeherskning — begaf sig framåt.

Vid hennes åsyn skälfde jätten till, liksom vid åsynen af ett högre väsende. Han reste sig, men sjönk åter ned i högsätet, han utsträckte armarne, men de föllo åter tillbaka. Den djupaste tystnad herskade.

Ragnhild ville tala, men hon hade på en gång liksom förlorat förmågan dertill.

Det föreföll henne som hon uppvaknat ur de ljufva och milda drömmar, som allt hitintills lifvat hennes själ och ledt hennes fjät, och nu befann sig framför en öfverraskande och förfärlig verklighet.

Äfven hos honom föregick något underbart, men han lade handen på sitt bröst, liksom för att lugna sig.

I legenden tilltalar han henne sålunda:

"Och hör du fina jungfru, säg, vill du bli min brud,
Och blifva mig en drottning så fager och så huld:
Så ger jag dig af silfver en snöhvit bröllopsskrud,
Och gifver dig en krona af rödaste guld."

Ett stort och namnlöst qval öfverföll Ragnhild under detta yttrande. Hon visste ej om hon förstod det rätt, men hon bäfvade förskräckt tillbaka endast för den dunkla föreställningen. Hennes krafter försvunno. Hon dignade ned på sina knän. Hennes händer knöto sig kring korset vid radbandet, och under det hon höjde det upp, sänkte sig hennes hufvud och slöto sig hennes ögon. Den heliga känsla, som genomströmmade henne, återgaf henne i detta ögonblick rösten. Hon bad högt — med hela sitt hjerta — hela sitt väsen till barmhertighetens, kärlekens och nådens gud — till frälsaren och hans moder.

Huru länge hon så bad, visste hon ej. Hennes själ var upplöst i bönen, och bönen dog ej bort på hennes läppar.

Då hon kände sig styrkt och lugnad och åter slog upp ögonen, huru annorlunda var ej allt omkring henne.

Hon befann sig väl i samma hvalf; men alla de lefvande varelser, som hon der förut sett, voro försvunna.

Framför henne stod endast Ramunder — men huru förändrad var han icke! Han stod ej mera der, densamme förfärlige resen, som nyss ingaf henne så mycken förskräckelse, utan såsom en man, hvilken, ehuru bjudande och befallande till sitt väsende, dock med sitt kraftiga utseende gjorde ett storartadt och angenämt intryck.

VII.

I klostret blef det en mägta stor uppståndelse, då Elisif återkom, utan att åtföljas af Ragnhild.

Elisif måste knäböja inför korset och der afgifva sin berättelse.

Om klostret blifvit belägradt af en grym fiende, hade det ej väckt större fasa och förskräckelse. I det tysta och enformiga klosterlifvets stilla frid, var — hvad som timat — en tilldragelse, hvartill ett motstycke icke ens kunde uppsökas i de mest underbara kyrkliga urkunder. Ett verkligt uppror af öfvertro och vantro, af vidskepelse och öfverdrifna föreställningar uppskakade klostrets alla invånare. Den enda, som förblef lugn, var abedissan; men det var isens, det var dödens lugn.

— Sanctissima Maria, suckade hela klostret, ora pro nobis!

Abedissan slöt för öfrigt inom sig hvad hon tänkte. Hon afskickade en pålitlig och säker tjenare till de närmaste klostren, med uppdrag att underrätta deras guardianer eller föreståndare om tilldragelsen. Budet medförde dessutom en särskild skrifvelse, att fortbringas till biskopen. För öfrigt utsände hon klostrets alla tjenare, för att genomsöka skogen och berget. Sedan hon vidtagit alla nödiga åtgärder, instängde hon sig i sitt rum. Så förgingo sex dagar. Klostret, alltid allvarligt, dystert och stilla, var det nu i högre grad än någonsin. Det var icke mer ett blott bönehus, det var ett sorgehus. Dag efter annan återkommo de, som fått i uppdrag att genomsöka skogs- och bergstrakten, utan att bringa några upplysande underrättelser. Från de angränsande klostren anlände flere guardianer. Ehuru ingen af abedissans egen klosterpersonal insläpptes till henne, öppnades dock hennes dörr för desse. Hvad som tilldrog sig derinne, förblef en hemlighet i klostret. Abedissan, lika sträng mot sig sjelf, som emot andra, hade ålagt sig fasta, intill dess Ragnhild blifvit återfunnen, och nunnorna tillade, hviskande sinsemellan, straffad. Sent på den sjunde dagen anlände biskopen sjelf. Efter ett enskildt samtal med abedissan, anbefalde han, att en messa skulle hållas. Messan begicks med all den högtidliga och heliga ståt, som den katolska kyrkan så väl vet att utveckla. Biskopen hade till och med särskildt anbefalt afsjungandet af ett e profundis för Ragnhild, som han ansåg förlorad.

För första gången efter den oförklarliga tilldragelsen syntes abedissan dervid i kyrkan. Sorg, grämelse och fasta hade djupt tärt henne. Utrycket i ansigtet var strängare och skarpare än nå-

gonsin. I ögat braun en glöd, hvari hennes hela inre liksom urladdade den känsla af bitterhet, som uteslutande bemägtigat sig henne. Kinderna voro blekare och mera insjunkna än förr, pannan stoltare och mera befallande, läpparne pressade tillhopa, liksom hon derinom velat instänga hvarje ord.

Då högtiden var slutad, framträdde hon till biskopen vid altaret, böjde sina knän och bad att offentligt få aflägga sin bikt.

Detta så ovanliga steg kunde ej annat än tilldraga sig den största uppmärksamhet.

Efter erhållet tillstånd, förklarade hon, att om Ragnhild var, efter hvad allt tycktes ådagalägga, brottslig, så var hon, abedissan sjelf, det i långt högre grad. Hon erinrade om den dag, då Ragnhild vigdes till nunna, samt huruledes man då tyckt att en helgongloria omgaf hennes hufvud, och derför af ett öfverväldigande intryck och oförklarlig svaghet låtit, i strid mot kyrkans lagar, henne få behålla sitt hår. Hon anklagade sig framför allt för denna svaghet, emedan hon, såsom qvinna, bort inse att den yttre flärd, som således undantagsvis blef Ragnhild medgifven, alltid hos henne skulle underhålla verldsliga tankar och vända sinnet till en syndig fåfänga. Hon påstod, att sjelfva glorian, som alla trott sig se, endast hade varit ett djefvulens påfund, som icke allenast vid tillfället slagit alla närvarande med blindhet, utan fortfarande bibehållit dem, framför allt henne sjelf, deri. Hon bekände nemligen, att hon, ehuru hon visserligen understundom tvekat, likväl, i tron på glorians bebådande betydelse, sett och tänkt sig i Ragnhild en af gud väckt, af den heliga jungfrun utkorad samt af helgonen kallad, att en gång upptagas i deras krets. I sitt tvifvel — och detta tvifvel hade ofta återkommit — hade hon, missnöjd med sig sjelf, icke kunnat återhålla att låta det tungt falla på Ragnhild. I de ögonblick åter, då hennes tro på Ragnhilds höga sändning åter vaknat till lif och kraft, hade hon öfverlåtit sig till en godhet full af tillitsrik svaghet. Hon betraktade sig derför i dubbelt afseende brottslig; brottslig både i sin stränghet och sin godhet. Hon förtäljde, huruledes hon ålagt Ragnhild, för begången försummelse, såsom penitens, att natten till midsommardagen vaka vid madonnabilden i kyrkan, samt huru hon, då hon nattetid inträdde der, i afsigt att befria henne från den återstående delen af straffet, funnit henne insomnad samt lampan slocknad. Hon redogjorde för den smärt-

samma känsla, som dervid intagit henne, samt sitt beslut att en gång för alla bestraffa Ragnhild på ett sätt, som hon aldrig skulle glömma, genom att låta gå i fullbordan, hvad som bort ske vid hennes första upptagande i klostret, nemligen genom att afklippa hennes lockar, denna flärdfulla prydnad, hvarmed abedissan ansåg att onda magter ännu bundo Ragnhild vid den syndiga verlden. Med ett uttryck af den djupaste förebråelse mot sig sjelf, tillade hon dock, att Ragnhild, efter erhållen befallning att tända den slocknade lampan, och då hon stod lutad öfver altaret, för att verkställa det, åter hade varit omstrålad af samma gloria, som hon sett en gång förut; att denna gloria, för hennes uppfattning och föreställning, liksom knutit ett heligt skyddsband omkring hennes lockar, hvadan hon, ledd och betagen af denna tankegång, ånyo hängifvit sig åt föreställningen om Ragnhilds höga sändning. Hon erkände sig mer än felaktig och brottslig, enär hon låtit denna föresällning så öfverväldiga sig, att hon, liksom för att stadfästa Ragnhild i sin misson, till henne öfverlemnade det dyrbaraste tecken, som hon, vid randen af en stor olycka, sjelf emottagit såsom ett underverk af en högre försyn. Hon menade ringen. Hon tillade dock härvid, liksom sökande efter ett medel att rädda sig från sin egen förebråelse, att hon ögonblicket efter denna sin handling djupt ångrat sig, ehuru det redan var för sent.

Sedan hon afgifvit denna bikt, förklarade hon, att hon ansåg klostret vara besmittadt af en oren ande samt sig sjelf mer än någon annan derför anklagelsevärd.

— Men för att rena dessa, åt guds heliga moder invigda klostermurar — yttrade hon, afslutande sin syndabekännelse — och för att, genom en värdig ånger och bot, sjelf finna ro och frid i min själ, nedlägger jag icke blott, ärevördige fader, härmed den värdighet, som jag af er en gång emottagit såsom klosterföreståndersk, utan får på samma gång jemväl förklara att jag fattat det oåterkalleliga beslutet, att oförtöfvadt företaga en pilgrimsfärd till Jerusalem, för att vid den heliga grafven söka nåd och frälsning.

Abedissans yttrande följdes med odelad uppmärksamhet. Det var första gången, som hon lät någon annan kasta en blick i sitt inre. Hvad hon sade öfverraskade derför mindre mähända för sjelfva innehållets skull, än derför att man derigenom liksom invigdes i hennes hjertas lif. Hennes röst — all-

tid kall och sträf — var det äfven nu. Allt som ämnet lifvade henne, mildrades den dock, och slutligen ljöd den klar och ren genom tempelhvalfvet. Förklaringen, att hon nedlade sitt embete och ämnade företaga en pilgrimsfärd till kristi graf, gjorde det djupaste intryck.

Men detta intryck skulle snart efterföljas af ett annat, ännu mera oväntadt. Det skulle dock komma från ett helt annat håll.

Den tystnad, som herskade i templet, störtes i detta ögonblick utifrån på ett ganska förfärande sätt.

Klostrets grundmurar darrade nemligen på en gång till liksom för en aflägsen åska eller underjordisk stöt.

Häpnad och förskräckelse intogo de närvarande.

Porten till kyrkan sprang i detsamma dånande upp.

Alla vände sina blickar deråt.

Biskopen, som ämnat tröstande besvara abedissan, kände sin tunga bunden af öfverraskning.

Ett utrop ljöd från nunnorna.

Abedissan vände sig om, men med ett korstecken sjönk hon åter ned på sin plats.

På den stora gången, som ledde från ingångsporten och fram till altaret, visade sig — hvad skulle man tro — en syn — en oväntad syn — en flicka, med guldgula lockar, som närmade sig. Det var . . .

Men derom längre fram.

VIII.

Då Ramundershäll öppnade sitt bergpalats, var det liksom en förgången hedendom öppnat sina salar, en hedendom, visserligen till sitt ursprungliga skaplynne tillhörande Odens tid, men ändock, åtminstone i flere afseenden, uppblandad med många tillsatser af främmande, på asalärans sista tider tillkomna element. Då Ragnhild inträdde der, var det liksom hade kristendomen, i skepnaden af en, utaf heliga ingifvelser ledd, ung och skön jungfru, trädt hedendomen till mötes.

Betagen af fasa vid det underbara och ovanliga, som vid inträdet mötte hennes blick, hade hon sökt stöd och

kraft i bönen. Men bönen är icke blott en ljudande röst, en gripande stämma, den är äfven en lysande stråle, ett värmande ljus; den är en röst från våra hjertan, ett ljus från vårt förstånd. På en gång djupt tilltalande och sant upplysande, strömmade äfven hennes bön genom berghvalfvet. I denna bön höjde hon icke blott sig sjelf högt öfver det jordiska öfver den sinliga verlden, hvari hon befann sig, utan hon höjde liksom äfven den till ett högre och bättre.

I den stund bönen dog bort på hennes läppar visade sig allting omkring henne annorlunda än förut.

Bönen hade liksom renat luften och förskingrat de mörka skuggorna. Föremålen visade sig dermed ock i en annan dager. Ramunder sjelf stod icke mera framför henne såsom en fasaväckande, från Jotunhem nedstammande, rå rese, utan såsom en kraftig man af hög och ädel gestalt.

Vid sin första helsning hade han skjutit en bred armring af guld, smidd af elfvor, på hennes arm. Då han verkställde det, var hon allt för vanmägtig, att afböja det.

Det var ögonblicket derefter, som hon af förskräckelse dignade ned på sina knän.

Vid anblicken af ringen spratt hon till.

Men den ringlande ormslingan, full af runor, som var inristad derpå, glänste så oförklarligt emot henne.

Ramunder talade:

Var välkommen, väna
Dotter utaf dagen!
Som en sol du stråla
Skall i dessa salar.
Dina bud ska blifva
Bjudande ibland oss.
Helsad här i högbänk
Vare du, som drottning!

Då så han talade, drog hon sig ovilkorligt tillbaka. Det var något i hans ord, som förskräckte henne.

Dolda, höga magter
Döma hvarje dödlig.
Asa-templen alla
Tiden ned har trampat.
Jagade från jorden,
Gudarne de gode,

Väuta här på verldens
Sista stora skymning,
Sista stora strid.

Säg hur många stjernor,
Som på himlen sitta;
Säg hur många sandkorn,
Som vid stranden skimra; —
Summan ock du säger
På de år och dagar,
Höga domen hvilat
Öfver detta hufvud. —
Hör min saga, hör!

— Tala!

Djup och sann vår dyrkan
Steg i disar-salen.
Tro och helig lofven
Lärde asa-läran.
Kom så hvite guden.
Andra altar, andra
Seder också skapa:
Trofasthet och tillit
Trampas ned i stoftet,
Ord och afsked svikas,
Fegsint falskhet födes,
Solens strålar slockna
I den vida verlden,
Vintrar utan vårar
Komma med sin köld.

Så talade Ramunder. Han beskref härefter den höga nordens asa-tempel, dess rikedom och prakt; huruledes dess väldiga stenmur varit beklädd med skimrande guldplåtar samt dess väggar och tak likaledes öfverdragna af guld, och en guldkedja omgifvit dess takås, så att templet spred sin glans vida omkring. Han förtäljde det allvar, hvarmed hans tid egnade gudarne sin dyrkan, den aktning man egde för andras tro och fordrade för sin egen. Han beskref med vild kraft det raseri, som intogo alla, då, på råd, gifna af den nya lärans prester, templet svekfullt antändes och dess gudar, dess disarsal, liksom den heliga offerlunden, förbrändes till grus och stoft. Han skildrade, huruledes hela landet intagits af en mägtig hämndkänsla, huru man i trenne år stridit, blotat, offrat, samt slutligen huru deras konung, Blotsven, med alla sina kämpar, nattetid förrädiskt inbrändes. Ramunder hade med

sina krigare dock undgått detta öde — honom väntade ett annat. Han förmälde, huruledes en af påfven hitsänd hvitklädd prest, Eskil, genom trollkonster en dag, vid ett stort offer, släckt sjelfva offerelden, tänd till Odens, Thors och Frejs ära, samt den vrede, som dervid intog folket; huru Eskil blifvit dömd att stenas, äfvensom huruledes han — Ramunder sjelf — gifvit honom dödsslaget. Han berättade, huruledes han, då han en tid derefter ville ingå i ett, i en helig lund åt Thor egnadt bönhus, på dess tröskel mötts af en gubbe, i hvars bleka och blodiga drag han igenkänt den af honom ihjälslagne Eskil, som öfver honom uttalat bannlysningens eller förbannelsens dom: "Der du sätter din fot eller spänner ditt segel", hade han talat, "skall allt i naturen uppresa sig emot dig. På land skall du besegras, på haf skall du sönderrifvas af stormen. Ditt svärd skall varda slött, ditt spjut ej nå målet, motgången blifva din skugga, straffet vandra i dina spår, hopplöshet gå framför dig. Sätter du din fot på dina fäders jord, skall den öppna sitt svalg till en evig förbannelsens graf, utom hvars trollkrets du ej under århundraden skall komma. Död och dock lefvande, skall du vandra i natten och längta efter dagen, till dess kärlekens och ljusets ande besegrat din råa kraft, och du sjelf, såsom försoningsoffer, krossat asagudarne i din själ och bedjande faller till fota för hvite krist." Så hade den gamles ord fallit. Men denna förbannelse hade Ramunder tillbakavräkt med en annan icke mindre fasansvärd emot hvite krist; — men från denna dag hade en underbar magt alltjemt ingripit i hans lif. Segern, lyckan och glädjen hade vikit från honom. Efter många års vikingafärder kring främmande haf, drog honom slutligen en oemotståndlig längtan tillbaka till fädernehemmet. Han återvände äfven till det, beredd att kämpa den bebådade sista striden. Med sina kämpar inträdde han i borgen, men knappt voro de komne ditin, förrän borgen — och dermed äfven berget — slöt sig omkring dem alla och domen gick i fullbordan. Huru många århundraden sedan dess förgått, kände han ej. Alltjemt väntande den strid, hvarur han var förvissad att Oden skulle gå segrande, hade han städse beredt sig derpå. På senare tider hade likväl underliga tankar börjat föresväfva honom. Oma, hans forna brud, hade besökt hans tankar. Först hade hon visat sig, såsom hon i lifvet varit. Småningom hade hon förändrat sig. Ifrån en jätte-

qvinna hade hon blifvit hardt nära såsom en ljusalf. Det enda, som hon oförändradt bibehöll, utgjordes af de guldgula lockarne, som så mycket behagat honom. För öfrigt hade hon varit skönare och ljufvare, mera barn än förr. På den sista tiden hade — förundransvärdt dock — det glänsande armband, som han en gång gifvit henne, liksom förflyttat sig och omgifvit dessa lockar med sin gyllene ring. En namnlös längtan och oro hade från denna stund gripit honom. Han förstod sig ej mera sjelf. Hela hans varelse hade blott varit upptagen af en enda tanke, yttrande sig i ständigt genom bergets salar ljudande suckar:

— Kom, kom, kom!

Då han hunnit hit, tystnade han på en gång.

En våldsam och mägtig känsla höjde hans bröst. Hans ögon vidgade sig, och — liksom vid Ragnhilds första anblick, höjde sig hans armar emot henne.

— Det är ingen synvilla, yttrade han; nej, du är Oma, sådan hon besökt mig i mina drömmar! Du bär hennes ljusa lockar, hennes vackra lockar. Du är Oma, som kommit till mig, såsom ljusalf, för att fylla min bragebägare till den sista striden. Du har då hört min röst! Förtälj mig ditt budskap från Walhalls gudar, kom, tala! Ingen magt skall hädanefter skilja oss från hvarandra.

IX.

Det är icke blott den höga och lodräta bergklack, som höjer sig öfver Söderköping, som bär namnet Ramundershäll. Berget sträcker sig längre in emot Oxtorps-sjön och de forna Egelsjöarne. Platån brytes af täcka, mellan bergsskrefvorna slingrande, dels odlade tegar, dels vilda dalgångar, dels mindre vattendrag, hvari rudor — vår nords guldfiskar — stimma. På bergets öfversta höjd, som höjer sig 38 svenska alnar, finnes en vacker och behaglig slätt, som kallas Lekarebacken, ett namn, som den ursprungligen erhållit af de lekar, som stadens ungdom i forna dagar under den vackra årstiden der brukat öfva. Mellan klipporna upprinna flera källor, innehållande ett friskt och klart, helsosamt och välsmakande vatten. Bland dem

märkes isynnerhet S:t Eriks källa, som säges vara fördelaktig för svaga ögon, och Trummekällan, som förser hela staden med ett ypperligt dricksvatten. Från uräldsta tider har man många förunderliga berättelser om detta berg. Af Vikingabolet Ramunders borg finnes nu ej annat minnesmärke qvar än en högst förfallen mur med en dervid fäst jernring. Muren utgör 847 alnar, dess höjd 3 alnar och dess tjocklek 7. Stenblocken äro staplade på hvarandra. Såsom en sägen, vittnande om dess forna rikedom och prakt, talar allmogen om att en källare ännu i dag der skall finnas full af guld och ädla stenar, äfvensom om en trädgård — en underbar trolllund — med de praktfullaste blommor och de skönaste frukter, ehuruväl, beklagligtvis, begge två äro dolda för menniskors ögon. Bland bergets sandör och klapperstenar har man tid efter annan hittat kristallstenar af den ädlaste sort. Inom staden skall ännu i dag också bevaras sådana stenar, dels så fullkomligt runda, såsom vore de mästerligt väl svarfvade klot, dels ovala såsom ägg, till en del med sådan konsterfaren skicklighet slipade, att de, vända mot solen, med sin strålbrytning upptända eld.

Man vill ock veta att, under den tid Söderköping hade sitt eget mynthus, en falskmyntare här hade sin verkstad, eller sin myntmästarekammare.

Inför domkapitlet i Stockholm 1620 stodo ett par borgare från Norrköping, jemte ett par andra, anklagade derför, att de i berget brukat svartkonst och under signerier och besvärjelser "läst några gossar i syn" på det att de skulle kunna upptäcka och se "nedsatta och fördolda skatter i jorden".

Sådan är i korthet berättelsen om detta berg.

I sex dagar vandrade Ramunder och Ragnhild i dess salar. Man kunde säga att desse liknade grufvor, dels belysta af det ljus, som föll in från öppningen i hvalfven, dels af på de utskjutande klippafsatserna tända lågor, hvilkas sken bröt sig skimrande mot väggar af gnistrande malmer. Tystnad och hvila herskade dock ej i dessa djupa innandömen. Arbete och verksamhet förefunnos öfverallt. I en del af rummen smidde dvergarne ännu kostbara, väl härdade och spänstiga svärd, om hvilka, under namn af dvergasmide, man ännu i våra dagar vet att förtälja de oförklarligaste ting. I andra stodo jättarne vid sina s. k. jättestäd och hamrade sköl-

dar och brösthamesk af guld och silfver. Åter i andra såg man en elfvadrott, omgifven af elfvor, dels syssla med att i skiftande färger inlägga trollrunor i vapnen, dels ock med att förfärdiga armringar och andra smycken, prydda med ädla stenar, hvilka sig emellan bildade vishets- eller kärleksrunor.

I sex nätter sutto de på Ramunderhälls bergklack. Öfver deras hufvuden utbredde sig midsommarhimmelens milda, knappast något ögonblick slocknande glans. Der vandrade deras tankar bland högre rymder. Under det jorden hvilade, vakade högre väsen der. I djupa, friska drag inandades de naturens allsmägtiga lugn. Praktfullt vidgade sig omkring dem landskapet. Öfverallt herskade en frid, djupt ingripande i deras tankar och känslor.

Så kom den sjunde natten . . .

I sex nätter talade Ramunder om Asgårds höge gudar, om den strid, som han trodde förestå, då Fenrisulfvens bojor skulle brista och Midgårdsormen vältra sig upp ur hafvet, himmelen remna och Surtur komma med sitt flammande svärd.

I sex dagar talade Ragnhild om ljusets seger öfver mörkret, om korsets välde öfver verlden, om Kristi förklaring och uppståndelse från de döda, om allmän återlösning och försoning.

Så kom den sjunde natten . . .

Ragnhilds yttre skönhet hade anslagit Ramunders öga och sinne. Hennes inre skönhet förstod han ej ännu, men den yttre banade en väg för den. Allt som detta försiggick inom honom, uppreste sig likväl hans egen natur deremot. Det religiöst kristliga väsende, som Ragnhild sökte delgifva honom, bekämpades af hans hedniska, lika kalla som formbegränsade föreställningar. En häftig inre strid uppstod i följd häraf. Allt mer och mer försjönk han i en dyster slutenhet. Pannan lade sig i mörka moln. Ögat förlorade sitt lif. Han dog liksom bort i sina tankar. Den yttre strid, hvilken han ständigt tänkt sig, såsom den sista, hade blifvit en inre. Ragnhild märkte det väl. Men hon befarade att en storm hotade bakom pannans moln, samt att ett våldsamt utbrott förestod i hans hjerta.

Så kom den sjunde natten . . .

Vi befinna oss i sjelfva bergets tempel eller i den delen deraf, som var egnad de gamla gudarne, Oden, Thor och Frej. De tre gudarne, smyckade på ett praktfullt sätt i guld och

silfver, stodo på utskjutande klippafsatser till venster. Lätta slingerväxter omgifva dem, såväl som tempelhvalfvets glittrande malmväggar i allmänhet. På en annan klippafsats, längst bort, hvilar Ragnhild. Hon har insomnat. Omkring och nedanför henne sväfva och dansa ljusalfer, under uttryck af andakt och dyrkan för gudarne och kärlek och tillgifvenhet för Ragnhild. Man hör en aflägsen sång. Bergtemplet är upplyst af ett klart månsken, som faller in genom hvalfvet. Belysningen förändrar sig likväl småningom. På klippafsatserna sysselsätta sig svartalferna med att antända i olika färger skiftande och i olika former ordnade lågor. Efter en stund inträder Ramunder. Han stannar framför Ragnhild.

Ragnhild sofver, sade vi; det är ej rätta ordet. Hon drömmer. Men det är icke en af dessa ljusa och luftiga drömmar, som stundom med så mycket lekande behag smeka sinnet, utan en af dessa mörka, dystra och hotande, som i vigtiga och oroande ögonblick uppskaka ens hela väsende.

Hon tyckte sig i drömmen se Ramunder, men icke, såsom hitintills, uppträda blott i en enda gestalt, utan i tvenne. I den ena visade sig Ramunder så, som hon såg honom vid hennes första inträde i berget eller såsom en rå jätte, en väldig rese, ingifvande fasa och förskräckelse; i den senare såg hon ett mildare väsende, någonting från en bättre verld.

Båda dessa motsatta uppenbarelser af samma väsen, af samma gestalt, befunno sig i den dröm Ragnhild drömde liksom i en häftig och våldsam strid med hvarandra. Resen var väpnad, tyckte Ragnhild, med en väldig stridsyxa, som, då han lyfte den, blänkte som ett norrsken och syntes hota att i sitt fall på en gång krossa motståndaren. Denne senares vapen var deremot af annan egenskap. Hon tyckte att det var ett kors. Också anföll han mindre dermed, än han afböjde mot honom rigtade anfall. Ingenting syntes emellertid kunna försona de stridande. Striden gick på lif och död. Med brinnande oro följde Ragnhild dess gång. Hon förstod ej först hvad den gälde. Omsider blef det dock klart för henne, och hon intogs af en obeskriflig ångest, då hon fann att man stred — om henne sjelf. Försatt i ett fullkomligt febertillstånd, följde hon hvarje deras rörelse. Utgången tycktes länge vara oviss. Men på en gång började den korsbeväpnade kämpen att vackla. Hans blod flöt. Snart träffades han af ett våldsamt slag och

han störtade ned. Resen trampade honom under sina fötter. Striden var slut, han hade segrat. Med "grymma gebärder" närmade han sig Ragnhild. Ragnhild andades knappt. En brinnande oro skakade i sömnen hennes lemmar; pulsarne klappade och brunno. Men i det ögonblick resen syntes vilja gripa henne, förflyttade henne drömmen till klostret. Men äfven här följde henne skräck och fasa. Hon tyckte att klostret stod i brand, och att dess murar på alla sidor omgåfvo henne med lågor. Med ett utrop af uppjagad förskräckelse vaknade hon upp ur drömmen.

Ramunder, som under tiden befunnit sig vid hennes sida, förstod att en orolig dröm jagat genom hennes väsen.

Hans uppmärksamhet fäste sig likväl mindre dervid, än vid hennes radband, och det vid detsamma fästa korset. Länge hade han känt att detta kors hade utöfvat ett stort och mägtigt inflytande på honom samt gifvit henne en oförklarlig magt öfver honom. Hastigt grep han efter radbandet och slet korset derifrån, hvarefter han begaf sig från henne och till Oden, Thor och Frej.

Här sönderbröt han korset och kastade bitarne för gudarnes fötter.

Han talade:

Höge gudar,
Jag har dårats.
Jag har vacklat. —
I min Omas
Sköna skepnad
Sin Asynja
Hvite guden
Svekfullt sände. —
Nära var jag
Att gå under.
Hjertat drager
Tanken med sig;
Stormen skakar
Sjelfva eken;
Solen smälter
Sjelfva isen. —
Föll från eder,
Höge gudar,
Då en stråle. —
Blixten faller
Så i natten. —

Vid dess flamma
Fram I trädden
Nu, som fordom,
Uti evig
Prakt och klarhet. —
Eder, gudar,
Högt jag helsar!
Svekets skuggor
Redan skingrats.
Höge gudar,
Trohet har jag
Eder svurit;
Sviker äfven
Hela verlden,
Jag ej sviker.
Stormen bryter
Icke klippan.
Solen smälter
Icke fjellet.
Trofast skall jag
Eder blifva,
Bryta hvita
Gudens bländverk. —
Soningsoffret
Sjelf har kommit:
Omas svekfullt
Falska skepnad. —
Höge gudar,
Skänk mig styrka,
Gif mig kraft!

Ragnhild hörde hans ord. Hon anade en förestående strid. Var stunden nu inne? Hennes bröst häfde sig oroligt. Han talade om en Asynja, sänd af hvite krist, i skepnaden af Oma. Menade han henne? Ämnade han väl offra henne åt asagudarne, såsom ett försoningsoffer? Drömmen stod ännu för hennes öga. Förstod hon den rigtigt? De två kämparne, begge afspeglingar af Ramunder sjelf, voro, hon insåg det, återgifningar af hans yttre och inre menniska? Och striden — var det en strid emellan hans ända till bergtagenhet hårdnade asadyrkan och den solglimt af högre himmelsk uppenbarelse, som Ragnhilds ord och blick väckt i hans själ? Under det att allt detta i orediga bilder föresväfvade henne, närmade sig sången utifrån, upphörde alfernas dans och tände sig lågorna på klippafsatserna. I djupa och täta led framskred

härefter ett tåg af gamla barder och kämpar, af hedniska prester och prestinnor, allt från den forna urtiden.

Ragnhild följde med spänd uppmärksamhet hvad som försiggick framför henne. Den ingifvelse, som allt hitintills, lika underbart som mägtigt, beherskat henne och hvari hela hennes tänkande väsende upplöst sig, försvann icke, men fjädrade sig liksom i nya tankar, som erinrade henne om att hon icke var ett blott andligt, utan äfven ett kroppsligt väsende. Utan att hennes förtröstan till en högre magt svigtade, började hennes tillit till sig sjelf att göra det. Hon insåg att en förändring försiggått hos Ramunder. Den öfver hans hufvud hvilande domen hade småningom verkat. En mägtig dröm om ett annat högre och bättre lif hade inträdt. Hennes eget uppträdande hade vägledt honom i denna rigtning, ehuruväl i det vigtiga afgörandets ögonblick hela hans äldre lif väpnade motståndskraften. Men hade han fallit ett offer derför? Den djupaste ångest intog henne vid tanken derpå. Att blotas och offras åt de hedne gudarne! Föreställningen om helvetets alla marter egde intet jemförligt med denna tanke.

Med oaflåtlig uppmärksamhet följde hon allt, hvad som försiggick framför Odens, Thors och Frejs altare. Under sång och signerier ordnades allt till ett högtidligt offer. En gyllene offerskål framsattes på altaret — elden tändes.

Ramunder låg fortfarande på knä framför gudarne. Att striden inom honom icke ännu var slut, syntes fullväl af den våldsamma oro, som visade sig i alla hans rörelser.

Ragnhild hade stigit upp. Det förfärliga ögonblicket kom allt närmare och närmare.

Förberedelserna slutade med en dans, uttryckande obegränsad hängifvenhet under asagudarne. Derunder reste sig Ramunder upp. Långsamt begaf han sig till den klippafsats, der Ragnhild stod. Om döden i vanlig skepnad närmat sig, skulle den ha ingifvit mindre fasa. Förgäfves såg hon sig om efter räddning. På alla sidor omgafs hon af ogenomträngliga bergväggar. Ramunder stod redan vid hennes sida. Hennes öde syntes oundvikligt. Hade hon fått lida offerdöden för frälsarens skull, hade det varit en segrande martyrdöd, men att offras åt hedendomen! Hennes föreställning kunde ej inrymma en grymmare tanke. Utan att likväl digna vanmägtigt ned,

mötte hon Ramunders blick. I detta ögonblick liknade den en hel afgrund.

Ramunder utstötte några ord. De bekräftade alla hennes farhågor. Nu, liksom alltid, följde hon likväl den ingifvelse, som tron på en barmhertig gud ingaf henne. Hon grep efter det vid radbandet hängande korset. Men till ökad förskräckelse saknade hon det på sitt vanliga ställe. Ramunder hade beröfvat henne det. Då erinrade hon sig den ring med frälsarens bild, som hon mottagit af abedissan. Och i det ögonblick Ramunder utsträckte armarne, för att gripa henne, framhöll hon ringen emot honom. Vid dess åsyn drog han sig tillbaka. Men han kände dock nu att han handlade i sina egna gamla gudars åsyn, och så återkom hela hans hedniska kraft. Våldsamt stötte han handen tillbaka. Hon dignade ned. Men dervid berörde hon bergsväggen med den korsspets hvarpå frälsaren satt — och ett under skedde — ett under öfver alla under. Med ett dån, såsom hade jorden remnat, delade sig berghvalfvet i tu. Ramunder kastades tillbaka och in genom hvalföppningen strålade den stjernklara natthimlen.

I legenden läses:

"Och när som hon dignar mot stela hällen ned,
Med korsets spets hon rör vid gråstensväggen hård".

Hon var räddad; men hon glömde icke sin mission.

— Behåll denna ring, tilltalade hon Ramunder; när du en gång stridit den sista striden inom dig, och du känner dig besegrad af Kristi anda, begagna då denna ring, såsom jag, och på samma gång din förtrollning löses, skåll du fri och försonad utgå ur detta berg.

Hvalfvet slöt sig härefter åter emellan Ramunder och henne.

I legenden står det:

"Och genom berget strax sig vägen öppnar bred,
Och leder henne rakt till mörka klostrets gärd".

Då vi sist lemnade klosterkyrkan, berättade vi, huruledes klostrets murar skakades, såsom af en underjordisk åska, samt

huru man i den stora gången, som ledde från klosterportar till altaret, sett en syn — en jungfru med guldgula lockar.

Klostermurarne skakades af samma jordskalf, som delade berget i tu.

Jungfrun med de guldgula lockarne var Ragnhild, som återkom, sedan man, enligt legenden, "henne sökt i dagarne sju".

X.

Vi kunna nu fatta oss kort. Ragnhild blef anklagad. För att ej tala om att hon ej mera egde ringen och korset vid radbandet qvar, vittnade det armband, som hon emottagit af Ramunder och ännu bar, emot henne.

"Ramunders guldring bär skön Ragnhild uppå arm".

Anklagelsen var:

"Hon har hos trollet sofvit i nätterna sju,
Och än brinner kinden af hedningskyssen varm".

Hon dömdes att brännas på bål.

"De lade liten Ragnhild på sprakande bål:
Men lågan näns ej röra dess svanhvita kropp,
Och oskadd ståndar jnngfrun på rosenröda kol,
Och sträcker handen signande mot höga himlen opp".

Skedde så åter ett under.

"Och upp sprungo frustande på stadstorgets midt
De källådror tvenne med dånande ljud.
En engel öppnar himladörren, vinkande blidt,
Och hemtar på en stråle försonarns frälsta brud".

"Men källfloden qväller och väller mer och mer:
Han susar och han brusar likt det stormiga haf".

I berget erfor Ramunder det öde, som träffat Ragnhild. Den sista striden började dermed inom honom. Hvarje natt satt han på bergets höga klack.

Stadens invånare sågo honom der och rusade emot honom.

"På berget upp sprang mången, men jätten alla ner
Förgrymmande dem vräker allt i den våta graf".

De våldsamt flödande källorna hotade att fördränka staden; men i klostrets höga loft bad Elisif till gud om dess varkunsamhet. Himmelen hörde hennes bön.

"Och syntes brunnen draga sig i jordens kamrar in".

Men den försvann ej derför, den förflyttade sig blott på ett annat ställe.

"Blott östan ut hon sträckte sitt förborgade lopp,
Och rann der åter fram ur jordens kalla famn;
Der sprutar än i dag ur två munnar helsan opp,
Och lifvets klara våg bär helga Ragnhilds namn".

Ramunder såg Ragnhild bestiga bålet. Mägtigt uppskakades han deraf. Den guldring, som han gifvit Oma, och hvilken han i drömmen tyckt omgifva hennes lockar, omgaf på bålet äfven Ragnhild. Der skimrade ännu i hennes sista stund glorian kring hennes hufvud. Förgäfves bad och offrade han till Oden, Thor och Frej för hennes räddning. Deras magt var förbi, han kände det och fann sig besegrad. Förgrymmad krossade han deras altare. Dermed krossades hedendomen ock i hans eget inre.

Med Ragnhilds ring öppnade han berget och lemnade dess hvalf. Legenden slutar med följande ord:

"Med kämpeskaran all i långan, långan tåg
Drog kämpen utur berget natteligen ut,
Och undfick lifsens dop i jungfrukällans våg,
Blef derpå död, och tog så hedendomen slut".

FRITZ VON DER LANKEN OCH PAQUALIN.

I.

Då en flicka är ung, är hon gemenligen äfven skön. Skönheten ligger ej allenast i ansigtsformen, den ligger fastmera i den strålande blicken, i de rodnande kinderna, i de leende läpparne, i karakterens oskuldsfulla uttryck, i rörelsernas behag, i gestaltens ungdomliga gratie, hvilka tillhopa skapa en viss förtrollande ljufhet, som anslår, utan att man ens vet hvarför. En ung flickas intagande skönhet kommer sig väsendtligt af hennes värfriska helsa, hennes, hela väsendet besjälande, oskuld, hennes naturliga blygsamhet och renhet, hennes hjertas ännu paradisiska drömmar.

Kärleken är den sol, som förklarande utvecklar de unga. Kärleken fulländar icke blott deras inre, utan äfven deras yttre.

Det är kärleken, som gifver poetiskt lif åt den ditintills blott plastiskt lefvande bilden.

Fransiska och Maria voro unga; de voro följaktligen äfven sköna, men deras skönhet var likväl icke blott den naturliga följden af deras ungdom, utan äfven frukten af ett blommande inre.

Fransiska var öfverfull af vår. Man kunde säga, att hon var en dotter af en glödande himmel. Redan som barn märktes i hennes joller och lekar, i hennes barnsliga glädtighet och yrhet, i det obesvärade, lekande sätt, hvarmed hon betraktade allting, att en vestalisk glöd, rik på ljus och värme, brann i djupet af hennes hjerta. Detta hjerta förblef länge fritt och barnsligt; emedan det länge bevarade sig för alla intryck; men — sådan var hon — en gång fattad af kärleken, skulle den oemotståndligt bortföra henne.

Maria var, såsom Fransiska, äfven en söderns dotter. Hon var skön, men icke så skön, som Fransiska. Hon hade ett hem hos Fransiskas föräldrar. Hon var liflig och underhållande, men då Fransiska talade, gaf man icke mera akt på Maria. Maria var väl den första i familjens umgängeskretsar, men endast då Fransiska icke var närvarande. Då Fransiska kom, gick Marias sol ned. Det fans hos Fransiska någonting så lekandé, okonstladt, barnsligt — man visste icke rigtigt hvad det var — men det hänryckte och fängslade. Om man så vill, skulle man kunna kalla detta onämnbara hos henne för natur; men, lika mycket, man skulle äfven kunna kalla det för konsladt. För egen del antog Fransiska sjelf hvilken af dessa meningar, som helst, så mycket mera, som hon aldrig tänkte på att granska sig och pröfva sitt skaplynne. Hon var bland de lyckliga väsenden, som icke en gång blifva varse det intryck, som deras behag och intagande, någon gång till och med vårdslösa sätt att vara, gör på andra. Maria märkte det desto mera, och om hennes aktgifvanden till en början, mera än en gång, jagade leendet från hennes vackra läppar, grundlade det småningom ett allvar i hennes väsende, hvari slutligen en viss bitterhet började slå rot och brodd.

Båda flickorna sutto vid ett sybord, sysselsatta med ett nätt stramalj-arbete. Sybordet stod helt nära fönstret, så att de emellanåt kunde kasta en blick ut på gatan.

Fransiska smålog öfver sitt arbete. Hon upptogs af en tanke, som gladde henne.

Maria såg deremot mera fundersam ut; men då och då flög en hastig rodnad öfver hennes kinder, följd tätt i spåren af en rädd och fruktande, blek skiftning.

— Låtom oss tala, tala, började Fransiska slutligen. Denna tystnad plågar mig. Ack, min gud, att tiga så här, då hjertat är fullt, det kan döda mig! Säg något ord, goda Maria; för all del bryt tystnaden!

Maria såg upp och blickade in i Fransiskas ansigte, för att der söka utleta hvad som föregick i den häftiga och lifliga vänninans själ.

— Tala? upprepade hon blott. Hvarom skall jag tala? Vi sakna ju ämnen.

— Du är stygg, Maria. Hvarom skall du tala — om icke om honom?

En hög rodnad purprade Marias kinder, under det hon nedslog ögonlocken och ifrigt fortsatte sitt arbete.

— Har jag väl mer än ett hjerta, fortfor emellertid Fransiska, mer än en tanke, en känsla? Hvarom du skall tala? Kan man tala om någonting annat än om hvad man tänker, kan man väl tänka på någonting annat än man känner, och kan känslan sysselsätta sig med något annat än det, som uppfyller ens hjerta? Tala om honom, Maria, tala, jag ber dig!

Marias bröst höjde sig, men hon qväfde en suck, som var på vägen att bana sig fram ur hennes bröst.

— Du älskar honom således upprigtigt, sant, lefvande, djupt?

Marias röst darrade, då hon gjorde denna fråga.

— Om jag älskar honom? Fråga mig om jag vill dö för honom? I går afton . . .

Maria såg upp.

— I går afton, fortsatte Fransiska, ack, du vet icke så lycklig jag var!

— Han förklarade sig — verkligen — gjorde han det?

— Hvilken besynnerlig fråga — jag tycker ej om förklaringar — öfverlästa utanlexor — långrandiga ordsvall i predikostil — onödiga bevis om språkets fattigdom — vet du — jag tror nästan att om någon gjorde mig en kärleksförklaring, så skulle jag icke kunna älska honom — ack nej — han talade icke — men han fäste en blick på mig, mera talande än hvarje ord, mera betydelsefull än alla suckar, mera öfvertygande än alla löften och eder, på hvilka för öfrigt alla tiders kärleksförklaringar äro så rika.

Maria erfor en känsla af smärta. Hon var innerligt tillgifven Fransiska, men älskade samma föremål, som hon, och föreställningen att han föredrog vännen var plågsam.

Svartsjukan har alltid ett törne till hands; och i det sår, som törnet gifver hjertat, växer ogräs, det vill säga: ovilja, missnöje, afundsjuka, till och med hat.

Passionen förmörkar icke blott skarpsyntheten, fördystrar och förvildar icke blott sinnet; den förqväfver äfven det goda hjertat. Då passionens härjande förstörelse fått magt öfver oss, lägger den snart till och med vänskapens altar i grus och aska.

— Han har sett på dig, yttrade Maria också nu, och du

tror dig ha läst en förklaring i hans blick. Lita likväl ej för mycket derpå. En blick är ändå intet ord. Och om ett ord stundom kan vara tvetydigt, så kan en blick vara det ännu mera. Ack, Fransiska, om jag sade dig . . .

— Sade mig . . .

— Att han också har kastat en blick på mig, just en sådan, som du beskrifver, en blick, med många ord i sin bakgrund.

Fransiska for upp från sitt bord. Hvarje droppe blod lemnade hennes kinder. Läpparne darrade; hon ville tala, men förmådde det icke. Endast glansen från de stolta, präktiga ögonen öfvergöt hennes ansigte med ett strålande skimmer, som i denna stund nästan gjorde henne förklarad.

— Du, yttrade hon blott, du . . .

I detta enda ord sammanpressade hon alla sina tankar, och hvad ordet ej innebar, låg i uttrycket. Ett tvifvelsmål på Marias uppgift hade aldrig fullkomligare kunnat uttrycka sig.

Maria sänkte ögonen, men en hastig darrning lopp genom hennes lemmar. Sådan hade hon aldrig förr sett Fransiska, men Fransiska hade icke älskat förr; nu gjorde hon det.

I samma stund öppnades dörren och en betjent anmälde ryttmästaren von der Lanken och fänrik Paqualin.

II.

Detta samtal egde rum år 1807 i Longvy, der de svenska officerarne, som tillfångatogos under Gustaf IV Adolfs krig med Frankrike, blifvit förlagde.

Man erinrar sig detta krig, ännu olyckligt i åminnelse, som fördes utan plan och förstånd, icke af svenska folket, utan af dess konungs envishet.

Historien eger få bizarrare taflor än den, som utmärker Gustaf IV Adolfs regering under de år, då han agerade allsmägtig monark i Pommern. Vid samma tid, som Napoleon, denne vårt århundrades störste och ovanligaste fältherre, utsträckte sitt svärd öfver en hel verldsdel och med kraften af sin vilja omgestaltade länderna och med sin skapande ande in-

göt i formerna nytt lif, var det lilla Pommern ett experimentalfält för Gustaf IV Adolfs fantasier. Sedan han i Januari 1806 uppsagt sitt ledamotskap i Tyska riksförbundet, sysselsatte han sig med denna provins, alldeles som hade den varit hans hela rike, ehuruväl man visserligen icke hvarken bör eller kan säga, att icke det fans mycket i hans åtgöranden, som hedrade honom, som var allmänt gagnande och nyttigt. På det hela var det den grundval af sjelfvisk envishet, hvarpå hans samhällsverksamhet arbetade, som stämplade hans skaplynne. Det var den uppfostran, som han, under hertig Carls förmynderskap, fått, som spökade under hans hela regemente. Endast den omständigheten att, under så brydsamma tider, som han regerade, slå sig ned i Pommern och uteslutande regera och reformera der, då en hela riket omfattande verksamhet påkallades, kännetecknar en stor dårskap. Bedömdt och betraktadt från våra dagars uppfattning, måste man visserligen alltid erkänna de ganska hedrande och vackra samhällsförändringar, som han i hvarjehanda afseenden vidtog, för att icke säga genomförde, alldenstund förändringarna vida mer stannade på papperet, än de i verkligheten tillämpades. För att något fullständigare belysa hans regeringshandlingar, kunna vi ej underlåta att här framhålla ett och annat. För ordnandet af militärväsendet upprättade han ett landtvärn, hvaraf resultatet blef en truppstyrka, uppgående till emellan 4 och 5,000 man. De Pommerska regeringsmedlemmarne protesterade väl — men förgäfves. Reformen var i och för sig säkert god; men opinionen var ej mogen för dess genomförande. Adelstyranniet upphäfdes, och lifegenskapen borttogs. Hela Pommerns magnatfalang skrek ve och förbannelse, men det halp icke. I stället för de godtyckliga patrimonial-domstolarne infördes krets-domstolar. Utan allt tvifvel väl tänkt och gjordt, men ändå följde ve och förbannelse i spåren. Konungen höll till och med en landtdag med fyra stånd, hvarvid han likväl måste nöja sig med en enda godsförpaktare såsom det fjerde ståndet, alldenstund några verkliga bönder ej funnos att tillgå. Om onekligen, vi upprepa det, äfven ganska mycket godt och ädelt fans i allt detta, så bedrefs det förvirradt och med ett Don Quixotiskt allvar, som hade det gält hans krona. Det gälde också den, ehuru icke från pommersk ståndpunkt.

Utan att märka de åskmoln, som samlade sig kring hans

rike och thron, roade han sig, sjelfviskt envist, med de politiska, för tillfället förgängliga såpbubblor, hvarmed han i sin egensinniga blindhet omgaf sig, intill dess åskan bröt lös öfver honom och den europeiska då varande samhällsandans blixt genomskar de hvälfvande molnen, vid hvars sken hvarje skarpsinnigare blick såg att hans timme var slagen.

Krigs-operationernas olyckliga gång i Pommern var emellertid icke ensamt Gustaf IV Adolfs fel. Felet tillkommer i ej ringa del äfven hans omgifning, framför allt general-ståthållaren friherre von Essen, som var en, under ett fälttåg, alltför beqväm och kall, om i öfrigt också en fridens och de säkra företagens man, äfvensom hans under-befälhafvare, öfversten, friherre Tavast, hvilken, till följd af personlig fiendskap till Armfelt, omintetgjorde dennes bemödanden att uppmuntra landets invånare att sluta sig till den svenska fanan, samt att gifva enhet och kraft åt arméens rörelser.

Utan ära och mod kämpade likväl icke den svenske krigaren ens under detta så planlöst förda, sorgligt ryktbara krig, hvarpå såsom vackra exempel, fäktningarna vid Lüdershagen och Lütsow må nämnas, der general Armfelt, understödd af friherre Vegesack, med beslutsamhet och kraft tillbakaträngde den franska arméen, och derigenom gjorde det möjligt för våra vapen att inträngа i preussiska Pommern längs Uker till Friedland, under hvilket framträngande man gjorde 2,000 fångar och i Anklam, Demmin och Dargau bemägtigade sig magasin af 400,000 rd:rs värde.

Sedan franske generalen Mortier likväl hunnit att förstärka sina trupper med nya krafter, anryckte han åter och stod den 15 April med 12,000 man vid Passewalk.

Den 16 om morgonen angrep Mortier den svenska venstra flygelns alla posteringar, och ehuru motståndet var lika tappert och hedrande, som anfallet var häftigt, nödgades Armfelt vika, och på aftonen inryckte Mortier i Anklam.

Tvenne dagar senare slöto också generalerne von Essen och Mortier ett vapenstillestånd.

Det är icke vår afsigt att vidare följa operationerne i Pommern, hvilka i Armfelt, Vegesack och Wrede, som den 13 Juli genom en mästerlig strategisk manöver räddade den gamle general Toll ifrån att falla i fiendens händer, ega sina mest lysande namn, men för öfrigt intet lagerblad att betäcka

en tjurskallig konungs dårskaper, och intet eklöf att dölja en emot honom förrädiskt stämplande omgifning.

Bland Mortiers byte var äfven ett icke ringa antal svenska fångar.

Officerarne fördes till större delen endast till Longvy, der de förlades inom fästningen. Soldaterne skickades längre in åt landet.

Bland de fångne svenske officerarne befunno sig ryttmästaren vid dåvarande Mörnerska husarerne von der Lanken och fänriken vid Dalregementet Paqualin.

Von der Lanken var en stolt, högmodig, djerf och orädd man, då omkring 27 år gammal. Född i Pommern, var han en bland de oförskräcktaste och stoltaste af alla desse stolte svensk-tyske herrar, en von Ysedom, von Ekenstéen, von Mühlenfels, von Horn m. fl., som i början af detta århundrade öfversvämmade de skånska kavalleri-regementena. Efter den tidens omdöme, var han en duglig och skicklig militär, ehuru i hög grad bretteur. I December 1813 visade han, som major vid regementet, hedrande bevis på tapperhet och mod vid Bornhöft i Holstein, på samma ställe, der 600 år förut danskarnes store Waldemar II Seir blef slagen och tagen af Meklenburgska hertigarne.

Von der Lankens orädda karakter kan man bedöma af följande anekdoter:

Vid den tiden, då han helt nyligen inkommit vid regementet, bodde han i ett och samma rum tillhopa med en af sina kamrater. Denne var van att länge ligga vaken om vinternätterna och läsa vid sitt påtända ljus. Von der Lanken befattade sig icke med någonting sådant. Då han lade sig — ville han sofva.

En afton läste kamraten längre än vanligt, och ljusskenet besvärade von der Lanken.

Ljuset stod på ett litet nattduksbord vid den läsandes hufvudgärd.

— Käre vän, släck ljuset, bad von der Lanken. Det är omöjligt att somna för det förbannade skenet.

— Om en stund, bäste du. Jag skall blott läsa slut på kapitlet.

Men kapitlet var långt, och von der Lanken förnyade sin bön ett par gånger, utan att ljuset likväl släcktes.

Under läsningen hörde nu kamraten, huru det knäppte till i von der Lankens säng, liksom då man spänner hanen på en pistol; men som han ej anade något utbrott af häftighet, besinnade han icke hvad det kunde betyda, då i detsamma pistolskottet brann af och kulan släckte ljuslågan samt surrade tätt förbi hans hufvud.

En annan gång misstänkte von der Lanken att en husar ämnade stjäla en klocka, som han, oförsigtigt nog, brukade hänga i fönstret. Han beslöt att vaka och fann snart, att han ej misstagit sig. Då tjufven stack in sin hand, grep von der Lanken sin sabel, och handen blef, för det väl rigtade hugget, liggande bredvid klockan.

Oförskräckt till sin karakter, skicklig i sitt yrke, och utmärkt såsom skytt, hade han derjemte en ståtlig figur, hvadan man kunde anse honom såsom en typ för den tidens militärer.

Men han var icke blott beslutsam och orädd på fältet och i handling, utan äfven i kärlek.

Lidelsefull och djerf, var han van att segra, ej allenast inom krigsgudens, utan äfven inom kärleksgudens rike, och led han någon gång ett nederlag, glömde han det icke gerna förr, än han erhållit upprättelse.

Paqualin var af en helt annan karakter.

Tapper och modig, då det gälde, lät han aldrig sin krigiska böjelse öfverskrida gränserna för ett ädelt och lugnt handlingssätt. Genomträngd och lifvad af ridderliga tänkesätt, ådagalade han alltid en klok måtta, som gjorde honom aktad af fiender och älskad af vänner. Han fruktade icke faran, men sökte den ej heller onödigtvis. Han var bland dessa naturer, som aldrig blindt öfverlemna sig åt hugskottet af en tillfälligtvis uppkommen och lika tillfälligtvis försvinnande ingifvelse, utan hos hvilken förståndet och hjertat lika mycket uttaga sin rätt, på grund af den naturliga omständigheten, att de äro i harmoni med hvarandra. Aldrig stridslysten, stred han oförfäradt, då pligten och äran bjödo det, icke öfverskridande någonderas bud, äfven då segren gynnade honom.

Paqualin vann, ehvad han var ens motståndare eller ej, alltid kärlek och förtroende; men det var icke blott hans karakter, utan äfven hans utseende och skick, som bidrogo till hans framgång. Under hans höga och öppna panna strålade

ett varmt och friskt hjertas rena lif fram ur de stora, mörkblå ögonen. I hans manligt sköna ansigte afspeglade sig en ej mindre manlig och skön själ. Men icke förty låg det i ögonens glans och i ansigtets uttryck någonting ljuft drömmande, poetiskt svärmande, nästan melankoliskt känsligt och ömt, som gjorde honom till damernas älskling. Det var någonting hos honom — och han liknade i detta fall Fransiska — som anslog i första ögonblicket, och som eröfrade vid första ordet.

Under sin fångenskap hade de svenske officerarne oinskränkt frihet inom Longwys område. De fingo behålla sina vapen, deltaga i alla nöjen, förströ sig som de ville, gå och komma, när de behagade. Deras afgifna hederslöfte, att ej rymma, var deras enda boja.

I rikt mått njöto de svenska fångarne af sitt tjenstfria, glada oberoende. Upptagne, som de voro, i de bästa familjerna, sparade de lefnadsfriske fransmännen icke bevis på välvilja, och fransyskorna icke på koketteriets fina hjelpmedel, för att på ett behagligt sätt tjusa nordens fransmän.

III.

Von der Lanken och Paqualin hade mött hvarandra vid porten till det hus, der Fransiskas föräldrar bodde, och blefvo på en och samma gång anmälde.

Då de inträdde, stod Fransiska ännu med handen utsträckt emot Maria.

Hennes ställning var i detta ögonblick hänförande, den var målande, den var besjälad.

Hon älskade oinskränkt och helt; men Maria hade framkommit med ett tvifvelsmål, huru vida hon älskades tillbaka; ännu mera, tvifvelsmålet innebar också en förmodan att den, hon älskade, hyste en dubbel känsla.

Då hon försvarade honom, försvarade hon äfven sig sjelf. Sårad i sitt innersta, lånade hon derur vapen till sitt försvar. Det var det förolämpade hjertat, som lifvade hela hennes utseende; och qvinnan är aldrig skönare, än då hjertat, i fall det är godt och ädelt, helt och hållet besjälar henne.

— Du, yttrade hon till Maria, du —? Det var allt, hvad hon sade. Paqualin och von der Lanken anmäldes i detsamma.

På en gång återkom Fransiska till sig sjelf. Det stolta missnöjet försvann från hennes ansigte. En ljuf känsla, dotter af hennes hjertas skönaste ingifvelse, höjde hennes barm och lade en mild tillfredsställelse i ögats uttryck. Öfverraskad af de inträdandes anblick, sänkte hon handen och lade den på sitt hjerta, liksom ville hon nedtysta dess oroliga slag.

Maria slog upp sina ögon. Hon förstod ej rätt hvad som föregick inom henne. Älskade hon eller hatade hon? Fruktade hon eller led hon?

Det var icke första gången, von der Lanken och Paqualin besökte Fransiskas familj, och man emottog dem, som gamla bekanta.

— Vi komma i ett ganska grannlaga ärende, yttrade Paqualin till Fransiska, men vi hoppas att ni förlåter ett par utländingar, om de icke förstå att i hvarje förekommande fall iakttaga de vanor, seder och bruk, som här torde gälla. Omständigheterna äro dock ganska besynnerliga. Jag vet knappast, huru jag skall uttrycka mig.

Fransiska hörde med välbehag hans vackra, välljudande stämma; men hvad som gjorde honom ännu mera intagande, var det bryderi, som visade sig hos honom och upptäckte för hennes qvinligt fina blick de känslor, som lifvade honom.

Von der Lanken förblef tyst, men en ofrivillig rörelse antydde hans otålighet, då Paqualin tvekade i valet af sina ord; och då han derigenom tilldrog sig Fransiskas uppmärksamhet, mötte hon en stråle af verklig lidelse i hans ögon. Hon darrade dervid, utan att veta hvarför.

Maria fortsatte sitt arbete, men var likväl blott öra.

— Fortsätt, uppmanade Fransiska Paqualin, fortsätt!

— Händelsen är följande . . .

Paqualin tystnade ännu en gång; han tvekade påtagligen i valet af uttryck, liksom fruktade han för att genom några mindre väl valda ord såra Fransiska.

— Händelsen är i korthet den, inföll dervid von der Lanken beslutsamt, att vi båda två komma, för att uppbjuda er till första valsen i morgon afton — ni märker — *första* valsen. Vill ni ha godheten afgöra vårt öde?

Då von der Lanken nämnde första valsen, skiftade Fransiska färg, men denna omständighet undgick de andres upp-

märksamhet, emedan de voro alltför mycket upptagne af deras eget ämne.

— Ni bryter emot vår öfverenskommelse, herr ryttmästare, anmärkte Paqualin; jag har rättighet att göra frågan, alldenstund brefvet är mitt.

— Var då så god och tala rent och tydligt, herr fänrik, och stamma icke, som en förlägen kammarjungfru.

Paqualin tycktes icke bry sig om det oartiga svaret, utan vände sig åter till Fransiska.

— Händelsen är den, upptog han åter ämnet, att en af våra kamrater vid middagsbordet, skrattande och skämtande, uppläste ett litet bref, som han sade sig hafva hittat i en hyrvagn, hvilken han på förmiddagen begagnat.

Fransiska såg förundrad ut, ej begripande huru brefvet kunde röra henne.

— Brefvet, fortsatte Paqualin, är ganska kort; det innehåller blott tvenne meningar; den första utgör en bekännelse att hon — brefskrifverskan nemligen — älskar någon.

Paqualin lade tonvigt på det sista ordet.

Fransiskas förundran försvann härunder, och oro intog henne i stället.

— Och den andra meningen? inföll hon.

— Jag måste nämna, erinrade Paqualin, att biljetten tycktes vara skrifven till en karl, måhända till en slägtinge; men lika mycket, den andra meningen innehöll endast en uppmaning, att han — den till hvilken brefvet var ställdt — ifall han ville se föremålet för hennes böjelse — märk hennes böjelse — borde infinna sig i morgon afton på balen, då hon ämnar dansa med den lycklige första valsen.

Fransiska bibehöll sin hållning, men hvarje bloddroppe sjönk tillbaka från hennes kinder.

— Brefvet, återtog Paqualin, gick fram och åter bland kamraterne och kom slutligen till mig. Visserligen trodde jag mig igenkänna stilen, men då brefhittaren omtalade att äfven han ansåg sig känna författarinnan, emedan han sett ett fruntimmer lemna vagnen en stund förut innan han satte sig upp i den, och han slutligen icke blott beskref hennes utseende, utan äfven — då kamraterne gycklade med honom — nämnde ert namn; så funno ryttmästaren von der Lanken, såväl som jag,

oss föranledde att tillrättavisa hans förmodan och komma nu att återlemna brefvet, samt — att . . .

— Att uppbjuda er till första valsen, tillade von der Lanken.

— Förlåt oss, anmärkte Paqualin, att vi, på sätt ni torde märka, täfla med hvarandra — om första dansen.

— Frågan gälde ibland oss kamrater, tillade von der Lanken, huruvida brefvet var af er eller icke. Dansar ni nu första dansen med någon af oss, så öfvertygar ni hvar och en — att det icke var från er. Vi anse att vi båda två äro ganska likgiltige för er.

IV.

Fransiska hade återkommit till sig sjelf. Om hon äfven under en utfärd qvarlemnat i vagnen en biljett efter sig, som blottstält henne för några karlars lättsinniga prat, visste hon dock att hon ej hade något att förebrå sig. Föreställningen likväl att hennes hemligaste känslor blifvit spårade af personer, som hon till en del icke en gång kände, var visserligen påkostande för hennes stolthet; men de visste dock icke ännu *hvem* hon älskade, och det var likväl någon balsam i såret. Hon beslöt också att i detta afseende försigtigt draga sig tillbaka inom sig sjelf.

Under det hon fattade detta beslut, betraktade henne von der Lanken och Paqualin.

I den sköna flickans anletsdrag såg man nästan hvad hon tänkte.

— Ni önska båda att dansa med mig den första valsen, sade hon slutligen, och vilja veta mitt svar?

— Vi önska det.

— Olyckligtvis måste jag afslå er begäran, emedan jag icke ämnar mig på balen,

Paqualin betraktade henne med glädje och tillfredsställelse, deremot lade sig von der Lankens ansigte i mörka veck.

— Huru? inföll han. Ni ämnar ej infinna er?

— Nej, min herre. Jag ämnar blifva hemma.

— Af innehållet i den nyss ifrågavarande biljetten, in-

föll von der Lanken, veta vi att ni ämnat er till balen, och då ni nu ändrar beslut, är det således er afsigt att såra oss.

Efter den tidens sätt att bedöma ett förhållande sådant som detta, egde von der Lankens anmärkning ganska mycket skäl för sig.

— Det kan ej vara er allvarliga mening, fortsatte han också, att vilja förnärma den svenska kokarden, och jag är förvissad att ni återtager ert beslut, endast ni betänker er ett ögonblick.

Paqualin tyckte i första ögonblicket att Fransiska handlat rätt, då hon beslöt att ej begifva sig till balen; men då han hörde von der Lankens förklaring, kände han sig benägen att öfvergå på hans mening.

Ledd af sin nya ingifvelse, vände han sig äfven till Fransiska, bedjande henne att infinna sig på balen, och hans begäran åtföljdes af en så öfvertalande och varm blick, att han var oemotståndlig.

— Uppfyll vår önskan, yttrade han, kom på balen!

Fransiska hade rätat upp sin smärta, smidiga gestalt och vändt sig mot von der Lanken, i afsigt att besvara hans mera befallande, än bedjande framställning; men då hon hörde Paqualins milda, till hjertat trängande ord, kände hon sig afväpnad.

— Jag skall komma, förklarade hon äfven.

Men knappast hade hon uttalat sitt löfte, förrän hon till hälften ångrade det.

— Komma, upprepade hon äfven nu, men jag dansar icke med er, mine herrar, ty jag ämnar icke dansa med någon.

Hon hade öfvergifvit en position och ville intaga en ny; men den senare var ej hållbarare än den förra.

— Icke med någon af oss? anmärkte von der Lanken. Ni är ju icke förut uppbjuden, och ni är ej heller sjuk?

— Nej.

— Chevaleriets lagar, hvari damerna äfven ega sitt kapitel, bjuda er likväl att antaga vårt anbud, såvida ni ej kan visa att vi gjort oss ovärdiga er.

Fransiska kände sig brydd. Von der Lanken stängde hennes reträtt på alla sidor.

— Ni måste välja emellan oss, tillade von der Lanken. Bland våra kamrater hafva vi försvarat er ära, och ni är oss

skyldig något. Ni kan ju för öfrigt icke hafva något skäl att såra oss?

Fransiska log.

— Välan då, inföll hon, och om jag valde er?

— Väljer ni mig, så skall jag förklara er för balens drottning, genmälde von der Lanken, beredd att försvara mina ord med blankt vapen.

— Och om jag återigen valde er? frågade hon Paqualin.

Paqualins hufvud höjde sig; han tycktes nästan växa under det intryck, som lifvade honom; i hans blåa, klara ögon tände känslan den renaste offerlåga. Det poetiskt svärmiska i hans lynne besjälade honom.

— Ni väljer mig, sade han, och jag skall förklara er för mitt hjertas drottning, beredd att med min värja — om så påkallas — försvara er eller dö. Skulle jag icke kunna beskydda den, som jag — han hejdade sig — förtjenade jag ej att vara svensk krigare.

Huru lycklig kände sig ej Fransiska under det Paqualin talade. Hon glömde hela verlden, deri inbegripet äfven Marias tvifvelsmål. Han hade talat. Hon var älskad — och hon tvekade ej längre att räcka honom sin hand till första valsen.

Von der Lanken följde uppmärksamt hennes rörelser och såg det företräde, som hon ämnade skänka Paqualin.

Modigt trädde han emellan dem.

— Välj fritt, min fröken, yttrade han i detsamma, det är er rätt; men kom ihog att mitt svärd ligger emellan er och Paqualin, och svärdet kan icke böjas.

— Men brytas, fortsatte Paqualin meningen. Vid himmelen, välj fritt, min fröken! Jag svär att, huru valet än må utfalla, vörda och försvara det.

Paqualin var ej mera endast och allenast en Adonis; han var en Adonis, förvandlad till något af en krigsgud.

Det oförskräckta mod, som så lugnt och värdigt lyste från hans stolta panna, ingaf äfven Fransiska mod, ehuru hon kände en fruktan för hans lif lägra sig såsom en dunkel och oroande aning i hennes själ.

Von der Lanken och Paqualin betraktade hvarandra, den förre med ett hånande trots, den senare med en hållning, som ingaf henne allt större och större förtroende.

— Välj fritt! upprepade Paqualin.

Hennes val var äfven gjordt; men hon rörde sig ej ifrån stället.

— Tillåt mig att emellan fyra ögon få säga er några ord, inföll härvid von der Lanken.

— Var god och säg mig hvad ni behagar. Jag vet mig icke hafva några hemligheter med er.

— Som ni befaller, återtog von der Lanken. För några dagar sedan lemnade ett beslöjadt fruntimmer Longwy uti en vagn utan vapen och utan betjening.

Fransiska såg förundrad på von der Lanken.

— Då hon kom utom tullen, fortsatte von der Lanken, steg hon ur vagnen och afskedade kusken.

Fransiska skiftade färg.

— Anländ till en liten biväg, såg hon sig förskräckt och rädd tillbaka; men då hon ej märkte annat än främmande personer, tog hon af och skyndade fram i den nya rigtningen, som om hon fruktat att blifva förföljd.

Fransiska blef allt blekare och blekare.

— Ändtligen hann hon fram till en liten allé, som krökte upp till en enstaka gård, och sedan hon ringt på klockan, gick porten upp för henne och hon inträdde. Äfven i denna stund såg hon sig försigtigt omkring.

Fransiska sjönk tillbaka i stolen, gömmande ansigtet i sina händer.

— En stund förgick, fortfor von der Lanken. Efter en qvart syntes likväl tvenne ansigten i fönstret en trappa upp. Båda två lutade sina hufvuden tätt tillhopa och betraktade någonting med odeladt intresse. Det var — jag känner det ganska väl — en liten medaljong innehållande — ja, just fruntimrets eget porträtt — eller huru, min fröken?

Von der Lankens oförmodade fråga återkallade en glödande rodnad på Fransiskas kind.

— Återigen gick en qvart, fortsatte von der Lanken med samma oböjliga hårdhet, derefter såg man samma personer, som nyss förut visat sig i fönstret, förtroligt promenera arm i arm uti en liten trädgård på andra sidan byggnaden. De satte sig ned på en bänk — de hviskade med hvarandra — de suckade — de rodnade — mera vet jag icke, min fröken — men kanske ni skulle kunna fortsätta min berättelse.

Fransiska var ej mera mägtig sig sjelf; hon var nära att digna ned.

— Skall jag måhända upplysa er om, tillade von der Lanken, hvilka de tvenne så lyckliga voro? Ni vill det . . .

— För all del, min herre, icke nu — dröj — jag ber er . . .

— Låt mig då endast i korthet få upprepa de vigtigaste punkterna under detta samtal; jag lofvar att ej mera vara grym.

Fransiska stod med nedslagna ögon. En långsam, men tyst suck höjde hennes barm.

— Ni har skrifvit i ett bref — att ni älskade någon.

Hon besvarade ej hans erinran.

— Bekänn upprigtigt, att ni älskar ingendera af oss, men det kan ju gå an likväl att dansa med oss. Kärleken och dansen behöfva ju ej alltid hafva något med hvarandra att skaffa.

Fransiska fortfor i sin tystnad.

— Afgör ingenting, min fröken, fortfor von der Lanken, förr än ni hört mig till slut, och misskänn mig icke helt och hållet, då jag säger er att jag svurit — kamraterne hafva min ed — att jag skall dansa med er den första valsen. Jag brukar hålla mina löften, min fröken. Hvad säger ni nu? Såvida ni dansar med mig, öfvertygar ni derigenom allra bäst mina kamrater att brefvet icke var ifrån er — ty mig tror man ändock icke om att på rigtigt allvar gå och förälska mig här. Man vet att jag är mera soldat än älskare och allt för lättsinnig ännu, för att på lif och död blifva rigtigt hjertnupen.

Det låg onekligen något förståndigt i von der Lankens ord; men när var kärleken förståndig?

Fransiska kastade en rädd blick omkring sig. Paqualin stod tyst och sluten. Han tog efter sin hatt.

Fransiska var upprörd. I hennes hjerta stredo förståndet och känslan; det förra segrade slutligen.

— Ni dansar således med mig; jag tackar er.

Paqualin hade dragit sig tillbaka till dörren. Då han lade handen på låset, i afsigt att lemna rummet, spratt Fransiska till.

Den slocknade elden återkom nu i hennes ögon, på kin-

den, i rörelserna. Ånyo uppbar hon sitt hufvud, liksom vaknande ur en dröm — hon utsträckte sin hand — hennes läppar rörde sig.

— Ett ord, bad hon, blott ett enda ord.

Paqualin vände sig om.

— Bland de många frågor, fortsatte hon, som här förekommit, är blott en enda vigtig för mig, den fråga nemligen, hvarom det uppsnappade brefvet först talar.

— Frågan om . . .

— Jag behöfver ej rodna för ordet — frågan om hvilken jag älskar; men vänta litet.

Fransiska tycktes betänka något.

Beslutsamhet och mod hade återvändt till henne, men icke derför lugnet, och hon handlade nu med en öfverretning, som nästan var feberaktig. Hennes nyss så nedslagna sinne hade sprungit öfver till en annan ytterlighet, och lika häftigt, som om hon hade fruktat för någon oväntad mellankomst, nedskref hon ett par ord på tvenne särskilda papperslappar, hvarefter hon sammanvek dem och förseglade dem.

— Jag skall en gång fullständigt förklara mig, yttrade hon derefter; men emellertid har jag här nedskrifvit dens namn, som jag älskar — varen gode och tagen dessa förseglade namnsedlar, mine herrar, och gömmen dem väl — en dag skola de säkert förvissa mig om er aktning — lofva mig endast, att ej bryta dem förr än jag ger tillstånd dertill.

— Vi lofva.

Då von der Lanken och Paqualin aflägsnat sig, sjönk Fransiska vanmägtig ned i en stol.

Maria hade med den mest spända uppmärksamhet följt hvad som tilldragit sig under hennes ögon. Allt efter som händelsen vexlade till och ifrån, hade hennes hjerta klappat olika. När hon såg, hvilken utgång saken tog, gladde det henne, men icke dess mindre förvandlade sig denna glädje till en djup smärta, då hennes blick föll på Fransiska, och hon upptäckte hennes stumma lidande.

V.

Balaftonen var inne. Salongen var praktfullt och rikt upplyst. Från strålande kristallkronor strömmade en flod af klart ljus. Längst upp i salen stod en bröstbild, huggen uti carrara-marmor, af Napoleon, då i middagshöjden af sin storhet, omgifven af troféer, symboler af hans magt. Den öfriga delen af salongen var rikt och praktfullt smyckad. Här och der såg man standarer och fanor, tillhörande de flesta Europeiska nationer, korsa sina fanstänger och, skiftande i olika färger, utbreda sina dukar. Såsom en särskild artig uppmärksamhet emot de fångne svenskarne, och dessutom såsom ett bevis af den vänskap, som verkligen egde rum emellan det franska och svenska folket, oaktadt Gustaf IV Adolfs envishet att fullfölja kriget, hade man gifvit det svenska riksvapnet, omgifvet af svenska fanor och flaggor, en egen hedersplats midt emot Napoleons byst. Rummet vimlade af militärer. Nästan alla nationer hade någon representant der. Den ena uniformen tycktes täfla med den andra. Balen företedde i sjelfva verket en brokig och lysande profkarta på allt, hvad Europa då egde utmärkt i militärisk lyx. Men de, som fulländade den praktfulla taflans skönhet och värde, voro damerna, dessa hulda väsen, som visserligen icke mera locka englarne från himmelen, men desto säkrare männen till himmelen.

Lutad mot en pelare och tyst blickande ut öfver det vimlande sceneriet, stod en ung svensk officer af ett ovanligt intagande utseende.

Han var klädd i Dalregementets uniform, mera lysande likväl då än nu.

Ett kallt leende hvilade på hans läppar, och ett dystert allvar utbredde sig öfver hans panna. Då man blickade djupare in uti hans ansigte, trodde man sig märka spåret af en stor smärta, som gått fram deröfver, utan att dock hafva förmått böja hans hufvud eller krossa hans mod.

Likgiltig för hvad som passerade omkring honom, förblef han qvarstående på sin plats vid pelaren.

Flertalet af gästerna hade redan samlats, och man spelade nu upp till första dansen.

I denna stund öppnades salongsdörren och tvenne unga fruntimmer, åtföljde af en äldre man, inträdde.

Man skulle kunna säga, att dessa tre egentligen blott voro en enda, emedan tvenne af dem helt och hållet försvunno vid anblicken af denna enda.

Denna enda var också Fransiska.

Hennes skönhet hade aldrig visat sig fullkomligare än nu. De, som kände henne förut, trodde sig märka att den vanligtvis så framstående lifligheten i hennes väsende liksom lemnat plats för ett mera regelbundet allvar; de återigen, som ej förut kände henne, sågo i allvaret ännu så mycken ungdomlig själfullhet och barnslig oskuld, att de ej kunde skilja sin blick ifrån henne. Man kunde icke betrakta henne, utan att beundra henne, man kunde icke känna henne, utan att älska henne.

Det låg någonting lidande i hennes ansigte; men detta lidande uttryck ökade blott ännu mera det intryck, hon ingaf. Den sorg, som låg i hennes hjerta, var kärlekens första sorg, och oaktadt de qval, som den medför, är den dock ljuf, alldenstund man i sjelfva verket först genom den gör verklig bekantskap med kärleken. Kärleken kan lika litet utveckla sig utan strid, som lifvet.

Det sköna är alltid enkelt. Hon var också klädd så enkelt som möjligt. En mörkblå sidenklädning omslöt hennes smärta former, och blott en enda gul bandrosett prydde hennes bröst.

Hon bar de svenska färgerna, gult och blått.

Då hon gick fram i danssalongen, delade sig gästerna till höger och venster, och ett sorl af bifall ljöd omkring henne.

Hon passerade helt nära förbi Paqualin. Vid hennes åsyn lopp en ofrivillig rörelse genom hans leder, och en lätt darrning skakade henne. Deras blickar möttes. Det var två själar, som upplöstes i en stråle, det var två hjertan, som smälte tillhopa i en enda låga.

Balen började. Man spelade en anglaise. Med en känsla, besynnerlig och egen, oemotståndlig och dock nära nog qväfvande, följde han nyfiket de dansande, för att se om Fransiska skulle deltaga i dansen. Men han upptäckte henne icke. I stället nalkades honom en af värdarne och bad honom följa sig till Fransiska, som önskade tala vid honom.

Denna önskan rörde honom; men han kunde icke förklara sin egen känsla. Den var djup och hög, men höjden och djupet ega båda två något oförklarligt. Å ena sidan önskade han intet högre, än att få tala med henne, och å den andra, fruktade han för ett möte. Gårdagens tilldragelse hade tillintetgjort alla hans förhoppningar och väckt så underbara tvifvelsmål i hans själ. Hon älskade — men hvem älskade hon?

— Ni helsade icke på mig, tilltalade hon honom, då jag nyss passerade förbi er?

Paqualin öfverraskades af denna förebråelse, som likväl var full af skalkaktighet.

— Ni har rätt, svarade han, jag förglömde det verkligen, under det jag betraktade er.

Fransiska tycktes med sänkta ögonlock begrunda hans ord, och en kort tystnad uppstod.

— Hvarför dansar ni icke? anmärkte Paqualin, för att ej låta samtalet falla. Helt säkert är ni uppbjuden.

— Ni har också rätt deri, herr fänrik, men min kavaljer har på min enträgna begäran tillåtit mig att slippa dansa.

Maria satt ett stycke ifrån dem. Hon hade blifvit uppbjuden, men förklarat sig illamående och vägrat att dansa. Icke förty följde hennes blickar de dansande, liksom intresserade balen henne, under det hon likväl hade sin egentliga uppmärksamhet fäst på Fransiska och Paqualin, lyssnande till deras samtal. Då och då hörde hon ett och annat afbrutet ord, som vexlades dem emellan.

Paqualin märkte snart att Fransiska hade något att förtro honom, som låg henne på hjertat, ehuru hon tycktes tveka om sättet att upptaga ämnet.

Han anade att det angick gårdagens händelse.

— Ni lider, min fröken, yttrade han, för att gifva henne någon anledning att inkomma på ämnet; min Gud, det förundrar mig ej, såvida ni haft en lika orolig natt, som jag . . .

Fransiska slog upp sina stora och vackra ögon, och deras glans spred icke blott ett mildt och förklaradt sken öfver hennes ansigte, utan äfven öfver Paqualins smärta.

— Herr fänrik, yttrade hon och fattade vänligt, men hastigt, hans hand, kanske återse vi hvarandra ej mera; ögonblicket är derför dyrbart. Jag vet icke om jag gör orätt att ingå i en förklaring, men jag känner att jag måste det. Hör

mig, men — missförstå mig icke. Besvara mig likväl en fråga först. Med hvilka tankar lemnade ni mig i går?

— Jag lemnade er, min fröken, med den enda tanken, att aldrig återse er.

— Jag trodde att ni gjorde det.

— Ert besök vid den der landtgården.

— Ja, ja.

— Brefvets innehåll.

— Det är sant.

— Ni älskar någon.

— Min gud, ja, jag gör det!

— Ert tvekande.

— Hvad skall jag svara er? Och likväl, hvilken flicka skulle ej tveka att bekänna att hon älskar, när den hon älskar icke sjelf förklarat sig?

Genom er tystnad erkände ni emellertid . . .

— Allt, jag vet det, alla edra misstankar. Men ni misskänner mig ju icke, om jag talar öppet och . . .

— Tala, tala!

— Hör mig noga och döm mig sedan så mildt, som ni kan. Jag förnekar icke att jag älskar en enda, och det med en böjelse, som jag icke längre förmår dölja för någon; och fordrar ni det, skall jag icke en gång kunna dölja den för er?

— Er promenad, er färd till det der lilla landtstället, brefvet?

— Det är sant, jag skulle just tala derom.

Maria märkte den lifliga vändning, som deras samtal tog, och hon blef allt mer och mer öra.

— Min far hade en bror, fortfor Fransiska, hvilken stupade i någon af de bataljer, som kejsar Napoleon levererade i Spanien. Den döde krigaren efterlemnade ingen förmögenhet, men en son och en dotter, och min far upptog dem båda såsom egna barn. Sonen heter Carlo — dottern Maria; hon är här. Vi uppväxte alla tre tillsammans, såsom syskon. Carlos fallenhet gjorde honom till artist, och om han också icke eger ett ibland Europas mest lysande konstnärsnamn, så har han dock förvärfvat sig en aktad plats bland sina landsmän.

— Och det är honom ni älskar?

— Vänta litet, skall ni få höra. Min kusin är några

år äldre än jag. Min far tyckte icke om att han blef konstnär, och då han orubbligt fortgick på sin bana, tilltog min fars köld allt mer och mer. Icke dess mindre fortfor Carlos och min vänskap, ehuru vänskapen hos honom småningom utbildade sig till kärlek. Visserligen skrattade jag mera än en gång deråt, men det botade honom icke. Öfvertygad att jag skulle gifva efter för hans böner, friade han slutligen, men erhöll icke blott mitt afslag, utan äfven min fars. Det var naturligt, att jag, som kände hans ädla karakter och sjelf hyste innerlig vänskap för honom, skulle hysa ett varmt deltagande för hans sorg och upprigtigt beklaga honom. Vid denna tid flyttade han ifrån min far och begaf sig till Paris. Då vi skildes åt, bad han att få taga med sig ett litet porträtt, som han målat af mig. Jag nekade. Då förändrade han sin begäran och bad mig få *låna* det, och jag samtyckte. Men det var icke nog härmed; han anhöll äfven, såsom ett bevis på min vänskap, att jag, innan jag upptäckte det för någon, först skulle underrätta honom om och när jag fattade tycke för någon annan, i hvilket fall han lofvade att genast återgifva mig porträttet. För några månader sedan återkom Carlo från Paris och bosatte sig helt nära Longwy på ett litet täckt landtställe.

Paqualin hörde henne med odelad uppmärksamhet.

Men äfven till Maria hann ett och annat af Fransiskas yttranden, och svartsjukans qval tärde den arma.

— Ni älskar då icke er kusin? anmärkte Paqualin.

— Sedan han återkom från Paris, har han sällan besökt min far. Hans lynne har blifvit dystert och melankoliskt, då . . .

— Hvad vill ni säga, då . . .

— Då blef jag bekant med en person, som gjorde ett djupt intryck på mig.

Paqualins hjerta upphörde nästan att klappa.

— Jag erinrade mig mitt löfte till Carlo, och, oberäknadt min önskan att uppfylla det, hade jag behof af att förtro mig till någon. Jag beslöt också att besöka honom.

— Men jag förstår likväl icke den hemlighet, hvarmed ni gick till väga.

— Hemlighet, säger ni. Den första kärleken är rädd och blyg, den vet icke, huru den nog skall kunna dölja sig. För intet i verlden hade jag velat förtro mig åt mina föräl-

drar; blotta tanken derpå föreföll mig som en profanation. Snarare var jag beredd att lemna mitt förtroende i händerna på hvilken annan som helst. Jag visste att mina föräldrar skulle komma med så många råd och förmaningar, visserligen goda och nyttiga allesammans, men det var ändå icke det jag behöfde. Jag behöfde deltagande, vänskap, ungdomlig uppfattning af mina känslor och det skulle jag finna hos Carlo. Jag visste det ganska väl. Jag öfverlade. Tanken att besöka honom och anförtro mig åt honom föreföll mig emellertid i alla fall nästan brottslig, så bäfvade jag för bara skuggan af att afslöja mitt inre tillstånd. Då hade ännu intet ord om mitt tycke kommit öfver mina läppar, och nu — omständigheterna förändra oss mycket. Efter tusende funderingar hit och dit, fattade jag ändtligen mitt beslut. Jag begaf mig till Carlo, fruktande ej mindre för att blifva upptäckt af de mina, än att ej träffa honom. För att förekomma det första, vidtog jag mina försigtighetsmått, och för att ej behöfva förnya mitt besök, skref jag en biljett — densamma, som jag sedan qvarglömde eller tappade i vagnen, och hvilken en af edra kamrater der upphittade. Då jag begaf mig hemifrån, var jag till sinnes, som hade jag begått en synd och ämnade mig till bikten. Slutligen kom jag fram. Ännu på tröskeln till hans port tvekade jag, nästan färdig att återvända. Men han hade redan märkt mig, och han mötte mig i förstugan. Mitt besök varade en halftimme. Jag omtalade för honom allt, hvad jag hade på mitt hjerta, och återfordrade mitt porträtt. Han ville visa mig, huru trefligt han ordnat allt omkring sig. Vi besökte trädgården. Vi talade om det närvarande och det gamla. Han tröstade mig och ingaf mig mod och hopp samt rådde mig att anförtro mig åt Maria, hans syster.

Vi hafva anmärkt att Maria lyssnade. Ju ifrigare hon såg att Fransiska talade, desto mera lutade hon sig fram, för att uppsnappa hvad hon sade.

Hon hörde också sitt namn nämnas.

Träffad, som af en kränkande förebråelse, rusade blodet upp till hennes kinder, och, ledd af en ofrivillig rörelse, störtade hon upp från sin plats. Misstänksamheten vilseledde hennes omdöme. Svartsjukan ingaf henne den föreställningen,

att man förtalade henne. En hämndkänsla flög genom hennes hjerta.

En enda önskan stod i denna stund blott tydlig för henne, den att kunna skilja Paqualin ifrån Fransiska.

Hon hastade genom salen, förvirrad blickande omkring sig. Föremålen voro för henne liksom insvepta i en skymning. Hvad ämnade hon väl göra?

Fransiska fortsatte emellertid sin förklaring, utan att ana det hennes närmaste och dyrbaraste ungdomsvän hyste fiendtliga afsigter emot henne. Paqualin njöt af sin lycka. Väl hade Fransiska ej ännu fullständigt angifvit, hvilken hon egentligen älskade, men hans hjerta gjorde sina slutsatser, och hennes blick, så föreföll det honom, bekräftade dem.

Man spelade i denna stund upp den första valsen; det var den, som tillhörde von der Lanken.

Paqualin och Fransiska voro allt för mycket upptagna af sig sjelfva, och det ämne, som låg dem så nära, för att tänka på något annat; men musiken är kärlekens innerligaste och skönaste språk, och utan att sjelfve reflektera deröfver, tystnade de småningom, hänförda och blott lyssnande till tonerna, som i rika och ljufva harmonier stundom utvecklade alla kärlekens passioner, stundom dess qval, stundom dess fröjder, än jublande och än suckande, såsom hade ett menniskohjerta vexelvis jublat eller klagat ur djupet af den brusande tonmassan.

Allt, hvad de rikast tänkte, allt, hvad de renast kände, återgaf dem musiken. På dess klara, i melodiösa vågor hvälfvande flod gungade de drömmande — en ny Astolfo och Felicia — bort från det närvarande till sin längtans och anings lycksalighets-ö.

De dansande paren sväfvade redan omkring golfvet, bortförda af musikens förtrollande genius, som svängde sin trollstaf öfver dem.

Musiken och dansen beherskade alla.

Fransiskas hjerta klappade; hennes bröst höjde sig upp och ned.

Paqualin andades eld, hans ögon brunno.

Glömmande allt annat, ville han slå sin arm kring hennes lif, hängifva sig åt tonernas lifvande ingifvelser och försvinna i dansens hvirfvel.

— Ni dansar icke? yttrade han.

— Det är sant, jag dansar icke, men, min gud, jag är ju redan uppbjuden, jag har glömt bort det, af von der Lanken.

Ingendera hade erinrat sig honom.

— Von der Lanken, ganska rigtigt, ni är uppbjuden af honom. Det ser likväl nästan ut, som om äfven han skulle ha bortglömt er.

— Han är icke här.

— Och han synes ej heller till.

— Hvilket härligt thema, som genomlöper denna flod af toner?

— Huru mycken ungdom och helsa i dessa friska variationer, hör!

— Det är, som om mina egna drömmar om lycka utvecklade sig deri.

— Man kunde tro att det är en ung flickas första kärlek, satt i musik.

— Vill ni, så låt oss dansa?

— Ni är uppbjuden.

— Men han är icke här.

— Ett nytt thema börjar — hör — hör!

— Det är poesi i toner.

— Hjertats ljufvaste poesi i melodier.

— Vi måste dansa, kom, kom!

— Ni glömmer er, glömmer von der Lanken.

— Det är icke jag, som glömmer honom, utan det är han, som glömmer mig.

— Ni måste invänta honom.

— Halfva valsen är snart gången — kom — jag bjuder upp er!

— Omöjligt.

— Ni hör att det är jag, som bjuder upp er, och icke ni, som uppbjuder mig.

— Hvad skall jag göra?

— Dansa!

— Men von der Lanken?

— Kom, jag vill det! Von der Lanken har sjelf försuttit sin rättighet, felet är hans, kom!

Musiken ljöd allt högre och högre. Paqualin vacklade.

— Ni fruktar för von der Lanken?

— Vid himmelen, jag fruktar icke, men . . .
— Ni förskjuter mig, ni vill ej dansa med mig.
— Skulle jag icke vilja det?
— Jag har uppbjudit er.
— Kom!
— Kom!

De dansade. Hans ena hand hvilade i hennes, den andra omslöt hennes medja. Elden i deras ögon var musik i deras själ, och musiken i deras själ var kärlek i deras hjertan. Hvilket rus af hänförelse, hvilken hänförelse af sällhet! De unge förstå blott hvad en vals med den, som man älskar, vill säga; om icke förr, så skola de äldre vid åsynen deraf sucka öfver att deras ungdom redan försvunnit. I den första dansen, såväl som i den första kyssen, utvecklar kärleken sin första skönaste blomma, och man njuter af den, utan att tänka på något annat, än att njuta. Menniskan är i dessa stunder mera af himmelen än af jorden — skada blott att dessa stunder äro så korta, och att jorden så snart återtager sitt välde.

— Huru skönt är icke lifvet! hviskade Fransiska.
— Då man älskar, är det en vals.
— En vals med den man älskar. Ack, ja, lyckliga de, som älska!
— Apropos, ni har ej sagt mig, hvilken . . .

Han vågade ej utsäga hvad han ämnade.

— Hvilken jag älskar, menar ni?
— Alldeles. Jag menade det.
— Hans namn står skrifvet i den lilla förseglade papperslapp, som jag lemnade er.
— Jag kommer ihåg. När får jag bryta den?
— Vi få se.

Huru öfverjordiskt lyckliga voro de icke! Paqualin och Fransiska voro balens vackraste par, och kärleken gjorde dem ännu skönare än någonsin. Det var icke blott dansen och musiken, som lade behag och tjusning i deras rörelser; öfverensstämmelsen i deras känslor gjorde det ännu mera. De öfriga dansande fäste med fröjd sina blickar på dem, men sjelfve märkte de det ej.

— Tillåt mig att bryta den förseglade lappen eller . . .
— Eller . . .?

— Eller säg mig namnet på den, som ni skänkt er tillgifvenhet.

— Hans namn är . . .

Fransiska var nära att uttala namnet, då i detsamma von der Lanken stod vid hennes sida.

Hans utseende var mörkt och hotande.

Uppehållen af glada vänner vid en bachanalisk fest, hade han förglömt balen — valsen — Fransiska — och öfverlemnat sig åt bålens nöjen.

Då han slutligen erinrade sig att han uppbjudit till första valsen, begaf han sig till danssalen.

Hans toilette var icke vårdad. Hans hår låg i oordning och gaf honom ett desto bistrare utseende.

Vid hans anbick förskräcktes Fransiska; men von der Lanken tilltalade henne icke, han följde henne blott med en skarp och mörk blick.

Musiken tystnade. Valsen var slut.

Fransiskas hjerta klappade oroligt, då Paqulin lemnade henne, men hon blef upptagen af andra och fick ej tid till något vidare samtal.

Knappast hade Paqualin aflägsnat sig, förr än von der Lanken framträdde emot honom.

— Herr fänrik, ni har dansat med min dame, och jag anhåller att få tala vid er.

— Jag står till er tjenst.

Fransiska såg dem aflägsna sig med hotande och mörka blickar, och hon anade ett ledsamt slut. Huru ångrade hon icke nu att hon öfvertalat Paqualin att dansa!

VI.

Redan hade en dag efter balen försvunnit, hvarunder Fransiska hvarken träffat Paqulin eller von der Lanken, och oro och ovisshet om hvad som tilldragit sig emellan dem söndersleto henne.

I sina bekymmer uppsökte hon sin far och upptäckte för honom sitt hjertas hemlighet.

Den gamle fadren, öm och deltagande för sin enda dotter,

hastade till fästningens kommendant, en gammal vän, för att efterhöra om något uppträde af obehagligare beskaffenhet egt rum emellan de tvenne svenske fångarne.

Ännu medan balen fortfor hade kommendanten mottagit rapport om tvisten emellan dem; men han försäkrade Fransiskas far, att han kunde vara lugn, emedan, om också icke missförhållandet redan var bilagdt, alla ledsamma följder åtminstone voro förebygda.

Underrättelserna härom tröstade Fransiska.

Maria var deremot helt annorlunda än förr. Hon var tyst, sluten och förstämd. Hon sökte att arbeta, men spratt upp emellanåt, liksom förskräckt för en oroande och dyster tanke. Ehuru hennes ansigte klarnade upp, då hon erhöll kännedom om kommendantens försäkran, återsjönk hon likväl snart i sitt förra qvalfulla grubbel. Liksom svartsjukan förut icke lemnat henne i fred, tycktes samvetsförebråelser nu ej heller vilja göra det.

Den obesvarade kärleken, hemfallen till blind lidelse, kastar de svaga som en leksak emellan svartsjukan ooh samvetsqvalet, tills båda, liknande tvenne omutliga martyrinstrument, slutligen endast manipulera ett benrangel.

Mot aftonen tillkännagaf Maria sin önskan att besöka en vän, och ehuru man otåligt väntade på hennes återkomst, dröjde hon så länge, att familjen åtskildes, och hvar och en begaf sig till sitt rum.

Fransiska och Maria bodde i tvenne rum bredvid hvarandra. Fransiska hade redan insomnat, då hon väcktes af Marias återkomst; men hon gaf ej vidare akt derpå, utan insomnade åter.

Hon sof likväl oroligt och tyckte sig i sin halfslummer höra att Maria ej lade sig, utan vandrade fram och tillbaka, vridande sina händer, som en förtviflad.

I sitt tillstånd, midt emellan sömn och vaka, såg Fransiska Marias nästan till vanvett gränsande rörelser, såsom genom ett flor eller såsom ett skuggspel.

Slutligen tyckte Fransiska att Maria nalkades, att hon lutade sig ned öfver henne, i det hon noga betraktade henne, strök hennes lockar åt sidan och tryckte en kyss på hennes läppar.

Hvad nu också denna kyss var, dröm eller verklighet,

slog Fransiska upp sina ögon, och till sin öfverraskning fann hon Maria, sådan hon sett henne i sin halfslummer, lutad öfver sig, blek och vanställd.

Maria tycktes ej blifva mindre förskräckt öfver att hafva väckt Fransiska.

— Hvarför stör du min sömn, Maria? frågade Fransiska. Du ser så förvirrad ut, mår du illa?

Maria stirrade endast på Fransiska.

— Du skrämmer upp mig. För guds skull tala!

Marias läppar darrade, men intet ord kom öfver dem.

— Tala, jag ber dig, din tystnad är förfärlig.

Maria sjönk ned på sina knän framför Fransiskas bädd.

— Nåd, bad hon, nåd!

— Förklara dig, för all del, förklara dig!

— Jag har förrådt dig, Fransiska; förrådt äfven honom; förskjut mig icke, barmhertighet!

— Jag förstår dig icke. Hvem har du förrådt? Mig? Honom? På hvad sätt? I hvad fall? Förklara dig!

— Jag vill förklara mig. Du vet hvad kärlek är?

— Hvad kärlek är? Den är en himmel i vårt hjerta, hvarur en mägtig och god engel uppstiger, för att kläda våra tankar i blommor, våra känslor i ljus, våra drömmar i hoppets luftiga och vingade drägt.

— Kärleken? Ah, nej, den är en afgrund i vår barm, hvarur en furie stiger, för att förmörka vårt förstånd, förvilda våra känslor, och med sin gissel plåga oss till döds. Du har aldrig älskat, Fransiska. Jag har det.

— Hvad hör jag? Hvilken har du älskat?

— Honom! Hvem annan än honom!

— Hvem? Hvem?

— Densamme, som du, Fransiska, hvem annars?

— Ah, ett ljus uppgår för mig!

— Jag såg honom, och jag älskade honom; jag såg huru din kärlek började uppflamma och sökte att qväfva den låga, som redan brann i mitt bröst, men förgäfves. Ju mera jag sökte undertrycka den, desto mera ökades den. Jag såg, huru han drogs till dig, och smärtan tärde mig. Då ni förtroendefulla logo mot hvarandra, hvilka plågor rasade icke genom min själ! Du erinrar dig att jag häromdagen var närvarande här, då von der Lanken och Paqualin tvistade om den första valsen

med dig. Ifrån denna stund har jag hatat dig, än mera, jag har haft ögonblick, då jag skulle kunna haft mod att döda dig, och likväl . . .

— Och likväl . . .

— Har jag lyckats qväfva min svartsjukas raseri, ända till den stund, då jag på balen hörde dig nämna mitt namn under ditt samtal med Paqualin.

— Gjorde jag det?

— Jag föreställde mig att du genomblickat mig, samt att du upptäckte för honom mina känslor. Jag var svartsjuk på dig och misskände dig. Jag trodde att ingen skulle kunna handla ädelt, emedan jag ej gjorde det sjelf. Utan att veta hvad jag tog mig till, hastade jag från min plats, för att söka — ack, du anar ej hvilken jag sökte — jag sökte von der Lanken, emedan jag visste att han, med den rätt han hade till första valsen, skulle skilja er båda ifrån hvarandra. Von der Lanken fans likväl icke i salen; jag fick veta att han var upptagen af några dryckesbröder, och jag afsände ett bud, för att påminna honom om sin förbindelse till dig. Han dröjde, men han kom. Jag mötte honom och visade honom dig och Paqualin.

— Hvilket förtroende lemnar du mig icke? Ah, Maria du har gjort mycket illa.

— Banna mig, Fransiska; förbanna mig blott ej. Allt är icke slut än. Hör mig. För mig fans intet nöje. Svartsjukan ledde mina steg, och sedan den förledt mig att förråda dig, följde samvetets förebråelser i dess spår. Jag hade ej sinne för något annat än de förhållanden, som uteslutande upptogo mig. Jag såg när von der Lanken och Paqualin lemnade salen; såg dem återkomma bleka, vanställda, uppbrusande, hetsiga, och jag anade hvad som tilldragit sig. Snart hörde jag en hviskning gå genom rummet. Man talade om att de utmanat hvarandra. Men ehuru jag redan då var nära att af förtviflan sjunka till dina fötter och bekänna hvad jag gjort, egde jag ännu krafter qvar att beherska mig, och jag gjorde allt, hvad jag kunde, för att hindra ryktet att komma till din vetskap. Men hvad hjelpte det? Ditt eget hjerta anade snart hvad som var å färde. Du öfvertalade din far att besöka kommendanten. O, min gud, det var en stund af fåfäng fröjd, då han återkom med lugnande underrättelser.

Fransiska reste sig upp i sängen och såg förskände på Maria.

— En stunds fåfäng fröjd, upprepade hon.

— Hvad annat? Oaktadt din fars lugnande underrättelser, lemnade mig ej tviflet. Jag trodde mig känna dessa svenska fångars karakter, och jag tänkte blott på en olycka, en stor olycka.

— Skulle verkligen?

Fransiska behöfde ej uppmanas att kläda sig.

— Qvald af tvifvelsmål och samvetsförebråelser, fortfor Maria, begaf jag mig på eftermiddagen ut till en väu, i afsigt att söka få reda på förhållandena. Ehuru svårt det var, lyckades det mig omsider. Du skall få höra det. Sedan Paqualin, åtföljd af von der Lanken, lemnat balrummet, utfor den senare i ganska hårda ord mot honom. Paqualin deremot skall med lugn och värdig hållning ha besvarat honom; men von der Lankens förtrytelse ökades snarare deraf, än den mildrades. Från häftighet öfvergick han till bitterhet, från bitterhet till förolämpningar. Det var icke mera von der Lanken, som var den förorättade, utan det var Paqualin. Paqualin var uppsskakad, hans militära ställning kräfde upprättelse, och han utmanade von der Lanken. Denne valde pistoler: första skottet är hans. Deras kamrater sökte väl att träda emellan, fasande för den blodsdomstol, som genom von der Lankens pistolmynning skulle fälla utslaget öfver Paqualins lif, men de kommo för sent. Kommendanten hade gjort allt, som stått i hans magt, att förekomma duellen, och jag är öfvertygad att han sjelf tror att han lyckats, och likväl . . .

— Likväl . . .

— Du ser solen börja titta fram bakom molnen och om en stund . . .

Fransiska kunde knappast röra sig, så djupt greps hon af den fasa, som isade henne.

— Jag har tänkt på att ditt uppträdande möjligtvis skulle kunna förekomma duellen. Skynda dig, Fransiska! Lif och död ligga i ögonblickets hand.

— Och du har ej väckt mig, ej omtalat det förr än nu?

— Jag återkom mera död än lefvande. Underrättelsen har tillintetgjort mitt förstånd. Jag visste icke huru jag borde handla. Ingen blund har kommit i mina ögon. Förvirrad

har jag vandrat fram och åter? Hvilka lidanden hafva ej tärt mig? Hvilka plågor hafva ej slitits om mig? Skynda dig, Fransiska, skynda dig!

— Det dagas, solen höjer sig.

Fransiska var redan påklädd; hastigt stannade hon likväl, synbarligen fattad af en egen smärtsam tanke.

— Hvad stirrar du på? Hvarför dröjer du?

— Barmhertiga försyn, yttrade hon, ifall han stupar, kommer hans blod öfver mig.

— Öfver dig?

— Det var jag, som öfvertalade honom att dansa.

— Nej, Fransiska, nej! Du har ingenting att förebrå dig. Det var jag, som sände bud efter von der Lanken.

— Jag befalde honom att dansa med mig.

— Jag fäste von der Lankens uppmärksamhet på er.

— Han vägrade att dansa, men jag förledde honom dertill. Denna blodsskuld skall blifva min död.

— Jag förrådde er båda. Dör han, ah, jag blir vansinnig!

Det var sönderslitande att se de unga flickorna täfla om att martera sig sjelfva.

— Låtom oss skynda!

— Du är färdig.

— Om min far skulle följa oss?

— Icke han, endast du kan rädda honom. Kom — kom! Hvarje dröjsmål är hans undergång. Ser du, det dagas allt mera, kom!

Insvepta i tunna kappor, hastade de båda flickorna ut. Solen låg än i sin morgonslummer på de ljusnande molnen i öster och endast en späd violett gryning skimrade längs horizontens rand. Vindarne voro ännu icke liksom rigtigt vakna, sakta sträckte de blott på sina lätta vingar i trädens kronor. Morgondaggens perlor, englarnes tårar under natten öfver en syndig verld, glänste ännu i blommornas kalkar. Här och der föll en eller annan af dem till jorden, för att försvinna i dess sköte. Men Fransiska och Maria gåfvo ej akt på denna späda fägring, utan skyndade framåt. Fjäderspänningen i deras själ underhölls blott af en enda tanke. Utan att märka någonting omkring sig, flögo de fram med lätta steg.

Gatorna voro tomma. Der luckorna för fönstren ej voro

stängda, voro rullgardinerne nedfälda. Staden var bebodd endast af sofvande.

Fransiska hade ej frågat Maria, hvarthän de skulle begifva sig. Denna eljest så naturliga fråga föll henne icke en gång in att göra. Det var mera hennes oro, som dref henne framåt, än klart och välbetänkt medvetande.

Maria hade glömt att tala derom; hon kom ej ens att tänka på att Fransiska icke kunde veta, hvart de borde begifva sig.

Så ilade de fram.

Snart utbredde sig fästningens vallar framför dem. Vid deras anblick öfverföllos de båda flickorna af en fruktan, som kom dem att darra.

— Jag är trött, hviskade Fransiska.

— Vi få icke tröttna. Ser du att solen redan slår upp sitt öga.

Och de hastade åter framåt.

— Men vi slippa ej in, anmärkte Fransiska, man skall stänga vägen för oss.

— Frukta ingenting.

Men hastigt stannade Maria och fattade Fransiska i armen.

— Hvad vill du? Hvad menar du?

— Ser du der!

— Hvar?

— På höjden af den der vallen till höger, ser du.

— Det är en skugga från tornmuren.

— Någonting rör sig i skuggan.

— Jag ser.

— Några mörka punkter skymta der; nu komma de fram i dagen; det är folk.

— Redan . . .

— De begifva sig till mötesplatsen.

— Låtom oss skynda!

— Vi hinna ej fram. O min gud!

— Du dödar mig.

— Kom!

Ändtligen voro de framme. Maria vägledde utan all tvekan Fransiskas steg.

De behöfde ej inträngа i fästningen. Von der Lankens och Paqualins mötesplats var i löpgrafven.

Då de framkommo till dess öppning, funnos fyra personer nere i grafven, men de sågo icke dem, de sågo endast, huru en arm långsamt sänkte sig, att en blank pistol glänste i handen, derpå hörde de knallen af ett skott.

VII.

Då von der Lanken vaknade morgonen efter balen, hade de hetsiga fantasier, som stego ur bålen och upp i hjernan, försvunnit. Med det återkommande förståndet såg han föremålen redigare.

— En duell, talade han för sig sjelf; dumt, förbannadt dumt! Att skjuta ihjäl en menniska för en flicka, en vals, några ord, hvilken enfald, hvilken galenskap! Det är en följd af den satans bålen, hvars botten låg för djupt, att uppnås med bibehållet förstånd. Skulle det likväl vara möjligt att jag misstager mig. Muskött!

Dörren öppnades, och Muskött inträdde.

Muskött var en fången svensk soldat, som stannat qvar hos von der Lanken, såsom uppassare.

— Hvar var jag i går, Muskött?

— På Kronhjorten.

— Värdshuset?

— Ja, nådig herr ryttmästare, på värdshuset Kronhjorten.

— Huru länge var jag der?

— Tills herr ryttmästaren begaf sig på balen.

— Huru dags kom jag dit?

— Balen var redan börjad.

— Vet du om jag råkade i gräl med någon, om det blef fråga om någon duell?

— Man har sagt mig, att fänrik Paqualin har bjudit ut ryttmästaren.

— Förbannadt dumt? Det är då verkligen sant? Jag svär att aldrig dricka mera, Muskött!

— Nådig herr ryttmästare. . .

— Gå upp till löjtnant Flach, Philip, och bed honom komma hit ned, om han är uppstigen. Hvad är klockan?

— Tolf på dagen.

— Godt, gå!

Muskött gick.

Efter en stund nedkom Flach till von der Lanken. Philip Flach var vid Westgöta-Dals regemente.

— Ligger du ännu, din rumlare?

— Som du ser, kamrat. Du vet, hvad som hände mig i natt.

— Nå, ja!

— Hvad säger du om att döda en karl för en fluga?

— En fluga?

— För sådant der, som man tager med en flughåf, om man vill, jag menar för en flicka.

— Men Paqualin kan ju lika lätt döda dig.

— Första skottet är mitt.

På nattduksbordet vid von der Lankens säng lågo tvenne pistoler. Von der Lanken hade fattat den ene och låg och lekte med den.

— Din hand är säker, jag vet det, men . . .

Von der Lanken betraktade kallt sin vän.

— Men, säger du — för fan — ser du spindeln der uppe i takhörnet — för tusan, det är ett äkta rötnäste, hvari man inlogerat mig — ser du spindeln? frågar jag.

— Om jag ser den?

I detsamma lade von der Lanken an, och skottet brann af. Kulan hade träffat midt i spindelnätet — spindeln var borta — och endast ett hål syntes i väggen.

— En lycklig slump, anmärkte Flach likgiltigt.

— Säger du det?

— Visserligen.

Utan att förändra en min, grep von der Lanken den andra pistolen.

— Din galenpanna, ämnar du skjuta sönder väggen?

— Den skall ej bli värre tilltygad än den är.

Under det han svarade gick skottet löst, och den andra kulan försvann i samma hål, som den första.

— Men låt oss ej skämta längre, återtog von der Lanken. Jag har ej lust att skjuta ihjäl en landsman för en

småsak. Man kan väl ha annat att göra här. Du måste bli min sekundant, Philip; förstår du?

— Din sekundant — som du vill . . .

— Gå upp till Paqualin och sök att göra upp saken.

— Det är ju du, som förolämpat honom?

— För fan, är det jag, som förolämpat honom? Ah — man är ett nöt, då man druckit. Gå emellertid upp till honom och gör hvad du kan — du har öppen fullmagt.

Efter en timme var Flach åter hos von der Lanken.

— Jag har uträttat ditt uppdrag.

— Nå-å?

— Ni träffas i morgon vid gryningen.

— Han ville således icke räcka mig sin hand?

— Han fordrade, att du skulle erkänna, att du förolämpat honom. Han tog mindre sin egen person i betraktande, än det regemente, vid hvilket han tjenar; det var också i dess namn, som han fordrade upprättelse.

— Bah!

— Naturligtvis kunde du ej gå in derpå — och jag uppgjorde affären . . .

— Hvem är hans sekundant?

— Han hade ingen, och jag skaffade honom en.

— Hvilken?

— Min bror.

— Vilkoren då?

— I sådant fall ansåg jag mig böra vara frikostig, och vi öfverenskommo att afståndet skulle blifva trettiofem steg, tjugo steg längre, än man vanligtvis brukar *).

— Om du vill, kan du ännu ytterligare öka din frikostighet, Philip, och dessutom taga ut stegen dugtigt. Glöm ej bort det . . .

— Du skämtar . . .

— Alldeles icke; jag kommer blott i håg den der spindeln nyss.

Knappast hade von der Lanken slutat sin erinran, förrän

*) Såväl då den föregifne tyske baron von Müller sköt ihjäl ryttmästaren grefve Levenhaupt 1817 i Helsingör, som då öfverstelöjtnanten Brunow slogs med danske kaptenen Graube på Saltholmen 1819, äfvensom då Sabelfelt duellerade med baron Köhler vid Wenersborg — var distansen femton steg.

en adjutant inträdde och tillkännagaf, att kommendanten önskade få tala vid honom. Deremot var också ingenting att anmärka, och von der Lanken begaf sig genast af.

Uppkommen i mottagningssalen, fann han Paqualin der före sig.

Kommendanten gjorde dem båda två föreställningar, men som strandade emot deras orubblighet. Emellertid tog han deras hedersord, att duellen ej skulle ega rum inom fästningen, och, underrättad om att afståndet var bestämdt till trettiofem steg, trodde han att ingen fara kunde hota någondera, utan att alltsammans blott skulle blifva ett skyldrande med vapnen.

Då de lemnade kommendanten, träffades de ett ögonblick ensamma i korridoren.

— Då vi ej få slåss inom fästningen, yttrade von der Lanken, hvar skola vi då mötas?

— Hvar ni behagar.

— Låtom oss då träffas i löpgrafven.

— Vi träffas.

VIII.

Paqualin gick fram och tillbaka på golfvet, med armarne i kors öfver bröstet. Hans ansigte var allvarsamt, och hans ögon voro rigtade mot golfvet.

Vid dörren stod en soldat vid dal-regementet, tillfångatagen på samma gång, som Paqualin.

Men Paqualin märkte ej den fångne krigarens, hans tjenares, närvaro. Sysselsatt med sina egna tankar, vandrade han upp och ned, stundom ökande sina steg, stundom minskande dem, alltefter den flygt hans tankar togo.

Soldaten förblef orörligt qvarstående vid dörren.

— Nådig fänrik, yttrade han slutligen.

Paqualin såg upp.

— Är du ännu här, Rapp? Hvarför lägger du dig icke? Det är redan sent. Är du ej sömnig?

— Icke det minsta, nådig fänrik. Sömnig? Min gud, då jag tänker på morgondagen, går det som en knif genom

hjertat på mig. Men det var något, som jag ville säga, bara ni ej blir ond på mig.

— Säg ut hvad du vill, Rapp.

— Ni har en far der hemma i Sverige, nådig herr fänrik?

— Ja, ja!

— Och en mor sedan.

— Äfven det!

— Ni får ej glömma dem, nådig herre. Då jag tänker på att komma hem möjligtvis utan er och kanske utan en enda rad ifrån er till på köpet, tappar jag modet. Ni måste skrifva, om också blott några rader, till dem — lofvar ni det?

Paqualin tryckte den gamle krigarens hand, utan att svara honom, men en tår rullade utför hans ögon.

— Du skall få ett bref innan jag går ut i morgon.

— Tack, nådig herre, tack!

— Gå nu och lägg dig, Rapp; men glöm ej att väcka mig tidigt i morgon.

— Ännu ett ord, nådig fänrik, blott ett enda.

— Var endast kort, Rapp, jag vill vara ensam.

— Ni har ej sagt mig, om jag får följa med er i morgon bittida.

— Du vill det?

— Ack ja, herre; jag vill följa er, vore det äfven i döden.

— Du skall få det, gör blott allt i ordning.

— Lita på mig. Gud välsigne er!

Så snart Paqualin blef ensam, satte han sig ned vid ett skrifbord, och hvad han tecknade på papperet, kom från hans hjerta. Han skref till sina föräldrar. Brefvet blef långt, men då han slutade, var likväl ämnet icke uttömdt; det var, som hans kärlek, outtömligt.

Tidigt på morgonen inträdde åter Rapp.

Sakta öppnade han dörren, liksom hade han fruktat att väcka sin herre, ehuru han ändock kom just i afsigt att göra det.

Till sin förundran fann han bädden orörd, och Paqualin ännu sittande vid sitt skrifbord.

Men Paqulin skref icke mera. Hans hufvud hvilade nedlutadt i hans händer, som krampaktigt omslöto en liten biljett, saknande utanskrift, men som var förseglad.

Det var samma biljett, som Fransiska lemnat honom, med förbud att bryta den utan hennes bifall.

Paqualin hade slumrat in i denna ställning.

Framför honom lågo tvenne inslagna bref, af hvilka det ena var till hans far och mor, och det andra till Fransiska.

Rapp nändes icke väcka honom, han sof ju så godt.

I detta ögonblick bröt en stråle fram af den gryende dagningen.

Strålen föll på Paqualin och belyste hans ansigte. Han log i sömnen — liksom emot strålen; men helt säkert var det en annan stråle, som lyste i hans hjerta och framkallade det vänliga leendet på hans läppar.

Rapp hade höjt sin hand, för att påminna honom om att tiden var inne; men han sänkte den åter.

Leendet i Paqualins ansigte var så mildt, att det afväpnade honom.

Paqualin egde i denna stund icke något af en krigares utseende, han var blott en manligt vacker yngling, drömmande om kärlek och lycka, under det att kanske döden hotade honom på några få stegs afstånd.

Rapp kände sig upprörd. En tår rann utför den gamle krigarens grofva kinder. Ledd af en oemotståndlig känsla, höjde han sina händer upp öfver Paqualins hufvud.

— Måtte himlen beskydda dig! hviskade han.

Det var en far, som välsignade sin son; åtminstone kunde ingen med ömmare faderskänsla ha höjt sina händer öfver en son, än den gamle Rapp gjorde.

Men ljusranden vidgade sig i östern, och tiden skred fram. Rapp var också rädd om sin unge herres heder, och han ville ej ha den skammen, att han skulle komma för sent till mötesplatsen.

— Vakna upp, herre, sade han derför nu, vakna upp!

Paqualin rusade upp från sin plats.

— Hvad är klockan?

— Solen börjar gå upp — tiden är inne.

— Det är bra, min käre Rapp. Hvar äro pistolerna?

— Här.

— Lägg in dem i fodralet. Vänta litet. Här äro tvenne bref. Skulle jag ej komma tillbaka, afsänder du det ena med

första post till Sverige, det andra framlemnar du till egarinnan. Du känner henne. Tag hit min kappa!

Paqualin var vid friskt och gladt mod. Den korta slummer, hvari han fallit, sedan han slutat brefven, hade lifvat hans sinne och stärkt hans hjerta; men desto modlösare kände sig Rapp.

— Låtom oss nu gå, Rapp! Allt är klart. Intet återstår.

— Intet — o, min Gud!

— Jo, något . . .

— Något, säger ni . . .

— Kom i min famn, gamle vän!

— Huru, herre!

— Stupar jag, så framför detta famntag till mina föräldrar.

IX.

Redan utanför porten sammanträffade Paqualin och von der Lanken, jemte sekundanterne.

Utom vakten, sofvo ännu alla i fästningen. Sakta hastade våra svenskar fram, och för att så mycket skyndsammare komma till valplatsen, togo de en genväg öfver vallarne.

Det var på höjden af dessa, som Maria och Fransiska sågo dem.

Snart voro de i löpgrafven.

Båda bröderne Flach rådgjorde om stället, och Philip utmätte afståndet, hvarvid han ej underlät att efterkomma von der Lankens föreskrift, att uttaga stegen så långa, som möjligt. Afståndet blef också omkring fyratio vanliga steg.

Von der Lanken och Paqualin vexlade intet ord, men då de intogo sina ställen, sjönk blodet bort ifrån deras kinder, och den enes dödslika blekhet kunde endast jemföras med den andres.

Bröderne Flach stodo på högra sidan om skottlinien; på andra sidan, men något bakom sine herrar, syntes Rapp och Muskött.

— Allt är färdigt, tillkännagåfvo sekundanterne.

Duellen egde rum i en löpgraf; men i denna stund var det också så tyst der, som i en graf.

Von der Lanken och Paqualin betraktade hvarandra med stadiga blickar. Dessa blickar forskade framom ögonblicket på andra sidan om den flyende stundens fjät, bortom lifvets gräns.

Med spänd uppmärksamhet afbidade de närvarande hvad som tima skulle. I ödets urna lågo endast tvenne lotter, den ena var — lifvets, den andra — dödens.

En dödsbädd är högtidlig, en duell är fasansvärd. Vid den förra tager naturen ut sin rätt, vid den senare våldför man sig på naturen.

Inom von der Lanken stredo olika känslor med hvarandra. Han skulle hafva varit böjd att kasta bort pistolen, men han var ju sjelf utmanad.

Hastigt och beslutsamt höjde han upp armen. Pistolen glänste i handen; men han sänkte den åter.

En svårmodig tanke skuggade hans panna.

Paqualin rörde sig ej från stället; orörlig och lugn afvaktade han sitt ödes dom.

Solen hade höjt sig något. Morgonens skimmer öfverstrålade hans ansigte. Öfver hans läppar gled ett vänligt och mildt leende. Det var Fransiskas bild, som, lik en tjusande gratie, sväfvade öfver hans hjertas verld, förbi hans ögon.

Hederns lagar böra alltid vara enkla och sanna, mildrade af en förädlande moral. Inom militärståndet hafva tider likväl gifvits, då de herskade med drakonisk ofördragsamhet och stränghet. Hederns despotism är ej bättre än den politiska despotismen: båda två förklara vår ädlare natur och våra bästa känslor i belägringstillstånd. I stället för att hjerta och förnuft böra döma menniskors handlingar, dömas de af en krigsrätt.

Von der Lanken blef likväl snart otålig öfver sitt eget vankelmod.

Då han jemförde Paqualins lugn med sin fruktan, föll det honom in, att man kunde anse honom för feg.

Hans panna lade sig i mörka veck, och han höjde ånyo mordvapnet — ur hvilket i detsamma en eldstråle sprutade och en dånande knall ljöd.

Stirrande följde han blixten, för att se följden.

Ännu stod Paqualin. Han började till och med att höja sin arm, för att äfven i sin ordning skjuta; men i detta ögonblick bleknade hans ansigte, en hastig skälfning ilade genom hans lemmar, och pistolen föll till marken ur hans hand.

Krutröken insvepte derefter taflan i ett moln.

Men von der Lanken anade hvad som hade skett, och med en förbannelse kastade han bort sitt vapen, i afsigt att hasta till Paqualins hjelp, men i det samma märkte han tvenne fruntimmer ila fram i skuggan under vallarne, och han stannade för att se, hvilka de voro, och igenkände snart med förskräckelse Fransiska och Maria.

Manad af sin ingifvelse, hastade han emot dem.

— Olyckliga! utropade han; hvad viljen I här?

Hvarken Fransiska eller Maria svarade honom; de skyndade endast framåt.

Paqualin hade stupat.

Sekundanterne omgåfvo honom.

Rapp lyfte upp hans hufvud.

— Jag dör, yttrade Paqualin; tag upp den lilla biljett, som ligger i min västficka; skynda dig, Rapp — skynda dig!

Fransiska och Maria framkommo i denna stund till honom.

Vid Fransiskas åsyn spred sig ännu ett mildt och sorgligt skimmer öfver hans ansigte.

Rapp räckte honom den upptagna biljetten.

— Får jag bryta den nu? frågade han Fransiska, och utsträckte handen emot henne.

Fransiska sjönk ned vid hans sida, under det han läste sitt eget namn i biljetten.

— Det var mig, ni älskade, hviskade Paqualin. O, min gud, mig!

Maria klagade; men hennes tankar voro orediga, hennes ord sväfvande.

— Du dör, yttrade Fransiska. O, den, som äfven finge dö!

— Du skall glömma mig, svarade han, du måste glömma mig. Lifvet är långt, då hjertat längtar till grafven. Verlden är tom, om vår kärlek lemnat den. Glöm mig, Fransiska, och fatta mod! Lid, försaka, men hoppas, och en ny kärlek skall med en ny sol uppgå öfver ditt hufvud. Från stjernorna deruppe skall jag blicka på dig. Minnet är de dödes jordiska lif; hoppet är de lefvandes himmelska. Kom endast någon gång

ihåg mig, som en tår, hvilken redan fallit från ditt öga; men låt lifvet ännu en gång purpra din kind och lägga sitt leende på dina läppar! Du är så vacker, Fransiska, då du ler, då du rodnar. Beröfva mig ej deruppe i himmelen mitt hjertas vackraste syn, min själs skönaste dröm — farväl — farväl!

Von der Lanken stod der mörk, dyster och förtviflad.

— Hon älskade honom, mumlade han för sig sjelf; hvarför visste jag ej det? Intet i verlden skulle då hafva förmått mig till denna handling. Det är förfärligt!

De tvenne älskande hade fattat hvarandras händer, och den första handtryckning, de gåfvo hvarandra, var äfven den sista.

— Du hör mig ej mera, hviskade Fransiska till Paqualin.

— Det susar för mina öron, det är som en röst kallade mig, det är din röst.

— Du ser mig icke.

— Jag ser en ljus gestalt, den vinkar mig — det är du — du — som vinkar mig.

Då Paqualins ögon slötos, sjönk Fransiska vanmägtig ned.

Ett vildt och förfärligt skratt ljöd dervid från Marias läppar.

Svartsjukan hade förvirrat hennes förstånd, samvetet beröfvade henne det.

Hon var vansinnig.

Fransiska yttrade icke ett ord; men hon reste sig ej heller upp. Man kunde trott henne vara död, der hon låg med sitt hufvud hvilande på Paqualins bröst.

X.

Det gifves ingen Nemesis, säger man. Kalla ödets hämnande magter hvad du behagar, men Nemesis finnes.

Jaga våra vise henne äfven bort ur himlarne, så bosätter hon sig i våra bröst.

Åratal kunna gå innan man någon gång har sig bekant hennes närvaro. Man märker ej masken som tärer innanför barken, förrän trädet faller.

Hvarje brott är ett sår, ett kräftsår: brottet innebär straf-

fet. Det är olika namn på en och samma förtärande sjukdom. Samvetsqvalet är sårfebern.

Löjtnant Dubb, anställd vid första Lif-grenadierregementet, fånge, äfven han i Longwy, blef, ehuru för sent, underrättad om duellen, och då han framkom till mötesplatsen, badade Paqualin redan i sitt blod. Löjtnant Dubb fick i stället tjenstgöra vid Paqualins begrafning såsom prest *).

Kommendanten blef på det högsta förtörnad öfver tilldragelsen. De svenska fångarne blefvo ifrån denna stund strängt hållne.

Von der Lanken, jemte sekundanterne, arresterades, utan sällskap och med post för dörren, och fortfor arresten hela den återstående tiden i Longwy.

Kejsar Napoleon, underrättad om duellen, blef häftigt uppbragt. Generalen grefve Gustaf Mörner lärer haft all möjlig möda att nedtysta saken.

I Sverige dömdes von der Lanken till döden; men han kom hem på lejd och fick nåd af Gustaf IV Adolf.

Minnet af duellen gjorde von der Lankens lynne ytterst svårmodigt.

En gång satt von der Lanken på ett kaffehus. Midt emot honom sutto några officerare vid franska arméen.

Desse talade om politik och slutligen öfvergick samtalet till Napoleon och Gustaf IV Adolf, hvarvid den senare ganska hårdt bedömdes. Framför allt var det en af de franske officerarne, som med synnerlig bitterhet yttrade sig.

Von der Lanken var den ende närvarande svensk, och samtalet förtröt honom. Han anhöll slutligen att få veta officerns namn.

— På spetsen af min värja — sitter mitt namn, blef fransmannens svar.

Svaret innebar visserligen anledning till en ny duell. Tanken derpå erinrade honom emellertid om Paqualin; von der Lanken satt blek och svarslös.

---

*) Denna presterliga tjenstgöring var icke den enda, som löjtnant Dubb måste förrätta, emedan, sedan regementspastorn Duse blifvit skjuten vid Lübeck, Dubb anmodades förrätta alla en prests åligganden — han skriftade, predikade och begrof.

Återkommen till Sverige, bodde han i Malmö. Midt på hans skrifbord såg man en dödskalle alltid ligga.

Fälttågen 1813 och 1814 skingrade i betydlig mån hans sorg.

Vid Bornhöft stred han så, som om han sökt döden; men han fann den icke.

1815 reste han till sin fäderneö, Rügen, der han uppehöll sig hos sin syster, gift med en gammal herr von Wackenitz. Hans syster och svåger voro barnlösa, men hade upptagit och uppfostrat en flicka, dotter till en lifegen på Wackenitz.

Gamle Wackenitz var rik, dock icke så rik, som von der Lanken och allmänheten trodde, emedan hans förmögenhet lidit mycket genom inqvarteringar under krigen, framför allt under marskalk Brunes besättande af Pommern och Rügen.

Von der Lanken trodde, att svågern skulle göra flickan till sin universalarfvinge och gifte sig med henne. Han erhöll en hemgift af omkring 30,000 pommerska riksdaler och etablerade sig dermed i Malmö med en lyx, sådan, att den skånska adeln häpnade.

På den bal, som skånska regementenas alla officerare gåfvo den 1 December 1818, hufvudsakligen såsom en artighetsbetygelse för skånska adeln, den mest slösande och lysande bal, som måhända är gifven i vårt land, ansågs von der Lankens fru såsom den förnämsta, hvarför hon äfven firades framför de öfriga.

Emellan dåvarande öfverste-löjtnanten Plomgren — sedermera general — och von der Lanken egde en oförsonlig fiendskap rum.

I början af 1817 dog grefve Toll på Beckaskog; Cederström blef general-befälhafvare i Skåne, och Prins Oscar utnämndes till chef för Cederströmska husar-regementet, hvilket derefter länge bibehöll sitt då erhållna nya namn: kronprinsens husarer.

Plomgren, såsom öfverste-löjtnant vid regementet, fick således de facto högsta befälet.

Detta behagade ej von der Lanken, hvarför han inlade om sitt afsked, hvilket han ock erhöll.

Carl XIV Johan, ännu då kronprins, såg redan i von der Lanken en magnat och lät Carl XIII utnämna — den 10 år

förut biltoge — till baron, hvarefter han kallade sig: *Fritz, Frey herr von der Lanken von Wackenitz.*

Men källorna till hans lysande lif uttorkade slutligen, emedan han hade lefvat på kapitalen.

Då den siste hästen såldes i hans stall, slocknade också det sista vaxljuset i hans våning.

Med sin friherrinna lemnade han nu Sverige och öfverflyttade till Rügen.

Men huru han än kämpade som krigare, huru han äfven lefde som magnat, och huru han led i sina slutligen mindre goda omständigheter, förföljdes han likväl alltid af ett förfärligt minne, af Paqualin.

Han egde ögonblick, då man till och med påstod att han var vansinnig.

Dödskallen stod alltid qvar på hans bord.

En dag fann man honom död, med dödskallen i ena handen. Han hade skjutit sig med samma pistol, för hvars kula Paqualin föll.

SKIZZER UR MILITÄRLIFVET.

I.

Då den svenska arméen 1807 skulle öfvergå till Pommern, inqvarterades några regementen i Malmö, under afvaktan på de fartyg, som skulle öfverföra dem.

Under dessa dagar gaf stadens borgerskap en bal för regementenas officerscorpser.

Balen var storartad och lysande. Knutsalen smyckades af festligt klädda, ungdomligt intagande damer, tillsammans utgörande en frisk och rik blomsterguirland, knuten af skönheten och behagen. Men den manliga personalen var ej heller mindre lysande. Den ena uniformen tycktes vilja fördunkla den andra. Guldbroderiet och silfverepauletten stredo liksom om företrädet, men ljuset — detta eviga försoningsmedel i verlden — försonade äfven dem och skänkte dem samma glans, samma bländande strålbrytning.

Den tiden dansades hufvudsakligast blott vals och quadrille. Valsen var långsam, gick i små cirklar, och stegen voro trippande.

Valsen hade ännu ej hunnit att blifva lidelse.

Quadrillen bestod vanligtvis, om icke alltid, endast af fyra par; men rörelserna voro gratiösa och intagande, lifliga och omvexlande, jag ville nästan säga målande och musikaliska. Ännu i dag vet man att en högt uppsatt militärperson gjorde sin första lycka derigenom, att han dansade väl. Nu mera klandrar man detta, då afundades man honom. Man såg deri icke en origtig åtgärd, utan en hyllning åt en skön konst, som egde betydelse. Att dansa var då icke blott modernt, att dansa väl var en ridderlig konst, som gjorde sin man behaglig och företrädesvis skänkte honom damernas bi-

fall. Man lefde mera för att behaga dem då, än man nu gör. I detta afseende låg ännu en viss glans och äfven en aftonrodnad af ett finare chevalerie qvar; ruter dam, hjerter dam och spader dam, och gud vet allt hvad dessa kortlekens damer heta, hade ännu icke gjort det intryck på kavaljerernes hjertan, att desse deraf till och med blifvit mera intagne och förvillade än af någon — grisette. De, som då icke deltogo i dansen, hade ett nöje af att betrakta den.

Quadrillen eller, hvad som efterträdt den, ehuru i det hela nästan detsamma, française, hade ännu ej blifvit ett allmänt balnöje.

Quadrillen kan nu mera sägas hafva tagit sin egentliga plats vid spelbordet.

Sedan man, under den tid, hvarom här egentligen är fråga, hade uppbjudit sin dame, betecknade man den plats i salongen, der man ämnade dansa, med att kasta en af sina handskar på golfvet.

Ve den, som trampade eller undansparkade en dylik handske. Handsken var mannen.

Kavalleri-officern betraktade sig vid denna tid gemenligen såsom en man af ädlare och högre race än infanteristen, och i sjelfva verket stod den förre äfven då framför den senare.

Denna företrädesrätt grundade sig på det företräde, som sjelfva krigsvetenskapen ännu skänkte kavallerivapnet.

Under århundraden misskände äfven de utmärktaste militärer infanteriets betydelse. Infanteriet erhöll först förtroende genom bajonetten, emedan bajonetten gjorde det möjligt för musköttен att hålla stånd emot ett kavallerianfall. Bajonetten infördes under Fredrik II:s tid af prins Ludvig af Anhalt Dessau. Denna reform, så obetydlig den synes, är likväl en bland de vigtigaste inom militäryrket. Den ryckte lansen ur kavalleristens hand och lade den i infanteristens. I och med detsamma var den förre till hälften afväpnad, och dermed började ett nytt kapitel i krigshistorien.

Kavalleriet tillgodonjöt dessutom då alltid mera de styrande militärmyndigheternas förtroende, välvilja och uppmärksamhet; i allmänhet låg detsamma äfven i ständig tjenstgöring, och vapenöfningar utgjorde dess fröjd och lust. Kavalleristen var liksom ex professo militär.

Förhållandena äro nu mycket annorlunda, och krigs-

vetenskapen erkänner nu alla vapnens ömsesidiga och inbördes nödvändighet för hvarandra.

Jägarelden är krigets ouverture.

Artilleriet börjar och infanteriet fulländar scenens dramatiska handling.

Kavalleriet är finalen.

Sedan vi nu genom dessa detaljer lemnat åtminstone någon ledning för omdömet om en tid, som flertalet af våra läsare knappast torde hafva sig närmare bekant, återvända vi till balen.

En kapten vid ett af de södra infanteri-regementena hade uppbjudit ett fruntimmer och med sin handske utmärkt den plats, som han snart ämnade intaga.

Men då orkestern spelade upp, och han skulle föra damen till platsen, fann han den redan upptagen.

En kavallerioffícer hade sparkat undan handsken och stält sig der.

Djerfheten, stridande mot den tidens erkända plägsed, kunde ej undgå att väcka uppseende. Snart var saken allmänt bekant.

— Regementets anseende och ära, sade infanteristens kamrater, äro trampade under fötterna; dessa måste räddas, och du skall antingen duellera — eller taga afsked.

Den svenska militären, som nu mera genom sin bildning och sitt iakttagande af det yttre umgängslifvets föreskrifter intagit en så framstående, aktningsvärd och tillmötesgående plats inom samhället, att den i många afseenden kan framställas såsom ett vackert mönster af medborgerligt uppförande, har likväl icke alltid varit sådan. Tider hafva gifvits, icke så många tiotal aflägsne, då espriten inom arméens befäl, denna esprit, som är mer än en modern inbillning, emedan den eger kraften af en erkänd, ehuru oskrifven lags inflytande; då denna esprit, en lag i luften, en rågång af kautschuk, en bila i det individuella tyckets hand, en hedersdogm af uppskrufvade, all logik saknande fraser, blindt måste tros, blindt lydas; hvarje protest deremot, äfven förståndets, var ett majestätsbrott emot den militära konduiten. Alla revolutioner i samhällenas intresse äro äfven revolutioner i menskligheteus. De verka icke i en eller annan rigtning, de verka i alla. Reaktionens seger, äfven då den icke tyckes kunna betviflas eller bestridas, blir

aldrig någon egentlig seger. Europa kan t. ex. aldrig mera återkomma till samma skaplynne, som det egde före 1830, ja icke ens före 1848. Utan att partierna veta det, har hvarje till utseendet undertryckt revolution flyttat fram dem in på en egen ny mark. De inse det ej alltid sjelfva, men guds osynliga hand håller dem qvar i den nya ställningen. Historien bekräftar sanningen häraf. På sådant sätt, kanske helt och hållet emot sitt eget sjelfmedvetande har militären äfven blifvit civilisatoriskt förädlad eller, med andra ord, af den allmänna upplysningens mägtiga inflytande tvingad framåt i det rätta, det nationliga, det menskliga.

Om en dum eller inskränkt person begår en oförskämd handling, en handling, låt vara af i och för sig sjelf mindre vigt, men hvilken bruk och vanor gifva en viss betydelse, kan man väl då anse den, hvilken drabbas af oförsyntheten, en oförsynthet, som icke en gång behöfver vara personlig, emedan det icke är sagdt att de agerande ens skola vara personligt bekanta; kan man väl då, på grund af något förnuftigt skäl, anse den oskyldigt förolämpade till på köpet så djupt förolämpad, att han ej är värdig att bära uniformen och förtjent af kamraters fortfarande aktning, utan finnas skyldig att träda ur tjensten, bedömas såsom en feg stackare, eller också nödgas sätta sitt lif på spel, ett lif, hvars krafter fäderneslandet eger rättigheter till, och af hvars verksamhet måhända ganska mycket kan bero?

Skulle det fast hellre ej vara den förolämpande, som är ovärdig att bära uniformen, och som, för att åter blifva värdig den, vore skyldig att erkänna sitt fel?

Duellsplakatet underkänner ej dessa åsigter, ehuru äfven det afgör saken allt för mycket absolut.

Det är dock väl att detta plakat ännu finnes, emedan vi någon gång ännu i dag hafva sett att det behöfs.

Mot kamraternes omdöme fans emellertid den tiden ingen myndighet eller magt, till hvilken den orättvist lidande med heder kunde vädja. Kamraternes mening måste följas, äfven då den trampade sjelfva förnuftets lag under fötterna.

Några dagar derefter möttes infanteristen och kavalleristen på utsatt plats.

Infanteristen var en tapper, aktningsvärd, redlig och bra

man. Han egde sina förmäns förtroende, sina kamraters vänskap och alla deras tillgifvenhet, som kände honom; men han var icke — skarpskytt.

Kavalleristen log.

Infanteristens skott smälde. Han sköt bom.

Nu smattrade det andra. Det träffade midt i pannan. Den oskyldige stupade för den skyldiges säkert rigtade kula.

II.

För några få år sedan bodde här i Linköping en gammal man, som flertalet af stadens invånare då kände och troligtvis en och annan ännu lefvande har sett. Han är nu död, och vi vilja ej här nämna hans namn.

1795 tjenade han vid Lifgrenadier-regementet och bodde i Wadstena.

Som han ej hade något eget hushåll, brukade han äta på det enda offentliga värdshus, staden då egde. Detta värdshus kallades den tiden för "den vanliga lokalen" och egdes af en rådman Lundström.

Den tiden tog man sexor, alldeles som i våra dagar, kanske allmännare.

En afton, det var den 5 Oktober, satt kapten ** på sin vanliga plats och förtärde i frid och ro sin portion mat och en mugg öl.

Han hade ej hunnit långt med välfägnaden, förrän salsdörren öppnades och en i staden boende krono-inspektor, som råkat titta för djupt i glaset och hade ett dåligt ölsinne, steg in. Redan öfverlastad, då han inträdde, kastade han råa ord omkring sig och tilldrog sig derigenom de närvarandes uppmärksamhet. Kapten ** kunde ej heller afhålla sig ifrån att se på honom; blotta blicken förolämpade den retlige mannen.

— Hvarför ser herrn på mig? frågade han.

— Ser? upprepade kaptenen.

— Herrn låter bli att se på mig, återtog den förre.

Håret stod yfvigt och vildt omkring honom, kinderna blossade af eld, näsborrarne vidgade sig nästan fnysande, ögonen rullade under den rynkade pannan. Utseendet var något

mer än vanligt diaboliskt eller narraktigt, huru man ville taga det.

Det var omöjligt för kaptenen att förekomma en dragning på munnen, hvilken kunde, om man strängt granskade den, tagas för ett smålöje.

Då de öfrige gästerne lemnat rummet, och kaptenen slutat sin aftonmåltid, aflägsnade han sig.

Nedkommen på det sista trappsteget, föll ett krossande, nästan dödande slag af en käpp öfver hans hufvud.

Sanslös störtade han omkull. Så fann betjeningen på stället honom.

Tilldragelsen blef snart bekant vida omkring. Den oskyldigt förorättades kamrater sammanträdde. Uniformen ansågs förolämpad, regementets heder kränkt, och då en duell med en kronoinspektor — hvilken man förmodade, men ej med säkerhet kunde antasta, som den lömske angriparen — likväl icke var comme il faut och således ej en gång kunde ifrågasättas, dömdes han af den tidens militärbegrepp — att taga afsked.

Vi hafva sagt, att man ej kände, hvem som utdelat slaget; vi kunna tillägga, att man ej ens kände, om det var afsigtligt gifvet, ehuru det är troligt.

Misstanken anklagade visserligen kronoinspektoren för den dåliga gerningen, men om så förhöll sig, glömde man att det afsked, hvartill man tvingade kaptenen, icke var tillfredsställande för någon annan, än för den, som utdelat slaget och således var den klandervärde.

Kaptenen tog afsked.

För en olycka, som han ej kunnat förekomma, ett slag, gränsande till dråp, hvaraf han oskyldigtvis drabbats, bränmärktes han af sina egna kamrater, såsom för en vanhederlig handling.

Åren gingo.

Menniskorna glömde tilldragelsen, till och med sin orättvist straffande dom. Försynen glömde den ej.

Högre magter vaka troget vid ödets nattlampa, äfven då menniskorna hafva slumrat in vid den.

Genom den bullrande verldens vimlande och skiftande scenförändringar går en evig, strängt granskande, allvarligt straffande rättvisa fram. Innan dödens hand lägger sig isande

på våra hjertan, hejdande dess slag, kylande dess brännheta drömmar, träffas genom den brottslige af försynens straff, vare sig i händelsernas egen gång eller i samvetets tärande förebråelser.

En lång följd af år försvunno, trettio à trettiofem år; men en afton — det var också den 5 Oktober — lemnade den för det lömska dråpslaget med stora skäl misstänkte kronoinspektoren det gamla favoritstället, "den gamla lokalen", hos rådman Lundström, efter ett mer än måttligt drickande.

Då han kom på halfva utförstrappan, slant foten, och han rullade utför samt påträffades död på samma ställe — der man åratal förut upptagit den afdånade kaptenen.

III.

Nedannämnde duell tilldrog sig på sin tid det största uppseende, icke endast inom Sverige, utan inom de skandinaviska brödrarikena; den rörde också både Sverige och Danmark.

Vill man emellertid numera rätt uppfatta saken, är det nödvändigt att förut erinra derom, att duellen egde rum under en tid, då ännu oviljan emellan de skandinaviska brödrafolken egde hela sin bottenfrusna fiendtlighet. Samhällsandan egde då en mera absolutistisk rigtning än nu. Den besjälades ej ännu då af det förbrödrande och allmänt lifvande syftet, den medborgerligt upplysande och fosterländska känslan väckande, den menskligheten sanna och egna majestät erkännande beskaffenhet, som senare tiders frihetssträfvanden gifvit den, och hvarigenom folken numera icke anse sig såsom särskilda klasser och stammar, utan som grenar af samma stora familj. Med det sålunda af frihetens hand vända bladet i upplysningens utvecklingshistoria, vände sig också bladet i folkens hjertan, och i stället för det hat och den fiendskap, man förr läste der, läser man nu vänskap och brödraskap. Denna förändring, så oberäkneligt vigtig för folkens framtid i allmänhet, är en ibland de största och skönaste följder af den offentliga och fria öfverläggningens verksamhet, emedan den innebär kärlekens började seger inom samhället, såväl som inom hvarje enskildt bröst.

Tiden för denna berättelse inträffade 1811 eller 1812, vi erinra oss ej rätt hvilketdera.

Af gammalt hafva danskarne årligen firat en så kallad fogelskjutningsfest; det var en folkfest. Till den infunno sig också många af landets bäste skyttar. Man hade uppstält tvenne master, emellan hvilka en skifva med en målad fogel drogs på ett snöre. Att träffa fogeln — under dess ilande fart — var icke det lättaste. Särskildt utsedde prisdomare afslutade festen med att utnämna den bäste skytten till fogelkung. Ett sådant erkännande var en icke ringa utmärkelse. Allmänt pris och beröm flätade för dagen en medborgarekrona kring segrarens panna.

Dessa fogelskjutningsfester hade ett allmänt, ett ganska högt anseende och voro äfven ryktbara inom andra länder; hvarföre man färdades ofta långt ifrån, för att öfvervara dem. Officerarne vid Sveriges södra regementen brukade gemenligen besöka dem.

Det är först på de senare åren, som vi i Sverige fått någonting motsvarande i våra målskjutningsgillen, ehuru de hos oss icke ännu öfvergått till verkliga folknöjen, dithän de likväl syfta.

Vid en sådan fogelskjutning hade en finne, vid namn Didrik Brunow, som förut tjenat vid Nylands dragoner, men nu var anställd vid södra skånska infanteri-regementet såsom major, infunnit sig.

Han var en liten, undersätsig, starkt bygd man, med ihärdig, orubblig karakter och jernfast vilje; rädsla och fruktan voro honom obekanta. Han var en äkta finne.

Mannen var emellertid enögd.

Han åtföljdes öfver till Köpenhamn, för att bese fogel skjutningen, af bataljonschefen vid samma regemente, öfverst Heinsi. Båda voro civilt klädde.

Festen försiggick. Danskarne sköto utmärkt väl. Fogelkungen blef en kapten vid namn Graube vid en dansk brandcorps, en corps, som, oaktadt sin benämning, dock egde en helt och hållet militärisk organisation.

Under det att skjutningen ännu fortfor yttrade Brunow: "Om danskarne hade skjutit lika väl 1807, då Köpenhamn bombarderades, så skulle de ej ha förlorat sin flotta."

Detta omdöme var onekligen en orättvisa, men grundade sig på den tidens national-ovilja.

Yttrandet fäldes dessutom, och förmodligen med afsigt, så högt, att det skulle kännas litet bittert.

Om en dansk yttrat dessa ord till en annan dansk, skulle det måhända fått passera, men nu yttrades de af en utländing — och nationaliteten kände sig sårad.

Nästa stund stod också den nyss utnämnde fogelkonungen framför Brunow.

Det var ett ärofullt prerogativ, som för dagen ensamt tillkom honom, att få upptaga den kastade handsken.

Han skulle icke för en konungakrona lemnat ifrån sig denna utmärkelse.

— Ni har förolämpat danska folket, min herre.

Brunow teg.

— Ni är svensk, jag ser det.

Brunow teg.

— Ni är officer.

Brunow teg.

— I den utaf er sårade danska nationalitetens namn utmanar jag er. Var god och välj vapen, samt bestäm tid och plats.

Brunow teg.

— Ni tiger. Hör då, min herre, att jag i allas närvaro öppet förklarar er för en feg usling. Hvad är ert namn?

Brunows ögon sprutade eld. Våldsam ursinnighet förvred hans ansigte — men han teg.

Förvånad och förtruten öfver hans nästan oförklarliga tystnad, framträdde nu öfverste Heinsi.

— Min herre, yttrade han till den danske officeren, jag förstår ej och kan ej heller förklara min kamrats allt för besynnerliga och ovanliga stillatigande, men får upplysa, att jag är, liksom han, svensk officer, och erbjuder mig att i hans ställe gifva er den upprättelse, som ni eger rätt att fordra.

— Jag tackar er, svarade dansken, för anbudet; men får erinra att jag ej har något med er att göra. Ni har ej förolämpat hvarken mig eller någon annan. Det är endast den, som hånat danska folket, af hvilken jag fordrar upprättelse, och då han påtagligen genom sin fega tystnad vill undandraga

sig sin hederspligt, må mitt och hvarje redlig dansks förakt följa honom öfver sundet.

De skildes åt. Svenskarne återvände till hotellet, der de tagit in under sitt besök i Köpenhamn. Der bröt slutligen Brunow sin oförklarliga tystnad.

— Du förundrar dig, talade han, öfver att jag tigit och smält denna skymf; har du då glömt, att jag är här utan pass och permission, och om någon fått eller får veta, att jag under sådana omständigheter varit här, förlorar jag — tjensten. Min afsigt är att nu vända om hem, begära permission hit och sedan uppsöka min motståndare.

Detta resonnemang kan måhända ej helt och hållet ogillas; utan sina svaga sidor är det likväl ej.

Innan Brunow dock lemnade hotellet, hade han ännu ett besök af en utskickad från den danske officern, hvarvid häftiga ord vexlades, utan att likväl Brunow afgaf något nöjaktigt svar.

Sedan B. återkommit på svensk botten, spred sig snart ryktet om händelsen och blef ett föremål för samtalet inom alla kretsar

Allmänna omdömet betraktade Brunow med ovilja. Han hade orättvist och pojkaktigt kränkt en annan nation och vid yrkad upprättelse dragit sig på ett mer än tvetydigt vis tillbaka. Detta handlingssätt innebar äfven någonting nedsättande för det svenska namnet, och företrädesvis för den svenska officerskokarden, för att här begagna oss af ett militäruttryck.

Brunow hann ej så fort erhålla hvarken pass eller permission, att ej detta omdöme utbildade sig till en allmän mening.

Omsider begaf han sig likväl öfver till Köpenhamn, uppsökte sin motståndare — och utmanade nu i sin ordning honom. De skulle träffas på Saltholmen, utanför Helsingör; andre säga att Hwen utsågs till mötesplats, men det lär vara ett misstag.

Saken hade emellertid erhållit den största, den mest utsträckta offentlighet. Den angick, snart sagdt, icke nu mera endast tvenne enskilda personer, utan gälde fastmera båda grannfolken. Nationalitetskänslan hade gjort den hos dem båda till deras egen hederssak. Från Sverige, lika mycket

som från Danmark, blickade man med samma spända intresse katastrofen till mötes.

Brunows motståndare var en ibland sitt fäderneslands utmärktaste skyttar; Brunow sjelf var det mindre — men han öfvade sig.

Innan mötesdagen kom och den danske officern begaf sig till den utsatta platsen, berättar man att han hade ett enskildt företräde hos konungen af Danmark, som, med ädelt intresse för sitt folks ära, dervid skulle ha förärat honom tvenne utmärkt goda och pålitliga vänner, nemligen tvenne pistoler.

Danskarne lära redan i förväg hafva ansett duellen afgjord i öfverensstämmelse med deras önskningar. De hade också skäl dertill, emedan deras kämpe hade första skottet. Man hade emellertid öfverenskommit att genom flaggning från Saltholmen signalera utgången, hvarvid en röd flagga betydde den danske officerns seger och en svart hans död.

Svenskarne deremot trodde Brunow förlorad, och då han lemnade Helsingborg, tog man afsked af honom för alltid.

Parterna möttes. Det stundande ögonblicket gälde deras lif. En utaf dem — det visste de — skulle icke återvända från platsen.

Dödens blixt flög öfver deras hufvuden, hvilken den än skulle träffa.

Från olika stränder möttes i denna stund här två nationers ögon.

Sekundanterne förklarade, att den danske officern hade första skottet, såsom senast utmanad; men modigt och ädelmodigt afslog han det, efter han ändock en gång förut utmanat. Han föreslog i stället — att draga lott om detta skott. Det verkställdes. Lotten utföll så, att den danske officern behöll det. Afståndet var utmätt. Ögonblicket var inne.

Den danske officern sänkte pistolen; han hade likväl icke, hvad man egentligen kallar ännu lagt an, då han återtog pistolen.

Ett leende flög öfver hans ansigte. Ögat glänste till. Läpparne rörde sig.

Det var en fasansvärd stund för de närvarande. Brunows anletsdrag voro dock lugna, liksom af jern. Han blinkade icke ens.

— Vid gud, yttrade hans motståndare, jag skall skjuta ut — äfven hans andra öga.

Brunow var, som vi redan nämndt, enögd. Nu sänktes åter pistolmynningen. Ett ögonblick såg Brunow denna mynning liksom öga mot öga, blick mot blick; han märkte att vapnet var väl rigtadt — och i detsamma — brann skottet af.

Man såg huru hans plym vajade, huru tschakoten föll af.

Skottet hade träffat midt i tschakotplåten, andra säga att kulan skar af plymen.

Det var nu Brunows tur; äfven han var ej utan grymhet i denna stund.

— Har ni några nära slägtingar och anhöriga, frågade han sin motståndare.

— Hvad menar ni dermed?

— Att jag lemnar er tid att genom edra sekundanter sända dem en helsning.

— Gör er skyldighet, herre, och befatta er ej med något annat.

— Läs då "fader vår", om ni behagar.

— Skjut först, och prata sedan.

Brunow lade an. Skottet brann af. Åter vajade en plym, åter rörde sig en hufvudbonad, men derunder bleknade äfven en kind och höjde sig en hand mot bröstet och i nästa stund störtade den tappre dansken till jorden.

— Jag är träffad i hjertat, utropade han. Farväl!

Det var hans sista ord.

En svart flagga utvecklade sig nu för vinden på den sidan om holmen, som vette å Danmark, och en liten stund senare svajade äfven en dylik från masterna vid Helsingör. Alla dessa flaggor voro icke annat än sorgebref.

Sent på aftonen återvände Brunow till Helsingborg.

På bryggan stodo fullt med väntande vänner.

— Nåväl, ropade man, Brunow är väl död.

— Jag lefver, svarade han, och kommer sjelf att förkunna er min seger.

EN SCEN FRÅN POLSKA REVOLUTIONSKRIGET ÅR 1831.

I.

Europas hela uppmärksamhet var med själ och hjerta rigtad på det polska revolutionskriget. Deltagandet var varmt och friskt, eldigt och odeladt. Ett förtryckt, misshandladt och tillintetgjordt folk reste sig mot en öfvermägtig våldskräktare och återfordrade sina nationliga rättigheter. Stödt mot sitt blanka svärd, trädde det dristigt förtrycket och enväldet under ögonen. Tidshändelsen var af stor betydelse. En elektrisk revolutionsstämning strömmade i djupet vidt och bredt genom alla länder. Juli-revolutionen hade året förut slagit alla regenter med häpnad och bäfvan och folk-suveränitetsgrundsatsen, proklamerad af Frankrike och Belgien, tonade såsom en besjälande och lifvande marseljäs genom sinnena. Revolutionssvärdet har aldrig legat närmare hvarje ädel mans hand, än då. Universalitetens och patriotismens förbindelser hafva aldrig stått lifligare för folkens blickar. De gamle upplefde på nytt och ville med förtrytelsens allvar ingripa i de offentliga förhandlingarna, och de unge ville med hugstor sinnesrigtning och brinnande hjertan fatta tiden i sina vingar. De äldre sjönko dock snart tillbaka i sina fåtöljer, bekymrade öfver podagerns inverkan, och ungdomssinnet, berusadt af för mycken hänförelse, förspilde under dess inflytande mycket af sin bästa kraft.

Revolutionslägret på Weichselns stränder var ett allmänt medborgerligt lustläger för hvarje stark och fri själ, för hvarje politiskt lifvadt eller krigiskt stämdt sinne. Många ynglingar strömmade dit från olika delar af Europa. Ingen ditförde mera än sitt svärd, men också kom ingen förutan det.

Hade man lemnat denna revolution i händerna på en allmän folkresning, utan fruktan förtrott sig åt sin egen kraft, så hade det tappra Polen helt visst i denna stund haft sin egen friborna rang bland folken och genom sitt läge intagit den ärofulla platsen, att, såsom civilisationens förpost emot zarväldet, i första handen kunna i en sann och verklig frihets namn och dess framtids intressen bevaka despotismens rörelser; men betänkligheter fingo magt med revolutionen, och dese ville underhandla, då endast svärdet kunde afgöra, och förtrycket segrade slutligen, understödt af otvetydigt förräderi. Obeslutsamhet och vankelmod duga i sanning ej till att utföra en revolution.

Bland de många tappre, som obesinnadt hastade att uställa sig i frihetshjeltarnes led, befann sig äfven en son af Sverige. Efterföljande berättelse är ett af de minnen, som han hemfört från Warschaus mura.

II.

Hvarje svensk, så talade den unge krigaren, älskar frileten och hatar förtrycket. För den förra klappar alltid hans hjerta lifligt, friskt och varmt, och emot det senare utsträcker han så gerna sin hand till den venstra sidan, der svärdet sitter. Bland sina arffiender räknar Svensken framför allt grannen i öster, och flere än ett blad i våra häfder gifva ifven denna fiendtliga sinnesstämning en verkligt fosterländsk och historisk betydelse. Sagan, den stora, härliga hjeltesagan om Carl XII, sagan om Finlands förlust och om det skändliga förräderi, som beröfvade oss Sveaborg, förglömma vi aldrig. Intrycket deraf ger rigtning åt barnets lekar och åt ynglingens böjelser. Man leker redan som skolgosse svensk och ryss — och ryssen tappar alltid. På hur mången svensk klinga står ej — eller har ej stått — med gyllene bokstäfver ristalt:

"Ur vägen, Moskoviter!
Friskt mod, I gossar blå!"

Denna känsla gjorde mig till soldat och förde mig till Polen.

Jag kan ej säga, med hvilken lefvande och lifvande hänryckning jag deltog i striderna; jag kan icke uttrycka den

tillfredsställelse och glädje, som fattade mig, då jag såg våra fiender lemna segerfältet i våra händer, och återigen med hvilken plågsam oro och fasa jag tänkte mig möjligheten af ett nederlag. Det gälde Polens frihet, men det var för mig, som om det hade gält Sveriges.

Under ett revolutionskrig blir hvarje soldat i mer eller mindre mån äfven en politisk grubblare. Jag var det likväl mindre än alla andra och tviflade ej ett enda ögonblick på vederbörandes klokhet.

I stället fäste jag mig, med en ung soldats hela uppmärksamhet, vid krigslifvets ständigt vexlande och vilda behag. I lägret studerade jag Polen, i de tappres leder folkets lif och patriotism; vid vakteldarne nationens seder och bruk och lutad mot trumman läste jag dess rika häfder.

Den största delen af arméen samlade sig i Warschau och ryska hären, under Paskiewitsch, närmade sig vid samma tid denna revolutionens medelpunkt. Alla emotsågo en afgörande drabbning, men den dröjde ännu.

III.

En dag passerade jag en af stadens kyrkor och leddes af min känsla ovilkorligt ditin. Gudstjensten var i det närmaste slut och, sannerligen, om den äfven fortfarit, hade jag ej ändå förstått synnerligt af den. Sedan jag för mig sjelf läst ett "fader vår", beslöt jag att åter aflägsna mig. Innan jag likväl hann till porten, stannade min uppmärksamhet vid en ung man, klädd i samma uniform, som jag, hvilken andäktigt knäböjde vid en helgonbild. Kamratskapet är ett fostbrödraband inom alla arméer, framför allt i krigstid, och ehuru den unge mannen var mig helt och hållet obekant, drogs jag till honom redan endast af uniformen. Ju mera jag betraktade hans ansigte, desto mer fängslades jag deraf. Det var ett blekt, lidande ansigte, en stor sorg utpreglade sig deri; men i hans mot höjden rigtade blick stod så allvarligt att läsa den djupaste undergifvenhet liksom ett annat: "Ske guds vilje!"

Mitt hjerta tillhörde honom redan som en bror.

Jag beslöt att invänta honom vid utgången, men då folkmassan strömmade ut ur templet, förlorade jag honom ur ögnasigte. Ensam lemnade jag således platsen, för att begifva mig hem till den bostad, der jag var inqvarterad. Jag hann likväl ej långt förr än jag öfverraskades af en ganska väntad och oangenäm syn, ehuru vid den tiden ej alldeles ovanlig i Warschau. På en bigata fick jag nemligen se en karl, omgifven af en oredig folkhop, upphängd på en lyktpåle. Han var redan död och ett vämjeligt grinande ansigte stirrade med stelnade ögon ned på den kringstående gapande hopen. Då jag sökte att armbåga mig fram genom folkmassan, stötte jag återigen på min intressante, sorgbundne kamrat från kyrkan. Med korslagda armar betraktade han skådespelet, utan att synas vilja upphöra dermed. Jag stannade vid hans sida, och liksom dragen af en oemotståndlig känsla till honom, hviskade jag slutligen i hans öra: "kom", och dervid tog jag honom i armen. Han vände sig om. "Hvem är du?" frågade han med mörk, forskande blick. "Svensk", svarade jag, "och af hela mitt hjerta tillgifven Polen!" "Svensk," upprepade han och mätte mig från hufvud till fot. "Jag älskar svenskarne", fortfor han. "Sverige och Polen hafva haft mycket att göra med hvarandra, men det var ära och redlighet i allt. Jag följer dig!" Från denna stund voro vi oskiljaktige vänner.

IV.

Grefve Warwiecki var en man i sina bästa år, men af ett dystert och melankoliskt lynne. Ett hemligt bekymmer tärde synbarligt hans inre och gäckade ständigt min uppmärksamhet.

Hans åsigter i hvarjehanda förekommande ämnen voro för öfrigt ädla och själfulla och med en skalds sprittande hänförelse utvecklade han sina tankar rörande Polens äldre, sjelfständiga tider. Man märkte lätt att historien framför allt var hans favoritstudium. Öfvervåldigad af minnenas magt, glömde han ofta sina egna bekymmer.

Så snart samtalet förde oss in på dagens frågor, på Po-

lens närvarande förhoppningar, på revolutionens gång, mulnade deremot alltid hans blick och rynkades hans panna, och ofta glänste en tår i hans milda, talande ögon. Det var mig ej möjligt att rigtigt förstå honom.

V.

Ryktet utbredde sig snart allt mer och mer bland trupperna, att vigtiga, afgörande dagar nalkades. Också afmarscherade samma dag Lubienski med 2 800 man mot wojvodskapet Ploch, och 20,400 man uppbröto under Ramorinos befäl till Podlachien. Krukowiecki egde således i Warschau endast qvar omkring 34,000 man, jemte nationalgardet. Landtstormen var ännu icke organiserad. Med dessa nyheter skyndade jag till Warwiecki, som vid underrättelsen blef, jag kan väl säga, ordentligt dödsblek, som det syntes mig, af förskräckelse.

— Du gläder dig ej åt denna stora nyhet? anmärkte jag.

Han svarade mig intet; men att en dyster tanke arbetade i hans själ, syntes af hela hans utseende. Ansigtet var blekt, som på en i dödsdvala försatt.

— En batalj? frågade han.

— Ja! —

— Nåväl, så låt mig dö!

Dessa ord yttrade han med en långsam och djup stämma, under det han vandrade upp och ned i rummet. Efter en stund stannade han midt framför mig.

— Jag har behof af att förtro mig till någon, talade han, att utandas min själs bekymmer hos en trofast vän, och jag tror mig hafva funnit en sådan i dig.

— Jag är född i Galizien, der min far var en mägtig magnat, fortsatte han. Till den ena sidan af min familjs egendomar stötte den tappre Jelowickis och på andra sidan var en fattig gubbe, vid namn Kawecki, vår granne. Jelowicki hade, utom flera söner, en dotter; Kawecki egde blott en enda son.

De unga Jelowickis och jag förstodo aldrig rätt hvarandra. Deras lynnen voro helt och hållet krigiska, mitt tillhörde mera vetenskaperna och litteraturen. Jag njöt af historien, såsom ett redan fulländadt, i afslutade former genom-

lefvadt drama, de tycktes deremot sjelfva vilja skapa ett nytt. Jag blickade tillbaka och älskade det mensliga snillets, de stora medborgerliga förtjensternas ädla och mägtiga verksamhet der; de blickade framåt och älskade sina egna föreställningar och förhoppningar. Denna olikhet förorsakade många stridigheter emellan oss. Närmare mig i bildning och åsigter stod den unge Kawecki. Småningom knöto äfven vi ett oupplösligt vänskapsband, och då mina föräldrar, så väl som hans far, under tiden föllo ifrån, flyttade han hem till mig, som i arf emottagit en icke obetydlig förmögenhet. Ehuru innerliga vänner vi voro, förblef dock mycket i Kaweckis karakter för mig alltid outredt.

Men högre än all vänskap var för mig kärleken. Den, som ännu icke har älskat, förstår icke huru mycket skönt, som verlden kan skänka oss. Jag har älskat. Jag har druckit odödlig sällhet ur Lubinkas klara öga. Hennes skönhet har genomblixtrat mig med skönhet. Min själ har berusats af olympisk fröjd i samspråk med henne. Då hennes blickar hvilade på mig, sväfvade en god, ljus engel, med en hel verlds sällhet genom mitt väsende. Jag lärde mig af henne, att gud och menniskan icke äro så vidt skilda från hvarandra, som man gemenligen tror. Himmelen utbredde sig så klar och full af stjernor öfver våra hufvuden. Lubinka sjöng en af våra sköna, milda nationalsånger, och jag stod vid hennes sida. Hennes stämma var så mjuk och så varm. Foglarne nästan tystnade, då de hörde henne, och bäcken sorlade icke mera, som nyss. Med sången höjde hon sitt öga upp, och himmelen tycktes dervid ljusna och vidgas. Hänförd instämde jag med henne. Våra hjertan buros uppåt af sångens tonande vingslag och de möttes på en stjerna, så skinande och klar. Det var icke här nere, utan deruppe, som vi första gången bekände för hvarandra vår oändliga kärlek, och de drömmar om lycka, som utgöra ungdomslifvets vår. Det blir också icke här nere, utan der uppe, som vi en gång för evigt skola mötas igen.

Emellertid utbrast revolutionen. Såsom en våldsam och mägtig vulkanisk kraft uppskakade den landet, våra allmänna och enskilda förhållanden.

Jelowickis familj jublade af fröjd, tänkte endast på segrar, talade endast om den nya tidens betydelse och rigtning,

lefde endast i djerfva och stora förhoppningar, andades endast frihet och drömde ej om annat än om Polens sjelfständighet. Hela denna familj var, jag kan väl säga, en hjeltedikt i verkligheten, och såsom en skön och frisk blomma var Lubinka inflätad deri.

En helt och hållet annan tanke beherskade Kawecki och mig. Ingen af oss hoppades på några välsignelser af detta frihetskrig. Vi trodde oss känna historien och det magnatsinne, som invärtes alltid sönderslitit Polen och dömde redan af de första rörelserna till ett för oss alla förderfligt slut. Upprigtigt — af kärlek till fäderneslandet — beklagade vi utbrottet.

Polen förstår sig ej ännu sjelft. Revolutionen är illa tänkt, illa anlagd, illa utförd. Tiden för densamma kan möjligtvis vara inne och likväl har den öfverraskat oss alla. Den skall tillintetgöra oss.

Kawecki egde, ehuru eljest ett godt och förslaget hufvud, ett blindt förtroende till drömmar och syner, spådomar och sägner. Han talade alltid gerna om historiens magt och dess inflytande såsom ett blindt öde, men vid denna tid mer än vanligt och hans tal inverkade på mig. Allt mer och mer missbilligade jag också revolutionen och misstrodde dess följder.

Polens undergång stod tydlig för mig och uti mina ögon var den då, hvad den ännu är, ett stort förhastande, som ett helt folk snart under långa tider skulle få skäl att ångra och begråta.

Den gamle Jelowicki och hans trenne tappre söner hade emellertid beslutat att draga i fält, och de uppmanade äfven mig att följa det förtryckta fosterlandets manande röst, men jag förklarade dem mina tankar och vägrade att följa. Å ingendera sidan vacklade vi i våra beslut, och några dagar senare begåfvo de sig till arméen och jag till mina böcker.

Snart talade ryktet endast om deras tapperhet och mod.

Lika ofta, som förr, besökte jag ännu den ensamma Lubinka; men lika klar och ren, som förr, var icke kärlekens himmel. Den olika föreställningen om revolutionens nytta och fördel hade från början lägrat sig såsom en molnfläck på den ditintills så rena och klara himlen och växte nu allt mer med hvarje dag tills den småningom helt och hållet fördunk-

lape vår tillgifvenhet och hotade att, såsom ett våldsamt oväder, åtskilja våra hjertan. Lubinka hade äfven lifligt uppmanat mig att sluta mig till de tappre, frisinnades led. Jag vägrade. En dag besökte jag henne; hon talade ej ett enda ord till mig. Jag återkom dagen derpå; slottsporten var stängd. Jag led obeskrifligt. Tredje dagen ville jag genom bref underrätta mig om hennes tillstånd. Mitt bref kom obrutet tillbaka. Jag lider ännu vid minnet deraf! Jemte brefvet följde ett litet paket. Jag öppnade det med en förtviflads hela häftighet och — huru förkrossad blef jag ej — en hartass föll i min hand. På hartassen satt min förlofningsring.

Det var således slut, slut för alltid.

Hvad var nu mitt lif?

Lubinka föraktade mig. Jag intogs af en förtviflan, som jag ej förmår beskrifva. Jag beslöt att söka döden i revolutionen, ehuruväl jag var — hvad jag ännu i denna stunden är — fullt och fast öfvertygad om att den är en gagnlöst storartad olycka för vårt land.

Mig återstår nu ej annat än att dö; men för den olycklige är det en lycka att dö. Mitt offer har intet värde. Jag gagnar ej landet, utan landet mig, då det ger mig tillfälle att söka döden. Huru usel är jag ej! Jag ryggar — må jag gerna medgifva det — tillbaka för döden, icke derföre att jag skall dö, utan derföre att den ej skänker mig någon ära, någon rätt till andras aktning, utan blott djurets likgiltiga dödsbädd.

Beklaga mig!

Innan jag lemnade mitt hem sökte jag Kawecki. Han var borta. Jag kunde icke förklara hans så oförmodade flykt, mig ovetande. Tänk dig min öfverraskning, då jag — samma dag vi för första gången träffade hvarandra — återsåg honom, men upphängd på en lyktpåle. Erinrar du dig det bleka, vanstälda ansigtet, som stirrade på oss? Det var Kawecki. Synen var förskräcklig.

Här upphörde Warwiecki att tala. Hans berättelse grep mig djupt. Vi sutto tysta båda två. En stund senare begaf han sig ut. Tjensten kallade honom.

VI.

Knappast hade likväl Warwiecki aflägsnat sig, förr än en soldat vid en jägarecorps inträdde i rummet.

— Bor här — han sade mitt namn.

— Det är jag, hvad behagas?

— Jag har befallning att föra er till ett fruntimmer. Vill ni följa mig?

— Mycket gerna.

Jag hade redan en och annan gång förut emottagit dylika inbjudningar och förundrade mig således icke mycket öfver denna.

Sedan vi vandrat genom åtskilliga gator, stannade vi vid ett vackert hotell. Porten gick upp och vi uppträdde i första våningen. Jägaren aflägsnade sig, sedan han infört mig i ett förmak. Jag hade ej tid att rätt anmärka den ovanliga prakt, som omgaf mig, förr än dörren öppnades till ett inre rum, hvarifrån ett fruntimmer kom mig till mötes. Hon var ung, skön, af en ädel, stolt hållning och med ett behag i sitt sätt, som intog mig. Med förekommande uppmärksamhet bjöd hon mig taga plats och satte sig äfven sjelf. Jag var på vägen att yttra en soldatartighet, då hon med vänlighet, till och med hjertlighet, gjorde mig den korta frågan:

— Ni är ju svensk, en svensk krigare?

— Ja!

— Då är ni också en redlig och tapper man?

Jag bugade mig för de förtroendefulla orden.

— En tapper och redlig man, fortfor hon, kan tiga, eller huru?

— Men äfven tala, om det erfordras.

— En man, som kan tiga, är en god vän.

— Men en god vän bör äfven kunna med sitt ord försvara vännen.

— Ni har rätt, utan att jag har orätt. Ni är ju grefve Warwieckis vän?

— Vi äro hvarandra ganska tillgifne.

— Det är en besynnerlig man, denne Warwiecki.

— Vissa omständigheter i hans lefnad inverka på honom.

— Han har berättat för er sin lefnad?

— Han har icke skäl att dölja den för någon.

— Har han nämnt för er något fruntimmer i Galizien?

— En tapper mans dotter, som han älskat.

— Ni är Warwieckis vän, sade ni, då är ni säkert äfven min. Jag är Jelowickis dotter.

— Ni! Då älskar ni honom ännu! Ni har likväl varit ganska hård emot honom.

— Jag måste förklara mig för er, och ni skall sedan ej kunna klandra mig.

— Då Orlikowski, ni kanske kände honom, fortsatte hon, ansåg sig nödsakad, att med sina sqvadroner vika för en öfverlägsen skara ryssar, stannade likväl femtio af de förnämste insurgenterne qvar på bataljfältet, med orubblig föresats att segra eller dö. Likasom en enda åska med femtio blixtar, störtade desse emot och öfver de disciplinerade ryska slafvarne, kullkastade deras kavalleri, tillintetgjorde artilleriet och framträngde ända till hjertat af den fiendtliga divisionen. Såsom segrare uppslogo de, då natten nalkades, sitt läger på stridsfältet. Bland dessa femtio hjeltar räknade jag min far och trenne bröder. O, de äro nu förbi, och Maydans röda rosor växa på kullarne, der de ädles hjertan hvila. Deras namn glänsa redan, såsom odödliga stjernor, i Polens nya historia, i dess revolutionshistoria. Nå väl, jag är dotter af en tapper far och syster till modige män, skulle jag — Jelowickis dotter — gifta mig med en man, som ej hade mod att uppfylla sina förbindelser emot sitt eget land, ej mod att förtjena min hand, ej mod att strida för frihet och ära, ej mod att dö! Skulle jag, en hjeltes dotter, bli en feg stackares brud? Skulle jag, med varm känsla för fosterlandets heliga sak, kunna blifva lycklig med en man, som svek densamma? Huru skulle man kunna älska den, man ej kan högakta? Mitt omdöme, min känsla, min patriotism, ja! äfven min kärlek, uppmanade mig att behandla Warwiecki så, som jag gjorde, och jag har lyckats. Han står nu i ledet, och jag känner för väl att han med redlig kraft skall uppfylla sina förbindelser. Ni är svensk, min herre, tror ni att någon svensk skulle, i samma läge som jag, hafva handlat annorlunda?

Under detta yttrande var jag i tillfälle att närmare betrakta den intagande varelsen, dubbelt intagande genom den högsinta liflighet och den ädla värme, hvarmed hon uttryckte sig. Hennes ansigte antog, under det hennes själ hänfördes

af glödande känsla, af en hänförande älskvärdhet. Ögonen lyste af en högre eld; pannan glänste, stolt och ren. De svarta lockarne, som ringlade sig kring den snöhvita halsen, dansade vid hvarje ord, likasom hade ljudet af dessa varit musik för dem. Bröstets mjälla vågor häfde sig, men icke våldsamt; det var endast ett varmt qvinligt hjerta, som kraftigt klappade derunder. Proportionen i de späda och rena, men ungdomligt smidiga formerna tycktes nästan vara beräknad af gracerna. Ingen proportionslära är så harmonisk och skön, som deras.

— Jag högaktar, svarade jag, er tillgifvenhet för Polens sak; men vill bestrida billigheten i ert omdöme om Warwiecki. Han och ni betraktade revolutionen med helt olika ögon, och förtjena aktning båda. Det var ej af feghet, utan af öfvertygelse, som han vägrade att deltaga i frihetskriget. Han älskar Polen lika mycket, som någon annan, men han saknade hänförelse för ett företag, som, enligt hans begrepp, ej gagnar till något. För öfrigt fordras det mera sjelfständighet, mod och beslutsamhet att i våra dagar afhålla sig från striden, än att deltaga i den.

— Det är också hvad jag nu tror, ehuru jag icke alltid trott det; men jag ångrar ändock icke hvad jag gjort, ty han måste med handling visa verlden, att han var en man. Nu är han inne på en sådan väg och jag är nöjd. Hör hvad jag vidare har att säga. En falsk, en studerad skälm, vid namn Kawecki, hade såsom vän insnärjt honom i sina nät. Jag har upptäckt detta, sedan Warwiecki begaf sig hit, genom några papper, som händelsevis fallit i mina händer. Kawecki älskade nemligen mig; jag förstår det nu efteråt ganska väl, ehuru jag från början ej kunde ana det. Denne listige man kände mitt varma deltagande för revolutionen och ville derföre afhålla Warwiecki från den ärofulla striden, för att dymedelst inkasta misstroende emellan oss. För detta ändamål begagnade han alla möjliga medel; och han lyckades äfven. Ni känner kanske det grymma sätt, hvarpå jag återsände ringen. Genom en oförsigtighet å min sida hade en af mitt tjenstefolk fått vetskap derom och denne, besoldad af Kawecki, underrättade honom derom, och han behöfde nu blott draga fördel af de följder, som deraf skulle kunna tillkonstlas och — hvad tror ni han gjorde? — Han trädde i rysk tjenst — såsom spion.

Han insåg allför väl att, i händelse Polen segrade, icke en man, sådan som han, skulle hafva något att vinna, då återigen, i fall det gick under, ingen kan betvifla det Rysslands gissel skulle komma att hvila tungt och blodigt på hvarje redlig och sitt fosterland tillgifven krigare, hvaremot Rysslands understuckna vänner, dess hemliga spioner, då hade allt att hoppas. Kawecki lofvade sig måhända att på den väg, han valde, erhålla min hand och min familjs egendomar, såsom ett godt segerbyte. På någon annan väg kunde det ej ske.

Men Kawecki är redan straffad. Kort efter sedan jag anlände hit utbrusto de hemska oroligheter, hvarigenom Kruckowiecki uppsvingat sig till president för regeringen. Det var den 5 Augusti, på aftonen. Jag satt helt ensam i mina rum. Då inträdde en gammal gumma till mig och bad om beskydd emot det upproriska folkets förföljelser, och jag lemnade henne det med nöje. Mörkret utbredde sig allt mer och mer. Jag gick fram och åter på golfvet försänkt i sorgliga tankar. Visserligen märkte jag att gumman allt emellanåt närmade sig till dörren, men jag brydde mig ej derom och, utan att jag derpå gaf akt, hade hon öppnat dörren till förstugan.

Hastigt rusar en karl in och i ögonblicket kastas en halsduk bakifrån om min mun och på samma gång greps jag om lifvet af tvenne starka armar. Men faran gör den svagaste stark, och jag lösryckte snart mina händer, slet bindeln från mitt ansigte och vid mitt gälla rop skyndade tvenne af mina tjenare till hjelp. Den gamla gumman flydde, karlen bands till händer och fötter. Innan vakt anlände, var rummet uppfyldt med folk. Jag upptäckte då i mannen, som sökt gripa mig, ingen annan än Kawecki. I min rättmätiga förtrytelse anklagade jag honom som spion. Han nekade. Man undersökte hans fickor och fann papper, som vittnade emot honom. Folket störtade ursinnigt öfver honom och fem minuter senare hängde han på närmaste lyktpåle.

— Det var vid denna påle, som jag första gången sammanträffade med Warwiecki.

— Efter alla anledningar var Kaweckis afsigt att undanskaffa mig och hålla mig gömd tills hans tid kunde komma! Gud vare prisad, att det var annorlunda beslutadt! Kawecki har bedragit oss alla, tills vi började bedraga oss sjelfve. Då vi — Warwiecki och jag — en gång återse hvarandra, hop-

pas jag att vi skola kunna högakta och älska hvarandra lika varmt, som fordom.

— Hvad har ni nu beslutat?

— Att låta händelserna utveckla sig sjelfva.

— Men Warwiecki beherskas af den dystra öfvertygelsen, att han skall stupa i den första batalj, hvari han deltager.

— Jag känner denna hans besynnerliga föreställning och den öfverensstämmer med hans lynne. För min del tror jag ej mycket på sådant. Det är hos honom endast en själssjukdom, som med tiden skall gå öfver af sig sjelf. I alla fall var orsaken, hvarför jag önskade tala med er, att bedja er ej öfvergifva honom under stridens gång, utan hafva ett uppmärksamt och vaksamt öga på honom. Flere af mina vänner skola understödja er arm och er vänskap. Lita derpå!

— Det skall säkert glädja Warwiecki, att veta, det er kärlek omgifver honom.

— Jag vill icke att han skall ha mig att tacka för något, utan endast sig sjelf. Uppfyll allenast min önskan, att alltid vara nära honom. Det är det enda jag begär, och för öfrigt ej ett enda ord till honom om detta vårt möte och hvad jag berättat er. Ni lofvar ju det?

— På tro och ära.

— Någon gång begagnar jag mig af andra kläder, än dem jag nu bär; ni kan då igenkänna mig på ett grönt ekblad, vid venstra sidan af min hatt. Farväl!

Hon tryckte min hand och den intagande och beslutsamma flickan försvann i ett inre rum.

VII.

Man hade upprest på en af Warschaus vackraste platser ett altare, festligt smyckadt, hvarpå, genom ett särskildt regeringsbeslut, en och hvar uppmanades att offra en skärf till utgifterna för statens försvar. Det alltid hänförda och af fosterlandskärlek eldade folket frambar också ymnigt sin gärd, och dessa af en sann hängifvenhet besjälade dagar äro onekligen de vackraste emblemen i den odödliga krans, som re-

volutionens hand smyckande knöt kring det oförskräckta Polens panna.

Vår härafdelning hade erhållit uppbrottsorder att rycka ut mot Ryssarne. Dagen innan uppbrottet skedde inträddde Warwiecki till mig.

— Mitt lif och min död, sade han, kan ej gagna fädernesländet, men jag har uttänkt något, som kan för detsamma vara af nytta, nemligen min förmögenhet. Jag har derföre beslutat att afträda till staten allt, hvad jag eger. Här är mitt testamente. Men det måste bevittnas, för att blifva lagligt, och det måste du göra.

— Och du öfverlemnar åt staten allt, hvad du eger?

— Allt!

— Du behåller intet för egen räkning? Betänk dig, du kan öfverlefva kriget.

— Polen är nu mera icke blott min brud, för hvilken jag vill strida och dö, utan min efterlefvande maka. Allt, hvad jag har — egnar jag henne. Oinskränkt, som min kärlek, skall också mitt offer vara, och likväl är det en ganska ringa gärd, emot hvad jag önskade gifva.

— Men . . .

— Mitt beslut är fast.

Sedan jag tecknat mitt namn under handlingen, följdes vi, arm i arm, till den plats, der altaret var upprest. Platsen var full af folk, som ständigt strömmade, likt ebb och flod, fram och åter. Mot altaret stödde sig en späd, vapenklädd yngling. Då vi nalkades, vände sig ynglingen ifrån oss. Warwiecki nedlade dokumentet och det mottogs af den på stället varande befälhafvaren. Innehållet öfverraskade denne och han uppläste det högt för församlingen.

Warwieckis skrifvelse var uppsatt i testamentarisk form.

Folket jublade. Man slet honom från min sida. Man lyfte honom på sina armar. Hurraropen ville aldrig upphöra. Den späde ynglingen vid altaret betraktade den bleke Warwiecki med lifligt deltagande. Jag tyckte mig igenkänna hans anletsdrag, men kunde ej rätt erinra mig, hvar jag sett honom förut. Nu framtog han ett papper och, lutad mot altaret, syntes han med rask hand teckna något derpå. Ännu en gång betraktade han Warwiecki och lade på samma gång papperet i min hand, hastande derpå in bland folket. Nu märkte jag

ett grönt ekblad på venstra sidan af hatten. Det var således hon. På papperet läste jag: "Warwiecki, fäderneslandet tackar dig och Lubinka älskar dig"!

VIII.

Warwieckis rörelse, då han mottog skrifvelsen, var stor, men tyst. En storm af känslor arbetade i hans bröst, men han yttrade intet och efterfrågade ej en gång, af hvilken jag erhållit breflappen.

Hvarje starkare hänförelse är skönast, odelad och ostörd. Hvarje verklig sällhet vill njutas ensam.

Morgonen derpå frågade han mig, om jag trodde på drömmar, och för att ingå i hans tankar, bejakade jag det.

— Jag drömde i natt, sade han, att en stjerna låg under mina fötter och att hon, du vet hvem jag menar, stod vid min sida. Vi fördes af ett lätt skydrag fram öfver jorden. O, hvad jag var lycklig! Då nådde mig ljudet af dånande trummor, en pinsam oro grep mig, jag fattade efter svärdet vid sidan, men jag saknade det, och jag ville hasta från Lubinkas sida, för att infinna mig vid min post. Men hennes hand återhöll mig. "Stilla," sade hon, "det är ej trummor, som dåna, — det är åskan, som går, himmelen, som slungar sin vredes blixt öfver jorden". Polens undergång är bestämd, tillade han derefter, men jag och Lubinka skola snart träffas deruppe. Hvad tror du? Så förstår jag drömmen.

— Du svärmar.

— Vi skola dö; men åskan skall icke dö. Vid dess sken skall Europa ännu skåda det kämpande Polen och varkunna sig öfver det.

— Måtte det så blifva!

— Folket dör aldrig, men förtrycket gör det visare. Denna revolution är en sofringsprocess, en lärdomsskola, som skall verka mägtigt på kommande tider. Frukta ej för Polen! I sin undergång flätar det lagerkransen af stora bedrifter kring sin tinning och står, i sin historiska följdenlighet, fruktansvärdare, än någonsin förr. På blodiga vägar går samhällsfriheten till sitt mål. Låt också Polens natt vara inne, men

den skall icke sakna sina stjernor och en gång skall dagen komma. En undergång för det närvarande är blott en tillfällig öfvergång. Ur bålet uppstiger Phœnix. Under askan brinner ännu alltid elden. Förtvifla icke, utan hoppas och tro! De förhoppningar, som lyfta oss öfver närvarandets förtryck och vidga framtidens syner, tillhöra friska sinnen och starka naturer. Jag är intetdera. Jag är sjuk, mycket sjuk.

IX.

Min berättelse är slut. Jag har egentligen endast två ord att tillägga. Polen föll. Dessa ord innehålla allt.

Men på Warschaus murar kämpade ännu med ett lejons oförskräckta mod en ung man, det var Warwiecki, troget följd och understödd af en skön, späd yngling med ett eklöfsblad på venstra sidan af sin hatt. Nästan på en gång träffades båda af de fiendtliga kulorna, och jag förde dem från valplatsen och in i en närbelägen trädgård, der jag nedlade dem i en vacker löfhydda.

— Hvem är du, frågade, Warwiecki, som så mjukt trycker min hand?

— Det är jag, hviskade hon.

— Rösten är från de dalar, der jag var lycklig. Låt mig få slå armen kring ditt lif.

— Jag har förorättat dig, Warwiecki! Du förlåter mig?

— O, hvad jag känner mig lycklig!

— God natt!

— Icke god natt, utan god morgon!

Jag bäddade åt de tvenne älskande en gemensam graf och röda, hvita och blå blommor sucka nu deröfver.

X

Efter många mödor och besvär återvände jag kort derefter till det älskade Sverige, men ännu dragas mina tankar tillbaka till det unga Polen och den ärorika revolutionsstrid,

hvari jag deltog; och den lilla berättelse, som jag nu förtäljt, slingrar sig som en ranka kring foten af det frihetsträd, hvilket vattnas af ett förorättadt, men redligt och tappert folks hjertblod.

Har Polen fallit för alltid, eller skall det ännu en gång uppstå och segrande åter eröfra sin frihet och sjelfstäudighet?

Se här mitt svar.

Midt ibland ryska arméen bevakade man med den största omsorg en fånge, klädd i sliten drägt och vanställd genom ett långt och oredigt skägg. Under marschen lät den ryska eskorten den olycklige, stel af köld, få på några ögonblick inträda i en koja. Då han vid spiselelden kände något lif återkomma, öfverraskade han värdfolket med utropet: "Skulle väl någon kunna i dessa trasor igenkänna en krigare från polska armén"?

Huru drakoniskt Ryssland må bevaka det polska folket, huru man må omgifva det med trupper och bajonetter, en gång skall dock detta folk komma att spörja Europa: "Skulle väl någon i de trasor till slafdrägt, hvari vi befinna oss, igenkänna de europeiska folkens fria förpost emot despotismen"?

Den stora tvekampen, som under senaste århundrade börjat och ännu i dag fortgår med allt mer och mer växande kraft och styrka emellan, å ena sidan, absolutismen och monarkismen och, å den andra sidan, parlamentismen och republikanismen, bebåda vi, för vår del, skall finna sin slutliga lösning i en allmän europeisk revolution, under hvars fana och fältbindel de förre skola gå under och de senare gå segrande. Polen skall dervid, som vi tro, utgöra den stora rörelsens innersta, om äfven icke faktiskt erkända driffjäder, Stormagternas våldsamma och ödesdigra sätt att stycka detta rike och egenmägtigt förtrycka detsamma, utgör det innersta af den gordiska knut, som revolutionens damoklessvärd har att sönderhugga. Hela vårt århundrades historia visar, hvad oss synes, dităt, huru mycket politiken för dagen än förbiser eller blundar derför. Emot intet folk har absolutismen brutit så mycket, som emot det polska; det är också Polen, som vida mer än något annat land bär den slutligt afgörande revolutionen under sitt hjerta.

Vi spå, gud rår.

DROTTNINGHOLM.

(Sommaren 1799.)

— Jag förmår ej längre att sammanhålla mina tankar, yttrade en ung man, sekreteraren vid utrikes-departementet, Gustaf ***, under det han kastade pennan ifrån sig och reste sig upp från skrifbordet. De fly undan åt alla håll, tillade han derefter, alldeles såsom fantomer.

— Dåre! var det korta uttryck, som dervid undföll en jemnårig man, hvilken med hastiga och oroliga steg vandrade fram och åter i rummet. Dåre!

Anmärkningen kom från grefve Charles d'Hautfeuil, fransysk emigrant.

Ett drag af missnöje beskuggade Gustafs anletsdrag; men skuggan försvann snart, hvarefter hans utseende återtog samma milda och vänliga uttryck, som det gemenligen egde.

— Jag älskar, yttrade han dervid, mindre dock — som det ville synas — för att gifva vännen ett svar, än för att rättfärdiga sig inför sina egna ögon; jag är dödligt kär, jag är olycklig!

— Du bedrager dig sjelf, Gustaf, genmälde Charles; just derför att du ännu icke drabbats af någon *verkligt* stor olycka, kan du öfverlåta dig åt känslans hänförelse. Hade verldens politiska stormar kastat din julle, såsom min, i spillror på en främmande kust, skulle större tankar sysselsätta dig än en månskens-suckande celadons. Samhällslifvets strider utveckla klarhet och ljus i själen, skärpa krafterna samt rigta sinne och sträfvande på högre mål. Betänk allvarligt blott, att du är en diplomat, en taskspelare med staters ve och väl, och du skall skratta åt en böjelse, som förmörkar ditt förstånd och försvagar din själ. En diplomat, som älskar, är en tok.

Charles hade, under det han yttrade detta, stannat framför en praktfull tornér-rustning, hvars olika delar funnos uppställda i ena hörnet af rummet.

— Du kan hafva rätt från din ståndpunkt, svarade Gustaf, från min har du det icke. Visserligen har jag ej varit blottställd för det våldsamma politiska oväder, som i våra dagar kastat sig öfver Europa; men det stormar i mitt eget hjerta, och gifves väl en högre magt, än det? Är sjelfva den revolution, som nu upprör verlden, väl något annat än utbrottet af de lidelser, som elda folkens hjertan? Jag tror på hjertats oändliga magt. Hjertats vilja är för oss bestämmande.

Charles, som en stund allvarligt betraktat Gustaf, vände sig åter om på klacken.

— Jag förstår mig ej på det der, mumlade han med en likgiltig axelryckning; då förstår jag mig långt bättre på den här tornér-rnstningen. Se huru skölden glänser, se huru väl detta harnesk är sammanfogadt. Den der lansen skulle vara en lust att få svänga om med på tornérbanan. Hur är det, tornérspelet kommer ju att ega rum i början af nästa månad. Min gud att jag ej skall vara värdig att få deltaga deri.

Och uppbragt stampade han med foten i golfvet, under det hans ögon kastade en blixt af missnöje omkring rummet.

— Att i ett främmande land blott vara en fattig, af andras gunst beroende under-officer, tillade han, det är dock för mycket för en fransk ädling. I sanning, då jag lemnade Frankrikes jord, insåg jag ej de motgångar och förnedringar, som väntade mig. Jag önskar att jag stannat qvar och icke fruktat för guillotinen. Men jag var feg — en feg stackare. Gåfves det blott ett tillfälle att bryta en lans, ja, vore det ock med sjelfva döden, jag skulle visa att jag numera icke rädes ens för den. Men den en gång fege har förlorat allt, till och med hoppet. Hvad jag afundas dig, som i stöd af din rang, får deltaga i torneringen på Drottningholm!

Det var Gustafs tur att nu fästa en allvarlig blick på Charles.

— Charles, sade han, jag erkänner att du har vida mer att klaga öfver ödets hårda skickelser, än jag. Betänker jag allt, hvad du har genomgått, måste jag nästan rodna öfver mig och mina fantasier. Att, som du, ega ett fädernesland och nu irra en främling omkring verlden; att, som du,

tillhöra en af Frankrikes förnämsta familjer och nu nödgas tjena här såsom underofficer; att, som du, hafva egt en sjelfständig, öfver alla behof höjd, förmögenhet och nu bero af främlingars välvilliga understöd, måste, jag inser det, alltid framkalla, särdeles med de ridderliga tänkesätt, som så helt och hållet bilda ditt skaplynne, ett uppror i din själ, ett uppror, för hvilket jag, jag inser äfven det, skulle gå under. Men, Charles, huru försynens slag än må träffa oss, måste man resignerande underkasta sig dem. Du är ung, du är kraftig, du är högsint, och hoppet blommar öfverallt, der hjertats rot är frisk. Kunde jag låna dig min samhällsställning här, liksom jag skulle kunna låna dig den der vapenrustningen, gjorde jag det med nöje, endast för glädjen att en gång få se dig föra lansen i kretsen af ett lysande hof. Ack, Charles du drömmer om denna ära, såsom utgjorde den en af ditt lifs förnämsta uppgifter; jag deremot tänker derpå icke utan ett visst vemod. Huru olika äro vi icke, du en storm bland stolta ekar, jag — en suck i en cypresslund.

— Låtom oss lemna det här ämnet, afbröt honom Charles tvärt; jag är ingen storm, jag är en afhuggen, fäld ektelning och du, bäste Gustaf, är icke heller en suck, utan fast hellre en cypress, hvari någon olycklig skald af misstag upphängt sin lyra. Om mig är ingenting att säga, — jag är och förblifver ingenting; om dig är deremot mycket att säga, — du har framtiden för dig, allra helst om du kunde komma ifrån de der pjunkiga sonetterna, som nu fylla din själ, och i stället hängåfve dig åt en lefnadsfrisk verklighet. Det är endast vissa melodier i din karakter, som jag ogillar hos dig, icke grundtonen. Det är sant, att den tillbakasatta belägenhet, hvari jag befinner mig, plågar och oroar mig djupt, men — lika mycket — jag gläder mig åt att vara den siste af min ätt och anser mig redan till hälften död. Dermed äfven nog, hvad mig beträffar. Annorlunda är det, säger jag, med dig. Du kan ega en vacker framtid för dig. Du måste rycka upp dig, för att räddas åt det praktiska, i händelserna kraftigt ingripande lifvet. Jag tror också att det ganska lätt kan låta sig göra. Låtom oss till en början blott komma ifrån allt grubbel och taga saken, såsom klokt folk, eller, med andra ord, göra upp ditt konto. Du skall då snart finna, att debet och kredit slå bättre ut, än du sjelf anar.

— Mitt konto? Mitt kredit och debet?

— Hör på mig. Du är af börd.

— Men Anne-Maries föräldrar äro af vida högre.

— Du är rik.

— Men hennes föräldrar äro rikare.

— Du är en uppåtsträfvande man.

— Men hennes föräldrar hafva större anspråk, än jag kan fylla.

— Du uppställer endast hennes föräldrar såsom hinderliga för din lycka, icke henne sjelf; märker du ej, att det är tviflet, kärlekens misantropi, som advocerar emot ditt hjertas tillförsigt? Hjertat sjelft måste tro på henne.

Gustaf fattade förtroendefullt Charles hand.

— Jag vill upprigtigt förtro dig, huru det förhåller sig, yttrade han. Hvad som ingifver mig så mycken oro, är den omständigheten, att, att — nå ja, jag måste fram dermed — att baron Herman —g— blifvit hvardagsgäst hos Anne-Maries föräldrar. Han är, som du vet, en intagande man, med militärisk hållning. I 1789 års krig förvärfvade han sig sina riddarsporrar, såsom en tapper och oförskräckt yngling. För öfrigt är han gunstling hos konungen och derjemte — hvad som för mig torde vara vådligast — en ganska fin intrigör. — Anne-Maries föräldrar visa honom den största bevågenhet, och det har ej undgått mig, att han kastar sina blickar på henne. Du ser att kredit och debet icke gå rigtigt väl ihop.

— En fråga, afbröt honom Charles, säg mig kort och godt om Anne-Marie älskar dig eller icke?

— Jag tror det.

— Inga undanflykter. Du måste svara mig bestämdt. Ja eller nej.

— Nåväl, ja! Hon älskar mig.

— Då går ditt konto väl ihop. Frukta icke för någonting, utan njut redan i förväg af din framtidssällhet. Qvinnans kärlek eger alltid krafter och utvägar att sönderrifva äfven det starkaste intrigens nät. Följ du endast mitt råd, och var lugn.

— Lugn?

— Begagna dig af den tillämnade tornéringen vid Drottningholm. Kläd dig i din riddardrägt, utmana herr baronen

till en dust — jag blir din väpnare. Naturligtvis besegrar du honom — krigareglorian från 1789 förskingras såsom en dimma, som blåses bort af vinden. Var öfvertygad om att en sådan seger skall på en gång göra dig till hofvets hjelte, och mera behöfves icke. Hvad säger du derom?

— Jag säger helt enkelt, att så god din plan än är, duger den icke.

— Duger den icke?

— Du förbiser att jag icke är krigare, som min motståndare, att jag icke är vapenöfvad såsom han, att jag . . .

— Men hennes närvaro skall elda dig, tanken på hennes egande skall göra dig oöfvervinnelig. Betrakta blott denna lilla fina handske, som jag föreställer mig är en gåfva af henne! Skall den icke göra underverk?

— Allt, hvad du säger, nedslår mitt mod, i stället att lifva det.

— Arme vän; vore jag blott i ditt ställe!

Knappast hade Gustaf slutat dessa ord, då en knackning hördes på dörren. Ögonblicket derefter inträdde en af konungens kammartjenare, tillkännagifvande att H. Maj:t genast ville tala vid vår diplomat.

Gustaf, som ej var ovan dervid, förklarade att han på ögonblicket skulle inställa sig. Han begaf sig också genast in i sin sängkammare, vidtog några förändringar i sin toilett, samt begaf sig upp till slottet.

Innan han lemnade Charles, bad han denne dröja och invänta hans återkomst.

En timme gick, kanske än mera; men om ock en dag förgått, hade Charles knappt nog lagt märke dertill. Krigare till sin natur, mönstrade han den praktfulla riddarrustningen från alla sidor samt började slutligen att ikläda sig den. Sysselsättning saknades honom således icke. Vapenrustningen passade alldeles förträffligt. Hans hjerta klappade af stolthet, då han betraktade sig i spegeln. Mod och kraft lyste i hans blick. Hjelmens gula och blå fjäderbuske svajade liksom med välbehag öfver honom, för hvarje rörelse han gjorde. Den likaledes gula och blå fältbindeln föll i rika veck öfver det blanka stålharnesket, slutande sig i fransar af guld. Med kraftig hand fattade han lansen och, öfverlemnande sig åt sin krigiska hänförelse, gjorde han ett och annat utfall i rummet.

Han var just sysselsatt härmed, då Gustaf, som han alldeles glömt bort, omsider återkom.

Charles mottog också vännen med ett hjertligt skratt; han skrattade åt dårskapen af sina egna ridderliga barnsligheter.

Det lifligaste uttryck af glädje och tillfredsställelse lyste jemväl i Gustafs anletsdrag.

— Jag skall resa — resa — på ögonblicket, ropade han. Jag får ingripa, äfven jag, i händelsernas gång, får tillfälle att pröfva mina krafter, visa hvartill jag duger.

— Huru? Hvad står på? Hvart skall du resa?

— Till Danmark. Konungen har ombetrott mig ett vigtigt diplomatiskt uppdrag, som genast påkallar min afresa härifrån. Vagnen står om en stund framför min port. Fram med kappsäcken! Skrifvelserna voro redan färdiga, då jag uppkom till slottet. Jag har knappast tid att lägga tillhopa mina saker och packa in mina kläder. Du måste hjelpa mig. — Så der — tyst, jag tror åkdonet redan stannar utanför. — Nej — icke än; men det var sant, då jag passerade genom ett af slottsrummen mötte jag grefve Löwenhjelm och — såsom en blixt — stod du för mina tankar. Af gammalt vän med grefven, hejdade jag hans steg — men lika mycket hvad jag sade — nog af, du måste besöka honom — jag är säker på att du skall bli nöjd dermed — så der, ja, nu är allt klart — hör — vagnen stannar verkligen nu. Jonas — han ropade på betjenten — bär ned kappsäcken. Se till att allt är, som det bör vara. Du följer mig, förstår du!

Charles hade attagit vapenrustningen och stod helt öfverraskad af den förändring, som Gustaf undergått. Lika mycken känslosamhet, denne förut visat, lika mycken raskhet och beslutsamhet visade han nu. Att ordna sig till den förestående resan, var endast ett ögonblicks verk.

— Och du har talat om mig med grefve Löwenhjelm, yttrade Charles.

— Som jag säger. Du måste besöka honom redan i dag, om möjligt genast, och jag är öfvertygad att allt skall blifva godt och bra äfven för dig.

Gustaf satt redan i åkdonet och sträckte sitt sista handslag åt vännen, då han på en gång reste sig upp, under det hans ansigte antog ett nära dödsblekt utseende.

— Hvad fattas dig? Du blir sjuk?

— Min gud, Charles, en förfärlig tanke faller mig nu in.

— Låt höra! Hvad menar du?

— Betänk om konungens nåd att åt mig gifva ett så vigtigt uppdrag, som det jag nu emottagit, endast vore följden af en fint spelad intrig från baron Hermans sida?

— Åter dårskaper!

— Säg icke det. Under det jag var som lifligast intagen af den glädje konungens uppdrag ingaf mig och äfven kände mig full af tillfredsställelse öfver grefve Löwenhjelms förbindliga löften med afseende på dig, mötte jag, just då jag lemnade slottet, baron Herman, som mätte mig med en sårande, nästan hånleende blick. I öfvermåttet af min glada sinnesstämning var jag icke rigtigt herre öfver mig sjelf. Jag helsade honom och tilltalade honom äfven just icke på det allra vänligaste sätt, kort och godt, jag anhöll att få bryta en lans med honom vid tornérspelet på Drottningholm.

— Bra, Gustaf! Alldeles som jag skulle ha gjort det sjelf. Bravo, Gustaf, bravo! — Han antog väl utmaningen?

— Naturligtvis, men . . .

— Men . . .

— Men dervid betraktade han mig med ett löje, som nästan isade mig.

— Bagateller!

— Vi skola bryta en lans med hvarandra, sade han, ja väl, såvida er lans, då ni återkommer, ej redan förlorat udden.

— Prat, barn prat!

— Men betänk i fall mitt uppdrag skulle komma att qvarhålla mig längre i Köpenhamn än jag nu beräknar eller, med andra ord, att jag ej hinner tillbaka före tornérspelet? Jag vore då förlorad.

— Du ser spöken på klara dagen.

— Man skulle anklaga mig för feghet; att jag med flit dragit mig undan, uppehållit mig . . .

— Bah!

— Anne-Marie vore förlorad för mig.

— Inga bekymmer nu. Res du lugn. Jag skall försöka att vaka här i ditt ställe. Farväl!

Vagnen sattes i gång. Med en djup suck drog Gustaf kappkragen upp öfver hufvudet samt sjönk tillbaka i vagnen.

Charles begaf sig till grefve Löwenhjelm. Till samtalet dem emellan kan läsaren sluta sig af det följande. För det närvarande är det nog att nämna, det Charles fann sig på det högsta tillfredsställd dermed.

Från denna dag såg man Charles ganska ofta i grefvens sällskap, promenerande än till häst och än till fots.

Charles, som lifligt insåg att han hade att tacka sin vän, Gustaf, för den stråle af framtid, som nu föll på honom, glömde ej heller att obemärkt följa hvad som tilldrog sig hos Anne-Maries föräldrar, äfvensom baron Hermans förehafvande. Snart började äfven han misstänka att Gustaf icke så helt och hållet tagit fel i sin förmodan att denne, i mer än ett afseende, intrigerade emot honom. Sålunda berättade man, att Gustaf hade att tacka Herman för det nådiga uppdrag konungen gifvit; att Gustaf icke dess mindre förolämpat Herman samt utbjudit honom till öppen strid vid Drottningholm, hvarvid man, då man talade derom, i allmänhet drog på axlarne, antagande att Gustaf skulle akta sig för att återkomma.

Så stodo förhållandena, då anordningarna till festen på Drottningholm redan voro färdiga.

Hofvet hade redan en längre tid denna sommar uppehållit sig vid detta lustslott, nordens mera täcka, men mindre stela Versailles.

Sommaren var i allmänhet ganska regnig, men desto vackrare voro de dagar, då himlen stod klar och ren. Regn och solsken, ständigt omvexlande, gåfvo åt naturen en yppighet, som täflade med söderns. Drottningholm prunkade i majestätisk prakt, lifvadt, som det nu var, af hofvets närvaro, ett hof, som, om ock i allmänhet förstenadt och tryckt af Gustaf IV:s kalla, i ceremonier stöpta väsende, denna sommar likväl utvecklat ett mera lysande och rörligt lif, än hvad händelsen i allmänhet var. I första rummet bidrog måhända dertill den ingifvelse konungen fått att tillställa en tornéring. Detta nöje låg helt och hållet inom sferen af hans tankegebit. Mångfaldiga medeltidsceremonier diskuterades åter, och det med ett allvar, som hade det gält hela rikets bestånd. Gamla, för länge sedan bortglömda vapenrustningar, framtogos

ånyo samt sattes åter i det praktfullaste skick. Öfningar — lansbrytningar och kappränningar — egde rum i parken och trakten deromkring. Okända riddare, med slutna visir, svärmade omkring än här och än der. Mer än en mystifikation föreföll, hvari damerna, hvilkas ära naturligtvis också lofsjöngs och prisades såsom i medeltiden, begagnade tillfället att ingripa. I andra rummet får man söka skälet för denna vid detta hof så ovanligt glada sommar deri, att flere utländingar derunder voro på besök här, hvaribland, utom andra, grefven af Einsiedel från Sachsen, Jacobleff från Ryssland samt Aguilar från Preussen. Kursachsiska konsertmästaren Himmel uppehöll sig äfven här, äfvensom dansösen, mamsell Molitor, som, inom parentes sagdt, med allt skäl väckte stort uppseende för sina vackra, små fötter.

Drottningholm egde för öfrigt då en alldeles egen militärisk lyx, öfverensstämmande med konungens böjelser.

Från den stund, då konung Fredrik Wilhelm i Preussen organiserade sitt ryktbara Postdamska garde, blef det modernt äfven inom de nordiska hofven att organisera sådana. Sålunda följde kejsaren i Ryssland exemplet, äfvensom konungen i Sverige. Gustaf Adolf organiserade Drottningholms så kallade grenadier-bataljon, sammansatt af det utvaldaste manskapet från flere regementen, ställda under öfversten, baron Carl Mörners befäl. Uniformen var blå med gula reverer samt röd krage och uppslag.

Den 25:te Augusti, efter hofvets utflyttning till Drottningholm, gafs en bal derstädes, hvarunder utmaningen till tornérspelet egde rum.

Alla förberedande åtgärder voro nu äfven afslutade.

Under det balen fortgick, syntes tvenne personer i en fönsternisch. Den ena af dem var Anne-Marie, den andre baron Herman.

Anne-Marie var en fint bildad, smärt qvinna, af oemotståndlig tjusning. Så ädla hennes former än voro, glömde man dem för det poetiska behag, som, med en blandning af rosens och liljans fägring, utbredde sig öfver hennes väsende. Hennes milda och rena hjerta strålade också i den ljufvaste och renaste blick.

Baron Herman var deremot helt enkelt en ganska ståtlig karl, i hvars sätt att vara det låg något stelt, gestaltadt, som det tycktes, efter h. m:t konungen sjelf. Ej underligt

alltså att han stod högt i dennes gunst. Hans starkt bygda gestalt antydde krafter, öfverensstämmande med krigareyrkets behof. Den oförfärade blicken vittnade för öfrigt om mod och beslutsamhet. Endast omkring munnen spelade ett leende, som ej alltid gjorde ett angenämt intryck. Ibland uttryckte det öfvermod och trots, ibland förakt och hån, sällan ett verkligen godt hjertas rena och djupa känsla, som endast förmår förläna leendet så mycket intagande behag.

— Jag har sökt er, min fröken, tilltalade han Anne-Marie; nu är stunden kommen, då ni bör uppfylla ert löfte.

— Jag vet ej, att jag gifvit något sådant, herr baron.

— Er fru mor försäkrade mig dock.

— Hvad har min mor försäkrat? Jag är fullkomligt okunnig derom.

— Att jag skulle få fästa i min fältbindel er handske, min fröken. Ni tillåter ju det?

— Ah, baron, min handske! Jag fäster verkligen icke mycket värde vid den.

— Mindre således vid handsken, än vid handen, inföll grefve Löwenhjelm, som i detsamma stannade bakom henne. Det är i sin ordning. En fruntimmershand förhåller sig till handsken, som kärnan till skalet. Är ni nöjd med skalet, baron Herman?

— Lika mycket, herr grefve, svarade Herman; jag är nöjd med handsken till en början. Men jag har den äran att buga mig. Min pligt kallar mig till konungen.

Grefve Löfvenhjelm var nu ensam med Anne-Marie. Med en fulländad hofmans hela artighet tog han plats på en af taburetterna vid hennes sida samt inledde ett samtal om dagens små tilldragelser. Man märkte likväl ganska väl af den tankspriddhet, som emellanåt visade sig hos honom, att han hade något på sitt hjerta, hvarmed han ville fram, ehuru han skyggade tillbaka derför. Hastigt fick han dock en idé. Grefven hade under samtalet hållit ett papper i sin hand och — liksom utan att sjelf gifva akt derpå — tappade han det. Anne-Marie fäste genast hans uppmärksamhet derpå.

— Hvad, sade han, tappade jag något?

— Ett papper, ett bref tror jag.

— Verkligen? Ja, jag ser det. Jag mottog det nyss. Det är från Gustaf ***, vår diplomat i Köpenhamn.

En hög rodnad purprade ögonblickligt Anne-Maries kinder.

Grefve Löwenhjelm hade sett nog. Gustafs namn var tillräckligt att sätta hennes hjerta i rörelse. Hon älskade honom. Det var derom han velat öfvertyga sig.

— Han fortfar att vara i Köpenhamn, ehuru . . .

— Afbryt er ej, bästa fröken, ehuru . . .

— Jag ville säga, ehuru han satt sin heder i pant på att återkomma hit till torneringen. Han har ju utmanat baron Herman. Man säger att han af fruktan håller sig undan.

— Man skämtar blott på hans bekostnad, min fröken. Säkert är att konungens tjenst hindrar honom att återvända. Om ni vill läsa detta bref, kan ni öfvertyga er, huru orolig han är öfver att qvarhållas i Danmark. Behagar ni?

Så mycket Anne-Marie än önskade att få titta i det lilla brefvet, om det ock blott varit aldrig så litet, bjöd försigtigheten henne att förneka sig detta nöje.

Med en oöfverträfflig likgiltighet stoppade grefven emellertid brefvet i fickan och aflägsnade sig efter några hjertliga och upprigtiga artighetsbetygelser.

Samma afton uppsattes på Drottningholms så kallade riks-sal konungens och de utmanades sköldar och hjelmar.

Den 30 Augusti, kl. half 5 e. m., anställdes det första tornérspelet. Himmelen hade sett mörk och hotande ut hela dagen. Konung Gustaf IV Adolf var en ovädrets man. Oväder skapade han sig i den politiska verlden, till dess åskan bröt ut och ljungelden krossade den gamla Wasatronen. Oväder mötte honom gemenligen äfven i hans festliga högtidsstunder. Sålunda rasade en häftig storm, då han 1800 kröntes i Norrköping. Sålunda var vädret äfven fiendtligt mot honom nu.

Då general-tornér-marskalken tillika med fältdomarena redo till tornérbanan, öfverföllos de af ett hällregn. Konungen måste i slottet afbida dess slut innan han, åtföljd af sina riddare, begaf sig derifrån.

Karusellplatsen var rikt och festligt smyckad. På tvenne sidor voro täckta läktare uppsatta, draperade i guld och blått, prydda med fanor och flaggor. Drottningens högsäte var särdeles rikt siradt. Bänkarne voro fylda med i galadrägt klädda,

inbjudna gäster. De öppna platserna voro fylda med åskådare, som i talrik mängd tillströmmat från omnejden och hufvudstaden.

Att konungen icke ens vid detta tillfälle skulle kunna underlåta att göra sin ceremoniella förkärlek gällande samt i den inlägga en viss politisk betydelse, faller af sig sjelft. Sålunda voro alla främmande ministrar inbjudne, med undantag af den engelske. Äfven då den ryske ambassadören anlände, visade man honom ett litet tillbakasättande. Då han anlände, reste sig riksdrotset, som intagit första och förnämsta platsen, väl upp, men återtog derefter och behöll sin plats, utan att yttra ett enda ord. Den påföljande tornéringsdagen uteblef äfven ambassadören.

Tornérspelet tillvann sig ifrån första ögonblicket det största intresse derigenom, att konungen sjelf blef, någonting i högsta grad ovanligt, utmanad af en okänd riddare.

Konungen emottog emellertid utmaningen, och de båda kämparne sprängde in på banan, åtföljde af sina väpnare.

En allmän hviskning uppstod bland de närvarande. Nyfikenheten var liflig och stor. Alla sökte gissa till hvem den okände var.

Baron Mauritz Armfelt, af förmyndare-regeringen dömd biltog såsom riksförrädare, hade nyligen blifvit benådad af konungen. Den allmänna meningen antog äfven att det var han och ingen annan.

I utmaningsbrefvet hade den okände riddaren tillkännagifvit, att om lyckan gynnade honom, priset skulle tillfalla hans vapendragare; men drabbades han af olyckan, bad han om nådig tillgift för sin djerfhet och inneslöt vapendragaren i konungens nådiga åtanke, att erhålla en officersfullmagt.

De alternativa vilkor, som utmaningen innehöll, tilldrogo följaktligen äfven vapendragaren den allmänna uppmärksamheten.

Riddaren var en vacker, reslig figur, sådan som man tänker sig de bäste af medeltidens vapenrustade hjeltar. Väpnaren var något mindre till gestalt, men utmärkte sig för samma ädla hållning, äfven om mera eld och lif deri visade sig.

Vid trumpeternas klang störtade konungen och riddaren — med sträckta lansar — sporrande de frustande hästarne emot hvarandra.

Sammandrabbandet varade endast ett ögonblick.

Konungens lans träffade den okändes brösthamesk; dennes hade deremot glidit förbi konungens.

Stunden var också nu inne, då man skulle erfara hvem den okände var.

Den allmänna meningen hade dock misstagit sig — visiret uppslogs — men det var icke Mauritz Armfelts stolta panna, som visade sig, det var grefve C. A. Löwenhjelms.

Väpnaren hoppade i samma ögonblick af sin häst och böjde ett knä för konungen. Och då äfven han uppslog sitt visir upptäckte man grefve Charles d'Hautfeuil.

Båda två helsades med bifallssorl från alla sidor.

Läsaren slutar säkert sjelf till sammanhanget häri. Genom Gustafs förord hade Löwenhjelm fattat deltagande för Charles samt uppgjort planen att förskaffa honom en officersfullmagt.

Charles var, som vi redan nämnt, fransysk emigrant. Redan i tvenne år hade han uppehållit sig i Sverige och tjenstgjort såsom underofficer vid konungens lätta Lifdragoner. Genom det hedrande och utmärkta sätt, hvarpå han uppfört sig, hade han tillvunnit sig allas aktning, särdeles sina förmäns. I de knappa ekonomiska omständigheter, hvari han var försatt, hade tillgifvenhet och vänskap äfven bisprungit honom med erforderliga understöd för fyllandet af de oundgängligaste behofven.

Tornérspelet fortgick, efter denna lilla episod. Tvenne andre okände riddare hade äfven infunnit sig, nemligen kammarherren hos drottningen, grefve Gustaf Mörner, och löjtnanten vid lätta Lif-dragonerne baron F. Krassow.

Baron Herman — g— upptog den af dem utkastade handsken och, förande sin lans med stadig och kraftig arm, besegrade han den ene efter den andre.

Konungen befalde derefter att tornérspelet skulle för dagen afslutas samt prisen utdelas. Det förda protokollet tillika med fältdomarenas utslag upplästes nu af rikshärolden å sjelfva tornérbanan. Drottningen utdelade prisen. Konungen, som besegrat grefve Löwenhjelm, erhöll en öfver tornérspelet slagen jetton i guld af 4 dukaters vigt samt en gulddosa. Genom fältdomarena lät han likväl uppkalla grefve Löwenhjelm till den kungliga estraden samt öfverlemnade till honom dosan, hvarjemte han befalde grefven att framföra och presentera för

sig och drottningen vapendragaren, grefve Charles d'Hautfeuil, hvilken nu af konungens hand emottog den redan färdiga fullmagten att vara kornett vid lätta Life-dragonerne. Drottningen visade honom äfven all ynnest. Charles' ansigte strålade af glädje, ögonen glänste af den lifligaste tillfredsställelse. Han hade icke drömt om en så hastig, så oförmodad befordran. Det föreföll honom, som om han först nu gjorde sitt inträde i verlden. På en gång glömde han alla förödmjukelser, han lidit; framtiden låg öppen för honom, belyst af ungdomliga förhoppningars alltid milda morgonglans. Ur djupet af sitt hjerta sände han en tacksam, tyst helsning till Danmark, till vännen Gustaf, erkännande dermed den förbindelse, hvari han stod till honom. Innan han lemnade estraden kastade han en blick omkring sig. Han sökte någon, han sökte Anne-Marie. Hennes uppmärksamhet hvilade äfven på honom. Då deras ögon möttes, förde Charles sin hand till sitt brösthamesk och bugade sig djupt.

Baron Herman —g—, som besegrat grefve Mörner och löjtnant Krassow, mottog äfven priset, bestående likaledes i en jetton af guld och ett guldur, med åtföljande kedja.

Baron Herman hade före tornéringen verkligen fått af Anne-Marie den ifrågasatta handsken. Hennes föräldrar hade dertill, ehuru icke utan motstånd, förmått henne.

— Men, anmärkte baronen, då han mottog den, den är ju svart.

— Som ni ser, baron, svarade Anne-Marie, men jag eger ingen annan, som jag kan aflåta. Den här är den enda, till hvilken jag saknar make — det är en sorghandske.

Baronen log på sitt egna sätt — tog handsken — fäste den i sin fältbindel — stred och segrade.

Tornérspelet fortsattes de följande dagarne, hvarvid allt tillgick på öfligt vis.

Oväder och olyckor följdes åt. Äfven i Gustaf IV Adolfs glädje mötte honom motgångar. Under ett af dessa tornérspel inträffade det missödet, att en af läktarne nedstörtade, hvarvid flera personer blefvo skadade. Särskilt må bland dem nämnas mamsell Molitor, som till verklig förtviflan för henne och alla

hennes tillbedjare dervid afbröt den ena foten, en af dessa små beundrade tingestar, som så ofta gjort henne till den offentliga scenens och den enskilda salongens mest förtjusande trollfé.

Sista tornéringsdagen den 9 Sept. täflades på värja och pistol, äfvensom ringränning. Drottningen utdelade prisen äfven nu. På värja och pistol vann drottningens kammarherre, då varande öfverste J. H. Tawast högsta priset, eller jetton och guldklocka med kedja. Vid den särskilda ringränningen *à la foule* tog drottningens hofstallmästare, baron W. G. v. Schwerin de flesta ringarne och erhöll derför också enahanda pris.

Härmed skulle tornéringen afslutas; men innan hofvet ännu hunnit att bryta upp, ljöd en trumpetstöt, som tillkännagaf, att ännu en riddare ville anmäla sig. Väpnaren red fram och tillkännagaf honom.

— *Chevalier de la Forêt Noire.*

Riddarens drägt var svart från hufvudet till fotabjellet. Hästen hade samma färg. Öfver hjelmhufvan svajade en likaledes svart strutsfjäder. Vid den svarta fältbindeln syntes en svart handske.

Väpnaren tillkännagaf, att riddaren blifvit utmanad samt nu afvaktade sin motståndare, eller en och hvar, som i händelse af motståndarens frånvaro, ville uppträda i hans ställe.

— Det är baron Herman, hviskade man.

— Sekreteraren vid utrikes-departementet, Gustaf ***, har haft oförsigtigheten att utmana honom.

— Man säger att han med flit håller sig undan i Köpenhamn.

— Här vågar säkert ingen att uppträda till hans försvar. Baron Herman har redan besegrat två af vårt ridderskaps utmärktaste lansförare.

Så hviskade man fram och åter.

Anne-Marie var icke mindre öfvertygad än någon annan, att den okände riddaren var baron Herman, emedan hon igenkänt den lilla svarta handsken. Då hon hörde pratet omkring sig, erfor hon en obeskriflig oro. Skenet var emot Gustaf — han hade nemligen ännu icke återkommit från Köpenhamn, och troligtvis skulle ingen närvarande våga upptaga handsken och uppträda till hans försvar emot Herman, hvars kraftiga och

segrande hand så nyligen visat sitt mästerskap att föra tornérvapnet. Förgäfves kastade han också utmanande blickar omkring sig. Ingen rörde sig från stället.

— Anne-Marie, hviskade modren till henne, nu afgöres ditt öde.

— Mitt öde? Hvad vill min nådiga mor säga dermed?

— Att konungen intresserar sig för dig och baron Herman.

— Intresserar sig för oss? Jag begriper ej ett enda ord.

— Konungen vill att ni skola gifta er med hvarandra. Men, såsom bevis på den aktning, han hyser för vår familj, fordrar han att Herman skall gå segrande ur denna strid.

— Det måtte ej vara konstigt; Gustaf är ju frånvarande.

— Lika mycket; är han förtjent af att en man med mod och hjerta uppträder till hans försvar, så skall han säkert äfven erhålla det, ehuru sjelf frånvarande. Mer än allt annat, skulle det hedra honom. Men du ser sjelf, ingen rör sig från stället — det är en dom — en förfärlig dom öfver honom.

Detta samtal var icke egnadt att lugna Anne-Marie. Hon intogs af en verklig ångest.

Konungen hade bestämdt, att den okände riddaren skulle, beredd till strid, under en half timmes tid afvakta om någon ville uppträda mot honom. Tidsuret knäppte icke så fort, som Anne-Maries hjerta klappade, men tiden gick dock, gick fortare än någonsin. Men icke blott hennes uppmärksamhet var på det högsta spänd; från alla sidor visade sig den till samma grad väckt.

På en gång hördes en aflägsen trumpetstöt.

Anne-Marie vågade knappt andas.

Konungen, som af otålighet varit nära att gifva ett tecken, det halftimmen redan var gången, hejdade sig. Hästtraf närmade sig härunder och en ny trumpetstöt ljöd. Ögonblicket derefter stannade en riddare, jemte väpnare, vid skranket.

Anne-Marie förmådde icke återhålla ett utrop af glädje, då hon i riddarens vapenrustning igenkände Gustafs färger. Hon såg den gula och blå fjäderbusken svaja öfver hjelmhufvan och den gula och blå fältbindeln öfver brösttharnesket. Men då hon deruti märkte den lilla, rosenröda handsken, som han en gång emottagit af henne, då visste hon att hon ej misstog sig. Gustaf var återkommen, han var sjelf der, för att försvara sin ära — för att strida för henne.

Sedan väpnaren fullgjort sina åligganden och tillkännagifvit att hans herre upptog den utmanandes kastade handske, begaf han sig fram till rikshärolden, i hvars händer han öfverlemnade en förseglad skrifvelse, adresserad till konungen. Då konungen mottog den och läste dess innehåll, smålog han.

De båda riddarne intogo sina platser på hvardera sidan om tornérbanan. Med välbehag följde man dem båda två. Den ene, *Chevalier de la Forêt Noire*, förde sig med en nästan majestätisk säkerhet; den andre — smidig och smärt — syntes utgöra en lefvande del af den eldiga springare, som rörde sig under honom.

Vid tecken från härolderna sprängde med fälda lansar de båda riddarne emot hvarandra. I samma stund, som de stötte tillsamman, sprungo lansarne i spillror, såsom hade de varit af glas. Båda två förblefvo dock lika orörliga, som om ingenting bekommit dem. De kastade likgiltigt bort stumparne och mottogo nya lansar samt återvände till sina platser, för att å nyo angripa hvarandra. Att hofvet och de närvarande följde dem med odeladt intresse, säger sig sjelft. Den minst uppmärksamma var icke Anne-Marie. För hvarje rörelse, som gjordes från den gula och blå riddarens sida, klappade hennes hjerta. Öfvertygad, som hon var, att riddaren icke var någon annan än Gustaf sjelf, kände hon nu, äfven om hon aldrig förr skulle hafva känt det, att hon var djupt och innerligt hängifven honom. Snart gåfvo härolderne ånyo sitt stridstecken. Med, om möjligt, ännu eldigare hastighet störtade kämparne åter emot hvarandra. *Chevalier de la Forêt Noire* beslöt att denna gång gifva en afgörande stöt. Kanske någon förtrytelse öfver det oförmodade motståndet äfven utöfvade sitt inflytande. Alltså rigtade han sin lans mot sin motståndares hjelmbuske, måhända i förhoppning att kunna afkasta den, och sålunda på en och samma gång både demaskera och nedgöra honom. Utgången blef dock helt annorlunda, än han förmodade. Hans motståndare bemärkte i tid afsigten och böjde sig ned just i det ögonblick som chevaliern beräknade att stöten skulle träffa. Chevaliern förlorade derigenom sin jemnvigt, då deremot motståndarens stöt fick ökad styrka och kraft, till följd af den hastigt verkställda, framskjutande rörelsen. Nog af, chevaliern vacklade, tappade tyglarne och föll af hästen. Väpnare skyndade fram och buro

honom från platsen. Han återkom dock snart till sig sjelf; han hade ej blifvit skadad, endast förlorat sansen.

Konungen hade funnit sig särdeles road af det oförmodade uppträdet. Äfven till hans öron hade emellertid den berättelse kommit, att Gustaf *** verkligen skulle med flit söka fördröja sin hemresa, och om så förhölle sig, fans ingen annan antaglig förklaringsgrund derför, än den, att han ville undvika torneringen.

Den till konungen öfverlemnade skrifvelsen befans likväl vara från ministern i Köpenhamn, som upplyste, att oaktadt han, jemte den öfriga beskickningen, gjort allt, hvad de förmått, för att påskynda Gustafs återfärd, denna likväl blifvit fördröjd och först — tiden var här utsatt — om ens då, kunde ega rum.

Denna skrifvelse gaf alltså en bättre förklaringsgrund för Gustafs uteblifvande, än hvad den allmänna meningen förmodat.

Konungen lemnade brefvet till drottningen, som å sin sida öfverlemnade det till hoffruntimret. Anne-Marie var icke den sista, som fick nöjet att läsa det.

Innan ännu baron Herman blifvit kastad ur sadeln, kände hofvet således det verkliga förhållandet.

Men hvem var då den tappre, oegennyttige, som så modigt och beslutsamt uppträdt, häfdande den frånvarande Gustafs på spel stälda heder? Dock, riddaren nalkades redan, sänkande sin lans inför konungen och drottningen.

Då han uppslog visiret, igenkände man Charles d'Hautfeuil.

— Ers majestäts nåd att utnämna mig till officer, talade han, berättigade mig att såsom ridderlig täflare uppträda inför dd. mm:s, min konungs och drottnings ögon, äfvensom inför denna lysande krets. Jag visste att min vän Gustaf ***s anseende hotades, och jag kunde ej göra ett bättre prof af de nyligen erhållna riddarsporrarne, än att i vänskapens namn gripa till vapen. Jag anhåller hos ers m:ts underdånigast, att ännu en half timmes tid med öppet visir och sträckt lans få göra front mot hvar och en, som kan hysa ovärdiga tankar mot min ädle och ridderlige vän, och har lust att — lans mot lans — derför strida.

— Det behöfs ej, d'Hautfeuil, svarade konungen. Skrifvelsen, som ni medförde hit, har fullkomligt rättfärdigat honom.

Nu framträdde väpnaren. Äfven han blottade sitt hufvud. Det var grefve Löwenhjelm.

— Grefve d'Hautfeuil gjorde mig den tjensten att vara min väpnare; jag har gjort honom den återtjensten att nu vara hans. Båda två känna vi Gustaf ***; båda två äro vi lika böjda att försvara hans karakter och ära. Initiativet denna gång tillkommer dock d'Hautfeuil.

Om någon lemnade tornérplatsen med lätt hjerta, var det Anne-Marie.

Senare på aftonen, sedan alla blifvit omklädda, gafs en fortepiano-konsert i den så kallade generals-salen, hvarvid konsertmästar Himmel lät höra sin konstfärdighet.

Charles hade blifvit uppbefald på slottet och lät nu presentera sig för Anne-Marie. Tacksamt tryckte hon hans hand.

Efter en stunds samtal om dagens tilldragelser, anmärkte Anne-Marie den otålighet, som visade sig hos honom.

— Jag ber er om tillgift, genmälde Charles, men jag väntar en vän, som jag ej träffat på länge.

— Hvilken då, om ni tillåter mig att vara nyfiken?

— Gustaf ***.

— Han är ju ännu qvar i Köpenhamn.

— Då har fröken ej sett skrifvelsen till konungen.

— Det har jag.

— Men om så är, så har åtminstone dess datum undgått er uppmärksamhet. Hade ni gifvit akt derpå, skulle ni säkert ha märkt att Gustaf troddes redan för två dagar sedan kunna lemna Danmark; och jag är öfvertygad om, att, såvida det står i mensklig magt att på den tiden tillryggalägga vägen hit, så gör han det.

Men Charles missräknade sig i alla fall; konserten var slut, aftonen gick, och hofvet åtskildes, utan att Gustaf anlände.

Då baron Herman visade sig, mötte konungen honom med fullkomlig kallsinnighet. Konungarne ombyta favoriter lika lätt och obesväradt, som de ombyta linne. De tänka förmodligen — och med allt skäl — att hvar dag hafver sin omsorg.

Först dagen derpå anlände Gustaf. Vid det företräde, som han genast fick hos konungen, emottogs han på det nådigaste sätt. Resan belönades med en högre befattning vid utrikes-departementet.

Baron Herman kunde ej svälja förtreten, hvarken att

hafva blifvit besegrad af Charles, eller den gärd af aktning, som konungen visade Gustaf. Han trodde sig oförtjent förbisedd och drog sig tillbaka.

En dag kom han att betrakta den riddarrustning, som han begagnat vid Drottningholm, och märkte då den lilla svarta handsken — fröken Anne-Maries — den enda, som hon egt, utan make — sorghandsken. Förargad löste han den från fältbindeln, slöt in den i ett kuvert och återsände den till egarinnan.

Vi torde knappast behöfva omnämna, att Anne-Marie och Gustaf några månader derefter förenades till ett lyckligt par. Vid bröllopet blef brudgummen utnämnd till legations-sekreterare vid ett utländskt hof. Charles var naturligtvis marskalk vid tillfället.

CESARINO.

I.

Vi äro i Rom och befinna oss på torget del Popolo, ett af de vackraste torg i den stora staden. På midten af torget reser sig Augusti obelisk och i fonden höja sig de båda kyrkorna S:t Maria del Miracoli och S:t Maria di Monte Sacro, och emellan samt å ömse sidor om dem öppna och utbreda sig de präktiga gatorna il Corso, efter hvad man påstår den vackraste i verlden, la Babuina och Strada di Ripetta; ögat förmår ej att följa dem till deras slut. Bakom oss sammanbindes torget och la Porta del Popolo af Piazza del Popolo. För denna lilla berättelse behöfva vi ej känna mera af Roms offentliga platser.

På ena sidan af torget var ett kafé eller ett slags schweizeri-butik. Solen stod högt på himmelen och många unga nobili hade infunnit sig der, för att i de svala rummen njuta sin älsklingsdryck — kaffet. Man talade om hvarjehanda, framförallt om den nye påfven, Sixtus IV, och hans några dagar derefter förestående kröning samt om den prakt, som dervid skulle utvecklas. Anekdoter om hans allvarliga och omutliga, för att ej säga grymma stränghet, vid upprätthållandet af lagarnes helgd kommo många af de glade, sjelfständige och sjelfsvåldige, unge männens ansigten att blekna.

Längst bort i ena hörnet satt, vid ett enstaka bord, en ung man helt allena. En af de glada, pratsamma vännerna nalkades honom slutligen.

— Hvad drömmer du om, Antonello? frågade denne, och slog enslingen med ett lätt slag på axeln.

— Jag drömmer icke, svarade Antonello undvikande.

— Jag skulle icke veta, hvarom du drömmer, återtog

Sebastino, du drömmer om den vackra Georgetta, monsignor Carellis dotter. Hvarför gör du ej processen kort? Det skulle jag göra.

Antonello såg med frågande blick upp från sin kaffekopp.

— Nåväl, och hvad skulle du göra? frågade han.

— Fria och gifta mig, återtog Sebastino, det är det bästa botemedel för den sjukdom, som oerfarna, unga hjertan pustande kalla för kärlek.

Antonello sänkte sitt öga på kaffebrickan.

— Talar du, frågade han efter en stund, af erfarenhet eller af oförstånd? Hvilketdera?

— Kännare, erfarne, verklige vise män i yrket, personer, gifta två à tre gånger, hafva sagt mig det; jag tror på erfarenheten.

— Men om du finge dig en korg på halsen?

— Af den sköna? Det blefve min ensak. En flicka ger ej så lätt korgen åt en karl, som knyter sin halsduk väl, dansar skäligen bra — och kan sucka, när det behöfs.

— Prat, bara prat!

— Jag vet att Georgetta älskar dig.

— Du vet det?

— Hon har således ej gifvit dig sitt afslag; men monsignore Carelli är en narr, som vanligtvis alla gamla och rika gubbar äro, allra helst om de hafva en vacker, ung dotter. Jag gissar att han — visat dig helt sonika på dörren.

Antonello for upp ifrån sin plats, liksom träffad af en förolämpning.

— Du har rätt, sade han, gubben har afvisat mig. Och Antonello rynkade dervid sitt muskulösa, solbrända ansigte till ett åskmoln. Hvad är att göra?

— Att hämnas, svarade Sebastino kallt.

Antonello intog åter sin plats vid bordet.

— I morgon, fortfor Sebastino, är maskerad hos kardinal Colonna. Dit ämnar sig äfven den gamle Carelli med Georgetta. Enlevera henne då — om du har mod. Jag är förvissad att blott du sjelf vill, så flyger flickan med dig på kärlekens vingar, hvart du behagar.

— Men Sixtus, anmärkte Antonello, är sträng. Äfventyret skulle kunna kosta mig hufvudet.

— Lappri! Du är rädd. Erinra dig blott den sekel-

gamla, häfdvunna vanan, att hvarje påfve på sin kröningsdag öppnar alla fängelser och utsläpper de brottslige! Denna vana hafva århundraden gjort till en gifven och orublig lag, så säker, att ingen magt i verlden, icke ens Sixti stränghet skulle våga att förändra den.

— Men om han likväl vågade det?

— Bah! Du är icke kär, min gosse, det är hela sjukan. Skulle Sixtus upphäfva denna heliga vana, vore det verkligen att spela Rom ett förbannadt spratt; ty besinna huru många hundradetal af halft om halft oskyldiga lagbrytare, som redan sjelfmant krupit in i fängelserna i afvaktan på kröningsdagens snart stundande allmänna benådning; skulle de ej erhålla den, hvilket blodbad — åh nej — Sixtus är för klok. I smått går det an att vara sträng och rättvis, men i stort — bah! Vore jag i dina kläder, förde jag bort min huldgudinna, och vandrade derpå — lugn i känslan af min klokhet — till fängelset och hvilade ut mig ett par dagar. Emellertid hade jag kompromitterat Carelli, och för att icke bli utskrattad af hela Rom, skulle han samtycka till min lycka. Om du önskar — så hjelper jag dig gerna.

En tredje person, som nu nalkades dem, afbröt samtalet. Efter en stund lemnade de kaféet och vandrade arm i arm uppåt Strado di Ripetta, under det att de uppgjorde planen för Georgettas bortförande.

II.

På den utmärkt sköna hufvudgatan il Corso låg kardinalen Colonnas palats. Fönstren, längs den storartade och härliga, med bildhuggeriarbeten rikt försedda façaden, flammade i nattmörkret, upplysta af ett kristallskimrande ljushaf. Rika och präktiga masker anlände från alla håll. Måhända hade Colonna för afsigt att under det brokiga täckelset af en maskeradfest spela en politisk intrig, men det hör ej hit. Bakom palatset utsträckte sig en svalkande, skuggrik, ehuru ej vidlyftig promenad. Från den ledde en bakport till en mindre sidogata. Denna del af qvarteret var mörk, endast upplyst af ljuset från palatsfönstren. Lutad mot ett träd stod der en person, med

ett banditansigte. Det af vilda passioner brinnande, nästan blodiga ögat hvilade stadigt på den lilla bakporten. Han var insvept i en svart domino och i handen höll han en svart halfmask. Efter en stund hördes en vagn stanna utanför bakporten och kort derpå öppnades den, då en karl, klädd som den förre, och med lika vildt utseende, inträdde. Mannen vid trädet slog tre sakta slag med händerna och tecknet besvarades af den nyss anlände. De nalkades hvarandra.

— Är allt klart? frågade den förre.

— Allt.

— Hvad vill du åtaga dig?

— Dolken. Och du?

— Jag åtager mig flickan.

— Du känner ju *hans* drägt — tecknet — lösen? Jag känner *hennes*.

— Fullkomligt. Här är ett bref, ett lockbete förstås, att fånga den sköna med. Efter du tager henne på din lott, skall du hafva det. Se här! Hon följer dig, då du framlemnar det.

— Ännu ett ord. Samtyckte vår prelat till vilkoren, utan inskränkning?

— Helt och hållet utan minsta anmärkning.

— Nåd för alla våra brott, aflat för alla våra synder?

— Påfvens nåd, påfvens aflat — ja! ja! Hans löfte är godt som guld. Han är vän med Sixtus och gjorde denne i hans armods dagar många tjenster.

— Vi skola då undgå rättvisans svärd, som redan allt för länge sväfvat öfver våra hufvuden.

— Dervid kunna vi trygga oss.

— På sådana vilkor skall det blifva mig ett stort nöje att . . .

— Hvad menar du?

— Att stöta ned Antonello.

— Man är alltid sig sjelf närmast.

De påsatte nu maskerne och försvunno i portalen till palatset.

Samtidigt härmed syntes en tredje person, som en mörk skugga, närma sig bakporten. Den öfver pannan djupt nedtryckta hatten tillät ingen öfverblick af hans utseende.

III.

I Colonnas praktsalar gick det lifligt och friskt till. Festen kunde anses som en karnaval inom ett enskildt, furstligt hus. Lyx och rikedom utvecklade hela sitt öfverflöd. Snillrikhet, behag, smak och uppsluppenhet voro med och när öfverallt och i allt: i drägter, i sånger, i samtal, i lustiga infall och roliga påhitt.

I fördjupningen af ett fönster samtalade tvenne personer. Den ena var ett fruntimmer, klädd i en Arnoflickas lätta, behagliga och täcka drägt. Den hvita, fina halmhatten klädde det svartlockiga, skälmska hufvudet som en hvit, för vinden gungande lilja, lutad öfver en sammanväxt rosenknopp och pensé. Hennes växt var fin, gratiös och ändock fyllig. Den unge mannen vid hennes sida var en bland de ståtligaste gestalterne bland de oräkneliga gästerna. Han var klädd, som en ung vilde, i en svart, tätt åtsittande trikotdrägt, med endast en brokig, i guld- och silfverfransar kring höfterna nedfallande lifgördel. De muskulösa formerna visade sig i hela deras mjuka och kraftiga smidighet. På ryggen bar han ett koger med pilar och armen stödde han emot en båge. Det svarta, lockiga hufvudet var betäckt af en fjäderhufvudbonad. Ögonen glänste som eld, och då ett löje krusade läpparne, lyste tänderna såsom hvita perlor mot den svarta ansigtsfärgen.

— Georgetta, du följer mig således? hviskade han.

— Den mitt hjerta tillhör, tillhör jag hel och hållen, svarade flickan, med lika hviskande stämma. Antonello, dig — eller ingen.

— En vagn väntar dig i närheten. Tvenne personer, — af hvilka en underrättar dig, när du bör lemna salen, — föra dig i säkerhet. Jag skall ej dröja, var derom förvissad.

Georgetta nickade vänligt emot honom med sitt lockiga hufvud.

— Låtom oss nu skiljas åt, tillade han; man kan märka oss här, och det skulle kunna skada oss.

Med en handtryckning lemnade de hvarandra och blandade sig snart i vimlet bland de öfriga maskerne. Så förgick en knapp timme.

Georgetta hade nyss slutat en dans, då en domino stannade bredvid henne. På ett tecken nalkades hon honom.

— Signora, följ mig, hviskade dominon.

— Hvart?

— Signor Antonello väntar.

Georgette såg frågande på masken.

— Här är ett bref, som förvissar er, att jag är stadd i rätta ärenden. Han stack en biljett i hennes hand.

— Jag kommer, svarade hon, sedan hon hastigt genomögnat biljetten.

Dominon banade sig väg åt dörren. Georgette följde med klappande, oroligt hjerta. Då hon nedkom i den lilla trädgården, såg hon skuggorna af tvenne personer, som nära bakporten närmade sig hvarandra. Hvilka voro de? Hon visste det icke; men hon föreställde sig att den ene var Antonello, som lofvat att passa på, samt att den andre var ett af de biträden, hvarom han talat. Stadd på flykt, med den hon älskade, klappade likväl hennes hjerta oroligt. Tyst, skuggorna vexlade några ord. Hon lyssnade.

— Antonello? hörde hon den ene spörja. Rösten var henne helt och hållet obekant.

— Det är jag, svarade den andre. Är vagnen färdig? Äfven denna röst var henne obekant.

— Er resvagn till helvetet? Ja den är färdig!

Ett fasansvärdt uppträde slog henne i samma stund med all sin förskräckelse. Hon såg en dolk glimma till och hörde ett genomträngande dödsskri. En af de samtalande, den, som kallade sig Antonello, föll genomborrad till marken. Hon ville hasta till hans hjelp, men fötterna buro henne icke. Förlorande all sans, nedsjönk hon afsvimmad på stället.

— Hitåt, ropade dominon vid hennes sida till den andre. Låtom oss bära henne i vagnen. Vi hafva intet ögonblick att förlora.

De tvenne banditerne fattade henne derpå om lifvet och buro henne ut; snart rullade vagnen bort.

IV.

På en landtgård, en vacker och treflig villa, helt nära Rom, utanför Piazza del Popolo, bodde en af Roms rikaste

prelater, Monsignore Cesarino, som, utan att göra afseende på sitt presterliga kall, lemnade sina lidelser en tygellös frihet. Under den tid, då Sixtus ännu var den fattige kardinalen Montalto, hade den rike prelaten gjort honom vid åtskilliga tillfällen många tjenster, samt förärat honom dyrbara presenter, hvaribland till och med ett hus med trädgård och allt erforderligt husgeråd. När nu Montalto blef vald till påfve, trodde sig Cesarino icke endast kunna fortsätta sitt lastfulla lefverne, utan äfven fordra nåd och skydd för alla de kreatur, hvilka han begagnade i sin tjenst, och hvaribland flere än en bandit befunnos anställde. För öfrigt räknade han äfven på den, vid påfvarnes kröning vanliga, allmänna benådningen, allra helst om han, beträffande brottslingarne i sitt hus, understödde saken med sitt inflytande, hvilket han ansåg oemotståndligt.

I ett litet täckt och trefligt rum, fullsatt med vällustiga målningar, finna vi vår prelat i samspråk med en glad broder, på ett tillfälligt besök utkommen till villan. Båda, vällustiga och frodiga, köttsligt sinliga och rödbrusiga, sutto bredvid ett litet bord, öfverhöljdt af en hvit duk, hvarpå en flaska med klart skinande guldgult vin stod.

— Ett härligt vin! pustade monsignore Cesarino.

— Härligt, guddomligt! ropade hans andra jag.

— Olympens gudar drucko ej bättre, icke ens då Hebe kredensade pokalen, inföll Cesarino. Gissar din ovärdiga strupe, hvilken nektar, som passerar slussen?

— Vinum Muscatellum? svarade den andre med fundersam tonvigt — nej, vinum Surentinum förr. Är det icke Surentinervin?

— Neapolitanerne hafva sin smak, jag min. Må de behålla sitt convalescentvin, den prunkande ättikan, som redan Tiberius kallade den. Lefve vino Græco!

— Ah, vinum Græcum Vesuvii! intonerade gästen. Det är alltså från Grekland, det här vinet.

— Från Grekland, ha, ha, ha! skrattade Cesarino. Vino Græco är väl ock ett Neapolitanskt vin, men ädlare än folkets eget hjerteblod och renare än dess arma själar. Ah, se, huru guldgult, oljaktigt, lysande, simmigt och känn huru skarpt och sött. Det är Cæsars svärd och Cleopatras skönhet — upplöst i vin. Skål, min vän! Endast i sådant vin, som detta, bör vänskapen våga att dricka en skål till kärlekens ära. Skål!

— Men tillåt mig, anmärkte gästen . . .

— Tyst, inföll Cesarino, jag vill häfva dina tvifvelsmål om detta verldens enda klassiska vin. Många likna det, men ändock finnes det blott ett vino Græco di Somma.

— Du har rätt, blott ett.

— Afarterne äro trenne, och man kan väl narra kungar med dem, men icke monsignore Cesarino.

Och monsignore Cesarino strök sig dervid välbehagligt om hakan, hvarefter han klappade sig med ett förnöjdt uttryck på sin ärevördiga, om ej högärevördiga mage.

— De tre afarterne bestå, fortsatte han, 1:mo i vino Græco di Torre.

— Ah, Torre del Græco, en stad om 15.000 invånare, uppbyggd på det i Lava begrafna Pompeij.

— Rigtigt, ganska rigtigt! Lavan är en stannad eld, drufvans härligaste moder. 2:o vino Græco d'Ischia.

— D'Ischia, d'Ischia — stammade gästen.

— D'Ischia, ja visst, fordom Aenaria, en ö, hvilande på en underjordisk eldstad, som framdrifver den kraftigaste vegetation. Det är ett godt vin, men förhåller sig till vino Græco, såsom räntan till hufvudstolen. Förstår du? Den tredje afarten är vino Græco di Nola, som likväl alls icke växer på denna trakt, utan deremot vid staden Nola i Campanien.

— Jag känner den trakten, jag är född der. Gamla Nola låg vid östra foten af Vesuvius och anlades af Ausonierne. Nya Nola ligger 40 fot högt ofvanpå den gamla.

Ljudet af en ankommande vagn afbröt här de tvenne pokulerande presterne.

— Tyst! ropade Cesarino.

Hans öga lyste; han anade hvem som kom.

Vagnen stannade i detsamma utanför huset.

— Jag får främmande, ropade Cesarino. Du måste aflägsna dig — se här — tag den der vägen — farväl, farväl!

Knappast var Cesarino ensam, förr än han undanflyttade butelj och glas samt började ordna sin klädsel framför en stor väggfast spegel, hvari han kunde betrakta hela sitt korpulenta beläte.

— Det är godt, sade han, och nickade med välbehag åt sig sjelf i spegeln. Ganska bra, Cesarino! och han log med

mycken förnöjsamhet ännu en gång åt spegelbilden. Derpå lemnade han rummet.

Då han utträdde, mötte han i yttre rummet Georgette, ännu afsvimmad buren af de dominoklädda banditerne.

— Hon skall nog snart bli frisk, under min ömma läkarevård, anmärkte han med en leende uppsyn, och befalde dem genom en rörelse med handen att lägga henne på en divansoffa i rummet.

— Vi begifva oss nu till fängelset, och angifva oss sjelfve, yttrade derefter en af dem. Vi lita på er, monsignore.

— Gör det, genmälte Cesarino. Jag skall i morgon besöka påfven, och varen förvissade om nåd och skydd. Föll Antonello?

— Han föll som träffad af en åskstråle.

— Det är bra. Inom tvenne dygn återse vi hvarandra. Farväl!

Cesarino var nu ensam med Georgette.

V.

Då Georgette uppvaknade ur sin dvala, stirrade hon förundrad omkring sig, naturligtvis utan att veta, hvar hon befann sig.

Rummet var endast upplyst af en på bordet bredvid henne stående kristallampa, hvars af färgade och genomskinliga tyg bildade kupa mildrade så väl ljusets styrka som färger, till ett ganska behagligt sken.

Vid detta sken såg hon Cesarinos runda, välmående ansigte stråla ned öfver sig. En ryckning i hennes leder tillkännagaf den otålighet, som intog henne vid hans åsyn.

— Hur befinner du dig, mitt älskvärda barn? frågade Cesarino.

Hon såg på honom och i den stora, frågande blicken, trodde man sig läsa; hvem är du?

Denna blick gjorde Cesarino för ett ögonblick förlägen, ehuru man vanligtvis icke kunde tilläga honom en sådan svaghet.

— Befinner du dig bättre, mitt barn? återtog han med ett inställsamt utseende, och fattade hennes hand. Sans, själs-

lugn och minne hade emellertid återkommit, och hon erinrade sig nu den fasansvärda tilldragelsen i Colonnas trädgård.

— Hvar är Antonello? utropade hon, i det hon reste sig upp.

— Död, mitt barn, död! Men herren ger och herren tar, hvarför du också bör trösta dig. Din förlust är visst stor, men verlden kan ännu ersätta dig den. Antonello var ej den siste af mankönet. Ditt varma hjerta kan ännu hitta mången lika trogen och tillgifven, som han. Vore jag din biktfader . . .

Cesarino understödde denna sin afbrutna önskan med en lätt handtryckning, hvarigenom han gaf yttrandet ett slags kommentar, en tydning, som lik en dunkel förskräckelse kom Georgette att tillbakastöta hans hand, hvarefter hon vände sig ifrån honom och gömde sitt ansigte i kuddarne.

— Således död, snyftade hon, död!

I detta läge af sorg och förtviflan ansåg Cesarino att det var bäst att lemna henne åt sig sjelf och afvakta en lägligare stund för sin förklaring.

VI.

Den plägseden hade till obestridd vana inrotat sig, hafva vi sagt, att hvarje ny påfves kröningsdag skulle vara en benådningsdag för alla fängslade brottslingar. Öfver femhundrade, af hvilka flere än hälften voro mördare, hade också nu sjelfmant inställt sig i fängelserna, i den säkra förtröstan att återfå sin frihet och vinna fullkomlig tillgift. Stadens ståthållare begaf sig derföre till Sixtus, för att mottaga befallningen härom.

Enligt historiens intyg, besvarade Sixtus denna hemställan på ett sätt, som var lika bestämmande, som afgörande.

— Huru understår ni er att tala om benådning? Lagarnes hämnande och straffande rättvisa har allt för länge hvilat under min företrädares trettonåriga regering. Jag skall väcka dem ur sin dvala. Må andra påfvar och konungar frikostigt utdela benådningar; men det är ingen regel för mig. Rom behöfver domare, som uppfylla sina skyldigheter, och jag vill ställa mig i spetsen för dem; jag skall med

svärdet i handen utmärka min regering genom lagarnes handhafvande. Jag förbjuder således att någon af fångarne, utan afseende på stånd eller ålder, lössläppes; snarare skall man starkare än hitintills skett inspärra dem. Ja, för att visa verlden att gud satt mig på den helige Petri stol, för att belöna dygden och straffa brottet, skola i morgon — på min egen kröningsdag — fyra af de brottsligaste dömas, hvaraf tvenne till stupstocken, och domen genast verkställas."

Dessa påfvens egna ord framkallade stor bestörtning. De fleste kardinaler, ministrar och förnäma romare hade sändt sina brottsliga tjenstehjon, sina kreatur, ja, en och annan till och med sina egna slägtingar till fängelserna, och nu funno sig alla bedragna. För att förhindra dessa beskyddares intriger, lät påfven tillsäga ståthållaren och alla domare, att de sjelfve med lif och frihet skulle ansvara för, att ingen missdådare undkom. Kardinalerne förenade sig att göra föreställningar och Farnese, Medicis och Colonna begäfvo sig i full skrud till påfven; men förgäfves. De förvånade kardinalerne hastade ifrån honom; men de hade ej hunnit utföre trapporna, förr än de blefvo återkallade. Påfven sade dem då: "jag har glömt att underrätta er, att jag ej ämnar stanna vid missdådares straffande, utan att deras beskyddare äfven skola straffas."

Ryktet om denna afgörande stränghet gick som en löpeld kring Rom och nådde äfven Cesarinos öron.

Cesarino log.

Han mindes ännu nogsamt all välvilja, som han visat påfven såsom kardinal. Han var förvissad att ett ord från hans sida skulle vara tillräckligt att skaffa nåd åt de tvenne banditerne, som på hans ord sjelfmant inträdt i fängelserna; föreställningen att han — ensamt han — skulle vinna framgång i sin önskan, då så många fräjdade män, såsom t. ex. de nyssnämnde kardinalerne, ej lyckats, smickrade hans egenkärlek. Han beslöt att genast begifva sig till Sixtus.

Cesarino log ännu af fåfäng sjelftillfredsställelse, då han inträdde i audienssalen, allra helst som påfven mottog honom med förekommande vänlighet.

Då han emellertid framförde sin önskan, rynkade Sixtus sin höga, stolta panna och ögonen blickade vredgade ned på supplikanten.

— Med tacksamt hjerta, svarade han, erinrar jag mig

ännu alla edra tidigare vänskapsprof; men på er vänskap kan jag ej vidare lita, då ni ber om nåd för tvenne de äreförgätnaste, som fängelsemurarne i denna stund innesluta.

Derpå förde påfven honom till minnes hans egen skändliga lefnad och tillade slutligen:

— Fördenskull är jag tvungen att döma er — till döden. Domen är i mitt hjerta redan fäld; men jag vill upphäfva den, i anseende till de tjenster ni gjort mig, likväl endast med det vilkor, att ni från denna stund ombyter lefnadssätt, i annat fall — akta er!

Cesarinos bestörtning vid detta tilltal var så stor, att han nedsjönk för påfvens fötter och måste bäras bort.

VII.

Återkommen till sjelfmedvetande, lemnade Cesarino skyndsamt det påfliga palatset. Hans enda tanke var nu, huru och på hvad sätt han skulle kunna draga sig ur det kinkiga spelet. Oroligt grubblande hit och dit, passerade han il Corso och inträdde på torget del Popolo. Tillfälligtvis kom han att kasta ögonen upp på ett af palatserne och såg en äldre man, i första våningen, lutad mot en altanpelare. Icke endast mannens ställning, utan äfven hans ansigte var fullt af ett sorgligt uttryck. Vid närmare betraktande igenkände han i honom den gamle Carelli, Georgettes far, till hvilken han af gammalt stått i någon förbindelse. Redan i det påfliga palatset insåg han, att det berodde på att vinna Carelli, för att kunna igensopa spåren af sin invecklade delaktighet, åtminstone i flickans bortröfvande. Fördenskull beslöt han att begifva sig upp till honom, i hopp att med någon diplomatisk — eller kanske rättare jesuitisk — skicklighet hjelpa sig ur klämman. Uppkommen fann han öfverallt tecken till oro och oreda, som han förmodade, till följd af Georgettes hastiga försvinnande. Gubben Carellis sorg var ganska rörande. Georgette, hennes redan för flere år dessförinnan aflidna moders trogna afbild, var hans enda tröst, hopp och glädje. Saknande henne, egde han knappast mera något mål, hvarken för sitt lif eller för sin rikedom.

— Misstänker ni, frågade Cesarino, ingen som kunnat bortföra flickan?

I första ögonblicket misstänkte jag en ung man, Antonello, men jag tror det icke mera.

— Om jag ej misstager mig, blef han ju nedstucken af banditer, anmärkte Cesarino, med en forskande sidoblick.

— Antonello? Visst icke!

— Icke? Då har ryktet, som man säger, sprungit med limstickan, och det gläder mig, i sanning, emedan vi då ega ett brott mindre i verlden.

Efter det förkrossande beslut, som Sixtus fattat, gladde han sig verkligen öfver underrättelsen att Antonello icke fallit. Han var derigenom åtminstone fri från delaktighet i detta brott.

— Gläd er icke allt för mycket, återtog emellertid Carelli, en dolkstöt utdelades i alla fall, om den också icke träffade Antonello.

Blodet rusade härvid upp till Cesarinos kinder. Han vände sig bort, för att dölja sin rörelse.

— Således ändock ett mord! sade han efter en stund.

— Colonnas folk fann, då vi saknade Georgette, Sebastiano, Antonellos vän, flytande i sitt blod vid foten af ett träd i parken.

Blodet sjönk vid denna nya underrättelse lika hastigt tillbaka från Cesarinos kinder, som det nyss uppstigit. En gulblek färg utbredde sig öfver hans ansigte. Sebastiano var nemligen en af Cesarinos närmaste och trefligaste vänner, om icke i hans brottsliga förehafvanden, åtminstone i hans böjelse för vällefnad och öfver hufvud för ett lättsinnigt hvardagslif. Känslan af en ögonblicklig bitter smärta skakade derföre hans lika mycket förslappade, som förtappade, sinne.

Men själens och tankarnes föränderliga verksamhet är lika oegentlig, som färg och figurbildningen på en marmorskifva. I samma ögonblick, som Cesarino ännu kände törntaggen af en oförutsedd sorg i sitt hjerta, uppgick en stråle af ljus för hans själ, vid hvars ledning han trodde sig se, snart sagdt just på grunden af denna sorg, möjligheten att utreda hela den invecklade härfvan; ty till följd af Sebastianos död — lefde ju Antonello, och med honom — hoppet att ordna saken.

— Man har sagt mig, sade han, att Antonello anhållit om Georgettes hand?

— Har man det? Å ja, visserligen! Han tycker om henne, och det göra flere än han. Men derom är ingenting att säga. Antonello är för ung.

— Att vara ung, är intet ondt. Jag skulle vilja vara långt yngre än jag är.

— Han eger ingen förmögenhet och saknar all framtid.

— Gift med Georgette saknar han ingendera delen.

— Må vara! Men en karl bör icke ha att tacka sin hustru för allt. Han bör vara och ega någonting igenom och utaf sig sjelf. Den husliga lyckan blir eljest en flygtig gäst.

— Äfven i det fallet, äro alla anmärkningar emot Antonello lätt upphäfda. Han har ett godt hufvud — det är att ega framtid, och en del af min förmögenhet kan lätt afhjelpa allt ekonomiskt bekymmer.

Cesarino hade en dygd: han var gifmild.

— Er förmögenhet?

— Att göra godt, är att handla väl; det är min lefnads filosofi. Jag gjorde Montalto godt, utan att förutse, det han skulle blifva påfve. Jag kan äfven göra Antonello godt, utan att veta hvad han kan bli. Ni samtycker således till Antonellos och Georgettes önskan.

— Men Georgette . . .

— Är borta, menar ni. Jag åtager mig att skaffa henne tillbaka, äfven om jag skulle söka henne i himmelriket.

I hoppet att snart återfå sin dotter blefvo Carellis anmärkningar mot förslaget ganska svaga.

— Jag skall sätta hela Roms polis, yttrade Cesarino, i rörelse efter Georgette.

— Det är redan gjordt, svarade gubben. Jag har till och med anlitat Inqvisitionens handtlangare.

— Ingen spejande magt uppgår mot kärlekens. Ett ord till Antonello och han skall snart finna henne.

— Nåväl, inföll Carelli, återför han henne hit . . .

— Innan solen hunnit middagshöjden, skall han ha lemnat henne i edra händer.

— Då lofvar äfven jag, att Georgette är hans hustru — innan solen går ned.

Med dessa löften skildes gubbarne från hvarandra.

VIII.

Läsaren erinrar sig, att Sebastiano lofvade att hjelpa Antonello vid Georgettes bortförande.

I anledning af Sebastianos anvisning, hade också Antonello vidtalat just de två af Cesarino besoldade banditerne, att med vagn infinna sig vid trädgårdsporten; genom dem hade deras husbonde fått kännedom om företaget samt beslutat att göra det till sitt eget. Vid enleveringen begaf sig Sebastiano, på Antonellos begäran, ned från maskeraden, för att efterhöra om vagnen var anländ, samt gaf dervid, på tillfrågan, om han var Antonello, ett jakande svar, för att undvika alla slags förklaringar. Till följd häraf blef han i mörkret nedstött, i stället för Antonello, öfver hvars lik Cesarino — dåraktigt nog — tilltrodde sig kunna bana sig en lätt, d. v. s. lättsinnig väg till Georgettes kärlek.

Cesarinos förhoppningar och handlingssätt synas vara nog enfaldiga, men mannen var icke enfaldig, fast hellre djerf och dristig, men på samma gång äfven inbilsk och sjelfvisk. Såsom vän till påfven ansåg han sig kunna göra allt, hvad han behagade, och äfven lyckas deri; men med förlusten af detta stöd föll på en gång sjelftillit och mod och han ansåg sig ej mera förmå någonting. Under forna tider voro sådana karakterer ej ovanliga.

Qvinnan var för Cesarino endast en ros, vuxen för att brytas; dygden var blott en vacker fernissa på lasten.

Att njuta var att lefva, att lefva var att njuta. Han föraktade allt, hvaråt han icke kunde skratta. Hans hjerta hade blott ett valspråk: va la banque!

IX.

Med anledning af samtalet med Carelli uppsökte han Antonello.

— Ni vill gifta er, sade han till denne. Följ mig!

De begåfvo sig ut till villan.

— Ni vill träffa Antonello, yttrade han till Georgette. Se här!

Han förde dem i hvarandras armar.

— Tacka mig för er lycka, tillade han derefter. Jag kommer från den gamle Carelli med samtycke till ert giftermål.

De lycklige jublade.

— Antonello, fortsatte han, du har velat bortföra Georgette.

— Det är sant.

— De skurkar, du lejde, trodde sig sticka ned dig, då de dödade Sebastiano.

— Min gud!

— Orsaken var att de ämnade preja Carelli, innan de återlemnade Georgette.

— Hvad säger ni?

— Händelsevis stod min vagn vid den port, hvarigenom de ville bortföra Georgette. Tacka mig! Jag befriade henne och förde henne hit.

Cesarinos historia troddes. De älskande ansågo honom såsom deras välgörare och tryckte tacksamt hans händer. Cesarino log.

Banditerne hade emellertid sjelfve låtit fängsla sig. Cesarino aktade sig för att besöka dem. Deras öde — hvad än det kunde blifva — förmådde han ej ändra.

X.

Det palats, Carelli bebodde, låg med sin framsida midt framför Piazza del Popolo, med utsigten öfver la Porta del Popolo utåt landet åt samma sida, som monsignore Cesarinos villa var belägen.

Denna villa var en af de vackraste i Roms grannskap. Anlagd på platån af en vidsträckt höjd och omgifven af orange- och oliveplanteringar, ådagalade den att Cesarino ej sparat några omkostnader.

Från altanen på Carellis palats hade man Cesarinos villa i fonden af den vidsträckta utsigten.

Det var aftonen af påfvens kröningsdag. Hela Rom var i rörelse. En större liflighet, ett brokigare vimmel hade dess invånare ej på åratal sett. Sixti den femtes kröning var

också måhända en af de högtidligaste akter, som någonsin inträffat.

Hans befallning, att på sjelfva kröningsdagen offentligt halshugga och upphänga de fyra mest brottslige af fängelsernas inbyggare, var icke det mest förvånande dervid, men dock, å sin sida, ett nog ovanligt infall, att sätta staden i rörelse.

I Carellis palats hade allt åter blifvit festligt ordnadt, sedan Georgette återkommit.

Carelli var en gammal man, som väl var långsam och begrundande innan han kunde fatta något beslut, och som dervid brukade gå så försigtigt och eftertänkligt till väga, att han sällan kom till något resultat; men om han ändtligen fattade ett beslut, ville han också se det genast utfördt; han egde ingen ro förr än han kunde säga sitt "amen" dertill.

Carelli hade sagt, att Georgette och Antonello skulle hafva hvarandra innan solen gått ned. Som en äkta Romare, brann han nu af otålighet lika mycket *för* detta parti, som han förut varit *emot* det.

Påfvens kröningsceremoni var afslutad, och sedan man besett den, hastade vänner och bekanta till Carelli. Antonello och Georgette väntade der på den högtidliga akt, som skulle förena dem till ett lyckligt par.

Solen vägde på ett guldmoln mellan natt och dag. Cesarino hade redan fullbordat sitt löfte och med lagliga dokument förärat Antonello en icke obetydlig gåfva, hvarigenom denne sattes i en ganska oberoende och lycklig ställning. Ceremonien försiggick — och i nästa ögonblick sjönk solen som ett guldklot ned bakom horizontens rand. Det var natt.

Under ceremonien hade altan-fönsterne varit uppslagna och Cesarino stått lutad mot en af dess pelare. Med skygga blickar hade han följt den böljande folkhopen, och en plågsam känsla infann sig oemotståndligt vid tanken på de fängslade banditerne, och deras redan afgjorda öde, en plågsam känsla, alldenstund han sjelf kände, att de dock icke varit annat än tvenne verktyg, men han — han — Cesarino — deras styrande vilja, deras ledande själ, ur hvars svarta källdjup icke endast Sebastianos nu timade död, utan äfven många äldre, ej mindre mörka brott egentligen utgått. Straffet, som drabbade dem, i det vaknade samvetets gnagande förebråelser, straffade

äfven honom. Han kände ännu icke då, hvad nästa stund skulle medföra.

Ett fackelsken belyste hastigt och oförmodadt den orediga, böljande folkhopen. Skenet kom från en af sidogatorna och skred framåt emot den plats, der Cesarino stod; allt som skenet närmade sig, tilltog äfven folkmassan och det vilda döfvande oljudet. Cesarino lutade sig framåt, för att se hvad som var å färde. Tätt under palatset uppmarscherade soldater och ordnade sig i en fyrkant, inom hvilken dertill utsedt folk nu sysslade med att uppsätta en den tiden bruklig, så kallad "vippgalge." Cesarino drog sig vid åsynen häraf ovilkorligen tillbaka, men blef derigenom icke mindre, utan snarare mera synbar för folket. Nästa stund infördes inom fyrkanten tvenne lifdömde. Cesarino spratt till. Han igenkände dem; det var hans egna legohjon, Sebastianos mördare, banditerne från Colonnas trädgård. Deras utseende var vildt, förvirradt och hemskt. Ett hånande löje upplyste på ett fasansfullt sätt uttrycket i den enes ansigte. Måhända var det strålen af ett ovisst hopp om räddning i en mogen syndares brottsliga själ, som glimmande for öfver afgrunden af dess mörka sinnesstämning. Cesarino önskade sig långt derifrån, men han förmådde ej lyfta de blytunga fötterna från stället. Tilldragelsen på torget hade lockat en del af bröllopsgästerne till altanen. Inom fyrkanten uppträdde nu en exekutionsembetsman och upprullade ett papper. Den tystnad, som dervid utbredda sig ibland hopen, var djup.

— Det är nådedokumentet, hviskade man.

— Nåd? Är det nåd? frågade de lifdömde, med stirrande blickar.

Embetsmannen läste med stentorsstämma:

— — — "Och fördenskull varda de dömde att i vippgalge hängas och skall i sammanhang härmed monsignore Cesarinos villa, såsom en röfvarkula, ifrån hvilken de skändliga brotten utgått, till sista spillran uppbrännas och jemnas med jorden. Gifven &c. &c."

Banditerne hade förrådt honom.

Då Cesarino hörde sitt namn nämnas, kände han inom sig en ryckning, liksom en inre våldsam kraft pressat honom tillsamman. Han sjönk nästan i armarne på de kringstående. Den rörelse, som derigenom uppstod på altanen, tilldrog sig

folkmassans uppmärksamhet. Man blickade dit upp. De lifdömde igenkände sin husbonde.

— Cesarino! ropade den ene.

— Ha, ha, ha! skrattade den andre.

— Till verket, ropade exekutionsbetjenten.

När Cesarino åter slog upp sina ögon, grinade banditernes af dödsryckningar förvridna ansigten emot honom.

I samma ögonblick syntes längst bort i taflans bakgrund en eldpil, liksom afskjutas emot skyn och kort derpå glänste röda flammor utåt fästet och nattmolnen flögo på svarta korpvingar, bestänkta af glimmande purpur. Det var Cesarinos villa, som nedbrändes. Tillintetgjord nedsjönk han och måste bäras bort.

En ny tilldragelse drog snart uppmärksamheten åt ett annat håll. Öfver facklornas röda ljushaf gungade en mild musik från S:t Maria di Monte Sacro, och en skara af hvitklädda munkar nalkades templet från il Corso-sidan. I midten af processionen bars en likkista. Det var Signor Sebastiano, som man visade den sista tjensten.

Under det likkistan bars förbi palatset lyckönskade Carellis gäster och vänner Antonello och Georgette. Hvilka kontraster af försynen!

Dagens tilldragelser hade gjort ett starkt intryck på Cesarino. Han öfvergaf verlden och blef Cartheusermunk.

DEN VACKRA ANNA.

I.

Skeninge, fordom en vacker och rik stad, har förlorat sin ungdom och rikedom, liksom en man, hvilken åldras och för öfrigt hvarken sköter sin helsa eller sina affärer.

I uräldsta tider bar staden det stolta namnet "Caput Gothiæ" eller "Götha landets hufvudstad" — nu . . .

Staden egde också då 1,800 bofaste borgare och 4,000 så kallade köpsgesäller — nu . . .

Den katolska trosbekännelsen har här haft ett af sina bästa säten i norden — nu . . .

Under medeltiden och ännu långt senare hafva nationens politiska hvälfningar ofta egt sin utgångs- och medelpunkt här — nu . . .

Detta förfärliga *nu* är en hel ruin.

År 16** tilldrog sig i Skeninge följande händelse.

På en af de smala gatorna, som slingrade sig i bugter genom staden, bodde en temligen förmögen handskmakare, vid namn Peder Hanse, egentligen bördig från Tyskland. Han hade tvenne barn, en son och en dotter. Henrik uppväxte till en ståtlig pojke och vistades vid den tid vår berättelse tager sin början i Tyskland, för att der utbilda sig i sitt och sin faders handtverk, den ädla handskmakarekonsten. Emellertid sköttes gubben Peders affärer egentligen af hans inom staden och orten, under namn af "den vackra Anna", för sin fägring allmänt beundrade och omtyckta sjuttonåriga dotter. Hon uppköpte skinn, sydde och sålde, och det var modernt att nyttja den vackra Annas handskar. Hennes sömnad var ju också så fulländad, hennes stickning så fin, och hon

afmätte så väl handskens alla delar, att det var lust och glädje att draga hennes arbete på sin hand.

En mil utom staden, utåt Bjälbotrakten, lefde en ung riddersman af en i alla tider ganska vanlig karakter: liflig, oförskräckt, tapper, men också oeftertänksam, lättsinnig och nyckfull. Det ena infallet drog honom hit, det andra dit; ett ungdomligt friskt och gladt sinne lifvade honom alltid. "Beslut och handling" var hos honom "ett," såsom hos qvinnan. Att han hade en "käresta" förstås af sig sjelf. Han var till och med förlofvad, ehuru bröllopet var ställdt på framtiden, eller till den tid, då ungdomsblodet hunnit sätta sig. Så godt var äfven det.

En dag återkom unge Herlandsson med några vänner från en räfjagt. Alla voro muntra och glada. Jagtens lyckliga utgång eldade och lifvade dem. En och hvar hade någon bedrift att skryta öfver, och Herlandsson, deras förträfflige unge värd, framförallt. Källaren, hans enda kronvasall, måste också fram med sin rikaste tribut. Full af fradgande öl, vandrade den ståtliga silfverkannan hand från hand, och mången högröd butelj måste den dagen böja sin hals under fedoalherrns grymma spira — korkskrufven.

— En förträfflig värd, ropade en af gästerne, som ej för sin unga brud glömmer sina gamla vänner.

— En skål, ropade Herlandsson, för den skönaste, bland alla sköna, för blomman i Östergötland, för den täckaste, den mest förtjusande bland sitt kön, för juvelen i Bjälbo, för kronan bland alla qvinnor, en skål för min brud!

Och vännerna följde hans exempel och tömde sina glas i botten; endast en enda — rörde icke vid sitt.

Herlandsson sprang upp från bordet och en synbar förtrytelse målade sig i hans ansigte.

— Erkänner du icke, ropade han, min brud för Östergötlands fagraste ros?

— Din brud, svarade motståndaren, är täck, älskvärd, ja, till och med skön — men den skönaste? Du måste tillåta mitt omdöme vara fritt, om det skall vara sant. Den skönaste flickan i Östergötland — är gubben Peders dotter, den vackra Anna, i Skeninge. För henne tömmer jag mitt glas, hon och ingen annan är värd skönhetens pris.

— Du har rätt, skrålade vännerna, henne tillkommer skönhetens pris, och de fylde sina glas och tömde dem åter.

Herlandssons förtrytelse hade lemnat rum för en viss förundran. Han hade ingenting att svara, emedan han ej kände den unga flickan, icke ens någonsin hört talas om henne.

— Jag kan öfverröstas af er, svarade han slutligen, men endast af hennes egen skönhet kan jag öfvertygas. Vi få se!

II.

Dagen derpå såg man en ryttare med ädel och frisk hållning i kort galopp närma sig staden.

Han tog in på gästgifvaregården, frågade, hvar den förnämste handskmakaren bodde, och blef underrättad om Peder Hanses bostad. Innan han begaf sig dit, såg man honom ordna sin snöhvita, stickade halskrage och oförmärkt kasta en blick i en på bordet stående spegel.

Snart klingade för hans hand ringklockan vid Peders salubod. Ögonblicket derefter öppnades dörren — och han stod midt framför "den vackra Anna".

Man har sagt, att för hvarje språk, som man lär sig, får man en ny själ. För hvarje ny känsla, som vaknar inom oss, få vi ett nytt hjerta.

På lifvets oändliga verldshaf färdas hjertat, såväl som förståndet, oupphörligt till ännu oupptäckta, endast anade, nya länder. Hvarje vunnen högre erfarenhet är upptäckten af en ny verldsdel och af en ny himmel.

Vid åsynen af Anna uppgick inom Herlandsson solen öfver en ny verld i hans bröst. Intrycket var allsmägtigt — om äfven blott för ett ögonblick. Han rodnade, utan att veta det sjelf, och huru kom det sig, att äfven hon rodnade?

Förlägen, kanske mindre för henne än för sig sjelf, framförde han sitt ärende, att köpa ett par handskar, och hon framtog till prof en bundt sådana. Han profvade dem — och hon hjelpte till dervid — det ville ej någonsin sluta dermed. Deras fingrar möttes, och ingen menniska i verlden rådde derför; deras blickar möttes äfven och de logo och små-

skrattade emot hvarandra och huru skulle man någonsin kunna förekomma det.

Från denna dagen köpte han alltid handskar hos Peder Hanses.

III.

Under dessa tätt och ofta återkommande besök utbildades allt mer och mer deras bekantskap och snart uppväxte dem emellan en tillgifvenhet, lefvande och varm, enkel och sann, besjälande och förädlande dem båda. Den vackra, intagande Anna blef i sjelfva verket ännu vackrare. Ögat, alltid glänsande och klart, fick nu en så talande, mild liflighet; kind och mun, alltid rodnande, glödde nu, liksom för en aflägsen aning om sitt eget tjusande välde. Förr än qvinnan lärt sig att älska, är hon ännu ett barn. Genom sin egen kärlek födes hon, i sin högsta betydelse, först till verlden. Kärleken utbildar hennes skönhet, såsom solen utbildar blommans knopp.

Herlandsson hade blifvit mera allvarlig, men bakom detta allvar fans ännu en viss lättsinnighet. Ehuru han älskade Anna, var han likväl förlofvad med en annan och egde icke nog själsstyrka att fatta ett afgörande beslut. De förebråelser, som han stundom gjorde sig, afvisade han — icke med ett närmare granskande af sitt handlingssätt — utan endast med en axelryckning.

Emellertid hade han med fullkomlig upprigtighet omtalat för Anna sin förbindelse till Elvina, och den varma, af hela sitt hjerta älskande flickan betraktade denna omständighet såsom ett svart hotande moln vid randen af den strålande dag, hvaraf hela hennes tillvaro redan började låna sin glans, sitt ljus, sitt lif. Säkert var det äfven föreställningen derom, som ledde henne till följande något djerfva, för att ej säga oförsigtiga, steg.

IV.

En dag, då Herlandsson var bortrest, inträdde hon till sin far och framställde för honom, som några dagar varit sängliggande af en lindrig opasslighet, sin önskan, att på en eller ett par dagar få begifva sig bort till en bekant på landet, till hvilken hon länge varit inbjuden. Efter erhållet samtycke, flög hon åter till sitt rum, framtog en nätt och — hvad tyckes — fullständig karlkostym. Snart stod äfven vår lilla Anna förvandlad till en, enligt den tidens bruk, siratligt och väl utstyrd kavaljer. En svart sammetsbarett betäckte det vanligtvis kortklippta och alltid i lockar upprullade mörka håret. En lätt blå rock, ett slags riddarerock med breda skört, puffar på armarne, och fodrad med något gult tyg slöt sig kring det veka, smärta lifvet och visade ögat en visserligen spensligt fin, men symmetriskt bygd, intagande figur. Då hon betraktade sig i spegeln och fäste den näpna lilla paradvärjan vid sidan, rodnade hon för sig sjelf. Ögonblicket derefter lemnade hon sin fars hus, insvept i en vid kappa, som dolde förklädnaden; och några minuter senare satt hon på en enkelt, men synnerligt smakfullt munderad passgångare, som under stolta och lifliga rörelser förde sin täcka börda raskt och hastigt fram på Bjälbovägen. Redan hade hon tillryggalagt en tvenne timmars ridt och aftagit från stora landsvägen på en smalare biväg, då hennes öron nåddes af ett aflägset anskri, och, kort derpå rusade en skenande häst, med lösa tyglar och tom sadel, frustande förbi henne. Hon anade en olycka, sporrade sin gångare och hastade uppför backen, som bortskymde utsigten. På något afstånd upptäckte hon derifrån ett fruntimmer, utsträckt och afsvimnadt på den gröna dikeskanten. Inom få minuter var hon framme, hoppade ur sin sadel och skyndade att med sitt köns konstförfarna hand lossa den unga flickans lifband samt uppknyta dragsnodden kring barmen. Endast en karl, sådan som Anna, kunde våga och rigtigt förstå allt det der. Med friskt källvatten tvättade hon nu tinningarne. Ännu sysselsatt härmed, blickade den okända upp, och denna hade knappast märkt sin brydsamma belägenhet och att hon var utsatt för en — för att döma af drägten — ynglings oerfarna, godhjertade hjelpsamhet, förrän känslan af qvinlig blygsamhet på en gång återskänkte henne

krafterna. Med pilens snabbhet stod hon på sina fötter, och med en nästan vredgad blick syntes hon vilja tillbakavisa den dristigt hjelpsamme ynglingen, som å sin sida ej en gång erinrade sig, det han skulle föreställa en karl.

— Ni har öfverraskat mig i en blottställd belägenhet. Min häst skyggade för ett vingadt och slamrande åkerspöke vid vägen, föll genast in i sken, och obetänksamt kastade jag mig ur sadeln. Följden har ni sett. Hade ni ej oanmodad hastat till mitt understöd, hade säkert naturen småningom hjelpt sig sjelf.

— I sådant fall, svarade Anna, något stucken, afbeder jag min förbrytelse, och utfäster mig, att, såvida händelsen skulle ännu en gång föra mig till er sida vid ett tillfälle, som detta — Anna tystnade här och fäste en öppen, talande och stolt blick på den okända samt fortsatte derefter — utfäster mig att då passera förbi er, utan att stiga af hästen.

Blicken trängde djupt in i den okändas hjerta, och det klappade redan, värmdt af en oförklarlig glöd. Kinden purprades, blicken sänkte sig till marken, ett svärmiskt leende spelade kring hennes läppar, och sakta förde hon sin hand till barmen.

— Vid paradisets dörr, svarade hon, stod en engel med draget svärd. Vackre främling, förlåt det missnöje, som står på mina läppar med draget svärd, för att bevaka min jungfruliga blygsamhet.

— Om ni i drömmen ser en yngling vid er bädd, förtörnas ni deröfver? Låt mig passera förbi er så; anse denna händelse endast som en dröm.

— På blomman gungar en geting, på läppen sitter förtrytelsen, båda hafva sin gadd — båda hafva äfven vingar. De stinga och flyga sin kos. Men drömmen — drömmen är inbillningens foster — ni är verklighetens. Elvina har ej drömt vackrare dröm än nu.

Vid detta namn slog Anna upp sina stora, blå ögon. Känslan att stå midt emot sin rival höjde hennes sinne. Snart sänkte hon likväl åter blickarne. O, hvad Elvina var skön! Anna förstod ej att poesien i hjertat gör en qvinna skönare än poesien i själen. Anna stod besegrad inför sin motståndarska. Hon var nästan böjd att kasta sig ned för hennes fötter och afsvärja sin kärlek.

— Underbart ringlar sig vår väg, tänkte hon för sig sjelf, aldrig har jag känt min ringhet så väl som nu. Min tunga vill tala — och tiga på samma gång. Bekännelsen vill öppna mitt hjerta, ack — vore jag död!

Och glömmande sin antagna roll, endast ledd af smärtsamt vemod, lutade hon sitt hufvud mot Elvinas starkare skuldra. Den vackra Anna var aldrig någonsin mera flicka än i detta ögonblicket.

Elvina hade ej hjerta att skjuta denna, om ett hänfördt hjertas ömhet vittnande rörelse ifrån sig, men hennes barm häfde sig högre. Inför henne stod Anna, en yngling i vårens första fägring; och den omedvetna suck, som suckades, föreföll henne såsom det svaga uttrycket af kärlekens första löfspricknning, framkallad af en hitintills obekant ny känslas första morgonstråle. Elvina återkom likväl snart till sig sjelf; och drog sig skämtande tillbaka.

— Som det passar en artig ungersven, yttrade hon, hjelper ni mig upp på er sadel — och med er bakom mig, styra vi kosan till gården. Det är då icke ni, som enleverar mig, utan jag, som enleverar er.

Sagdt och gjordt. Den friska flickans glada lynne återgaf äfven Anna sitt mod. Snart voro de framme, och Anna emottogs af Elvinas föräldrar med den gästvänligaste uppmärksamhet.

V.

Efter ett par dagar beslöt Anna att åter begifva sig hem. Då hon sökte Elvina, för att taga farväl, träffades de i parken.

— Ni lemnar oss. Hvarför lemna oss?

— Vinden förde mig hit, vinden för mig bort.

— Säg mig hvem ni är, att mitt minne må ega ert namn?

— Jag är en yngling, som aldrig blifvit döpt och är dock döpt.

— Dölj åtminstone icke, hvarifrån ni är?

— Från min faders famn, från min moders graf.

— Jag känner och jag känner er icke.

— Så böra menniskorna känna hvarandra.

— Som en dunkel gåta har ni kommit; och såsom en sådan lemnar ni mig äfven. Hvem löser den?

— Jag är en gåta, som först döden kan lösa; jag är en dröm — som icke har hopp om någon verklighet — utom i grafven.

— Grafven viger många hjertan tillsamman.

— Lifvet gör det äfven. Ni är förlofvad,

— Försynen kastar tärningen om vår lycka. Mången vinst är en stor förlust.

— Då ni blir lycklig, blir jag olycklig.

— Ingen känner mer än sina egna bekymmer.

— Då ni gifter er — då dör jag,

— Vackre yngling, du älskar mig då?

— Jag har mera skäl att hata dig.

— Hata, men stanna qvar hos mig!

— Jag lemnar dig, och hatar ingen.

— Vänta, vänta!

— Må vi beklaga hvarandra. Farväl!

Anna kastade sig upp på sin häst och försvann i allén. Som en skön uppenbarelse beherskade hennes minne alltjemt sedan Elvinas tankar.

VI.

Anna hade sett sin rival, men hvad hade hon dermed vunnit? Många gånger fattade hon det beslut, att för alltid bryta sina förhållanden till Herlandsson, men i stället invecklade hon sig allt mer och mer i kärlekens blomsternät. Under sådana betraktelser — fram och åter — gick tiden, och något öfver tvenne år hade redan försvunnit sedan Herlandssons och Annas första bekantskap. Gubben Peder insjuknade allvarsamt. Bref afgick till hans son, Henrik, för att hemkalla honom, men något svar hördes ej af, och den gamle mannen dog, vid sin dödssäng endast omhuldad af Annas dotterliga ömhet.

VII.

"Gullvifvan" var den tiden det bästa värdshuset i Skeninge. Den bäste värdshusvärd i verlden var också John Tratt. Ingen kunde vara mera uppmärksam, fryntlig och torrordig än han. I hans ansigte läste man nästan hela hans matsedel: köttbullar, biffstek, blodpudding, ox- och fläsk-kotletter m. m., och antydde ej hans ögon riklig tillgång på förlorade ägg, kan sannerligen aldrig något öga erinra derom. Hans näsa var på sätt och vis ett slags vinlista, åtminstone voro gula och röda Lacket der temmeligen tydligt annonserade. En så utmärkt man, som John Tratt, ett verkligt praktexemplar af sin tids värdshusidkare, kunde naturligtvis ej sakna kunder och gäster. Hvarje afton, då det var tomt hus hos andra, var det fullt hos honom.

Det var afton.

Kring de små borden, ordnade längs väggarna i salen, hade källarens notaliliteter redan intagit sina, qväll från qväll, egentligen taladt, abbonerade platser, för att med islamitens stoiska lugn njuta af lifvets håfvor. Den ena "gullvifvan" försvann också efter den andra i njutningens afgrunder, mun hals och mage. Man talade om handel och vandel, om nyheter och sqvaller, man talade om, mot och med hvarandra.

Den ende, som i detta fall syntes skilja sig från de öfrige, var en ung man, klädd i kyller och harnesk, som, smuttande ur en mugg öl, dragit sig undan för sig sjelf i ena hörnet af salen. Han hade aftagit sin starkt förgylda kask, och, der den stod på bordet, glänste den som en brinnande bål. Högbruna, nästan svarta lockar ringlade ned på sidan om en öppen och ren panna. Små, svarta mustacher skuggade läpparne på ett behagligt sätt. Stundom böjde han hufvudet ned, och då lekte hans händer med ett bredt slagsvärd, instucket i ett gult skinnbälte.

Af John Tratts och gästernes emellanåt på honom kastade förstulna blickar kunde man sluta, att han var en främling, en resande. Sjelf syntes han ej bry sig om sin omgifning. Emellertid förgick samtalet i salen, och i samma mån, som de inbefalda och lätt förtärda "gullvifvornas" antal växte, i samma mån rörde sig äfven munlädret lifligare och lättare.

— Ni har väl hört, utropade en af sällskapet, hvad man berättar, att nemligen den vackra Anna skall flytta ut till Herlandsson på landet och agera fru åt honom; men sen gubben Peder dog, kunde man väl ej förmoda något annat — krukan går . . .

— Man narras på den stackars flickans bekostnad, svarade en annan; jag vet med visshet att hon nu tagit sin gamla moster till sig, för att i henne ha ett förkläde mot grannarnas afundsjuka och förtal.

Så likgiltigt, som gästernas samtal förut dansat förbi den okände krigarens öron, så mycken uppmärksamhet syntes han fästa vid den senare anmärkningen. Han reste sig något från stolen, lade högra handen, starkt knuten, på bordet, spärrade upp ögonen, färdig som det tycktes att blanda sig i samtalet, men då det snart tog en annan rigtning, sjönk han åter ned och in i sina förra tysta funderingar. Man hade emellertid kastat ut en tvetydig förolämpning om den vackra Anna, som framkallade en bitter förtrytelse inom honom.

Efter en stund steg han upp, bad värden följa sig till sitt nattrum och aflägsnade sig.

Samma afton var Herlandsson hos Anna, hvilken verkligen ställt sig under sin mosters, en gammal kinkig bindmössas beskydd. Peders död hade gjort ett djupt intryck på Anna. Sorgen blekte hennes ansigte, men lade på samma gång något ömt, mildt intagande och känsligt deri. Hennes melankoliska svärmeri utöfvade ett lifligt tilltagande inflytande på Herlandsson. En matt lampa upplyste rummet denna afton och gaf ett magiskt sken deråt. Det yttre öfverensstämde med de älskandes inre.

— Jag drömde en så egen dröm i natt, talade hon, jag tyckte att en afgrund skilde oss åt. Vi sträckte armarne emot hvarandra, men ingen hade mod att hoppa öfver afgrunden. Då höjde sig en bön till himmelen. Afgrunden skakades i sitt inre och jemnade vägen. Vi lågo vid hvarandras bröst. En sång ljöd från himmelen. Alla gyllene harpor i skyn tonade ett jublande amen.

— Beslutsamheten skakar och utjemnar hvarje afgrund. Kom i mina armar och drömmen är fyld.

— O, Herlandsson!

— Hjertat har sina afgrunder, sina höjder. Försynen

har ledt oss fram genom alla. I denna stund stå vi på kärlekens solbelysta höjd — och vi frukta ännu för hvarandra, och bäfva tillbaka för rösterna ur djupet, de röster, som vi kalla verldens dom. Låtom oss tillhöra hvarandra. Hvad hafva vi med verlden att göra? Hvad med något — utom oss sjelfva?

Han hade lindat sin arm kring den vackra flickan och tryckte en varm kyss af oändlig kärlek på hennes läppar.

I denna stund hördes trenne knackningar på dörren; Herlandssons betjent hade fått befallning att tillkännagifva sig på detta sätt. Betjenten inträdde.

— Hvad vill du?

— En främmande lemnade mig nyss dessa tvenne bref, med tillsägelse att genast framföra dem. Det ena är till jungfru Anna — det andra till herrn.

Anna bröt sitt och läste blott denna enda rad:

— Förnedra dig icke!

Och Herlandssons innehöll en formlig utmaning, att morgonen derpå vid soluppgången infinna sig på utsatt ställe och försvara sig, som det egnade en riddersman.

Anna satt djupt slagen. Varningen hade träffat henne i ett ögonblick, då hon sjelf icke rätt tydligt förstått sitt hjertas varma slag.

Herlandsson tryckte henne ännu en gång dristigt i sina armar och skyndade bort, för att ordna allt tills morgondagen.

VIII.

Bjälbo församling är rik på historiska minnen. Församlingen säges ursprungligen hafva erhållit sitt namn af "kyrkans välljudande klockor eller *Bjällror*", utmärkta framför alla öfriga inom landet. Såsom det äldsta jarla- och furstesäte i Östergötland, tager denna socken högra sidan af alla andra. Härifrån utsträckte Magnus Månesköld, ättefader för fem konungar, sin spira öfver Göta rike. Här förtälja oss ännu kyrkans annaler om hans fru, den spådomskunniga Ingrid Ylfva. I tornet, bygdt af huggen kalksten, äro 2:ne öfver hvarandra belägna, hvälfda rum, Ingrid Ylfvas kamrar, till hvilka trapp-

gången är uti tornet, och i hvilka rum besagda högborna hennes nåd berättas hafva inlogerat sina icke allenast behag, utan äfven bohag för att bevara dem, de ena, såväl som de andra, för all möjlig åverkan under den tidens oroligheter. Man vill veta att ännu 1669 åtskilliga af de senare qvarfunnos på platsen, såsom t. ex. stekpannor, halster, grytkrokar m. m. Med andra möbler omgifva sig vår tids nåder. I sakristian skall Ingrid, sedan hon aflidit, blifvit upprättstående inmurad, emedan hon på sitt yttersta säges hafva spätt, "att så länge hennes hufvud vette uppåt, skulle icke ätten gå ut". Sjelfva furstesätet har varit bygdt på venstra sidan om kyrkan. Man förmodar, att hofstaten bott i den del af Bjälbobyn, der rusthållet *Hofgården* är, *Trädgården* varit der förenämnda säteri är, fogden bott i nuvarande rusthållet *Fogdegården* och ett blockhus stått, der *Blockhusgården* har sin åbyggnad. Det var här, som Erik och Waldemar förberedde den bekanta Håtunaleken. Sydvest från kyrkan utbreda sig de vidsträckta så kallade *Blodåkrarne*, der Kol och Burislev blefvo besegrade af konung Knut och efter hvilket fältslag fyra angränsande byar erhållit och ännu bibehålla sina namn, nemligen *Bristorp* eller *Brustorp*, der striden först bröt ut eller började; *Snoppetorp*, der fienden måste snoppa af eller skynda sig undan; *Sjunstorp*, der 700 man lära stupat, och *Öfvertorp*, der konung Knut fick öfverhanden.

Denna så ryktbara församling och Skeninge stad åtskiljas af den lilla och obetydliga Skenaån.

Solen hade knappast tittat fram, med sin röda fältmössa, ur morgonens prunkande förstuguqvist, förr än Herlandsson redan intagit sin plats på utsatt ställe å en skogbeväxt udde, der Skenaån sorlande bugtade framåt. Med gladt sinne väntade han sin motståndare, nästan nyfiken att få erfara, hvilken den dristige kunde vara, som utmanat honom. Han hade bundit hästen vid ett träd och slagit sig ned på en stubbe samt blickade utåt vägen.

Snart upptäckte han en ryttare, med hurtig, krigisk hållning, närma sig det ställe, der han satt. I den blanka, mot solen strålande kasken, i de kring halsen fladdrande mörkbruna lockarne, i det något finbyggda, bleka, men ändock sydländskt starka ansigtet, i de små svarta mustascherne och i det breda slagsvärdet vid sidan igenkänna vi den unge krigaren från

"Guldvifvan". För Herlandsson var han emellertid obekant; och det var icke utan att en viss förtrytsam förundran gjorde sig gällande hos honom, öfver att en främmande person, som denne, vågade kasta sitt svärd emellan honom och Anna.

IX.

— Jag finner, talade den okände, att ni erhållit min utmaning. Hvilka vapen behagar ni välja — svärd eller kula?

— Det synes, svarade Herlandsson, som om jag först skulle ega rätt att bekomma någon upplysning, om hvilken ni är, och äfven om anledningen till er utmaning.

— Ganska rigtigt. Af min drägt torde ni finna, att jag är anställd som officer vid tyska arméen, och hvilken orsak, som berättigar mig att utmana er, känner ni bäst sjelf. Ni har med orena och ärelösa afsigter insmugit er i en familj, beröfvat en god, ung och älskvärd flicka sitt lugn och sin lycka, bedragit hennes oerfarna hjerta och lismat er till hennes kärlek, i afsigt att förnedra henne. — Förstår ni mig nu?

Herlandsson betraktade noga sin motståndare. Vrede och förbittring kännetecknade framför allt hans utseende i detta ögonblick. Icke dess mindre tyckte Herlandsson att något skymtade fram deri, som var honom bekant, ehuruväl han ej förmådde att reda sitt minne.

— Hvad berättigar er, sporde Herlandsson, att ingripa i mina förhållanden?

— Känslan för det rätta.

— Hvem är ni?

— För er blott en kula eller ett svärd.

— Hvad är ni för henne?

— Mera än ni!

— Hvad kan gifva er rättighet att säga det?

— Äldre rättigheter än edra.

— Ert namn?

— Jag har nämnt saken vid sitt namn, mitt är öfverflödigt. Jag har anklagat er — är det ej tillfyllest? Vill ni hafva ännu ett namn till?

Herlandsson drog sin breda klinga och de unge männens

vapen korsade hvarandra redan. Innan striden började, höll Herlandsson likväl ännu en gång inne.

— Vi måste, anmärkte han, hafva sett hvarandra förut. Ert öga är mig bekant.

— Det hör ej hit, svarade den okände.

— Innan striden går lös och vi öfverlemna oss till svärdets nåd eller onåd, tillade Herlandsson icke dess mindre, vill jag likväl förklara mitt handlingssätt. Tro dock ej, att hvarken ni eller någon kunnat aftvinga mig, hvad jag vill säga, men jag förmås dertill af något oförklarligt bekant i ert väsende, af något, som helt och hållet drager mig till er. Må det således vara sagdt, som en bikt inför ert och mitt eget svärd, att jag innerligt älskat och ännu älskar Anna, utan att någonsin ha beräknat att bedraga henne. Kärleken bedrager oss likväl ofta sjelfva — oftare än vi bedraga den. Något slut har jag aldrig tänkt mig på denna mitt hjertas sköna saga. Den har ständigt invecklat mig i sina svärmerier. Man må betrakta mig såsom lättsinnig, felaktig — men ärelös, bedräglig? Till vapen!

Båda voro skicklige fäktare. Rörelserna voro fulla af styrka, lif och kraft. Herlandsson saknade emellertid den utbildade vana och den, i stridens afgörande stund lugna kallblodighet, som endast kriget kan skänka män. Efter omvexlande fördelar till och ifrån, stod han äfven snart afväpnad och en enda stöt hade varit nog, för att förpassa honom till en helt annan verld, än den han hitintills drömt om. Han väntade med en viss stolt likgiltighet äfven derpå.

— Tag åter upp ert svärd, sade den okände, och vi fortsätta.

— Hugg till, om ni vill, det är er rätt. För min del fäktar jag ej mera, förr än jag vet, med hvilken jag har att göra. Jag står vid mitt ord, stå ni vid ert och hugg till!

— Hvem jag är, nå, det är egentligen en småsak. Jag är Annas bror. Tag nu upp ert vapen och betvifla ej längre min rätt att försvara henne.

— Vid gud, det är ni! Er likhet förvreds af er vrede, min blick förmörkades äfven af min egen förtrytelse, min aning hade ej uttryck, min känsla intet namn. Ni är helt och hållet hon. Nej, Henrik — jag vet ert namn, med

er strider jag ej. Ni har segrat, och er rätt öfver mig vill jag ej bestrida. Behandla mig, som ni behagar!

— Äfven med benägenhet å min sida till eftergift, svarade Henrik med mycken köld, har ni dock gått allt för långt, att vi som vänner skulle kunna skiljas. Jag är öfvertygad att min syster ej är brottslig, men ni har befläckat hennes goda namn och rykte, förstört hennes lugn och lemnat henne till spillo åt en känsla, hvilken skall undergräfva hennes frid. Det är också ett slags mord, och jag skänker ej pardon.

— Hugg då till, ropade Herlansson, och blottade sitt bröst.

Henrik betraktade allvarligt Herlandsson. Han fattade sitt beslut och kastade vapnet långt ifrån sig.

— Nu handlade du rigtigt, Henrik, utropade Herlandsson, och allt kan slutas som sig bör. Med ditt svärd, rigtadt mot mitt bröst, skulle det ha varit feghet att säga dig allt. Nu kan jag det. Se här, läs denna skrifvelse, och du skall af dess innehåll erfara mina tankar och min afsigt.

Brefvet var till Herlandssons trolofvade, till Elvina.

Henrik läste:

— Min goda Elvina! Till följd af våra föräldrars önskan och ditt redan tidiga medgifvande, hafva vi redan i flere år ansett oss som förlofvade. Det var också en tid, då vi voro lyckliga i tanken att få ega hvarandra. På de senare åren har dock någon köld gjort sig gällande emellan oss, men huruvida *min* framkallat *din* — eller *din* framkallat *min* — vågar jag ej afgöra. Då det närvarande ögonblicket emellertid är af någon vigt för mig, vill jag lemna i dina händer den hemlighet, öfver hvilken mina tankar och känslor rufvat. Hör då — men förlåt mig — jag har älskat och jag älskar en annan. I denna stund är jag utmanad af en för mig helt och hållet okänd person. Jag anar att orsaken dertill är mitt förhållande till den, som min själ afgudar. I morgon bittida, då du vaknar, finnes jag måhända ej mera, men jag har icke kunnat medtaga till himmelen en falskhet mot dig. Skulle jag återigen gå med seger från platsen, har händelsen likväl skänkt mig mycken lärdom. Icke blott min kärlek, utan äfven min heder knyter mig för alltid vid den vackra Annas sida. Mitt beslut att upplösa vår förlofning har kostat mig många strider, men kan numera icke ändras. Bedöm mig ej allt för strängt, beder

Herlandsson.

— Och denna skrifvelse, frågade Henrik.

— Är en afskrift af den, jag redan i går afton afsände till Elvina.

Båda ynglingarne sjönko i hvarandras armar.

X.

Herlandsson hade öfvertalat Henrik att begifva sig till Elvinas föräldrar, dels för att ännu ytterligare förklara brefvets innehåll, dels också för att underrätta dem om stridens utgång. Herlandsson begaf sig till Skeninge, för att lugna den oroliga Anna, likväl, enligt öfverenskommelse, utan att omtala Henriks återkomst, hvarmed de ville öfverraska henne.

Då Henrik anlände till Elvinas boning, lemnade han sin häst åt en tjenare och ville begifva sig till fots genom parken upp emot gården. Han hade likväl ej kommit långt fram på de slingrande gångarne, förrän han, ett stycke ifrån sig, hörde en ljuf och mild stämma sjunga en enkel, melankolisk sång. Han stannade, han lyssnade, och sången drog honom till sig. Elvina stod lutad mot en björk och under det hon sjöng sin lilla visa, ristade hon några ord i den hvita, fina barken. Då hon slog upp sitt öga, stod Henrik framför henne och han såg huru hennes kinder purpurfärgades af en mild, tilltalande rodnad vid hans anblick.

— Välkommen, utropade hon, o, hvad jag har väntat er! Då du senast var här, var du ännu en späd dröm; nu är det, som om du blifvit en verklighet?

Henrik stod öfverraskad. Icke blott hennes blick, utan äfven hennes ord trängde till hans hjerta. Hon kände ju honom, utan att de likväl någonsin förut sett hvarandra.

— Hvad du har vuxit, fortfor hon, du är längre, ansigtet är blekare, håret mörkare. Ser du, att jag minnes dig väl.

Henrik fattades af en ljuf känsla, varmare än han någonsin förr erfarit. En så mild smekande stämma hade aldrig tilltalat honom.

— Jag var förtörnad på mig sjelf, ja, jag hatade mig, yttrade hon, då ni sist var här — derför att jag tillhörde en

annan. Det var ju så? Jag är nu fri — och ni hatar mig väl ej mera, såsom då? När ni gifter er, sade du till mig, då vi skildes åt, så dör jag. Försynen ville likväl ej att ni skulle dö. Må vi beklaga hvarandra, tillade du äfven. Ser du huru väl jag minnes dina ord? Vi kunna emellertid nu lyckönska hvarandra. Jag är fri, hör du, hör du — jag är fri, fullkomligt fri!

Kärleken har alltid ett öfvervägande inflytande på hvarje ren själ, och Henrik kände sig försatt i en hel verld, full af detta elektriska ämne. Oemotståndligt hänförd, närmade han sig henne. Han ville tala, men hon lemnade honom nästan icke tid dertill, och — han förstod sig ej mera sjelf. Utan att veta det, hade han fattat hennes hand, och med en älskande och ung qvinnas milda hängifvenhet lutade hon förtroendefallt sitt vackra hufvud mot hans skuldra. Ögonblicket var afgörande för hela lifvet; och oemotståndligt ledd af den känsla, som med glödande flammor eldade honom, brann en ung krigares djerfva kyss på hennes läppar.

För att ej längre trötta läsaren med denna berättelse, vilja vi i korthet nämna, att det några veckor derefter lystes så väl i Skeninge som i Bjälbo kyrka, för tvenne särskilda kontrahenter. Samma dag strömmade ortens invånare till Herlandssons egendom, dit de voro inbjudne på lysningskalas. Då Anna och Elvina möttes, rodnade båda, af olika orsaker, ty Anna, som ännu var lemnad i okunnighet om allt, utom hvad som rörde henne sjelf, förvånades icke allenast öfver att träffa Herlandssons förra trolofvade här, utan fruktade äfven att hennes förklädnad och besök hos Elvina skulle kunna upptäckas; Elvina återigen kände redan det skalkaktiga spratt, som Annas förklädnad spelat, emedan det, sedan Anna förtrott det åt Herlandsson, nu ej längre förblef någon hemlighet för dem, hvilka det egentligen kunde röra. I detsamma inträdde Henrik, och den präktiga uniformen, alla flickors förtjusning, klädde honom särdeles väl. Anna blickade förvånad på honom. Skulle hon tro sina egna ögon eller icke? Med en suck sänkte hon sitt öga till golfvet. Men Henrik gjorde

bekymret kort, ock den vackra Anna strålade snart af glädje i sin brors famn. Med få ord berättade han sina händelser.

— Men, men — stammade Anna, uniformen?

— Ah! jag förstår dig. Du vet — jag var aldrig handskmakare till kropp och själ, det vill säga af böjelse. I Tyskland brann kriget; svenska arméens segrar brunno i min själ. Jag gick in i krigshären, var lycklig vid flera tillfällen, blef officer och har förvärfvat mig min konungs och mina kamraters aktning, erkännande och förtroende. Det är allt, hvad en krigare kan vinna. Derom vågade jag likväl ej underrätta min far, hvars högsta glädje var att tänka mig såsom arfvinge af hans rörelse. Nåväl, också är jag på sätt och vis handskmakare ännu i denna stund, ty om jag äfven ej kan förfärdiga handskar, så kan jag förstöra dem, och för afsättningens skull är det just detsamma. Då min far dog — fick jag permission på ett halft år. Att jag använder denna tid rigtigt, erkänner du säkert, då jag här får lägga i dina armar — min brud. Din och min likhet, goda syster, slog bryggan emellan Elvinas och mitt hjerta.

Anna flög upp från sin plats. Med ett lifligare utrop af glädje hafva aldrig tvenne syskon helsat hvarandra.

KALLERSTAD.

Historisk penntecknig.

I.

Under de trenne sista åren af konung Carl XI:s regeringstid — 1695, 96 och 97 — plågades riket af den svåraste missväxt, framför allt det sista året. I Åbo stift samt Nylands och Tavastehus län beräknas att från den 1 September 1696 och till samma dag 1697 ej mindre än 88,619 personer dogo hungersdöden; och i Estland 50,000. Ensamt i Sverige, oberäknadt Finland, uppgifves att 80,000 under samma år ledo samma död.

I mellersta och södra Sverige säges att missväxten icke härjat lika grymt; men allting är relativt. I Upland bakades bröd af agnar, nässlor, hasselknoppar och bark. Ensamt inom Alunda socken dogo 230 af svält. I Stockholm, dit folket strömmade från alla orter, var eländet fasansfullt. Allenast på Adolf Fredriks kyrkogård begrofvos 2,029 af hunger och vanvård omkomna menniskor. I Skåne drefvos af hunger och dyr tid hopar af menniskor öfver till Danmark. Huru förhållandet var inom Östergötland, hafva vi ej funnit på något ställe uppgifvet; men att eländet äfven der var stort, kan man med all säkerhet antaga.

Man befarade, att hela landet skulle råka i ödesmål.

Missväxten var icke blott svensk, utan europeisk. Derom talar man från Ungern, Italien, Frankrike, Tyskland o. s. v. Det vill nästan tyckas såsom en stor omhvälfning i naturens vanliga ordning under dessa år försiggått.

Spanmålsprisen voro högt uppdrifna. Hvetet kostade 30 daler, rågen 20 och kornet 12. Då man betänker att

hvarje daler var lika med en riksdaler specie i silfver, var det, allra helst i betraktande af prisen den tiden, oerhördt.

Konung Carl gjorde för folket allt, hvad han förmådde. Han lät utdela öfver 100,000 tunnor säd, men det båtade föga; han nedsatte vidare betydligt prisen å den i kronomagasinen befintliga spanmålen; men dels voro ej tillgångarne tillräckliga, dels hade man intet att köpa för, dels — förekom mera än ett underslef.

II.

Under vintern, ett af dessa år, såg man ett släddon, förspändt med ett par hästar, färdas framåt landsvägen från Norrköping till Linköping.

I släden satt, oberäknadt skjutsbonden och körsvennen, blott en enda person.

Föret var klingande; hästarne ilade undan med en ovanlig hastighet.

Ingen af de resande yttrade ett enda ord. De körande voro sysselsatta med att mana på hästarne. Den resande satt fördjupad i sina egna tankar.

Sålunda kom man Linköping allt närmare och närmare.

Dagen var redan förbi, och aftonen hade skridit ganska långt fram. Ett klart månsken kastade sitt silfver öfver de snöhvita fälten.

— Hvad är det, som synes derborta? frågade slutligen den resande?

— Hvad för slag?

— Den der skuggan, som reser sig upp mot himmelen, är det ett jätteträd eller en klippa eller hvad är det?

— Det är Linköpings domkyrka, upplyste skjutsbonden.

— Vi närma oss således staden?

— Vi äro strax der.

— Stanna då!

Släd-donet stannade.

— Jag vill ej komma fram till staden så sent, förklarade den resande. Finnes ingen by eller stuga här i granskapet,

der jag kan få nattherberge? Här är ju en aftagsväg. Hvart bär den?

— Till en by, som heter Kallerstad.

— Kör dit! Stanna vid första stuga!

Släd-donet krökte af den stora landsvägen och var snart framme vid gården.

III.

Kallerstad är beläget i S:t Lars' socken omkring $^1/_4$ mil från Linköping. Vid den tid, från hvilken vi låna den folksägen, som vi nu förtälja, var gården ännu en by, delad i flera smärre lotter, ehuruväl redan då, förenad till ett helt.

I närvarande stund är gården en god och vacker possession, genom det utmärkta sätt hvarpå den skötes.

Egendomen lades i sambruk redan 1620 af lagman Lindorm Ribbing. Den har sedan gått genom flera händer. Sålunda öfvertogs den år 1661 af öfverstelöjtnanten Hans Mårtensson Garff; 1676 af grefve Lars Sparre, biskop Enander och herr Ulfsparre; 1694 af herr Gyllenadler; 1723 af öfverste löjtnanten Carl Magnus Du Rietz; 1728 af general-majoren friherre Anders Lagercrona; 1771 af riksrådet och kommendören grefve Anders Reinhold Wrangel; 1783 af presidenten i Wasa hofrätt, kommendören grefve Carl Bonde; 1798 af generalmajoren och riddaren Carl von Brunjean och 1798 af lagmannen Anders Wilhelm Pereswetoff Morath, inom hvilken familj egendomen ännu i dag befinner sig.

Familjen Pereswetoff Morath härstammar från det gamla Novgorod. Stamfadren, Ivar Pereswetoff, gift med Anna Gagarin, var solnich och knes. Sonen, Alexander, gift med Maria Gallizin, var bojar i Novgorod. Sonsonen, Pioter, var wojvod i Tver o. s. v. Per Philip, i fjerde ledet, öfvergick i svensk krigstjenst under Gustaf II Adolfs tid. Han var gift med Agata Aminoff, dotter af wojvoden i Ingermanland, Fredrik Aminoff. Dennes son, hvilken kommenderade såsom kavalleri-öfverste i bataljen vid Myen, adlades 1652. Från honom härstammar den svenska linien.

IV.

En svensk bondstuga denna tid var i allmänhet ganska tarflig. Efter den missväxt, som härjat landet, hade dessutom mången nödgats afyttra mycket af allt egentligen öfverflödigt.

Den stuga, i hvilken vi inträda, upplystes af en brasa på spiseln, hvaröfver, på sin med jernkrok försedda lilla kokgalje, en gryta hängde.

— Är gröten snart kokad? frågade en svag och sjuklig röst från ena sidan af rummet.

— Snart, kära far, svarade en flicka, som arbetade med kräcklan i grytan. Men den blir så tunn i qväll, far, ifall mor ej kan få låna litet af grannas. Hon gick nyss ut, för att höra efter.

Dörren öppnades i detsamma, och mor inträdde.

— Gud välsigne menniskorna, talade hon. Se här, Greta, har du mjöl — laga nu till en ordentlig gröt, så att far kan få rigtigt stärka sig.

Greta kastade några risqvistar på elden, så att det lyste upp rummet.

— Få nu se på dig, min gubbe, fortfor mor. Huru står det till med dig? Du ser blek och krasslig ut; men det tar sig väl med guds hjelp.

Rummet innehöll, oberäknadt en tallriksstege, ett bord och ett par trästolar, tvenne så kallade fällbänkar, den ena något större, för far och mor, och den andra något mindre, för deras dotter, Greta.

I den store fällbänken låg husfadren sjuk.

— Stackars gubbe, yttrade hustrun, i det hon stoppade täcket om honom; bra illa var det att du skulle så der förkyla dig, men . . .

— Du är snäll och god, Martha, och jag känner mig litet bättre nu än i går och blir nog snart frisk igen; men ser du — jag är hungrig.

— Hunger är helsa, menade gumman.

I detsamma ljödo bjellror utanför, och man hörde tydligt att ett släddon stannade framför förstuguqvisten.

— Det låter alldeles som herrskap, menade hon.

Ett ögonblick senare öppnades dörren, och en främmande man inträdde.

V.

— Kan jag få nattherberge här? frågade den inträdande.

Husmor och dotter betraktade hvarandra på en gång, både förundrade och förlägna.

Den främmande okände, som, utan att afvakta något svar, började pelsa af sig, hade icke något utmärkande hvarken i gestalt eller uttryck. Gestalten var af medelmåttig längd, hållningen ganska vanlig. Dessutom haltade han något. Ur de små ögonen blixtrade dock en liflig själ. För öfrigt såg han stark och frisk ut.

Sedan han tagit af sig utanplaggen, visade han sig i en blå åtsittande rock, med en stor huggvärja vid sidan.

— Det är mor i huset, yttrade han och närmade sig gumman, och det är er dotter, kan jag tro. Men far, hvar är far sjelf? Ni är väl icke enka heller?

— Far är här, sa' mor.

Gubben hade haft sina ögon orubbligt fästa på den främmande, allt ifrån det ögonblicket, då han inträdde.

Man såg honom derunder börja lyfta upp hufvudet i sängen samt småningom resa sig upp.

Efter husmors gjorda anvisning, närmade sig den resande till sjuksängen.

— Lägg mer bränsle på elden, tillsade gubben.

Lågan i spiseln flammade till. Vid skenet betraktade den sjuke nogsamt den nye gästen.

— Min gud, yttrade han omsider, ser jag verkligen rätt. Jag har varit kallad till ett par riksdagar i Stockholm, och der såg jag . . .

— Hvad såg ni?

— Samma ansigte, samma — jag kan ej misstaga mig och ändå . . .

— Ni skulle känna igen mig?
— Omöjligt annat. Ni måste vara . . .
— Hvem?
— Vår nådige konung, kung Carl XI.

VI.

Man föreställer sig lätt det intryck, som konungens närvaro i en fattig familjs tarfliga och stilla hus skulle göra. Husfadren, nyss sjuk, kände sig för ett ögonblick nära nog åter frisk. Husmodren blef den ödmjukaste och hjertligaste tjenarinna; dottern i huset betraktade gästen såsom en verklig uppenbarelse.

Kung Carl var hungrig och trött. Förlägenheten på stället var emellertid stor i känslan af husets stora fattigdom. Carls anspråk voro likväl små. Hungern ger för öfrigt aptit. Martha ville ut i byn, för att söka få något rigtigt rart; Greta var till och med redan på vägen; men konungen, som märkte deras afsigt, förhindrade det. Sedan man tagit fram bästa och sista bit, man hade, spisade kung Carl med en aptit, vittnande om frisk mage och god helsa, samt att hungern jemväl är den bästa både kock och krydda.

Under tiden språkade man om ett och annat, hvarvid konungen framför allt tog kännedom om ortens förhållanden, allmogens belägenhet, missväxtårens härjningar o. s. v.

— Allt vore nog godt och väl, menade husfadren, om blott en enda sak läte sig göra.

— Hvad menar du?

— Kronomagasinet ligger fullt med spanmål, det veta vi alltför väl allesamman; hvarför icke, nådig kung, släppa ut det, så att vi litet hvar kunde få godt deraf?

— Det är ju redan anbefaldt.

— Javäl, men till hvilket pris? Hvar ska vi, fattig allmoge, ta' penningar ifrån, för att betala en tunna råg med 20 daler silfvermynt. Priset stänger magasinen för oss, i stället för att öppna dem, hvilket väl vore, kan jag tro, ändamålet.

— Tjugu daler? Fordrar man det vid magasinet?

— Ja, vid gud, gör man så!

— Befallning är dock utfärdad, hvarigenom priset nedsatts dels till hälften, dels till en fjerdedel!

Husfadren runkade på kufvudet.

Man hade erbjudit konungen en af fållbänkarne till nattläger, men han afslog det. Deremot bad han om ett par kärfvar halm, att hvila sig på.

Efter hållen bön — konungen höll hvarje afton bön — gick man till sängs.

Konungen svepte in sig i sin kappa och somnade, såsom en redlig dagakarl, djupt och lugnt.

VII.

Ännu innan dagen började gry och hanen gol, var huset åter i full rörelse.

Carl steg tidigt upp. Redan klockan 4 à 5 hvarje morgon började hans dagsverke.

— Hur var det nu, fader Lars Andersson, tilltalade han husfadern; du sade i går afton att magasinspriset å här varande kronosäd var sådant, att ni ej mägtade tillgodogöra er det.

— Så är det ock.

— Man plundrar således er, och det i mitt namn. Det måste ändras och straffas.

— Det finnes blott en, som kan göra det.

— Du har rätt; men nu är jag på stället, och jag vet hvad mig tillkommer. Hvad skulle jag säga nu? Du är sjuk, Lars Anderson, och kan ej fara in sjelf.

— Gud hjelpe mig, jag förmår ej stiga ur sängen.

— Nånå, hvar har du dina hvardagskläder?

— Mina hvardagskläder?

— Tag fram dem, mor Greta, tillsade konungen, utan att gifva akt på gubbens förundran.

Men hustrun blef icke mindre förundrad, då konungen började att kläda om sig och påtaga sig de framtagna hvardagskläderna.

— Låt spänna för edra kälkdon, yttrade konungen härunder, alldeles som när ni sjelfva bruka fara in till torget med varor, och jag skall se till, om jag icke kan skaffa er säd för bättre pris, än man fordrat af er.

Konungen stod snart klädd som en ordentlig arbetskarl. Fårskinnspelsen och skinnförklädet vanprydde honom icke. De gåfvo, så att säga, en viss aplomb åt hans starka — undersätsiga — om ock ej högväxta gestalt. Hans något haltande gång hörde alldeles som till kostymen.

Då Lars Andersson började märka hvad konungen hade för afsigt, kände han sig besvärad samt gjorde hvarjehanda erinringar, att han ej borde göra sig så "gemen" o. s. v.

— Man säger ju att jag är sträng? yttrade konungen.

— Nådigste konung!

— Må man säga det; men jag är också rättvis. Förvaltningen af ett rike får icke grunda sig på enskilda undantag, än mindre på underslef, utan är det en konungs pligt att vaka öfver hela folkets gemensamma välfärd, belöna hvad som befordrar den, straffa hvad som kränker den. Emellan svensk konung och svensk bonde får ingen skymmande orättrådighet ställa sig. Svenska allmogens lagliga rätt är lika helig, som någon annans. Alla äro undersåtar under rättvisan. Skall rättvisan förblifva verklig rättvisa, måste den förblifva lika sträng mot alla.

Konungen begaf sig ut till kälkskrindan, kastade sig upp deri, fattade med säker hand tömmarne, gaf hästarne ett slag och det bar af.

VIII.

Kronans spannmålsmagasin var öppet vissa timmar på förmiddagen hvarje dag, då magasinsförvaltaren var anbefald att sjelf vara der, samt att mot betalning utlemna spannmål till de behöfvande.

Timmen derför var redan inne. Men som det höga priset af få eller ingen kunde erläggas, inställde sig sällan nå-

gon behöfvande. Förvaltaren uteblef derför gemenligen. Såsom förvaltare i allmänhet, fjeskade han icke i sin tjenst.

Sällsamt nog, inställde sig nu en bonde, som begärde att få köpa något af kronans kärna. Efter en half eller en hel timmes väntan inställde sig äfven förvaltaren.

— Herr förvaltaren, menade bonden, låter vänta på sig.

— Det angår dig icke, din drummel, genmälde mannen med barsk stämma. Jag vet mina skyldigheter.

— Magasinet skulle vara tillgängligt kl. 9, och hon är nu 10.

— Akta dig du, att prata för mycket, det kunde komma att stå dig drygt. Har du pengar med dig?

— Utan dem hade jag väl ej kommit hit.

— Tag då säckarne och följ mig; men prata icke, det ber jag dig. Jag har tuktat mer än en sådan der lymmel, som du. Hur mycket vill du ha?

— Fem tunnor, herre; hälften råg och hälften korn.

— Det var fan så mycket! Det kostar pengar, förstår du det, bonde?

— Byn har slagit sig tillhopa.

— Och du vill ha' korn också?

Skall vara till utsäde i vår.

Uppkomna på magasinet, uppmättes spannmålen.

Vid liqvidens uppgörande fordrade förvaltaren, alldeles som Lars Andersson uppgifvit och — som ordspråket säger — sju för tu. Utan anmärkning erlades penningarne.

En omständighet bemärktes dervid af förvaltaren, den nemligen, att de erlades i nya, blanka silfverspecier.

— Är klockan redan så mycket slagen? — yttrade han; jo, jo men! Bonden skall ha hårda år, så krypa slantarne fram ur kistbotten. Det gamla ordspråket: "njugg spar och fan tar", passar in på er, bönder, och missväxten. Hvad ni gnuggat tillhopa — tar nu han. Så der, ja, bär nu ned säckarne, så att jag blir af med dem och dig. Skynda dig!

Bonden stirrade än på förvaltaren och än på säckarne.

— Hör nu, herr förvaltare, yttrade han, jag är just ej van att bära säckar; skulle ej förvaltaren kunna låta mätarne hjelpa mig ned med dem.

— Din oförskämde bondlurk, hvad är det du begär? Mina mätare skulle hjelpa dig med säckarne! Har man hört på

maken? Vet du ej, att du är bonde? Det är skamlöst! Tag säckarne, säger jag dig, eljest låter jag vräka ut dem genom magasinsluckorna och kör dig på porten.

Bonden svarade ej.

Ehuru det visade sig någon ovana vid arbetet, tog han säck efter säck och bar ut på lasset.

— Farväl, nådig herr förvaltare!

— Drag för den och den!

Många konungar lära ej ha gjort ett sådant dagsverke.

IX.

Konungen återvände till Lars Andersson, förärade honom de fem tunnorna säd såsom en gärd för nattherberget, aflade sina lånade kläder och återtog sina egna, lät förspänna sitt eget åkdon och fortsatte — såsom konung — sin resa till Linköping.

Vid tullbommen såg man några slädar vänta. Det var hans lilla svit.

Han hade ensam rest en dag före den, på samma gång han befalt dem att möta sig i Linköping.

När sviten emellertid upplystes af tulltjenstemannen, att konungen icke passerat tullen, väntade den samt anslöt efter honom, då han anlände.

Carls karakter är känd. Hetsig och het, som blixten, egde han i sådana stunder lika litet, som denna, magt öfver sig. Ehuru karg på ord, var han icke karg i utbrott, då vredens lidelse fick välde öfver honom. När sinnet rann på, var ingen säker för hans våldsamhet. Öfver de högste embetsmännens hufvuden och framför allt öfver gunstlingarnes susade ej sällan den angripande handen eller den dragna värjan, till och med käppen. Kring mången kaptens öron hven — ja, äfven framför truppens front — den flata klingan. En gång satte han efter Hans Wachtmeister — den gamle, bepröfvade fältherren, statsmannen och vännen — med dragen värja, för att ej säga med käppen.

Sådan var kung Carl XI i vissa obevakade ögonblick.

Då han sammanträffade med sin svit, befalde han en af den att begifva sig till magasinsförvaltaren och hemta honom i släden upp till slottet.

Ståthållare på slottet och landshöfding inom Östergötland var vid denna tid Lars Larsson Eldstjerna. Han befordrades till denna sin befattning 1693.

Sedan konungen underrättat sig om att Eldstjerna var hemma, begaf han sig upp till honom. Nästan i samma ögonblick inställde sig magasinsförvaltaren.

Hvad som försiggick deruppe är oss obekant.

Sägen vill veta att Eldstjerna några dagar derefter sjelf förkortade sitt lif. Så tillvida är dock denna sägen origtig, ty Eldstjerna dog först 1701.

Att magasinsförvaltaren ej någonsin glömde sin tjufhandel, derom kan man vara säker att kung Carl drog försorg. Afsked fick han i alla händelser på grått papper.

EN SCEN PÅ HAFVET.

Det var afton. Sjön häfde sig i väldiga och vilda, höga och djupa vågor. Solen blickade röd fram mellan molnen i vester och kastade — än här och än der — ett flammande sken in emellan de hvarandra jagande böljornas skuggor. Skeppet vräkte tramåt, med fulla bugtiga segel. Än slungades det af det oroliga hafvet högt upp, och vidgade synkretsen i en aflägsen oändlighet, än sänktes det ned i djupet mellan rastlösa, skyhöga dyningar, hvilka då omgåfvo oss såsom fjällar, med än af fradga snöhvita, än af aftonpurpurn glänsande spetsar. Stundom brakade det våldsamt till i det hvälfvande skrofvet och jagade förskräckelse i våra hjertan; stundom störtade det liksom en darrande lavin utför de svartglänsande vågornas sidor, och med bleka anleten knöto vi våra händer krampaktigt fast vid tåg och ändar. För den hvinande stormen ljöd skeppet oupphörligt som ett gungande orgelverk, såsom en jättestor eolsharpa. Så slog klockan åtta. Båtsmanspipan ljöd om bord, och snart befunno sig alle man på däck. Tiden var inne för aftonbönen. På en gång lyfte femhundra man sina händer till hufvudet, för att stryka mössorna — för hafvens och himlarnes herre. Redan hade den båtsman framstigit, som det ålåg att upptaga psalmen och läsa bönen — tyst — befälhafvande officern ger honom ett tecken att dröja ännu ett ögonblick — hvarför? Officern förer roparn till munnen. Allas ögon följa rigtningen af hans blick, och den vändning han ger roparn. Och på förmastens bramsalning upptäcker man nu tvenne jungmän, som der lutat sig ned eller med andra ord gömt sig bland det hopringlade tågverket deruppe, förmodligen i afsigt att smyga sig undan aftonbönen. Ur roparn utstöter officern en befallning till dem att genast nedkomma. En vakthafvande officers befallning om skeppsbord har ett underbart inflytande. Ingen konungs befallning

på landbacken kan ha mera gehör med sig. Omöjligt! Spiran är ett bräckligt rör, jemförd med den "längsta ändan". Flinkt började nu också de tilltalade tvenne jungmännen att röra sig, och emot qvällshimmeln sågo de ut som två lefvande skuggor. Den ene af dem hoppade först ned på vanterne, efterföljd af den andre. Lätt som en ekorre rörde sig den förste af dem utföre, men — var det af fruktan, af oskicklighet eller af misstag om fotstegen — nog af — den andre föll, men tvärsöfver vanterne och rullade utföre, den långa vägen från bramsalningen till merssalningen, och föll från dess yttersta rand ned på merssalningens vanter, för att vidare rulla ned i det bottenlösa djupet.

Officerns befallning hade knappast klingat fram ur roparn, förrän aftonsången började; men fortsättande sången följde våra ögon de tvenne jungmännens rörelser. Hvilken fasa, som genomträngde oss, då vi sågo den senares fall, kan icke beskrifvas. Den förste, som märkte den efterkommande kamratens olycka och insåg faran att genom hans fart och tyngd blifva lösryckt från sitt tag i vanten, stannade i sitt språng utföre och böjde hufvudet och kroppen tätt intill vanten, hvadan den åt afgrunden redan hemfallne rullade öfver dennes rygg.

Sjön fortfor att i mörka, häftiga svall vräka omkring oss och slitas om skeppet. Stormen fortfor att tona sina brusande och oregelbundna melodier i tåg och tackel. Aftonsången ljöd fortfarande djup och högtidlig från femhundrade bröst. Och allt närmare och närmare nalkades den fallne sin vida graf.

Någon räddning var ej möjlig; men med desto mer andakt tonade aftonpsalmen. Det var en likpsalm öfver en ännu lefvande, men i nästa ögonblick död kamrat.

Jag har öfverlefvat få för känslan och för hjertat så gripande ögonblick, som detta.

Sången bortdog på våra läppar; mannen var redan försvunnen. Han rullade ned längst vanterne, utom relingen. En stunds djup tystnad inträdde. Bönen skulle börja.

"Fader vår, som är i himmelen," läste predikanten med hög och klar stämma. Och som ett eko läste vi i våra hjertan efter: "Fader vår, som är i himmelen" . . .

Men knappast hade vi uttalat de trenne första orden af denna alla böners härligaste bön, förrän vi sågo den, efter

vår tro, redan i hafvets afgrund begrafne kamraten lyfta sitt hufvud upp öfver relingen. Han var räddad.

Mannen hade fastnat uti en af de krokar, vid hvilka vanterne, å sidan om fartyget, äro fastgjorde.

Öfverraskningen var stor, intrycket mägtigt. Aldrig har bönen kunnat varmare och tacksammare höja sig upp till himmelen, än den gjorde i detta ögonblick.

Den så underbart räddade infann sig lagom ibland oss, för att instämma uti:

"Herren välsigne oss och bevare oss" . . .

UPPENBARELSEN.

I.

— I dag *jag*, i morgon *en annan*, svarade hon, och blickade melankoliskt upp i hans öga.

— Evigt endast dig!

— Kärlekens evighet sträcker sig icke utom stunden.

— Vid den himmel, som hvilar öfver våra hufvuden, svär jag . . .

— Svär icke. Kom ihåg att himmelen hör din ed.

— Vid den evige, gode guden, som skänkt mig all den sällhet, jag redan njutit . . .

— Håll upp, du vet icke hvad du säger! Hjertat är icke trolöst, fast svagt. Jag misskänner dig icke, jag känner dig blott — och likväl, jag kan icke utan smärta tänka dig älska någon annan än mig. Föreställningen derom är den enda mörka och hotande molnfläcken i min själ. Tillgif mig min svaghet, såsom jag vill tillgifva dig din!

— Vid alla de dunkla, oändliga och oförklarliga höga makter, som ingripa i vårt lif . . .

— Tyst, Carl! Kom ihåg att du nu ej lägger ditt löfte endast i min hand, utan i de eviga, orubbliga magternas. Tyst, på det du ej må ångra dig! All ånger kommer för sent.

— Ser du der detta glada, yra barn, som jollrar sin tillgifvenhet, och ur hvars klara öga gemensamheten af vår kärlek strålar oss till mötes; i detta barns rena hand nedlägger jag löftet, att ej hvila vid någon annans hjerta, utom vid dess moders. Tro mig och låt icke en falsk föreställning tära ditt unga, ehuruväl svaga lif.

Carl hade knappast slutat dessa ord, förrän en så blek

matthet spred sig öfver Henrikas ansigte, att han förskräckt fattade hennes hand.

— Det går en rysning, Carl, genom mitt hjerta. Det är som om en sträng skulle darrande brista derinne.

— Det blåser från träden. Vi hafva ganska kallt i dag. Låtom oss gå härifrån. Du kan eljest förkyla dig.

— Jag mår illa, ganska illa. En förskräcklig dödstanke kommer öfver mig — o! jag förstår mig ej sjelf.

— Du är upprörd, kom!

II.

Från detta ögonblick egde Henrika aldrig någon helsostund och, efter en långsamt förtärande sjukdom, slutade hon sina dagar och blef begrafven på den nära bredvid varande kyrkogården. Carls sorg var stor. Han drog sig ifrån verlden med sin smärta och sina minnen. De enda utflygter, han gjorde, voro besöken till den minnesvård, som förkunnade honom: här hvilar den du älskat, och här skall äfven du hvila.

Men om lifvets thema är ett, äro dessa variationer oändliga.

En afton körde ett främmande ekipage förbi den lilla egendom, der Carl fortlefde sitt ensliga lif. Af en tillfällig omständighet skyggade de eldiga hästarne och började att skena. De störtade fram med stormvindens snabbhet. Vid en krökning af vägen törnade framhjulet mot en sten, krossades och — der låg hela härligheten i diket. Ett anskri nådde Carls öra, och han skyndade till, för att hjelpa.

I vagnen fann han en gammal man med sin dotter, ett vackert och älskvärdt fruntimmer. Ur hennes öga talade icke detta dunkla, aningsfulla vemod, som förtjusat honom i Henrikas, här glänste fast hellre ett sprittande ungt och friskt lif.

Glädjen är smittosam, liksom sorgen. Hon skämtade öfver sitt, som hon kallade det, romantiska äfventyr, och gubben, hennes far, var äfven fryntlig och munter, så mycket mera, som de utan skada kommit ifrån det svåra tillbudet. Carl förde dem med gästvänlighet hem till sig, och de resande blefvo innerligt förtjusta öfver hans lilla Aurora, nu en ljus-

lockig, barnsligt lekande, fyraårig liten varelse, men som emellanåt på ett så högst eget sätt försjönk liksom under förtrollningen af ett oförklarligt svärmeri; och under inflytande deraf talade hon ofta gåtor, efter verldens vanliga sätt att bedöma barn; hon talade nemligen — eller måhända rättare sagt — hon pjollrade nemligen alldeles så som om hon talat eller pjollrat med sin egen aflidna mor. Man gaf likväl föga akt derpå, såsom i sig sjelft af ringa eller ingen betydelse. Man betraktade det såsom återkommande svaga minnen af förhållanden, som ej mera funnos. Barnet var emellertid älskvärdt, och en älskvärd trefnad utmärkte i allmänhet allt, hvarmed Carls stilla lynne hade omgifvit sig. Genom de resandes muntrande samtal spred sig likväl nu en stråle af fröjd deröfver och gjorde det dubbelt behagligt.

Alla varma hjertan äro eldfängda. Carls var det äfven. Han glömde också snart sina sorger för stundens intagande nöje.

Åt de resande hade han förtrott sitt hjertas rörande historia och de hade hört honom med deltagande. De öfvertalade honom att uppfriska sinnesstämningen genom en resa och erbjödo honom en plats i sin vagn — och han mottog med tacksamhet inbjudningen.

III.

Under loppet af ett år utbildade sig emellan de unga resande en lefvande och ömsesidig kärlek. Carl hade visserligen icke glömt sin Henrika och sitt henne gifna löfte, men han sökte att begrafva det djupt inom sig och nedtystade samvetets svaga anmärkningar med skyldigheten att förskaffa sin lilla Aurora en god mor och vårdarinna, tills de slutligen lemnade honom i fullkomlig ro. I en föresats stod han dock fast; bröllopet skulle ske hemma hos honom; och bröllopsmiddagen skulle intagas i samma löfsal, der han afgifvit sitt löfte. Han trodde sig således kunna betrakta den högtidliga vigningsakten såsom ett försoningsoffer åt den döda.

IV.

— Skall pappa ha främmande i dag? frågade Aurora sin far på bröllopsdagen.

— Ja, min flicka, jag skall gifta mig.

— Gifta sig? Pappa är ju gift förut?

— Nej, mitt barn, jag har *varit* gift. Din mamma är död.

— Min mamma? Nej! Hon är hos mig mycket ofta, nästan hvarje natt och berättar mig så många vackra saker.

— Hvad säger hon då?

— Hon säger att pappa håller så mycket af henne, så att pappa ej vill att någon skall se henne om dagarne, utan håller henne instängd, och att hon derföre blott om nätterna kan komma till mig. Likväl har hon lofvat mig, att så snart pappa bjuder något främmande till sig, så skall hon också komma med, och då får jag se henne på dagen.

— När såg du henne sist?

— I natt. Hon hade en hvit klädning på sig och såg mycket blek och ledsen ut och sade att pappa skulle ha främmande i dag.

Hvilket intryck detta samtal gjorde på honom kan icke beskrifvas. Alla hans tankar döfvades deraf för hela dagen. Hans väsende hade förut jublat af fröjd och nyfödd glädje, nu var det förstämdt.

Bröllopsgästerna anlände och vigselakten började och slutade snart. Bröllopsbordet kallade derefter gästerna till bersån och alla begåfvo sig dit under skämt och skratt, endast Carl iakttog en allvarlig, inom sig sjelf begrundande hållning, ehuru få eller ingen gaf akt derpå. Upptagne af den festliga högtiden, upptagne af samtal och infall, märkte de icke värdens bleka ansigte. Redan hade alla intagit sina platser; rätterna kringbjödos och glasen voro flerfaldiga gånger tömda och återfylda. Nu framträdde marskalkarne. En af dem höll ett för tillfället lämpligt tal, naturligtvis till brudens och brudgummens ära; men midt igenom de lifliga bifallsrop, hvarmed gästerna helsade talarens lyckliga framställning, trängde Auroras ändock lifligare utrop:

— Se, der är mamma!

Allas uppmärksamhet följde oemotståndligt ledningen af

flickans pekande hand. Carls blickar gjorde det äfven. Hvad sågo gästerna? Intet. Hvad såg Carl? Han såg Henrikas, såsom en luftig skugga sväfvande, lätta gestalt skymta mellan trädens, ännu af solen belysta glimmande grenar. Hon vinkade med handen och försvann. Den sista blodsdroppen i hans ansigte sjönk tillbaka till hjertat. Med orolig häftighet tömde han sitt glas, tryckte sin nya makas hand, bad henne ursäkta, att han på ett ögonblick aflägsnade sig, och skyndade derifrån.

Festens glädje var i sjelfva verket störd, men man försökte ännu att äta, dricka och prata, för att inbilla hvarandra att glädjen icke flytt. Man väntade en qvart — men Carl återkom icke; man väntade en timme — men lika förgäfves. Med ängslan började man då söka efter honom och fann honom snart.

Med händerna knäppta till bön och med hufvudet lutadt mot korset, låg han död på kyrkogården, hvilande på sin första hustrus graf.

BRODERN E**.

Brodern E** var en treflig kurre, en lustig broder. Han var den förste af alla upptågsmakare i sitt slag. Af alla lifvets njutningar visste han inga bättre, än de små spratt eller, om man så behagar, pojkstreck, åt hvilka man fick skratta af hjertans grund. Brodern E** var en så stor tok, att han allra helst trifdes bland tokar, i hvilkas krets kan kunde ge fritt spelrum åt hela sin böjelse att skämta med och öfver verldens alla dårskaper.

Man kan öfver hufvud antaga, att alla narrar resa gerna. I det afseendet var brodern E** också en narr. Han var aldrig hemma någonstädes, utan flackade oupphörligt från det ena stället till det andra. En timmes hvila var för honom en tråkig evighet.

En vinterdag anlände han till Skogby gästgifvaregård i **. Det var en kall och klar dag, men han var vid godt mod och väl klädd. Under en präktig, halföppen pels, varm som en kakelugn, bar han nemligen en väl vadderad, högröd sammetsnattrock, sammanhållen om lifvet af en guldbanderoll med vidhängande tofsar. I Stockholm hade han hos herr Leja försett sig med en resväska af välsömmadt tapisseriarbete, hvilken nu hängde på bröstet. Hufvudet var betäckt af en hög kosackmössa, som han på skämt lånat af en utaf sina vänner. I denna kostym såg mannen litet rolig ut; men det var just hans svaga sida. Han ville skratta och låta andra skratta.

Då han anlände till gästgifvaregården, fann han framför sig en större folksamling, packad kring en högröstad person, med klubba i sin hand. Det var auktion på stället. "Ett, två, tre", ljöd det ur mannens mun, interfolieradt med: "första, andra och sista gången," under det auktionisten på samma gång

svängde klubban öfver en omvänd tunna, nästan hotande att hvarje ögonblick slå in tunnbottnen.

— "Ur vägen", ropade vår muntergök och körde modigt och raskt midt in i högen af den täta massan, som drog sig förskräckt åt sidorna.

Endast auktionisten förlorade ej koncepterne.

— Åtta riksdaler, fortfor han, pass på! åtta riksdaler, varan är god; bättre att tänka för sig, än efter sig; åtta riksdaler, säger jag, ypperligt pris; stå nu inte nu och skymmen er sjelfva, se upp med ögonen eljest stupa ni på näsan; åtta riksdaler, första, andra gången, ett, tu, tre . . . skall det vara, så säg icke nej, åtta riksdaler, första, andra . . .

Just i detta ögonblick hoppade brodern E** ur kibitkan.

Med ett skutt stod han på tunnbottnen.

Menige män drogo sig undan och sågo förvånade ut.

— Första, andra, tredje, fortsatte emellertid auktionisten, åtta riksdaler. Ett, två . . .

— Kör för nio riksdaler! ropade vår kurre.

— Nio riksdaler, upptog åter auktionisten, ett, två . . . Och klubban föll.

I detsamma kom händelsevis en fattig och illa klädd qvinna vandrande förbi.

På armen bar hon ett barn. Det var en mor med sitt endast ett par månader gamla barn. I qvinnans ansigtsdrag låg uttrycket af mycket lidande, men en flägt af mildhet och undergifvenhet utbredde sig deröfver. Barnet var insvept i trasiga lindor och tätt tryckt till hennes bröst. Hon tycktes vilja hasta förbi folket, hvilket å sin sida knappast syntes märka den arma.

— Vänta, madam! ropade vår spektakelmakare.

Qvinnan stannade.

— Hvad heter barnet?

— Eva Maria, nådig herre.

— Det är bra.

I detsamma framträdde protokollsföraren vid auktionen, för att få veta den resandes namn och anteckna det å auktionslistan.

— Hvad jag heter är detsamma, genmälte vår man, här liqviderar jag min skuld, nio riksdaler.

— Men hvem få vi då anteckna för inropet?

— Teckna Eva Maria. Jag skänker skräpet åt det der barnet. Hon kan väl behöfva något fäderne, hon ock.

— Skräpet? yttrade auktionisten, tackar så mycket jag.

— Hvad tusan är det då, som jag inropat?

— Ska' tro det. Likaste stugan i hela byn.

— För nio riksdaler?

— Fälle det! herrn kom ju som ett jehu.

— Lika mycket. Jag skänker stugan åt Eva Maria.

— Ska' tro då, hva' de ska' sätta näsan i vädret.

— De äro fattighjon i socknen.

— Ett kringstrykande följe, ja, som af brist på tak öfver hufvudet ligger i våra lider.

— Nåväl, så är den saken afhjelpt och dermed punkt.

Komministern, som var närvarande på stället, framträdde nu och upplyste, att qvinnan var mycket fattig, men eljest intet ondt med. E** lemnade till honom några riksdaler, såsom hjelp till hennes bosättning. Och som kibitkan under tiden blifvit förspänd, kastade han sig upp i den och begaf sig derifrån.

— Gud välsigne er, sade hon, och en tår föll ned utför hennes kind. Det första, mitt barn skall lära sig, blir att välsigna er.

— Kör! ropade E**, och skjutsbonden gaf hästen ett rapp, och byn låg snart långt bakom honom.

Men af skämt och lek blir allvar en gång.

Tiden flög snabbt förbi. Tjugo års midsommarssolar hade förgylt himmelen och glödgat jorden; tjugo års vintrar hade tändt sina julbloss och bäddat snö öfver fjäll och mark. E** var en två och fyratio års man. Ungdomsmodets lifliga skämt krusade icke mera hans läppar, och ungdomsblodets rosor purprade ej mera hans kinder. Ynglingen hade blifvit man. Skämtet hade blifvit allvar. Men om han var rik på minnen från den glada tiden, som han brukade benämna sina ynglingaår, var hans hjerta icke dosto mindre fattigt på verklig glädje. Han hade i ett friskt sinnes öfvermod förspilt tillfällena att fästa en trogen vän med kärlekens band vid sin sida, detta band, som, då omständigheterna upplösa alla andra, endast döden förmår att slita. Ett sådant förhållande är icke ovanligt.

Ynglingen tror sig oftast kunna stå helt ensam; det är först då han blir äldre, som han märker sitt fel och oroligt söker, hvad han ditintills försummat. Men om han alltid kan finna en maka, finner han derföre icke alltid ett hjerta.

E** var ensam i verlden, och han kände det. Denna känsla är den mjeltsjukaste, som hjertat kan känna. Det var emellertid icke bland ungkarlarnes stojande sysselsättningar och i deras yra, någon gång lättsinniga tidsfördrif och skämt, som han nu mera sökte skingra sin dysterhet, utan det var i familjelifvets stilla och fredliga behag. Allra helst umgicks han i familjer, der det fans barn. Deras oskyldiga joller, deras okonstlade föreställningar, deras nyvaknande begrepp intresserade honom på det högsta. Aldrig kände han sig så nöjd och glad, som då han fick jollra bort en stund med de små.

Men E** var icke desto mindre en intressant man.

Hans utseende var fullt af manlig styrka och kraft, och med sin stora erfarenhet af verlden visste han att fängsla menniskors uppmärksamhet, då han brydde sig derom.

Han hade bosatt sig i hufvudstaden, men umgicks likväl icke med många. I en enda familj trifdes han framför allt väl, emedan alla dess medlemmar egde en så öppen älskvärdhet i sitt umgängssätt, som intog och tjusade honom. Aldrig kände han sig så lycklig, som då han här i hemfridens sköna lugn fick jollra bort en stund med familjens friska och lifliga förhoppningar, de små och älskvärda barnen.

Den tiden var redan inne, då man skulle förse dem med en guvernant. Man annonserade derom i tidningarna, och bland många, som anmälte sig, antog man ett tjugoårigt fruntimmer, af ett behagligt sätt att vara, ett älskvärdt väsende och en ovanlig skönhet. Väl uppfostrad, sedligt blygsam och ändock lifligt frisk och glad, borde hon blifva den bästa vårdarinna, man kunde önska.

E** hade af tillfälliga orsaker ej på ett par veckor besökt sina vänner. Då han en afton inträdde bland dem, presenterades han för "söta Maria", det var nemligen så, som barnen benämnde sin guvernant, hvilken redan blifvit mera en öm vän för dem, än en pryd och stel lärarinna.

Öfverraskad af den milda hjertats oskuld, som spred en verklig glans öfver hela hennes väsende, kunde han ej skilja sina blickar ifrån henne. Hans hjerta inandades ett verkligt ung-

domligt och lifvande champagnerus af skönhet, älskvärdhet och behag.

Då hans namn nämndes, märkte han, att Marias kinder bleknade något, och att en lätt darrning skakade hennes lemmar.

Samtalet började. Man talade om hvarjehanda. Men om barnen med skäl kunde kalla henne den "söta", skulle herrarne alltid nödgas benämna henne den "tänkande". Hon yttrade icke mycket, men hvad hon sade — intog alltid till hennes fördel. Man förnam af hvarje hennes ord, att hon ej blott egde yttre, utan äfven inre behag. E** kunde icke höra nog hennes ljufva stämma, hennes alltid i en täck poetisk färgprakt framställda, eljest okonstlade och enkla tankar. Man förnam så lätt, att hennes själ, hennes förstånd, hela hennes bildning blomstrade på den bästa grund, de någonsin kunna ega: på ett utbildadt omdömes och ett känslosamt hjertas. Aftonen försvann för E** som ett — hvad skola vi väl säga? — som ett stjernfall från hennes öga och till hans hjerta.

Om natten drömde han oroliga drömmar — och aftonen derpå var han åter hos vännerne. Så gick en vecka, så gick en månad — och så ville han att hela lifvet skulle gå. Jag måste tala vid henne, tänkte han; och han träffade henne ensam, sysselsatt att i ett blomglas ordna några täcka narcisser, utan att hon i första ögonblicket märkte hans närvaro. Då hon vände sig om och fann honom på tröskeln, bleknade också nu kindens lätta purpur. Var det af fruktan eller af kärlek? Han förmådde ej förklara det. Snart sutto de helt nära hvarandra vid ett litet bord i förmaket. Hennes bröst häfde sig, hon vågade knappast draga andan. Han hade tänkt att hålla ett vidlyftigt tal; men nu hade han intet att säga henne. Efter en stund fattade han emellertid hennes hand — men hon drog sig undan. Då sprang ordet öfver hans läppar: "Jag älskar dig!" Hon reste sig upp.

— Förlåt mig, sade hon, vet ni hvem jag är?

— Hvem ni är?

— Känner ni denna lilla papperslapp?

Och hon framtog dervid ur ett väl hopviket, litet konvulut, ett papper af ganska suddig beskaffenhet.

— Nej, svarade han.

— Det är ju ert namn.

— Jag ser det.

— Erinrar ni er Skogby gästgifvaregård för tjugo år sedan.

— Kan väl vara.

— Denna lilla papperslapp har min mor tagit ur dagboken på gästgifvaregården.

— Än sedan?

— Ihågkommer ni, att ni der på en auktion inropade en byggnad?

— Ja.

— Att ni bortgaf den genast åt ett barn, som då ännu hvilade på sin mors armar.

— Också det mins jag.

— Detta barn . . .

Hon tystnade och blickade på E**, liksom för att se hvad han tänkte, eller kanske rättare, hvad han kände.

— Är ni, fortsatte E**.

— Nåväl, frågade hon . . .

Ett ögonblicks tystnad full af öfverraskning uppstod.

— Skulle du kunna älska mig?

Hon svarade intet, men sjönk i hans armar.

E** erfor nu, att Marias mor hade inflyttat i den af honom erhållna byggnaden samt försörjt sig med arbete och ordentlighet, under det att Maria uppväxte. Då flickan var tio år, hade en barnlös familj besökt orten, fattat tycke för barnet samt upptagit henne som sitt eget. Fosterföräldrarne voro då i utmärkt goda omständigheter, men en i hufvudstaden inträffande, oförmodad konkurs, jemte åtskilliga andra motgångar, undergräfde deras affärsställning och lade dem i grafven. Marias mor hade långt förut lemnat det jordiska. Ensam i verlden, men med en god uppfostran, beslöt hon att blifva guvernant.

Lycka och sällhet afspeglade sig i bådas anletsdrag, då värdfolket inträdde, och de omtalade sin historia.

— Evige Gud! utropade E**, rörd af sin lycka, hvilken härlig frukt skördar jag ej af min dårskap!

— Dårskap? upprepade värdfolket. En god handling kan aldrig kallas dårskap.

— Kan. väl vara, men jag tänkte visserligen icke att göra något godt. Jag handlade af lättsinne.

— Icke af lättsinne, men väl af ett *lätt* sinne. Vårt hjerta är först verkligt godt, då vi göra det goda och rätta, utan att vi sjelfva beräkna eller veta det, utan af en helt och hållit naturlig inre, liksom af sig sjelf fallande benägenhet.

E** omfamnade Maria, och slöt henne till sitt hjerta.

— Utan mig, hvad hade du varit? yttrade han. Du är mitt verk!

— Och din lycka skall blifva mitt, hviskade hon tillbaka. För att skörda om hösten, måste man så om våren.

FABRIKÖREN OCH FABRIKSARBETAREN.

I.

En poet har gjort Sverige till kommendör af blåa bandet, genom att likna Göta kanal vid detta band. Vår kommendör — Sverige — är också verkligen en krachanerad, dekorerad och uniformerad man. Hvad uniformen beträffar, kan man säga, att han håller sig till nationalfärgerna, gult och blått. Blå är vår himmel, blåa äro våra sjöar, blåa dalens dimmor och fjällarnes skyar. Stora, präktiga, superfina stufvar hoppas jag — allt skiftande i blått — och, om äfven utländingen ej kommer hit, för att hänföras af vårt lands äkta ultramarin samt skänka den sin beundran, göra dock våra utrikes resande, intagande landsmäninnor verlden bekant dermed, medelst de vackra hög- och klarblå proflappar af vår himmel, som de ega — och resa verlden omkring med — i sina oemotståndliga ögon. Guldgul skimrar solen, som en kokard, bland molnens blåa adjutantsplymer; guldgul glöder morgon- och aftonrodnaden, såsom ett rikt broderi på den östra och vestra himlaranden och guldgula glimma på höjder och dälder vårens blommor. I Stockholm eger vår kommendör sitt första, sitt bästa stjernsmycke, sin Serafimerkrachan; men äfven andra stjernor af första och andra ordningen blixtra från dess ridderliga bröst. Bland dessa intager Norrköping en ganska utmärkt, både rang och plats. *Det* är vårt lands Wasa-stjerna, i många afseenden af stort värde. Stjernan är — liksom af ett band — knuten af Motala elf i kanten af det knapphål, som bildas af Bråviken.

Hvarje vän af landet skall alltid med en viss stolthet betrakta detta riddaretecken.

Med våra läsarinnors tillstånd vilja vi teckna en liten kort bild från denna stad.

II.

— Tag hit böckerna, tillsade fabrikör Svangren en bokhållare vid pulpeten i yttre rummet.

Under det denne, en ung man, klädd i blå rock, med en penna bakom örat, efterkom befallningen, vandrade herr Svangren upp och ned i rummet.

— Herrn har väl, fortsatte Svangren, ordentligt utfört alla summorna. Jag kan ju lita på herrns räknehufvud?

— Herr fabrikören kan vara fullkomligt förvissad derom; jag har suttit uppe hela natten och är säker att allt är, som det bör vara.

— Godt, min vän, ni kan nu begifva er upp på er kammare; jag vill vara för mig sjelf en stund. Dock, det är sant, bed väfvaren Håkansson komma in till mig. Jag vill tala vid honom. Ännu ett ord — kommer herr Greep och söker mig, så för honom genast in till mig. Glöm ej det. Det är högst angeläget att jag ej är borta för honom i dag.

Kontoristen aflägsnade sig med en djup bugning. Kanske bugade han sig så, för att dölja den tår, som just nu stal sig ur hans redliga öga. Då han läste dörren, kastade Svangren en blick efter honom, full af allvarlig, faderlig och godsint välvilja.

— Stackars unge man, sade han. Då jag betraktar hans ställning och betänker min, inställer sig oemotståndligt den frågan, om icke äfven han en gång skall hotas af samma öde, som nu drabbar mig? Skall nemligen icke äfven han, ledd af samma redliga afsigter, inkasta sig i affärer och — stanna, han, såsom jag, på de grund utan märken, som finnas i affärslifvets ström? I sanning, fortsatte han, efter ett ögonblicks tystnad, jag beklagar djupt hvarje redlig svensk, som blott eger hufvud, hjerta och armar, men ändock *vill* uträtta något, vill framåt, vill blifva någonting både för sig sjelf och det allmänna. — Stackars yngling! Din kraftigaste vilja och dina all-

varligaste bemödanden skola icke här, som annorstädes, med någon verklig säkerhet föra dig framåt. Jag var en ung man. Jag ville framåt. Min uppmärksamhet granskade embetsmannaklasserna och jag såg börds fördomar och klassintressen, relationer och konsiderationer kedja sig tillsammans på de högsta platserna, för att motväga och motverka hvarje för dem främmande förtjenst och duglighet, arbetsamhet och redbarhet, endast begagnande dem såsom trappsteg åt sig sjelfva. Familjerna såg jag taga rikligen för sig af statens goda, under det att de obemedlade skötos åt sidan. Jag ville dock ej lefva, verka och dö för bara ljuspenningar — och jag vände mig ifrån embetsmannabanan. Föll min blick nu på jordbruket — ett härligt yrke — men utan egen gård och grund, utan förlags- och rörelse-kapital, skulle jag alltid ha blifvit slagen till en torpare under egennyttan och oförståndet och jag fasade tillbaka derför. Slutligen tog jag näringarna i betraktande och jag andades åter, emedan jag inom dem kände mig mera fri, mera oberoende, mera mig sjelf; armar och hufvud betydde något här, så trodde jag. Jag genomgick skolan, förvärfvade mig skicklighet och förtroende; detta gaf mig ett visst anseende bland mina likar. Jag blef så min egen. Konjunkturen var mig blid, min ställning blef god, jag gifte mig — och med familj står jag nu, utan att sjelf ha kunnat förutse det — nära nog *ruinerad*, och det ändock fastän jag i det hela är en *rik* man. Det skall verkligen vara i vårt eljest så goda Sverige, som en sådan motsägelse kan ega rum.

Och Svangren lade armarne i kors öfver bröstet och vandrade upp och ned i rummet med stora steg.

Svangren var en man, något öfver 50-talet! Han var en kraftigt regelbunden, ståtlig, äldre man. Pannan var hög och ögonen blickade med stolt och ändock lugnt allvar omkring sig.

— *Ruinerad* och ändock *rik*, upprepade han, så är det.

Och han stannade framför den uppslagna hufvudboken.

— Här, fortsatte han — kan jag bevisa, hvad jag säger; rik, ty mina lager äro goda, förträffliga, till och med utmärkta för omsorgen vid valet af ull och tillverkning; rik — ja, mer än rik, emedan mina utestående fordringar mer än mångdubbelt öfverstiga mina skulder; rik, ty mitt arbetsfolk är utmärkt, både såsom arbetare och menniskor; detta gör mitt

hjerta rikt. Rik — ty jag vet, att jag eger allas aktning och vänskap, såsom en redlig medborgare samt en samvetsgrann, oförtruten och affärsvan fabriksegare. Men detta är också den enda balsam i det djupa sår, som nu fräter mitt inre, min ställning, mitt bestånd; ty, oaktadt allt detta, är jag dock ruinerad, och hvarför? Till följd af en kreditlagstiftning, som omöjliggör all ordning och säkerhet i affärslifvet, som sätter konsumenten i tillfälle att i åratal jägta producenten och lemnar hvarje klok och eljest väl beräknad företagsamhet till spillo åt egennyttan och oärligheten. Huru annorlunda i utlandet, der ett ordnadt vexelsystem sätter affärsmannen i tillfälle att med trygghet beräkna sin ställning, der inga skenbara — i boken lysande, men i verkligheten värdelösa — tillgångar finnas, utan allt är, hvad det bör vara, verklighet.

Svangren gick åter ett hvarf kring rummet.

Han var en tänkande och begrundande man, och hans öfverläggningar inom sig sjelf klädde sig under bekymrets påtryck, såsom nu, i tankar, ljud och ord.

— En vexel från utlandet har i dag förfallit, en betydlig vexel. Fåfängt har jag uppfordrat mina gäldenärer att infria sina förbindelser till mig, fåfängt har jag hotat och varnat, bedt, ja tiggt — de svara mig icke ens. Jag kunde begära utmätning, ja, försätta dem i konkurstillstånd — men äfven då skulle jag först efter åratal utfå min rätt. Fåfängt har jag vändt mig till mina affärsvänner; de sjelfve hafva vexlar att infria. Beklagansvärda land, der ett sådant kreditsystem finnes, som här! Det undergräfver sjelfva omsättningen och reducerar till och med en förnuftig konkurrens till, hvad skall jag säga, skojeri. — Bevare mig dock derifrån! Som en redlig man skall jag möta mitt öde.

Det knackade på dörren.

— Stig in!

En ung man, klädd i en blå linneblus, inträdde. Det var en reslig, välväxt, frisk och ung man. Ur de blåa ögonen talade klokhet, godhet och saktmod. Det var förste väfvaren på Svangrens fabrik.

III.

Håkansson stannade strax innanför dörren.

Ännu gick Svangren fram och åter i rummet; en orolig känsla arbetade i hans själ.

Den vid ett oberoende och företagsamt lif vande affärsmannen intages gerna — då framgångarne följa honom — af en känsla af öfvermod, som, såvida det ej mildras af ett verkligt godt hjertas bjudande ingifvelse och af det besjälande tänkesättets milda renhet, lätt öfvergår till kall och slö oförd ragsamhet, hård och likgiltig sjelfviskhet. Affärsmannen liknar på sätt och vis krigaren. Konjunkturen är hans operationslinie — framgången hans segrar — rikedomens hans lagrar. Krigaren och affärsmannen, i saknad af civilisationens sanna lifskraft, öfvergå båda *lika* lätt till denna kalla högdragenhet, som bär öfvermodets stämpel på sin panna. I motsats till dessa den råa sjelfkänslans och fåfängans uppkomlingar, utvecklar sig ur den bildade, den humane, den af en lefvande och sann upplysning begåfvade affärsmannens och krigarens lif en ädlare, en härligare stolthetskänsla, som icke yfves öfver sin Merkurii- eller Marsdrägt, men som verkar goda verk, dertill lifvade och uppmuntrad af ett klappande, varmt menniskohjerta. Det är också dessa verk, som ännu i dag, der de finnas, försona oss med såväl svärdets aristokrati som med penningens; men icke är det blott *börden*, som uppehåller den ene, icke heller blott *rikedomen*, som gifver anseende åt den andre. — Långt derifrån! Endast så vida, som deras verk och gerningar besjälas af sant menskliga känslor, förtjena de ett allmänt erkännande. Hjertat är börd, godhet är rikedom. Allt annat är blott utanplagg, någon gång en pajazzodrägt.

Svangren var en bildad och god man. Han hade både förstånd och hjerta, och hans nu nästan upproriska stolthet var ej annat än en följd af bådas gemensamma intryck och känsla af att, trots de förras lugna, kloka beräkningar, och trots det senares varma bemödande, finna sig bedragen af de yttre omständigheterna och på en gång nedtryckt ifrån den ställning, hvarifrån mången god handling utgått. Hans oro var hans stolthets första rörelse i tanken på att nödgas träda tillbaka från sitt hittills så kära åliggande att verka redbara verk i medvetandet af en oberoende ställning. Det var

en förödmjukelse för honom — att icke kunna göra rätt, än mera, att icke kunna göra godt. Under intrycket af dessa känslor — ytterligare stegrade kanske nu vid åsynen af hans unge, redlige, förste arbetare — häfde sig hans bröst upp och ned. Men snart uppbar han åter sitt hufvud, i det han lade sin hand på bröstet, liksom för att lugna sig sjelf.

— Min vän, sade han, jag har inkallat dig, för att göra dig några frågor. Jag önskar likväl, att du svarar mig lika upprigtigt, som om du talade vid din egen far, för hvilken jag vet att det vore dig omöjligt att säga något, som du ej verkligt tänker. Du är ju min förste arbetare?

— Herr fabrikören har haft godheten att anse mig derför, ehuru jag visserligen icke är bättre än någon af de öfrige.

— Du har rätt. Jag har ansett dig derför; men ditt öppna, ditt rättframma, redliga sätt, jemte ditt stilla, fridsamma lefverne, i förening med ordning, punktlighet och trogen arbetsamhet, har berättigat dig att så betraktas. Du har alltid varit mig en god arbetare.

Håkansson kände sig rörd af detta sin husbondes välvilliga erkännande.

— Det var likväl egentligen icke detta jag ville säga dig, min kære Håkansson, fortfor Svangren; men i den öfvertygelsen att erhålla ett oskrymtadt, ett öppet och bestämdt svar, önskade jag veta, om du och dina kamrater äfven varit nöjda med mig och med mitt sätt att behandla er. Du ser förundrad på mig — nåväl — låt mig höra, hvad du kan hafva på ditt hjerta.

— Ni har alltid omfattat mig, svarade Håkansson med obetingad upprigtighet, med mycken godhet, så att jag möjligtvis kan vara part i saken, men om ni behagar inkalla äfven den minste eller yngste af ert folk, är jag förvissad om, att ingen skall hafva något att andraga, annat än det som hedrar er. Vi ha sett att ni velat oss väl, derför älska vi er.

— Tack, Håkansson, tack! Ditt yttrande gläder mig. Jag har också trott att jag förtjenat er tillgifvenhet, men det var ej derför sagdt, att jag äfven egde den. Menniskorna fordra ofta mera, ju mera man ger dem; men det är icke goda menniskor, Håkansson. Emellertid — Svangren tystnade — man såg att han ville säga något, men att han hade svårt att få fram ordet. Med ena handen på ryggen, och pannan

hvilande i den andra, gick han åter några slag fram och tillbaka på golfvet. Emellertid, fortsatte han likväl efter en stund, konjukturen är för närvarande svår och tryckande, yttrade han, — mycket svår — och jag har derför ansett mig böra säga er — att jag — måhända nödgas nedlägga — min fabriksrörelse.

Han stammade, då han uttalade dessa ord. Håkanssons öfverraskning var synbar, han blef hvit om kinden.

— Gud vare lof, jag har sagt det, suckade Svangren. Nu är jag åter nöjd. Och han tillade derefter med mera lugn: mitt beslut är visserligen icke ännu afgjordt, men jag har velat underrätta er i tid om den fara, som hotar mig, på det också ni i tid må blifva i tillfälle att se er om efter ny tjenst. Min egenkärlek, ehuru påkostande det alltid är, måste träda i bakgrunden för ert bästa. Tro emellertid icke, att jag uppsäger er på fullt allvar förr än alla medel äro använda; tro icke att jag som en feg fältherre flyr ifrån mina affärer för första skrämskottet och lemnar er — mina trupper — i sticket.

Håkansson stirrade på sin patron, liksom ville han i hans manliga anletsdrag läsa bekräftelse på hans ord. Efter en stund sade han:

— Och herr patron vill att jag skall säga kamraterne det der?

— Jag måste underkasta mig det, Håkansson, på det att icke ni, såsom arbetare, också skola lida för min skull.

— Fabrikören, inföll Håkansson, och arbetaren äro väl, med afseende på sjelfva fabriken, egentligen en och samma kropp. Herrn är hufvudet och vi äro lemmarne. Den enes och den andres helsa eller sjukdom är det helas. Lider ni, så lida vi.

Det knackade på dörren.

— Godt, min redlige vän! Icke desto mindre kan du säga de öfrige hvad jag yttrat. Må de förbereda sig på det värsta. Någon önskar tala vid mig, det knackade. Farväl, Håkansson!

Då Håkansson lemnade rummet, inträdde Greep. Mannen var låghalt och stammade något, men hade för öfrigt ett godt och beskedligt utseende.

— Mju- mju- mjuka- kaste tjenare, yttrade han.

— Mycket välkommen, herr Greep. Mycket välkommen! Var så god och tag plats.

— Jag har en ve- ve- vexel, stammade herr Greep, sedan han satt sig, som jag skulle inkassera.

— Den finnes antecknad i min bok, och — jag måste erkänna att den är förfallen i dag.

— Se här, kan- kan- kanske ja- ja- jag får, och han gjorde en rörelse med handen åt fickan, för att upptaga den.

— Dröj ett ögonblick, inföll Svangren. Jag vet att förbindelsen är förfallen, men . . .

— M- m- men?

— Vill ni vara god och kasta en blick på slutsummorna i denna bok.

— Hvad för slag? Hvad vill det säga?

Herr Greep steg upp och haltade fram till pulpeten. Sedan han med mycken omständlighet påsatt sig glasögonen, lutade han sig ned öfver bladen och granskade deras innehåll. Med ett stirrande och förvånadt uttryck betraktade han derefter fabrikören.

— Förstår ni, herr Greep, hvad jag vill säga?

Greep ref sig i hufvudet.

— Men vexeln, sade han, vexeln! Min hufvudman har utfärdat stränga ordres. Hvad skall jag nu göra?

— Hvad ert förstånd och ert hjerta bjuda er.

— Men, ni är ju ru- ru- ruinerad, herr fabrikör?

— På sätt och vis är jag det; på sätt och vis är jag det icke. I det hela har ni mitt och min familjs ve eller väl i er hand.

— I min ha- ha- hand?

— Alldeles det. Ser ni, i mina förlag ligga en stor rikedom, likaledes i mina utestående fordringar. Kunde jag i en hast afyttra de förra och uppbära de senare, kunde jag icke blott infria denna vexel, utan äfven låta min rörelse fortgå och ännu betydligt utveckla sig.

— Och i hvad fall beror det af mig?

— Det finnes något emellan två stridande partier, som kallas *vapenhvila*.

— Men vi strida ju icke?

— Det finnes något inom affärslifvet, som kallas för *anstånd*, och jag känner ert inflytande hos er hufvudman. Kunde

jag erhålla anstånd med liqviden endast tills jag finge omsätta mina kläden, så . . .

— Till hvad pris skulle ni kunna slå varorna? Huru stor rabatt, i händelse af en större reqvisition?

— Mina pris äro fasta.

— Er ställning är dock brydsam. För att underlätta affären, vore väl skäl att låta dem gå äfven för något underpris. I det fallet . . .

Svangren betraktade härunder uppmärksamt Greep; men uttrycket i dennes anletsdrag var så fromt, så godt och beskedligt, att han icke kunde vredgas öfver förslaget — i alla fall ett förslag, som i affärsväg ofta nog förekommer. Emellertid vände sig Svangren om, lade ena armen på ryggen och stödde hakan med den andra, samt vandrade så efter gammal vana ett par slag upp och ned. Under tiden fortsatte Greep att läsa i hufvudboken.

— Att låta min tillverkning gå för underpris? — började slutligen åter Svangren. Jag har tänkt derpå — men, jag kan ej samtycka dertill. Visserligen skulle jag på sådant sätt befria mig sjelf från den fara, som nu hotar, men som affärsman, såsom egare af en fabrik, är jag icke *ensam*, utan jag eger äfven förbindelser till arbetarne på fabriken, denna materiella kraft, som är vilkoret för min företagsamhet, medlet för min verksamhet. Tillsammans äro de och jag — jag kan väl säga en familj, arbetande till ett gemensamt ändamål eller, med andra ord, vi äro ett bolag af moraliska och fysiska krafter, deri jag består hufvud och de armar; jag rörelsekapitalet, så till vida, som penningar representera detsamma, de rörelsekapitalet, så till vida, som utom arbetskraft ingen egentlig rörelse kan åvägabringas. Nu är det sant, att jag, med min företrädesrätt såsom den afgörande insatsen, helt enkelt kunde antaga ert förslag eller er förfrågan; men jag anser mig dock moraliskt skyldig att dröja dermed till dess jag blifver *ensam*. Att sälja mina lager för underpris, nedsatte icke allenast *arbetets värde*, utan äfven sjelfva *arbetarens;* och ville jag äfven, för egen del, underkasta mig det, eger jag likväl egentligen ingen rätt dertill. Långt hellre derför, än att ingå derpå, inlemnar jag min cessionsansökan. Lagen löser då knuten, icke mitt godtycke. Om jag likväl till en början endast erhölle . . .

— Anstånd, stammade Greep, infallande. Jag skall skrifva

till mina principaler — emellertid nödgas jag dock, i laglig ordning, innan kl. 7 i morgon afton begära protest.

— Det är i sin ordning.

— Men tillåt mig fråga: fabriksrörelsen kommer väl att fortgå?

— Visserligen, så länge affärerna tillåta det.

— Men — men . . .

— Medel dertill, menar ni. Det är sant. Men märk skilnaden emellan att anskaffa en summa, stor nog att betäcka denna vexel — och att förse arbetarne med deras behof. Det förra förmår jag ej, det senare mägtar jag ännu.

— Ni är en redlig man, herr fabrikör.

— Det är hvars och ens skyldighet — att vara en redlig man.

— Men ni tänker mera för arbetaren, än mången annan.

— Visst möjligt; men jag har funnit, att då man tänker på honom, så tänker man egentligen blott på sig sjelf.

Och de skildes från hvarandra.

IV.

Sedan Greep aflägsnat sig, föll Svangren i djupa tankar öfver sin ställning. Det stolta hufvudet nedsjönk derunder nästan mot bröstet och den eljest uttrycksfulla blicken hvilade nära nog utan allt lif, sänkt emot golfvet. Händerna lågo hopknäppta, hvilande i knäet. Den enda om lif talande rörelsen var en ryckning, som, gång efter annan återkommande, spasmodiskt genomilade hans kropp. Ungefärligen en qvarts timme försvann således. Slutligen reste han sig upp. Handen for ofrivilligt genom håret och med en, som det syntes, lika ofrivillig rörelse strök han det uppåt. Hans utseende fick härigenom ett ganska eget uttryck. Någonting allvarligt begrundande och ändock ofrivilligt vårdslöst stämplade det. Den ståtliga, manliga gestalten egde i detta ögonblick någonting midt emellan tankfullhet och tankspriddhet, som ej saknade en viss gammaldags, ganska egendomlig älskvärdhet. Slutligen bröt han tystnaden.

— Bedrägliga föreställningar, skimrande fantasmagorier i aftonstunden af mitt affärslif — leka icke edra skenbilder ännu omkring mig? Hvarför bedragas af eder? Hvarför tillsluta ögonen för min verkliga ställning och endast öppna dem för drömmarnes hastigt försvinnande, om ock smickrande skuggor? Nu är jag ensam. Ingen hör mig. Tyst, jag vill skjuta reglarne för dörrarna. Så-å — nu är jag verkligen ensam. Låt mig nu säga för mig sjelf, hvad innan kort hvarje varelse på gatan lika högt, som likgiltigt, skall säga om mig; jag — ah — man arbetar här i verlden, man kalkylerar, förstånd och klokhet anlitas — lyckan är med oss — vi gå framåt — uppåt — och vi intaga en ställning af betydelse, och slutligen — vi tro sjelfve på vår betydelse — och likväl, ännu ett ögonblick, och alla våra illusioner ramla; vi äro — ut med ordet — vi äro ohjelpligt och oåterkalleligt ruinerade. — Det är sagdt — jag är det — lätta dig, mitt bröst . . .

Svangren afbröts här af ett häftigt, om förtviflan vittnande anskri utifrån, och rösten var för honom så välkänd, så kär. Han skyndade till dörren, snart var regeln frånskjuten — och han störtade ut.

V.

Vi föra läsaren nu till ett litet rum på en af stadens aflägsnaste gator.

— Ack, så välkommen, så välkommen du är! ropade Leonora och hoppade glad och yr emot den inträdande väfvaren, Håkansson. Just nu tänkte jag på dig och önskade så innerligt att få se dig i afton.

Håkansson tog plats bredvid flickan, utan att säga ett ord.

— Vet du, fortsatte hon, jag har i förmiddag haft så många besök af grannarne och allesammans ha lyckönskat mig — men gissa — gissa, hvartill de lyckönskade mig.

— Jag förmår det ej.

— Du förmår ej, och likväl är det så lätt. De ha lyckönskat mig till att du — förstår du det — att du håller af mig.

Håkansson slog sin arm om flickans smala lif och tryckte en kyss på hennes läppar.

— Nå, nå! ropade hon; tag bara vackert uti mig, eljest ropar jag på mamma, du. Och så frågade de mig, när vi skulle gifta oss? Om bröllopsdagen redan var utsatt? Och om jag skulle ha kyrk-krona? Och hvad jag hade fått till lysningspresent af dig; och gud vet allt, hvad man icke frågade mig om - och — vet du — det var så roligt, så roligt att kunna gifva rigtigt bestämda svar på allt det der.

En ledsam tanke syntes, under det hon yttrade detta, oroa den unge mannen och han reste sig upp från stolen och for med handen öfver pannan.

— Hvad nu? yttrade hon med frågande uttryck och stora ögon. Hvad är det åt dig, Håkansson?

— Du sade att vår bröllopsdag är utsatt . . .

— Ja visst, om söndag fjorton dagar till, eller den 10 i nästa månad. Ser du, det kan jag utantill.

— Men hvad skulle du väl säga, om jag önskade att vi uppsköte bröllopet till — till nästa höst till exempel?

— Hvad säger du? Uppskjuta? Ack nej! låt oss icke göra det. Hela verlden vet ju, att om man skjuter upp en redan utsatt bröllopsdag — så blir äktenskapet olyckligt. Nej, kära Håkansson, det går jag alldeles icke in på.

— Men se, Leonora, om jag nu ej hade råd att gifta mig?

— Råd? Du har ju arbete nu, som förr. Det der är bara en undskyllan. Du har tröttnat vid mig och vill bli af med mig.

Och tårarne kommo den vackra, sjuttonåriga flickan i ögonen.

— Trösta dig, Leonora, jag älskar dig ej mindre nu än förr — men — men — jag kan ej ännu säga dig, huru det förhåller sig, och har ej längre tid att dröja här, emedan jag har stämt möte med några af mina kamrater och måste träffa dem.

— Och så går du ifrån mig till på köpet.

— Jag måste, goda Leonora; och hvarför skulle du icke kunna lita på mig nu, likaväl som förr? Har jag någonsin gifvit dig anledning att betvifla mina handlingar eller mina ord?

— Icke det, men att skjuta upp bröllopet. Hvad skall staden säga om det?

— Om omständigheterna äro tvingande, om min ställning ej tillåter det?

— Om, om — ja! nog går det an att säga *om* — ja — men att skjuta upp, hvad man en gång gladt sig åt.

— Farväl, Leonora! Klockan är redan 6 på aftonen. Om en timme är jag tillbaka. Du skall då få veta mera. Farväl, så länge!

IV.

I det inre rummet å krogen "Gröna Jägaren" var ett icke ringa antal karlar församladt, bestående af arbetare vid Svangrens fabrik. De hade begärt en sexa, men ehuru redan framsatt, stod den ännu orörd och de närvarande iakttogo en tystnad, liksom väntade de på någon. Denna förmodan syntes också bekräfta sig, då Håkansson inträdde, emedan man vid åsynen af honom tillkännagaf sin förnöjelse öfver att ändtligen få gripa verket an — sexan nemligen.

— Icke så brådtom, go' vänner, anmärkte dock Håkansson. Jag har egentligen ej anmodat er hitkomma endast för gamla supens skull, utan fast hellre för ett något allvarligare och, hvad jag skulle tro, för en fabriksarbetare vigtigare ämne.

— Och det är? anmärkte man med synbar nyfikenhet och trängde sig omkring Håkansson.

— Jag har sagt, att det är ett vigtigt ämne, som jag har att tala med er om; men om jag skall kunna något så när lugnt framställa det, är det nödvändigt, att ni blifva stilla på era platser.

Håkansson blickade derunder omkring sig och det låg någonting så fritt, öppet och redbart i hans ansigte och hållning, att han kunnat tjena till modell för en verkligt prydlig tafla ur folklifvet. En stunds ännu fortfarande tystnad syntes bevisa, att han ej saknade känsla för det uppdrag, han sjelfmant åtagit sig att utföra.

— Nå-å? anmärkte en af hans otåliga kamrater.

— Vi äro här, yttrade slutligen Håkansson, församlade 30 arbetare från samma fabrik, och det vore mähända nödigt att något så när veta i hvad förhållande I ansen er stå till er husbonde, såvida det skall gagna till något att framställa hvad som nu tynger på mitt sinne.

— I hvad förhållande? Hm — derpå hafva vi ej tänkt, svarade en och annan.

— Ni måste väl medgifva, att också vi utgöra en icke så litet vigtigt ingående och bestämmande del i rörelsen.

— Deri har du rätt, svarades från flere håll, obestridligt rätt.

— Vår husbonde är allas vår ledande och befallande vilja, det afgörande omdömet och förnuftet i fabriken, fortsatte Håkansson. Dessutom består han förlagskapitalet, det vill säga oljan, på det att verket må gå. Men utan oss stode han ändock der, endast som en person — utan armar, liksom vi utan honom blott utgjorde armarne — utan allt öfrigt. Vi äro således nödvändiga för honom, liksom han för oss. Ömsesidigt måste vi söka bidraga till det helas bestånd. Ni förstå ju det der?

— Du har rätt, vi kunna ej neka dertill.

— Med arbetsamhet, ordning, rättskaffenshet och ett skickligt uppförande kunna vi alltid bidraga till affärernas bestånd i det hela, men det förslår ändock ej alltid, ty ovanliga fall kunna inträffa, såsom t. ex. — jag vet ej rigtigt huru jag skall uttrycka mig, — men hör på — en fabrik är ju en byggnad med maskinerier . . .

— Nå, ja . . .

— Byggnaden är, jag skulle vilja säga, egaren; vi, nå ja, vi äro maskineriet.

— Låt så vara.

— Antag nu det ovanliga fallet . . .

— Hvad menar du?

— Antag att en storm, fortsatte Håkansson, skakar byggnaden eller att en härjande eldsvåda jemnar den med jorden . . .

Håkansson tystnade för ett ögonblick, kanske visste han ej rätt, huru han skulle lägga sina ord.

— Maskineriet kan visserligen under sådana omständigheter flyttas — men . . .

— Säg ut, säg ut! ropade flere.

— Om elden sitter i rocken, som vi vandt oss vid, försöka armarne — huru gammal rocken än må vara — alltid att släcka den. Icke så?

— Jo, jo visst.

— Om vår husbondes affärer, i följd af missgynnande omständigheter, skulle föranleda honom att nödgas upphöra med sin fabriksrörelse och afskeda oss . . .

— Hvad säger du?

— Tyst, tyst! ropade andra.

— Om så förhölle sig, som jag sagt, finnes ej inom er någonting, som säger, att ni ville hjelpa honom i en olycka, som äfven drabbade oss? Ansen I er blott såsom trädkuggar i hans fabrik, eller som lefvande, arbetande delegare? Ansen I er blott såsom döda ting, tillfälligtvis fästa vid hans företag, eller icke snarare såsom lefvande krafter, hvilkas ve och väl, införlifvade med vexlingarna af hans affärsförhållanden, bero af dem? Man säger, att han spekulerar för sig, och det kan vara rätt, men i och med detsamma spekulerar ju han äfven för vårt bestånd. Vi säga, att vi arbeta åt honom, men på samma gång arbeta vi ju äfven för oss sjelfva, ty vi lefva deraf. Han, såväl som vi, är blott en arbetare, ehuru i en annan stil. Vårt förlag ligger i våra armar, hans i hela rörelsen; men också består hans arbetslön — af hela rörelsens behållning, då räntebehållningen af vårt förlag, d. v. s. af våra armar, vår flit — består i den öfverenskomna ersättningen för hvad vi göra.

Under det han yttrade detta, öppnades dörren bakom honom helt sakta, och ett täckt flickansigte tittade in: det var — Leonora; men som Håkansson ej märkte henne, fortsatte han:

— Nu äro alla förlag underkastade den så kallade konjunkturen. I dag t. ex. är klädet värdt penningar, ty afsättningen är god; i morgon kan det återigen falla, såvida afsättningen upphör. I dag kunna på samma sätt våra armar vara värda något — i morgon intet. Det ena rättar sig efter det andra.

Håkansson tystnade här. Han tycktes liksom vilja gifva akt på hvad verkan detta yttrande kunde göra på kamraterna. Flickan hade nu också inkommit i rummet och stängt dörren. Helt tyst och stilla tog hon sin plats bakom honom. Arbetarne blickade på hvarandra. Det var tydligt, att man bör-

jade förstå honom, och han synes vara belåten med det uttryck, som han läste i deras vänliga och välvilliga ansigten och beslöt derför att göra saken så kort, som möjligt.

— Således, tillade han, således tror jag att vi, såvida vi värdera och älska vår husbonde och önska att hans affärsverksamhet skall bestå, att också vi, säger jag, i vår mån böra ikläda oss någon del af den mindre goda konjuktur, som nu nedtynger rörelsen, och det, äfven om han är nog ädelsinnad att ej vilja föreslå oss det. Hvad säga ni härom?

När ännu alla tego, fortfor han vidare:

— Jag vet att en arbetare kan lefva för bra litet, om han vill hushålla.

— Men om vår husbonde lefver i öfverflöd, anmärkte någon.

— Då må arbetaren göra det äfven i sin mån; men nu är det ej fallet. Vår husbonde hushållar strängare, än någon kan föreställa sig. Han kan ej bo, ej äta, ej kläda sig, som vi, ty han är ej van dervid; men i förhållande till sina vanor lefver han lika sparsamt, ja sparsammare än vi. Att jag, som framkommit med förslaget, ställer mig för egen räkning det till efterrättelse, med full tro på behofvet deraf, vill jag bevisa dermed, att jag för den närmaste tiden ej ämnar taga i dagspenning mera, än hvad det oundgängligaste behof kräfver.

— Men du ämnar ju gifta dig? inföll en. Det kostar pengar, det.

— Jag *har* ämnat det, men uppskjuter *nu* dermed tills bättre tider komma.

Håkansson hann knappast sluta dessa ord, förrän Leonora slöt honom i sina armar.

Af nyfikenhet, kanske till och med af svartsjuka, hade hon följt honom till "Gröna Jägarn". När hon likväl nu, så utan all beräkning, fick kännedom om orsaken till hans afsigt och önskan att uppskjuta bröllopet, kände hon sig stolt öfver att ega en sådan fästman.

Flickans handlingssätt verkade elektriskt på de öfrige, och de uppdrogo åt Håkansson, jemte tvenne andra, att uppgöra ett förslag och öfverlemna det till herr Svangren.

VII.

En tid af några veckor passerade. Svangren hade stängt sina förr för vänner och gäster alltid öppna dörrar. Ett mörkt moln hvilade på hans panna. Hans hustru, en god och älskvärd varelse, skapad att förljufva en mans lif, hade länge märkt, att någon djup sorg tärde på hans lynne, och slutligen lyckades hon att af bokhållaren få veta orsaken. I förvirringens och förskräckelsens första okufliga intryck, pressade sig ett anskri fram ur hennes oroligt uppskrämda hjerta, och det var detta anskri, hvilket trängde fram till mannens öra samt uppjagade honom ur sina grubblande fantasier, då vi senast lemnade honom. Vid åsynen af hennes själslidande återkom hans lugna, manliga besinning. För att ej martera henne med en oviss, obestämd föreställning om hans affärer, gaf han henne en fullständig förklaring.

I lycka och medgång är qvinnan en ljuf blomma vid mannens sida; i sorg och motgång — blir hon någonting ännu mera — då knyter blomman sig till frukt, för att närande stärka och uppmuntra hans krafter och hans verksamhet. Svangren erfor det nu.

VIII.

En dag stod han på sitt kontor, med ögonen rigtade på den knäppande pendylen.

— Tiden går. I dag skall mitt öde afgöras. Greep skall bringa mig svaret. Det gäller frihet — eller fängelse, fortsatt verksamhet — eller slut på allt. Nåväl — äfven i värsta fall — jag är färdig.

Klockan slog åtta på morgonen, och Svangren räknade slagen.

— Hm, jag har aldrig förr än nu rigtigt betraktat en klocka. Tolf kolsvarta siffror dela dagen på en snöhvit bottenskifva; det är tidens svarta bekymmer på en grund af ljus; och ur midten pekar ett rörligt finger och, då det stannar på en

af de svarta figurerna, klingar ett malmklart läte, liksom om en röst klagade ur sjelfva hjertat derinnanför. Så har rösten hvarje dag nu klagat för mig, pekande på blott mörka punkter, de mörkaste i mitt lif.

Med sin böjelse att infalla i vissa sorgliga öfverläggningar, skulle Svangren äfven nu bortförts af dem, hade icke i detsamma en trumpetstöt skrällande ljudit utanför hans fönster. Liksom en spelande orre uppskrämmes af jagthornet, for äfven Svangren upp vid detta ljud.

— Posten, ropade han, posten!

Och han blickade ut och följde postvagnen med sina ögon. När han vände sig åter om inåt rummet, flög ett smärtsamt löje öfver hans läppar. Det var lätt att inse, att han ämnade yttra något; men han hann det icke, ty i samma stund knackade det på dörren, och strax derpå stod Greep inne i rummet.

— Posten är ju nyss anländ, och ni redan här?

— Ja-ja-jag, stammade Greep, be-be-bekom brefvet med en resande i går.

— Hvad svarar er hufvudman?

Svangrens stolta gestalt var i detta ögonblick mera än någonsin manlig. Han uppbar sitt hufvud, liksom för att modigt emottaga äfven det mest förkrossande svar. Men på kinden brann af otålig förväntan en lätt purpurglöd, och i hans blick läste man en oro, som om det gälde — ej lifvet — men äran.

Greep teg. De sågo på hvarandra. Denna tystnad var förskräcklig. Svangren sänkte omedvetet sitt hufvud, det stolta uttrycket på pannan försvann, och mellan de återkommande muskelrynkorna utbredde sig ett mörkt moln.

— Det är således förbi, sade han, och sjönk ned i soffan.

— Vexeln är här, stammade Greep och trädde handen ned i bröstfickan, för att upptaga den.

Svangren reste sig ånyo upp.

— Behöfs ej, sade han. Jag erkänner den och förklarar er berättigad att föra mig, hvart ni för godt finner. Jag vill endast först tala vid min hustru ett enda ögonblick.

Han ansigte var blekt, nästan likblekt. Rösten darrade, då han nämnde sin hustru.

För att begifva sig till henne, hade han närmat sig dör-

ren; men i detsamma öppnades den, och Håkansson, jemte en del af fabriksarbetarne, inträdde.

Då Svangren mötte arbetarne, flög en känsla af förödmjukelse genom hans bröst, åtföljd af en ryckning på axlarne och en krökning på läpparne.

De känna således, tänkte han, mina affärer och komma redan, för att uppsäga sitt arbete.

— Jag har, började Håkansson, med någon förlägenhet, talat vid mina . . .

— Du har sagt dina kamrater, inföll Svangren, hvad jag bad dig. Det är godt! Ni kunna vända er till bokhållaren, så liqviderar han er för veckan. Farväl, mina vänner, farväl!

Och knappast mägtig sin rörelse, ville han hasta förbi dem.

— Förlåt, började Håkansson igen, det är icke i sådan afsigt, vi hitkommit. Tvärtom skulle vi — han tystnade, och en rodnad af blyg förlägenhet spred sig öfver hans panna.

— Hvad menar du, min käre Håkansson?

— Vi, vi — stammade han, vi hafva hört . . .

— Ingen förlägenhet, bad Svangren.

— Med er tillåtelse således. Man har sagt oss, att ni ämnade nedlägga fabriken; men — om *ni* vill, och *den* kan uppehållas — så äro vi nöjda att, under den tid konjunkturen är mindre gynnsam, arbeta för hälften af den veckopenning, vi hitintills haft.

Svangren stod verkligen slagen. En sådan välvilja från arbetarnes sida hade han ej väntat. Högt häfde sig hans bröst, och ur hans manliga, allvarliga öga trängde sig en tår utför de bleka kinderna. I första ögonblicket visste han ej, hvad han skulle svara. Han vände sig om och såg på Greep. Denne stod icke mindre öfverraskad.

— Mine vänner, började Svangren, jag tackar er, men omöjligt, jag kan ej . . .

— Neka oss ej att nu göra, som vi önska, bad Håkansson så innerligt, och hans kamrater förenade sig med honom. Det är ej annat än ett svagt erkännande af allt det goda, som ni under många år gjort oss.

Svangren var åter lugn.

— Jag tackar er, mina vänner, återtog han, men i när-

varande stund kan jag icke emottaga ert vackra och vänliga anbud. Omständigheterna hafva redan krossat mig; jag förmår ej mera att värna mig sjelf, än mindre andra. I skolen snart komma i erfarenhet deraf. Så der — gud välsigne er. mina vänner! — Men låtom oss ej spilla bort tiden med onödiga förklaringar. Ögonblicket är för mig nu knappt så långt, som ett ögonblick. Redlig tack emellertid för hvad ni ville göra! Låtom oss nu skiljas. Farväl, mina vänner, farväl!

Med djup rörelse aflägsnade sig arbetarne.

— Jag är strax, fortsatte han derefter, till er tjenst, herr Greep, och det utan någon vidare åtgärd från er sida. Jag skall blott taga afsked af min hustru.

Greep hostade och stammade orediga ord. Han tycktes hafva någonting på sitt samvete, men, liksom Håkansson, stod äfven han — nästan handfallen. Den i sin olycka stolte, lugne och ändock finkänslige mannen ingaf icke allenast aktning, utan till och med nästan fruktan.

I detsamma inträdde Svangrens fru, med ett uttryck af mildt lidande. Hon hade ett af dessa fina ansigten, som helt och hållet genomskimras af hjertats godhet.

— Är det sant — hon slutade ej meningen, ty i det samma fick hon se Greep — och tillade med en suck — ah jag ser — det är sant.

Greep fattade Svangrens hand.

— Det är sant, stammade han, att jag är hitkommen i den sorgliga skyldigheten, att — stamningen borttog här helt och hållet meningen — men, fortfor han derefter, ni har väckt mitt deltagande, och edra arbetares handlingssätt har ingifvit mig en känsla för er, som jag ej kan dölja. Jag vill, på egen risk, ännu en gång skrifva till min hufvudman och framställa förhållandena. Tillåter ni mig ej det?

Svangren såg honom forskande i ansigtet.

— Vore jag en ung, ensam yngling, vet jag, huru jag skulle handla; nu nödgas jag tillåta menniskorna förkrossa mig äfven med sina välgerningar. Jag samtycker.

Dörren öppnades häftigt och bokhållaren störtade in.

— Här, ropade han, här! och han kastade trenne nyss ankomna rekommenderade bref på pulpeten.

Svangren bröt det ena efter det andra.

Det första var från Stockholm.

Klädeshandeln, skrefs det derifrån, har åter tagit favör. Det lager ni hos mig haft upplagdt — har åtgått och anhålles om ytterligare remiss, framförallt af de fina svarta kläden, som stå till 12, 13 à 14 pr aln. Härmed har jag äran öfversända en invisning på herr Greep att infria m. m.

Invisningen föll ur Svangrens händer, och, ledd af en oemotståndlig inre rörelse, knäppte han dem tillsamman.

Det andra brefvet var från Göteborg.

Sedan jag öfvertagit A. & Comp:s handelslägenhet härstädes och lyckats att blifva på modet hos publiken, har min herres rätt betydliga lager smält temligen tillsammans, och för att ej sakna tillgång, beder jag att med första få afvakta en ytterligare klädesremiss, i enlighet med bifogade promemoria. Hosföljande transporterade skuldsedel, ställd på grosshanren E. & Comp. torde få gå i liqvid oss emellan m. m.

Det tredje brefvet var från Gefle och nästan af samma innehåll.

Hvarje bloddroppe hade flytt ifrån Svangrens ansigte, så djupt hade den nära nog som af en trollstaf framkallade förändringen gripit honom. Hans hustru, som med orolig uppmärksamhet följt denna förändring, förstod orsaken, och i samma ögonblick hvilade de båda makarne vid hvarandras bröst.

Grep blef liqviderad och aflägsnade sig.

IX.

Fabrikör Svangren satt vid kontors-pulpeten, sysselsatt att genomgå böckerna och införa de senast erhållna reqvisitionerna. På gården stodo redan flera pålastade forvagnar, färdiga att till olika orter afforsla klädespackorna. Verksamhet och lif hade återkommit. Från allas ansigten strålade arbetslust, tillfredsställelse och glädje.

— Äro forsedlarne färdiga? frågade Svangren bokhållaren i yttre rummet.

— På ögonblicket, genmälte denne; och kort derefter öfverlemnade han dessa till honom.

Svangren genomgick dem med uppmärksamhet.

— Det är bra, sade han; lemna dem nu till förbönderna och låt dem genast begifva sig af.

Bokhållaren fullgjorde uppdraget och var snart tillbaka.

— Är den andra promemorian färdig, frågade honom Svangren; promemorian å materielen för upprättandet och iordningsställandet af en ny mindre fabrik?

— Äfven den är färdig.

— Låt mig se.

Svangren genomgick äfven den med stor uppmärksamhet.

— Jag kan ej se något, som saknas för genomförandet af planen. Bed nu Håkansson komma in.

Håkansson inträdde.

— I ett för mig svårt ögonblick, talade Svangren till honom, var det dig jag hade att tacka för ett vackert, frivilligt anbud af arbetarne på fabriken. Hvad särskildt dig vidkommer, var uppoffringen så mycket större, som dermed förknippade sig uppskjutandet af ett, som jag hört berättas, redan utsatt bröllop. För allt detta önskar jag visa min tacksamhet. Du vet att jag i materialmagasinet eger åtskilligt, hörande till ett väfveri, som utrymmet nekat mig att uppsätta; och, sedan jag nu låtit inventera denna materiel, har jag funnit, att jag — oberäknadt utvidgningen af min egen fabrik — deraf jemväl kan ordna en särskild, om ej så betydligt stor, dock rätt fullständig fabrik. Och, för att, en gång för alla, sätta dig på egna fötter, har jag beslutat att skänka dig denna materiel, såsom bröllopsgåfva. Förteckningen på materialen har jag här Hvad förlaget af ull beträffar, skall du få taga det hos mig, med skyldighet att liqvidera — när det blir dig lägligt.

Under detta Svangrens yttrande hade Håkanssons ansigte flera än en gång skiftat färg.

— Förlåt, svarade han slutligen, men det förefaller mig, som om herr fabrikören skulle ha missförstått mig, beträffande den del jag tagit uti mina kamraters beslut.

— Misstagit mig? Jag tror icke det.

— Må vara att jag först gaf anledning till deras handling; men orsaken dertill var å min sida icke helt och hållet utan sin egennyttiga afsigt.

— Jag förstår dig icke.

— Förklaringen är lätt gjord. Jag har anmärkt att

hvarje fabriksarbetare, som icke genom idoghet, ordentlighet och i allmänhet genom goda egenskaper kan hålla sig qvar på *ett* ställe, utan oroligt flyttar än hit och än dit, småningom förfaller — tills slutligen den tiden kommer, då ingen vill hafva honom. Att söka få qvarblifva på *ett* ställe, göra sig känd och värderad och till och med behöflig der, anser jag vara fabriksarbetarens första skyldighet — emot sig sjelf. Härigenom sammansmälta småningom, så att säga, nästan omärkligt egarens och arbetarens intressen med hvarandra, att den ene och den andre, om man allvarligt tillsporde dem derom, knappast skulle förmå att bestämma, i hvilka hänseenden de ej tillhöra hvarandra. Nu befinna mina kamrater och jag oss en gång för alla väl här, och vi hade således allt skäl att träda på er sida med vår frivilliga arbetskraft, då omständigheterna fordrade det. Hvarken för min, eller för mina kamraters del kunna vi följaktligen med något skäl mottaga särskilda bevis af er välvilja. Vi hafva alla handlat i vårt eget goda intresse. Likväl skall jag nämna för kamraterna herr fabrikörens godhet, och jag är viss på att det ytterligare skall blifva en länk, som med tillgifvenhet och trohet fäster dem vid herr fabrikören. Befaller herr fabrikören något mera?

Svangren hade rest sig upp från stolen. Hans ansigte strålade af ett vänligt, tillfredsställande lugn. Han närmade sig Håkansson.

— Jag håller dig räkning för din förklaring, yttrade han. Emellertid önskar jag nu se dig försatt i egen, sjelfständig verksamhet, emedan du förtjenar det.

— Icke så, herr fabrikör, svarade Håkansson afböjande; jag är född till arbetare, och såsom sådan vill jag äfven dö. Min ära är att vara en god arbetare och min lycka att såsom sådan försörja mig, och, när jag får någon, min familj. Mången beklagar arbetaren, såsom arbetare, d. v. s. såsom beroende; för min del beklagar jag ännu mera herremannen, fabriksegaren — egaren i allmänhet — emedan han är långt mera beroende. Jag har sett ljus brinna i månget kontorsrum ännu vid midnattstid, då det varit mörkt i arbetarens tarfliga boning. Hvem vakade vid ljuset? Bekymret. Hvem hade släckt det hos arbetaren? Friden och förnöjsamheten. Arbetaren, det är sant, står under sin husbondes befallningar, men husbonden lär man snart känna, och har han några

svagheter, kan man ju lätt rätta sig derefter; husbonden sjelf deremot står under en långt värre herre, nemligen under konjunkturen och konkurrensen — och gud vet för öfrigt hvad alla dessa husbönder heta? När de der gunstig herrarne afskedar någon, så är orlofssedeln en — cessionsansökan.

Svangren slog ned sitt öga. Han kände sig träffad.

— Arbetstagarens sinne, fortsatte Håkansson, kan bibehålla sitt lugn och sin jemnvigt. I allmänhet fullkomligt fri ifrån alla de retande, sinnesstörande bekymmer, som tränga sig in på arbetsgifvaren, framlefver han ett lyckligt, väl tarfligt, men husligt familjelif. O, nej, herr fabrikör, jag vill icke för mycket godt blifva förvandlad till egare, till arbetsgifvare! Den trefnad, jag nu eger, skulle helt säkert då öfvergifva mig. Må gerna kristallkronor stråla i edra rum, men glädje och lugn sprida sitt ljus i min själ; må öfverflöd och prakt gifvas på edra bord, men obekymrad tillfredsställelse sitta vid mitt. Jag afundas ingen, men vill icke heller hafva något att afundas. Jag är nöjd med min lott och prisar himlen — som födde mig till arbetare. Jag är lyckligare än ni.

Svangren hade intet att svara.

— Jag är nöjd, glad, frisk och finner alla mina behof dagligen fylda. Hvad kan jag önska mig mera?

X.

En månad hade passerat. Hr Svangrens våning var starkt upplyst. Den ena vagnen stannade efter den andra vid porten, och längs den skimrande fönsterraden rörde sig, såsom ett lifligt skuggspel, en talrik skara af gäster.

— Hvad är på färde? frågade man på gatan.

— Bröllop! svarade man.

— Det är fabrikör Svangren, upplyste man vidare, som firar sin förste arbetares bröllop. Se der visar sig bruden i fönstret.

Och i detsamma framträdde bruden, ledd af brudgummen. Klädd på ett enkelt, men älskvärdt sätt, med krans och krona, var hon verkligen intagande.

— Ett jublande bifallssorl helsade henne från den talrikt församlade folkskaran utanföre.

Brudgummens ansigte strålade af glädje.

Alla arbetarne på den Svangrenska fabriken voro såsom bröllopsgäster inbjudne.

Vid bröllopsbordet tillkännagaf herr Svangren, att han bildat en enskild pensions- och byggnadskassa för sina arbetare, hvarigenom han sammanknöt så mycket fastare vänskapsbandet emellan sig och dem.

Under de kommande åren utvecklade sig herr Svangrens affärer allt mer och mer, utan att hans faderligt omvårdande och goda förhållande till arbetarne någonsin förändrades. I pensions- och byggnadskassan afsatte han årligen en viss procent af behållningen och betryggade derigenom fullkomligt de arbetandes ålderdom. Hans anseende och förtroende bland sina jemlikar stodo jemväl i ständigt stigande. Vid flere påföljande riksdagar valdes han till riksdagsman inom borgareståndet. I allmänhet nitälskade han för alla fosterländska och tidsenliga förbättringar, men framförallt omfattade han med lif och värma såväl frågan om en ny kreditlagstiftning, som arbetets fria rätt, tvenne frågor som på senare åren äfven blifvit lösta på ett sätt, som betryggar affärslifvet, såvidt lagstiftningen förmår göra det, och befrämjar den fria företagsamheten.

RUM ATT HYRA.

En vän hade åtagit sig, att i Dagbladet annonsera, att en resande önskade hyra tvenne vackra, välbelägna rum, med möbler och uppassning. Anländ till hufvudstaden, lemnades mig ett stort antal derå inkomna svar med ty åtföljande adresser. Jag hade nu fritt val och begaf mig ut, för att se mig om. Det första stället, jag besökte, var huset N:o 00 vid Malmtorgsgatan, tre trappor upp. Huset var vackert och välbeläget samt uppgången snygg; men innan jag hann sista trappsteget, nådde mig de obehagliga ljuden af en sönderbråkad ouvertyr, och jag förskräcktes vid blotta tanken på ett sådant accompagnemang till min blifvande bostad. Då jag bultade på dörren utkom ett frodigt och välmående fruntimmer, klädt i schal och tofflor. Det enda lysande i hennes utseende var en finne på näsan.

— Kors, sade hon, det var bara för roskull, som vi inlemnade den der lappen till svar på annonsen; hvarken min man eller jag kunde tro, att . . .

— Kan man få se på rummen, sporde jag.

— Obeskrifligt gerna! Det är synd att min man . . .

Då vi inträdde i rummen, voro de ostädade. På ena sidan i yttre rummet stod en klädkorg, med några bylten i, och i inre rummet lågo ännu soporna qvar.

— Ack, om vi kunnat föreställa oss, att någon skulle komma hit, hade vi allt städat bättre i ordning; men min man . . .

— Och en charmant utsigt, tillade hon, en rigtigt charmant utsigt; min man är så förtjust, att jag . . .

Jag tittade ut genom fönstret, och man hade verkligen en "charmant" utsigt, men öfver bara en ändlös massa af tegeltak.

— Vi se här ända till . . .

— Tak från tak, ganska rätt.

— Och när solen eller månen skiner på dem, så sitta jag och min man . . .

Ljuden af ett taktlöst spelande på ett ostämdt piano nådde mig i detsamma.

— Hvem är det, som spelar så förtjusande, frågade jag.

— Ah, fortsatte hon. Ni älskar musik, kan jag höra, precis som min man. Hvad det är roligt, när herrarne älska musik! Det bevisar bildning, det. När jag hör musik kan jag rigtigt dåna af förtjusning — och min man se'n — han är alldeles tokig i musik.

— Men hvem är då den förtjusande varelsen, som spelar, upprepade jag.

— Det är panten af min och min mans kärlek, det är vår lilla egen engel, ack, det är Göthilda sjelf. Hon är en verklig talang, skall jag säga; min man . . .

— Er man är kännare?

— En stor kännare, det skall gud veta. När vår engel derute dunkar rigtigt på, blir han alldeles utom sig af förtjusning.

— Dunkar? Ni får kanske äfven erfarenhet deraf?

Huru den goda frun uppfattade min fogliga hemställan, vet jag icke, men nog märkte jag, att finnen på hennes näsa lyste med en ovanlig glans.

— Ni kan aldrig tro, min herre, hvad det är roligt, att vara mor åt en talang!

— Och att vara gift med en kännare.

— Ni har rätt. Min lilla engel, skall jag säga herrn, har nu hållit på med skapelsen af Muzard — hon menade Mozart — en hel månad, och hon är ännu ej fylda tio år? Hvad tycks om det? Min man . . .

— Skapelsen af Muzard?

— Ah! så heter han, Muzard, ja! Herrn känner väl honom, han, som var så stor, att sjelfva Paganini var ingenting emot honom.

— Ack ja, så är det. Paganini behöfde ändock en sträng på sin violin, då, som ni väl vet, den der Muzard ej lärer behöft någon.

— Precis han, ja, af hvilken vi nu hafva våra prägtiga höstkonserter i trädgårdsföreningens lokal!

— Alldeles det. Och med hans skapelse har er tio-åriga engel hållit på med en hel månad.

— Hvad stort skall bli, skall begynnas i tid, säger min man.

— Hvad krokigt skall bli, skall böjas i tid, kunde han också säga.

— Talangerna, liksom annat folk, ha alltid det värsta väglaget i portgången, men det är förvånande med hvilken fermeté . . .

— Hon går på — i portlidret. Det är ganska förvånande.

— Ack ja!

— Går hon på, som hon börjat, kan det ej slå felt, att hon icke med tiden kommer att alldeles hänföra sin pappa och sin mamma.

Under lifligt erkännande att rummen voro förträffliga och utsigten alldeles förtjusande samt ej mindre intagen i en fru, som hade sin man oupphörligt på läpparne och hvars moderskärlek afgudade den tioåriga engelns talang, var jag på vägen att lemna henne, med löfte att återkomma, i den händelse jag ej erhöll några rum, som föllo mig mera i tycket; då i detsamma en sidodörr öppnades och — engeln kom inrusande.

Engeln var blek, engeln var uppnäst, engeln sprang i nedkippade skor, med smutsiga papiljotter i håret: en, i sanning, täck upplaga af himmelrikets skönheter. Att engeln var en hungrig engel, syntes af den smörgås af en half kakas storlek som hon med glupande ifver förtärde.

En förbannadt vacker engel, tänkte jag, och gick.

Nästa adresskort vägledde mig längst upp på Norrlandsgatan. Här möttes jag af en man, undersätsig och bastant, med långt, mörkt hår, yfviga polisonger och en haka — orakad sedan sista söndagen.

Klädd i en lång grön paletå, såg han ut som en engelsk porterbryggare, om icke till och med som en porterbutelj, förstås likväl i kolossala former, korkningen inberäknad.

— Det visste jag, sade mannen, sedan jag tillkännagifvit

mitt ärende; herrn kunde ej annat än fästa afseende på min biljett. Jag är en human man, mycket human, förbannadt human man. Man känner mig i hela Stockholm.

— Det är väl möjligt; men för mig är min herre alldeles obekant; endast er adress, ej ert namn, stod utsatt i biljetten.

— Min adress och mitt namn äro alldeles ett och detsamma. Huset N:o ** och jag, Petter Johan Ålbom, är precis detsamma. Tomt som tomt. Men låtom oss bese rummen. Vackra rum, rigtigt förbannadt vackra rum!

Vi inträdde.

Rummen voro små och ruskiga. Taket var nedrökt, golfvet grått, tapeterna trasiga.

— Förbannadt vackra rum, upprepade han, som ett repeterur.

— Dessa rum, anmärkte jag, äro icke reparerade på många år.

— Reparera mig här och reparera mig der, svarade min lefvande porterbutelj; icke på 12 år, herre, har någon fått förändra här så mycket som en flugfläck en gång. Dessa rum ha' varit min fars, och som rummena voro, då han dog, förblifva de tills jag dör. Skulle jag, som älskade min far så förbannadt, skulle jag ändra något här — det vore förbannadt!

— Men . . .

— Denna fläck, min herre, är ett dyrbart minne efter hans peruk, hvilken han alltid brukade upphänga på denna spik. Och dessa här siffrorna — herrn ser siffror här — äro ritade af hans egen hand. Han hade sin hufvudbok här, skall jag säga. Å, det var en förbannadt klok gubbe, min far. Hålet här på tapeten är gjordt af hans egenhändiga stöfvel till och med. Och detta skulle jag förändra? Ah, då känner herrn ej mig, Petter Johan Ålbom, som hela Stockholm känner.

— Men — återtog jag ännu en gång — men . . .

— Inga tal, min herre. Summa summarum: rummen äro vackra, förbannadt vackra — och utsigten sedan . . .

Jag tittade ut och en krogdörr låg midt framför mig.

— En förbannadt vacker rörelse, det der, fortsatte originalupplagan; det är lif och lefverne der, skall jag säga herrn, ett förbannadt roligt lif. Nåå, herrn tar rummen?

— Nej, jag tackar! jag kan ej ha den förmånen.

Som mannen nu pustade ett ögonblick, begagnade jag tillfället att säga ett ord.

— Men efter herrn älskar dessa rum så högt, hvarför bebor herrn dem då icke sjelf?

— I min fars rum vill jag ej lefva — i dem vill jag dö; när jag känner den sista stunden nalkas, skall man få bära in mig hit. Jag skall ligga lik här.

Jag aflägsnade mig.

Den tredje biljetten förde mig ner i Mäster Samuels gränd. Huset, hvari jag efter anvisning inträdde, var litet och oansenligt. Till venster i porten mötte mig en flicka, omkring 17 à 18 år. Blommorna voro nyss utspruckna på de fina, i grunden bleka kinderna och färgade dem med en matt rodnad. Ansigtet egde ett intagande, själfullt, ehuru något lidande behag. Smärt, nästan rankig, var hon en späd aprilblomma. Man kunde ha trott, att hon i sjelfva verket var mycket svag till och med sjuk, och att hennes helsa endast var en dröm om friskhet.

Då jag uppvisade adresskortet, skiftade hon hastigt färg.

— Kan man få se rummen? frågade jag.

— Ack, min mamma är ej hemma, genmälte hon, och en blyg färgskiftning darrade en sekund på kinden.

— Din mamma är borta, och du kan ej visa mig rummen?

— Hvarför icke? Följ mig!

Hon införde mig i ett litet snyggt och ganska nätt, men tarfligt rum.

— Blott *ett* rum, anmärkte jag. Jag annonserade om tvenne.

— Vi hafva blott detta enda; och hon såg dervid på mig med en så bedjande, så oroligt frågande blick, att jag förstod, huru gerna hon och hennes mor önskade att få rummet uthyrdt.

— Jag behöfver två rum, min lilla vän; jag kan omöjligt hjelpa mig med mindre.

Det intryck, mitt bestämda svar gjorde, visade sig i kindernas snabba öfvergång till nästan snöhvit blekhet. Inkomsten af detta rum utgjorde helt säkert en väsendtlig del af hvad hon och hennes mor behöfde för sitt uppehälle.

— Hvar är din mamma? sporde jag.

— Ute med litet arbete, och i afsigt att skaffa sig nytt. Vi ha så ledsamt, då vi ej ega arbete.

— Än din pappa då? tillade jag med deltagande.

Åter sprang kindens blekhet upp ifrån liljans hvita färg till rosens purpur. Jag har aldrig sett några kinder mera beroende af själens rörelser, sinnets intryck. För rörelsen af den minsta öfvergång i tanken, skiftade kinderna oupphörligt emellan färgspelets ytterligheter.

— Är han död? fortsatte jag.

— Jag vet ej, återtog hon, knappast hörbart.

Ögonfransarne glänste af klar, skimrande fuktighet, då hon härvid sänkte blicken mot golfvet. Detta så enkla svar kunde, ej missförstås. Lidandet, allra helst då det är det jungfruliga, svaga och veka qvinnohjertats, utöfvar ett mägtigt inflytande. I detta ögonblick förstod jag dess elektriska mottaglighet. Efter en stunds tystnad, hvarunder jag tog plats på en stol, började samtalet igen. Och då jag bemödade mig, att bana mig väg till hennes förtroende, kände jag också snart hennes lilla historia, eller rättare hennes moders.

Hennes mor hade tjenat hos en familj, der en ung vindtböjtel till son förrådt hederns pligt och blifvit far åt denna stackars späda sensitiva, som med darrande fruktan nu förtäljde mig sin ställning. Efter denna tilldragelse hade hennes mor — med ånger i själen och förtviflan i hjertat — blifvit visad ur huset, och sedan dess uppehållit sig och sin dotter med handarbete, o. s. v. Flera år hade på detta sätt försvunnit utan att någon — icke en gång hennes far — brytt sig om dem. Emellertid visste hon att han kort tid derefter gift sig med en sin slägtinge, samt att han lefde på stor fot och egde en dotter.

— Och hon, hans dotter — är väl lika vacker, som du, kan jag gissa.

Flickan svarade mig icke, men sänkte ögonen till golfvet. Uttrycket i ansigtet var så eget och besynnerligt, att jag ej förmådde förklara dess betydelse.

— Icke? sporde jag igen.

Händelsevis kom hon i detta ögonblick att kasta ögat ut genom fönstret, och dervid flög ett utrop öfver hennes läppar.

— Se! ropade hon, se!

Äfven jag tittade ut.

— Der går hans dotter, tillade hon, med en röst, full af vemod.

Det var omöjligt att draga mina blickar ifrån den på gatan förbivandrande figuren.

Gestalten var liten, hoptryckt, nästan ett vanskapligt nystan såsom menniska. Ehuru insvept i en modern sidenkappa, syntes att hon var puckelryggig. Gången var haltande och ojemn. Ansigtet var stort. Ögonen gråa och utstående. Munnen något öppen, och, för hvart steg hon tog, rörde sig tungan fram och tillbaka på nedra läppen. Man kunde ej misstaga sig, hon hade engelska sjukan. En betjent ledde henne under armen.

Hvilket besynnerligt spel af ödet?

Här, i den låga, tarfliga boningen, satt den rike mannens förstfödda, så ren, så skön, så älskvärd, en mild och ungdomligt blomstrande fantasi af naturen, och likväl — okänd af sin egen far, qvald af nöd, armod och bekymmer — förskjuten och förglömd af den, hvars glädje och lycka hon skulle kunna ha blifvit.

Der åter vandrade hon, hans andra dotter, den af lagen, i stöd af kontrakterad kärlek erkända, berättigad att bära hans namn, ärfva hans förmögenhet, tillgodonjuta hela hans faderliga omhuldande; der vandrade hon — en ful vanskapling, en missprydnad för sitt kön, en obehaglig syn, ett lefvande lik, en ständig förebråelse för sin far och hans ungdomsförvillelser.

Så hämnas naturen!

Då jag åter utkom på gatan, hade jag förlorat böjelsen, att på detta sätt vandra fram och åter och spörja efter rum. Händelsen förde nu en bekant i min väg, och då jag för honom berättade orsaken, hvarföre jag var ute, gaf han mig anvisning på tvenne vackra och trefliga rum, i hvilka jag nu befinner mig särdeles väl.

DIAMANT-RINGARNE.

I.

— Det är varmt, förbannadt varmt i dag, pustade Henning till sin sidokamrat Mauritz. Gå vi ned på Strömparterren och svalka oss litet?

— Som du vill. Det är verkligen mycket varmt. Jag tror att vi på länge ej haft en så het dag.

— Vi äro också midt i Juli. Julisolen bränner. Låtom oss gå ned!

De samtalande vännerna lemnade Norrbro.

Strömparterren är med allt skäl ett af hufvudstadens älsklingsställen. Under sommarmånaderna, då denna lilla plats står i sin fulla fägring, är den en intagande oas midt i hufvudstaden. På tvenne sidor omsluten af Norrströms alltid sisyphiarbetande dubbelarmar, utbreder sig en klar vattenspegel midt framför densamma. På denna täcka, gröna platå, kringdansad af böljorna, inandas man, i färgskiftande popplars lätta skugga, en frisk, ren sjölufts behagliga flägtar. Och af hvilket sceneri omgifves ej platsen! På den ena sidan höjer och utbreder sig det kungliga slottets arkitektoniskt storartade, praktfullt härliga façad, och på den andra sidan reser sig den kungliga teaterns, om ej i sköna dock alltid i solida former ståtliga byggnad, vid hvars fot å ena sidan Gustaf II Adolfs, och å den andra sidan Carl XIII:s torg vidga sig. Ej mindre tilltalande utsigter öppna sig midt framför dig, den klara, vågiga vattenvägen åt Djurgården. Palats vid palats, holme vid holme, skepp vid skepp utgöra denna taflas sidostycken. Lif och rörelse, natur och konst bryta sig här i tusende med hvarandra täflande motsatser, öfverallt fängslande uppmärksamheten. Och blickar du

tillbaka — hvilket vackert fondstycke! Norrbro, storartad i sin stil, lifvande i vimlande folkmassor och åkdon! —

Strömparterren, nu så rik på trefnad och inbjudande behag, ett skönt epigram af vår hufvudstads så hänförande natur, var dock länge ett stenröse, vid hvilket endast då och då en och annan fiskarebåt lade till. Tiden förändrar emellertid allt. Konst och skönhets-sinne, med den fria företagsamheten i spetsen, äro stadde på ständiga upptäcktsresor, sökande efter hvad som kan påkalla deras förädlande bearbetning. De upptäckte och eröfrade slutligen äfven detta lilla ställe. I våra dagar är emellertid ej endast fråga om njutningar för själ, sinne och hjerta; det materiella välbefinnandet spelar också en vigtig roll, och med allt skäl. Så väl i andligt, som verdsligt afseende heter det: Leben und leben lassen! På samma gång, som Drätsel-kommissionen i konstens namn här ordnade en intagande lustgård, anlade konditor Behrentz ett ej mindre tilldragande schweizeri. Det är något särdeles väl både tänkt och verkställdt i så väl den enas som andras sätt att samtidigt i detta fall ha sörjt för samtidens icke blott behof af en tilltalande och vacker hviloplats, utan på samma gång äfven för den stora allmänhetens välbefinnande. Deras vackra bemödanden hafva onekligen också slagit an, både i andlig och lekamlig måtto.

Att esteticera är visserligen icke alltid detsamma, som att pokulera. I Strömparterren gör man likväl det ena på samma gång, som det andra, omdoftad af prunkande blomväxter, smekt af svalkande vindar, vid det milda suset af gungande böljor, omgifven på alla sidor af glada ansigten, midt i en ständigt ny och skiftande panorama af brokiga scener och detta allt vid en doftande mocka, perlande champagnebuteljer och kristallklara glas Hvar kan man njuta af en glad stund behagligare än här?

Ananasglaset har också en ädlare aromatisk smak här, än annorstädes. Sodavattnet är här friskare, cigarren doftar här lättare.

Och politiken sedan . . .

Ah, svensken, den tröge svensken blir här vältalig, inspirerad, lifvad, som en äkta parisare.

I Maj är Strömparterren den naturliga proflapp, hvilken Stockholmsboarne med nästan brinnande ifver studera och examinera, för att komma underfund med huru långt våren framskridit. Man skulle kunna tro att hufvudstadens invånare

då äro botanister allesammans. När poppelkronorna börja att grönska, är det en nyhet, för hvilken man glömmer till och med Lamartines sista tal i Nationalförsamlingen. Det är en annan, högre vältalighet, som nu hänför sinnena: naturens egen. Och när foglarne börja att qvittra på grenarne, låter man Jenny Lind fara sin kos, hvart hon behagar. Man har annat nu att tänka på, man gör upp sina planer för sommaren. Med den första narciss, som utslår sina hvita blad på rabatterna, börja också embetsmännens ferier, gossarnes skollof, affärsmännens resor, brunns- och badnöjena för le beau monde och djurgårdspromenaderna för alla.

Behrentz öppnar sin butik. Det är sommarens bebådare, som kommer. Behrents är Stockholms gryende sommarsol. Ångfartyget Necken lägger till. Det är Stockholms bästa och första sommarsjöfogel. Djurgården står i full prakt. Det är Stockholms sommar, som sjelf kommit. Utflygter och lustfärder florera. Det är sommarens säsong.

Men småningom börjar hufvudet på Behrentz att luta och Neckens resor bli allt fåtaligare och fåtaligare. Det är September, som går in. Träden gulna, blommorna vissna, vindarne klaga och vågen sqvalpar vid strandhällen.

Der purpurglödande rosor och glada ansigten förr endast strålade, flamma nu tivolilampor. Der vågen och vinden förr ensamme spelade skapelsens odödliga toner, klinga nu dånande messingsinstrument.

I de mörka bersåerna hviskar ett och annat förälskadt par, och på de sandiga gångarne dricka några unga vänner brorskål med hvarandra.

Det är hösten i Stockholm, som kommit. Tiden går framåt. Den lefvande verlden börjar att blifva allt mer och mer sällsynt i Strömparterren. Med en djup suck stänger Behrentz sitt schweizeri, och all naturen suckar omkring honom. Vintern i Stockholm börjar.

Strömparterren är hufvudstadens lefvande Stockholmsalmanacha, men en praktupplaga likväl, illustrerad af en natur, så skön, som man kan få se den.

Det var till denna plats, som Henning och Mauritz begåfvo sig, då de lemnade sjelfva bron.

II.

— Här är guddomligt, utropade Henning, då han hoppade ned från sista trappsteget, och hans bröst höjde sig dervid, under det han inandades den friska, från Mälaren kommande vinden. Jag tycker likväl hvad du skall njuta af vårt lif och vår natur här uppe i Stockholm, du, som kommer från rama bondlandet och icke har sett någonting förr. Hu, hvad ni ändå måste ha tråkigt der nere på landet; ni hafva inga omnibussar, inga små trefliga ångfartyg, ingen ananaspunsch, inga flickor, inga spektakler, ingen Djurgård, och hvad som är ännu värre, ingen Strömparterr. För tusan, jag är långt hellre extra notarie här i hufvudstaden, än landshöfding i Getapulien.

Då Henning slutade, ljöd en trumpetstöt från ena sidan af parterren.

— Du vet ej hvad det der vill säga, kan jag tro, fortsatte Henning. Ha, ha, ha! Du känner dig en liten smula öfverraskad af allt, hvad du hör och ser. Jo, jo, men, vi äro icke hufvudstadsboar för inte heller! Här går det annorlunda till än på bondlandet, men trösta dig, du skall snart vara invigd i Stockholms mysterier, såvida du eljest vill taga lektioner af mig. Lita på att jag har reda på saker och ting, för fan, jag har ju också genomlefvat mera än en roman här och alla möjliga slags noveller och komedier, till och med farser. Vill du kanske göra en liten rutsch ut till Djurgården? Hvad säger du om förslaget? Det är godt, menar jag. Blå porten är en bekantskap att göra. Charlotte på Franska värdshuset är en tjuserska af första ordning. Vi äta våra aborrar på Blå porten och dricka vårt kaffe hos Charlotte. Hon är en äkta Stockholmska; har eldiga, stora, präktiga ögon, alldeles som en spanjorska. Det ligger någonting, som Sergel brukade säga — tusandjefla i dem. Men tänderna — tyst! — tala aldrig om dem. De skimra och glänsa som solen i en stickelbärsbuske. Skola vi?

Och återigen klingade en ny trumpetstöt.

— Necken signalerar för andra gången sin resa. Charlotte var med, skall du veta, på Lyktan i verlden och lyste der så, att mera än en blef förbländad af henne. En lång och ståtlig flicka. Ingen kan bättre än hon skänka oss en glad dag

Den satans ungen kan ordentligt vrida om hufvudet på en stackare. Nå-å, hvad funderar du på?

Mauritz hade knappast hört hvad Henning pratade. Hans ögon voro rigtade på ett föremål, som helt och hållet tilldrog sig hans uppmärksamhet.

Han hade sett ett ungt fruntimmer lemna Norrbro och taga vägen utföre trapporna ned till Strömparterren.

Hon nalkades dem.

Hennes utseende, fullt af behag och skönhet, öfverraskade honom. Hon var cendré. Ögonen lågo så mörkblåa, så glänsande spegelklara, som två af en klar sol genomskimrade källor, under en panna af liljor, öfver två kinder af en vårmorgons friska glans. En kortskärmad, endast med en nätt bandros ett smyckad hatt, som hvilade näpet framlutad öfver pannan, betäckte till en viss del luftigt fladdrande, svartbruna lockar. Finare, silkesmjukare garn spinna sällan kärleksgudarne till våra hjertans förderf, än det, som här lekte i fria, lätta och af skönhetsgudinnan sjelf upplagda, luftiga lockar. I hennes ansigte fans något allvarligt och stolt, men som likväl endast gaf åt hennes behag sitt rätta ädla uttryck. Öfver en mun, icke svällande af vällust, men glödande af en nyfödd blommas första purpurdoft, böjde sig, nästan med stolthet, en näsa, så ädel, som om gracerna, täflande med hvarandra i ett mästerprof, här förenade lyckats i ett litet, det mest prydliga och näpna infall. Nedom låg hakan, en klufven, mjuk, i hvitt och ljusrödt skiftande aprikos. Sådant måste stridsäpplet vara, om det skall kunna förleda männen till ett trojanskt krig. Hennes gång var fri och ledig. Hennes växt var smidig. Ungdom och helsa besjälade hennes hela väsende. Det hela var något af Afrodite, då hon ur vågen steg upp på Paphos strand.

— Hvilken skön qvinna! anmärkte Mauritz, visande Henning det unga, intagande fruntimret. Hon öfverträffar allt, hvad jag hitintills sett.

I samma ögonblick, som Henning varseblef henne, skyndade han ifrån Mauritz.

— Beundransvärda, charmanta, hänförande Amanda! Ack, jag talade just nu om dig! Hvilken särdeles lycka att träffa dig! Jag trodde att du var på Djurgården. Tillåter du mig

att presentera min intimaste vän, en ovanligen stor talang, min vän Mauritz.

Helsningar och komplimenter.

— Var det icke ganska eget, att jag knappast hunnit säga dig, Mauritz, hela den tillgifvenhet, som så uteslutande och obegränsadt fängslar mitt hjerta med så många sköna och ljufva band, förr än — men du ser förundrad på mig — ack, jag förstår — ha, ha, ha! jag har verkligen glömt att för dig nämna — min fästmö.

Mauritz kände att han rodnade; men då han blickade på Amanda, flög en skimrande lätt rodnad äfven öfver hennes kinder.

— Du ämnar dig ut till Djurgården, der din far längtar efter dig, återtog Henning; hvad jag är lycklig, äfven jag ämnar mig dit! Hvilket sällskap! Hvilken ljuf stund!

— Ämnar du dig till oss? frågade Amanda.

— Du kan med skäl göra den frågan; men min vän Mauritz och jag hafva affärer att uppgöra der, som omöjligt tåla något uppskof. Vore det mig möjligt, ack, tro mig, ingenting skulle kunna förmå mig att åsidosätta nöjet att med dig få prata bort en stund; nu återigen — gudnås — pligterna gå framför allt, pligterna . . .

Mauritz erfor en känsla af förtrytelse, ju mera han hörde på Henning. Det föll honom visserligen icke in att dementera sin vän, men han förlorade aktningen för honom.

— Du har kanske glömt, att det är min födelsedag i dag, tillade Amanda.

— Vid himmelen, det är ganska sant! Men då jag icke dess mindre nödgas vägra mig det nöjet att följa dig, finner du säkert huru vigtiga de affärer äro, som nu upptaga min tid. Ja, ja, det är ganska rigtigt; det är verkligen din födelsedag i dag, ehuru jag af glädje att så här oförmodadt träffa dig, glömde att lyckönska dig. Lycka till, charmanta Amanda, mycken lycka! För tusan, huru skall jag kunna ordna saker och ting så, att jag åtminstone på en stund skulle kunna få göra min visit hos dig. Hvad säger du, Mauritz?

Mauritz teg.

— Du tiger; ja, jag förstår. Det är omöjligt; men i morgon, i morgon tillhör jag dig hela dagen. Hvilken skön morgondag väntar mig icke! Nu får jag trösta mig med det

gamla ordspråket, att den, som väntar på något godt, icke väntar för länge.

Färden till Djurgården var snart tillryggalagd.

Under det Henning pratade, hade Mauritz haft tillfälle att ostörd betrakta den sköna qvinnan. En gång hade Amandas och hans ögon mött hvarandra. Båda rodnade. Mauritz, ehuru först på senare dagarne anländ till hufvudstaden, saknade icke verldserfarenhet. Han såg allt för väl att Hennings förklaringar icke voro tillfredsställande för henne. Hennes ansigte uttryckte missnöje, ehuru hon sökte att dölja det. Hvad Henning yttrade, egnade sig ej heller att väcka någon varmare hjertlighet. Sjelf tycktes han likväl ej märka någonting. Han blott pratade, utan att så noga lägga någon vigt vid hvad han sade. Mer än en gång bemödade han sig att indraga Mauritz i samtalet; men det lyckades ej. Endast några få anmärkningar undföllo denne under vägen, men han inlade i dem hela sin själ, hela den värme, som ögonblicket ingaf. Amanda lyssnade uppmärksamt till hans ord, och han såg att hennes blickar dervid flögo emellan honom och Henning, liksom jemförande dem med hvarandra.

Nu landade det lilla ångfartyget vid Djurgården.

Amanda hoppade i land och med en artig helsning aflägsnade hon sig.

— Du har behandlat henne orätt, erinrade Mauritz.

— Bah, genmälte Henning. Skulle jag åsidosätta ett nöje, ett verkligt nöje med dig, för att sucka en hel eftermiddag? Nej, tack, min bror! Hon älskar mig i alla fall alldeles för mycket, så att jag ej har något att befara. Var lugn du, min bror. Eljest är det ett godt parti, skall du veta. Hennes far är rik, som en Cræsus. Money får jag, och det i parti. Kom nu, och låt oss ej mera tänka på den saken.

Mauritz kände sig sorgbunden. Han kunde ej förklara orsaken. Han hade aldrig älskat, aldrig poetiserat. Några idéaler hade ej sväfvat för hans fantasi och förvridit hans hjerna. Han var en vanlig man, utrustad med ett varmt, öppet och friskt hjerta. Då en skön, enkel och sann natur någon gång framstod för honom, hänfördes han lätt, och han hade aldrig sett en natur, skönare än den, som nyss strålat emot honom ur Amandas ögon och rodnat honom till mötes från hennes kinder.

III.

Då Amanda försvann från Mauritz och Henning, tog hon af djurgårdsvägen till höger och följde den till en af de vid sjöstranden belägna, täcka och trefliga sommarboningar, som, omgifna af blommande spaljerer och rabatter, pryda platsen nedanföre de höjder, der Bellmans byst är uppställd. Då hon öppnade den väl arbetade, lätta grinden till parterren framför villan, mötte henne en tjenare, som underrättade, att hennes far på förmiddagen och under hennes besök i hufvudstaden mottagit några gäster, samt med dem begifvit sig till Franska värdshuset och der inväntade äfven henne. Amanda fann icke något ovanligt häri, men icke heller något vanligt. Hennes far brukade någon gång, ehuru det visserligen icke inträffade ofta, intaga sin middag der. Hon vände således om, följande anvisningen.

På hennes stolta panna hvilade ännu ett moln af missnöje med Henning. Hon kunde ej dölja för sig att hans uppförande varit mindre uppmärksamt, och icke motsvarade hennes förutsättning. Det var hennes födelsedag, men i hans försäkran att han ihågkommit det, trodde hon sig ha förmärkt en nästan uppenbar motsats. Han hade förklarat att affärer hindrade honom att följa med henne hem; hvilka affärer har väl en ungkarl att egentligen uppgöra på Djurgården? Då han tillsporde sin vän Mauritz, om deras tid tillåt dem att följa henne, hade denne, utan att svara ett enda ord, endast förvirrad och förlägen betraktat honom. Hennes hjerta led vid tanken härpå. Hans prat hit och dit föreföll henne nu konstladt och platt och hans uppsluppna och glada lynne såsom verkligt lättsinne. Den ena tanken följde den andra i samma rigtning, och hon började allt mer och mer frukta att hon misstagit sig på honom. Oemotståndligt drog hon en djup suck.

För hvarje flicka är den dag, då hon fyller sitt tjugonde år af en viss större betydelse, än de öfriga födelsedagarne: hjertats jungfruliga myndighet kan nemligen sägas begynna från denna dag. Tankens mognade frukter börja då att allt mer och mer framglänsa mellan de blommor, som allt hitintills fylt hennes själ. Lifvets verklighet leker ej mera bland bara illusioner, utan dess sanning träder äfven nu upp och den unga

tärnans barm häfver sig underligare och allvarligare, allt som hon känner dess närvaro.

Amanda fylde tjugo år, kanske kände hon också derföre djupare nu än eljest missnöjet med Hennings afslag att följa henne, och det sätt, hvarpå han gjort det.

— Om han verkligen älskade mig, anmärkte hon slutligen, skulle han säkert utan någon påminnelse hjertligt lyckönskande, inställt sig. Och nu . . .

— Affärer? jag har aldrig förr hört talas om att han haft några affärer. Och affärer på Djurgården, och det vid denna tiden på dagen, och vännens blick sedan?

Amanda kände sig förstämd.

Tankarne jagade bort rosorna från hennes kinder.

— Denne Mauritz, hans vän, hvilken jag icke sett förr än i dag, som jag icke känner och icke det minsta bryr mig om, han skulle säkert icke ha handlat på det viset.

— Det låg något i hans utseende, framförallt i hans blick, som öfvertygar mig derom.

Hon sjönk i funderingar inom sig sjelf.

— Men är han väl bättre än Henning? Äro kanske icke alla herrar lika ostadiga, lika lättsinniga, lika hjertlösa?

Hon stannade ett ögonblick vid denna tanke, och derunder lade sig en liten skrynka mellan ögonbrynen. Hon var missnöjd med alla.

— Nej, nej, tänkte hon snart vidare, denne främling skulle sjelfmant ha infunnit sig vid en högtidsdag för mig, sådan som denna.

Och hennes ansigte ljusnade åter.

— Jag läste det i hans varma, blåa öga; jag såg det på hans öppna, redliga panna; jag förstod det af det ädla, allvarliga uttrycket i hela hans ansigte. Det fans något deri, som sade mig att han ogillade Henning. Ja, han skulle ha kommit.

Hon blef åter god på alla.

Det finnes ögonblick, då man är blott förstånd.

Amanda erfor det kanske för första gången i sin lefnad nu.

Känslans ingifvelser hade ett ögonblick beherskat henne; nu återtog förståndet sitt välde och hon förskräcktes för sig sjelf öfver den rigtning hennes tankar tagit. Hastigt

for handen öfver pannan, liksom för att bortjaga den bild, som uppskrämde henne. Förståndet är känslans återvändsgränd.

I detsamma inträdde hon på Franska värdshuset och mottogs af sin far.

— Kom, kom! ropade gubben emot henne, jag har något, som jag vill öfverraska dig med. Kom! kom!

Fryntlig och glad öppnade han dörren till ett par rum i öfre våningen. Knappast hade Amanda inkommit, förrän ett utrop af hjertlig och glad öfverraskning ljöd från hennes friska läppar.

Två vänner, ungdomsvänner, pensionskamrater, hastade emot henne, Josefina och Laura.

— Så äro vi då tillsammans åter! pratade Amanda. Och att ni kommo hit i dag, ack, hvad ni äro snälla! Ni erinrade er säkert, ni, att det var min födelsedag. Nå, jag har ej heller tänkt glömma er, då ni fylla tjugo år.

— Jag tycker om dig, svarade Laura skrattande; du lofvar oss det, men glömmer bort en sak . . .

— Hvad skulle jag glömma bort?

— Att så väl Josefina, som jag, redan i fjol fylde vårt tjugonde år.

Och alla tre flickorna skrattade rätt barnsligt med hvarandra.

De trenne flickorna voro ganska olika, men icke dess mindre hyste de en innerlig tillgifvenhet och vänskap för hvarandra.

Amanda var cendré, Laura blond och Josefine brunett. Flickornas karakter motsvarade nästan också dessa färger. Laura var yr och glad, lekande och barnslig; hon skrattade nära nog beständigt, eller åtminstone spelade ett skälmaktigt leende nästan oupphörligt på den svällande drufklasen, som bildades af hennes läppar. Josefine deremot var dyster, nästan melankolisk. Hon talade icke mycket, men kände djupt. Då hennes hjerta någon gång öppnade sig för vänskapen, flödade det likväl öfver af varma ord, födda af den hänförelse, som ögonblickligt beherskade det. I sådana stunder — de kommo dock sällan — brunno hennes ögon af en stark eld, och hennes kinder glödde. I hennes barm bodde en stor rikedom af kärlek, beredd på alla offer för den, hvilken hon en gång lärt sig att älska. Hvad Amanda var, känna vi. Hos henne fans någonting visserligen ljuft och mildt, men ändock öfverläg-

gande och sjelfkänsligt, någonting liksom förmedlande emellan Lauras blonda, yra glädje och Josefines brunetta, dystra allvar.

Bredvid hvarandra bildade de en vacker bukett af olika färgskiftningar och ingendera af dem var vackrare, än då de alla tre voro tillsammans.

Amandas far var en god, redlig och vänlig gråhårsman, som lefde lika mycket för henne, som han beundrade henne.

Hennes vilja var aldrig en lag för honom, den var hans glädje; men också var hennes vilja aldrig någonsin en blott nyck, utan ett godt hjertas och ett godt omdömes ingifvelse.

Hvad hon önskade, det önskade alltid han, och hvad han önskade, önskade äfven hon. Hon var en telning, som bar samma frukt, som det träd, ifrån hvars rot den uppvuxit.

Gubben tyckte mycket om barn, Amanda gjorde det äfven.

Han hade i början ämnat att icke på något festligare sätt fira hennes födelsedag, än att blott hembjuda några af sina små favoriter i granskapet, ett par, tre barn, vid hvilkas glädje och oskyldiga lekar han kände sitt hjerta lifvas och uppfriskas; men då Amandas ungdomsvänner så oväntadt inträffade, vaknade lusten att göra henne, då hon återkom från staden, en liten öfverraskning, och han begaf sig med dem till det ställe, der de nu befunno sig.

IV.

Medan uppassaren var sysselsatt att ordna middagen, tog han barnen med sig i ett af rummen, för att låta flickorna ensamma prata med hvarandra. De hade ej sett hvarandra på länge.

Alla flickor hafva hemligheter; ingen är utan. Hvar och en af dem kommenterar oupphörligt en liten nyss börjad, aldrig förr än vid brudpallen afslutad roman eller åtminstone novell; någon gång slutar den icke en gång der, utan erhåller vid detta vigtiga tillfälle sin mest invecklade karaktер. Det hör dock till undantagen. I alla fruntimmersromaner, i alla fruntimmershemligheter spelar kärleken hufvudrollen. Ifrån abc-boken och till kokboken är ett långt tankstreck, men

detta tankstreck betyder för qvinnan — kärlek. Kärleken är så länge för flickan en hemlighet, tills hela hemligheten blir för henne bara kärlek. Kärlek och hemlighet äro nästan synonymer i den unga qvinnans så väl blomster- som finger- och ögonspråk. Qvinnan känner af pur instinkt alltid dessa språk. De hafva också sin grammatika i hennes hjerta. Det är icke en latinsk grammatika det, utan naturens egen. Naturen och qvinnan, — vi söka utforska dem, vi tro oss ha upptäckt de lagar, som styra dem, men nya uppäckter bevisa oss, att vi ständigt stå vid dörren af en ny hemlighet. Skola dessa evigt förblifva olösliga gåtor? Troligtvis. Och hvarföre? Derföre att naturen är sjelf en qvinna, och qvinnan är bara natur. Hos mannen löpa alla hans hemligheter tillhopa i hans verksamhet, i hans förstånd och omdöme, i hans eftertanke och begrundningar; hos qvinnan sammanlöpa de i hennes hjerta. Det är skilnaden emellan könens egenheter. Hvarje flicka, sade vi, har sin hemlighet; hon har det, emedan hvarje flicka har sitt hjerta. Liksom en mor bär sitt barn vid sitt bröst, bär flickan sin hemlighet vid sitt hjerta. Endast andra mödrar förstå en moders kärlek till sitt barn, endast andra flickor förstå en flickas kärlek till sin hemlighet. Öfverallt, hvarhelst man drager fram genom sällskapslifvet, ser man huru de unga flickorna sluta sig tillhopa, nästan skiljande sig från de äldre. Inträder en karl till dem — märk — de tystna genast; men knappast har han hunnit lemna dem, förrän ett lifligt sorl åter går genom den täcka församlingen. Vet ni hvad de då tala om? I denna cirkel af sköna ögon, af blomstrande kinder, af leende läppar finnas lika många fina, ofta nog fiendtliga små diplomater, som klädningar. Den ena vill locka utaf den andra sin hemlighet. Lyckas det — då duar man hvarandra genast. Ur Zeus hufvud framsprang Minerva, ur qvinnnans har diplomatien framsprungit. Låtom oss följa våra tre unga väninnor, och höra de hemligheter, som de förtro hvarandra.

— Komma ni ihåg, hvad vi lofvade hvarandra i pensionen, frågade Laura skrattande de tvenne andra, minnas ni att vi förbundo oss till obrottslig upprigtighet? Ni ha väl ej glömt det?

— Jag är förlofvad, suckade Amanda, och eger således ej mera några hemligheter.

— Det var en vacker syndabekännelse; just då skulle väl du ha så många flera. Än du då, Josefine?

Laura var nyfiken och pratsjuk. Hon ville komma in på något ämne, som var intressant. Kärlek och hemligheter äro alltid intressanta.

Men Josefine svarade ingenting, i stället sänkte hon sina ögon ned emot golfvet.

— Ah, ha! Du har säkert mycket att berätta, du, min goda Josefine; du slår ned ögonen, det är en god början.

Oaktadt Lauras vänliga uppmaningar, ville dock icke något rigtigt öppet och förtroligt samtal komma i gång.

Laura hade emellertid föresatt sig att återknyta samma odelade, fria upprigtighet dem emellan, som egde rum under pensionsåren.

— Låt mig se, fortsatte hon derföre, det är nu två år sedan vi lemnade pensionen; ack, hela två åren, det är förskräckligt — hvilken evighet — och under denna långa tid skulle ni ej ha öfverlefvat något märkvärdigt, något roligt! Det vore besynnerligt. Men jag förstår er allt för väl, ni vilja icke fram med edra små äfventyr. Ni äro försigtiga generaler. Nåväl, så skall jag börja, jag, och visa att jag ännu är densamma öppna, glada vännen, som helst af allt skrattar och pratar och så småningom narrar er att skratta och prata med. Hören nu på mig. Då jag lemnade pensionen, så veten I att min far hemförde mig till Göteborg, der han genast införde mig i sällskapslifvet. Ni må tro, att jag verkligen gjorde litet smått uppseende der. Ingen enda af mina gamla vänner kunde föra sig så väl, som jag. De saknade — förstå ni, grace — än mer — de saknade stil i sina rörelser och i sitt sätt. Man rigtigt beundrade mig, så väl förde jag mig. När jag kom in i en salong, hviskade man till höger och venster om mig, och jag var ej litet stolt öfver — öfver — det vill säga öfver mig sjelf. Mamma och pappa voro alldeles förtjusta i mig. På balerna var jag den första och — ni må skratta så mycket ni vilja — men jag var verkligen den första öfverallt, så artiga voro kavaljererne emot mig. Några närmare förbindelser brydde jag mig egentligen ej om. Jag ville vara fri och ha roligt. Emellertid märkte jag en ung grosshandlare, som oupphörligt följde mina spår. En ganska vacker karl, det är sant, men litet tungsint, så att jag ej rigtigt tyckte om ho-

nom — då åtminstone. Tiden gick. Pappa sade visst många gånger till mig: du skall bli förståndig, mitt barn; men jag klappade och smekte honom, och så fick jag åter roa mig och vara så oförståndig jag ville. Alltjemt följde mig min grosshandlare, som en skugga; och jag vet att man också slutligen allmänt i staden började kalla honom för Lauras skugga. Två år äro långa, men de taga ändock slut. I våras begynte pappa och mamma tala allt mera och allvarligare till förmån för omberörda skugga. Det nästan ängslade mig. Besinna, att fängslas under sina skönaste triumfer. Om det var möjligt, hade jag helt säkert blifvit modlös vid bara tanken derpå. Men jag dansade och skrattade bort föreställningen att bli en annans — andra jag. Jag tyckte att jag ännu ej lekt ut. Jag bad att få slippa ge ett bestämdt svar ännu ett par år, nej; jag bad om ett års frihet, omöjligt; om sex månaders anstånd, nej; om en månads — nåväl — ja! Ack hvad det blef lätt öfver mitt bröst, hvad mitt hjerta slog af fröjd. Betänk också att ha en hel månads anstånd ifrån att tänka på, om man skall gifva korgen eller icke. Lägg härtill att pappa och mamma sjelfve föreslogo mig att resa till Stockholm; o, jag var öfverjordiskt lycklig!

Laura hade yttrat sig med så mycken ungdomlig skalkaktighet, med så mycken okonstlad glädje, med en oskyldig och god flickas naturliga, enkla liflighet, att hon äfven muntrade upp de tvenne andra, men på en gång försvann likväl glädjen från hennes ansigte, och ett betänkligt allvar tycktes vilja intaga dess plats.

— Du tystnar, erinrade Amanda.

— Något ledsamt har händt dig? inföll Josefine.

— Dömen sjelfve, återtog Laura. Då jag gick om bord på kanal-ångfartyget, åtföljd af mina föräldrar, gissa hvilken det var, som jag först träffade der?

— Det är omöjligt.

— Grosshandlaren, min skugga. Det förargade mig litet, emedan jag hade fått lof att vara fullkomligt fri från alla giftastankar en hel månad, och då borde också han haft den artigheten, att ej så der ständigt förfölja mig.

En tyst suck höjde Amandas bröst; också hon erinrade sig, det Henning icke var bland de allra artigaste.

— Emellertid gaf jag mig necken på att spela honom ett

spratt. Jag har också hållit ord, ehuru — gud vet — om jag icke har spelat mig sjelf det största.

— Berätta utan alla mellanmeningar.

— Som sagdt, vi voro om bord, och min skugga stod ordentligt på post bredvid min sida. Pappa och mamma smålogo; jag bet mig i läpparne, utan att säga ett ord. Bland passagerarne upptäckte jag snart en ganska hygglig, ung karl, med modernt hakskägg, som klädde honom särdeles väl. Han såg liflig och glad ut, och det rekommenderade honom mycket i mina ögon. Der, tänkte jag för mig sjelf, der står min hämnare. För att inleda bekantskapen med honom, lät jag min ena handske falla ned på däcket åt den sida, der han stod. Ni förstår, det var en liten metkrok — och ganska rigtigt — den okände hastade genast fram, upptog och räckte mig den med artig uppmärksamhet. Af tacksamhet makade jag åt mig på bänken och bad honom taga plats. Från denna stund var han min andra skugga, och jag uppmuntrade honom så mycket, jag kunde. Hvad sägen I? Hämnades jag icke rigtigt? Ack jo, jag såg det. Mamma, som alltid så hjertligt klappat mig förut, vände mig nu ryggen. Pappa, som förut alltid varit så vänlig emot mig, såg nu surmulen ut; och min unge grosshandlare, ah, jag hade svårt att hålla mig ifrån att skratta, då jag betraktade honom. Hans ögon voro matta, ansigtet långt; men ni skulle ha sett honom sjelfve; det är omöjligt att beskrifva honom. Han var alldeles guddomlig. Så kommo vi till slussarne vid Berg. Jag hade fått i mitt hufvud att se Wreta klosters kyrka. Alla ville följa med! Men i det ögonblicket min melankoliska skugga skulle bjuda mig armen, sträckte jag min åt min nye kavaljer, och grosshandlaren vände sig förargad bort och återvände till fartyget. Snart anlände vi till kyrkan. På ena sidan inuti templet, nästan midt emot predikstolen — jag vill åtminstone erinra mig det — är ett grafchor beläget, liksom ett källarhvalf, under golfvet. Klockaren, som visade oss kyrkan, öppnade nedgången dit. Med några få hopp var jag der nere. Öfverraskad stod jag snart liksom midt i en katakomb, omflägtad af kall, fuktig grafluft. Likkistor omgåfvo mig på flera sidor. Jag blef rädd och ville hasta tillbaka upp. Den ende, som följt mig dit ned, var min unga, nya bekantskap. Då jag tog ett steg tillbaka, fattade han mig i armen och förde mig fram.

— Var icke rädd, yttrade han, jag är hos er. Han lade en besynnerlig vigt på de sista orden, och jag kände att jag darrade ännu mera; — men jag vill icke vidare förlänga min berättelse — innan två minuter hade han gjort mig sin kärleksförklaring och jag — huru skall jag väl kunna förklara det — jag föll i hans armar. Var det kärlek — ack, jag vet icke — eller var det af förskräckelse för stället, intrycket af de öfverallt omkring mig uppradade likkistorna? Då jag åter kom om bord var mitt humör borta.

— Det är sant, fortfor hon efter ett ögonblicks tystnad, att han alltjemt närmade sig intill mig med så mycken förekommande artighet, att jag verkligen började dragas till honom. Hvad säger ni om mig? Jag tror att jag älskar honom.

— Och grosshandlaren? frågade Amanda, med ett uttryck af förundran i sitt ansigte.

— Du har rätt, genmälte Laura, äfven jag gör mig den frågan: — och grosshandlaren? — Den glada, yra flickan nästan skrattade på samma gång, som hon yttrade sig så.

Josefines ögon lyste med en mörk glans, hennes bröst höjde sig nästan oroligt. Man såg att hon ville tala och dock teg hon stilla.

— Du är tyst, hvad tänker du? frågade Laura henne slutligen.

Josefine kunde ej längre hålla tillbaka sina tankar.

— Du har handlat orätt, mycket orätt, svarade hon. Du har lekt med den enda böjelse, för hvilken qvinnan är född, af hvilken hela hennes lif beror, ur hvars källdjup hennes lycka eller olycka flödar. Akta dig, Laura, kärleken är till en början väl ett jollrande barn i våra hjertan, men innan vi veta ordet af är den vår herre. Det är icke rätt att behagsjukt kokettera sig till en mans tycke, eller att i tysthet gycklande narra en annan. Från ingen sida sedt kan du försvara ditt handlingssätt. Ack nej, du måste icke veta hvad kärlek är, du tager skenet för saken, synvillan för verkligheten, eljest skulle du icke kunna handla och tala så, som du gör. Du skrattar; vore jag i ditt ställe, skulle jag gråta. Jag erkänner blott en gud, blott en kärlek. Mitt samvete lemnade mig aldrig ro, svek jag min kärlek — om äfven blott ett enda ögonblick.

— Du blir varm, ah, äfven du älskar, utropade Amanda!

— Det är säkert; du älskar. Ack, berätta, berätta! bad Laura.

— Må så vara, jag vill ej längre förneka det. Jag älskar. Huru min böjelse uppkom, huru den utvecklat sig är helt kort. Jag har ej genomlefvat någon roman. Tyst och stilla har mitt lif framlupit, men så lugn och allvarlig, som jag sjelf är, sätter jag dock värde på dem, som äro glada. Midt emot min mors hus bosatte sig i fjor en ung man. Jag kan ej säga att han har något ovanligt i sitt utseende; han är till och med knappt nog vacker, likväl förbiser man allt detta, då hans ögon strala af okonstlad fri glädje. Han har fängslat mig med sina upptåg och afväpnar hvarje missnöje med tusen nya spratt. Han är lättsinning, ja, han är det, men på botten af detta lättsinne klappar ett hjerta, så godt, att jag gerna förlåter honom allt. Min mor brummade visserligen något öfver mitt, som hon kallar det, oförsigtiga tycke, men äfven hon gaf efter, då hon blef mera bekant med honom, och frågan emellan oss var afgjord. Ja, jag kan ej neka dertill, jag älskar — och är . . .

— Hvad, du stannar, du afslutar ej din mening.

— Och är . . .

— Är lycklig i min kärlek, fortsatte Josefine, men med en nedslagen blick.

— Nu narras du, anmärkte Laura. Jag ser att du narras. Du är icke lycklig.

— Kanske har du rätt, återtog Josefine och hennes röst darrade af djup rörelse, kanske — han flyttade ifrån sin boningsplats sistlidne April, och sedan dess har jag endast sett honom en eller två gånger.

Josefine tystnade och försjönk i egna begrundande tankar.

— Nu, Amanda, är det din tur att berätta oss, huru du har fått din fästman, och om du tycker om honom. Är han butter eller glad, allvarsam eller lättsinnig, tråkig eller rolig, enfaldig eller qvick, vacker eller ful, fogel eller fisk? Du vet att herrarne någon gång kunna vara allt det der på en och samma gång — kanske är din flamma det?

Ett svagt leende flög öfver Amandas ansigte. Hon var ej säker på huru hon skulle bedöma Henning, hon var missnöjd med sig sjelf, men hon log ändock.

En djup suck stal sig ur hennes bröst.

Laura såg på henne.

— Din berättelse, Amanda, lär icke vara den minst intressanta; den börjar åtminstone på ett sätt, som väcker hela min nyfikenhet. Du suckar. Det är ett romantiskt uppslag.

— Jag vill ej vara mindre upprigtig än ni, började Amanda, ehuru jag visserligen icke har mycket att berätta. Min fästman är onekligen mera glad än butter, mera lättsinnig än allvarlig, kanske allt för lättsinnig; o, det gör min förtviflan. Jag minnes ännu allt för väl, huru jag en tre veckor eller så omkring före hans förklaring otåligt afvaktade den; men knappast hade han framfört sin bekännelse och allt blifvit uppgjordt, förr än jag nästan började ångra mig. Hvad månaden *före* vårt hjertas syndabekännelse och *efter* den likväl äro olika! Så snart vi uttalat kärlekens namn, tror jag att våra alla illusioner äro förbi. Jag kan ej, som Josefine, tro att hjertat blott biktar sig en enda gång och jag tror ändock icke, med Laura, att de så der hastigt och lustigt kunna aflägga sin trosbekännelse, såsom hon gjort det, utan all besinning, blott af en tillfällig omständighet. Nej, nej! Först måste förståndet nedstiga i vårt hjerta, att granska och bedöma dess val; eftertanken måste behörigt uppmäta djupet af vår känsla; besinningen måste hafva sitt ord med, innan vår lätt väckta hänförelse binder oss med oupplösliga band vid en mans sida. Hjertat är ett slags föredragande statsråd; men hvad det föredrager skall förstånd och förnuft sedan sanktionera, såvida det i god mening bör blifva gällande i lif och död. Min far har sagt mig det der, och jag är öfvertygad om att han har rätt. Sedan jag blef förlofvad, har jag nemligen sett med klarare ögon och lugnare sinne, och jag måste till min smärta erkänna, att föremålet för min tillgifvenhet icke nu mera är för mig lika beundransvärdt, som förr. Nu ser jag fel, der jag förr endast såg förtjenster. De nycker, som förr gäfvo honom i mina ögon så mycken originalitet, så mycken älskvärd sjelfständighet, förefalla mig nu såsom i högsta grad karakterslöst sjelfsvåld. Ni ska få höra, huru jag först gjorde bekantskap med honom. En kort tid innan jag föddes planterade min mor en liten myrtenqvist. Det var mitt bemärkelseträd, mitt lilla lifsträd, sade hon. Jag föddes och trädet sköt rankt och smärt upp, utvecklande nya, friska blad. Trädet fick mitt namn, eller jag dess. Nog af, vi kallades båda två Amanda. När min mor dog, var

myrtenträdet det käraste af allt, hvad jag ärfde. En gång, så tänkte jag, skall jag af dess qvistar binda min brudkrona och krans. Ack, alla sköna drömmar, som mitt unga hjerta drömde, växte i mitt myrtenträds krona. Minnet talade der om min mor, hoppet om min egen framtid. Jag hade stält det i mitt fönster, på det att solen skulle ständigt belysa liksom på en gång både minnet och hoppet, hvilka här flätade sina gröna grenar om hvarandra. En dag — det var under loppet af sistlidne höst — vädret var vackert, himmelen klar, luften ren — jag hade öppnat fönstret — hvilken olycka — på en gång förändras väderleken — och innan jag hann att tänka på någonting — bryter en våldsam hvirfvelvind lös och i ögonblicket — ah, fönstren darrade, jag kände att jag bleknade af förskräckelse — fattar hvirfvelvinden i myrtenträdet och kastar det ned på gatan. Jag lutade mitt hufvud ut genom fönstret, med ett anskri på mina läppar. Jag visste icke hvad jag gjorde, så intagen af sorg var jag. Trädet hade fallit tätt framför fötterna på en ung man, som tillfälligtvis promenerade der nere. Öfverraskad såg han upp, märkte mig och förstod hvad som händt. Han upptog myrtenträdet — krukan hade naturligtvis gått sönder — och efter ett ögonblick stod han med min älskling i mitt rum. Jag rodnade, då jag såg honom inträda, ack, men kände att jag bleknade, då han gick. Min far hade tillkommit. Med artighet bad han den unge mannen återkomma. Han kom, han kom allt oftare och oftare. En besynnerlig idé började utarbeta sig i mitt hufvud. Skulle — tänkte jag — det icke kunna vara en försynens underbara vink — att — hvad sägen I om denna tokiga tanke — att mitt lifsträd nedkastades för hans fötter. Hvarför icke? Jag rådfrågade derom i mina böner min mors ande deruppe bland stjernorna; men jag bekom ej något svar. Jag bad om en uppenbarelse i drömmen; men min mors ande uteblef. Icke dess mindre utbildade sig min fattade föreställning allt mer och mer. Han friade — och erhöll mitt bifall. Jag har sedan dess likväl nästan ångrat mig. I samma mån, som jag förmärkte ett visst alldagligt, högst vanligt lättsinne hos honom, i samma mån har min uppjagade inbillnings alltför omogna föreställningar också börjat försvinna. Det var ju icke min mors ande, det var helt simpelt ett icke ovanligt vindkast, som ryckte det lilla trädet ur fönstret.

Ack, jag vet ej mera hvad jag skall tänka. Hans närvaro lifvar mig icke, besjälar mig icke, värmer mig icke. I hans öga söker jag fåfängt nu en eldig och lifvande själ, i hans ord saknar jag ett varmt och finkänsligt hjerta, i hans tillgifvenhet finner jag icke kärlek. Jag har träffat honom i dag, jag är missnöjd . . .

Amanda hann ej längre, ty i detsamma öppnades dörren, och hennes far bad flickorna komma ut, emedan bordet var serveradt.

Tysta följde de den gamle, fredlige och vänlige mannens uppmaning, tysta utkommo de i det yttre rummet, tysta betraktade de det dukade bordet. Alla tre voro för mycket upptagna af hvad de meddelat hvarandra, för att med intresse fästa sig vid något annat.

Josefine var den passionerade kärleken, blindt hängifven det föremål, som väckt hennes känsla. Lauras böjelse, ehuru på djupet full af barnslighet, var icke annat än en glad flickas galanteri. Den yttre skönheten lekte för hennes öga, den moraliska förstod hon ännu icke rätt. Amanda var den lugna, rena, oförvillade kärleken, som sökte dess sanning, men ej funnit hvad hon sökte, som kände sitt hjerta tomt, ehuru hon bortgifvit sin hand. Ingen af dem var lycklig.

Bordet var dukadt. Amanda tog plats bredvid sin far. Midt emot dem sutto Josefine och Laura. Barnen fingo sina platser på sidan. Men lille Henrik, det var den äldste af de små, en tolf- à trettonårig, frisk, stark och liflig gosse, saknades.

V.

— Hvar är Henrik? frågade Amanda.

Dessa få ord voro de första, som störde tystnaden ifrån den stund de började måltiden, så upptagna voro de unga flickorna af sina egna tankar och af hvad de förtrott hvarandra.

I detsamma öppnades dörren från en annan del af våningen, och der andra gäster funnos, och Henrik instörtade glad och yr.

— Gif rum, ropade han, hans majestät konungen kommer.

Alla sågo upp.

Draperad med en stor, släpande, hvit bordsduk såsom konungamantel och med en pappkrona på hufvudet inträdde majestätet med teatraliskt furstliga gester.

— Hvilken? frågar läsaren.

— Konung Apollo, Misella, Misinke, Miso! utropade Henrik, som knappast kunde styra sin glädje. Henrik var en rigtigt äkta vildbasare, en fullkomlig pariserpojke.

Det var helt annorlunda med Amanda, Laura och Josefine.

Vid åsynen af det inträdande tokroligt utstyrda majestätet reste de sig ögonblickligt på en och samma gång upp från bordet, alla tre synbarligt lika lifligt och gladt intagna af hans anblick.

Det var Henning sjelf, som så visade sig.

Amanda blef åter god på honom. Hon tänkte att han ej velat följa med henne från ångfartyget — emedan han velat göra henne en glad surpris.

Lauras ansigte strålade af ännu högre glädje, än förut.

Äfven i Josefines bleka, allvarliga drag lyste en låga af fröjd, som förhöjde hennes jungfruliga behag,

Alla tre utsträckte sina armar emot honom. Alla tre utropade på en gång: Henning!

Henning stannade på tröskeln öfverraskad. Han tog till och med ett steg tillbaka, så förvånad tycktes han blifva öfver de tre unga fruntimrens närvaro. Men i nästa ögonblick svepte han sin konungsliga mantel — bordsduken nemligen — ännu fastare omkring sina skuldror, uppbar pappkronan ännu högre och trädde närmare bordet. Blickande omkring sig med furstligt majestät, kämpade allvaret och löjet om platsen på hans läppar.

Amanda, Laura och Josefine märkte likväl ej detta. De blickade i stället med förundran på hvarandra.

Hade icke alla tre på en gång utropat: Henning! och det med en röst, med ett uttryck, som antydde den innerligaste bekantskap.

— Hvad vill detta säga? frågade de hvarandra nästan på en gång.

— Det är han, svarade den ena.

— Det är han, inföll den andra.

— Det är han, utbrast den tredje.

Hvilken han?

— Min fästman, anmärkte Amanda.

— Som räddade din myrtenbuske.

— Min — ordet dog på Lauras mun.

— I hvars armar du föll i Wreta klosters grafhvalf.

— Min, yttrade Josefine och en djup suck höjde hennes barm.

Skönheten kan blifva ond, kärleken vred, och någon gång är skönheten mera intagande, då dess ögon blixtra, och kärleken mera hänförande, då ett litet oväder flyger öfver dess panna. Venus var icke mindre hänförande för det att hon jagade i Libanons mörka skogar, men antagligt är att Juno icke var hvarken den skönaste eller kärleksfullaste, då hon af svartsjuka förvandlade Io till en ko.

Huruledes Amanda, Laura och Josefine nu togo sig ut, är svårt att säga.

Henning närmade sig till bordet. Vid hans sida hoppade Henrik upp på en stol.

— Lefve konungen! utropade han; men ingen instämde i hans vivat.

Amanda var den första, som återkom från sin öfverraskning.

— Förklara er, min herre! uppmanade hon Henning.

Långsamt nedfälde han kungamanteln och lösgjorde armarne, besinnande sig ett ögonblick.

Han kände att han stod på en slipprig mark, visste att han djupt kompromitterat de trenne fruntimmer, hvilkas ögon, frågande och hotande, nu hvilade på honom.

Bryderiet växte, och ändock krökte sig hans läppar. Han visste icke hvarföre.

— Mina damer, började han, mina damer . . .

Men han kom icke längre.

Med en stor dramatisk åtbörd gjorde han ännu ett försök att rädda sig.

— Mina damer, utropade han ännu en gång, mina . . .

Det var omöjligt att komma längre.

I sin förtviflan fattade han ett champagneglas. Det var ändock något att hålla sig fast vid.

Han höjde glaset, han utsträckte den andra handen, läpparne rörde sig. Han var fullt och fast besluten att hålla

ett långt tal, och hoppades att kunna ställa allt till rätta förmedelst sin i allmänhet ovanligt luftiga och lätta, sällskapligt allsidiga pratförmåga; men en svårighet uppstod dervid, tungan ville ej låna honom sin tjenst.

— Vill ni ha den godheten, min herre, och gifva mig svar på de frågor, som, i de förhållanden vi stå till hvarandra, jag bör vara berättigad att göra.

— Fråga.

— Är ni förlofvad med Laura?

Henning teg.

— Har ni förklarat henne er kärlek i ett grafkor uti Wreta klosters kyrka?

— Ja . . .

— Älskar ni henne?

Henning teg.

— Min herre, ni är mycket lättsinnig.

Laura, den stackars Laura, skakade sina ljusa lockar under detta förhör, liksom för att med dem betäcka färgskiftningarna i sitt ansigte.

— Hör mig vidare, fortsatte Amanda. Är ni förlofvad med Josefine?

Henning teg.

— Har ni begärt hennes hjerta, hennes hand?

— Ja.

— Biföll hon er begäran?

— Ja.

— Älskar ni henne?

Henning teg.

— Ni har anhållit äfven om min hand, ni har äfven sagt att ni älskar mig. Åh, nu förstår jag er kärlek. Jag eger likväl ingen rätt att bedöma edra handlingar; må gud göra det, må han göra det mildare än jag. Jag eger endast rätt att besluta öfver mina egna handlingar, och mitt beslut är fattadt. Min herre — och hon lade nu sin hand på sitt klappande, upprörda hjerta — från denna stund är det slut oss emellan. Lika förgäfves, som ni skall spåra efter en enda droppe i detta glas — hon förde ett champagneglas till sin mun — lika litet skall ni ifrån detta ögonblick kunna smickra er med att i mitt bröst finna någon känsla, som talar till er

fördel. Ni har grymt sårat och förolämpat de ädlaste känslor, som en qvinna hyser. Farväl, min herre!

— Konungen är död, ropade den yre Henrik och lyfte upp sin hand för att göra sina ord desto vigtigare — lefve konungen!

Henning sjelf förlorade allt sitt mod. Ju mera han nödgades beundra den stolta flickan, desto lifligare insåg han sitt eget origtiga handlingssätt. Han var nära att tappa champagneglaset.

Ännu hade alla de närvarande sina ögon rigtade på Amanda.

Då hon satte glaset ifrån sig, yttrade hon till Laura och Josefine, med en mildare röst.

— Om I viljen, kunnen I nu draga lott om honom.

Laura hade under tiden återfått sin fattning.

— Draga lott, svarade hon! Nej, min gud, får jag ej en fästman på andra vilkor, på lotteriet söker jag honom aldrig.

— Du är kanske rädd att få en amb, inföll Amanda. Hon erinrade sig nemligen Lauras förhållande också till grosshandlaren.

Laura svarade intet, men för att draga en slutsats af det småleende, som veckade hennes läppar, förstod hon meningen. Hon var ett bortskämdt, behagsjukt, men godt barn.

Josefine satt blek och tyst.

Då allas uppmärksamhet nu vände sig liksom frågande äfven till henne, som ännu ej yttrat ett enda ord, lyfte hon upp hufvudet emot Henning, endast med de få orden!

— Bort, min herre!

— Konungen är död och begrafven! ropade åter Henrik. Frid vare med och öfver hans stoft! tillade han och höjde sig upp, för att aftaga Henning kronan.

Henning önskade att han varit långt, mycket långt borta, men han skulle snart få ännu mera skäl dertill.

Då gästerna reste sig upp från bordet, hörde man från rummet bredvid, huru några högröstade personer tvistade med hvarandra. Man förstod att en obehaglig träta der var åbane.

Om man gifvit akt på Henning, hade man sett honom blekna.

I nästa ögoblick hördes bullret af någon, som föll till golfvet.

— Hvad är det? utropade flickorna förskräckta. Man slåss ju der ute.

Pojkar äro lika nyfikna, som flickor. Henrik var det åtminstone. Liflig i sina rörelser, hoppade han ned ifrån stolen och hastade till dörren, genom hvilken han nyss inkommit, och innan man visste ordet af, öppnade han den på vid gafvel.

Den syn, som derinne visade sig, var icke mycket uppbygglig.

VI.

Vi känna oss skyldiga att här lemna läsaren en liten redogörelse.

Så snart Mauritz och Henning beträdt Djurgården, väcktes frågan om huru man på det trefligaste sättet skulle fördrifva sin dag, och efter flera djupsinniga öfverläggningar beslöt man att intaga middagen icke på Blå porten, utan på Franska värdshuset, för att der få rigtigt skämta bort dagen med den vackra och lustiga Charlotte. Händelsen förde dem i rummet näst intill, der de tre flickorna intogo sin middag, utan att någondera af dem ännu visste hvilka, som voro deras grannar. Henrik — öfverallt och ingenstädes — påträffades dock snart, och genom honom blefvo de upplyste att Amandas far med några vänner befunno sig der, för att på ett gladt sätt fira dotterns födelsedag. Denna upplysning oroade Henning, och han var på väg att föreslå Mauritz att i all tysthet begifva sig derifrån, då . . .

Ett blindt öde var denna dag Hennings lott.

. . . då han tillfälligtvis kom att blicka ut genom fönstret, och upptäckte tvenne personer, hvilka, spanande och försigtigt blickande omkring sig, nalkades stället.

Genast vid deras åsyn fick hans ansigte ett visst betänkligt utseende.

De ingingo på värdshuset. Han såg dem till och med försvinna i porten, och allt betänkligare blef hans utseende. Det undgick icke en gång hans fina, lyssnande öra, att man der nere i förstugan frågade efter honom, och att värdshusflickan

gaf dem ett tillfredsställande svar samt visade vägen, hvarest han stod att finna.

Henning behöfde icke lång stund, för att fatta sitt beslut. Å ena sidan hade han att göra endast med några flickor, hvaribland hans egen fästmö, men å den andra med två karlar och, som det tyckes af hans utseende, två verkliga busar. Han fann sig ganska lätt.

— Hör på, bror Mauritz, sade han, du vill säkert göra mig en liten tjenst.

— Hjertans gerna, svarade denne, om jag kan.

— Du begriper att alla menniskor hafva sina ovänner.

— Hvarföre just det?

— Låtom oss ej tvista. Nog af, jag har sådana. Nu är saken den, att en af dem har tussat två krabater, två oförskämda baddare, på mig, jag vet det med mycken säkerhet, i afsigt att förolämpa mig. Hitintills har jag undgått dem, men nu — hör du rösterna dernere — det är de der två spetsbofvarne, som tala — jag är svag och klen, jag — hvart skall jag taga vägen med dem — förstår du min mening? . . .

— Nej, sannerligen icke.

— Låt mig då vara helt kort, men upprigtig. Vill du — tyst, jag tror de komma redan i trappan — vill du, då de uppkomma hit, säga att du är jag, antaga mitt namn, förstår du, och, om de äro allt för närgångna, ge dem med dina knytnäfvar en lektion i de klassiska språken. Du är groflemmad och stark för tre sådana der . . .

— De känna således icke dig?

— De ha aldrig sett mig, ehuru jag sett dem.

— Emellertid — jag hör dem bestämdt redan stampande derute — emellertid — det faller mig något in — jag har en stor oartighet att afböta hos min fastmö . . .

Utan att vidare yttra någonting, tog han den redan på bordet lagda duken och draperade den som en mantel omkring sina skuldror.

— Hvad i himmelens namn tager du dig till?

— En oartighet, min bror, försonas icke så lätt med en artighet, som icke snarare med ett skämt. Det är ju Amandas födelsedag i dag.

— Nåväl?

— Jag skall uppträda inför henne såsom konung af Me-

sopotamien och hålla ett mesopotamiskt lyckönskningstal till henne, så att hvarje molnfläck skall fly, jagad af löjet, från hennes vackra panna. Tala kan jag nog, lita på det.

Henrik var troligtvis en oskyldig orsak till detta Henrings pusserliga infall. Under Mauritz' och Hennings samtal hade nemligen han fått tag i en sax och ett ark hvitt papper, och sedan han utklippt spetsar derpå, façonerat det i form af en krona. Måhända ämnade han deraf göra Amanda en barnslig present, efter det var hennes födelsedag; — det ena leder till det andra — och anblicken af papperskronan ingaf Henning måhända det lilla maskeradinfallet att uppträda, så som han angifvit, för att på en och samma gång söka gyckla bort Amandas berättigade missnöje, gifva en enkel och naturlig tydning åt sitt besök på värdshuset, och kanske framförallt undgå det alltid obehagliga sammanträffandet med sina två så kallade fiendtliga förföljare. Han bemägtigade sig således Henriks papperskrona, och så snart gossen blef upplyst till hvad ändamål han ämnade begagna den, jublade denne af glädje och tillfredsställelse.

Anställd såsom page hos det extemporerade Mesopotamiska majestätet, öppnade han dörren för Henning och utropade högtidligt den intågande monarkens namn.

Hvilken öfverraskning för honom likväl! Allt detta var snart sagdt blott ett ögonblicks verk.

Han träffade der icke allenast Amanda, utan äfven Laura och Josefine.

Oförnekligen ett ganska oväntadt och oangenämt sammanträffande.

Hvad som dervid tilldrog sig, har läsaren sig redan bekant.

Henning hann likväl knappast stänga dörren bakom sig, förr än de af honom befarade krabaterna instego, frågande efter honom. Mauritz, som ej anade något ondt, trädde beslutsamt emot dem och uppgaf sig såsom den, hvilken de sökte. Huru förvånad blef han icke, då de värde grobianerna presenterade honom en redan för länge sedan förfallen skuldförbindelse, med anmaning att, derest han ej genast infriade den, följa dem till bysättningshäktet.

Var det skämt eller var det allvar?

Var det i enlighet med Hennings uppgift en ovän, som på detta sättet ville förolämpa honom?

Henning hade uppgifvit att förhållandet var sådant, och hvarföre tvifla? Ett häftigt samtal uppstod emellan Mauritz och de två . . .

Huru månde man böra titulera dem?

Slottskanslibetjenter torde vara det säkraste.

Ingenting förmådde dem likväl att rygga tillbaka från sina platser vid dörren. Ju häftigare Mauritz blef, desto beslutsammare yrkade de att han skulle infria förbindelsen eller följa dem. Mauritz var helt och hållet obekant med ett lif, som kunde föranleda besök af personer, sådane som desse. Hade han egt den erforderliga summan, skulle han gerna ha erlagt den, för att bli qvitt det obehagliga uppträdet, men hans kassa var ej öfverfull. Sedan han en gång åtagit sig att spela Hennings roll, ville han ej heller återtaga sitt ord. Med förtrytelsen tilltog hans häftighet. Uppbragt och ond, fattade han en af karlarne i kragen, för att kasta honom ut ur rummet och mannen föll mycket ordentligt omkull på tröskeln.

Det var i detta ögonblick, som Henrik öppnade dörren.

Mauritz gjorde sig färdig att fatta äfven den andre karlen i kragen, för att visa honom samma väg, då han märkte att han var föremål för flere ur det inre rummet framskymtande personers uppmärksamhet. Förlägen och öfverraskad, kände han att blodet steg honom åt ansigtet, allra helst då han bland dem äfven upptäckte Amanda. Den upplyfta armen sjönk ned.

Fruntimren äfvensom Amandas far, ville väl genast draga sig tillbaka, så snart de insågo, huru opåkallad deras närvaro måste synas, men Henning bad dem om den vänliga gunsten att stiga in och tillåta honom förklara allt.

Amanda började snart inse orsaken till det uppträde, hvartill hon så ofrivilligt blifvit ett vittne. Hon nästan blygdes för sig sjelf, att hon ett enda ögonblick tänkt, att Mauritz vore bättre än andra karlar. Fann hon honom icke nu på sätt och vis i ett verkligt slagsmål på ett offentligt värdshus och det med två personer, hvilka efter all anledning endast fullgjorde ett af lagen åt dem uppdraget värf. Hon måste ogilla honom, måste ställa honom på samma linie med Henning, ehuruväl en känsla af välvilja icke dess mindre vakade i hennes hjerta öfver det första intryck, han der gjort. Ledd af den, vände hon sig till sin far och bad honom, om möjligt, träda emellan och uppgöra affären, men — mycket olika sitt vanliga sätt att

gå Amandas önskningar till mötes — afslog han hennes begäran.

Gubben hade sina grundsatser. Han förstod hvad saken gälde; och i affärer var han en ganska bestämd man.

På Hennings uppmaning hade man stigit in till Mauritz. Alla undrade, hvad han ville säga.

Helt öppet, och likväl icke utan blygsamhet, trädde Henning i midten af deras krets.

— Då man känner sig vara felaktig, för att icke säga brottslig, började han, har hvar och en — som ännu eger någon känsla af heder qvar — till det minsta den förpligtelsen att erkänna sitt fel. Huruvida icke ett visst, om också otillräckligt, afbedjande ligger i erkännandet, vet jag icke, men jag tror det, emedan i min känsla äro de ett. Hvad som nyss tilldragit sig har djupt slagit mig. Nåväl, bland många fel, som beklagligtvis torde kännetecknа mig, har jag i dag blifvit öfverbevisad om att lättsinnighet intager en hufvudplats. Till hvilka oefterrättliga handlingar, den fört mig, kännen I. Jag har ingenting att säga, som förmår mildra ert rättvist stränga omdöme om mig. Jag vill endast fästa er uppmärksamhet, mina damer, på en omständighet, som bör räknas mig till godo, utan att jag för öfrigt deraf vågar hoppas allt för mycket.

Han tystnade och drog efter andan.

— Jag känner mig lycklig och är stolt öfver att vara — hvad tror ni väl, mina nådiga damer? — att vara karl, måhända det enda, hvaröfver jag eger någon rättighet att känna mig en smula tillfredsställd, tillade han. Men hvarföre tron I likväl att jag är stolt öfver att vara en man? Ack jo, vore jag ej det, skulle jag icke kunna beundra och värdera det täcka könet så mycket, som jag nu gör. Denna beundran har ofta missledt mig, det är sant; men I förmån icke sjelfva bedöma, mina damer, hvilket välde två sköna, milda, intagande ögon kunna hafva på ett varmt och svagt hjerta. Endast karlar förmå inse det, och de skola säkert förlåta mig. I kunnen ej förstå den hänförelse, som fattar mig, då ljudet af välvilligt hviskade ord susar öfver mitt hjerta. I förmån det icke! Om englar nedstego till eder, skullen I då ej böja edra knän för dem? Jag frågar er? Skullen I måhända blott böja knä för *en enda* af dem — icke för *alla*? Mitt hjerta är öppet för det sköna, det är ett fel, men för min känsla är det ett skönt fel.

Han kastade en hänförd fri blick omkring sig, men då han möttes af ett uttryck af djupt missnöje, bröt han utaf sin tankegång.

— Er fördömelse hvilar ännu fortfarande öfver mig, återtog han, jag ser det. Men ni ha rätt, jag ville framställa min lättsinnighet i den vackraste dager och blottade den endast ännu ytterligare. Det var en ny lättsinnighet, som, lagd till allt det öfriga, ännu mera måste öka ert ogillande.

— Jag borde sluta här, men jag har ännu några få ord att tillägga.

— Ni har funnit min vän, Mauritz, i en för honom mindre berömvärd strid med dessa två, för er, ehuru, gud tröste mig, ej för mig, obekanta personer. Måtten I likväl frikänna Mauritz från allt ert ogillande, han är fullkomligt oskyldig; det är jag, som är orsaken till hvad han gjort; det är jag, som inlockat och narrat honom till det oöfverlagda handlingssättet. Af vänskap åtog han sig att för en stund spela min roll, utan att veta hvad han derigenom vågade. Jag ville söka undgå mina björnar, — men försynen ville det icke, och jag underkastar mig dess skickelse, nöjdare likväl nu än jag för en stund sedan var, emedan jag i detta ögonblick, mera än någonsin, inser att man ej kan undgå sitt öde, samt att hvarje felaktighet, äfven lättsinnets, hinnes af — straffet. Och nu farväl, mina damer!

Henning vände sig derpå om till Mauritz, och räckte honom sin hand.

— Kan du förlåta mig, frågade han. Jag ser att du gör det. Farväl!

— Kommen, mina herrar, uppmanade han derefter slottskanslibetjenterne, jag är färdig att följa er.

— Förlåt, yttrade den ene af dem, det kommer nu mera ej i frågan.

— Huru? Hvad?

— Skuldsedeln är redan infriad.

— Infriad? På hvad sätt? Af hvilken?

— Vi hafva mottagit full liqvid. Reversen ligger der på bordet.

— Förklara er närmare.

— Förklaringen är ganska enkel; er skuld är inlöst med denna . . .

— Låt mig se.

— Med denna diamant-ring.

— Ah!

En präktig, klar, skimrande diamant-ring blixtrade dervid i den talande slottskanslibetjentens hand.

— Vid himmelen, utropade Henning, Jag kan ej tillåta detta! Det är någon af er, mina damer, som egnat mig detta offer. Så mycken välvilja förtjenar ej min lättsinnighet, hur god man må vara. Hvem af er är det, som för min skull ...

Han blickade omkring sig i kretsen. De tre fruntimren sågo frågande och förvånade på hvarandra. Ingen tycktes vilja kännas vid hvarken ringen eller gerningen.

— Ni förkrossa mig, fortsatte Henning. Min gud, nu först begriper jag att jag verkligen handlat mycket illa. Att blifva straffad så ädelt och mildt, är tillintetgörande.

Då han vände sig om, hade slottskanslibetjenterne redan aflägsnat sig.

Henning sjönk ned i en af karmstolarne. Han var djupt upprörd och nedslagen.

Qvinnans hämnd hade drabbat honom.

Efter en kort stund bröt en och hvar upp till sitt. Arm i arm följdes Mauritz och Henning åt till staden. De talade ringa eller intet.

Då de stannade vid Mauritz port, för att skiljas, yttrade Henning:

— Denna dag skall icke lätt försvinna ur mitt minne. Man har gifvit mig en lärdom för hela lifvet. Jag skall återlösa ringen, om jag också skall taga sista skillingen ur min ficka, om jag skall arbeta natt och dag. Ve mig, om jag ej förstår att, såsom en hederlig karl, värdera den hand, som så hjertligt räddande sträcktes mig!

VII.

På den böljande vattenspegeln framför Skeppsbron gungade en nybygd stolt tremastare.

Lasten var intagen och besättningen var redan i ordning att uppvinda ankaret. Allt var klart.

På akterdäcket stodo trenne personer. Två af dem känna vi förut, Mauritz och Henning. Den tredje var en lång, smärt man, af ett högst tilltalande, manligt, ädelt och intagande utseende, fastän icke utan en anstrykning af melankoli. Denne man hade helt nyligen inköpt fartyget, för att med det afgå till Amerika, icke af böjelse för äfventyr, men af andra, mer bestämmande skäl. Från samhällelig synpunkt älskade och värderade han den nordamerikanska författningen, och företagsam och verksam, som han var, ansåg han att ställningar och förhållanden der öppnade för honom utsigter till större företag, motsvarande hans behof och önskningar, än omständigheterna här möjliggöra. I hans hela utseende låg äfven någonting frisinnadt och beslutsamt, som motsvarade ett sådant behof, och alltid intog till hans fördel. Den melankoli, som framskymtade, gaf ett ökadt intresse åt hans manliga väsende. Hvem var väl denne man? torde våra läsare spörja. Svaret kan bli ganska kort. Han var ingen annan, än Lauras tillbedjare i Göteborg, hennes, som hon sjelf benämnt honom, "skugga" der. En mångsidigt bildad man och, såsom all verklig förmåga, strängt koncentrerad kring sitt eget inre, utan att mer än nödvändigt meddela sig med andra, hade han nyligen realiserat sina affärer i sin hemstad och fattat sitt beslut att lemna fäderneslandet. Vid en ålder af omkring trettio år, var han bland de män, som hafva öppen och frisk blick, framför allt för framtiden, hvad helst hända kan. I sina yngre år hade han rest till sjös och var måhända lika mycket sjöman, som affärsman. Han förde också nu sitt eget fartyg. Vi vilja här uppkalla honom blott med hans förnamn, Leonard.

— De dröja, yttrade Mauritz till de båda andra.

— Jag är säker på, att de komma, genmälte Henning.

Leonard sade ingenting. Med en utdragen kikare för sitt öga betraktade han redden framför sig, framför allt åt sidan af den såkallade mellantrappan, liksom han väntade någonting derifrån. Så gick en stund under fullkomlig tystnad. Då han derefter sänkte kikaren och lemnade den ifrån sig till den tolfårige ostyringen Henrik, klädd som skeppsgosse, yttrade han endast.

— De komma.

Han var icke mångordig, denne man.

Efter denna korta förklaring nedsteg han från akterdäcket och utdelade några befallningar till besättningen, hvarefter man nedfälde fallreps-trappan, för tillfället belagd med blått kläde.

Om bord var allt i den största ordning. Det nyspolade däcket var så rent, som ett förmaksgolf. Seglen hängde i bugter under sina råstänger, färdiga att sättas till. Från stortoppen svajade den blåa och gula vimpeln och under mesangaffeln utbredde sig den svenska koopvardiflaggan.

Äfven Mauritz och Henning sågo nu med blotta ögonen några små roddbåtar nalkas fartyget.

— De äro verkligen der, anmärkte Henning; jag började nästan att bli orolig, ehuru jag knappast ville erkänna det för mig sjelf, än mindre för andra.

— Medgifver du ändtligen det, anmärkte Mauritz; mitt hjerta har sannerligen klappat hela dagen af en oupphörlig ängslan. Besinna, om de ej kommit. Af vår plan hade då blifvit ingenting.

— Låtom oss ej tala derom. De äro nu här, och allt är godt. Planen måste lyckas. Det var en god sak att vi blefvo bekanta med Leonard. Jag tycker om honom, han talar väl ej mycket, men hvad han säger är förnuftigt och klokt. För öfrigt är han pålitlig, en stor dygd i våra opålitliga dagar. Skada att han skall resa ifrån oss. Men du tiger, hvarför är du så tyst?

— Jag gör mina anmärkningar.

— Hvaröfver?

— Öfver dig naturligtvis.

— Naturligtvis? Det var ett besynnerligt ord. Hvarför är det så naturligt att göra anmärkningar öfver mig?

— Det är naturligt derför, att du på de senare månaderna undergått en så stor förändring, att man ej mer känner igen dig. Från den der dagen på Franska värdshuset har du blifvit en helt annan menniska. Minnes du så många galenskaper du både gjorde och talade då? Nu är du nästan förståndigare än annat godt folk.

— Väl, om du har rätt i hvad du säger! Fruntimren förvandla och förändra oss. Lika mycket dock, förr eller senare vaknar man till allvar och förstånd. Jag svor att bli klok, och jag har sökt att hålla min ed. Deri ligger hela

gåtan. Men låtom oss tala om något annat. Oaktadt jag värderar Leonard mycket, förefaller han mig ibland ganska besynnerlig. Då samtalet nyss föll på Laura, såg han ganska egendomligt ut. Han log tvetydigt och vände mig ryggen.

— Förundrar mig icke. Han har all rättighet att le åt ditt och hennes äfventyr i Vreta Klosters grafkor. Det var ett dumt och löjligt kärleksäfventyr af dig, det der.

— Du har rätt; men tala ej vidare derom. Emellertid låg det ingenting bittert och förtrytsamt i Leonards löje; snarare någonting kärleksfullt godt och gladt. För öfrigt tyckes Leonard aldrig ha lagt det der äfventyret på sinnet. Jag ville en gång tala med honom derom, men han ryckte blott likgiltigt på axlarne, och smålog då, som nu. Det har fallit mig in — vet du — att Leonard och Laura måhända återigen försonat sig med hvarandra. Hvad tror du?

— Det är med Leonards sjelfständiga sätt att se verlden, visserligen ej omöjligt. Säkert är äfven att han älskar henne djupt. Den omständigheten att hon är en liten glad och obetänksam toka, gör henne måhända, inför hans allvarliga och kraftiga lynne, så mycket mer älskvärd och pikant. Sådant vet man nog kan inträffa. Emellertid är din föreställning likväl oantaglig. Leonard begifver sig ju nu till Amerika.

— Visserligen; men för kärleken finnes icke någon Atlant omöjlig att lägga bakom sig.

— Du stirrar så frågande på mig; kanske du ännu hyser litet kloster- eller klockarekärlek till Laura. I sådant fall förlorade du en af dufvorna framför din triumfchar. Hvad skulle du säga derom?

Henning ryckte till. Hans panna höjde sig stolt.

— Håna mig icke, Mauritz, vidare för mitt förra lättsinne. Jag kan ej säga huru djupt jag ångrar mig. Efter de förhållanden, hvari jag stått till Amanda, Laura och Josefine, må det tillgifvas mig, att mina tankar ännu i dag lifligt sysselsätta sig med dem; men de göra det icke nu på samma sätt som förr. Jag önskar dem alla tre af hela min själ lycka och välsignelse, under det jag likväl för egen del endast upptages af en enda känsla, en enda lidelse.

Henning drog en djup suck, liksom hade han behof att utandas sitt inre. Med ökad värme fortfor han derefter.

– Min önskan att få veta, hvilken det var, som för min skull uppoffrade den dyrbara diamant-ringen har dagligen tilltagit, tills den förvandlat sig till verklig lidelse hos mig. Ju mera jag tager i betraktande alla omständigheterna, desto mera öfvertygas jag att endast den varmaste, hängifnaste kärlek kunde handla så. Min lättsinnighet hade ett ögonblick förut framstått på ett fullkomligt otvetydigt sätt, och min handling emot dig, då jag utan all grannlagenhet på det högsta blottställde dig, måste ännu mera öka den missgynsamma tanken om mig; kort och godt, jag förtjenade i sanning ingens barmhertighet, och ändock fans ett hjerta, som egde den, ett hjerta, som förlät mig, ett hjerta, som ansåg mig förtjena denna ring. Jag skulle aldrig förlåta mig, om jag försummade något att få reda på hvilken gifvarinnan var. Jag är ej känslolös för en ädel handling, och ehuru jag ännu ej lyckats att få några bestämda upplysningar, hoppas jag nu att det skall lyckas mig. Men roddbåtarne nalkas, låtom oss gå ned på halfdäck, för att möta dem.

— Af ett stort och afgörande intresse, anmärkte Mauritz, då de stego ned, blifver det alltid att erfara, hvad intryck vårt föregifvande att äfven begifva oss till Amerika skall göra på de tre damerna.

— Du har rätt. Leonards förslag var icke illa.

— Jag undrar, hvad Amanda skall säga.

— Och jag hoppas att få reda på hvilken som för min skull uppoffrade diamantringen.

Flere mindre roddbåtar lade nu till fartygets långsida. Med förekommande artighet mötte Leonard — fartygets både redare och chef — sina gäster vid fallrepet. Mauritz och Henning hjelpte äfven till att på ett förekommande sätt mottaga dem.

VIII.

Lätt och glad hoppade Laura om bord. Hennes ljusa lockar fladdrade, ett flygande nät, för vinden, och skalkarne logo i de gropiga kinderna.

Josefine var nedslagen; hennes jungfruliga stolthet tycktes visserligen liksom bekämpa känslan deraf, men utan framgång, utan någon verklig seger. Blickarne fladdrade ej glada omkring, de sökte oupphörligt en fast punkt att hvila sig vid. Då hon märkte Henning och Mauritz ombord, vände hon sig ifrån dem och till Henrik, som stojande hoppade fram.

— Och du, Henrik, du tänker äfven följa med till Amerika. Är det icke litet förhastadt?

— Hvarför det? Jag vill bli sjöman till kropp och själ! Hejsan, på sjön får man tackla i tåg och vanter, så mycket man vill. Vill du se, så springer jag dit upp till rånocken, lika lätt som en ekorre.

Och Henrik gjorde verkligen hvad han lofvade.

Amanda var i dag nästan skönare, än eljest. Det var någonting nästan oemotståndligt tilldragande i hennes hela väsende. Då hon kom eller gick, kände man sig hänförd af henne, så mycken spänstighet egde alla hennes vändningar, så mycket behag egde alla hennes rörelser, så mycket lif glödde i hennes blick. Men hennes hjerta var kanske också mera brinnande och varmt i dag, än vanligtvis. Det bodde en mägtig oro på djupet af hennes barm, som ständigt urladdade nya gnistor af liflighet och skönhet, en oro, som hennes hjerta alltför väl förstod, men hennes mun ej vågade hviska hvarken till Laura eller Josefine, dessa hennes själs innerligaste vänner.

Det hör ej hit att närmare beskrifva de öfriga gästerna, som nu befunno sig ombord på fartyget. Alla voro emellertid samlade på akterdäck.

Leonard bad om en stunds uppmärksamhet.

— Allt är färdigt, ankaret lättadt, seglen klara att falla, talade han; om en timme skall en god bris föra mig från Stockholms redd, och om några dagar hoppas jag att min köl skall klyfva verldshafvets skummande bölja. Innan jag likväl lemnade ett kärt fädernesland, innan jag sade farväl åt Sveriges hufvudstad, ville jag på eget däck med ett varmt handslag taga afsked af de vänner och bekanta, som på senare tiden gjort mitt vistande här kärt och dyrbart. Förlåten mig derför, att jag inbjudit er hit, och på en sjömans enkla och rättframma sätt egnar eder mitt hjertliga farväl.

Under uttryck af varmt deltagande tömde alla sina glas-

— Ankaret upp! kommenderade han derefter. Färdige deruppe i masterna.

— Ni skall således gå till segels redan i dag, anmärkte Amanda, redan i dag?

— Vinden är god. En sjöman får aldrig förlora vinden. Dessutom . . .

Leonard tystnade, men ett fint småleende böjde hans läppar.

— Dessutom, upprepade Amanda.

— Dessutom har jag ingen orsak att dröja längre. Mauritz och Henning äro lika otåliga att hasta till den nya verlden, af hvilken de hoppas så mycket.

Amanda vände sig öfverraskad om, och hennes blick föll på Mauritz.

Kiart till segels! kommenderade Leonard.

Josefines och Amandas ansigten skiftade färg. Endast Laura log. Hvarför log endast hon?

— Ämna äfven de — Mauritz och Henning — medfölja till Amerika? Derom har jag ej förut hört ett enda ord.

Josefine följde äfven uppmärksamt det korta samtalet. Men nu, såsom förut, förmärkte man ingen förändring hos henne.

Hon syntes likgiltig och lugn; var hon det äfven?

En stund senare voro de tre väninnorna samlade akterut.

— Du ser så orolig ut, pratade Laura.

— Jag kan ej neka dertill; jag mår ej bra, svarade Amanda. Om jag blott vore härifrån. Månne ej fartyget gungar för mycket? Jag har hört talas om sjösjukan.

— Då är det bäst att du genast far i land igen. Skall jag säga till om en båt.

— Hvad säger du? Nej, för all del. Jag mår åter ganska bra. Endast — men huru skall man alltid kunna veta, hvarför man icke befinner sig väl?

— Vill du, så skall jag upplysa dig om orsaken?

— Du?

— Tror du då att jag ej förstår mig på din sjukdom. Ah! min goda Amanda, jag är icke något barn mera.

— För all del, upplys mig då?

— Luta hit ditt öra, så skall du få veta, hvad jag vet — och Laura slog i detsamma sin arm omkring Amandas hals och böjde hennes öra emot sin mun.

— Nu älskar du, hviskade hon, älskar verkligt.

Amannde för upp vid detta ord.

Var det gud Amor, som i detta ögonblick flög med ett brinnande purpurrödt bloss öfver hennes hjertas verld, belysande hennes ansigte?

Josefine, alltid allvarligare än de andra, var det nu mer än någonsin. Hon var en fortfarande tyst åhörarinna till hvad som tilldrog sig omkring henne.

— Du har alltid besynnerliga fantasier, Laura, anmärkte emellertid Amanda, och dömer alltid andra efter dig sjelf; men — lika mycket — är det verkligen sant att Henning och Mauritz äfven ämna öfvergifva Sverige och följa med till Amerika? Är det verkligen så eller ej?

— Hvad vet jag? De säga ju det sjelfva.

Laura smålog nu som alltid. Ehuruväl svaret icke innebar någonting, såg hon likväl rätt skalkaktig ut.

— Det är orimligt, fortsatte Amanda, hvad skola de väl i Amerika att göra? Kan den gamla verlden kanske icke skänka dem lika många fördelar, som den nya? Det är rigtigt lättsinnigt, att på det sättet bortkasta alla sina äldre lefnadsplaner, endast för att äfventyrligt söka andra. Jag kan alls icke förstå . . .

— Men, min gud, bästa Amanda, du blir ju ordentligt ond och börjar rigtigt att gräla på mig, stackare. Jag rår väl ej för, om de resa till Amerika eller ej?

— Det kan väl vara; men icke dess mindre — åh, det är alldeles förskräckligt — jag kan omöjligen förstå, huru du kan taga allting så lätt. Du har ingen menniskokärlek alls. Du tänker bara på dig sjelf. Man borde likväl icke så lätt, som du, bortglömma att man varit förlofvad — är det icke sant — förlofvad med både Leonard och Henning. Din lättsinnighet är mig helt och hållet oförklarlig. Du är nästan lika lättsinnig, du, som Henning.

Under det Amanda talade, kunde Laura knappast hålla sig ifrån att falla i ett verkligt skratt. Löje och skämt voro icke allenast hennes andra natur, utan hennes hela.

Deremot syntes ingen enda rörelse i Josefines ansigte. De tvenne vännernas samtal flög förbi henne, som om det icke i minsta mån rört henne. Hon lyfte blott en gång sin högra hand till venstra sidan och tryckte den hårdt emot bröstet.

IX.

I detta ögonblick närmade sig Henning. Med ett pröfvande ögonkast mätte han de trenne väninnorna. Sjelf syntes han allvarlig och lugn, ehuru han kanske aldrig varit det mindre än nu. På hans panna hvilade mycken beslutsamhet. Det var lätt att se, att han infann sig i en förut uppgjord afsigt. Då han nalkades, tystnade Amanda; Josefine drog sig litet tillbaka. Endast från Lauras ansigte strålade glädje och älskvärdhet, utan att beskuggas af någon molnfläck.

— Jag kommer, talade han med afmätt jemnhet i rösten, och utan att något uttryck förrådde de känslor, som rörde sig inom honom, jag kommer i en vigtig angelägenhet, hvarför jag vågar hoppas om tillgift, äfven om jag eljest icke kan påräkna den.

— Emellertid skall jag vara helt kort, och sedan draga mig åter tillbaka.

— Jag har öfverlefvat ett tillfälle, en tilldragelse, som jag visserligen icke någonsin sjelf kan förglömma, men hvarom jag likväl ej gerna erinrar någon annan, minst er, mina damer. Jag tvingas likväl att göra det nu.

— Innan jag går vidare, vill jag omtala en liten saga, myth, eller fantasi, hvad man behagar kalla den, som jag läste i går.

— Våra religiösa häfder tala om englar, som föllo, de tala äfven om englar, som med ännu bevarade snöhvita, fläckfria vingar, besökte jorden. En dag träffade några af de senare en af de förre, som, dömd till lidande, ej mera förmådde skyla sitt syndafall.

— Då yttrade den ena af dessa englar till den fallne, att han led hvad hans gerningar värda voro, hvarefter hon vände honom ryggen och försvann.

— Den andra engeln log och lyfte leende sina klara vingar, för att äfven aflägsna sig från den arme.

— Men innan den tredje lemnade honom, skänkte hon honom en miskundsam blick. Och då hon sväfvade bort, föll ur hennes öga en tår, en deltagandets, ur hjertat flutna tår. Glänsande och ren rann tåren ned i den fördömdes bröst.

— Hvilken af dessa tre englar, förlåten mig min fråga,

men hafven godhet att besvara den, hvilken af dessa tre handlade vackrast?

— Den tredje, utropade Laura, icke sant?

— Du har rätt, tillade Amanda; men rösten var icke rigtigt klar.

Josefine lyfte äfven nu frågande upp sitt lilla stolta hufvud och bröt sin egendomliga tystnad.

— Nåväl? hviskade hon.

— Äfven jag vill tilldela den tredje priset; men den lilla fantasien är ännu icke slut. Om den fallne återstår mig ännu att tillägga några ord:

— Djupt uppskakad af att veta att det i verlden likväl fans något hjerta, hvari ej all nåd ännu för honom var utslocknad, hvarur ej all mildhet försvunnit, vaknade hoppet i hans själ, kärleken till bättring i hans bröst, och han gjorde ett heligt löfte, att allvarligt söka förtjena en ännu vidsträcktare och fullkomligare nåd, icke allenast för sin egen skull, men äfven för den goda engelns, som i hans förnedring ännu egde för honom en mild tår i sitt öga, en känsla af godhet i sin barm.

— Småningom lyckades han äfven i sin föresats.

Henning stannade här, liksom besinnande sig ett ögonblick.

— Slutet, slutet! ropade den otåliga Laura, slutet!

— Slutet! uppmanade honom äfven de tvenne andra.

— Slutet? gentog Henning, kan man begära ett vackrare slut? Var ej den fallnes omvändelse också en seger — för att icke säga belöning — ensamt tillkommande den af de tre, som genom sitt deltagande räddade honom?

— Ack, ja! visst var den så, menade Laura.

— Slutet? återtog Henning, och han lyfte dervid upp sitt hufvud, och såg pröfvande omkring sig. Slutet? fortsatte han. Ja, det finnes verkligen ett annat slut. *Jag*, ingen annan än jag var den fallne. *Ni* voro de tre goda englarne. Och, tillade han omedelbart derefter, *tåren* — var *denna* diamantring.

Diamant-ringen blänkte i hans hand.

— Hvilken af er tillhör den? frågade han.

Men från flickornas läppar ljöd intet svar; ej heller i deras ansigten kunde man läsa något. De sågo förundrade först på hvarandra, sedan på Henning.

Det hade aldrig fallit honom in att betvifla, det icke ringen var gifven af någon utaf dem. Utom de tre väninnorna voro ej andra än Mauritz och Amandas far närvarande vid tillfället på Franska värdshuset. Han tog för afgjordt, att ingendera af de senare skulle hvarken ha förhemligat en handling af detta slag eller infriat skulden med en ring. Allt vittnade om någonting fullkomligt qvinligt. Då han af slottskanslibetjenten åter inlöste ringen, hade han sökt öfvertala denne att upplysa sig om hvilken gifvarinnan var; men det hade ej lyckats honom. Mannen hade gifvit ett löfte att förtiga det och höll ärligt ord.

Henning hade icke dess mindre föresatt sig att utleta det. Då han nu ej erhöll något tillfredsställande svar, trädde han beslutsamt intill relingen på ena sidan af fartyget.

— Det är möjligt att jag misstager mig, möjligt att ringen icke blifvit gifven af någon utaf er. Då jag likväl ej vill ha att tacka någon annan för den, så . . .

Henning höll ringen i ena handen och utsträckte den nu öfver relingen. Den skummande, roflystna vågen gapade med sitt bottenlösa svalg emot den.

— Så må jag alltså offra den åt vågorna.

Ringen blänkte i de yttersta fingerspetsarne.

— Håll! utropade de tre flickorna på en gång.

— Rå ni om den, mina damer, allesamman?

— Nej, nej! svarade de.

— Nåväl, må den då sjunka i djupet.

Men han dröjde ännu.

— Denna ring, talade han, är onekligen af ett högt, ett dyrbart värde. Man ser lätt att den är ett kärt familjeminne, som kanske gått genom flera slägtled, och småningom förvandlats till ett slags helig relik, hvilken ingen egare skulle uppoffra utan de största skäl. Den, som gaf den åt mig, måste hafva gjort det af den djupaste och sannaste hängifvenhet för mig, och mitt hjerta har ett verkligt, ett innerligt behof att lära känna hvilken hon är. Låter hon likväl ringen hellre för evigt försvinna i vågorna, än hon yppar sig, måste hon ha för mig ändrat tänkesätt, ångrat sin handling, om icke blygas för den.

Han slutade.

— Hvad sägen I, mina damer?

De tego.

— Så far då i frid!

Ringen blänkte mot dagens stråle ett ögonblick och sjönk derefter ned i djupet. Henning hade derunder sina ögon orubbligt rigtade på fruntimren.

Han såg en kind, som skiftade färg.

Han såg ett öga, som blixtrade till.

Han såg ett hufvud, som lutade sig framåt.

Han såg en fot, som uttog ett steg emot honom.

Han såg en hand, som höjde och utsträckte sig.

Han hörde ett utrop af förskräckelse.

Det var nog. Josefine vacklade. Han skyndade fram och stödde henne med sin arm.

— Jag ber, bad han Laura och Amanda, låten mig få tala några få ord ensam med Josefine.

X.

Sällskapet hade delat sig i flere små samtalande kretsar. Man talade om affärer och politik, om börs-spekulationer och reformförändringar, under det att förfriskningar af hvarjehanda art kringburos af några unga, raska sjömän. Trefnad och glädje beherskade alla sinnen. Sjelf gick Leonard, utan att derför glömma en uppmärksam värds skyldigheter, omkring på däcket, ordnande hvad som erfordrades för resan.

XI.

Amanda och Mauritz hade sammanträffat.

Hvarom talade de?

Hvarom tala väl två unga personer, som endast med ögonen kunna förtälja hvarandra sina vigtigaste bekännelser.

Kärleken liknar vårbrodden. I sin första, spädaste växt eger den en färg, lika obestämd, som luften.

— Ni ämnar således lemna fäderneslandet? yttrade hon till Mauritz.

Hon kunde ej dölja sin oro.

— Jag har ledsnat vid den gamla verlden, svarade Mauritz, och vill söka mig en ny.

Styrmannen anmälte i detta ögonblick ombord att ankaret var loss.

Amanda spratt till.

— Men hvarför öfvergifva ert fäderneslaud? Eger ni inga vänner?

— Mitt hjerta fordrar mer än vänskap. Vänskapen är i våra dagar blott en blomma, gjord af papper och tyg. Man har mycken färdighet nu att göra sådana blommor; man har till och med utbildat konsten ända till fabriksmessighet, färger och form äro fullkomliga, för ögat är illusionen till den högsta grad stor — och icke dess mindre finner hjertat snart — att de sakna verkligt värde. Hjertat har blott en enda blomma, som eger lif och rot, eger doft och färg, eger natur och sanning, men den heter ej mera vänskap, den heter . . .

Amanda slog ned sitt öga.

— Kärlek, afslutade Mauritz sin mening.

Amanda rodnade.

— Ni drager ej er hand tillbaka, anmärkte han, under det han fattade den.

— Låt seglet falla! befalde Leonard i detsamma.

— Min gud! ropade Amanda, är det ert bestämda beslut att resa? Nu, så snart?

— Vänskapen är den gamla verlden, kärleken är den nya, åtminstone då man älskar. Ja, jag reser till den nya verlden.

Ett segel föll rasslande ned i detsamma.

— Jag förstår er icke, yttrade hon.

Vinden fylde den nedfälda duken, och fartyget började röra sig från stället.

— Ni förstår mig icke, återtog Mauritz.

— Tala, tala! bad hon. Säg att ni icke reser!

— Det vore grymt att skämta längre. Om ni — Amanda — önskar att jag skall stanna qvar i mitt fäderneslaud, kommer jag aldrig att lemna det. Befall öfver mitt öde!

— Ha, ha, ha! skrattade i detsamma den ostyrige Henrik;

löst gods måste man surra fast, så att det ej går öfver bord, ifall fartyget börjar att kränga.

Och han hoppade derunder ned från vanterna, med den nedre delen af flagglinan i sin hand.

— Saken skall snart vara uppgjord, pratade han vidare, och med den mest stormande glädje kastade han en bugt af linan omkring Mauritz och Amanda.

— Så der, nu gör jag fast er vid masten, ha, ha, ha, och sedan må skutan rulla så mycket den vill.

Om Henriks pojkaktighet förargade dem något, var den välkommen i ett annat fall. Mauritz begagnade tillfället, och tryckte Amanda till sitt hjerta.

— Jag älskar dig, hviskade han. Vill du blifva min nya verld?

Ett varmt ögonkast, en betydelsefull suck, två rodnande kinder biföllo hans fråga.

XII.

— Han reser icke! utropade Amanda, betagen af glädje, då hon en stund senare mötte Josefine.

— Du vet det, ja, ja! hvad jag är lycklig, han blir hemma!

— Hvem talar du om

— Om Henning. Och du?

— Om Mauritz.

— Hvad säger du? Jag är således icke den enda, som har skäl att vara glad. Hvilken dubbel glädje.

— Mauritz och Henning ha blott skämtat med oss. De ha aldrig tänkt resa. De hafva handlat efter en förut anlagd plan, men, men . . .

— Men . . .

— Vi skola allt få tillfälle att hämnas — också efter en förut anlagd plan. Hvad tror du?

— Jag tror det; än Laura då — hon är alldeles ensam nu . . .

— Stackars Laura; men hon har säkert aldrig älskat Henning rigtigt.

— Alldeles som jag, menar du, det är väl möjligt, jag vågar ej mera bestrida det. Men, ser du, grosshandlaren-kaptenen reser nu också ifrån henne. Han har säkert tröttnat vid hennes nycker.

— Du har rätt, det är bra synd om henne; men hon tänker ju ej på något annat, än att roa sig. Jag har hela dagen icke sett henne annat än le och skratta. Hon är alltför barnslig och yr.

— Jag känner hennes hjerta, jag, hon ler nu, men hon skall snart gråta.

— Arma Laura!

XIII.

Fartyget hade redan gjort ett slag öfver Skeppsbroviken, och styrmannen kastade nu om rodret, för att vända i vind och lemna hamnen.

— Alla gäster från bord! ropade Leonard.

Roddbåtarne lågo redan vid fallrepstrappan. Man hade tömt de sista glasen; man hade för sista gången tryckt hvarandras händer. De äldre i sällskapet sutto till och med redan i båtarne.

— Nå-å, Laura, var så god och stig på, bad Amanda. Din fot är så lätt, som en fjäder, och du må således först hoppa ned i båten.

— Men hvar är din parasolett? erinrade Josefine.

— Och din hatt? anmärkte Amanda.

— Och din kappa?

Laura såg skalkaktigt på dem.

— Jag skall säga upprigtigt, huru det förhåller sig med dem, började hon; herr Leonard har talat vid mig, att han skall få taga parasolett, hatt och kappa med sig till Amerika såsom modeller på moderna i Sverige. Jag tror han tänker införa i Philadelphia en svensk modejournal, som lär komma

att heta Laura. Ack, hvilka goda affärer skall han ej komma att göra med den!

— Så du talar.

I stället för att besvara denna anmärkning, fattade Laura tag i Josefines hand.

— Hvad ser jag, yttrade hon, diamantringen på ditt finger. Min gud, hur har den kommit upp ur vågen och dit? Ett rigtigt underverk; men jag förstår, det var icke den här, utan en annan, en efterhärmning, som kastades i sjön. De herrarne, huru fintliga äro de ej, då det gäller att snärja oss arma flickor.

Henning bekräftade hennes förmodan.

— Låtom oss nu ej längre prata bort tiden. Kom, kom! man blir otålig på oss.

Laura stod likväl stilla.

— Ett litet ord till, bad hon. Vi lofvade ju hvarandra redan i pensionen att alltid vara upprigtiga emot hvarandra. Vi gjorde det.

— Nå å!

— Jag är således skyldig att vara upprigtig.

— Det är du.

— Då vill jag äfven vara det. Se hit, ska ni få se något.

Hon upplyfte nu den andra handen. På ett af dess fingrar glänste en enkel, massiv guldring.

Amanda och Josefine sågo förundrade på henne. Laura skrattade högt och slog sina händer af glädje tillhopa, så mycket roade deras öfverraskning henne.

— Är du förlofvad? frågade Amanda.

— Nej, nej!

Josefines mörka ögon blixtrade.

— Du är gift, inföll hon.

— Rätt gissadt. Sedan i går afton är jag en liten välbeställd fru.

Leonard intygade det.

Så snart Laura öfvergifvit tanken på Henning, återvände hennes känslor, mer pröfvade och renade till Leonard, framför allt sedan denne invigt henne i sina planer för framtiden, i sitt beslut att åtminstone för några år begifva sig till Amerika, alltsammans så äfventyrligt och trefligt, att Laura blef alldeles förtjust. Lysningen tvingade väl Leonard och Lauras far

att göra en resa till Göteborg, men de voro snart tillbaka, och bröllopet firades i all tysthet såsom mest öfverensstämmande med Leonards smak. Bröllopet försiggick aftonen före hans tilltänkta afresa. För att kunna rigtigt få öfverraska sina ungdomsvänner med en stor nyhet, bad Laura att man skulle förhemliga giftermålet för dem intill afskedets sista ögonblick, och man uppfylde beredvilligt hennes önskan.

Laura höll ännu sin hand uppe.

— Denna ring är mitt hjertas diamantring, tillade hon. Jag vill ej byta med din, Josefine, tillade hon skämtande.

— Ni ha hvar och en sin ring, anmärkte Amanda. Icke heller jag är utan.

Hennes blick föll dervid på Mauritz.

— Min diamantring är Mauritz armar.

Mauritz förstod henne, och han slog dem kring hennes smärta lif.

Amandas, Josefines och Lauras närvarande fäder och anhöriga ökade med sin välsignelse de tre diamantringarnes värde och skönhet.

Skilsmessans sista stund var inne. Snart plaskade roddbåtarnes åror i sjön, långsamt förande gästerna tillbaka till staden, under det att den stolte tremastaren utbredde sina segel, aflägsnande sig med majestätisk hållning. Ömsesidiga hurrarop vexlades ännu, men inom några få ögonblick såg man blott hvita, fladdrande, viftande näsdukar telegrafera vänskapens sista afskedshelsning.

Då tremastaren krökte om udden af den första holmen, nedgingo Leonard och Laura i den lilla, täckt inredda hytten.

De voro ensamma, de voro lyckliga, deras verld var liten, men de kände att den var för dem ett paradis.

Ännu en kort stund efter sedan fartygets svarta skrof försvunnit bakom holmen, såg man en hvit näsduk vifta såsom en vänlig dufvovinge, från en af mastkorgarne. Det var lille Henrik, som derifrån ännu en gång sände ett farväl till sina vänner, och till sitt eget så tidigt lemnade fädernehem.

EN KONSTNÄR.

I.

L* var en ung svensk konstnär af utmärkta anlag. Men, saknande alla gynnare, och sjelf ej af lynne att söka tränga sig fram och sjelfviskt täfla med sina kamrater inom målareakademien om att förvärfva sig de styrandes välvilja och uppmärksamhet, förblef han, ehuru man visserligen skänkte honom ett och annat bifall, likväl ganska obemärkt och obelönad. Konstnärselden i hans bröst brann ej dess mindre ren och helig. Sluten inom sig, arbetade han, ehuru pröfvad af mången bitter bekymrets stund, städse med oförminskad ifver.

På andra sidan gatan, midt emot det obetydliga rum, der han hade sitt tarfliga hem och sin lilla, än obetydligare atelier, bodde en obemedlad enka med sin dotter.

Första morgonen, som han uppsteg till sitt arbete i detta rum, mötte honom den täcka Bilganas intagande ansigte i fönstret midt emot. Så skedde alla morgnar. Hon var snart hans hjertas milda morgonstjerna.

Ännu hvarje afton, då dagens stråle bortdog och mörkret svepte sitt dok öfver jorden, var hon den sista milda fröjd, som log emot honom. Så blef hon äfven hans hjertas aftonstjerna.

Inom några få dagar uppstodo också små vänliga meddelanden dem emellan. De voro unga och ensamma och egde behof att utgjuta sig för hvarann.

De började med att telegrafera, hvad de gjorde, derigenom att de visade sina arbeten.

Bilgana arbetade i perlor och tapisserier och hon arbetade fort. Dag efter annan uppvisade hon ett litet nytt vackert och täckt arbete.

Denna outtröttliga, friska och ihärdiga smak och flit spor-

rade L*. Hans begåfning och arbetsamhet växte; hans ingifvelser fingo en högre, kraftigare och lifligare flygt; hans konstnärs-blick skärptes, och hans skapande ande liksom mognade. Vecka efter vecka uppvisade äfven han nya taflor, af större eller mindre omfång och värde.

Omsider öppnades fönstren, och man började att bedöma hvarandras produkter.

Bilganas perlarbeten vunno i prydnad och skönhet, i teknisk fulländning och rik och behaglig omvexling genom L*s mera konstnärligt utbildade omdöme. Och månget väl tänkt ord, mången fint och mildt uttalad anmärkning gagnade L*. Hans taflor vunno, och hans mod växte.

Bilgana hade en vacker röst och L* var en skicklig pianospelare.

En afton hörde L* en klar och ren, af en mild och ljuf känsla genombäfvad sång ljuda från hennes rum.

— Det är Bilgana, som sjunger, utropade han med glad öfverraskning.

Och hon sjöng ur sitt fulla, varma hjerta det ljufva, det fosterländska poemet:

"Jag vet ett land, der tysta stjerneqvällen etc."

I ögonblicket satt han vid sitt piano, och i fulla, rika toner accompagnerade han henne.

Ifrån detta ögonblick voro deras öden afgjorda. De kände att de älskade hvarandra, och deras tankar och känslor sammansmälte i arbete och musik, i färger och toner, i lif och död.

L* hade erhållit tillstånd af Bilganas mor att besöka henne, och han uraktlät ej att begagna sig deraf.

Snart välsignade modren dem båda såsom sina barn.

Fattigdomen vågar likväl knappast älska. Kärleken är för de fattiga ofta liksom en förbjuden frukt. Att gifta sig, gränsar för dem nära nog till det omöjliga. Det är måhända först då man ur djupet af sitt hjerta oemotståndligt uppmanas dertill, som man rätt begriper hvad fattigdomen vill säga. Så länge man endast behöfver arbeta för sig sjelf, eger armodet ännu icke sin fullkomliga centnertyngd, men den erhåller det i samma stund, som man af den hindras att blifva lycklig vid kärlekens hand.

Då pröfvas det, om man är en man.

L* var det.

Och han bevisade det, icke derigenom att han hastade att vid altaret förena sitt öde med den älskade, utan derigenom att han, efter att ha allvarligt och strängt granskat sin belägenhet och öfvervägt sina förpligtelser till sig sjelf och Bilgana, beslöt att på det allvarligaste fortsätta sitt arbete och derigenom söka förskaffa sig en oberoende ställning.

Konstnär till sina böjelser, till sin själ och till sitt hjerta, ansåg han sig också inom konstnärsverlden böra och kunna söka sin framtid.

I Sverige hade han ingenting att vinna, han insåg det allt för väl. Svensken känner icke sina egna landsmän, om de icke först utrikes förvärfvat sig ett namn. Han måste således ut — ut till Rom, konstens hemland. Det var med en hel verldsdel emellan sig och Bilgana, som han skulle eröfra henne, hvilken han likväl nu egde så nära intill sig. Han anförtrodde henne sina afsigter, och emedan hon älskade honom verkligt, gillade hon hans beslut. Beslutet var värdigt tvenne stolta, älskande och rena sinnen. De sköto stunden, som bjöd dem en hel verld af kärlek ifrån sig, och tryckte en framtid, en oviss framtid, men mer lysande, intill sitt bröst.

Efter många svårigheter, som först måste besegras, lyckades L* förskaffa sig medel att komma ut.

Med hvilken manlig segerglädje öfver betvingade motgångar skref han ej till Bilgana sitt första bref ifrån Rom.

II.

I det ögonblick vår unge konstnär från höjderna vid Bacano första gången såg St. Peters dôme uppdyka ur dimmorna, föreföll det honom, som om dômen till en hel gammal verldshistoria reste sig upp ur årtusendets pompejanska graf. Fattad af mägtiga och underbara känslor, utsträckte han sina armar, liksom om han vélat famna en verld.

I Rom uppehöll han sig i tvenne år. Han längtade ofta hem till Bilgana; men lefde för öfrigt ett nytt och härligt lif. Rom är en stad för en rik ande.

Hvilka mägtiga hänförelser stormade ej genom hans själ,

då han, lutad mot en af de ryktbara fontänerne, i tyst begrundande betraktade St. Peters kyrka, denna storartade skapelse af mera än ett sekel, förmedelst hvilken katolicismen nära nog tyckes vilja öfvertyga det troende och blinda folket att gud liksom nedstigit från himmelen och bosatt sig på jorden.

Huru njöt han ej ett högre konstnärslifs rika och sköna föreställningssätt i Vatikanen och i Farnesiska palatset, hvilket ej lånar af tiden, utan af Rafaël sin odödlighet. Huru förklarad kände han sig ej af hans "förklaring". Huru genomströmmades ej hans hjerta här af denna färgernas milda och smältande, vi kunna väl säga, musik, förmedelst hvilken han stundom trodde sig både se och höra "skapelsens" i vissa fall första toner och i andra afseenden suckar af dess egna bortdöende reqviem.

Huru mägtigt hänfördes han ej af den oändliga, öfverväldigande kraft, som utvecklade sig i Michel Angelos taflor, dessa epopéer i färger, omslutande ej blott himmelen, utan äfven afgrunden.

Men hvar stanna på denna klassiska jord, ej verldsberyktad blott genom sju vise, men der sju kullar uppbära en hel verlds skapande vishet och skönhet? Hvar stanna här, der svärdet en gång utsträcktes öfver trenne verldsdelar, der monstransen ärfde dess välde och vidgade sitt herradöme ännu långt vidare, och der ännu i dag penseln, lyran och mejseln — arfvingar af såväl svärdet som monstransen – på årtusendenas ruiner fortfarande betrygga Roms nya verldsmonarki. Här, der Titus verkade, Cato tänkte, Horatius sjöng, Cicero talade, Raphael svärmade bland himmelska syner, Correggio drömde bland helgon och Michael Angelo nedsteg till en kämpande verld, här är hvarje plats en triumfbåge, hvarje urkund ett rikt minnesblad i oförgätliga häfder, hvarje ruin ett fragment af odödligt värde.

Allt stort, som verlden egt, romarsvärdet, påfvekräklan, mejseln, penseln och pennan, nedlägga gemensamt här odödliga lagrar vid foten af stadens altaren. Rom är, skref han i ett af sina bref till Bilgana, alla tiders panteon; allt, hvad stort slägtena under olika tid hafva uträttat, har här firat sina härligaste triumfer. "Bland brutna tempel och troner", yttrar en utmärkt svensk, "beherskar ännu minnet, liksom fordom segren, en verld här; Rom är inspiratio-

nens land, religionens vagga, konsternas helgedom, hvarje bildad mans fädernehem, det är själens land och dock, tillade L* för egen räkning, allt det stora, det mägtiga, det underbara här, är menniskoverk — endast det, som är litet här, det är af guds hand, det är menniskorna sjelfva, men de sakna också det vigtiga medel, som allenast förmår göra ett folk stort och mägtigt — de sakna friheten. Hvilken oändlig motsägelse likväl, betänker man att det är i guds eget namn, som de magtegande här undertrycka denna samhällets guddomliga kraft, det fria sinnets

I Rom vidgade sig L*s konstnässkap. Det fick en högre, ädlare, fullkomligare flygt. Den artistiska verldsåskådningen utvecklade sig i skönare och dristiga former. Det skapande sinnet fick en högre, harmonisk fulländning, teckningen mer sanning och lif, färgerna mer naturligt vexlande och i hvarandra smältande glans och prakt. Och allt som konstnärsskapets sol sprang upp öfver hans verksamhet, blef han bemärkt, vann ryktbarhet och namn. Hans arbeten skattades redan högt och mottogos begärligt af en ständigt tillväxande skara af beundrare. Ännu ett år till och han hoppades att kunna återvända till norden, en erkänd, berömd och aktad konstnär, för att mottaga den skönaste belöningen af sitt hjertas brud.

Vid denna tanke strålade alltid frisk glädje från hans ögon, tillfredsställelse och frid från hans panna, och verksamheten fördubblades dermed; men på en tid var likväl icke denna glädje fullkomligt fri från all oro. Under loppet af de tvenne senare månaderna hade han nemligen ej erhållit någon underrättelse från hemmet. Med tilltagande bekymmer väntade han derpå ännu en månad, men lika förgäfves. Hade hon öfvergifvit honom? Omöjligt! De senaste brefven andades en så mild och varm tillgifvenhet, en kärlek lika ren och oblandad, som hennes första bekännelse. De voro så enkla och okonstlade dessa bref, att hvarje misstanke måste fly, såsom ett brott emot oskuld och upprigtighet. Var hon då sjuk? Kanske död? Hans hjerta klappade häftigt vid denna föreställning, men frågan förblef obesvarad. Arbetet hade i alla de bekymmer, som han genomgått, alltid varit hans bästa tillflykt, det blef så äfven nu. Han slöt sig inne. Han arbetade. Men arbetet och ensamheten hafva ofta nog en yngre syster, med en tår i sitt öga och en suck i sitt bröst, det är

grubbleriet. Snart hemföll han under dess inflytande. I öfverensstämmelse med sitt själstillstånd valde han ett ämne för penseln ur Stagnelii arbeten. Han ville måla Anima, i det ögonblicket, då hon höjer sig upp till himmelen, och åsynen af en allsmägtig gud slår hennes häpnande öga med sin glans. Han tecknade, men huru han tecknade, erhöll Anima alltid Bilganas milda drag. Förskräckt betraktade han dem. Han började frukta för sin fantasi, nästan såsom för en förskräcklig sanning. Ritstiftet hade fullbordat teckningen och han grep nu till penseln. Det gick på samma sätt. Huru han omlade färgerna, framstod alltjemt Bilganas intagande, fint bildade ansigtsdrag. En ångest kom öfver honom, ifrån hvilken han ej förmådde frigöra sig.

Samma dag besöktes han af en landsman.

— Nå, kamrat, ropade denne, vill du följa med mig tillbaka till fäderneslandet? Jag hemkallas af en rik slägtinge, och måste skynda. Om du vill följa med, bekostar jag gerna resan.

— Det är omöjligt. Ett år återstår mig ännu här. Jag måste fullända mina studier. När reser du eljest?

— I morgon förmiddag. Du kan tänka på saken till dess. Om du vill, så har jag alltid med nöje en plats ledig för din räkning.

III.

I L*s belägenhet, framförallt i den qvalfulla oro, hvari han nu befann sig, var det ett hårdt prof, att bli erbjuden, men nödgas afslå en resa till fädernehemmet. Han fann likväl att det var ett nödvändigt offer för framtiden; fann att han ännu uteslutande måste tillhöra konsten ett år, för att sedan äfven kunna få tillhöra kärleken. Om natten drömmer han en rätt egendomlig dröm.

Han tycker att han var sysselsatt med att spänna en duk på en ram, samt att uppställa den på sitt staffli. Redan hade han försett sig med palett och pensel, i afsigt att börja en

ny tafla; då märker han ett mörkt, enkelt penseldrag, som redan förut beskuggar duken.

Förundrad betraktar han det, emedan han visste att han ej ännu rört den hvarken med ritstift eller pensel, men huru ökar sig ej hans förundran, då han ser att den dunkla skuggan vidgar sig och tilltager i skiftande, olika färger ut öfver hela duken och ordnar sig till ett vackert, af en lätt dimma insvept landskap, men öfver hvilket en nordisk morgonrodnad just nu kastar sina första strålar. I samma mån, som solen stiger högre upp på himmelen, uppdyker det vackra landskapet allt mer och mer ur de hvälfvande skuggorna. Han tror knappast sina egna ögon; han träder närmare och ser med öfverraskning att han ej bedragit sig. Men en enda fläck, en enda punkt är ännu otydlig för honom. Det var den fläck, den punkt, som visade sig i det första af honom orediga penseldraget. Då tycker han sig bemärka, huru på en gång sjelfva taflan liksom växer ut och blir allt större och större. Den nyss med praktfulla färger rikt strålande himmelen är icke mera endast en skapelse af en konstnär, utan en verklighet. Hög och blåglänsande höjer sig dess ether. Lätta och luftiga sväfva dess skimrande moln, klara och glänsande flamma dess strålar. Och icke heller marken var längre en fantasi; ty hörde han icke huru vinden susade i de löfrika träden, huru bäckarne perlade ned utför stupande bergshällar, huru foglarne sjöngo i de täcka björkdungarne. Taflan hade blifvit jordisk, blifvit natur och verklighet. Endast det der första mörka penseldraget var ännu outredt för honom. Med förstoringsglaset i sin hand närmar han sig intill det. Då ser han, huru äfven det börjar gestalta sig. Ur den mörka punkten höjer sig småningom spiran till en kyrka, och slutligen äfven tempelhvalfvet. Han anstränger ännu mera synnerverne. Också ser han snart huru ett svart grafkor höjer sig upp ur jorden. Bakom korset står en qvinna, klädd i djup sorgdrägt. Hon vinkar till honom med ena handen och visar med den andra på korset. Han lutar sig ned. Nu tror han sig höra den sörjande ropa till sig: kom! kom! och han igenkänner rösten; det är Bilganas mor, som ropar honom. I samma ögonblick står jemväl inskriften på korset läslig och tydlig för hans öga, och han ser der det enda, enkla namnet: Bilgana.

Förskräckt uppvaknar han, och sömnen återvänder ej mera.

Drömmen hade stått så liflig för honom. Ehuru vaken, tyckte han sig ännu höra modren kalla sig och såg han ännu Bilganas namn på korset.

Hemlängtan grep honom med oemotståndlig, underbar magt. Allt måste vika för denna känsla, och innan han ännu var klädd, var hans beslut att begagna sig af sin väns anbud fattadt. Samma dag lemnade han Rom.

IV.

Vi äro åter i Stockholm och snart underrättas han, att drömmen icke var blott en uppjagad inbillnings tillfälliga foster. Den var tyvärr allt för sanningsenlig. Bilgana hade under ett besök på landet förkylt sig och aflidit samma natt, som den underbara drömmen visat sig för honom.

Filosoferne hafva upplöst förståndets, tankens och inbillningens egenskaper och verkningssätt nästan liksom andra matematiska problem. Den psykologiska skarpsinnigheten arbetar inom den intellektuella verlden nära nog liksom Archimedes inom den rent fysiska. Men, liksom den matematiska punkten likväl trotsat och fortfarande trotsar den materiella forskningens alla bemödanden, förblifver hvarje ideel konstruktion af blotta tanken äfven ett outredt, rent guddomligt begrepp. Psyche eger ännu alltjemt sina hemligheter, till hvilka förlåten icke remnat. En sådan oförklarad, oupplöst guddomlig hemlighet är aningen. Aningen är för några endast en liflig föreställning, men för andra en visshet.

Detta själens klarseende öga blickar då öfver förhållandenas vanliga hinder, och ser och känner hvad som bortom eller bakom dem händer och sker. Denna clairvoyance betraktas väl ofta med löje, men har dock egts af mången. Svedenborg egde den i hög grad. Om menniskan i allmänhet hade mera förmåga att lifligt koncentrera och varaktigare bibehålla tankens och känslans verksamhet vid ett enda föremål, än hon, upptagen af hvardagslifvets bestyr, gemenligen eger, skulle helt säkert exemplen på sådana egenskaper ej vara så få, som de nu äro. Hvar och en, som någon gång uteslutande lefvat i sin tanke,

som glömt allt annat, under fixerandet af ett enda föremål inom sig, har ej kunnat undgå att märka, huru föremålet liksom förverkligats och ljusnat der. Liksom solglaset samlar de spridda strålarne och det till den förenade kraft, att de tända och blifva låga; så förmår äfven en viss, om ock sällsynt kraft i själen förena alla våra andligare egenskaper i en enda punkt, och när det sker, blir det äfven ljus der. Hvarje konstnär och skald har mer eller mindre, men alltid någon gång, haft erfarenhet häraf: han vore eljest icke hvarken det ena eller andra.

Bilganas bortgång var för L* en outtömlig källa till sorg. Kärleken till henne var den mägtiga känsla, som besjälat hans ingifvelser, upprätthållit hans själs styrka och lifvat hans arbeten. Nu hade detta mägtiga medium lemnat jorden, och han flyttade med sina tankar efter henne till högre rymder.

Den enda tafla, som sysselsatte honom, var den i Rom började om Animas inställelse inför guds ansigte.

Långa stunder satt han och betraktade detta stycke; men nu tyckte han att han ej kunde få det nog likt Bilganas bild.

Verlden hade för honom ej mera några retningsmedel. Grubbleri och svärmeri sänkte sig allt djupare och djupare ned i hans hjerta och bemägtigade sig hela hans väsende.

V.

Då han begaf sig till Rom, hade han öfverlåtit till Bilgana sitt fortepiano. Det var vid dess toner, som hon, under loppet af tvenne år, hade drömt om honom.

Han hade knappast mod att öppna det.

En dag — Bilganas mor var utgången — stannade han framför instrumentet.

Då minnets magt tränger sig på oss med sina erinringar om försvunnen lycka och kärlek, blir hjertat väckt.

Oemotståndligt drogs han i detta ögonblick till pianot. Han längtade att i toner kasta ut fragment af sin själs djupaste hänförelser.

Snart satt han vid instrumentet.

Tonerna stormade också snart omkring honom, fantasti-

ska och oregelbundna. Det var en hel massa af i själen länge och tyst gömda föreställningar, som i yrande flygt nu höjde sig. Under dem brusade en hel katarakt i hans bröst. Han var sjelf en hel verld af okufvad kraft, af mägtigt våldsamma ingifvelser. Är känslan verkligt sann, så är hjertat också endast verklig natur. Hejdlöst störtade den ena tonen öfver den andra, liksom i sväfvande, kämpande fart. Det var en vild jagt af toner, flygande öfver bottenlösa, mörka bräddjup. Lidelserna togo sig luft. Sorgen suckade ej mera, den stred. Men striden gick småningom öfver, molnen urladdade sig, åskan började dö bort, och mildare stjernor uppgingo öfver hans fantasi, lugnet återkom. I ljufva harmonier strömmade nu tonerna. Hans öga glänste. Hans panna klarnade. Det föreföll honom ett ögonblick, som om han badade sin själ och hela sitt inre väsende i en solljus och glödande, men dock svalkande bugt, t. ex. af Lago Maggiores, af susande cypresser omgifna, klara och svällande bölja. Hvarje ton talade om hängifven kärlek. Han var lycklig i sina drömmar. Han var hos henne, öfver molnen, öfver stjernorna. Han genomlefde sin kärleks första morgonstunder. Det ena minnet knöt sig till det andra. På en gång tonade från strängarne den intagande melodien till den ej mindre intagande sången: "Jag vet ett land, der tysta stjerneqvällen. I detta ögonblick stod hon lefvande för honom. Minnet och fantasien hade uppväckt henne ifrån de döde. Han såg henne liksom lifs lefvande. Han vågade knappast andas. Tyst! På en gång hör han en röst. Till den melodi, som i lätta tonfall svärmade omkring honom, förnimmer han orden, liksom sjungna vid hans sida. Rösten var så ren och ljuf. Det var hennes, Bilganas. Illusionen var fullkomlig. Han ser sig om. Fantasien lefde i verkligheten sitt härliga lif. Bilgana hade der till honom nedstigit från himmelen till jorden. Han känner och tycker att hon står vid hans sida, och att han endast behöfver utsträcka sina armar, för att trycka henne till sitt bröst; men då instrumentet tystnar, tystnar äfven rösten. Han är ensam, alldeles ensam, och en tår glänser i hans öga.

Vid fortepianot egde han från denna stund sin käraste plats. I den stilla qvällen, då skuggorna utbredde sig, och allt var tyst omkring honom, då darrade tonerna här, och bortförd af deras böljande svall, ljöd hans hugkomsters sköna

sång: "Jag vet ett land . . ." Och hvarje gång han uppspelade melodien, tyckte han sig höra, huru Bilgana sjöng bredvid honom med en ljufhet, som kom tåren att glänsa i hans öga, med en själfullhet, som kom hans hjerta att bäfva, med en känsla, som kom honom att glömma att han lefde och hon var död. Men snart sjöng hon ej blott, snart tyckte han att hon äfven satt bredvid honom. När han nu anslog sitt lilla, täcka älsklingsstycke, hörde han först hennes röst stämma upp orden; derefter tyckte han att några lätta fjät liksom närmade sig, och i nästa ögonblick satt hon, klädd i en hvit och luftig morgondrägt, vid hans sida. Då sången slutade, försvann hon åter såsom en skuggbild, såsom en vindflägt, såsom en hvit dimma. I början vågade han ej röra vid henne, men slutligen tyckte han att han smekte hennes bleka kind, strök till sidan hennes svarta lockar och blickade rätt djupt in i hennes öga. Till en tid tordes han ej tala om, icke ens för modren, de ljufva möten, som han egde; men det blef så underligt i hans själ, så varmt kring hans hjerta, så oförklarligt ljuft i hans tankar, och i ett sådant ögonblick berättade han henne allt.

Modren såg bekymrad och förundrad på honom.

— Det är en fantasi, en förvillelse, talade hon.

— Ack, nej, nej! försäkrade han. Rubba ej min tro. Låt mig få hafva åtminstone den.

— Gif akt på, bad modren, nästa gång som Bilgana kommer till dig, hvad hon bär i skärpet på venstra sidan. Jag fäste någonting dit, då jag såg henne sista gången såsom död, och hvad det var kan du ej veta.

VI.

— Jag har åter träffat Bilgana, underrättade han modern, en dag senare. Vi ha sjungit, jag har lekt med hennes lockar.

— Gaf du akt på hvad jag bad dig om?

— Ja, ja, min mor, i skärpet bär hon en frisk förgät mig ej.

— Ganska underbart, menade den gamla, det var verkligen en förgät mig ej, som jag fäste der.

L* lefde i sin sång, vid sitt piano, med sina drömmar. Pensel och palett hade han helt och hållet lagt ifrån sig. På hans staffli stod alltjemt orördt det från Rom hemförda ofulländade utkastet af Anima. Från den stunden, som Bilgana började visa sig i hans syner, vaknade väl en böjelse hos honom att fullända stycket, och han fattade penseln; men nu tyckte han, att han ej lyckades att få bilden nog liknande henne, färgerna voro ej etheriska nog, teckningen icke nog ren och mild.

Missnöjd kastade han bort penseln.

Åter satt han vid pianot. Tonerna rullade, känslan bäfvade, hjertat klappade. Han hörde ljudet af hennes röst, frasandet af hennes klädning. Nu satt hon vid hans sida. Hvilket öfverjordiskt uttryck sväfvade ej ned från hennes öga och intog hans själ. Hennes andedrägt susade omkring honom. Den var kall. Ännu hade han aldrig talat till henne. Han fruktade att ett enda ord skulle jaga bort den sköna drömbilden.

— När skola vi en gång träffas, frågade han slutligen, för att aldrig mera skiljas.

Hennes läppar rörde sig.

— Om åtta dagar, kl. tolf, hviskade hon.

Synen var försvunnen. Hufvudet sjönk ned i hans hand.

— Alltså om åtta dagar, kl. tolf, tänkte han.

Ifrån denna stund spelade han ej mera. Tanken på det stundande mötet var det enda, som sysselsatte honom.

Åtta dagar gingo.

Om aftonen tog han afsked af Bilganas mor, under den föreställning att de troligtvis ej mera skulle träffas, emedan Bilgana hade stämt möte med honom.

Hemkommen kastade han sig på sin säng och somnade. Då klockan slog half tolf, tyckte han att han vidrördes af Bilganas hand, och han spratt upp ur sömnen.

Då han såg upp, stod hon också vid hans sida. Den hvita drägten föll i rika veck kring hennes smärta lif och i skärpet skimrade en blyg förgät mig ej.

— Fullända ditt arbete, uppmanade hon honom, och visade med handen på porträttet.

— Du sitter då för mig! bad han.

— Ja!

Han målade. Penseln flög öfver duken. Färgerna glänste under densamma. Drag efter drag log Bilgana mot honom på duken. Det var någonting odödligt i hennes uttryck, någonting af himmelen i hennes gestalt. L* var åter lycklig, hans tafla lyckades. Arbetet var färdigt. Anima inför guds tron var färdig.

Klockan slog tolf.

— Kom! hviskade Bilgana och synen försvann.

L* kände sig trött och lutade sig tillbaka i sin stol.

Då Bilganas mor dagen derpå besökte honom, satt han ännu qvar i samma stol, med blicken rigtad på sin tafla; men hufvudet lutade mot hans axel. Han var död.

ARMODET.

I.

Marknaden i Norrtelje var redan börjad. Stånden voro uppslagna. Vackra och fula ansigten framtittade om hvarandra ur väl försedda s. k. försäljningsstånd. Köpare började redan att röra sig fram och åter på de smala gatorna mellan stånden. Det var en mörk massa, som drogs af nyfikenheten eller af det tillfälliga tycket än hit och än dit. Med ett rörligt, rundt omkring sig irrande öga och med en ovanlig liflighet smög sig en liten trasig och smutsig flicka fram emellan de oregelbundna hoparne och stannade slutligen vid ett stånd, der ett fruntimmer med ett friskt och blomstrande utseende försålde silfver och guldpjeser till den silfverbägare och guldringar alltid begärligt köpande allmogen.

— Vill frun köpa litet silfver af mig? frågade flickan med halfhög röst, blickande rädd omkring sig, i det hon framlemnade några sönderbrutna bitar af denna klingande, hvita metall, hvaraf alla hafva behof för sitt äfven nödtorftigaste uppehälle, men för hvars egande något hvar också är färdig till så många dårskaper. Fruntimret emottog det, såg uppmärksamt på de utbjudna bitarne och betraktade misstroget den trasiga flickstumpan.

— Detta har du stulit, yttrade hon med barsk röst, och utropade derpå: Vakt! och vakten arresterade genast den 10 à 12:åriga, oaktadt alla de små försök, som hon gjorde att undkomma, och snart erkände äfven den arma, att hon var utsänd af sin far, för att försälja den obetydliga varan, men att hon gått miste om rätta försäljningsstället, emedan hon af honom blifvit befald att gå till en annan guldsmed, åt hvilken han redan flera gånger förut försålt silfver; och tillade hon,

der står min far sjelf, han skall kunna intyga, att det är sant hvad jag säger. Fadren var klädd i trasor, en korrektionsinrättningarnas kandidat, en fattig stackare, hvars hela tillvaro vittnade om de följder, hvartill man på armodets väg kommer i ett land, der husbehofsbrännerierna och krögarne utgöra de mest gynnade och populära inom vår industriella lagstiftning, fattigförsörjningsanstalterna äro ogina, smutsiga och osunda kryphål, för hvilka hvar och en, äfven den sämsta, måste rygga tillbaka.

II.

Samma afton satt en några och 50 års man i en kammare bredvid sin guldsmedsverkstad. Han lutade sitt allvarliga, fårade ansigte mot den starkt byggda, knutna handen, och det mörkbruna ögat hvilade med en lång, en orubblig, om djup begrundning talande blick — på den tomma väggen. Läste han väl en för andra osynlig skrift der, och om så var — hvad innehöll denna skrift?

— Kom nu, min gubbe, tilltalade honom hans hustru, och sitt ej och fundera så der.

— Kom, säger du, hvarthän?

— Vi äro ju bortbjudna till närmaste granne på marknadsfrämmande, återtog hon, kom nu, så få vi roligt!

— Jag blir qvar här, men du kan gå och taga barnen med dig.

— Som du vill, men lille Erik lemnar jag hemma, emedan jag ej har hans kläder så i ordning, som jag önskade.

Hustrun gick.

III.

Klockan var emellan tre och fyra på morgonen derefter. Hustrun var redan återkommen, och så väl hon, som mannen, hade redan sofvit flere timmar. Det öfriga folket hvilade äfven,

hvar och en på sitt ställe. Då reste sig mannen sakta upp i sängen och såg med en vänlig blick på den slumrande makan, denna hälft af hans hjerta, af hans lifs lycka; med en sakta handtryckning uppsteg han och lemnade rummet. När hon vaknade, fann hon sig ensam, men hon var van att vid den tiden sakna mannen bredvid sig och inslumrade åter. Hon hade en orolig dröm. Hon tyckte sig se hela staden församlad kring en likkista, men ingen visste, hvilken som låg i den. Äfven hon stod gapande bredvid den. Då aftog man locket, och alla ryste tillbaka. Der låg icke en menniska, utan liksom ett blodigt vilddjur; men huru greps hon ej af en plågsam ängslan, då hon, ju mera hon betraktade det, trodde sig igenkänna sin egen man. Förskräckt för sin föreställning, uppvaknade hon, och då hon utsträckte handen, för att känna efter sin man, kystes den af lille Erik, som nu inkommit, för att helsa god morgon på föräldrarne.

— Hvar är din far? ropade modren.

Gossen såg förundrad på henne.

— Hvar är din far? återtog hon.

— Pappa lofvade mig i går afton, att, om jag var snäll, skulle han vara hos gud i dag.

— Sade din pappa det? Yttrade han något mera? Berätta, berätta!

— Han talade om en saga för mig, om alla de många, vackra silfverslantarne, som vi kalla stjernor, och som gud utkastar på himmelen, så att vi skola se löftet om all den rikedom, som väntar oss deruppe; och sedan skref han mycket, och så vred han sina händer, och då jag frågade honom, hvarför han gjorde det, sade han, att bekymret alltid vrider händerna på det viset.

Modren var redan klädd. Hon sökte mannen öfverallt, men fåfängt.. Grannarne kommo i rörelse, alla sökte — men fåfängt. Utan hopp att återfinna honom, började en och annan redan att vända tillbaka till hemmet; men en af nattvakterne, som mötte dem, berättade, att han omkring 3 à 4 på morgonen sett en karl skymta förbi sig och taga vägen uppåt kyrkogården. Man följde denna anvisning och fann, på *andra* sidan om kyrkan, liket af den man sökte, men på det mest förfärliga sätt vanställdt af ett mördande böss-skott. Hufvudet

var nästan helt och hållet slitet från kroppen. En del af hjernan låg på taket. Synen var fasansvärd.

IV.

Då man uppbröt hans byrå, fann man der tvenne bref, ett till hustrun, och ett till borgmästaren. Hvad det förra innehöll, känner man ej. I det senare yttrade han.

— Jag är en gammal man, en bland de äldste borgarena i denna stad. Ärligt och redligt sökte jag länge att draga mig fram, att försörja mig och de mina. Det lyckades dock ej. Utgifterna till staden och till staten hafva ökats, och min rörelse har årligen gått tillbaka. Jag var bragt till armod, till fattigdom. På sista tiden köpte jag af en fattig stackare litet, som jag tror, stulet silfver. Jag ångrade det genast, men det var för sent. Tjufven är nu gripen och jag anklagad. Utan andras aktning kan och vill jag ej lefva. Det sista offer, jag kan göra min familj, är att offra mig sjelf, öfvertygad om att det allmänna medlidandet, som jag lefvande hvarken *kunde* eller *ville* anlita, skall räcka en hjelpsam hand åt dem, som jag efterlemnar, m. m.

V.

Den på marknadsmorgonen arresterade silfvertjufven och hans lilla dotter insattes i stadens häkte.

— Hör, flicka, talade fadren, förstår du dig på lagen?

— Nej.

— Förstår du dig på svält, hunger, behof och nöd?

— Ja!

— Nåväl, nöden har hitintills varit vår, varit *min* lag. Magen ropade till handen: gif mig mat, men då handen svarade, att den ej egde något, då sade förståndet: tag der det finnes och lägg der det fattas. Mitt arbete blef försmådt, man

sade, att jag var en *landsstrykare*. Socknens fattigförsörjning kunde ej mottaga mig — jag var ju *arbetsför*. På andra socknar ville ingen skrifva mig, jag hade ju *barn*. Nöden blef bestämmande för mig, och jag följde den väg, som den utstakade. Behofvet — jag vet det — var äfven bestämmande för den andre, för honom, som köpte hvad jag tog. Jag undrar huru *våra* domar skola falla, lika eller olika? Icke jorden, men himmelen skall förbarma sig öfver oss.

— För oss två, dig och mig, önskar jag ett fängelse, der vi erhålla vårt bröd. Endast fängelset kan rädda oss ifrån värre brott och kanhända från ett förskräckligare slut.

För egen del, fick han sin önskan uppfyld. Han blef således — räddad.

Hans dotter ville ingen kännas vid. Hon var bränmärkt af sin fars brott.

Hon frös ihjel.

Guldsmeden förkortade, såsom vi redan veta, sjelf sina dagar.

KADETTEN OCH LÖJTNANTEN.

I.

— Bäste herr löjtnant, berätta oss någonting roligt, någonting rigtigt intressant, någonting nytt. Löjtnanten har alltid så många små berättelser till hands, i fall löjtnanten blott vill.

Denna önskan framställdes af tvenne vackra purpurläppar och åtföljdes af en oändligt vältalig blick.

— Bäste löjtnant, instämde alla de öfriga damerna i sällskapskretsen, ja ja, berätta oss någonting, och han besköts dervid ganska lifligt af gracernas aktivaste batteri, ögonen; elden var en korseld.

En löjtnant kan måhända göra sig hård emot kulor och krut; men ännu har ingen löjtnant förmått emotstå en fruntimmersblick.

Det är eget med desse löjtnanter. De äro förpligtade att försvara fäderneslandet, men kunna icke försvara sina egna hjertan. Om jag vore monark och mitt rike anfölls utaf en armé af löjtnanter, skulle jag möta den med en armé af det vackra könet, och, tio mot ett, jag skulle vinna den mest lysande batalj i verlden. Wärends qvinnor och Jeanne d'Arc hafva bevisat oss, att ingen taktik uppgår emot den, som ligger i fruntimrens ögon. Grefvinnan Platen var säkert äfven af samma öfvertygelse, då hon drog sitt svärd för Polens frihet; men att hon ej lyckades, kom sig säkerligen icke deraf, att hon hade att göra med ryssar, ty ryska arméen är också rikt försedd med löjtnanter, utan deraf, att hon hade för mycket karlar med sig.

— Med det största nöje, mina damer, svarade löjtnanten, skulle jag lyda er uppmaning, men — och i det han

härvid skakade på sitt martialiska hufvud, för att tillkännagifva att språklådan ej var så laddad för ögonblicket, som erfordrades, kastade han en förstulen, en frågande blick till ett hörn af salongen, men äfven här möttes han af tvenne ögon, så bedjande, så öfvertalande, så allsmägtiga, att han icke kunde motstå dem. Han beslöt också att uppfylla damernas önskan.

— Välan då, jag skall berätta en liten tilldragelse, men med ett vilkor likväl.

— Och det är? ropade alla på en gång.

— Icke mer och icke mindre, än att ni förklara mig, hvad som egentligen gör en fruntimmersblick så oemotståndlig, om det är dess eld, dess ögonblickliga öfverrumpling, lifligheten i dess choc, eller en viss parlamentering deri?

— Det är vår hemlighet, skämtade en.

— Det är något af allt, hvad ni uppräknat, smålog en annan.

— Men mest parlamentering, tillade en tredje skrattande.

— Man skall aldrig bry sig om att vara, hvad ni kallar oemotståndlig, sade en gammal lefverbrun dame, och ju mindre man bryr sig om det, ju oemotståndligare är man; det är åtminstone min erfarenhet, tillade hon, med en blick, som var mycket öfvertygande.

— Då vi äro barn, leka vi med dockor, då vi blifva större, leka vi med herrarne, småskämtade en femte.

— För att få ett helt drifhus, sade den sjette, af suckar, böner, verser, förklaringar, dueller, noveller och hvem vet namnen på alla botaniska växter i herrarnes hjertan, så behöfva vi blott — le och se; ack, jag har sett mycket i mina dagar. Sådana drifhus kunna vi anlägga ända tills vårt 20:de à 30:de år — sedan är det slut. Deraf bör ni finna, att qvinnans inflytande eller, om ni så vill, oemotståndlighet — egentligen besticker sig i herrarnes svagheter!

Då hon slutade sitt pikanta anförande, blickade den ännu temligen älskvärda talarinnan med leende tillfredsställelse omkring sig.

— Jag skulle, återtog löjtnanten, verkligen anse er hafva uppfylt det af mig fordrade vilkoret, saknade jag icke ännu en endas af de närvarande fruntimren yttrande, och härvid vände han sig med en artig bugning åter till det hörn af rummet, hvarifrån den för honom farligaste elden nyss syntes komma.

— Ni menar mig, svarade en klar och välljudande stämma. Jag försäkrar er, min herre, att jag ej förstår, hvarom ni egentligen talar.

Men bakom ryggen på de öfriga fruntimren, som åter börjat syssla med sina smaarbeten, höjde hon upp sin lilla hand och hotade honom rätt skalkaktigt. Denna rörelse af närmare bekantskap gaf en viss älskvärd oförklarlighet åt hennes eljest allvarsamma och försigtiga svar. Löjtnanten syntes mycket belåten, men tycktes ej vilja, att någon skulle märka det. Han gick fram och åter på golfvet.

— Nå-å, herr löjtnant, började damen igen, huru går det med er historia?

— Ganska illa, svarade han, emellertid är jag bunden vid mitt löfte, men vet ej rätt inom hvad genre jag skall hålla mig. Behagas kanske en spökhistoria?

— Ni har hört den der anekdoten om gumman, hvars ande satt, äfven sedan hon var död, uti en blåsa i taket. Så ungefär förefalla mig spökhistorier från förflutna tider. Låt oss för all del slippa dem!

— Nå-å, en röfvarehistoria då?

— Gonzalow och Rinaldo Rinaldini hafva tagit lifvet af allt intresse för dylikt kram.

— Kanske en kärlekshistoria?

— Det är något! utropade den lefverbruna, och de öfriga instämde.

Härvid kunna vi ej undertrycka den anmärkning, att ju äldre fruntimren blifva, ju mera tycka de om berättelser om kärlek. Orsaken är svår att säga, men det är väl med dem, som med gamla kuskar, de tycka om smällen.

Genren var således bestämd. Löjtnanten syntes besinna sig ett ögonblick. Han gick nu, som förut, några hvarf fram och åter. Hastigt stannade han, kastade en förstulen blick åt det för honom så magnetiska hörnet, och ett skalkaktigt smålöje krusade härvid hans läppar. Man såg, att han nu sökte samla sina tankar kring ett bestämdt ämne och, utan att veta om man misstog sig eller ej, anade man att en skalk gömde sig i bakgrunden af hans tankar.

— Då jag skall berätta, sade han slutligen, en kärlekshistoria, är det kanske bäst att jag lånar den ur mitt eget

lif. Jag kan försäkra, att det är ganska rikt på utkast i den vägen.

— Inga vidare företal.

— I veten att jag har varit kadett; men I veten knappast hvad en kadett är. Man tror allmänt, att han är en pojke om 14, 15, 16 à 17 år, som blott studerar med all flit och kraft, för att snart utgå som en skicklig officer, arméen till nytta och sina föräldrar till obeskriflig glädje; men detta är han blott till en viss del. Till ännu vida större del är han en kavaljer i smorläderstöflar, en dandy i kommissskläder, de unga damernas förklarade riddare i blå tröja och grå spens. Han studerar salig Lemkes eller Bråkenhjelms solida figurer, under det han tänker på ännu långt vackrare. Han solverar Cronstrands kroklinier, men kan icke solvera sina egna krumbugter kring den, som senast förtjusat honom. Af major Stål lär han sig att intaga en fästning, att underminera bröstvärn och att försvara positioner, och allt detta kommer honom oändligt väl till pass vid hans söndagsbesök hos tante A., moster B., onkel C., farbror D. och himmelen vete hvad alla förskansningar heta, som omgifva de unga blomstrande förhoppningar, hvilka äro bestämda att en gång rekrytera de gifta fruarnes antal, ehuru de ännu visserligen blott stå i befälreserven. På detta sätt lösas emellertid för honom förståndets och hjertats problem samtidigt med hvarandra.

— Ni torde äfven, mina damer, ha hört talas om Carlbergs-balerna. Man tror, att dessa baler ensamt äro för kadetternes räkning; långt derifrån, de äro det lika mycket för alla unga vackra flickor i hufvudstaden. Carlbergs-balen är för dem på sätt och vis att betrakta såsom en gradpassering, innan de ingå i verlden. En väl uppfostrad flicka måste alltid besöka dessa baler under sina sista pensionsår, åtminstone det sista; hon skulle eljest icke ha fått en god uppfostran: det är, om man så vill, hennes beväringsår, en liten smula krigstjenst, ehuru allt blott under parad och på dansfot. Emellertid är det de unge kadetterne, som hafva förmånen att få sola sig i förstlingarne af de huldas blickar, njuta af doftet utaf deras tankars vårblommor, hänföras af den uppgående första morgonrodnaden i de ungas hjertan, och under musikens straussiska hvirflar smyga sig så barnsligt och lyckligt, på detta

sättet, de öppna och okonstlade sinnena intill och omkring hvarandra — någongång med ett evigt intryck, ofta med bestämmelser för hela lifvet.

— En dag, permissionen var slut klockan 4, men upptagen hos en gammal slägtinge i staden af en god middag, och se det är nu en ting, som en kadett aldrig kan försumma, förglömde jag tidens bedröfliga gång och åt — blott åt. När vi uppstego från bordet, gick klockan redan på fem, och jag begaf mig genast af. På Rörstrandsvägen upphans jag af en stor hyrkajsa — egentligen en s. k. "bagarbod" — och som jag genast märkte, att kusken var något öfverlastad, beslöt jag att hoppa upp bakpå, öfvertygad att ingen skulle märka det. Den fördömde hyrkusken körde dock som en drummel, och i en af de små backarne på andra sidan om den så kallade "långa raden" stjelpte han med hela härligheten. Jag kände rörelsen, hoppade i lagom tid af, och de okända fruntimren hunno icke att skrika mera än några få takter ur vargklyftan i Friskytten förr än jag störtade fram, en kavaljer sans peur et sans reproche. Då jag öppnade vagnsdörren, upphöjde en välmående, durabelt korpulent fru sitt väl ombonade hufvud och sträckte mot mig två knubbiga armar, i akt och mening att jag skulle draga henne ur sin nöd. Men det var lättare sagdt än gjordt. Emellertid grep jag verket modigt an; och, trots alla svårigheter, än till höger och än till venster, stod hon slutligen helbregda på landsvägen.

— Hvad jag är echaufferad, sade hon.

— Obestridligt.

— Och min negligé sedan?

— Har lidit ett stort fallissement.

Under tiden plockade jag upp, i ordets verkliga betydelse, den ena minderåringen efter den andra ur vagnen. Det var en hel pension, 8, 9 à 10 småttingar, en hel modellkammare af olika fysiognomier och, det oaktadt, återstod mig ännu en; men huru skönt belönade också icke hennes åsyn mig för mitt dagsverke i dels för frodiga, dels för minderåriga gracers tjenst.

Här pauserade löjtnanten något i sin berättelse. Oförmärkt for hans blick förbi sällskapet i soffan till den lefvande blomman i hörnet. Deras blickar möttes. Hon smålog, men en lätt rodnad flög öfver kinden. Synbarligen ville hon säga något, men förvandlade i stället sitt ord till en betydelsefull

skakning på hufvudet och en hotande rörelse med handen. Hvad menade hon väl dermed? I hvilket förhållande kunde löjtnanten och hon stå till hvarandra, efter denna hemlighetsfulla förtrolighet egde rum dem emellan, en hemlighet — för deras närmaste vänner? Det var ett kuliss-stycke i sällskapslifvets komedi; men sådant är detta lif. Avantscenen är en — fonden en annan.

Jag lofvar emellertid läsaren, att noga uppmärksamma löjtnantens och ifrågavarande okonstlade dams minsta rörelser, för att söka komma dem på spåren, och lyckas det mig, skall jag genast till läsaren utlemna deras hemlighet, likväl i den största hemlighet. Låtom oss emellertid höra, hvad han har att berätta.

— Såsom en naturlig, enkel och okonstlad varelse, fortsatte löjtnanten sin berättelse, höll den sköna sig fast vid mig; såsom en af gracerna, hvilade hon i mina armar, då jag lyfte henne upp; såsom en annan Aphrodite, såg hon med sina stora blå ögon på mig, och lätt som en sylfid, stod hon åter på marken. Detta allt, det är sant, är utnötta liknelser, men jag vill tillägga en anmärkning, som jag då gjorde, att en rätt god och vacker flicka har den förmånen att utgöra en hel mytologi, helt och hållet för sig sjelf. Det sköna och goda omgifves alltid af någonting mytiskt och i samma stund, som denna myt uppenbarar sig, uppenbarar sig äfven dess guddomlighet.

— Hvad är nu att göra, yttrade pensionsfrun och såg på mig.

— Att gå, svarade jag.

— Gå? utropade hon. O, min Gud! Jag har ju aldrig gått i hela min lefnad.

— Det går nog, genmälde jag.

— Blott man går, inföll den lilla vackra okända, och såg dervid rätt skalkaktig ut.

— Så säger du, Adelaide, återtog ma bonne brummande, du som af bara odygd aldrig kan sitta stilla ett enda ögonblick.

— Hon heter således Adelaide, tänkte jag, och är odygdig. Det är godt.

Löjtnanten pauserade åter, och hans oroliga, rodnande stjerna i hörnet såg rätt ond ut; men han smålog blott. Han var således icke en gång rädd för hennes vrede.

II.

— Ni torde tillåta mig, mina damer, att jag nu i några hastiga utkast framställer hufvuddragen af denna obetydliga berättelse, hvilken endast er egen oemotståndlighet förmått mig att berätta.

— Ma bonne hade fattat mig under ena armen och Adelaide under den andra. Det öfriga småherrskapet gick i värt kölvatten. På detta vis uppmarscherade jag på Carlbergs borggård, jag kan nästan säga i sluten kolonn; och det måtte ha sett dråpligt ut, ty från alla fönster gapade kadetterne. Sjelf ansåg jag mig nästan som en familjefar, en värdig man, med sin värdiga fru, och tripp, trapp, trull, en hel kull af arfvingar. Samtalet underhöll jag så godt jag kunde; bland annat talade jag om gas- och varm-inrättningen på Carlberg och ma bonne försäkrade mig, att jag var mycket intressant. Jag aflemnade de mina, — jag tyckte mig med skäl ej kunna kalla dem för något annat — på rikssalen och skyndade ned, för att anmäla min hemkomst. Det förstås, att jag berättade mitt äfventyr, och som jag dymedelst uppträdde såsom ett slags vandrande riddare, en person, som förglömt sin tid af idel menniskokärlek, som uppoffrat sig för en god sak, nemligen för en hel pension, så befriades jag från alla anmärkningar, och mitt dröjsmål fick passera. Klockan 6 var dansen i full gång. Jag dansade med Adelaide. Jag var den lyckligaste ost på hela jorden. I en française tappade hon en liten blomma. Jag tror nästan att hon tappade den för min skull. Ögonblicket derpå satt den i mitt knapphål. Hon log blott. I valsen hvilade hennes ena hand i min och den andra på min axel. Det är på samma axel, som man dubbas till riddare; men hvad var för mig då ett riddaresvärd, mot hennes hand?

— Ni torde likväl, mina damer, kanske ifrågasätta möjligheten af, att min chevalereska natur, redan som kadett, kunde

vara så utbildad. Men tro mig, det var den likväl. Kadetterne äro väl små karlar, men stora tjufpojkar. Såsom ett litet bevis derpå, må jag nämna efterföljande. Adelaide hade långa, bruna lockar, som rullade i fria vågor ned kring axlarna. Nu finnes det ingenting, som kan göra en kadett så lycklig, som att ha en lock af sin allrakäraste; det är för honom, minst sagdt, hvad en svärdsordensstjerna kan vara för en kapten; ty i betraktande af denna hårlock, insydd, ganska ordentligt, i sitt svarta taft och hängd om halsen, förstås närmast hjertat, glömmer kadetten hvarken sin morgon- eller aftonbön, och dessutom läser han dubbelt mera än annars, ty han tror sig läsa för henne, den namnlösa, om hvars kärlek in i döden han eger en så säker underpant. Med hvilken, jag må säga, hjertats aptit, jag derföre såg på Adelaides rikedom af gungande lockar, kan jag icke beskrifva, och jag beslöt att förskaffa mig en, för hvad pris som helst. Tänkt och verkställdt. Snart var jag försedd med en sax — en liten, menar ni? Nej bevars, det var en stor pappers-sax, omkring tre qvarter lång; men jag gömde den innanför armen till vapenrocken, med ytterste ändarne af saxbladen öppnade mellan fingrarna, ställde mig oförmärkt bakom den hänförande i en française och — knaps — jag grep en af de små fladdrande lockarne i fallet. Hvarken Cæsar eller Alexander kunna någonsin ha känt sig så lyckliga. Men hvad hände? Knappast hade jag hunnit att lätta mitt hjerta med en suck af tillfredsställelse, knappast hade jag hunnit att sluta handen omkring den för mig så dyrbara stölden, förrän kadetternes värste buse, jag menar tjenstgörande majoren, läggande sin hand på min axel, stod framför mig. Han stod der mörk och dyster såsom en verklig åska och hans hand träffade mig också såsom ett verkligt åskslag.

— Hvad gör herrn? sporde han mig. Huru kan man handla på det der sättet?

— Jag kände mig tillintetgjord, i sanning, jag blygdes verkligen för min handling.

— Förklara sig, herre! fortfor majoren. Hvad vill detta säga. Huru kan man falla på något så simpelt, som att stjäla en lock från en flicka, som icke ens anar det minsta. Svara mig.

Hvad skulle jag svara?

— Jag — jag, stammade jag emellertid.

— Jag, — jag . . .

— Hvad vill det säga, anmärkte majoren, jag, — jag . . .

— Jag är kär, fortsatte jag, jag älskar, jag vet ej huru det är, jag . . .

Majoren stirrade med en egen blick på mig.

Mitt utseende måtte ha varit besynnerligt och förvirradt, ty tjenstgörande majoren föll i skratt. Och han skrattade så hjertligt och godt, att han kom mig att äfven skratta.

— Tänkom oss ett rigtigt rytande lejon, som skrattar.

Synen var verkligen tragikomisk.

— Men ehuruväl majoren på det af mig anförda argumentet verkligen tillgaf mig min ogerning, drog jag mig ändock tillbaka med ett samvete, som om jag begått en kyrkstöld.

— Jag föreställer mig, att ryssarne marscherade in i Sveaborg med samma sublima samvets-förebråelse, som jag då erfor.

— Varm om hjertat, som jag var, beslöt jag emellertid att genast säga henne, huru hjertans kär hon var mig. Vi hade väl ej sett hvarandra mer än tre à fyra timmar och likväl föreföll det mig, som om vi känt hvarandra från verldens skapelse. Vi hade ännu ej heller talat vid hvarandra många ord, och likväl tycktes det mig, som om blott kärleksförklaringen återstod. Modigt beslöt jag mig också att göra den, och hvilken kadett vill ej gerna göra en kärleksförklaring, förstås likväl i all tysthet, bakom ma bonnernas ryggar. Jag bjöd upp henne till en vals. Denna vals skulle afgöra — naturligtvis ingenting mindre än mitt öde. Musiken tonade genom salen. Nåväl, tänkte jag, nu är stunden inne, just nu, och så tänkte jag visst en hel qvart, tills jag slutligen verkligen öppnade munnen — då, o ve och förskräckelse! då rullade det, jag skulle nästan kunna säga som en bullrande och skramlande rapphöna genom salen, det var nemligen salig Westman, den tidens trumslagare på Carlberg, som på sitt kalfskinn tillkännagaf balens slut. I förargelsen begaf jag mig ned i matsalen och åt upp en hel tallrik med oskalad potates, kadetternes supé balqvällarne.

Emellertid hade Adelaide underrättat mig, att hon var dotter till en, efter hvad jag förstod, ganska bemedlad possessionat på landet; att hon blott skulle stanna qvar öfver som-

maren i pensionen och sedan flytta hem till sina föräldrar. Detta, jemte den stulna locken, var således dagens behållna inkomst.

Tvenne gånger återsåg jag henne under sommarens lopp, hvarje gång förknippad med en liten otur.

Helt nära till det ställe, der pensionen var belägen, bodde en af mina bekanta, en gammal kadettkamrat. Nu började jag att om söndagarne allt oftare besöka honom, naturligtvis af pur vänskap; men ditkommen intog jag alltid min plats vid reflexionsspegeln och beströk sålunda hela gatan med min uppmärksamhet.

En dag, det var om våren, fick jag se lilla Adelaide komma promenerande. Vips var jag uppe från stolen; knappast hann jag att, hjelpt af vännen, vederbörligen få hatt och sabel på tillbörliga ställen, förr än jag var ute på gatan; en stund dereefter strök jag förbi henne, stolt som en liten kungsslup under fulla segel; att min själ och mina ögon flaggade för henne kan jag heligt försäkra. Men helt annorlunda förhöll hon sig, och, på samma gång det skar mig djupt in i hjertat, kunde jag omöjligen förklara det satiriska löje, som så högst olämpligt krökte hennes läppar och, då hon hade passerat förbi mig, till och med utbrast hon i ett lätt, men dock ganska hörbart skratt. Förolämpad och med föresats att helt och hållet utplåna henne ur mina tankar, vandrade jag rundtomkring qvarteret, och att min vrede ej var tillgjord, utan ganska lifligt måste ha uttryckt sig i mitt ansigte, slutade jag deraf — att folket på gatan tittade på mig mer än vanligt. Mitt ansigte, tänkte jag för mig sjelf, måste vara fullt af expression. Denna tanke smickrade mig mycket.

Återkommen i denna allvarliga sinnesstämning till vännen, mötte han mig med en stormande skrattsalfva.

— Hvad nu? Du emottager mig på ett sätt, som . . .

— Ypperligt! Stå stilla, så att jag får rita af dig.

— Detta gyckel med en vän? Du må skämmas.

— Kom då hit till spegeln, din narr.

Och han förde mig till spegeln. Min gud huru jag såg ut! Icke allenast att jag i min otålighet och häftighet hade satt hatten bakfram, så att den hvita tuppfjädern satt i nacken, utan i stället för den korta kronsabeln hade jag tagit en af min väns pipor och stuckit i bantleret; och på detta sätt hade

jag paraderat förbi henne, och gjort min eriksgata kring qvarteret. Min vän hade hulpit till att spela mig detta spratt; men jag bet mig i läppen och sväljde förtreten. Det slutades likväl ej härmed. Jag beslöt att reparera det mindre goda omdöme, som hon säkert och icke utan skäl fattat om mitt förstånd. Alltså utstyrde jag mig följande söndag på allra bästa vis: hvita underkläder, hvit väst med kronknappar, för öfrigt borstad och pomaderad, samt med hatt och sabel på sitt ställe; jag tyckte sjelf att jag såg ganska ståtlig ut. Så anlände jag till staden och beslöt att genast ställa vägen förbi hennes fönster. Emellertid var jag icke rigtigt nöjd till sinnes, alldenstund himmelen var mulen och full af svarta hotande regnmoln; och en militär, det måste man medge, tager sig allra bäst ut i solsken. Redan nalkades jag den gata, der hon bodde, och jag sträckte upp hufvudet, gaf ansigtet det bästa uttryck jag kunde, förkortade stegen, ville i fullkomlig parad-takt defilera förbi henne, då, på en gång, himmelen nästan öppnade sig och en våldsam störtskur spolade ned ur skyn; men mitt mod sjönk likväl ej, tvärtom, det ökades, då jag såg huru alla menniskor förskräckte skyndade in i närmaste portgångar, och liksom af rädsla slagna ur brädet, lemnade gatan åt mig ensam, åt mig, som i känslan af martialisk hållning vandrade framåt. Nu bör hon förstå, menade jag för mig sjelf, skilnaden emellan en tapper man, och alla de der stackarne af vanlig sort, som smälta för en regnskur. Då jag passerade, satt hon äfven, jemte några andra, i fönstret, och jag helsade, utan att förändra en enda mine, eller det minsta i takten. Ej en gång inför ett mönsterbord skulle jag ha kunnat iakttaga bättre reglementarisk hållning. Och ändock, huru förklara denna förolämpning, krökte sig hennes läppar vid min åsyn, under samma försmädliga, pikanta löje, som så djupt sårade mig förra gången; och de öfriga smådamerna, hvilkas lif jag kunde säga mig ha räddat i Carlbergs-backen, skämdes icke heller att helt oförbehållsamt skratta åt min person. Jag hade haft lust att storma huset, men tog i stället af åt Kungsträdgården, der jag, i trots af allt regn, slog mig ned på en af bänkarne, förtörnad öfver så mycken otacksamhet.

Kan min hatt sitta bakfram, eller sitter väl ännu en tobakspipa i bantleret? frågade jag mig sjelf. Jag beslöt att mönstra min figur och ju nogare jag gjorde det, ju mera skäl

fann jag Adelaide verkligen hafva att småskratta åt mig. Jag måste sjelf draga på munnen. Min hatt såg förskräcklig ut; det var nedslående att se den. Tuppfjädersplymen hade af regnet tofvat i hop sig och såg ut som en olycka. Hatten, hvars temligen vackra form egentligen uppehölls af en stark limning, var mycket upplöst, den darrade som ett gelée. Mitt hår, brändt i lockar, Adelaide till ära, slokade nu, och ur hvarje hårtest droppade vatten, såsom ur en takränna. Men framför allt voro mina underkläder i en ganska sorglig belägenhet. De hvita, vida byxbenen hade, genomblötta af regnet, slagit sig kring mina ben, på ett så åtsittande och troget sätt, att min ädla figur såg högst skröplig ut. Tillfälligtvis hade jag ett par stöflar, som, ehuru foten var af rätt vackert blankläder, till skaften dock bestodo endast af vanligt s. k. smorläder, och för öfrigt voro en tre à fyra tum vidlyftigare, än som skäligtvis erfordrades för mina ben. Utom det att lädret hade afsatt vissa band af svärta på det hvita byxtyget, bildade stöfvelskaften dessutom ett slags rörliga utbyggen nedomkring benen, på det högsta malplacerade. När jag sålunda sjelf började inse min allmänna yttre skröplighet och erinrade mig min stolta marsch och öfriga, kanske något patetiska hållning — flög mig minnet utaf riddaren af den bedröfliga skepnaden genom hufvudet.

Detta var sista försöket jag gjorde, som kadett, att få se min huldgudinna.

III.

Mot hösten lemnade jag Carlberg; och Adelaide lemnade pensionen vid samma tid.

Då jag pådrog mig mina nya, egna kläder och stoppade kongl. maj:ts fullmagt i fickan, tänkte jag för mig sjelf: se så der, nu är också jag en man i staten.

Att jag icke misstog mig i denna slutsats, erfor jag snart; ty staten tog genast mina ringa förmågor i fullt anspråk, enär jag, — ännu blott en månad gammal officer, — introducerades i Amaranten, Innocencen, Par Bricol, samt anmodades att spela åtskilliga roller i Thalia.

Med hvilket innerligt nöje jag uppfylde alla mina understundom rätt kinkiga befattningar, kan ingen tro. Man sade mig också allmänt, att jag formerade mig väl och med tiden säkert skulle blifva någonting stort i samhället, alldenstund jag var mera att göra af, än de fleste mina jemnårige.

I salongerna utvecklade sig äfven, det märkte jag tydligt sjelf, på ett särdeles lyckligt sätt mitt chevalereska skaplynne. Öfverallt var jag välkommen. Då jag inträdde i någon sällskapskrets ropade alla fruar: "Ah, se der är vår beskedlige löjtnant!" och dervid logo alltid de unga damerna emot mig så mildt, att jag vanligtvis blef helt varm om hjertat.

På Norrbro kunde ej gå någon stoltare karl än jag. Jag tyckte nästan att jag var hemma der, och denna celebra bro synes mig alltid liksom anlagd endast för herrar löjtnanter. Det är märkvärdigt hvad denna bro vunnit genom dem.

Vid vaktparaden var jag dessutom ett rigtigt lejon. Jag röt till karlarne i ledet, så att de darrade som asplöf. Till min heder får jag äfven nämna, att jag en gång hörde en civil person helt nära bakom mig hviska: "Herre gud, om Svea och Göta lejon ändock sågo så der dugtiga ut"! Han menade ingen annan än mig.

På vakterna medförde jag alltid min guitarr. Vid högvakten slog jag mig ned med den på någon af stenbänkarne i pelargången och, då jag var jourhafvande i prinsessans palats, placerade jag mig i det öppnade vaktfönstret. På detta sätt lät jag mina fantasier få fritt spelrum och jag märkte att det behagade mycket de förbigående. Det finnes intet instrument, som passar en militär så bra, som guitarren. Jag har nemligen anmärkt, att en officer med svarta mustacher, något solbränd hy och med la sentinelle på tungan och guitarren på armen, alltid ingifver damerna högst romantiska begrepp om sin personlighet, helst om han derjemte, liksom par distraktion, låter då och då i sin konversation en elegant kötted falla från sina läppar; och det veten I väl, mina damer, att från de der romantiska begreppen är blott ett steg till qvinnohjertats varmaste tillgifvenhet. Fruntimrens romantiska begrepp äro såsom ett nät, hvari deras hjertan helt omedelbart fångas, och det på ett sätt, att vi karlar sedan endast behöfva vitja nätet, för att bemägtiga oss den lätta fångsten.

Löjtnanten tittade härvid småleende på damerna i soffan och helt oförmärkt flög hans blick äfven till det underbara hörnet, der hans själ synbarligen stod i hemlig förbindelse med en af de tre gracerna.

— Nå, nå, smickra er ej allt för mycket, yttrade den lefverbruna.

— Vi förlåta er, tillade en annan skalkaktigt. Men eljest är ni bra impertinent emot oss. Vid tillfälle skola vi ge så godt igen.

Flickan i hörnet hotade honom blott med pekfingret.

— Men ni har helt och hållet glömt bort den lilla Adelaide. Ni glömde henne, kan jag tro, sedan hon flyttade på landet och ni fick er kungliga fullmagt. Så der äro de der gardes-löjtnanterne. De äro aldrig någonsin att lita på.

— Ehuru min tjenstgöring i statens vigtiga värf var trägen, hade jag likväl ej ett enda ögonblick förglömt henne. Jag kan säga, att hennes bild troget följde mig öfverallt. För hennes skull hade jag ingått i alla ordnar i staden; men hon fans icke i dem. För hennes skull gjorde jag mig intressant öfver allt och i alla ämnen, och för hennes skull hemtade jag till och med hem en alldeles modern frack ända från Paris, och detta allt, emedan jag hoppades, att åtminstone ryktet om min ovanliga och dyrbara person skulle nå hennes öron.

Men allt detta oaktadt lyckades det mig icke förr, än för ett par år sedan, att göra hennes fars bekantskap; och jag lärde i honom känna en af de der solida personerne, som utgöra landets stödjepelare, hvad ekonomi och agronomi beträffar. Vid denna upptäckt förmådde jag väl ej genast bannlysa min gifna karakter af en till kropp och själ alldeles förträfflig löjtnant, men jag gjorde mig likväl så solid, som möjligt, för att intaga honom till min fördel; och till en viss del lyckades jag äfven deri.

— Huru stor lön har min herre? brukade han fråga mig.

— Ganska obetydlig; men min hushållsamhet, en väl inrättad ekonomi, aldrig offentliga, flärdfulla nöjen, endast besök i enskilda hus, dessutom rigtig bokföring, hemtning af mat, ett rum och en soldat till uppassare, för öfrigt sysselsatt af min tjenst; detta allt sammanlagdt, och jag bergar mig, gud vare lof, med min lilla löjtnantslön.

— Ni är en ganska förståndig ung man.

— Så tycka mina kamrater äfven och mången af dem har, jag må prisa min lyckliga stjerna, tagit mig till föresyn i sina ekonomiska förhållanden.

— På sådant sätt skall arméen gå framåt.

— Visserligen. Den går också framåt med stora steg. Jag skulle nästan vara böjd att påstå, det arméen i närvarande stund eger de största ekonomerne inom hela riket.

— Det vore väl fan!

— Jag känner officerare, ja, till och med vid garnisonsregementena, som äro hushållare till den grad, att de aldrig gå ut på gatorna oftare än de nödvändigtvis tvingas dertill, och det endast för att slippa nöta — hvad tror ni? — jo sina stöflar; och tofflor behöfva ej kosta något, har man endast systrar eller kusiner.

— Men de skada sin helsa; den friska luften är alltid helsosam.

— Obestridligt! De inse det äfven mycket väl, men underlåta ej heller att vädra sig. Om man en morgon går Drottninggatan fram och tittar upp omkring sig, skall man få se huru, ur de öppnade fönstren, det ena hufvudet sticker ut efter det andra, och af desse äro 99 bland 100 bara officershufvuden, som hålla på att vädras. Detta nöje kostar ganska obetydligt, emedan dertill ej erfordras någonting annat än en vacker, med perlor stickad och med guldtofs försedd rökmössa. Resten är ej så noga med.

— Ni gör mig helt förundrad. Ekonomien har sannerligen tagit ett jettesteg framåt. Det gläder mig verkligen.

— Inom landtarméen t ex. begagnar man nu mera aldrig sin uniform oftare än vid mötena. Derigenom kan den frack, som gjordes, då man först blef under-löjtnant, endast med förändring af gradtecknen, ännu begagnas, då man blir general.

— Det är rätt, mycket rätt. Jag får just en vacker tanke om arméen.

— På sådant sätt, mina damer, resonerade gubben och jag ofta. Att vi således skulle bli mycket kontanta, var gifvet; och jag hoppades ej heller någonting mindre, än att snart få kalla Adelaide för min.

Ett streck i räkningen inträffade dock helt oförmodadt.

Ni torde kanske erinra er det der fördömda oväsendet på Malmens käliare emellan några officerare å ena sidan och några kypare å den andra, och, ehuru ej direkte inblandad deri, erfor jag obehaget deraf ricochetsvis.

Händelsen gjorde att jag derstädes intagit min supé samma afton, och, ehuru jag aflägsnade mig innan händelsen inträffade, blef mitt namn, fastän ej inför polisen, dock i sällskapspratet och i gatsqvallret inblandadt i saken.

Förhållandet nådde gubbens öron och genast, utan vidare hörande, strök han ut mitt namn ur sitt hjerta, precis som man stryker öfver en förfallen osäker skuldsedel.

Detta var ett förskräckligt slag för mig, men rådlös är icke brödlös. Jag beslöt att, kosta hvad det ville, Adelaide skulle blifva min.

IV.

— Brukspatronen, vi måste gifva honom något namn, mina damer, t. ex. brukspatron H., bodde med sin älskvärda dotter på det präktiga godset Norrlunda, några mil utanför Stockholm. En dag körde en vagn upp på hans gård, och en man, hvilken vi litet närmare måste beskrifva, hoppade ur vagnen. Beskrifningen är nödvändig, för att ge er ett begrepp om den smak, som herskade bland Norrlundaboarne, efter det blef denne resande förbehållet att jaga mig, som på det hela ändock ej ser så rasande illa ut, ur Adelaides hjerta, den skälmaktigaste och täckaste flickas, jag någonsin sett. Den resande hade ett yfvigt rödt hår, som synbarligen icke besvärats af någon klippare till hårfrisör, åtminstone sedan sista riksdagen. Dessutom hade han ungefärligen mina ögon och min mun, men röda ögonbryn och mörk skäggbotten, och denna skärande kontrast, färgerna emellan, skall alldeles ha förtjust invånarne på Norrlunda, och framför allt intagit den sedan sin pensionstid romantiskt stämda Adelaide. Hon visste nemligen att rödt var kärlekens färg, och trodde derföre, att äfven gud Amor borde hafva rödt hår och röda ögonbryn. Vid sitt fortepiano sjöng hon äfven nu endast om riddare med rödt hår,

ända från kejsar Barbarossas tid. Men vidare, jag får ej stanna blott i lufven på vår resande. På mannens näsa satt ett par stora glasögon, som gjorde honom vis, på ett näsvist sätt. Emellertid må anmärkas, att han egentligen blott begagnade dem, då han talade med herr brukspatron sjelf, t. ex. om cirkulationsbruk och plogland, o. s. v., men vanligtvis stoppade dem i fickan, då hans öron fyldes af den lilla Adelaides sånger. Förmodligen tyckte han, att visheten i sådana ögonblick ej borde sitta som en fluga på näsan. En buteljgrön frack, guldur med en hel knippa af berlocker, vida permissioner, samt en tarflig grå öfverrock fulländade hans kostym. Så såg den man ut, som skulle intaga de bröstvärn, öfver hvilka mina färger en gång svajat.

V.

Mannen inträdde i brukspatronens rum med Thaers arbete i landtbruks-vetenskapen, fyra delar, Bürger dito dito, tvenne delar, samt Lundeqvists också dito, dito, en del; summa sju, under sina armar. Det är så man skall rusta ut sig, om man vill vinna insteg hos en rik possessionat, och med någon lätthet eröfra gracerna på landbacken. Med Thaer — n. b. under armen — är man nemligen alltid en stor man inför hvarje modern agronom, och med Bürgers lära om odlingar m. m. får man oskulden på landet lätt på sin sida.

— Mitt namn är Halmsvärd, hofjägmästare, för att lägga mina ord som ett visitkort, sade mannen, med en ovanligt starkt skorrande röst, då han helsade brukspatronen.

— Mjukaste tjenare! Af familjen Halmsvärd, hvars ättefar försvarade Sverige under salig Stenbockens anförande.

— Mycket rigtigt; min stamfar var en af de ryktbara halmkärfvarne, som den tiden jagade danskarne på flykten, och som antog namnet Halmsvärd, då han adlades.

— Med hvad kan jag vara till tjenst?

— Utan att svara, lade herr hofjägmästaren med mycken allvarlighet ifrån sig Thaer och Bürger, uppsköt glasögonen på näsan samt framtog ett af de der stora Aftonbla-

den, som skulle kunna duga till rullgardin, om icke de nu, en gång för alla, bättre passade till skifvor i landets politiska och optiska telegraflinie, från Haparanda till Falsterboref. Herr Halmsvärd presenterade en annons i detta blad.

— Oändligt välkommen, ropade brukspatronen och ljusnade till kropp och själ. Oändligt välkommen! Ni spekulerar på Smörbylta?

— Det skall vara en god egendom, och jag tycker om denna orten.

— En förträfflig egendom. Föder 30 kor, herr hofjägmästare. Har 40 tunnors höst- och 20 tunnors vårutsäde, i den bästa jordmån. Dessutom ett godt bränneri i andra klassen, och de börja bli de bästa i våra dagar. För öfrigt egen krog på egorna; med ett ord, alla agrementer, som man kan önska sig.

— Skog också?

— Nej, Gudnås, skogen har bränneriet förstört.

— Stark hötillgång?

— Jaa, åja! En 250 lass, klöfver och vicker inberäknade.

— Torp?

— Mer än tillräckligt för gårdens ordentliga häfdande.

— En ypperlig sak! Det der stattorpssystemet äter upp all afkastning och ökar församlingarnas fattigpersonal.

— Alldeles, alldeles. Men för att återkomma till Smörbylta, så . . .

På detta sätt samtalade de båda herrarne och öfverenskommo, att dagen derpå och de följande dagarne taga besagde, i tidningarna till salu utbjudna egendom i nogsamt betraktande. Deraf följde att hofjägmästarens vistande på stad och ställe ej skulle aflöpa så snart. Han var en man, som icke verkställde något utan med mognaste öfverläggning, och han öfverlade långsamt, men desto grundligare, en omständighet, som äfven genast tilldrog honom brukspatronens högaktning och synnerliga förtroende. Hvem skulle icke bära högaktning för en person, som var till den grad solid, att då han t. ex. talade, så trodde man nästan att det endast var geometriska figurer, romboider och qvadrater, som rullade öfver hans läppar. I ordets egentliga bemärkelse kan man tillägga, att han verkligen qvadrerade den cirkelrunde brukspatronen, det förstås, allt med sin soliditet.

Desto förundransvärdare må man finna den hastighet, med hvilken han egde förmåga att eröfra Adelaides hjerta.

Jag skall berätta sjelfva scenen, och derefter skall svårligen någon kunna förneka, att herr hofjägmästaren ej var ett sant daguerreotyp-aftryck af vår tids mest fiffiga menniskofigurer.

Såsom en äkta landtbrukare, steg han upp hvarje morgon senast klockan 4.

Efter att i frid och ro ha drömt hela natten om en dråplig potatesskörd på Smörbylta, följde han sin gamla vana äfven här. Klockan 5 var han redan ute, beså omgifvande vidsträckta egor, och gjorde den anmärkning, att Norrlunda egde ett utmärkt godt kobete. Klockan 6, half 7 gjorde han en rund i trädgården, der Adelaide äfven efter gammal vana inandades den friska och rena morgonluften. Med en artig bugning slog han sig oförskräckt ned på samma bänk, som hon.

— Nå-å, min fröken, skorrade han, ni synes befinna er förträffligt här i er ensamhet. Men hvad hjertat tänker på, vet ingen.

Hon såg förundrad på honom, men han lät ej förskräcka sig.

— Jag skall helsa er från löjtnant **, han bad mig specielt derom.

Adelaide rodnade. Säkert var hon dubbelt skön i detta ögonblick. Hon svarade intet.

— Jag får säga er, fortsatte den skorrande rösten, att jag är något invigd i er hemlighet. Ni vet väl att löjtnanten öfvergifvit er.

— Min herre, svarade Adelaide, med en stolt blick.

— Min fröken, återtog han ganska lugnt, han har öfverlåtit på mig alla sina rättigheter.

— Ett otillbörligt skämt, min herre!

— Vill ni tillåta mig att säga er ett ord emellan fyra ögon?

— Mycket gerna.

— I det fallet, icke här — denna plats är allt för mycket utsatt för nyfikna blickar. Vill ni ett enda ögonblick följa mig in i den der bersån?

— En besynnerlig begäran, men hvarför icke?

Då de efter en stund återkommo ur bersån, hade en

stor förändring försiggått dem emellan. Hon blickade med glädje och förnöjelse på honom, och han på henne.

Hvem var en trollkarl, om ej halmkärfvens värdige descendent?

VI.

Några timmar senare begaf man sig utaf till Smörbylta, för att bese egendomen, tre personer högt — oberäknadt h:rr Thaer, Bürger och Lundeqvist, af hvilka den sistnämnde är en kavaljer, jemförd med de två andra agronomiens hedervärda åldermän. Man talade naturligtvis endast om agrikultur och ekonomi, om jetterofvor från England och mjölkkor från, himmelen vete hvilket land, oftast rådfrågande sig med förenämnde författare. Dodonas tempel gaf aldrig visare orakelsvar.

Hvad som vid Smörbylta framför allt tillvann sig hofjägmästarens synnerliga beundran och förtjusning, var en nyanlagd kompost. Öfver och från högen höll han ett tal så ypperligt, att det till och med skulle ha kunnat tryckas i Landtbruks-Akademiens annaler. Och som nu vår brukspatron ej i verlden älskade någonting så mycket, som komposter, kan det icke förundra någon, om han kände sig på det allra varmaste och lifligaste sätt dragen till hofjägmästaren. Han tryckte hans hand, men yttrade intet ord. Det är gemenligen på det sättet, som gammalt folk uttrycka sina känslor. Emellertid är det troligt att det var från denna stund, som den önskan började uppstå hos honom, att få sluta Halmsvärd till sitt bröst, som sin Adelaides man, sin egen måg.

— Hör nu, min flicka, sade han en dag till henne, hvad tycker du om den här hofjägmästarn? En utmärkt man, eller huru?

— Hvad jag tycker om honom? Åjo, så der, han går an.

— Nå-å, mitt barn, skulle du vilja ha honom till din man?

— Visst icke, pappa, han har alldeles för rödt hår och ser för mycket oborstad ut.

— Jag tycker att du har sjungit om rödt hår hela tiden, sedan han kom hit.

— Nog går det an att sjunga derom, men . . .

— Man säger, att man kan få svart hår, om man rakar sig.

— En rakad fästman? Då skrattade jag mig till döds.

— Han kunde väl nyttja peruk, din toka.

— Peruk? Med en peruk gifter jag mig visst icke.

— Om han nyttjade blykam, blefve håret kanske mörkare.

— Kastaniebrunt, ja! Å-ja, det är sant, men han skorrar ju också förskräckligt.

— Rösten kan han väl räta ut. Jag håller eljest med dig, att det låter bra illa. Det är mycket vackrare, när ordet går raka vägen fram på tungan, än när det slår drillar och krokben, som i skorrningen. Om han emellertid hade mörkt hår och läte bli att skorra, så är du ju nöjd att gifta dig med honom. Hvad säger du derom?

— Topp, pappa! Med de vilkoren samtycker jag.

— En solidare man kan du aldrig få. Han skall göra dig lycklig. Hans tal om komposter häromdagen var ett rigtigt mästerstycke. Han har hjerta, den mannen.

Samma dag hade vår brukspatron ett långt samtal med hofjägmästaren.

Några dagar senare låg köpe-handlingen om Smörbylta på bordet, redan underskrifven af säljaren.

— Ni blir nu fastighetsegare, herr hofjägmästare, sade brukspatronen; men hvad tänker ni taga er till sedan? Ni kommer att fara illa som ungkarl.

— Visserligen, visserligen, och dervid sköt hofjägmästaren upp glasögonen i pannan, visserligen; men jag tänker se mig om efter någon, som kan förvalta mina lösören på ett klokt och fördelaktigt sätt.

— De blickar, som ni kastat på min kära och dyrbara Adelaide, hafva ej undgått min uppmärksamhet, och fördenskull — ursäkta en äldre mans upprigtighet — skulle ni vilja ha flickan, så tag henne. Jag håller utaf er, jag har i er lärt mig att högakta en allvarlig och bildad man, som ingifver mig sympati. Det skulle derföre glädja mig, om något ännu mera än granskapets band kunde förena oss.

— Men fröken Adelaide?

— Jag har talat med henne och den tokan, ni får förlåta hennes barnslighet, fäster sitt samtycke vid tvenne — små, ganska små — förändringar hos er.

— För henne underkastar jag mig alla möjliga frontförändringar.

— Det ena är, att ni skaffar er mörkare hår, det lär vara lätt åstadkommet med en blykam; det andra, att ni vänjer er af med edra skånska skorrningar.

— Ingenting är lättare, skorrade hofjägmästarn.

— Det tror jag ock, sade brukspatronen.

— Men hvad tror ni, mina damer, frågade löjtnanten sin omgifning.

— Det lär bli konstigt nog, menade man. Blott frun-timret längst upp i salongens ena hörn log skalkaktigt.

— Äfven jag anser att förändringen icke är så lätt verkställd, återtog löjtnanten, men hofjägmästarn var af en helt annan tanke; och han hade rätt. — Metamorfosen försiggick på ögonblicket.

— Huru? ögonblickligt!

— Som jag säger, ögonblickligt! Han strök blott af sig den röda peruken, och derunder befans en väl ordnad svart chevelyr; på samma gång trädde han gubben närmare och bad på fullkomligt ren stockholms-dialekt:

— Förlåt mig, mitt skämt! Utom kärleken till Adelaide, har önskan att bevisa er, det äfven jag dugde till en solid man, förmått mig till denna förklädnad. Ni förlåter mig!

— Men hvilken var då hofjägmästaren? frågade damerna i soffan.

— Det var jag, svarade löjtnanten helt kort.

— Ah, förträffligt! ropade damerna.

Sedan brukspatronens första förundran, för att ej säga förtrytelse, lagt sig, hotade han mig allvarligt med fingret, men smålog på samma gång.

— Du är en skälm, sade han, en durkdrifven skälm, som man måste akta sig för. På det du likväl ej skall begå några flera dårskaper och skälmstycken, må du då ta min dotter, ehuru det allt är mycken skilnad emellan en hofjägmästare och en löjtnant. Då jag emellertid ger dig henne, så kan du taga Smörbylta på köpet.

O, huru lycklig jag var! Adelaide och Smörbylta på en gång!

— Ni är således förlofvad, herr löjtnant. Det var en intressant nyhet?

Löjtnanten bockade sig.

— Men är det nu verkligen sant, allt det der. Om ursäkt, men löjtnantsord äro icke kungsord.

— Skulle någon af er mina damer, vara författarinna, hvilket jag ej har den förmånen att känna, så berättigar jag er att bearbeta min berättelse, i hvilket fall ni med mycken trygghet kan titulera arbetet för: *en scen ur hvardagslifvet.*

— Nå, vi få den äran att gratulera. Det här är alldeles nytt.

— Alldeles nytt. I förgår skedde förlofningen. I går flyttade min förträfflige svärfar in till staden, och i morgon sker eclateringen. Jag erinrar mig, fortfor löjtnanten, att på ett visst schweizeri frågade alltid värden sina gäster, om de ej behagade *udd* till kaffe, té eller hvad de möjligtvis hade reqvirerat. — Det ger mig anledning, mina damer, att fråga er, om ni också behagade *udd* till min anekdot.

— Den rolige löjtnanten. Han kan då rigtigt prata ikull oss allesamman.

— I sådant fall, torde jag få den äran presentera min fästmö.

Och han presenterade den vackra skalkaktiga flickan, med hvilken han under berättelsen vexlat så lifliga blickar.

Adelaide neg och rodnade; alla nego och sågo mycket förtjusta ut.

PETRONELLA KÅHL.

I.

— Nej, detta går för långsamt, utropade mamsell Petronella Kåhl, mycket för långsamt, det mäste blifva annorlunda.

— Hvilket? frågade hennes gamla trotjenarinna, Katharina Träben, och gjorde dervid stora ögon.

— Hvilket? med er enfaldighets tillstånd, tiden går för långsamt.

— Åh, jag kan just ej säga. Vi äro redan nära 40 år båda två, och det har gått fort nog, nästan för fort.

— Inga tvister, min vän, när jag säger att det går för långsamt, bör det vara tillräckligt för dig, att se saken på samma sätt. För öfrigt får jag säga dig, en gång för alla, att jag icke ännu är mera än 30 år, och räknar jag noga efter, icke en gång det.

— Men, herre min styfver, — detta var Katharina Träbens favorit-ordspråk — vi äro ju årsbarn eller . . .

— Hvad en dumt skrifven kyrkobok kan prata, känner jag ej, men tager jag mina lifliga känslor i betraktande, mitt svarta hår, mina bruna ögon, mina blomstrande kinder, så protestera de högtidligen mot den ålder, du säkert skämtande vill tillägga mig.

— Söta mamsell, jag vill visst ej tvista, utan förenar mig ganska gerna i samma åsigt med edra lifliga känslor.

— Hör då, hvad jag beslutat. Du bör finna dig stolt öfver att jag väljer dig till min förtrogna.

— Det är jag visserligen.

— Nåväl! Jag har beslutat att, ja, att gifta mig!

— Hur lycklig jag är, som får upplefva en sådan dag!

— Det vill jag tro, och — jag skall säga dig, jag, att jag känner på mig, att jag också skall kunna göra en man lycklig. Jag har länge känt det och nu beslutat att äfven göra det; fullt och fast beslutat det.

— En man, ja, just det; men — denne man?

— Jag vet hvad du vill säga. Denne man saknas. Åh ja, det kan så vara, han både saknas och icke saknas. Jag får säga dig, min kära, att jag beslutat mig, att förbise den af herrarne hittills mot mig visade ohöflighet, att ej någon af dem långt för detta infunnit sig och på knä bedjande anhållit om min hand; detta är ju ett manquement, alldeles icke ovanligt i våra dagar, och till och med förlåtligt, tager man i betraktande de större förbindelser, som de nu mera såsom embetsmän och medborgare synas börja ikläda sig. Som sagdt, jag vill, såsom ett förståndigt fruntimmer, förbise denna oartighet, hvilket likväl t. ex. i riddartiden ingen dam skulle ha kunnat förlåta; men andra tider, andra seder. Då det offentliga lifvet så öfverhopande sysselsätter dem, att de till och med ej sjelfve hafva tid att mantligen framföra ens en kärleksförklaring till oss, det vackra könet, böra å vår sida också ej några skrupler ega rum, att möta dem på halfva vägen, när de genom tidnings-annonser söka att lösa gåtan eller att förskaffa sig ett älskvärdt bihang genom lifvet. Se här hvad en af dem nu skrifver.

— En man, i sina bästa år, lång, smal, väl växt, kort och godt, en man, som norden ännu föder någon gång.

— Superbt. Det är ur Axel.

— En man med förmögenheter.

— Ah, icke en utarmad stackare!

— En litteratör, beundrad för sina infall.

— Så mycket bättre. Ni kan då vara säker om att han skrifver vers om er på alla namnsdagar, och att ni aldrig behöfver äta gröten utan rim.

— Men ett ord, en bildad, man, hvilken i kärlekens tjenst önskar förljufva sina återstående dagar, får härigenom offentligt anhålla hos det täcka könet om ett ögonblicks uppmärksamhet, då han hos det, på detta sättet, dristar söka sitt lifs huldgudinna.

— Det måste vara en alldeles präktig karl. Kanske hade det dock varit bättre, om han sagt stjerninna eller himlatärna,

— Han önskar sig en hustru, som ej är mycket lång.

— Det är mamsell visst inte. Ej stort mera än två alnar, tror jag.

— Som är fet och mjuk.

— Det är ju ni sjelf.

— Som har bruna ögon.

— Han har visst sett er.

— Svart hår.

— Han menar säkert er.

— Svar afvaktas i förseglad biljett till "*en ibland tio*".

— En orginel man. En ibland tio, står det verkligen så?

— En genialisk man, min vän.

— Han kan ej gerna mena någon annan än er, han har ju rigtigt porträtterat er i sin annons.

— Det synes mig nästan så med. Kanske har han sett mig vid Loka eller Medevi. Jag gjorde litet uppseende der för några år sedan.

— Mycket säkert. Har ni besvarat brefvet?

— Redan i går och jag bjöd honom till mig om söndag åtta dagar, på middag, och utsatte mötesplatsen i Stockholm, huset n:o 10 vid Drottninggatan, der jag vet att det finnes rum för resande. Jag måste således fara in till staden någon af dagarne. En sådan affär är icke att försumma. Herrarne tycka om, när fruntimren äro precisa och på sin plats.

— Och jag . . .

— Du får följa med.

II.

En af de följande dagarne körde också mamsell Petronella in genom Hornstull och i sin glädje föreföll det henne, som om hon farit in i kärlekens rike; månne också det kan hafva sin Hornstull? På utsatt ställe erhöll hon, likväl efter många svårigheter, tvenne små rum. De första dagarne sysselsatte hon sig, att ordna sin garderob, i enlighet med de nyaste moderna, och hon blef verkligen magnifik till en förvånande höjd.

— Men om han ej kommer, sade Kathrina.

— Kommer? upprepade Petronella; kommer? Mitt hjerta säger mig, att han kommer. Jag är mycket lugn i det afseendet.

Som hon yttrade detta, knackade det på dörren och en pojke inträdde med en biljett af parfymeradt rosevelin. Petronella läste:

"Älskvärda tjuserska!

Ditt bref har hänfört mig. På kärlekens vingar skall jag om söndag ha' äran att infinna mig och taga middagssupen hos dig, du mest älskvärda af alla älskvärda. Din, från topp till tå, från min Söderströmska hatt, till mina inlurendrejade stöflar, din, ännu innan jag förbländas af dina mörkflammande ögon, blir jag det sedan i dubbelt lycksaligare mått.

Bombastus Hummelstör."

Den välmående Petronellas ögon brunno af förtjusning; Kathrina gapade något. — Ser du, sade den förra, han kommer, och hon svängde dervid brefvet såsom en segerfana öfver sitt hufvud. Men det var ej tid att öfverlemna sig åt sin hänförelse; man måste tänka på en dråplig söndagsmiddag, för att i alla afseenden öfverraska den blifvande mannen med all möjlig jordisk lycka. Man sände således efter mamsell Nylanders kokbok, men den var allt för tarflig, och man hemtade hem den franska kocken eller kokkonsten i sin fullkomlighet, öfversatt af Gustafva Schartau, våra svenska läckermunnar till stor hugsvalelse, och utan att närmare redogöra för de rätter, som utvaldes, räknades likväl ibland dem skinka *a la Barbacue*, *Filet en Gimblettes*, Grillerade ostron, Hönsfrikassé *a la Bourguignote* m. m., hvadan man kan vara öfvertygad om, att intet sparades, för att intaga och förtjusa herr Hummelstör. Mamsell Petronella visste nog hon, att första intrycket är det vigtigaste.

III.

Söndagen kom. Klockan gick redan på tu. Mamsell Petronella, utstyrd som en brud, satt redan i den lilla soffan

med ögonen rigtade på dörren. Tyst, det går i trappan — hon reste sig upp; det tar i låset, hon utsträcker sina armar; dörren öppnades — men min gud, hvad ser hon? Af häpnad sjunka hennes armar till sidan: af ej mindre förvåning tager den anlände nye gästen ett steg tillbaka, nära att störta utför trapporna. Men hvad är det, som så ömsesidigt förskräcker dem? Egentligen ingenting; han häpnar endast för den nästan klotrunda figur han skådar, i det blomstrande sidenet, erinrande om en plumpudding, och hon häpnar endast för den spindelmagra, gängliga gestalt, som, lik ett svartklädt benrangel, blickar henne till möte. Den första förvåningen besegras dock snart vid den ljufva tanken, att de skola blifva ett äkta par, de der äro förbundne att bistå hvarandra i nöd och lust, och efter ett ögonblick tryckte de hvarandra till klappande hjertan. Han kände, huru hon gungade vid hans bröst, och hon hörde, huru hans refben nästan knakade mot hennes.

— O, kärlek, jords och himmels under, du salighetens andedrägt! yttrade sig hr Hummelstör.

— Ni är litteratör, pustade Petronella.

— Ja, sade han, jag är litteratör eller, med andra ord, jag är litterat rådman i —köping.

— Ni är således icke blott poet, ni är äfven rådman. Har ni utgifvit många arbeten från trycket?

— En stor man ger aldrig ut sina arbeten, medan han lefver, utan testamenterar dem till efterverlden.

— Hvad heter er sångmö.

— Från denna stund heter hon Petronella Kåhl.

— Att jag skulle bli så lycklig och få en man, som kunde göra mig till en sånggudinna.

— Och jag att få en sådan sångmö.

— Hvilken skön tid kommer ej nu att randas för oss!

— Vi skola flyga på kärlekens vingar.

IV.

För att rigtigt ostörd kunna njuta af en tête à tête, sådan som denna, hade Petronella ej velat förskaffa sig någon

annan uppassning än den, som Kathrina kunde åstadkomma; och de tu, som redan syntes betrakta hvarandra såsom *ett*, satte sig också ensamma till bordet.

— Min nådiga, måltiden är kräslig.

— Visst inte. Åh, en liten bit till! Blott denna.

— Min gud, jag förmår ej mera.

— Ett glas portvin eller madera, kanske champagne!

— Jag dricker aldrig annat än vatten. Vatten morgon, middag och qväll.

— Ni kan ej neka mig, första gången vi se hvarandra. En portion till!

— Hu!

— En ypperlig höns-frikassé à la Bourguignote.

— Alldeles förbannadt präktig!

— Ett godt bord är en god sak, det måste ge trefnad åt det äkta lifvet. Vi skola hålla ett godt bord. Se här kommer kålgarbur med skinka. Ni äter kål?

— Sedan jag blifvit så lycklig, att förvärfva mig Petronella *Kåhls* odelade tillgifvenhet, äter jag ingenting så gerna, som *kåhl*, tillagad af hennes blomstrande hand.

— Ni är charmant. Än skinka då?

— Skinkan hör till kåhlen. Fåfängt, jag förmår ej. Jag blir sjuk.

— Åh, för min skull — ni tillåter mig att få proponera. Då vi ändå skola gifta oss, så måste vi väl kalla hvarandra för du också.

— Hu!

— Ni sade du. Det är ett vackert ord: du! Ah, mergpudding med brinnande sås. Förträffligt! Nu får jag lägga för dig; kom ihåg att det nu är din egen fästmö, som vill dig så väl. Inte sant?

— Mycket sant; håll, för all del, håll!

— Nu är du blott tyst och äter, så der ja, såå! Jag vet allt, jag, hvad som är dig nyttigt. Litet grillerade ostron! Inte?

— Jag förmår ej mera. Jag är sjuk, mycket sjuk.

Och med den ena handen för pannan och den andra för magen skulle han försöka att stiga upp från bordet, men föll som död baklänges på golfvet. De båda qvinnornas förskräckelse var stor. Hvad skulle de göra? Skicka efter en läkare,

men hvad skulle man säga, om man finge se Petronella i detta läge ensam med en ungkarl? Det går väl öfver snart, hoppades man och, ehuru icke utan mycket bråk, förflyttade man honom i den inre lilla kammaren och lade honom i den enda säng, som fans, i Petronellas egen paulun.

V.

Att sjukdomen bestack sig i en häftig och stark kolik var tydligt, och de insågo snart nödvändigheten att afkläda honom, på det lifsorganerne, som af naturen tillhöra muvemanget, skulle erhålla fullkomligt fri rörelse. Men återigen en fråga: hvem skulle afkläda honom? Ensam ville ej Kathrina göra det, och Petronella ömmade för sin blifvande man. Båda två grepo således verket an.

— Jag rodnar, sade Kathrina.

— Skäms, hvem har tid att rodna nu? Se så, drag af honom benkläderna.

— Herre, min styfver, och Kathrina släppte dem i golfvet.

— Du är en toka.

— Men se sådana vador, bara ben och skinn!

— Så förslå nog mina i stället.

— Hu då! han har löshår. Bara kala hjessan.

— Hvarför tog du honom också i håret?

— Jag rörde bara vid det, och det föll strax.

— Du måste gnida hans ben med ylle. Jag skall frottera tinningarne med ättika.

Det var en ungkarl, som hade fallit i tvenne oerfarna fruntimmers händer. Var han att beklaga eller att lyckönska?

VI.

Det kan icke vara författarens afsigt, att här fullständigt beskrifva sjukdomens alla detaljer och dess afgörande kris, utan

vilja vi endast nämna, att fruntimren slutligen måste aflägsna sig med synbar förskräckelse i ansigtet. Sedan de i yttre rummet, under ett par timmars orolig väntan, hört huru hr Hummelstör pustat och suckat, utkom han slutligen, så parerad, som möjligt.

— Hur mår du? frågade Petronella.

— Så der, svarade herr Hummelstör.

— Du ser så blek ut, älskade!

— Jag åt för mycket, alldeles för mycket.

— Blicka ej så kallt på mig! Älskar du mig ej mer?

— Ofantligt alldeles.

— Låt mig trycka dig till mitt hjerta!

— Jag har ej tid, jag måste skynda hem.

— Kom i min famn!

— Jag har ej portnyckeln med mig.

— Vi skola evigt älska hvarandra.

— Min värd är en kall egoist. Han släpper ej in mig, om jag kommer för sent.

— Så klappar då ditt hjerta mot mitt. O, hvad jag är säll!

— O!

— När återkommer du?

— Då jag får tid.

— Och du får tid?

— När jag kommer åter.

— Du genialiska skalk! I morgon väntar jag dig.

Och de skildes åt. Dagen derpå erhöll Petronella följande skrifvelse. "Högädla demoiselle! I mitt sjukliga läge har jag varit i tillfälle att lugnare granska olikheten af våra naturer, och jag får bekänna, att jag knappast visste hur mager jag var, förrän jag kom i ert sällskap. Och får jag derföre en gång för alla nu teckna mig er ödmjukaste tjenare.

B. Hummelstör.

Från denna stund tålde aldrig Petronella Kåhl några karlar. Med förakt läste hon hvarje friareannons och, om kloster hade funnits, då giftermålsbyrån inrättades i Stockholm, hade hon ganska säkert tagit doket och blifvit nunna. Hon afrådde alla att gifta sig och försäkrade, att om någon vore så dum att göra det, så borde de åtminstone aldrig traktera sina fästmän och män med det bästa de visste, utan med

det sämsta. Med vattenvälling och potatis bibehölle man kärleken, menade hon, långt bättre, än med omelette *à la Celetine* eller *Bouchées des Dames*. För öfrigt, brukade hon slutligen tillägga, äro alla karlar bara *hummelstörar*.

AUGUST *—N.

I.

För åtskilliga år sedan stod på en liten landtegendom invid den vackra strandbrädden af Göta-Kanal, ett bröllop, som förvånade hela orten. Den fattiga, men unga, lifliga och älskvärda Adolfine ** förmäldes med den förmögne, men redan till en hög ålder komne brukspatron H**. Det är tvenne ytterligheter, som räcka hvarandra handen, hviskade gästerna, under ceremonien. Våren och vintern, tillade en bedagad poetissa, alla namnsdagars ålderstigna rimkrönika. Hon hade ej orätt. Adolfine var skön och frisk, som våren, och brukspatronen, snöhvit i hufvudet, som en dufva, stod redan som en vinter vid hennes sida; men det var en blid och mild vinter. Omkring ett 30:tal af år skilde brudparet från hvarandra, och likväl förmärkte man något ömsesidigt godt i deras ansigten, som antydde ett slags äktenskapstycke.

— Det är besynnerligt, sade med betydelsefulla blickar en ung fänrik vid lif-grenadiererne till sin granne, notarien B** vid länsstyrelsen, det är besynnerligt, alla Adolfines slägtingar äro här, endast August *—n saknas; jag undrar, hvar han kan hålla till?

— Oss emellan, svarade notarien, berättar man, att han reste till Stockholm samma dag, som Adolfine förlofvade sig, och *hvarföre*? Det förstår du väl!

— Stackars August, suckade fänriken, den fattige förskjutes af lyckan, och den lycklige gör hon ändå lyckligare!

— Vi få väl se, huru lyckliga de blifva, genmälte vår bedagade blåstrumpa med en hvass stämma, ser ni ej huru flickan bevakas, som ett offerlam, af sina föräldrar. Vi få väl se, huru det går?

Trots alla spådomar och fördomar, blef Adolfine lycklig med sin brukspatron. Han behandlade henne med en mildhet och en ömhet, som hade hon varit en sensitiva, och liksom han hvarje stund befarat, att hon skulle draga sig för evigt tillbaka för hans beröring. Han behandlade henne, som om han i henne älskat sin egen dotter; det var en allvarlig, lekande, en, oaktadt hans år, ständigt uppmärksam, barnslig kärlek, hvarmed hennes minsta önskningar och tycken omfattades. Ynglingens brinnande passion beherskade honom ej mera; men vänskapens uthålliga tilgifvenhet, med all sin uppmärksamhet och ömhet, gaf honom ständigt nya medel, att under en slöja af behaglig illusion gömma och förmedla skilnaden dem emellan. Han var lycklig ända till salighet. Adolfine syntes äfven nöjd med sin lott. Hon blef förekommen i sina minsta önskningar af hans vaksamma uppmärksamhet; och snart satt hon ej mera under aftonens tysta sqvallertimme vid det förut kära fortepianot, ur hvars fulla bröst melankolien talar med sin egen djupa stämma till qvinnohjertat; snart blickade hon ej mera i höstaftonens frid på den bleka, darrande, med all längtan sympatiserande månen; snart smög sig ej mera någon suck, full af outredda känslor, öfver de ännu alltid lika purpurröda läpparne. Detta allt bevisade ju att hon var lycklig. För henne hade hennes lille son, August, — hvilken dagligen allt mer och mer uppväxte, en lefvande liten kärleks-gud, sin mammas hulda afbild och sin goda pappas ögonsten, — August hade för henne blifvit allt. Hela verlden syntes hon hafva glömt, utom honom, eller snarare, hela verlden hade för henne sammangjutit sig i den lilla gestalten af hans blomsterformer. Så förflöto sex år, och hon visste ej, att sex månader ännu försvunnit.

Linköpings december-marknad inföll, och hvilken kunde vara nog omodern, att ej begifva sig dit? Det är ju sjelfva julklapps-marknaden? Skulle man kanske ej in och köpa något af bankierena vid torget, den välkända firman, som Dahlgren i ett poem gifvit odödlighet? Skulle man kanske ej in och bese alla de granna varor, som stadens egentliga galanteri-handlare hemtat, öfver Norr- och Söderköping, direkte från

Tyskland? Skulle man ej in och se hvad modekrämerskorna från Stockholm egde uppdukadt? Skulle man ej in och köpa något af den fryntlige gubben Jakobsson? Skulle man ej in och se lilla Stockholm, utstyrdt på ett sätt, att det kunde styra ut hela verlden och dock ega något öfrigt åt sig sjelf? — Visst skulle man det! Täcksläden var också redan förspänd, och de stolta, modiga hästarne gnäggade redan framför porten, och inom ett ögonblick hoppade den lätta, fagra brukspatronessan upp i det mjuka sätet, åtföljd af lille August och en trippande kammarjungfru. — Gud vare med dig, min lilla gumma, ropade från sitt fönster brukspatronen, som nödgades blifva hemma, emedan han helt nyligen haft en liten, ganska liten slagattack, hvarföre han, ehuru återställd, ej ville begifva sig ut i kölden.

Fryntlig och treflig vandrade gubben emellertid i sin kammare. Han hade låtit tända sin största sjöskumspipa, för att rigtigt njuta sitt tillfälliga ungkarlslif. Det var något så fullkomligt belåtet i hela hans väsende, att man förstod det han var älskad och älskade. — Åh, utropade han slutligen och tog pipan ur munnen, nu får gubben en marknadsgåfva af sin gumma, men hvad skall då gubben gifva sin snälla gumma? Och han började åter sin gång, och de vänliga dragen tycktes liksom undergå alla vexlande öfvergångar från ljus till skugga, allt efter som tanken förändrade sig inom honom. Nu bortlade han pipan, gick med uttrycket af glad förnöjsamhet i sitt fryntliga ansigte till nyckelskåpet af ek och uttog en blankpolerad nyckel, med hvilken han försigtigt öppnade det framför fönstret stående schatullet. I en lönlåda blixtrade en dyrbar diamantring. Han tog den, satte den på sitt lillfinger, och den passade, som om den enkom varit smidd för att sitta der. Betjenten anmälde, att middagsbordet var dukadt. Då han gick genom förmaket till salen, märkte han Adolfines hvita näsduk i soffan, och det föll honom nu in att fastknyta ringen vid en af dess ändar. Han hade likväl knappast tagit den, förr än han såg i sin hand, uppträdd på näsduken, Adolfines chiffoniernyckel. Under det han af gammal vana tömde sitt lilla spetsglas rödt vin vid bordet, beslöt han att söka öfverraska sin hustru, och lägga ringen i en af hennes egna

lådor. Efter slutad måltid öppnar gubben Adolfines chiffonier och utdrager en af de minsta lådorna, den var full af — sockerpullor för lilla Augusts räkning; han utdrog en annan, den var full af trådstjernor m. m.; han öppnar en tredje — der lågo endast några få papper. Som han böjer sig, att nedlägga ringen der, märker han sin egen sons namn, men skrifvet med en främmande stil i ett bref på rosenpapper. Att någon nyfikenhet bemägtigade honom, får man lof att förlåta.

Vi återfinna gubben i sin kammare. Han satt, med pipan i ena handen, fundersamt lutad emot soffhörnet. Framför honom på en stol lågo några bref, ett — det första af dem — låg på golfvet. Vi vilja i korthet berätta läsaren, hvad gubben hade erfarit genom dem. De voro alla daterade på samma dag, i samma månad, två och två hvarje år. Sex voro af August *—n och sex concepter af Adolfine. Adolfine och August *—n hade älskat hvarandra, med ungdomens fulla värma; men hennes föräldrar hade tvungit henne till att gifta sig med brukspatronen. Då de sista gången sågo hvarandra, gåfvo de hvarandra det löfte, att samma dag, hvarje år, skrifva till hvarandra, och de hade troget hållit detta löfte. Gubben anmärkte dock, att, utom i det första, talade August aldrig om kärlek, icke en gång om vänskap, endast om sina förhållanden i allmänhet och att Adolfine, till och med i sitt första bref, ej nämnde denna hjertats magt, den mägtigaste och farligaste lidelse af alla, utan förtäljde endast små taflor ur sitt husliga och trefliga hem samt framförallt talade med varm moderskärlek om de barnsliga förhållanden, som rörde hennes guldgosse August. Hon hade äfven yttrat åtskilligt om brukspatronen sjelf, men allt var så godt, så rent, grundadt på en naturlig känsla af tillgifvenhet för fadren till hennes son, att en tår glänste i gubbens ögon, då han slutade brefvet. Glädje hade brefven emellertid ej ingifvit honom; han satt allvarsam och drog långsammare än vanligt tobaksröken. Då märkte han ringen på fingret. Han gick till schatullet och nedlade den på sin gamla plats, men upptog den åter. Han vacklade i sitt beslut. Nu nedlade han brefven i Adolfines

chiffonier, och ringen ofvanpå dem. Det var ett ögonblicks verk; nästa ögonblick hade han åter upptagit diamantringen derifrån och satt den på sitt lillfinger? Hvad hade gubben beslutat?

II.

Brukspatronen var en fridfull man. Ännu sent på aftonen satt han qvar i sitt mjuka soffhörn. Då hördes ändteligen de väntade, välkomna bjellerljuden närma sig på vägen, längs kanalbanken; långsamt reste han sig upp, och snart omfamnade han med glädje i sin blick den hulda Adolfine och den med marknadsleksaker belastade sonen. Hon var ej utan en vacker present åt sin man, och äfven lilla August hade, efter eget tycke och smak, köpt en marknadsgåfva åt sin pappa, nemligen en stor trätrumpet, den största han fått tag uti. Förnöjsamheten syntes vara allmän. Man hade slagit sig ned kring förmaksbordet, och samtalet flög till och från olika ämnen, liksom en fogel hoppar från qvist till qvist och sjunger litet på hvarje. Hon hade mycket att berätta om vännerna i Linköping, om den förnäma grefvinnan —o, om den vackra friherrinnan —n, om den älskvärda doktorinnan —r, om den stolta och lifliga X. Y. Z. m. m., och öfver hvarje liten anekdot om dem hvilade en skämtsam anmärkning, hvass som en liten pil, tagen ur kärleksgudens koger, skarp såsom en af ett lekande lynne framtrollad konversationsåska, hvars blixt — är ett infall, aldrig farligare, hvar helst den äfven slår ned, än att hvar och en förmår bära sin otur. Men ännu hade brukspatronen ej sagt många ord; han hade endast varit öra och öga. Då vände hon hastigt sitt öppna vänliga ansigte emot honom och frågade med en röst, som trängde till hans hjerta, hvad som hade sysselsatt hans tankar under hennes frånvaro.

— Du och denne, svarade han och visade henne diamantringen, samt tillade derefter: skulle den kanske passa dig?

— Vackra ring, utropade hon, ditt säte bör vara här! Och hon pekade på den tomma platsen bredvid vigselringen.

— Vid denna ring är en liten märkvärdig sägen förknippad, förklarade brukspatronen. Jag vill berätta dig den. Du vet, att jag i fjerde ledet härstammar från en bonde. Det var en dugtig, idog och driftig man, och det är egentligen på hans förmögenhet, som efterkommande sedermera byggt vårt och mitt fullkomliga oberoende. När denne bonde skulle begrafva sin mor, gick han sjelf till kyrkogården med sin spade, för att uppgräfva grafven. Under det han var sysselsatt dermed och uppkastade åtskilliga menniskoknotor, märkte han någonting glimma till i jorden, och då han såg närmare efter, liknade det en glänsande lysmask, lindad kring ett mindre ben. Det var denna ring; den måste med såg skiljas ifrån sitt ställe. Han hembjöd ringen i laglig ordning åt kronan, men fick behålla den. En dag kom en ziguenerska till hans gård och — du ser att det på inre sidan här står några obegripliga tecken — han bad henne förklara dem. Hon sade: denna ring har varit en förlofningsring. Det första tecknet betyder *väl*, det andra *Ve*. Den må gå i arf från arfvinge till arfvinge. Behåll den och det skall gå dig väl; gif bort den och det skall gå dig illa. Så föllo sig hennes ord och jag är beredd på allt, äfven på det värsta. Se här, Adolfine, jag ger bort ringen, ger den åt dig. Men du skall också upprigtigt besvara mig en enda fråga: har du älskat eller älskar du i denna stund någon annan?

Adolfine höll ringen i sin darrande hand. Rodnaden hade försvunnit från hennes kinder, och hennes läppar blefvo allt blekare och blekare.

— Vi ha varit gifta i sex år, talade hon, och under denna tid har jag aldrig begått något brott emot den upprigtighet, jag är skyldig min man. Äfven nu skall jag ej göra det, och — jag *har* älskat, men hvilken flicka har ej det? Ifrån den stund, som vi förenades, har jag helt och hållet tillhört dig. Jag har egnat mig åt din lycka, och du har äfven gjort mig lycklig, lyckligare än mina djerfvaste drömmar kunde förvänta. För dig och lille August har jag lefvat och lefver jag, det är endast en enda sak . . .

Här afbröts hon. En betjent anmälde en resande herre.

— Så sent, yttrade brukspatronen — dock bed honom vara välkommen.

Dörren öppnades. August *—n inträdde. Familjen igenkände honom genast.

III.

August *—n hade på de senare åren förändrat sig mycket, och allt till sin fördel. Från en gänglig 20- à 21-årig yngling hade han mognat till manlig hållning. Då han lemnade Östergötland, blef han genom vänners och slägtingars rekommendation anställd, såsom lönlös fänrik, vid Svea Lifgarde. Obemedlad, som han var, skulle man kanske tro, då han valde denna bana, att det låg något Don Colibradoseri uti hans karakter. Långt derifrån. August *—n var en sjelfständig natur, han hade på sitt eget sätt beräknat sin ställning, och vi vilja nämna följderna deraf, så väl för hans egen skull, som äfven till heder för detta gardes-regemente, hvilket mera än i ett fall förtjenar att kallas *Svea*. Första gången, som han i sin nya uniform infann sig vid Fredrikshof, anhöll han, efter slutad ordres-timme, att få tala vid samtlige kamraterne. Det beviljades, och i korta, väl lagda ord, framställde han öppet för dem sin obemedlade ställning, med förfrågan om hans förmän och kamrater skulle ogilla, ifall han hemtade sin mat — från soldatgrytan, eller rättare från entreprenören för truppens kosthållning, och då det, i stället för att ogillas, mottogs med vänskap och aktning för en fattig ynglings vackra beslut, erbjöd han sig äfven — en gång för alla — att under sin semestertid, mot vanlig ersättning, tjenstgöra för andra, ekonomiskt bättre lottade kamrater. Från denna dag såg man honom alltid vid ett tarfligt, mycket tarfligt bord, men i öfrigt fattades honom ingenting. Väl undvek han de stojande ungdomsårens kostsamma och själtomma nöjen, men med omsorg och urskilning sökte han de offentliga och enskilda, som utbilda ynglinga-sinnets bättre böjelser och gör en älskad och värderad, både i det offentliga och enskilda. Var det måhända de första ungdoms-årens kärlek, som gifvit honom denna rigtning? Leddes han icke ännu i sitt hjerta af en liljehvit hand från Östergötland?

Med en erfaren verldsmans fria och artiga sätt helsade han brukspatronen och Adolfine, men snart föll han ur sin roll, då han varseblef det bryderi, som hans uppträdande väckte. Han insåg nu, att han gjort orätt, som följt sin känsla och så oförmodadt inträngt inom denna, för honom så dyrbara familjekrets, och han önskade sig redan långt derifrån. Att uppbryta hade dock varit origtigt, och han beslöt att gifva samtalet den största möjliga allmänlighet. Han talade om väder och vind, han talade om snö och solsken, men han var den *ende*, som talade. Slutligen började han ett lifligt samtal med lille August.

— Hvad heter du? frågade han.

— Hvad heter du sjelf? sporde honom den skälmaktige gossen.

— Mitt namn är August *—n.

— Och mitt namn, svarade den andre, är också August.

Löjtnanten rodnade upp under ögonen, och ett fint rosenskimmer spred sig äfven öfver Adolfines anletsdrag. Hon blickade upp. Deras ögon mötte hvarandra. Det var ett ögonblick af evig betydelse för deras hjertan. Förskräckt spratt hon dock till, uppskrämd af en tillfällighet. Hon hade nemligen tappat diamantringen på golfvet, och under lätta elastiska hopp, liksom dansade den fram deröfver, tills den slutligen rullande nedföll framför August *—n, som upptog densamma, och för att dölja sin förlägenhet, böjde sig framåt, liksom för att bese och beundra den dyrbara fingerprydnaden. Han hade likväl knappast kastat ett enda ögonkast på den, förrän han med en viss förundran utropade:

— Ah, hvems är denna ring? Det är ju min — min? tillade han, tviflande på sig sjelf, och som det syntes, ledsen öfver sin egen häftighet — min?

Brukspatronens uppmärksamhet afleddes genom detta utrop från, vi våga kanske begagna oss af uttrycket, de båda älskande. Adolfine hann att lugna sig, under det att brukspatronens tankar sysselsatte sig med ringen.

— Herr löjtnanten behagar tro sig vara egare till denna diamant, talade han; upplysningsvis får jag derföre nämna, att den åtminstone i 40 år legat förvarad i mitt schatull.

— Jag anhåller vördsamt om ursäkt, svarade löjtnanten, för mitt mindre passande utrop. Men ju *mera* jag betraktar

denna ring, ju *mindre* tror jag mig hafva begått ett misstag. I våra dagar, liksom i äldre, är verlden rik på egna besynnerliga förhållanden, och om underverkens tid är förgången, så har dock icke undrens förgått; ännu i dag torde hvarje familj, kanske hvarje enskild hafva något att i den vägen bjuda på, endast man bröte tystnaden. En liten roman är tillfinnandes oftare än man vill medgifva, snart sagdt inom hvars och ens hvardagslif. Våra egna öden fläta sig dertill, understundom utan att vi sjelfve se eller ana det. Hvad denna ring vidkommer, skulle jag till den aldrig lagligt kunna styrka min rätt, men tillåt mig att vädja till herr brukspatronens öfvertygelse. Det är mähända bekant, att den slägt, hvars yngste telning jag är, egde för omkring hundra år sedan ganska betydliga jordagods i denna ort och var en af Östergötlands rikaste familjer. Denna ofantliga förmögenhet skall hafva haft sitt första, egentliga ursprung från en donation af Gustaf den förste till min stamfar, hvilken vid något tillfälle, troligtvis i striden med biskop Brask, fann läglighet att göra konungen någon betydligare tienst; nog af, han erhöll af honom sjelfva grundkapitalet, hvarpå han sedan grundlade sin furstliga rikedom. Något donations-bref skall han emellertid ej hafva bekommit, men — om det var af kunglig nyck eller ett tillfällighets-infall, det vet jag icke — i dess ställe lärer han ha erhållit en diamantring, att förete såsom bevis på lagligheten af fastighetsgåfvan, med det muntliga yttrande af konungen, att så länge denna ring fans i hans och hans arfvingars värjo, så länge skulle han sitta qvar vid hvad konungen gifvit, ej längre. Vår familjs väl och ve var knutet vid den. Också skall min stamfar ha låtit inrista *väl* och *ve* i ringen. En kort tid före Carl den elftes reduktion, berättar en familje-anekdot, att en våldsam och svår pestsjukdom inritade sig inom vårt hus och lade många af mina förfäder på dödsbädden, och vid denna tid skall ringen ha förkommit. Ingen har kunnat upplysa om den blifvit borttappad, bortstulen eller hvart den tagit vägen. När reduktionen sedan genomfördes, förlorade vi allt, hvad vi egde, och nu är jag, snart sagdt, den ende, som är qvar af hela min rika familj, och af hvad den egt eger jag intet, utom namnet qvar. Men för att återkomma till ringen, så låt min stamfar göra ett vaxaftryck af den, och dess vackra diamant-inläggning,

hvilket vaxaftryck sedermera med mycken likhet blef utförd i jern: detta jernaftryck har sedermera alltid burits af den äldste inom familjens ätteled. Jag skall ha äran att visa det. Hela saken skulle emellertid vara en obetydlighet, så vida den sägen icke äfven tillkommit och sammanvuxit med ringen, att i samma stund, som någon af familjen återfår den, så skall lyckan återvända till oss. Denna spådom har för mig inneburit något underbart, men som jag likväl trott. Ofta har jag derföre i min ensamhet betraktat aftrycket, och likheten med denna diamant är förvånande. Han förevisade derpå sin jernring för brukspatronen, som också måste medgifva den påtagliga likheten. Med ett artigt yttrande till Adolfine, återlemnade han derefter diamanten. Hon såg på sin man, och satte den bredvid sin vigselring. Aftonen gick. August *—n blef förd till gästrummet.

Han hade likväl ej sofvit många timmar, förrän han uppväcktes af spring och buller i rummen under sig. Han lyssnade och hörde tydligt att något ganska sorgligt måste förefalla, hvarför han genast klädde sig samt begaf sig ned. Af tjenstfolket fick han veta, att brukspatronen fått en ny slagattack, och att ett körbud skulle afgå till Linköping, för att hemta provincial-läkaren. I ögonblicket beslöt han att medfölja dit. Sagdt och gjordt! Ifrån staden skref han med läkaren till brukspatronen och tackade honom för hans gästvänlighet, samt tillade såsom orsak för sitt hastiga afvikande, att han i brukspatronens närvarande sorgliga belägenhet hade ansett sig kunna besvära icke endast honom, utan äfven värdinnan. En kort tid derefter tjenstgjorde han återigen i Stockholm.

Tvenne månader senare erhöll han från brukspatronen följande bref, försedt med Linköpings poststämpel. "Min herre! Sedan ert korta besök här, har med mig mycken förändring försiggått. I närvarande stund eger jag ingen högre önskan, än att få tala vid er. Skulle ni villfara min anhållan att hitkomma, ber jag er skynda med nedresan. Högaktningsfullt m. m."

Efter åtta dagar ilade en släde åter fram på vägen längs kanalbanken. Det var August *—n. Han hade ännu en fjerdedels mil qvar till målet för sin resa, då han på afstånd fick höra den högtidliga och sorgliga klockringningen från närmaste kyrka.

— Är någon död? frågade han ovilkorligt skjutsbonden.

— Hä-ä! svarade denne.

— Hvem är död? återtog han med mera häftighet, men han erhöll ej annat svar, än ett enfaldigt hä?

Han gjorde ej vidare någon fråga, men piskan sjöng sitt marsch, marsch! öfver hästryggen, och släden hoppade fram öfver den hvita drifvan, såsom dragen af en nordanvind. Hvad han tänkte, eller hvad han anade känna vi icke. För hans tankar ega vi ej annan gradmätare, än den ständigt rörliga piskan. Han varsnade emellertid icke förr brukspatronens egendom, förrän han såg en likprocession komma derifrån.

— Hvem är död? sporde han den förstkommande.

— Brukspatronen! svarades.

I lagom fart, fullkomligt öfverensstämmande med den af kongl. maj:ts befallningshafvande utfärdade skjuts-förordningen, anlände han till stad och ställe.

Då en tid derefter bouppteckningen verkställdes, fans August *—n utnämnd till förmyndare för sonen, och såsom förmyndare-arfvode, var honom testamenterad en af brukspatronen nyligen inköpt egendom. Om ringen fans ej yttradt något enda ord.

Omkring 12 månader senare stod ett ståtligt bröllop på den nysstillträdda och nyreparerade egendomen.

— Skål, bror August! ropade på en gång fänriken vid lif-grenadiererne och notarien vid läns-styrelsen. Du har tagit afsked, tillade den förstnämnde, och får annan tjenstgöring hädanefter — på roten, förstås, gratulerar! — Skål, lilla kusin, hviskade den skrynkliga poetissan, och framlemnade

en gratulation på knittelvers. — Det var, ta' mig tusan, det här, som jag förutsåg, yttrade en hvass stämma till sin granne, dock så högt, att en och hvar kunde höra det. Adolfine tryckte Augusts hand och han kände diamantringen på sitt finger. Han var lycklig.

GYMNASISTEN.

I.

För flera år sedan vistades O** vid Linköpings gymnasium. Han var en 16 à 17 års yngling, och omkring honom slöto sig hans kamrater med vänskap och tillgifvenhet, ty de funno hos honom någonting, som de instinktmessigt älskade, någonting ädelt, vackert, godt och älskvärdt. Han var 17 år, och man visste ej, om man skulle föredraga den yttre gestaltens behagliga former eller den inre menniskans ungdomligt friska behag. De tycktes skapade af och för hvarandra. När han talade, hörde man gerna på honom. När man mötte honom, följde man honom gerna med blicken. De buckliga lockarne föllo som mjukt lent silke på sidorna om det öppna, glada, något långlagda ansigtet. Pannan var så fri, ögat så djupblått och tilltalande, och den något krökta näsan böjde sig så förnämt öfver den rosigt och litet vällustigt blomstrande munnen, kort sagdt, det var fullt af ädel och kärleksfull poesi, detta ansigte. Men ynglingen var också en älskling hos alla stadens fruntimmer. Fröknarna suckade, då de tänkte på honom. Mamsellerna drömde om honom. Jungfrurna, kärlekens upprigtigaste döttrar, sade helt högt: "han är den vackraste yngling i hela staden," och fruarna, ja fruarna blundade af pur artighet för sina män, då de händelsevis gingo förbi honom.

Men O** var en fattig yngling. Hans far var kominister i en angränsande landsförsamling, och det var med svårighet, som han förmådde underhålla sonen vid läroverket. Denna omständighet lade ett ganska tungt och känbart band på O**s drömmar och i öfrigt ganska lyckliga tillvaro. Var ej detta emellertid hans lycka? Med rikare ekonomiska till-

gångar skulle han kanske hafva förslösat sitt bättre psychiska och fysiska lif; nu bevarades det rent och oförfalskadt just af dessa skäl; och blygsamma och måttliga förhoppningar gjorde honom säkert mycket älskvärdare än han troligtvis eljest skulle ha blifvit. Att han, oaktadt allt detta, ej saknade äregirighet, är antagligt. Det finnes ingen sant poetisk natur i verlden, som ej i mer eller mindre mån ledes af äregirighetens mägtiga, från sin rätta synpunkt betraktad, ädla och goda ingifvelse. Framåt, uppåt! står med eldsord skrifvet i djupet af hvarje högre, tänkande och kännande själ. Det stod också skrifvet så i hans. Men den bästa kraft är blygsam. O** var det äfven; omständigheterna gjorde honom måhända dertill, men lika mycket, af hvad skäl som helst, var han det emellertid. Något namn egde han ej, som kunde underlätta hans väg framåt, och någon rikedom egde han ej heller; men det gifves en tredje väg, kunskapernas, och han *arbetade*, dag och natt, för att värdigt beträda den. Härigenom tillskyndade han sig äfven allas aktning och tillgifvenhet. Mången far tänkte för sig sjelf: hade jag en sådan son!

Sysselsatt med sin bok och sina papper, och upptagen af egna tankar och drömmar i kunskapernas tjenst, syntes han ej ofta ute.

Icke dess mindre hade han ett älsklingsställe inom staden och en vana att dagligen besöka det. Stället utgjordes af den vackra plats, som omgifver Linköpings domkyrka, och som synnerligast om aftnarne ingifver både högstämda och allvarliga känslor. Det hvilar en så djup tystnad, en så underbar stillhet öfver denna plats; skuggorna utbreda sig der allt mera och mera, månen går upp och domkyrkan höjer sig i dess sken, såsom en jetteboning, ja, ty der bor herren. På ena sidan utsträcker sig façaden af frimurarelogen. En mörk slagskugga hvilar öfver den. Der bor en verld af mysterier. Hvilar då en klar himmel öfver det hela, huru skönt, huru oändligt stort! Det är en oas af frid, af dunkel betydelse och poesi midt i den larmande staden, d. v. s. midt i en omgifning af prosa och stadsbuller. Huru vakna ej här högre tankar och besinningar i själen, och huru gerna vandrar man ej till denna plats i stunder af begrundning, i stunder af framtid för ens åskådning!

Detta var O**s favoritställe.

II.

En mulen afton i augusti månad, senare än vanligt, befann sig O** ännu qvar på sin älsklingsplats i en af alléerna emellan domkyrkan och frimurarelogen. Den grönmålade bänken, på hvilken han slagit sig ned med sina tysta tankar, stod, som alltid, helt nära intill ett af de höga lummiga träden och han hade derföre lutat sig mot dess mörka stam och beqvämt utsträckt sina fötter längs bänken, förbi hvilken åtskilliga personer, i det redan skumma aftondunklet, utan att märka honom, talande gingo sin väg framåt. Emellertid ogillade han sin lyssnande ställning och var besluten att begifva sig hem till sin vindskammare, då tvenne personer, en kort och en något längre, kommo gatan uppföre från torget. Under det att de med hastiga steg gingo förbi honom, kunde han icke undgå att höra följande samtal.

— En satans vacker qvinna, ha, ha, ha! qvad den lille mannen.

— Och rik sedan, tillade den långe.

— Och enka till på köpet, en 18 års enka, fortsatte tummeliten. Hon vore just ett parti för mig. Skaffa mig henne, och du rår om fjerdedelen af hennes förmögenhet.

— För litet, svarade den andre. Gif mig en tredjedel, och jag toppar genast med dig.

— Nåväl, topp! svarade lillepytt; för första kyssen infriar jag dessutom ditt till betalning redan förfallna diskontreversal.

— Här är, min sann, en god affär att göra, mumlade den andre. Låtom oss vandra några hvarf fram och åter och tänka på saken. Hon måste snart komma den här vägen, och om du ej är dum, så är min diskontsedel inlöst om en half timme.

De två förbivandrande tycktes vara något rusige.

Ett ögonblick senare syntes ett fruntimmer, helt ensam, med lätta steg hasta in i alléen, förmodligen för att snedt öfver platsen, ginaste vägen, begifva sig till sitt hem. De tvenne karlarne förföljde henne och hade redan börjat, som han trodde sig höra, ett mindre passande samtal med henne. Han följde dem med ögat, så långt han kunde. De hade dock redan nästan passerat förbi domkyrkan och han urskilde dem

ej mera utan möda. Snart försvunno de i mörkret ur hans åsyn. Då hörde han ett gällt klagande qvinnoskrik. Han skyndade dit, och ser den längre mannen hålla fruntimrets armar och den lille sysselsatt att — infria hans diskontreversal. O** var beslutsam. Ett slag af hans knytnäfve fäller lille pytt till marken — var det feghet eller öfverraskning — den store bjessen lade benen på ryggen och sprang allt, hvad springas kunde.

— Hvem är du, din oförskämde slyngel? jemrade sig den slagne mannen.

— Om du vill mig något, så är mitt namn O** och du kan söka mig på Linköpings gymnasiirum. Jag är gymnasist.

Och under det han yttrade detta, bjöd han artigt damen sin arm och anhöll att få ledsaga henne hem. Anbudet mottogs med glädje och de begåfvo sig ifrån stridsplatsen. Ve och förbannelser skallade likväl efter dem. Sedan fruntimret erhållit O**s löfte om ett besök morgonen derpå, skildes de åt vid portgången till hennes bostad.

Med klappande hjerta och utstyrd på bästa vis i sina helgedagskläder, begaf O** sig af, för att på utsatt timme för första gången besöka ett, efter hans omdöme, förnämt hus, och ett förnämt fruntimmer. Gerna skulle han ha undvikit hela detta besök, men han hade ju lofvat, och han var van att hålla sina löften. En betjent öppnade för honom dörren, och han var på väg, "att be om tillstånd att få aflägsna sig igen"; men då vaknade den inre stolta andan och, "framåt!" blixtrade det i hans öga och med en vänlig blick passerade han förbi mannen in i förmaket. Långt öfver tröskeln kom han likväl ej; ty den skönaste syn, som han sett i sin lefnad, betog honom hela hans mod. Var det detta hulda, milda och älskvärda väsende, som nu, klädd i frasande siden, lik en ung furstinna, omgifven af prakt och rikedom, hvilade i den svällande divanen, var det hon, verkligen hon, som han aftonen förut befriat? Hans hjerta svarade ett för hela hans lefnad inflytelserikt: "Ja, det var hon"; men hans mun var tyst, hans panna mulen och ögat — han ville sluta ögonlocket, för att för evigt bevara inom sig den syn, som hans själ redan uppfattat. Med hjertliga ordalag tackade hon honom för den tjenst, han gjort henne, sökte med så väl lagda yttranden underrätta sig om hans ställning, att hon småningom åter-

gaf honom sitt vanliga fria och friska mod, och nu målade han med raska, lefvande penseldrag sina föräldrar, sig sjelf och sina omständigheter. Det var honom omöjligt att vara annat än upprigtig inför henne.

Hon ville gifva honom en icke obetydlig penningesumma, såsom hjelp vid Upsala akademi, dit han snart skulle begifva sig; men han afslog med en om eget värde talande sjelfkänsla detta anbud. Då lyfte hon sitt lilla hvita, mjuka finger upp emot pannan. En ny tanke syntes falla henne i sinnet — och, jag ser det, du vill ha reda på den, min läsarinna.

— Jag har en brorson, talade hon. Gossen skall i höst till något slags skola i Upsala. Skulle ni ej vilja åtaga er informations-befattningen öfver honom, emellan hans skoltimmar? Han behöfver en äldre vän, och han kan aldrig erhålla någon bättre än ni. Hvad säger ni om detta förslag?

O** tackade.

Efter slutadt samtal räckte hon honom sin hand, och de skildes åt.

III.

Från denna stund hade en himmel uppgått öfver O**s alla begrundningar. De förut stridiga elementen i hans hjerta och hela hans väsende ordnade sig under denna himmels milda inflytande. Drömmar, mognande till sanningar, känslor, uppblomstrande till tankar, skapade en hel harmonisk verld i hans inre. Han visste nu hvar han var hemma. Här, sade han och lade handen på hjertat, här bor min framtid. Skaldekonsten öppnade för honom sina ljusa portar och hans själ var hemma i dess lustgårdar. Sångmön och hon, hon — hvars namn han knappt vågade nämna, — hade sammansmält till en enda symbol för hans tillvaro, till ett enda föremål för hans lif. Allt var blott ett, och detta enda var hon.

Han begaf sig till Upsala. Ifrigt arbetade han. Hennes brorson blef hans bror. Under loppet af sin akademiska kurs var han åtskilliga gånger nere i Östergötland och han blef allt mer och mer bekant med henne. De voro redan vänner, de voro som syskon till hvarandra. Under dessa vistanden drack hans hjerta allt djupare och djupare ur den trollbägare, som höge gudar räckte honom i de minsta af hennes leenden, i den minsta af hennes blickar. Men det sällhetsrus han drack gaf honom mod, och allt vidare och vidare utstakade han kartan för sin framtid och stod honom lyckan bi, hvar fans den strand, der hans stolta böljor skulle hafva lagt sig?

Tiden skrider till slut vid universitetet. För att icke störa fortgången af sina studier, har han under de tvenne senare åren ej besökt hemorten. O, huru längtar han ej dit! På morgonen samma dag examen skulle stå, erhåller han från *henne* en skrifvelse, deri hon bjuder honom, såvida han nedkommer till Linköping under julhelgen, att anse hennes bord, alldeles såsom — sitt eget. Och då hon berättar, att herr Djurström med sin teatertrupp anländt till staden, tillägger hon, att hon också för hans räkning abonnerat på en god plats. Han var lycklig. Någon examen har ej heller utfallit lyckligare än hans.

Gerna hade han strax kastat sig i släden och i flygande fart begifvit sig ned till det kära Götaland, som för honom nu var hvad det också fordomtima i sjelfva verket varit, ett *helt konungarike*, men ett konungarike nu fullt af kärlek och förhoppningar. Affärer uppehöllo honom dock ännu en tid, och det var först emellan julen och nyåret, som hans släde inkörde genom stadens tull.

Han hade betingat sig samma vindsrum, som han bebott såsom gymnasist. Underrättad derom, hade hon låtit ditbära

några rätt vackra möbler. Denna fina artighet gladde hans hjerta. Sedan han ordnat sig efter resan, begaf han sig mot middagstiden till hennes hus. Redan på afstånd anmärkte han, huruledes det ena ekipaget efter det andra ställde sin väg till dess portar, och han tänkte för sig, hon har således dröjt med sitt julkalas så länge, som möjligt. Ovanligt många betjenter paraderade i salongen och hjelpte honom med förekommande artighet af med kappan. I förmaket rörde sig en ganska talrik samling af elegant utstyrda gäster. Han närmade sig värdinnan, och då hon märkte honom, flög hon honom till möte och helsade honom med ett högt och hjertligt: välkommen! — Ehuru tusende frågor och svar brunno på hans läppar, fick han likväl ej nog tid att säga något enda ord. Hennes, såsom skön musik klingande, välkomsthelsning var ej förr utsagd, än hon vände sig om och presenterade en 30 à 35 års man, väl liten till växten, men eljest af en ädel hållning, såsom — sin fästman.

— Tjenare, tjenare! skrattade den lilla figuren, vände sig på sin klack och försvann bland gästerna.

O** igenkände honom.

Efter ett ögonblick lemnade O** salongen, blek och tillintetgjord.

IV.

En natt hade gått förbi. Solen var uppstigen på himlahvalfvet. Menniskorna vimlade åter på gatorna. Då öppnades dörren till den lilla vindskammaren och en af stadens skicklige läkare inträdde, satte sin käpp och hatt vid dörren och närmade sig med betänklig min till sängen, der O** låg, blossande af feberhetta, vridande sig i våldsamma smärtor. Doktorn kände på pulsen, talade några ord med sjukvakterskan och aflägsnade sig. En stund derefter öppnades åter dörren och tvenne personer inträdde. Det var fästmannen, följd af en lång och reslig karl.

— Tacka mig för den revers, du redan fått, yttrade fästmannen, och förfölj mig ej mera, som en ond ande. Om jag velat, hade du fått intet. Hvad jag lofvade dig den der afton — du mins — skedde i villan. Se så, tyst nu! Hur är det med den sjuke? frågade han madamen.

O** reste sig upp i sängen. Hans ögon stirrade, som brinnande kol. Han talade icke, han blott betraktade de tvenne gästerna, men med blickar, som talade mera än ord.

Ett par månader derefter var O** åter uppe. Han var blek om sina kinder. Men gick han med svagare steg nu, än förut, så var han dock starkare i sitt inre än någonsin. Under dessa månader hade han besegrat mer än en fiende; han hade besegrat döden — och dårhuset. Starkare och klokare än nu hade han aldrig känt sig. Ett djerft beslut hade han fattat på sjukbädden, han hade beslutat att *älska* alla, men också *ingen*, han hade beslutat att icke *misstro* någon menniska, men också att icke *tro* på någon, han hade beslutat att *ensam* vandra sin väg fram genom lifvet, helt ensam. Då han kort derefter lät prestviga sig, invigde han sitt hela lif till offertjenst åt sitt löfte. Vignings-akten var för honom hans lefnads högtidligaste och heligaste stund. Som ett blekt lik låg han framför altar-runden, och hans ande var öfver molnen. All poesi hade flytt bort för honom här nere, men deruppe, uppe i himmelen, tindrade en ljus stjerna. Der uppgick en ny och härlig dag för hans hjerta, detta hjerta, som i bön och kärlek med sann och innerlig hängifvenhet nu böjde sig vid korsets helgade fot.

BLOMSTERFLICKAN.

I.

Elmine älskade Augustin, hennes kärlek var ren, varm, djup. Hon lånade icke ut sitt hjerta, oinskränkt hängaf hon det åt honom. Hon hade sökt den sedliga skönheten hos mannen och trodde sig hafva funnit den.

Augustin älskade äfven Elmine; men hans kärlek var mannens. Han älskade henne med denna häftiga oro, dessa intressanta qval, som lyckliggöra och plåga oss på samma gång. Var han icke alltid oinskränkt upprigtig emot henne, härflöt det -- icke af bristande förtroende — utan af fruktan att hos henne väcka något af den oro, som han sjelf kände.

Ingenting felades i deras lycka. Hon kunde sägas vara till genom honom, och han lefva för henne. De blefvo gifta.

Kort efter bröllopet begåfvo de nygifta sig till Augustins fädernegods. Naturens och sommarens förenade behag förhöja alltid kärlekens sällhet.

Fädernegodset var en härlig, en storartad egendom. Med gammaldags, aristokratisk stolthet speglade sig hufvudbyggnadens gråa stenmassor i blåa vattendrag, och vidtfamnande sträckte sig dess egor omkring. Närmast var gården omgifven af en park, storartad i sin nästan obändiga vildhet.

Dagar gingo. De älskande voro lyckliga. De andades frid och kärlek i nejder af naturlig frid och djup kärlek.

Men ett lätt moln lade sig innan kort på Elmines panna, och hennes blick spelade snart icke med samma öppna, förtroendefulla glans, som förr.

Var Augustin icke mera nu lika vänlig, lika hjertlig, lika uppmärksam emot henne? Onekligt.

Hvad hade då inträffat?

Augustin begaf sig ofta tidigt om morgnarne bort ifrån henne. Mången qväll saknade hon honom äfven. När han gick, trodde hon sig märka att han såg förlägen ut, och när han återkom tyckte hon att han blickade tankfull omkring sig.

På norra sidan om parken låg en liten byggnad. Med sina hvita väggar, sina gula luckor, sin blomsterparterr, omgifven af ett nätt grönmåladt staket, tycktes trefnaden sjelf der hafva uppslagit sina bopålar. I detta lilla hus bodde trädgårdsmästaren med sin familj.

Elmine trodde sig ha märkt att det var dit, som Augustin brukade begifva sig, då han lemnade henne. Hon beslöt att också göra ett besök der, och en dag — Augustin var bortrest — verkställde hon sitt beslut.

Då hon närmade sig platsen, såg hon någon syssla i blomsterparterren. Det var en flicka.

Med oroligt klappande hjerta betraktade hon henne.

Flickan var intagande skön. Hennes ansigte strålade af den mildaste oskuld, af den ljufvaste renhet. Hennes kind var skär, som om en ros skulle ha andats på en hy af liljor. Ögat var icke väpnadt med någon pil, icke heller sipprade der någon tår; men det var fullt af svärmeri. I dess blåa djup trodde man sig se en drömmande kärleksgud.

Oron i Elmines hjerta växte ju mera hon betraktade den täcka varelsen.

Flickan stod lutad öfver tvenne blommor: den ena var hvit, den andra var röd.

Till den hvita sade hon:

— Vissna! vissna!

Till den röda yttrade hon:

— Växl! växl!

— Kärlek, kärlek, tillade hon derefter, huru underbar är du icke! och en suck höjde dervid hennes barm.

Elmine hade sett och hört nog. Med bekymmer i sin själ, med sorg i sitt bröst och med bleka kinder återvände hon hem. Från denna stund var det förbi med hennes glädje. Föreställningen att älska, på grund af att hon älskades, hade varit så odeladt fullkomlig, att hennes sällhet hvilat i tron derpå lika

lugnt, som ett slumrande, leende barn vid sin moders barm. Uppvaknandet ur denna ljufva dröm, tanken att hon förlorat allt, som var vigtigt för hennes hjerta, var förkrossande.

II.

Af de upplysningar hon erhöll om Alma — flickan hette så — erfor hon, att Alma uppväxt med Augustin och redan från de spädaste åren utgjort hans lekkamrat. Denna upplysning var icke egnad att lugna henne.

Snart märkte Augustin den förändring, som Elmine undergått; men alla hans ömma bemödanden förmådde icke att bortjaga molnet från hennes panna.

Tvenne månader eller något mera passerade. Med en melankoli — utan ord, endast med en suck till sitt språk — hade Elmine begifvit sig ut i den vilda, vidsträckta parken.

Det var henne ljuft att vara ensam; att ohörd af andra få anförtro sin smärta och sina qval åt de vandrande molnen, åt de flygande foglarne, åt de lummiga träden. Molnen förde hennes suckar vida omkring himmelens rund, foglarne besjöngo dem och träden suckade med henne.

Hon hade gått fram och genomträngt ett af de tätaste busksnåren. Tyst och stilla betraktade hon denna plats, så dyster och mellankolisk. Den öfverensstämde med hennes egen sinnesstämning.

Oförmodadt hörde hon en röst tala helt nära intill sig. Liksom stungen af en i luften flygande pil, spratt hon till. Rösten var henne så väl bekant, det var Augustins.

Hon reste sig upp. Det var henne omöjligt att motstå begäret att lyssna. Med ena handen stödd mot stammen af ett åldrigt träd, lutade hon sig fram. Hon hade ej misstagit sig. Det var verkligen Augustin, vid sidan af Alma.

Hvilka qval genombäfvade henne icke vid denna åsyn. Svartsjukan är rättvis. Den vill behålla hvad man eger rättighet att ega, hvad man har kärast på jorden — vore den icke rättvis — skulle dess plågor icke vara så smärtsamma.

Tyst! de talade. Hon vågade knappast andas.

— Du älskar, yttrade han.

Alma svarade intet. Hennes blick hvilade sänkt emot marken, der en korg, full af de yppigaste blommor stod.

— Fatta ditt beslut, Alma, gör det, det är nödvändigt. Hör du, du måste göra det!

Och han lade sin ena hand på hennes arm och slog den andra bedjande kring hennes lif och böjde sig fram, för att blicka in i den blyga flickans öga.

Hvad Elmine kände kunde läsas i den sönderslitande blick, som flög öfver deras hufvuden. Ett utrop af smärta var nära att darra från hennes läppar; men hon pressade dem tillhopa, och utropet dog i hennes barm.

— Jag står i stor skuld hos dig, Alma. Du vet att det finnes ingenting, som jag icke vill göra för dig.

— Jag tror det, svarade hon, men . . .

— Men? Säg ut hvad du menar.

— Ordet vill icke öfver mina läppar.

Elmine var nära att digna ned.

— Hvart ämnade du dig, fortfor Augustin till Alma, då jag mötte dig med blomsterkorgen?

— Till slottet.

— Ville du träffa mig?

Det var icke blott smärta, det var förtrytelse, som nu skakade Elmines inre. Då drömmen, den sköna drömmen inom oss om ett paradis af kärlek sköflas af ett grymt svek, intaga furierna platsen.

Bibeln talar väl om huruledes våra första föräldrar kördes ur paradiset, men icke om hvilka, som sedan bosatte sig der. Bibeln är försigtig.

— Du svarar icke, ville du träffa mig?

— Nej, svarade Alma, nej, jag önskade träffa er fru.

— Du ville tala vid henne?

— Jag ville öfverlemna åt henne denna korg med blommor, och — och . . .

— Och . . .

Alma var blyg och brydd. Hon sänkte åter blickarne, liksom för att gömma sina ögon bland blommorna i korgen.

— Hvad ville du säga? fortsätt! — Och — sade du . . .

På en gång slog Alma upp sina stora, blåa ögon och fäste dem på honom med en lång, talande blick.

— Jag hade gömt, sade hon, bland dessa blommor, sagan om mitt första tycke.

Elmine var nära att störta fram; men hon hejdade sig, hon ville höra allt.

Augustin kände sig öfverraskad och drog förskräckt sin arm tillbaka från Almas lif.

— Låt mig se din skrifvelse — sagan — som du kallar den. Mindre väl berättad, — kan den störa min hustrus lugn. Låt se!

— Skrifvelsen? Jag har ingen skrifvelse.

— Förklara dig då.

— Här, sade hon; och hon räckte Augustin i detsamma en alldeles hvit blomma, numera fullkomligt vissnad.

— Är detta sagan om ditt första tycke?

— Det är det, hviskade Alma med en röst så mild och sakta, som lånad af en vestanvind; jag tyckte att jag icke rådde om den nu mera och ville bära den till henne, som ensam har rättighet öfver er. Ni ser på mig. Jag ville endast bli utaf med blomman, utan att säga något. Nog förstod jag att den icke skulle få plats bland de andra friska, vackra blommorna, utan bli trampad under fötterna; men det var detsamma, det; min lilla barndomssaga kunde ju ej få något annat slut.

Det sätt, hvarpå hon uttryckte sig, gjorde ett djupt intryck på Augustin. Han sänkte hufvudet i sin hand.

Elmine förstod icke den besynnerliga flickans tal.

— Men om du träffat mig tillsammans med min hustru.

— Nåväl, jag har ingenting att frukta mera, sade hon, se här . . .

Och hon pekade på en frisk röd ros i sin barm.

— Du är full af gåtor i dag.

— Den hvita, vissnade blomman är sagan om mitt *första* tycke; den röda, är sagan om min *första* kärlek. Den skyddar mig nu mera äfven för er.

— Du älskar således en annan?

— Ja!

— Gud vare lof! utropade Augustin. Då är jag lugn.

Augustin uttalade dessa ord med en upprigtighet, som spred glädje i det innersta af Elmines själ, och ändock ville icke oron vika från hennes hjerta.

— Äfven jag tackar gud derför, fortfor Alma.

— Men dessa blommor, hvad hafva de att göra med din kärlek? Jag kan ej förklara det.

— Det är dem, jag har att tacka för allt. Hör, skall ni få höra. En dag sade ni till mig: jag älskar en annan. Då log jag genom tårar. En tid längre fram sade ni: du, Alma, måste också älska en annan. Då föll den sista tåren. Samma afton kom Anton och bad om min hand. Anton är en god gosse och jag känner att han älskar mig ömt. Hvad skulle jag göra? I min oro satte jag två blommor. Jag ville liksom vädja till dem, bedja dem upplysa mig om mig sjelf; men på hvad sätt de skulle kunna gifva mig ett råd, förstod jag ännu icke. Snart skulle jag dock blifva upplyst derom. Jag kallade den ena blomman Augustin, den andra Anton; och ingen ömmare vän har kunnat vårda dem bättre än jag. Augustins blomma slog först ut. Den var hvit, snöhvit. Då Antons slog ut, var den deremot röd, purpurröd. Och allt som den hvita snöblomman utvecklade sina blad, bleknade Augustin bort i mitt hjerta. Och jag var glad och bad: blekna bort och vissna! Och allt som den röda purpurblomman öppnade sin knopp och slog ut sina blad med glöd i sin präktiga kalk, lifvades Antons bild inom mig, tills han med strålen af en klar blick värmde mitt inre. Och jag var glad och bad: växa till, du blomma, växa!

— Då återkom ni hit hem med er brud, er maka. Det var en stor sorg för mig: jag vacklade. O, hvad ni har varit god mot mig, ni har sökt att tillhviska mig mod, att upprätthålla mig i striden för det rätta, och manat mig att ej glömma den gode Anton. Ni har velat mig väl. Haf tack derför! Och ändock förmådde icke edra ord att lugna mig; men ju oroligare jag blef, ju mera jag vacklade, desto merà slöt jag mig till mina blommor. Jag trodde och hoppades att de skulle rädda mitt hjerta, och de hafva gjort det. Jag betraktade snöblomman, och kände att jag inandades kyla, att dess doft svalkade mina känslor och att dess färg blekte mina tankar; jag betraktade purpurblommans flammor, och allt mera glödgades mitt hjerta för Anton, eldades mina drömmar om honom, värmdes min själ af hans blick. Nu har jag segrat: jag älskar Anton.

Och liksom man lägger handen på bibeln, för att bedyra något heligt, lade hon sin på sitt hjerta.

Elmine hade icke förlorat ett enda ord. Döf för allt annat, hade hon med en älskande qvinnas hela känslofulla uppmärksamhet följt Almas förklaring.

Hennes glädje var outsäglig. Augustins fullkomliga rättfärdighet var i hennes ögon uppdagad.

Hon kunde icke hejda sig längre. Hon hastade fram.

Öfverraskade sprungo Augustin och Alma upp från gräsbänken. En hög purpur färgade bådas kinder.

— Elmine! yttrade Augustin, och hotade henne förebrående med sitt höjda finger.

— Jag har misstänkt dig, jag har lyssnat på dig. Kan du förlåta en svag qvinna, som icke eger något annat — än sin kärlek?

Han slöt henne i sina armar.

— Och du, Alma, tillade hon, du skall bli min vän. Näst Augustins hjerta, skall denna hvita, vissnade blomma, såsom en symbol af ditt första tycke, märk: tycke! bli min dyraste klenod.

Och under glädje och fröjd firades på slottet en kort tid derefter Almas och Antons bröllop.

EN PRESIDENT OCH EN UNG MAN I VERKEN.

I.

Läsaren känner icke, huru den glade och muntre E*** fick sig en ganska förmånlig tjenst? Se här — berättelsen derom är ganska kort.

Vår treflige vän lemnade akademien med goda betyg, friskt hjerta och förhoppningsfulla framtidsdrömmar. Han kom till Stockholm och ingick i alla verk, för att hafva alla dörrar öppna till framtiden. Han trodde, han, som alla unge män, att lyckans sol väl skulle le emot honom från något håll. Ville den icke gå upp i öster, så skulle den väl stråla honom till mötes från vester. Sak samma från hvilken del af den stora verldshimlen solen behagade uppstiga, blott den uppgick från någon. Ingen kunde i sådant fall vara större stjernkikare än vår vän. Från sin vindskammare hade han alltid ögonen rigtade på någon indrägtig plats; och fast dag gick och dag kom, tröttnade hans uppmärksamhet aldrig. Ingen, som icke fullkomligt kände vår lefnadslustige dryckesbroder, kunde tro honom ha så många bekymmer för framtiden, som han verkligen hade. Stötte någon upp denna föreställning, så skrattade han bort den. För öfrigt var han allt för mycket sysselsatt med tokerier och upptåg, för att någon skulle tro honom tänka på annat. Fladdrande ständigt omkring, trodde ingen att han hyste en så allvarlig tanke inom sig, som kunde liknas vid en grön qvist, att hvila på.

Efter flera år blef en plats i ett af verken ledig, hvilken han ansåg sig böra söka. Men bortgifvandet af denna befattning berodde hufvudsakligast på presidenten, en åldrig man, af omkring 70 år. Att vinna hans bifall och förord var icke så lätt. Presidenten hade gått länge ungkarl, allt för länge.

Hans lynne hade hårdnat i vissa ensidigheter, som gjorde honom ganska otillgänglig för alla mildare intryck. Först vid nära 60 år, och då ingen ansåg honom ega någon verklig återstod af helsa och friskhet i sin själ, eller någon glöd i sitt hjerta, tog han det djerfva beslutet att gifta sig. Ett vådligt steg för en gammal man, allra helst som hans flamma — endast var två och tjugo år. Hans vänner hviskade åtskilligt i öronen derom till hvarandra. Gubben hörde ingenting. Hans kamrater skrattade honom upp i ögonen. Gubben såg ingenting; och när bröllopsakten försiggick i lilla sällskapets lokal, hurrade det utanför fönstren tillstädeskomna, gapande folket. Gubben märkte ingenting.

När man blir gammal, är det ganska naturligt att man blir litet kär. När lampan håller på att slockna, flammar den upp igen.

Vår president var mager, som alla presidenter böra vara, mager som Jabal i "Juden". Han hade en klumpig näsa. Det var den enda del af hela hans figur, som egentligen hade något kött att skryta med. Han hade små ögon, så att man nästan skulle tro att hans själ bosatt sig i en liten vindskammare med två mindre vindskupor. Ögonbryn hade han aldrig haft. Något rigtigt barskt och grymt kunde följaktligen aldrig förvrida hans anlete. Den stundom skrynkliga pannan ådagalade emellertid att han var mägtig af ett stort och djupt missnöje. Denna teckning kan vara tillräcklig att gifva läsaren något litet begrepp om mannen.

Hans fru var deremot en frisk, fyllig, älskvärd och behaglig qvinna. Hon beklagades också af alla.

— Ingen fara, sade några, hon blir snart enka, och då kan hon lefva glada dagar; hon blir ju oberoende.

— Gubben lefver nog ut henne, svarade andra, han är ihålig och seg, som fan. Och arfvingar, — bah — det får hon se sig om.

Så gnabbades och spådde man. Men spådomar slå sällan in. Emot all förmodan blef det äkta paret i högsta grad lyckligt. Guds välsignelse saknades åtminstone icke.

Första året skänkte hon sin herre och man en stor präktig pojke, rödblommig som en kyrkengel på landet, frisk och stark som en isbjörn, glad och yr som en aria i trollflöjten. Han var rödhårig.

Andra året gaf hon honom en flicka, eldig och liflig som en kärleksförklaring, dansande och hoppande som Schnötzingers stråke, brinnande i sin blick som en tåndsticka. Hon var svarthårig.

Tredje året gaf hon honom åter en pojke, hvithylt som ett svandun, mild som en suck, hjertlig som en kyss, intagande som en flickas bön. Han var ljushårig.

Fjerde året födde hon honom flickan n:o två. Hon var tyst och foglig, som sjelfva eftergifsamheten, lydig som den besegrade kärleken, from som en botgörerska. Hon var cendré.

En hel skara af älskvärda, små och präktiga barn uppväxte sålunda kring den gamle gubben. Sitt sjuttionde år firade han ännu med ett barnsöl. När man uppställde de små ungarne bredvid hvarandra, utgjorde de en hel profkarta på ett nytt slägte, en hel serie af olika färgnyanser, bokstäfver ur verldens alla olika språk. Der skrattade en hebreisk typ, der mumsade en latinsk på en smörgås, der hoppade en anglosaxisk, der sof en japanesisk i sin hulda mammas knä, der stupade en chinesisk på näsan, der blåste en svensk i ändan på en lergök. Vår presidents förr så tysta rum hade nu förvandlats till en hel barnkammare. Men då mamma log förnöjd åt sina små grisar, som hon brukade kalla barnen, såg gubben allvarsam ut, kanske tyckte han att det var alldeles för mycket af välfägnaden på gamla dagar.

II.

En dag, då han vandrade i salen med alla barnen, af hvilka en krupit upp på ryggen, en hängt sig om lifvet, en tredje tagit plats på ena axeln, en fjerde fångat fatt i ett af hans ben o. s. v., anmälte man ett besök. Liksom Rochus Pumpernickel i pjesen, skakade han på en gång af sig sin börda, osh der han nu stod, liknade han en ek, bland småskog fäld, eller jetten i lillepytternas land.

Han begaf sig också genast in i sitt arbetsrum, der den främmande var ingen annan än vår glade vän E***, hvilken nu kom, för att framställa sin sak.

Att framställa sitt ärende direkt, var icke rådligt.

I fråga om befordringar kommer man alltid säkrast och fortast fram på krokvägar.

— Jag har så länge, började han, uraktlåtit att uppfylla min skyldighet, på samma gång som min käraste önskan, att hos hr presidenten göra min uppvaktning.

— Hum, mumlade presidenten.

En tystnad inträdde.

— Jag har, återtog vår vän, dessutom nu en helsning att framföra från min far, hvilken säger sig ha haft den stora äran, att vid samma tid, som hr presidenten, ligga vid akademien i Upsala.

— Hum, murrade presidenten.

En tystnad inträdde.

— Han har åtminstone skrifvit till mig, att han för fyratio eller femtio år sedan hade den lyckan att taga examen, jag tror det var i kameralen, på samma gång som hr presidenten.

— Hum, knorrade presidenten.

En tystnad inträdde.

— Det är visst länge sedan; men — men — men gammal vänskap rostar ju icke, säger ordspråket.

— Hum, intonerade presidenten.

I detsamma öppnades dörren, och hela skaran af barn störtade in. Presidenten rynkade ögonbrynen, då de små babyloniska julklappsupplagorna af nästan verldens alla skiljaktiga folkslag, från svart till hvitt och från rödt till brunt, stimmade fram.

E*** kände sig öfverraskad af denna yra, brokiga kull af framtidsförhoppningar. Hans läppar drogo sig litet uppåt, i form af en halfmåne, till ett oemotståndligt småleende, men ehuru han genast insåg att det här var bäst att hålla god min, kom denna erinring allt för sent. Presidenten hade redan märkt gyckelmakarens leende, och hans panna lade sig i mörka, missnöjda veck. Hvad var att göra? Ögonblicket var här dyrbart. Rotfäste sig presidentens ovilja, misstänksamhet eller vrede, så var platsen för alltid förlorad. Endast ett medel kunde rädda honom, att le helt öppet och förklara orsaken dertill.

Han lät också löjet spela fullt ut på läpparne, men lade

ett uttryck i blicken, som skulle betyda barnakärlek. E*** var en filur.

Detta minskade icke presidentens förtrytelse.

— Hr president, yttrade han, jag vet icke, huru det kommer sig, men då jag ser små, vänliga barn, kan jag omöjligt låta bli att känna en behaglig, ljuf och glad känsla. Jag känner, att mitt hjerta oemotståndligt drages till dessa små. Jag är ännu, hr president, ett barn i mitt hjerta

Presidentens mulna blick klarnade åter upp.

— Min gud, fortfor E***, hvad denne ståtlige pojke är lik hr presidenten.

Det var den rödhårige.

— Tycker ni det? Verkligen, tycker ni det?

Hans fru, som nu var ett par och trettio år, öppnade härunder dörren och stannade på tröskeln. E*** låtsade icke märka henne, ehuru han allt för väl såg hennes bild i spegeln midt emot dörren, och dit han just nu kom att kasta sin blick.

— Han är alldeles öfverraskande lik er. Denna näsa, — gossen hade en fin och nätt näsa — är alldeles modellerad efter er.

E*** såg liksom en lätt sky af rosenröd färg hastigt flyga öfver fruns kinder.

— Och se denna lilla söta, snälla flickan. Det kan man då se är pappa sjelf. Denna blick är alldeles er; lika klar och ren, som oemotståndlig. Och denna panna, det ligger något svärmiskt öfver denna panna, något poetiskt, som är innerligt intagande. Hvad det måste vara skönt, hr president, att på detta sätt finna sig återspeglad i lefvande och förtjusande små gestalter?

Det var den svarthåriga, hvarom han nu yttrade sig.

— Å ja, ja ha! — Gubben visste ej rätt hvad han skulle svara. Men han log af synbar tillfredsställelse.

— Men hvad ser jag, hr president, den här tredje, hvilken ofelbar öfverensstämmelse — se bara, då han går — då han ler — huru stolt blickar han icke omkring sig — alldeles ni sjelf hr president. Och denna mun sedan — alldeles er. Man skulle tro, att man såg er, men i miniatur. Hvilken manhaftighet, hvilken kraft!

Det var om den ljushårige, som han talade.

— Pojken är ganska lik mig. Ja ha, å ja . . .

— Alldeles obeskrifligt, herr president. Låt honom bara växa upp. Det blir en utmärkt vacker karl, den der; en rigtig fruntimmerskarl. Han kommer att på ett lysande sätt bekräfta det gamla ordspråket: "äpplet faller ej långt från trädet".

Presidenten strök upp kragen, förde fram högra benet och antog ställningen af en Adonis, under det han sänkte sitt öga till det ställe, der vaden skulle ha suttit.

I spegeln såg E*** att ett litet skälmskt leende smekte, som med en fjärilsvinge, fruns täcka rosenläppar.

Nu hoppade den lilla cendrén fram.

— Nåå, sade presidenten, och strök den lilla svartlockiga med handen öfver hufvudet, hvad tycker ni om denna min lilla yrhätta, en rigtig näs-perla?

— Jag står alldeles förvånad, herr president, jag har sett få fäder så omisskänneligt återspeglade i sina barn, som ni. Denna lilla är ju en rigtig engel. Om man icke såge er liksom daguerreotyperad i henne, skulle man nästan tro att hon fallit ned i edra armar från sjelfva himlen. Hvad ert faders-hjerta måste njuta i denna krets af egna spegelbilder. Se, detta bruna öga — det är ert, fullkomligt ert. Som hon nu står, ack, se herr president, det är rigtigt märkvärdigt hvad naturen ibland kan efterhärma sig sjelf, modellera sig ur samma modell. Då jag nu betraktar alla dessa små, kan jag sannerligen ej afgöra hvilken som står närmast er i likhet. De utgöra, jag vill nästan säga, trappsteg, det ena öfver det andra, men hvarpå er ande, er faderskärlek, er stolthet går fram — till odödlighetens mål; ty man kan väl påstå, att den, som har sådana barn, som ni, den dör icke.

Presidenten höjde sig på sin ena klack, sköt hufvudet tillbaka och vände sig om midt i hopen bland de små likhetstecknens babyloniska förbistring. I denna stund märkte han sin hustrus närvaro.

— Min vän, ropade han, då han fick se sin älskade hälft, min dyra vän!

Hon hastade fram till honom. Han öppnade sina armar, och hon lutade sig ned emellan dem.

E*** kände sig stolt; han hade framkallat en vacker familjescen.

— Pappa, hviskade mamma.

— Mamma, hviskade pappa.

Liksom en spenslig dagslända fladdrar bland blommor, svärmade presidentens inbillning bland ännu en gång lifvade ungdomsföreställningar.

Snart återkom han likväl från sitt vårliga rus.

— Jag har äran, mamma lilla, att för dig presentera en ung, förhoppningsfull och genialisk man i mitt kollegium. Han har redan utmärkt sig för lika mycken arbetsamhet, som skicklighet. Af alla de unga extra-ordinarierne är han den utmärktaste; och jag har ett stort förtroende till honom Att han kommer att gå ganska långt, kan jag förutsäga, alldenstund hans kunskaper och hans uppförande icke lemna något öfrigt att önska.

Segren var vunnen. E*** var i sjunde himmeln. Hans blick, brinnande af förtjusning, och fruns blick, glödande och varm, möttes; han kunde ha svurit på att platsen ej skulle gå honom ur händerna.

Presidenten lade härunder det ena magra pekfingret på näsan. Det var som en 1 bredvid ett 0.

— Min vän, sade han, er far — han är ju — han är ju . . .

— Possessionat på landet.

— Rigtigt, rigtigt. Jag erinrar mig honom nu ganska väl.

E*** bockade sig.

— Men hvar var jag nu? Jo, låt mig se. Hör — min vän — jag håller af er.

E*** bugade sig åter.

— Ni är i sanning en ståtlig ung man. Skulle ni icke vilja ha den lediga befattningen? Ni vet kanske icke utaf att det finnes en ledig plats i mitt kollegium.

E*** antog ett högst öfverraskadt utseende.

— Den lediga befattningen? frågade han förvånad, den lediga befattningen!

— Ja, ja, min vän.

— Jag är för ung, hr president.

— Ung, visst icke, min vän, det är då . . .

— Som man är kraftigast och verksammast, inföll presidentskan.

— Alldeles, alldeles, mamma lilla, det är då, som man allra bäst står ut med våra mångartade kollegiala göromål. Ni skall ha platsen, min vän, ni skall ha den.

— Men min oerfarenhet . . .

— Ni blir snart erfaren, min vän. Ni får ej vägra, ni måste mottaga platsen.

— Men mina äldre kamrater, som blifva förbigångna . . .

— Betyder ingenting, alls ingenting. Emellertid hedrar det ert hjerta, att tänka på edra kamrater. Ni är i sanning en ganska ovanlig ung man. Om jag hade tänkt på mina kamrater, skulle jag aldrig ha kommit från stället.

— Men, men . . .

— Låt nu öfvertala er, min herre, yttrade frun. Min man har en egenskap, som framför allt utmärker honom, och som gör honom till den förste man på sin plats; ingen kan nemligen bättre än han förstå att välja personer, förtjente af hans förtroende. Låt derföre öfvertala er, låt . . .

Hennes blick var oemotståndlig. E*** var öfvertalad.

— Herr presidentens vältalighet har besegrat mig. Jag inser väl att jag är ovärdig hr presidentens förtroende — men — ledd af er hand — stödd . . .

Och han kastade ett förstulet ögonkast på frun.

— Stödd af er egen skarpsynthet — ifylde hon meningen.

En månad derefter hade E*** sin fullmagt, och i utöfvandet af sin tjenst visste han att småningom göra sig så oumbärlig för presidentens familj, att han nästan var en daglig gäst i hans hus.

HVILKEN FÖRTRET!

I.

I en af hufvudstadens tidningar lästes för någon tid sedan en annons af följande innehåll:

"En ung man, en affärsman, som önskar gifta sig, får härmedelst äran rekommendera sig hos det täcka könet. Han begär ej något högre, än att vinna en vacker, ung, väl uppfostrad, men god och älskvärd flickas hjerta och tro. Det gör honom alldeles detsamma, om hon är fattig eller rik, brunett eller blond. Den hårå täckes reflektera behagade i förseglad biljett, adresserad till X. Y. Z., inlemna sitt svar i kommissionskontoret hos ** med utsatt mötestid och plats."

Två dagar senare bekommer annonsförfattaren en biljett, så lydande:

"Jag är ung, ty jag är 18 år; jag är vacker, ty det ha många kavaljerer sagt mig; jag är väl uppfostrad, ty jag har gått i hufvudstadens bästa pension; jag är god och älskvärd, ty det säger mig mitt hjerta. Ni kan träffa mig i morgon afton, kl. 7, sedan det blifvit mörkt, i högra alléen på Carl XIII:s torg. Min kammarjungfru, som jag medtager, skall jag skilja mig så långt ifrån, att hon ej besvärar. Ni skall igenkänna mig på en hvit näsduk i handen och en nedfäld svart voile."

Något namn fans ej under biljetten.

Den unge mannens hjerta klappade häftigt, och, insvept i sin kappa, med kragen uppskjuten för ansigtet, infann han sig punktligt.

II.

Anländ till stället, upptäckte han, ehuru qvällen redan försänkt platsen i en dunkel halfskymning, uti en af alléerne ett fruntimmer, klädt i en åtsittande pels — så välväxt, så nätt, så behaglig — verkligen älskvärd, med en svart nedfäld slöja för sitt ansigte, och med en hvit näsduk i sin hand. För hvarje steg, han närmade sig henne, kände han att hjertat klappade allt starkare och starkare, och att det blef allt varmare och varmare inom honom.

— Hvarför så allena? tilltalade han henne slutligen. Väntar ni — på annonsförfattaren?

— Det är ni, sade hon. Ah! . . .

Annonsförfattaren var icke, som hon, insvept i en ogenomblicklig slöja eller mask, men i stället var han, som vi redan sagt, begrafven i en hög kappkrage.

— Och ni tror er kunna älska mig?

— Ni är säkert en redlig ung man. Hvarför icke?

— Men att fria — medelst annons?

— Just det bevisar, att ni måste ha förtroende till er sjelf och till qvinnorna, och det är äfven en rekommendation.

— Ni är förtjusande.

— Det skulle glädja mig, om ni en gång kan säga detsamma, när vi blifva närmare och bättre bekanta.

Han sköt sin hand sakta omkring hennes lif, och hon drog sig icke undan. Under hjertligt utbyte af ord hade de sålunda hunnit till slutet af alléen, och då de vände der, kunde han ej afhålla sig från att trycka henne närmare intill sig — och — han ville taga en kyss.

— Nå nå, sade hon, icke så häftigt, min herre. Ni har ännu ej sett mig — och kanske ni blir mindre belåten med mig, då jag upplyfter min slöja — och ni får se mitt ansigte.

— Tror ej det. Er gång, er växt, ert tal, klangen i er röst — allt talar om lif, friskhet och ungdom. Mitt hjerta säger mig, att ert utseende fullkomligt motsvarar mina hemligaste önskningar.

— Icke dess mindre, låtom oss begifva oss till lyktljuset der borta, på det vi må kunna få se hvarandra. Äfven ni är så insvept i er kappkrage, att jag . . .

Framkommen till lyktan, uppslog hon sin slöja, då han nedfälde sin kappkrage.

Vid åsynen af hvarandra kunde ingendera undertrycka ett utrop af öfverraskning.

— Min syster! ropade han.

— Min bror! intonerade hon.

— Hvilken förtret! suckade båda.

BRÖLLOPET.

I.

Nära Norrtelje ligger det gamla säteriet Björnö. En vik af saltsjön skiljer staden och egendomen från hvarandra. Alla, något hemmastadda i denna ort, känna den vackra parken vid säteriet, till hvilken i lätta segelbåtar invånarne i Norrtelje lustfärda, nästan hvarje klar och behaglig helgdag under sommarmånaderna. För några år sedan fans denna park emellertid icke, den är en senare tids anläggning. Då var denna blomstrande strand, denna löfomskuggade höjd, der nu otaliga sandade gångar slingra sig och gröna säten knyta sig kring trädstammarne, endast en vild backe. Till detta ställe lustfärdade likväl äfven då en och annan, ty fastän naturen der ännu stod i sin oordnade vilda morgondrägt, var den ändock ej mindre skön. I denna backe, lutade mot ett par höga björkstammar, stodo en gång tvenne unge män; den ene hade sina armar korslagda kring bröstet och ögonen sänkta mot marken; på den andres läppar hvilade ett vänligt leende, och hans hand lekte med ett nätt spö.

— Vi äro ju ungdomsvänner, ropade efter en stunds tystnad lifligt den senare, du måste väl för tusan således säga mig, hvad det är som förstämmer dig? Du kom hit till staden lefnadsfrisk och glad, och nu har du aldrig ett enda ord mera att säga. Äro dina affärer dåliga? Yttra då blott ett halfdraget ord, och hela min kassa står dig till tjenst?

— Mina affärer äro bra, jag har tänkt på att jag måste resa härifrån, och det med det snaraste, till och med i morgon, ja, i afton!

— Huru? Du har ju lofvat mig att blifva här öfver mitt bröllop?

— Omöjligt, jag måste resa. Förhållanden — ah, se en båt skjuter fram der om Borgmästar-holmen.

— Du lilla snälla båt, du bringar mig hit en guldlast för mitt hjerta. Det är min fästmö, åtföljd af min svärmor och svärfar, som komma. Jag bad dem göra det, så att vi skulle slippa att gå den tråkiga Bolka-vägen, eller den långa dammiga körvägen om Frötuna kyrka. Välkommen, du lilla böljornas lätta tjufpojke!

Och i detsamma helsade han de ankommande med sin upplyftade hatt; men Carl lyfte ej på sin; han stod tyst, stilla och mörk. En hvit näsduk viftade sitt trefliga svar emot Fredrik — det var svärmoderns; men den blomstrande, hulda flickan rörde icke en hand. Hon satt tyst — och speglade sig i vattnet.

Båten landade.

— Den här vägen, svärföräldrar! ropade Fredrik. Här uppe under en hög ek ha vi utsett ett förträffligt ställe, att slå upp lägerplatsen för en sexa, ifall något sådant är medtaget.

— Åh, jag har ej glömt gamla supen, svarade gubben, och jag, tillade gumman, har icke heller glömt bort din favoriträtt, ser du, hummer, hummer!

— Förträffligt, förträffligt! Men hvar är Carl nu igen?

— Han gick längre upp, svarade Marie. Han stod just nyss på klippan der.

Modren fäste en skarp blick på henne, men hon slog ej ned sitt öga, ehuru den fina kinden bleknade något.

— Se här platsen för sexan, talade Fredrik, låt se nu att svärmor bullar upp allt godt, hvarmed man kan fägna friska magar. Med svärfars falubränvin vet jag att vi bli nöjda. Under tiden, Marie, söka vi upp vännen. Det är vårt göra, som unga. Kom!

Och han tog henne under armen, och de skyndade djupare in i skogsdungen.

— För tusan, han är ej så lätt att återfinna. Jag tror att det är bäst, att du stannar här, och jag söker honom ensam. Man vandrar min själ ej på rosor här bland stenarne, ehuru jag icke anser omöjligt, att en gång blommor skola uppväxa, der du nu framvandrat, såsom vackra minnen af dina spår.

— Efter du vill, så väntar jag här, medan du söker upp Carl.

Hon var ensam, och det var midt i en liten oregelbunden krans af små hvitstammiga björkar, som hon befann sig. Hon syntes som en stolt fé inom sin naturliga nätta trollcirkel. Läsaren har kanske funnit henne mycket tyst, men kanske att hon just derföre tänkte så mycket mera. Efter ett ögonblicks besinning, tog hon upp ett litet blyertsstift ur sin pirat och närmade sig en af de silfverhvita, finhyade björkarne, i afsigt att teckna kanske sitt namn der. Men, under det hon sökte efter ett lämpligt ställe derför, fann hon sitt eget namn högt uppe, nära björkens krona, redan förut ditskrifvet. Hon läste omkring det följande rader:

Mot himlen stolt din krona bär:
En ros du har, som himlens är!

Nere vid roten, längst ner fann hon också af samma hand:

Du rot, skjut djupt i jorden ned:
Der är det natt, jag följer med.

Ingen annan än en mycket sorgstämd och förtviflad älskare kunde ha skrifvit dessa rader.

Det är eget att kärleken, så orimlig den ofta är, likväl alltid kan rimma.

Om en liten vacker och näpen, mycket kurtiserad landtflicka vill ha rätt roligt, så bör hon uppsöka eller i värsta fallet anlägga en liten björkdunge, rikt försedd med unga späda, hvitstammiga björkar.

Detta lilla "sorgenfri" bör hon uppkalla efter sitt eget namn, t. ex. Marienlust, Sofientröst, Charlottenro, Emiliaslund, Brita-Stinas-park eller något dylikt.

I denna lund skall det uppresas ett litet altare af torf; och så skall platsen förses med ett par grönmålade bänkar.

Det är sommar.

Kärlekens offerlund är färdig, ty resten består en allgod natur. Den hvälfver himlen deröfver och består ett mildt månsken så ofta, som det lönar mödan att sucka.

Ordnadt på detta sätt, skola ortens ungherrar förtjuste infinna sig af sig sjelfve. Ungherrarne hafva alltid sinne för

det som stöter något litet på romantiskt äfventyr. De vilja heldre *lefva* en liten roman, än *läsa* en.

Den unga sköna kan vara öfvertygad om, att, då solen gått ned, minst ett dussin af de suckande celadonerne skola komma och kludda ned de täcka trädens hvita och fina bark med sin kärlek. När foglarne sjunga eller vinden susar, sätta desse naturligtvis musik till de poetiska ingifvelserna; hvarken alegretto eller adagio skola saknas.

Liksom en fiskare vitjar sina nät hvarje morgon, kan den hulda sköna vitja sina träd. Fångsten på — hjerta och smärta — nyss och kyss — mö och dö — skall säkerligen ej bli obetydlig.

En sådan liten park är alldeles nödvändig, för att fördrifva tiden på landet.

De, som icke blifvit gifta, hafva aldrig försökt detta medel.

Skulle någon betvifla den underbara verkan, som en sådan anordning eger, så tillstyrka vi endast att göra ett litet försök, och man skall öfverraskas af följderna.

Hade man observerat Marie, der hon nu stod och läste sitt namn på björken och hörde, huru vinden i detsamma suckade det i kronan, skulle man ha förstått huru djupt gripen och rörd hon var.

Hon lade handen på sitt bröst, som häfde sig högt och oroligt. Stackars liten!

Det var också icke möjligt för henne att låta bli, att bli poetisk.

Hon tänkte ej mera på att skrifva sitt namn; nej, hon beslöt att också skrifva vers.

Det var ju ej mer än billigt.

Efter åtskilliga småfunderingar skref hon äfven midt emellan de förgående raderne.

Och lifvets höjd med blommors skatt,
Och lifvets djup med sorgers natt,
Hvar äro de förenta, hvar? —
Vårt hjerta dem förenta har!

Suckande återvände hon derefter långsamt och tankfullt till sina föräldrar.

— Hä, kommer du der ensam nu igen? ropade modren, det hade varit bättre du stannat här och hjelpt mig; men man

tror sig vara en dame, gudbevars, när man blir artigt fjäsad. Det skall just bli roligt att bli af med dig!

Gumman hörde, som läsaren behagar finna, till de kargas antal. Hon hette också Stina.

— Goda föräldrar, låt mig slippa denna förlofning, denna fästman, detta bröllop. Jag blir olycklig . . .

— En gång för alla, skrek fadren, har jag sagt, att jag förskjuter dig, om du någonsin yttrar ett halfqvädet ord i den saken. Du tror kanske ej att jag kan bli en djefvul; jo men, det kan jag! Mitt beslut står fast.

Gubben var rosslig och hes, så att det lät rätt illa hvad han sade.

Han var för öfrigt en man med fasta och orubbliga grundsatser. Klockan 6 hvar morgon tog han sig en besk, hvarje middag tog han halfvan och tersen, och hvar afton sin blodtoddy.

— Hör du det, förkunnade modren, kom ihåg att du skall lyda far din och din mor.

Sådana mödrar finnas, ehuru, ske pris och ära, ej många.

Fru Stina var ej heller utan grundsatser, ehuru hon ej brydde sig med att tala mycket om dem, emedan hon ansåg sig sjelf såsom af alla den enda ofelbara och fullkomliga, hvilken hvar och en måste ställa sig till efterrättelse.

— Så ske guds vilje, suckade Marie.

Gammalt folk förstå sig sällan på sentimentala flickor.

Carl och Fredrik återkommo nu till den uppdukade sexan. Sällskapet var något förstämdt, men Fredrick förglömde allt för sin kärlek till Marie, och svärföräldrarne voro särdeles uppmärksamma emot honom. Innan solen gick ned var man åter i Telge.

— Du lofvar mig således att komma tillbaka hit till min bröllopsdag, yttrade sig morgonen derefter Fredrik till den reskläddе Carl. Kom ihåg att du skall bli marskalk.

— Jag lofvar dig det, svarade denne; farväl! och vännerna skildes åt.

Nere i trappan mötte Carl den täcka Marie, och i det han

tryckte hennes hand, sade han med rörelse: jag kommer *icke* hit till ert bröllop. Fredrik får ursäkta att jag bryter mitt löfte till honom. De skildes åt.

II.

Lysningsdagarne voro förbi. Marie hade fått käpp och krycka af sina vänner, och bröllopsdagen stod redan öfver dem. Allt var i ordning till aftonen. Krona och krans lågo på hennes toilette. Sidenklädningen, med hela sin härlighet af blonder m. m., låg i ena hörnet af soffan; i det andra satt hon sjelf. Ansigtet hvilade i handen. Hon hade fått tillstånd att vara *ensam* denna dag. Dörren var stängd till hennes rum. Fredrik återigen var lif och eld af bara glädje och blind af förtjusning; hela verlden var rosenröd för hans själ, och brudsängen var redan bäddad för hans hjerta. Aftonen nalkades, hela sträckan af fönster i den enda vackra byggnaden vid torget lyste af rika, af klart ljus öfverströmmande kristall-kronor. Gästerna började infinna sig, snart voro alla anlända, — men Carl kom ej, man hade också redan nästan bortglömt honom. Klockan slog, och dörrarna öppnades, hvarigenom från olika håll de unga tu skulle inträda i salen, och Fredrik stod redan midt framför presten, då ett genomträngande utrop ljöd från förmaket, och man hörde något, liksom en menniskokropp, falla på golfvet derinne. Alla skyndade dit, brudgummen var den förste af dem. Han hade igenkänt Maries röst, och man fann henne utsträckt afdånad i rummet. Efter en timme hade hon åter kommit sig före. Hon fann sig omgifven af Fredrik och sina föräldrar, sittande i förmaks-soffan. Med matt röst bad hon föräldrarne aflägsna sig, emedan hon önskade tala ensamt med sin trolofvade och de efterkommo hennes begäran, ehuru icke förrän Fredrik nästan tvingade dem dertill.

— Af hvad som inträffat, yttrade hon, torde du förstå mitt inre. Det är således min skyldighet att tala. Vet då, att jag blifvit nödgad till denna förlofning. De medel, man dertill användt, höra ej hit; de hafva dock varit många, och jag har icke fått tillfälle att öppet förtro mig åt dig. Jag beslöt slutligen

att med undergifvenhet gå mitt öde till mötes; men jag har ej egt nog själsstyrka, och det uppträde, jag nu förorsakat, låg utom min magt att förekomma. Förlåt mig, om jag sårat dig. Försynen har lagt sin hand emellan oss.

— Älskar du någon annan? frågade Fredrik.

— Jag vill säga dig allt, hviskade Marie, jag älskar din ungdomsvän, Carl, och — jag *tror*, ja jag är *öfvertygad* att äfven han älskar mig. Var likväl förvissad om, att du ej är bedragen utaf oss någondera; vi hafva knappast med en åtbörd, och aldrig med ett enda ord förtrott hvarandra hvad vi känt. Att *se* hvad som föregick inom oss, var emellertid omöjligt att undvika, och vår ömsesidiga *tysta* kärlek har gripit oss djupt, kanske djupare, än om vi talat.

Fredrik stod djupt slagen. Han hade älskat henne så varmt och upprigtigt, och nu försvunno på en gång alla han förhoppningar.

Upprörd i sitt innersta, hade han ej många ord att säga.

— Må du tillåta mig, bad han, att icke upphäfva den förbindelse, i hvilken vi stå i detta ögonblick till hvarandra förr än efter tvenne års pröfvo-tid. Är du ännu då fast i ditt beslut, skall jag lägga din hand i vännens. Gud vare hos dig!

Morgonen derpå rullade en täckvagn ut genom stadstullen. Det var Fredrik, som afreste.

III.

Maries kärlek till Carl torde måhända förundra en och annan af mina läsarinnor, som kanske snarare skulle ha valt Fredrik, allra helst när man var förlofvad med honom och för hans skull redan knutit krans och krona kring sitt hufvud.

Det är icke alltid solen, som förblindar ögat; ett sandkorn kan äfven göra det.

Det torde icke heller vara så lätt att utleta orsaken till Maries tycke. De unge männen hade båda två samma prydliga hållning, intagande väsende och hjertliga sätt. Båda egde ett yttre, som var behagligt och älskvärdt. Båda voro bildade

och talangfulla. Fredrik egde till och med ett erkändt företräde framför Carl, det nemligen att han var rikare.

Två hästar äro emellertid icke alltid ett par.

Fredrik var glad och treflig, då deremot Carl oftast var suckande och känslosam.

Deri låg hela hemligheten af det olika intryck, de gjort på Marie. Hon tyckte om suckar.

— Han har en mycket djup och lefvande känsla, tänkte hon alltid, då han drog en suck. Hon trodde ej att man kunde älska, utan att sucka.

Och när han såg på henne, huru oemotståndlig var ej hans blick.

— Han älskar mig, tänkte hon.

Och när hon om aftnarne kom för sig sjelf och summerade ihop alla hans suckar och blickar, började hon äfven att sucka.

— Stackars Carl, han är olycklig, talade hon då. Han älskar mig ända till förtviflan.

Det behöfdes ej mera.

Endast en flicka tror, att en karl är olycklig för hennes skull, väcker det hennes deltagande.

Deltagandet är en nära anförvandt till kärleken. Deras väsenden äro stundom så lika, som om de voro födda tvillingar. Man rår knappast för, om man misstager sig på dem.

Men allt detta var ändock ej tillräckligt, för att göra slag i saken.

Marie hade en liten plats, helt nära staden, dit hon ofta brukade lustvandra.

Här stodo några unga, smärta, vackra björkar: dessa hade alltid varit hennes älsklingar.

Då hon en dag fann sitt namn inritadt på en ung björk, erfor hon en känsla, som hon icke kunde förklara. Sådana äro just de farligaste känslorna. Att det ej var Fredrik, som skrifvit namnet der, det såg hon, ty hon kände hans stil. Men hvilken hade då gjort det?

En annan dag läste hon en vers omkring sitt namn; och när hon tredje dagen såg Carl smyga sig ifrån björkdungen, då hon nalkades, var hennes öde afgjordt.

Från denna stund hastade hennes tankar förbi de önskningar, som talade ur Fredriks öga, såsom förbi en fara, som

hotade dem. Hon kände sig nästan spökrädd för hans kärlek. Den nalkades henne likväl så förtroendefullt, så varmt, så innerligt; men hennes samvete var ej mera fullkomligt rent. Om det är hemskt att tala för sig sjelf, är det hemskare, när vårt hjerta, i strid med sina pligter, gör det.

Kärleken är understundom en mägtig och stor lidelse, men ibland blott sammansatt af småsaker.

Se här materialierna till ett sådant kärlekens lusttempel i allmänhet.

Murarne äro byggda af billet-douxer på rosvelin, med inkrusteringar af bladguld. Hvalfvet är af månsken. Pelarne äro fjorton, det är fjorton rim i sonetten. Till och med Petrarkas kärlek hvilade på sådana pelare. På altaret koketterar en cupido. Församlingen är suvenirer. Torsklockan är en suck. Upplysningen är ögonblickets flamma. Prestinnan en oerfaren romanhjeltinna; predikanten en listig, verldserfaren sälle. Gudstjensten en moderniserad efterhärmning efter Egyptens mysterier. Ottesången är kärleksförklaringen och aftonsången — offrets fall.

Fastän bordet likväl är dukadt, är icke derföre maten ännu äten och äfven det dricka, som man sjelf brygger, kan surna på rosten.

De fruntimmer, som endast låna sin verldserfarenhet ur romaner, skola aldrig begripa att kärleken är något annat än ett litet lockande grillfängeri för stunden, en treflig aftonunderhållning, värd en applaud, ett roligt skämt, förtjent af ett småleende, en fyrverkerield, på hvilken man gerna uppoffrar en qvällstund.

När en gång desse lära sig att det är något helt annat, anse de sig såsom bedragne, icke af kärleken, nej bevars, utan af mannen, den ende verkligt bedragne.

Äktenskapet, kvilket eger ett lika väl uppställdt, som vackert och innehållsrikt program i kyrkboken, är för dem intet annat än ett ceremoniel, åt hvilket de gäspa, så snart smekmånaden är förbi.

Fria fantasier följa ej gerna landsvägen, utan svärma hellre på sidan om den.

Att slösa med ljumt vatten, är knappt ett slöseri.

IV.

Maries sorgliga ställning till sina föräldrar vilja vi helt och hållet lemna oomnämnd. Men tvenne år äro ingen evighet. På dagen infann sig Fredrik och med honom följde äfven Carl. Den förre var icke mer så glad, som förr, han var tystare och magrare. Den senare var sig fullkomligt lik. Vi vilja äfven förbigå första återseendet, blott nämna att det en vacker söndag lystes för Carl och Marie. Fredrik klingade med dem på lysningskalaset, men talade intet.

Bröllopsdagen kom, men glädjen kom ej med den; ehuru Fredrik, genom den trollkonst, som ligger i en god kassa, sökte att göra allt så präktigt, som möjligt, berättigad dertill, som han sjelf sade, till följd af vänskap, af gammal kärlek och *som* — han slutade alltid meningen här.

Detta — som — förblef en dunkel gåta för alla, men som snart skulle lösas.

Ljuskronorna brunno återigen, och återigen voro gästerna församlade. Ceremonien började och ceremonien slutade. Men i samma ögonblick, som det unga paret lyckönskades af alla, hördes på afstånd knallen af ett doft, hemskt pistolskott. Sällskapet bleknade af förskräckelse. En aning flög genom de nygifta, och, ledde af en och samma känsla, hastade båda två på en gång ut. Stegen förde dem till Fredriks rum. Deras aning hade ej bedragit dem. Hvilken syn! Skottet hade inträngt midt i hjertat. Han var redan död. På bordet låg ett testamente, hvari han öfverlemnade sin förmögenhet — icke till de nygifte — men till deras blifvande barn.

Det unga paret bosatte sig på landet. De voro icke *olyckliga*, men ej heller *lyckliga*. De erhöllo aldrig några arfvingar.

TOBIAS MOPS.

Sättet, hvarpå salig herr Tobias Mops blef en rik och mägtig man, är ett kapitel, som visar oss huru man med säker framgång kan höja sig öfver fattigdomen, endast man aldrig ett enda ögonblick förglömmer att vara klok och beräknande. I detta afseende förtjenade visserligen herr Tobias Mops mer än någon annan den riddareorden, som han erhöll af en snillen och talanger så gynnande regering, som vår, och det så mycket mera, som han kontant inlöste sin förbindelse, hvadan han också, i stöd af sina qvitterade förtjenster, alltid med ljuf tillfredsställelse hade stjernan för sina ögon. Sjelf kallade han sig äfven, med en viss stolt förnöjelse, industriens riddare; men i orten bar han namnet industririddaren.

Det var Tobias Mops, som, då han första gången betraktade ordenstecknet på sitt bröst, utropade, gripen af ridderliga känslor: "12,000! Tvy dig, du lilla tjufunge! Men så har jag dig dock, och på min grafsten skall du stråla öfver mitt namn, och kommande tiders fornforskare skola kommentera dig och mig, såsom ett sammanhängande helt." Det var också herr Tobias Mops, som, då han första gången läste sitt namn i statskalendern bland de "tolftusen tecknade," sade till sin omgifning, med ett segrande smålöje: "se här förtjenstens tummelplats".

För att i sin rätta dager kunna uppskatta de stora företag, som grundade hans sjelfständiga förmögenhet, må efterföljande nämnas, och man skall deraf få giltiga skäl att högakta en solid mans säkra blick, att i alla omständigheter tillvägagå så klokt och försigtigt, att man icke kan lägga honom, såsom affärsman, till last, att han ännu ett enda ögonblick misstagit sig. Ingen kan med lugnare samvete än herr Tobias Mops blicka i sin öppna kontokurant.

Redan som barn var han ovanligt hushållsam och kan framställas såsom ett mönster för den uppväxande ungdomen. Under hans skoltid brukade hans föräldrar gifva honom en så kallad frukostskilling, och hvem kunde använda den på ett bättre sätt, än den lille kloke Tobias. Icke allenast att han aldrig nändes äta någon frukost, utan för denna sålunda insparda skilling köpte han vanligtvis knäck och pepparkakor af månglerskan — en gammal gumma — på skol-gården — och försålde sedan detta till sina kamrater, hvarvid de likväl tillgodonjöto fördelen att få taga det på krita af honom, dock mot billig skyldighet, att framdeles i stället betala dubbelt. Hvad de förlorade derigenom i verklig valuta, vunno de i tid, och det var en lätt sak för Tobias att bevisa dem, att de vunno på affären.

Passionen att upptäcka rika malmledningar har alltid varit ganska stor i Sverige, och herr Tobias Mops var helt säkert en af de störste grufvesökare, som någonsin gått på två ben. Under dessa sina älsklingsfunderingar föll han på en idé, hvarigenom han upphöjde rörelsen till verklig industri; han gick så långt deri, att han aldrig, liksom andra stackare, behöfde söka grufvorna, utan snart sagdt, att grufvorna sökte upp honom; ty hvarhelst han än behagade sänka sin slagruta, visade den honom mer eller mindre starka malmledningar, hvilka han — sedan han inmutat dem — alltid lyckades att försälja till jordegarne, hvarefter han drog sig undan med sin lätt förvärfvade vinst och lemnade åt den nye egaren omaket att spränga och bryta, bäst han gitte, utan att denne likväl någonsin fann mera, än en i jorden eller bland bergen nedlagd gammal jernstång eller annat gammalt jernskräde, hvarefter arbetet naturligtvis af sig sjelft upphörde.

Hvarje särskild industrigren, långt drifven, blir snart ett förderf. Detta insåg äfven herr Tobias Mops och han bytte derföre ofta om rörelse.

Sålunda vann han äfven ganska betydliga summor, förmedelst sitt nya företag att utskeppa till England våra förfäders ärofulla ben och hufvudskallar, för att sedan i fabrikerna derstädes förmalas till benmjöl och tjenligt gödningsämne. Hans intresse för denna så nyttiga näringsgren, hvarigenom de döde sattes i tillfälle att ännu gagna de lefvande, gick ända derhän, att han till och med förstod att qväfva

sina ömma sonliga känslor och lät upptaga sina egna föräldrar ur grafven, ehuru han hade den svagheten att ej vilja utskeppa dem, utan i stället begagnade dem till gödningsämne hemma i sin egen trädgård, der han hade den oskattbara glädjen att se, för att uttrycka oss med herr Tobias' egna ord, sina älskade föräldrar uppblomstra i en den allra dråpligaste potatesskörd. Hans sonliga kärlek tillät honom emellertid icke, att sjelf förtära något af dessa jordpäron — i stället gödde han sina kreatur med dem.

Slutligen hade han sitt finger med äfven i den ryktbara skeppshandeln och var desslikes en bland dem, som här i landet satte i verket insamlingen till grekerna och uppköpet af kanonerne, hvilka ännu hålla på att rodna af harm öfver det sätt, hvarpå saken med dem afslutades. Kort och godt, man kan säga att han deltog nästan i alla patriotiska företag, som förhärliga vår senare tids historia.

Att han på dessa och dylika grunder, vittnande om en aldrig hvilande företagsamhet, förtjenade riddaregraden, bör något hvar kunna inse.

En ständigt fortfarande lycka blef likväl icke herr Tobias Mops beskärd. Han hade öfverlefvat fyra stora sorger, dock det är sant, den fjerde öfverlefde han icke.

Passionen att blifva rik var den första, passionen att få en manlig bröstarfvinge var den andra. Så aflöste desse hvarandra, åtminstone i herr Mops själ. I den första hade han lyckats, och det återstod honom nu att se sig om, huruvida han icke äfven kunde lyckas i den andra. Förty gjorde han allt, hvad en menniska kan göra, han gifte sig.

Också var han nog lycklig att se sin fromma önskan uppfyld, men äfven nog beklagansvärd, att hardt nära i samma ögonblick åter för alltid förlora, hvad han så nyss erhållit. Man kan af annonsen i tidningarna döma om hans sorg. Der läste man:

"Tillkännagifves, att brukspatronen och riddaren herr Tobias Mops och dess älskade makas förstfödde son och universalarfvinge, herr N. N. Mops, stilla afled den — klockan $^1/_2$ 5 eftermiddagen, i en ålder af 19 *minuter och nära* 2 $^1/_2$ *sekunder, djupt sörjd af förkrossade föräldrar*".

O död, hvar är din udd?
O graf, hvar är din fasa?

Men Tobias var en man, som ej förlorade modet så lätt. Efter några års förlopp vände han sig till tidningarna och tillkännagaf att en ganska förmögen man önskade adoptera en välskapad och vacker gosse, såsom egen son och universalarfvinge; och att Tobias i följd af denna så menniskoälskande annons erhöll många biljetter till svar, kan ej ett enda ögonblick betviflas, men så snart det blef bekant, att vilkoret var antagandet af hans namn, ville icke någon enda ingå derpå. Ingen ville blifva en Mops.

När hans hustru, ehuru omgifven af ett helt batteri af pillerburkar, pulver och medikamentsflaskor, slutligen föll ett rof för dödens omutliga magt, träffades han af det tredje hårda slaget. Huru sant och djupt den mycket pröfvade mannen kände sin förlust, kan man sluta af hans yttrande till sin omgifning. I sörjen, I, sade han, men huru skall då icke jag sörja, jag, som förlorat en den bästa hushållerska i verlden.

Men dessa motgångar och lidanden voro endast förberedelser till den sista, till sjelfva katastrofen.

Herr Tobias hade en yngre broder, som redan i sin ungdom begifvit sig till Amerika, och om hvilken man, några få år derefter, ville veta, det han, genom gifte med en plantageegares dotter, förvärfvat sig en ganska betydlig förmögenhet. Efter några och trettio år återkom han likväl till Sverige och till sin äldre broder, utan att ega någonting, oberäknadt en gammal brun rock, som han dagligen begagnade. Hr Tobias kärlek till sin slägt hafva vi redan anmärkt, och vi kunna således ej heller misstänka hans tillgifvenhet för en utblottad och i armod försatt broder, hvilken äfven inhystes på en af hans många egendomar, med skyldighet att föra böckerna och hafva uppsigt öfver gårdens bruk.

Denne yngre broder var i högsta grad egen och besynnerlig, och Tobias runkade många gånger på sitt kloka hufvud, af fruktan för brodrens.

Mannen hade emellertid sett sig omkring i verlden och det var ganska naturligt, att något hvar intresserade sig för att erhålla någon kännedom om den hemkomnes i Amerika tillryggalagda bana, men förgäfves sökte man att af honom erhålla några upplysningar derom. I detta ämne teg han som en mur. Började man något samtal derom, talade han t. ex. genast om Japan. Frågade man honom, om han hade varit

gift, kunde han peka på månen och tillägga: Månen, icke är månen gift. Sporde man honom återigen, om ryktet om hans förmögenhet helt och hållet varit en hoax, kunde han plocka med sina fingrar på den gamla bruna rocken och förklara, att han aldrig varit rikare än nu.

Alldeles naturligt och tydligt är att en så rik man, som Tobias, ej gerna skulle ständigt vilja se sin bror i en så utsliten och lappad rock, som den omberörda bruna var, och Tobias skänkte honom således en af sina aflagda rockar med många broderliga förmaningar att vara rädd om den. Men Jonas var en stor narr, och lät icke på några vilkor locka sin bruna rock ifrån sig; den var som fastvuxen vid hans kropp.

Då Tobias gifte sig, bevistade, trots alla föreställningar, Jonas bröllopet i sin bruna rock, ehuru man får bekänna, att den för dagen hade fått en ny lapp på armbågen och dessutom var mer än vanligt borstad.

Vid den lilla, nitton minuter och nära två och en half sekund gamla universalarfvingens begrafning, till hvilken fest alla ortens notabiliteter infunnit sig och då verklig lyx utvecklades, infann sig också Jonas — men allt i sin bruna trasiga rock.

Han kallades också snart med spenamnet: den bruna rocken.

När Jonas sent omsider dog, så gladde Tobias sig verkligen deröfver och säkert skulle hvarje förständig man hafva gjort detsamma, befriad som han derigenom blef från en medlem inom slägten, som obestridligt kastade en ridikyl öfver namnet. Men herr Jonas kunde icke en gång dö, utan att göra det såsom en narr; ty ehuru, som vi veta, han icke egde en enda skilling, skref han likväl ett testamente. Detta roade hr Tobias mycket.

Den döde Jonas hade nemligen förordnat, att allt, hvad han egde, bestickande sig till ett par byxor, en hatt, en skjorta, en näsduk, en käpp, en hund, och den trasiga bruna rocken, att detta allt skulle försäljas på offentlig auktion, samt hela auktionssumman slutligen tillfalla hans ömt älskade broder. Tobias uppfylde också, såsom ett godt skämt, troget den dödes sista vilja. Auktionen blef utlyst och hela garderoben inropades af en gammal fattig gubbe — hvars kärlek Jonas för-

värfvat sig genom ett i allmänhet mildt och fromt sinnelag — för en af denne hoptiggd summa, stor 3 R:dr 16 sk. B:ko. Och så till vida var nu allt godt och väl, men den nye egaren till den bruna rocken kunde ej begagna den i det skick, den nu befann sig, hvarföre han såg sig föranledd att sprätta sönder och sy om den. Men huru häpnade han ej, då han i bröststoppningen och öfver allt mellan det lappade klädet och fodret upptäckte den ena vexeln efter den andra, alla ställde på Hamburger bank, att infrias vid första anfordran. Totalsumman steg öfver en million. Den gamle knäppte sina händer tillsamman och höjde sina blickar till himmelen.

Länge kunde denna stora nyhet ej blifva obekant och i samma mån den spred sig skrek hela verlden, men allramest Tobias Mops. Han återfordrade rocken; men den gamle hade förtrott sig åt en aktad och redlig jurist, och saken afgjordes till hans fördel vid alla instanser, icke endast i stöd af, att han offentligt köpt rocken i det skick, den sig befann, utan äfven och framförallt på grund af ett bland vexlarne befintligt lagligt dokument, underskrifvet af Jonas, och som innehöll, att alla i den trasiga rocken befintlige vexlar tillhöra den, som ansåg rocken ega något värde. Då herr Tobias läste högsta domstolens stadfästelse, kände han sitt hjerta brista. Detta var hans sista sorg i den snöda verlden. Omedelbart derefter afled han. En härlig, en rörande likpredikan ljöd öfver hans stoft. I rika färger målades hans förtjenster om konung och fädernesland. Talarens ord pressade tårar ur åhörarnes ögon; men talaren hade också att förvänta, utom en ansenlig likstol, en icke mindre ansenlig extra ersättning, den enda disposition, som den omtänksamme Tobias ihågkommit.

Under det begrafningsgästerna drucko ett glas på den hädangångnes döda mull, vill man säga, att folket lade tvenne bränder i kors på förstugutrappan. Folkets mening dermed är oss obekant.

EN KANSLIST, SOM GÖR LYCKA.

I.

Tvenne unge män mötte hvarandra på norrbro.

— Så tidigt ute på morgonen? Huru lefver verlden med dig, kära bror?

— Förbannadt bra, svarade den andre. Lyckan är mig blid. Jag står redan på en synnerligt god fot hos presidenten och har hopp om den nyss ledigblifna platsen i verket.

— Gratulerar, gratulerar!

— Men, du må tro, att jag också har gjort allt, hvad en karl kan göra. Gubben sysselsätter jag med sqvaller och anekdoter från gatorna, och hans kärälskeliga dotter bjuder jag, jemte söta mamma, på spektakler och baler.

— Akta dig bara! Ett nät är den flygande lock.

— Bah, flickan har vuxit ifrån giftasgrillerna! Hon är redan visst en 5 och 30 år.

— Muschen på näsan talar om 40 år och löständerna om 5 och 40; men ju äldre damerna blifva, desto efterhängsnare äro de.

— Jag ämnar mig just nu dit. Det är "hulda Rosas" födelsedag, och man måste smida, medan jernet är varmt.

— Lycka till den lediga tjensten! Den hulda, späda 35-åringen vet väl en tjenst, som är ledig hon också. Lycka till!

II.

I presidentens förmak sutto mor och dotter, hvar och en i sin emma.

— Nå, min lilla vän, sade fru presidentskan, det är din födelsedag i dag — låt mig se — huru många år fyller du i dag?

— Tyst, mamma, tyst, tala icke om det!

— Det gör mig rigtigt ondt, mitt kära barn, att du ej skall kunna förskaffa dig en man, så att du på egen hand kunde komma ut i verlden.

— För all del, tala ej derom, mamma.

— Skada också, att du fick de der fräknarne i ansigtet; de kläda dig icke, och herrarne äro noggranna i våra dagar.

— Ack, mamma!

— Löständerna tror jag ingen kan märka och i alla fall . . .

— För all del, mammas ord plåga mig rigtigt. Kanske kan jag vara förlofvad och gift innan någon vet ordet af, om jag endast får hållas, som jag vill. Tyst — öppnades ej salsdörren — går ej någon derute — det är han. Dröj här mamma, medan jag tar emot honom.

— Hvilken?

— Tyst!

III.

I salen stod kaffebordet och väntade, och dagen till ära var det klädt med blommor och omgifvet af guirlander. Öfverst stod en stor stol för vår skönhet mellan 30 och 45 år; den var svept i ett hvitt lakan och smyckad med rosor. Då hon utträdde, helsades hon af vår unge embetsman.

— Jag kommer, talade han finurligt, för att af allt mitt hjerta lyckönska er, mitt hjerta är så fullt . . .

— Ert hjerta är så fullt, upprepade hon.

— Visserligen, ingen kan högre än jag . . .

— Ingen kan högre än ni, återtog hon, och sänkte ögonen mot golfvet.

— Förlåt min dristighet, men — men — ehuru ej poet — har jag sökt att tolka . . .

— Tolka ert hjertas känslor?

— Ganska rigtigt.

— Ni är alltid charmant, alltid charmant!

Och han läste.

"Ack Rosamunda, jag står betagen,
Ty din är dagen."

Och Rosamunda rodnade ända upp under hårfästet.

"Och om så visst,
Som jag är Kanslist,
Jag ändå vore
En halfgud, Cræsus ell' Carl den store" —

— Det är för mycket, för mycket, ropade Rosamunda, mycket för mycket . . .

— Hvad för slag? frågade vår unge man, som ville göra lycka och gjorde stora ögon.

— August, fortsatte hon, o August, du har besegrat mig; jag tillhör dig för evigt! och hon sjönk i den unge mannens armar.

— Hvad tusan, stammade han, vill det här säga?

— Jag rodnar af blygsamhet, att så lätt ha låtit besegra mig. O, August — förlåt mitt svaga hjerta. Himmel, hvad vi skola blifva lyckliga! Känn huru mitt hjerta klappar!

Och hon lade hans hand på planchetten i sitt snörlif.

— Men, — inföll han.

— Ack, afbröt hon honom, jag har aldrig varit så lyclig, som nu. O, kärlek, jords och himmels under, du salighetens andedrägt, guddomlighetens friska flägt, i lifvets qvalmuppfyllda lunder!

Hon hade knappast slutat detta anförande ur Tegnérs Axel, förrän hon hastade ifrån honom och in i förmaket.

Vår kanslist bet sig i tummen.

IV.

Efter ett ögonblick återkom Rosamunda, åtföljd af presidenten och presidentskan.

— Jag har hört, sade presidenten, af min dotter det anbud, ni gjort henne.

Vår kanslist bockade sig och tummade hatten.

— Ni är en mycket ung man, men med enskild förmögenhet, med skicklighet och arbetsamhet och med familj och ett ordnadt hus och — och så vidare, bör ni ega en vacker framtid. Jag ser således icke . . .

— Herr president! . . .

— Afbryt mig icke, min vän; jag vet hvad ni vill säga; — och ni har rätt; skilnaden är stor emellan en presidents dotter och en kanslists ställning; men kärleken jemnar allt.

Svetten lackade från den unge mannens panna.

— För all del, började han igen.

— Gud välsigne er, mina barn! inföll fru presidentskan. Må ni blifva så lyckliga, som mitt modershjerta önskar det!

Kanslisten tittade åt dörren; men Rosamunda höll honom qvar i sina armar.

— Voj, voj! pustade han.

— O, o! suckade hon.

— Ack, så lyckliga de äro! yttrade fru presidentskan till sin herr man.

— De erinra mig om min egen ungdom, och då jag friade till dig, genmälte presidenten.

V.

De unga lemnades ensamma. Han intog sin plats vid fönstret, hon i soffan. Han blickade ut på gatan, hon ned på golfvet.

— Vill du dricka kaffe? sade hon slutligen.

— Nej, tack, du.

— Vill du ej komma hit och sätta dig bredvid mig.

— Nej, tack, du.

— Äter du middag hos oss i dag?

— Nej, tack, du.

— Hvart ämnar du dig i afton?

— Jag vet inte.

Åter inkommo presidenten och presidentskan.

— Jag har, sade den förre till den nyförlofvade unge mannen, lyckats att förskaffa dig den lediga tjensten. Här är fullmagten, min vän.

Kanslisten bugade sig.

— Vill du dricka kaffe med oss, August? frågade fru presidentskan.

— Tackar ödmjukast.

— Äter du middag här i dag?

— Tackar ödmjukast.

— Hvar ämnar du passera aftonen?

— Här! suckade han.

VI.

På eftermiddagen möttes de unga vännerna åter på norrbro,

— Nåå, sade den ene, hur går det med den lediga tjensten?

— Den är redan min. Fullmagten ligger i min ficka.

— Och ändå så allvarsam — hvad fattas dig?

— Å — ingenting — jag är . . .

— Förlofvad, utropade den förre och tittade vännen i ansigtet.

— Låtom oss dricka ett glas punsch, bror!

Den unge mannen hade gjort lycka?

POLITISKA DIABLERIER.

1843.

I.

Senare tider hafva framalstrat någonting, hvarom man fordom icke hade begrepp, nemligen bolagsskrifter, hvarefter slutligen äfven följt bolags-läsning.

Till de förra höra i allmänhet alla tidningar, och till de senare numera nästan all tidningsläsning; ingendera af dessa sakna sina inre egenheter, sina rätt kännetecknande scener bakom kulisserna.

Båda två kunde också förtjena att få sin porträttmålare, sin historiograf.

I städerna uppgöras läse-bolagen med mycken lätthet, och öfver hufvud kan man måhända antaga, att hvarje stadsbo är aktieegare i ett sådant bolag till en icke mindre summa än en hel 12 sk. banko, med ty motsvarande ograverad rättighet att disponera bolagsbladet en hel eller en half timme, hvarje tidningsdag.

— Och denna tid är alldeles tillräcklig för dem?

— Ja, bevars.

— Men de kunna ju omöjligt på en så kort stund draga någon nytta af bladet.

— Någon nytta? Derom är också icke fråga.

— Hvad skola de då med tidningen?

— Huru kan man göra en sådan fråga? Det är ju högst nödvändigt att ha en tidning, ty man måste ju följa med sin tid, och till den höra tidningarna.. Hvad skulle man säga om dig, ifall du ej hölle dig en sådan? Att du vore en obskur varelse, som ej brydde dig om . . .

— Men ännu en gång, då de icke lära sig något af dem?

— Tror du då att allmänheten vill lära sig något af en tidning? Dertill är allmänheten sjelf alldeles för upplyst och för lärd, och för öfrigt hafva tidningarna, de må nu säga hvad som helst, alltid orätt.

— För tusan, hvad skall man då med dem?

— Din enfaldige narr, förstår du ej att det är nödvändigt att ha sett tidningen, för att kunna säga, att den innehåller ingenting.

— Men är det då tillräckligt, att endast se den, för att säga detta?

— Visserligen. Man har ju då sett det med egna ögon.

— Kan det verkligen förhålla sig så?

— För att sjelf undersöka det, behöfver du endast gå ut på närmaste gata och fråga den förste, som du råkar, om han läst tidningarna, och han skall genast svara dig:

— Tidningarna? Ja, visst har jag läst dem!

— Nå, innehålla de något intressant?

— Nej, kära bror, de äro tråkigare, än någonsin; endast eviga protokolls-utdrag om Carlsson och den mördade Breitfeldt.

— Du menar den mördade Carlsson.

— Å nej, jag menar hvad jag säger, den mördade Breitfeldt.

— Du misstager dig helt visst.

— På intet vis, jag har ju i dag sjelf sett det i tidningarna, med mina egna ögon, och du tror väl icke att jag är blind heller.

Ni skiljas åt. Du möter en annan bekant. Äfven honom frågar du, om han läst tidningarna; nå, ja, visst har han det.

— Hvad nytt i dem?

— Intet, platt intet.

— Står ej fortsättningen af artikeln om statsreligion der.

— Nå, ja, hvad är det? Ingenting.

— Finnes äfvenledes i dag ej en artikel der om representationsförändringen?

— Sant, men innehåller ingenting.

— Huru kan du säga det?

— Det måtte jag väl tryggt kunna säga; ty det der alltsammans har jag vetat förut, och för öfrigt har författaren

fullkomligt orätt. Med skefvare åsigter kan man ju aldrig framkomma.

— Det tarfvar bevis.

— Bevis! Du betviflar väl ej heller min omdömesförmåga, men om så är, så farväl!

Och du har strandat emot den enes ögon, och den andres omdömesförmåga. Af aktning för sanningen nödgas jag likväl göra några undantag, ehuru blott i vissa punkter.

— Och de äro?

Alla gamla fruar, hvilka noga taga reda på döde i Stockholm och landsorterna; alla större affärsmän, hvilka intressera sig för inlemnade cessions-ansökningar; alla militärer, hvilka, framförallt vid vissa kungliga högtidsdagar med spänd begärlighet läsa kapitlet om utnämnde till svärdsordensriddare; alla snushandlare, hvilka, för att få tillräckligt med snus-strutpapper på det högsta intressera sig för bokauktioner; jag kunde äfven tillägga alla odågor, som med grundligt allvar forska efter lediga tjenster. Men dermed också punkt.

— Du började att beskrifva ett läsebolag i staden. Förlåt, att jag afbröt dig.

— Betydde ingenting, jag hade ej något mera att säga derom, utan öfvergår till landet, der läsebolagen ega mera genuin form, och der tidningarna verkligen ännu spela ett icke så obetydligt inflytande.

En läse-cirkel der består vanligtvis af fem à sex personer; för det första af hans högvördighet prostfar sjelf, för det andra af hans närmaste granne, possessionaten den och den, för det tredje af kaplanen på Brödlösa samt slutligen, för det fjerde, femte och sjette af länsman, klockaren och allra sist af andans allraödmjukaste trotjenare, allas fader kyrkvärd. I sådana fall bildar prosten, såsom en dokumenterad lärd man och snart blifvande jubelmagister, alltid vid valet af tidningarna ensam och allena den stående majoriteten, ty ehuru voteringen väl sker per capita, nemligen under pågående julkalas, så lägga de öfrige alltid ned sina röster, emedan de af vördnad för den högärevördige ej anse sig böra och kunna ega några capita. Yttrar sig likväl, vid denna så vigtiga valförrättning, någon skiljaktig opinion, så utgår den gemenligen från possessionaten, som anser sig skyldig att upprätthålla sin värdighet inom församlingen, men öfverröstas i

sådant fall snart och måste trösta sig med den tillfredsställande tanken, att hafva tillhört en aktningsvärd minoritet.

— Du tyckes förglömma adjunkten, eller tillhör han ej bolaget? Adjunkterne äro ju eljest stora politici?

— Ganska sant, men adjunkten betraktas såsom en husgerådssak, tillhörande kyrkoherdeskapet och har, såsom sådan, fri tillgång till tidningen; för öfrigt innebär det en liten ringa ersättning för det, att han skrifver så vackra versar åt mamsellerna och vid promenaderne i det gröna är ett så hyggligt lokomotiv för fru prostinnans schal. Här måste du emellertid bemärka, att ehuru han är lika mycket intresserad för tidningarna, som prostfar sjelf, om ej ännu något mera, förglömmer han dock aldrig embetets företrädesrättighet, hvadan han — af de för veckan anländande tidningarna — alltid ganska artigt öfverlemnar de första numren åt sin vördige förman, och slår sig sjelf ner på de sista af dem, alltid sålunda läsande tidningarne baklänges. Deraf kommer sig, att prosten och hans adjunkt uppfatta ämnena från olika, alltid något motsatta sidor, ett förhållanden, som föranleder till den lifligaste meningsskiljaktighet och som slutligen, förr eller senare, vanligtvis utgör en bindande orsak till herr adjunktens — missivering till annan församling, vid hvilket tillfälle söta pappa tröstar sina vackra döttar med löftet att snart förskaffa en annan, som skrifver ännu vackrare vers, och som dessutom spelar litet viol, samt för öfrigt skall blifva ett artigt lokomotiv äfven för deras schalar.

Det läsebolag, med hvilket författaren hufvudsakligast har haft för afsigt att göra läsaren närmare bekant, är likväl till sin karakter något olikt den mer universella form, som här blifvit framställd.

II.

Temligen afsides från de farvägar, som dagligen besöktes af församlingens förnämsta kommunikationsmedel, jag menar naturligtvis prostens grålle, klockaren och fjerdingsmannen, hade en outgrundlig försyn förlagt tvenne ståtliga egendomar, den ena majorsbostället "Pour le merite", och den andra det

gamla odalgodset sätesgården "Njugg spar och fan tar". "Pour le merite" var numera mycket förfallet och vanhäfdadt, och man kunde med skäl säga, att det, af brist på stängsel, nästan låg för fäfot; men emellertid bodde öfverste-löjtnant von Pipskägg der och gaf stället ett visst anseende genom sin kungliga fullmagt. Sätesgården "Njugg spar och fan tar" var ej heller i synnerligt utmärkt skick, sedan egaren, för att upprätthålla d. s. k. staten, småningom nödgats försälja alla godset förr underlydande ströhemman. Visserligen hade herr von Kofot på senare tider ingått i en privatbank, såsom en betydlig aktieegare, hvarigenom han äfven gagnade fäderneslandet, dess industri och landtmannarörelse långt mera — nb. då han inkasserade sina 24 procent — än sig sjelf, en omständighet, som också gjorde honom i sin ort till ett mönster af oegennyttig patriotism och uppoffrande medborgerlig dygd. Derom hade han äfven förmåga att på ett synnerligt öfvertygande sätt hålla de mest rörande och vackra tal, och framför allt utvecklade han denna sin förmåga vid de årligen återkommande bank-bolagsstämmorna, hvadan han en gång hade den utmärkelsen att komma på förslaget till ordförande, enär han, vid voteringen derom, erhöll icke mindre än en hel röst, som likväl hans motståndare ville påstå — var hans egen.

Herrarne von Pipskägg och von Kofot umgingos med hvarandra på en ganska förtrolig fot och ansågos fördenskull såsom vänner. Men man måste emellertid här erinra sig, att den ene var en konungens troman, öfverste-löjtnant och svärdsordensriddare, och den andre — alldeles ingenting, utom sin egen, oberoende man, hvilket likväl icke betyder mycket i våra dagar, då alla äro beroende och det fördenskull har blifvit en ära att vara det, till och med ingår såsom en vigtigt förtroende-bestämmande beståndsdel i vår s. k. ranglista. I denna omständighet låg således redan ett frö till mycken spänning dem emellan. Skulle det, allvarligt taladt, också icke med skäl högeligen gräma herr von Kofot, som egentligen var af långt äldre familj, än den andre, att se sitt namn t. ex. vid alla julkalas i orten stå på de kringsända bjudningslistorna — *efter* — en hr von Pipskägg; skulle det icke vara hjertfrätande för en man, så rik på anor, att se besagde hr Pipskägg ständigt sitta till höger om värdinnorna och sjelf få intaga en plats till venster; skulle det icke kränka en man,

med så mycken sjelfständig patriotism och så utmärkta medborgerliga egenskaper, att alltid finna sig tillbakasatt för en som lefde på statens bekostnad; och slutligen, skulle det icke skära honom ända in i hjertat, att se en glittrande stjerna dingla i sin närmaste grannes knapphål och ständigt skina honom i ögat, då han sjelf var utan. Lägger man härtill den öfverstelöjtnants-titel, som, lik en bjellerkrans, knöt sig så klingande till herr von Pipskäggs namn, och sammanställer man det med det ljudtomma och titelfattiga Kofotska namnet, så måste en och hvar billiga den harm, som någon gång visade sig i hans uppförande, och högakta hans stränga och skarpa opposition mot en regering, som så ojemnt kunnat skifta sina utmärkelser.

Å andra sidan hade herr von Pipskägg onekligen också stora anledningar till ett hemligt missnöje med herr von Kofot. Han var öfverste-löjtnant och ändock tycktes den senare ej helt och hållet obestridt vilja lemna honom det företräde, som dymedelst så rättmätigt tillkom hans rang, och han frågade sig sjelf ganska ofta: är icke jag kanske öfverste-löjtnant, jag? Tunnor tusan, tillade han mumlande och stoppade derpå alltid fullmagten på sig, för att hafva den tillreds, ifall kungens eget vittnesmål skulle erfordras. Han var också riddare och likväl gycklade alltid herr von Kofot öfver alla ordnar på ett sätt, som var högst opassande, för att ej säga förolämpande och — ännu mera — han låtsade aldrig ens märka herr von Pipskäggs briljanterade riddarstjerna, hvadan denne jemväl ganska ofta frågade sig sjelf: är icke jag kanske svärdsordens-riddare, jag? Tunnor tusan, tillade han mumlande och fäste ännu ytterligare stjernan på ett sätt, att den omöjligt skulle kunna undgå någons uppmärksamhet.

I åtskilliga sockenstämmor hade dessutom herr von Kofot vid några vigtiga tillfällen begagnat sig af en herr von Pipskägg påkommen hosta och afbrutit hans allra vackraste och bäst genomtänkta tal, som säkerligen skulle ha förskaffat honom odödlighet i sockenstämmoprotokollen och stor ära och utmärkelse i sockenstugan.

Takt hade emellertid de båda vännerna, mycken takt, och man kunde icke gerna ana något afbrott i deras förtroendefulla umgänge, så mycket mindre, som de sedan sistlidne

jul ingått ett slags helig allians med hvarandra, förmedelst hållandet af samma tidningar.

Båda två hade för öfrigt i väsentligt afseende samma politiska tro.

Herr von Pipskägg var nemligen af den ofelbara öfvertygelsen, att militärväsendet i Sverige fordrade en total omskapning, och att ingen rigtigt förstod sig derpå, utom han sjelf. Han saknade också icke s. k. aspekter till krigsministerportföljen.

Herr von Kofot deremot var fullt och fast förvissad om, att rikets finanser aldrig kunde komma i fullkomligt ordnadt skick, förr än han öfvertog finansportföljen.

Vid alla minister-förändringar studerade dessa väldige statsmän tidningarna med ett intresse, som öfvergår all beskrifning, och då utnämningarna slutligen lästes i de officiella annonserna, runkade båda två alltid på sina kloka hufvuden, sågo förundrade på hvarandra och logo medlidsamt öfver regeringens ännu fortfarande blindhet.

— Det kan icke gerna länge fortfara, som det är, sade den ene.

— Omöjligt, svarade den andre. Det går baklänges, fullkomligt baklänges.

— Men när jag blir, — återtog den förre.

— Ja, och när jag blir — genmälte den andre.

— Vi skola lära dem, vi, att Sverige ännu eger män med omdöme, kraft, förstånd och vilja.

— Reformen står så tydlig för min blick, att det är förvånande att ingen annan inser den. Man talar om national-rikedom, men ingen begriper den. I sjelfva ordet ligger dock betydelsen. National-rikedom är ju ej något annat än nationens rikedom på pengar, och hvad är penningar, om icke sedlar? Hafva vi någonsin haft annat än pappersmynt? Litet papper med några bokstäfver på, stämplade af riksbanken. Det är allt. Nå väl, så låtom då alla pappersbruk blott göra sedlar, och vi skola innan kort ha den största nationalrikedom i verlden. Rikets ständers pappersbruk, Tumba, är ej tillräckligt. Det är hela hemligheten.

— Lika lätt vore en reform åvägabragt inom arméen. Man klagar nu öfver att trupperna kosta för mycket, och det är sant, deras underhåll tynger oss verkligen, men saken vore

lätt hjelpt, har man endast en smula hufvud. Du inser helt säkert och medger, att man inom arméen för närvarande har en rigtig passion för stora och långa karlar, men detta är också första orsaken till truppernas alltför dyra underhåll, alldenstund stora och långa karlar — äta mera och kosta mera att kläda. Soldatens längd är gemenligen nu 3:ne alnar, antag det. Om man derföre på general-ordres förbjöd antagandet till soldat af någon, som vore öfver t. ex. två alnar, så följde deraf tydligt, att man insparade minst en tredjedel af hvad hvarje karl hitintills kostat, hoc est — då regeln gälde för hela arméen — äfven en tredjedel af hvad arméen hitintills kostat. Du finner sjelf att landets behållning, i sanning, ej blefve obetydlig. Men för din djupa och klara politiska blick kan jag ej behöfva att vidare utveckla detta så naturliga sätt att nedsätta ett tryckande statsanslag.

Under sådana samtal tillbragte herrarne von Pipskägg och Kofot många aftnar hos hvarandra. Häfderna skola en gång tala derom, det är ganska säkert.

III.

Det var i slutet af oktober månad anno mundi. En något färglös och skrällande medevivagn stannade på den täcka gård, som omgaf karaktersbygnaden å egendomen" Njugg spar och fan tar". Det var hr öfverste-löjtnant von Pipskägg, som besökte sin vän, alldenstund det var postdag och nyheter af stort intresse förväntades. Knappast hade han likväl hunnit att stiga ur vagnen och pelsa utaf sig utanrocken, förr än hr von Kofot, strålande af glädje och högt svängande i vädret ett tidningsblad, mötte honom i dörren.

— Hvad står på? yttrade von Pipskägg.

— Tiden är inne, tiden är inne, underverkens tid!

— Du — stammade von Pipskägg, — du är väl inte utnämnd heller?

— Bättre, långt bättre!

— Hvad säger du? — Det är väl inte jag heller, som, som — som blifvit krigsminister?

— Bättre, ändå bättre!

— Jag förstår dig ej. Bättre? kanske vi båda två . . .

— Förslår ej mycket, ännu bättre! Vi ha riksdag, bror, riksdag om två månader.

— Äh fan!

— Jag inställer mig bestämdt vid riksdagen, och regeringen och folket ska få höra, att det är ljud i min skälla.

— Jag reser med.

— Regeringen skall darra för mig.

— Och för mig också.

— Folket skall jublande nämna mitt namn.

— Och mitt också.

— Tidningarna skola endast tala om mig.

— Och om mig också.

— Man skall tvingas att erkänna mina förtjenster.

— Det måste, ja, det skall man. Systemet kommer aldrig ur fläcken, förr än vi ingå i konseljen. Men en sak, kära bror, du är ju icke, du, liksom jag, caput. Det kan måhända bli ondt nog om fullmagter, och . . .

— Anmärkningen är rigtig, men jag har tagit mitt beslut. Jag kommer att tillställa en stor familjemiddag och till den inbjuda alla mina slägtingar; och såvida förtjenst, ära och utmärkelse betyda något inför dem, skall man helt säkert med stort bifall utse mig till caput för tillfället.

— Förbannadt klokt tänkt, käre bror.

— Lyckas mig ej detta medel, hvilket jag dock tror, alldenstund familjen von Kofot räknar, som bror vet, ganska kloka hufvuden ibland sig och de väl förstå hvar skon klämmer; lyckas det emellertid ej, ämnar jag vända mig till någon kommissionär i Stockholm och låta annonsera i tidningarna. Det kan ej slå felt, att jag icke på det sättet skall få köpa en fullmagt, helst som jag i annonsen särskildt kommer att tillägga, attt säljaren erhåller kontant betalning.

IV.

På "Njugg spar och fan tar" var från denna dag allt i rörelse och uppror, i och för den tillämnade familjemiddagen.

Man skrek, man sprang, korsande befallningar surrade om hvarandra, kort och godt, intet dugde i sitt gamla läge, allt måste blifva nytt, åtminstone genom att intaga en ny plats, och sålunda ingick slutligen den stora dagen, med sina beräknade öfverraskningar och stora förhoppningar. Öfverstelöjtnant von Pipskägg var den förste af gästerna, som anlände, och för honom vilja vi låta hr v. Kofot sjelf presentera sina slägtingar, förbehållande endast oss rättighet till några behöfliga biografiska anmärkningar.

Herr v. Kofot. Jag har den äran — min äldste broder.

Anmärkn. Han föddes 1799 om våren, ingick såsom page vid hofvet redan ganska ung, blef för sina ovanliga förtjenster beridare och fick afsked som stallmästare. Mannen har ett utmärkt godt hufvud och förstår sig i botten på hästar. I fråga om deras tänder och hofvar, kan man säga att han verkligen är en högst framstående både tandläkare och hofslagare. En gång tänkte han anlägga ett riksstuteri, eller ett riktigt häst-universitet, men reg. var nog enfaldig, att ej vilja understödja honom. Endast tanken derpå gör honom emellertid heder. Han hade aldrig brytt sig om politik och riksdagar, ty han fördrog icke några egentliga tankeutbyten. Då man hade sagt sina skäl, begrep han aldrig, hvartill motskäl skulle tjena. Om konstitutioner hade han sina egna begrepp. Trens och kapson, brukade han säga, utgöra hufvud-§§ i min konstitution.

Herr v. Kofot. Jag har den äran — min yngre broder.

Anmärkn. Denne var i sina yngre år fänrik vid ett landtregemente, utnämndes kort derpå till löjtnant i regementet, derefter till kapten i armén, och anställdes slutligen såsom major i survivance. Hvad lönevilkoren beträffade, hann han aldrig att få mera än fänrikslön, emedan han dessförinnan tog afsked, då han erhöll öfverste-titel. Under sin fänriks-tid bevistade han ett riksmöte och utmärkte sig dervid såsom den egentlige grundläggaren och stiftaren af det sedermera så utbildade systemet att votera för uniformen och uttala sina åsigter om rikets angelägenheter medelst stampningar. Han blef erbjuden en hof-charge, men var nog blygsam att afböja den, hvarföre vederbörande ansågo honom såsom litet inskränkt. Till regeringens heder må dock nämnas, att ehuru mannen drog sig från affärerna, så förglömde man dock

aldrig, att man ursprungligen hade honom att tacka för stiftandet af nyss berörda system för fötternes rigtiga parlamentariska användande, hvadan han för kort tid sedan utnämndes till nordstjerne-riddare.

Herr v. Kofot. Jag har den äran — min svåger.

Anmärkn. Denne var litteratör. En varm själ, lifliga känslor och beslutsam karakter. Han hade gjort regeringen stora tjenster, men höll på att svälta ihjel. Han utgaf en tidning, i och för dess intressen, men fick aldrig en enda prenumerant. Han uppvaktade statens högsta embetsmyndigheter, men man gäspade endast åt hans förslag. För en sådan styrelse gagnade det till intet att göra något, och han drog sin Mats ur skolen, bosatte sig på landet, der han i fred och ro egnade sig åt den sköna litteraturen och äfven vunnit en förtjent ryktbarhet för sin lika outtröttliga, som snillrika förmåga att skrifva vers på alla kungliga namnsdagar, hvadan han med allt skäl hvarje dag väntar på en plats i svenska akademien.

Herr v. Kofot. Jag har den äran — min tant, fru von . . .

Anmärkn. Gumman var mycket förnäm i sina later. Hon hade haft en kusin, som tjenstgjort såsom hoffröken, och genom henne kände hon på sina fem fingrar alla små och stora intriger, som den tiden tillldrogo sig vid hofvet. Ingen kände högstsalig hennes majestät drottningens starka och svaga sidor bättre än hon, och ingen visste att på ett mera utmärkt sätt berätta derom. Hon var eljest ryktbar inom sin lysande sällskapskrets för sin oändligt älskvärda förmåga att icke allenast servera sitt the, utan fast mera äfven att dricka det. Hon excellerade i koppens förande, och fingrarne hade dervid en så klassisk hållning, att den öfverträffade alla andras. Nättare än hon kunde icke en gång en engel i himmelriket ha tagit ett sockerbröd. Gumman ansågs såsom ett orakel inom familjen. I sjelfva verket förtjenade hon äfven all utmärkelse, emedan ingen hade gjort så mycket, som hon, för familjens ära, alldenstund hon, för det första, låtit upprätta, hvad som icke fans före hennes tid, ett stamträd öfver och för von Kofotarne, hvarunder hon i särskilda rutor anmärkt alla deras närmare förbindelser och slägtförhållanden, och sålunda gjort detta stamträd till ett af de bästa och fullständigaste i verlden, hva-

dan det äfven måste anlitas vid flera meningsskiljaktigheter inom la haute volée. För det andra hade hon uttänkt ett af utmärkte vetenskapsmän och verkliga kännare mycket prisadt patiensspel, som hon kallade "Fru von Kofot," hvarigenom icke allenast hela den civiliserade verlden blef bekant med detta familje-namn, utan äfven hennes visserligen nu mera aflidne, men den tiden ännu lefvande man blef invald, dels såsom arbetande, och dels såsom hedersledamot, i de fleste vetenskapsakademier i verlden, såsom t. ex. de i Petersburg, Edinburg och Siena. Att han tillhörde antiqvitets- och vetenskapsakademierna i Stockholm, faller af sig sjelft. Gummans litterära verksamhet hade för öfrigt ännu ej upphört. Hon ogillade likväl högeligen mamsell Bremer och fru Flygare-Carlén, emedan de, enligt hennes begrepp, tagit en helt och hållet falsk rigtning, då de behandlade ämnen utom societetslifvet.

— Hvad hade, menade hon, mamsell Bremer att göra i Amerika och hvad hade fru Carlén att göra i den Bohuslänska skärgården? Hade de beqvämat sig att taga henne till förebild, skulle de säkert ha blifvit långt ryktbarare än de nu äro; men sjelfförtroendet, menade hon, leder ofta till olyckliga följder. För närvarande var hon sysselsatt med ett reglemente för "Le beau monde", i hvilket ej en gång den minsta detalj undgått hennes skarpsinnighet, och hon hade redan afslutat kapitlet om "societetskonversationen", hvari hon på ett segrande sätt löst alla svårigheter, ända ifrån första paragrafen om "väder" till den sista om "förtal och sqvaller". Hon hade beslutat, att ej låta trycka arbetet förr än hon var död; det var egentligen då hon ville lefva. Gumman var ett snille.

Herr v. Kofot. Jag har den äran — min kusin.

Anmärkn. Denne var en mycket lärd, en verkligen grundlärd man, svedenborgare till sina åsigter. Han hade aldrig någonsin varit anställd i statens tjenst, men ingen har utöfvat större inflytande på den, än just han. Han hade aldrig erhållit utaf någon reg. i verlden en enda utmärkelse eller riddarorden, och likväl kunde ingen ega flere stjernor och ordnar än han. Mannen var nemligen en högst upplyst broder af de fleste hemliga sällskap och ordensförbund inom hela riket, och stjernor, ådagaläggande hans utmärkta egenskaper inom alla möjliga sällskap, saknade han ej. Hans inflytande inom lo-

gerna var obegränsadt, nästan af ett helgons natur. Såsom ett öfvertygande exempel härpå, må nämnas, att då orden, nemligen alla ordnars orden, ville bestraffa den namnkunnige Boheman för sitt emot frimureriet begångna brott, och det i fullkomlig öfverensstämmelse med sina så drakoniskt stränga och fasaväckande statuter, så var det han, endast han, som genom sin strömmande vältalighet förmådde rädda honom ifrån att uppslukas af den flammande underjorden. Man ville för öfrigt veta att han umgicks med spöken, och, att döma af hans eget utseende, så syntes det verkligen bekräfta detta rykte. Han ansågs allmänt — och säkerligen äfven med mycket skäl — för en af samtidens visaste män. Han predikade den vackra satsen, att man när som helst kunde öppna dörrarna till himmelriket, blott man hade den rigtiga nyckeln i sitt hufvud. Nog härmed. Att i biografiskt lexikon alldeles förbigå honom, utan att ens nämna hans namn, vittnar om att utgifvaren af detta värdefulla lexikon ej följde med sin tid. Det v. Kofotska namnet till ära, böra vi dock tillägga, att familjen såsom en klok familj, satte sig deröfver.

Herr v. Kofot. Jag har den äran — min brorson.

Sålunda fortgick presentationen, ehuru det torde vara öfverflödigt att vidare fortsätta den.

Vid middagsbordet, sedan man låtit pastejer m. m. smaka sig förträffligt, och glasen började göra sin rund, meddelade hr v. Kofot, i ett ganska vidlyftigt tal, sina politiska åsigter, hvarefter han framkom med sin önskan att få såsom caput representera slägten, och sedan tanten först benäget yttrat sig till hans fördel, erhöll han, under stort och allmänt bifall, det egentliga familjeöfverhufvudets samtycke och fullmagten.

Ur hr v. Kofots tal anse vi oss endast böra framhålla efterföljande tänkvärda yttrande.

— Man talar om allmänna val, och för min del tillhör jag denna grundsats; icke dermed förståendes, som skulle jag vilja tillägga allmänheten rättighet att sjelf välja sina representanter — långt derifrån; det vore en dumhet — men jag anser att alla familjer borde inom sig bilda allmänna valcorporationer, förbundne och berättigade att inom sig sjelfve välja representanter till riksmötena. Det är i sådant afseende, som jag inbjudit er hit, och det är etc. etc.

Om denna familjesammankomst skulle icke något mera vara att tillägga, såvida icke hr v. Kofot hade önskat och beslutat, att genom en särskild tillställning gifva den en ännu högre och mera politisk betydelse, än som skäligtvis behöfdes; ett beslut, som, till följd af sina oförutsedda följder, ganska mycket förändrade ställningar och förhållanden, åtminstone emellan honom och hans vän von Pipskägg, hvarföre det icke här kan och bör helt och hållet förbigås.

Man hade nemligen på "Njugg spar och fan tar" beslutat, att på aftonen tillställa en tableau vivant.

Vid den tiden förekommo allt emellanåt åtskilliga artiklar i tidningarna om "stat" och "person," och dermed i förbindelse stående utläggningar. Och man hade lagt dessa artiklar till grund för tableauen, och att densamma var väl tänkt och utförd, kan man ej betvifla, ty hr v. Kofot hade sjelf lagt hand och hufvud dervid.

Allas nyfikenhet var också på det högsta spänd, då ridån uppgick och — se! — beqvämt lutande sig i en utdragen sjukstol, satt der en af egendomens statkarlar, föreställande staten, klädd i peruk och hårpung, samt för öfrigt i en gammal uniform med rosetter på knäna; jemte honom stod en ung stalldräng vid gården, klädd såsom personlighets-principen, d. v. s. nästan som Adam i paradiset, sysselsatt att med skrapa och borste rykta sin åldrige och synbarligen sjuke medbroder. Tableaun var storartad och gjorde ett godt och fängslande intryck på alla gästerna, med undantag af tanten och öfverstelöjtnanten, alldenstund den förra fann sig på det högsta förtörnad öfver att man kunnat införa i hennes krets så obscura personer, som, — på sätt hon sjelf behagade uttrycka sig, — staten och personligheten, och den senare upptäckte något på den ena figurens bröst — på statens — som gick honom djupt till sinnes och uppretade honom till den grad, att han utbrast i de mest sårande uttryck emot sin värd.

Men hvad upptäckte han då? frågar läsaren.

Icke mindre än — svärds-ordens-stjernan sjelf — hans egen stjerna; o, hånande satir, ve och fasa!

Den omedelbara följden af denna personliga sammanstötning var upphäfvandet af deras läsebolag; men det stannade ej dervid. Herr von Pipskägg hade beslutat att hämnas grundligt, och han gjorde det äfven, genom att afsvärja den politi-

ska trosbekännelse, som han hittills bekänt, och med hull och hår öfvergå till en alldeles motsatt. Med första postdag reqvirerade han alla årgångar af regeringens tidningar, allt sedan Noachs tid. Det var ett helt Babels torn, naturligtvis äfven med sin förbistring, och det tarfvade ett sådant hufvud, som det von Pipskäggska, för att reda härfvan; men han gjorde det som en hel karl. Och sedan han noga öfvervägt alla åsigter och omständigheter, till och ifrån, blef det honom så klart, som ett solsken, att han under en stor del af sitt lif befunnit sig inne på en alldeles origtig politisk väg, det blef nemligen för honom fullkomligt klart, att den reaktionära, den lojala, den antiliberala pressen till och med icke var nog reaktionär, icke tillräckligt lojal, icke på långt när så devouerad, som ställningar och förhållanden verkligen påkallade. Omslaget i hans tänkesätt var fullkomligt, var absolut. Det var för honom omöjligt, ju mer han begrundade ställningar och förhållanden, att förklara en sådan moderationens slappa svaghet, som, efter hans uppfattning nu, den konservativa pressen ådagalade; men han föresatte sig äfven att under riksdagens lopp och sitt vistande i hufvudstaden bibringa vederbörande en rättroendes sanna politiska sinnelag, och betviflade aldrig ett enda ögonblick, att han icke derutinnan skulle lyckas, emedan han ganska väl insåg, att det alldeles icke felades dem god vilja, utan fast mera hufvud, hvilken senare brist han ansåg sig vuxen att afhjelpa, och det så mycket säkrare, som ingen kunde bestrida honom att vara ett hufvud högre, än alla andra vanliga menniskor. Emellertid ville han dervid utgå från den af besagde press redan adopterade grundsats, att personligheten är en "lögn", men hvilken princip denna press sedermera ej så konseqvent vidhållit och följt, som sig borde. Då läsaren redan känner hans bergfasta karakter, kan man vara öfvertygad om, att han ämnade gå till väga med den strängaste logiska grundlighet. Såsom exempel på hans sätt att bevisa och utlägga sina satser, må följande anföras:

Personligheten är en lögn.
Men allt är personlighet, utom regeringen.
Ergo: Allt är lögn, utom regeringen.
Men allt är sanning, som ej är lögn.
Ergo: Regeringen är en sanning.

Men all sanning är guddomlig.

Ergo: Vår regering är guddomlig.

Den v. Kofotska oppositionen betraktade han nu mera endast såsom ett gammalt aristokratiskt medel att tjena sig upp — till portföljen. Utan att antaga en sådan åsigt, var det för honom omöjligt att förklara, det en familj, med så utsträckta förbindelser, som till exempel tantens, skulle ha kastat sig in på en så vidt utseende bana. Omöjligheten för herr von Kofot att blifva minister bevisade han för öfrigt på ett högst tillfredsställande sätt.

För att *blifva* minister, sade han, får man ej vara en *narr*. Herr v. Kofot *är* en narr: ergo kan han ej blifva minister.

Om sig sjelf talade herr v. Pipskägg deremot med den största aktning och utmärkelse, och om icke hela verlden gjorde detsamma, kom det sig af det naturliga skäl, att ingen annan kunde känna honom så väl, som han kände sig sjelf. Denna så lefvande personliga aktning hade isynnerhet tilltagit efter hans öfvergång till de lojalas led, emedan det i sjelfva denna öfvergång låg någonting snillrikt, som alltid erinrade honom om Geijer och dennes öfvergång, ehuru han icke kunde bestrida, att han, jemförd med Geijer, gått alldeles åt motsatt håll, hvadan han också, i hänseende till sin föregångare, ganska blygsamt tillegnade sig namnet af en bakvänd Geijer, hvilket dock, enligt hans förmenande, var långt bättre, alldenstund då den rättframme Geijer allt mer och mer aflägsnade sig från portföljen, så gick den bakvände direkte och det ginaste vägen och med stora steg till densamma.

V.

Vi hafva här framhållit en vigtig politisk öfvergångsperiod i öfverste-löjtnant v. Pipskäggs tänkesätt. Ingenting är naturligare än dylika öfvergångar, och man bör endast förundra sig öfver, att de ej inträffa oftare, än de göra. Öfvertygelserna skulle ju derigenom erhålla den högsta möjliga slipning, afrundning och utveckling. Om man den ena veckan

kämpade i oppositionens led och den andra i regeringens, alltid med helt och hållet motsatta åsigter, besinna hvilken opartiskhet i handlingssätt, hvilken aktningsvärd ställning partierna emellan och slutligen hvilken oändlig, både å ena och andra sidan utvecklad, alla åsigter omfattande statsmanna-bildning! Ilvad man sade i dag, kullkastade man i morgon; det vore att se sakerna från båda sidor, och ingen skulle kunna beskylla oss för ensidighet. Att nedrifva en annans tankar, är ingen konst, att nedrifva sina egna, är mycket konstigare; att slå en annan på fingrarne för origtiga uppgifter, skefva framställningar, är ingen hjeltebedrift, men att slå sig sjelf på fingrarna för egna tänkesätt och framställningar, skulle alltid vittna om en sällspord sinnets och karakterens opartiska stränghet, något som alltid skulle höja oss till den högsta sjelfuppoffrande statsmannaställning och fosterlandskärlek. Kan det väl vara annat än egoism, att hålla sig till blott en enda öfvertygelse? Visst icke! I sådant fall är det vårt lilla "jag", som, likt Narcissus vid källan, förälskat sig i sig sjelf och af ingenting kan lockas från denna så inskränkta sjelfförgudning. Hade Narcissus icke varit en narr, så hade han, i stället för att se sin egen bild i vattenytan, sett någon annans. Något mera alldagligt kan ju ej heller finnas, än att låta sina tankar oupphörligt återspegla sig sjelfva. Nej, låtom oss ständigt kasta om, vara i dag svarta, i morgon hvita, och vi skola bli långt mera öfverraskande inför verlden, än om vi ständigt idisla våra egna åsigters utslitna sjelfbegrepp. Gud skapade ej heller menniskan till sitt beläte, på det hon skulle vara enformig, utan allsidig. Likväl måste man medgifva, att man i våra dagar äfven allt fullkomligare och klarare börjar att uppfatta mångfaldigheten af vår naturliga sjelfmedvetenhet och bestämmelse, alldenstund, då man fordom under hela sitt lif höll sig ensidigt fast vid en åsigt om stat, kyrka och lif, tumlar man sig onekligen nu hurtigt nog emellan dem, spelande de mest dråpliga variationer, nästan med samma lätthet, som en Strausservals, och under dessa variationer ombyter man allt oftare och oftare roller, så att man, för att fasthålla oss vid jemförelsen, den ena stunden blåser säckpipa och den andra trumpet, den ena stunden dansar en promenad med en statsrådinna och den andra med en tös från bondlandet. Något effektrikt, fullt af öfverraskningar, uppkommer derigenom, som är på det högsta

pikant och intagande. Man kan ej söka hvarandra, der man skildes åt — nej, när man åtskils, vet man ej om man någonsin får återse hvarandra! Lifvet blir derigenom, hvad det bör blifva, lif. Liksom kortleken, blandar man åsigter om hvarandra, emellan hvarje gång de gifvas, och den ena tanken har, emellan hvarje spel, ej mera något att beställa med den andra. Det bevisar, att man sköter sina kort väl.

Hur förädlad, hur förhärligad, eller med andra ord, i hvilken förbättrad upplaga uppträder man icke vanligtvis emellan hvarje sådan öfvergång! Man lägger sig som ryttmästare och stiger upp som landshöfding. Allt lyckliga metamorphoser, följder af sådana der öfvergångar inom den politiska verlden.

Menniskan är en dufva i oskuld, men så snart hon ingår på det politiska fältet, bör hon aldrig förglömma, att en hök ständigt flyger öfver hennes hufvud, och hon bör icke förglömma att blifva en tumlett.

Af alla konster är den politiska tumlettkonsten den ädlaste; och för exemplets skull torde några bevis derpå få anföras.

Herr A. var en liberal man, liberal till högsta grad, och skref både dag och natt de bittraste uppsatser emot den bestående ordningen samt inskickade stora luntor hvarje dag till de liberala tidningarna, men hade den olyckan, att man aldrig tryckte något af hans säkerligen mycket förtjenstfulla yttranden. Att detta skulle djupt såra hans författareegenkärlek, förstås utaf sig sjelf; men mannen fann sig, och han vände endast om pennan och skref en artikel med dess baksida, hvilken, per posto öfversänd till de lojala bladen, genast der upptogs med många uttryck af bifall. Från denna stund tålte ej herr A. mer sin gamle vän, den liberala pressen, hvilken så otacksamt behandlat honom.

Denna öfvergång räddade emellertid åt fäderneslandet en stor författare, kanske en blifvande minister, mähända en af de störste män, som med billig rätt en gång skall fylla ett blad i blifvande bihang till något biografiskt lexikon öfver namnkunnige svenske män. Lyckliga öfvergång!

Herr B. hade alltid tillhört regeringen och stampat ut mången stöfvel för den samma på riddarhuset. Han sökte en tullplats, men gick miste om den, alldenstund man ville för-

skaffa sig en politisk vän i herr C., och numera stampar herr B. ut sina stöflar i de liberalas intresse.

Man måste medgifva, att reg. alldeles icks bar sig klokt åt vid detta tillfälle. Hvad var C:s förtjenst? Den att han *talade*, och B:s? — Den att han *stampade*. Men som det nu är obestridligt, att den stampande åstadkommer på öfverläggningarnas resultat mera afgörande inverkan, än den talande, så förlorade reg. alltid på bytet.

Herr D. återigen hade alldeles ingen öfvertygelse; men fick helt hastigt det infallet, att vilja bli en utmärkt man, och snart tillhörde han alla öfvertygelser. Obestridligt ådagalade han en stor förmåga att i den ena anonyma brochuren rifva ned allt, hvad han hade yttrat i en föregående, och säkert fans i sådant fall ingen större än han i brochurväg. Den förnuftiga och väl beräknade följden häraf uteblef ej heller. Då det ena partiet sönderref honom för ett i dag utgifvet arbete, höjdes han för detsamma ända till skyarne af det andra. Populariteten trängdes om honom från motsatta håll, man ordentligt knuffades om honom. Visserligen hviskade man här och der, att han liksom tog på båda händerna; men med ett öfverlägset lugn genmälde han härpå, då anmärkningen nådde fram till honom, några ganska visliga och tänkvärda ord.

— Den allgoda försynen har ju gifvit mig, svarade han, två händer och icke blott en, och skaparns mening dermed är väl, att jag också skall begagna mig af dem båda.

Han efterlemnade ett helt bibliotek af dylika arbeten, hvilkas slutliga facit var, såvida man skänkte plus och minus det gehör de verkligen förtjenade, att han var en i högsta grad mångsidigt bildad man. Statsmagterna erkände också hans lysande förtjenster genom att invälja honom nära nog i alla möjliga komitéer.

Dessa exempel torde vara tillfyllest för att angifva den politiska tumlettkonstens förträffliga och samhällsnyttiga egenskap. Allt som höken sväfvar öfver ditt hufvud, tumlar du om.

Herr v. Pipskägg var icke så litet belåten med sin sjelfständiga frigörelse ur öfvertygelsens förutvarande snäfva uniform, hvilken med sin begränsande egenskap så ofta för honom förtryckt tankarnes högtidligt egna och sanna frihet. Han hade besegrat sin personlighet och man måste förlåta, om han kände sig något stolt öfver en seger, så vacker och vigtig.

VI.

Å sin sida var herr v. Kofot äfven synnerligt tillfredsställd med sakernas nya skick, honom och herr v. Pipskägg emellan. Han efterskänkte gerna åt Pipskägg alla möjliga lagerkransar i striden med sig sjelf, blott han fick tillräckligt med lagerkransar — i striden med andra; och han lyckönskade sig derföre upprigtigt till de många fördelar, han vunnit, endast derigenom att v. Pipskägg lemnat oppositionsfältet uteslutande åt honom, enär naturligtvis en seger, hur stor som helst, men hvars ära skall delas mellan tvenne fältherrar, icke eger det värde, som då den odelad tillhör blott en enda. Både dag och natt arbetade han nu, och afslutade kort före riksdagen lyckligt och väl de tal, som han ansåg sig nödsakad att hålla. Till större delen hade han äfven uppsatt de, efter alla möjliga förutseenden, mest behöfliga repliker och slutyrkanden. Man måste vara laddad, sade han för hvarje nytt tal eller ny replik, som han nedskref.

Men herr v. Kofot hade icke allenast sålunda beredt sig till sina riksdagsmannabestyr, han hade äfven, under en lång tid, dagligen öfvat sig att muntligen framställa sina tankar, och dervid hade han många svårigheter att besegra, bland hvilka framförallt må nämnas en understundom påkommande munhäfta; men han saknade aldrig tjenliga hjelpmedel, isynnerhet då behofvet verkligen påfordrade dem, och äfven nu fann han medel, att på ett lyckligt sätt lösa svårigheten. Visserligen hade han ej mod, att, lik den grekiske talaren, genomgå en profkurs i talarekonsten, med munnen full af kiselstenar; men en bättre idé föll honom in. v. Kofot öfvade sig i talarekonsten icke allenast inne i sina rum, utan äfven i den fria naturen, under bar himmel, i ur och skur, i skog och mark. Han var outtröttlig. Han talade oupphörligt. Och så försvann munhäftan och talet böljade slutligen fram fullkomligt obehindradt. Tungan ville slutligen nästan gå af sig sjelf.

Hade man öfverraskat honom i dessa, så sköna inspirationens ögonblick, skulle man verkligen fått tillfälle att beundra en stor förmågas segrande försök att öfvervinna de små naturlagarne — t. ex. munhäftan — då de lägga sig i vägen för den största, behofvet att tala. En åskådare med artistiskt sinne

skulle ha erhållit anledningar till de mest tilltalande illustrationer. Ett par exempel torde skäligtvis böra anföras.

Tänk dig således, min läsare, ett stort rum. I ena ändan står ett bord, vid hvilket en uppstoppad figur med klubba i handen sitter. Den skall föreställa landtmarskalken. Väggarna äro beklädda med stolar och på hvarje stol står en hatt, en peruk, en negligé, en nattmössa eller en stöfvel. De skola föreställa åhörarne. Slutligen, i andra ändan af rummet, en nattkommod, på hvilken herr v. Kofot har uppträdt. "Mine herrar!" säger han och blickar med stolthet omkring sig på nattmössorna. "Mine herrar!" — men vi lemna talet derhän. Nå väl, är icke detta en tafla för konstnären?

En annan gång åter se vi vår talare i skogen. Han tänker sig stubbarne på regeringens sida och en ung trädskola på de liberalas. Sjelf har han uppstigit på en gärdesgård och håller sig fast vid en af dess uppskjutande störar. Nu talar han. Stubbarne äro slagna med häpnadens tystnad, men ett sorl af bifall susar genom de unga träden. En ko böjar i ett aflägset snår, han antager att det är ett bravorop. Allt starkare ljuda hans ord; då hör han någon skratta — det är en skata — men han tror att någon skrattar åt hans infall. Återigen en uppmuntran. Men hör — nu svarar honom någon — det är eko — men inför honom är det en antagonist, och han upptager hans ord — i sin ifver ej ens beaktande att de äro återljud af hans egna, — tvärtom, han vederlägger hvartenda af dem, och visar att interlokutören är en enfaldig stackare. Men ekot är en lika stor pratmakare, som någonsin herr v. Kofot, och denna diskussion skulle ha kunnat räcka i evighet, om ej åskan börjat gå och blixten brutit sig fram ur skyn och skrällande darrat genom rymden. För hans öron var det ej annat, än landtmarskalken, som slog klubban i bordet och han utropar, med hela en mägtig talares stentors-stämma: "Jag reserverar mig, jag reserverar mig till protokollet." Och dervid släppte han gärdsgårdsstören, för att slå sig för bröstet — och föll pladask i en nedanför varande vattenpöl.

Otaligt många liknande scener skulle kunna andragas.

VII.

Under tiden hade riksdagsmannavalen inom orten försiggått. Inom presteståndet hade församlingens kyrkoherde, domprosten —n blifvit vald; och inom bondeståndet hade nämndemannen och kyrkovärden — ss — blifvit utsedd.

En stor ära hade på sådant sätt kommit församlingen till del, och församlingen erfor deraf en icke så liten högaktning för sig sjelf. Nämndemannen och kyrkovärden blef bland församlingsboarne ett verkligt lejon. Det var så mycket som han aldrig förut tänkt på, som på en gång nu klarnade i hans hufvud. Och i samma mån som det så klarnade der, uppbar han det äfven. Han är född till riksdagsman, yttrade man inom församlingen; man ser det på honom. Vid afsjungandet af psalmerna i kyrkan ljöd hans stämma högre än någonsin förut. Församlingsboarne sågo med beundran upp till honom. Utan all fråga arbetade stora tankar inom honom. Under loppet af ett par veckor, som så förgingo, beredde han äfven ej allenast församlingen, utan jemväl hela orten en icke så liten öfverraskning. Ännu den tiden voro så kallade folkmöten icke vanliga, men hända kunde att de valde ombuden någon gång kallade kringboende politiskt intresserade grannar och valmän till ett allmänt möte, för att rådgöra i hvarjehanda frågor. Det var med ett sådant som den nyvalde riksdagsmannen äfven öfverraskade orten. En söndag upplästes nemligen från predikstolen en af honom undertecknad skrifvelse, hvari allmänheten inbjöds att derpå följande söndag så mangrannt som möjligt sammanträda i sockenstugan för att öfverlägga om, som det hette i inbjudningen, rikets utan allt tvifvel vigtigaste fråga, utan att frågans beskaffenhet föröfrigt var på något sätt angifven. Inbjudningen kom som en glad öfverraskning, ganska rigtigt, så kom den verkligen för ganska många, det vill säga för församlingsboarne i allmänhet, deri inberäknade äfven valmännen. Vi hafva ej misstagit oss på vår man, menade man, han vet hvad han gör. Heder få vi af honom, det är tvärsäkert. Han kommer ej att tiga, han, vid riksdagen, som vår förre riksdagsman, utan deltaga i öfverläggningar, så att tidningarna skola tala om honom. Den omständigheten, att frågan, hvarom man skulle öf-

verlägga, ej var särskildt angifven, gaf visserligen den stora massan äfven anledning till hvarjehanda utläggningar, men man tröstade sig med den tillförsigt, att riksdagsmannen-kyrkovärden säkerligen allra bäst visste hvilken fråga som för riket var och förblef den allra vigtigaste. Men om inbjudningen till ett allmänt sammanträde således från många håll vann ett ganska stort och vackert erkännande, väckte det icke desto mindre på andra håll det största missnöje och ogillande.

Redan prostfar, nu mera sjelf vald till riksdagsman inom det högvördiga ståndet, som från predikstolen måste uppläsa inbjudningen, erfor dervid en känsla af förtrytelse.

— Börjar man nu också med folkmöten, mumlade han, då han åter befann sig i sakristian. Vi lefva i en förfärlig tid.

Läsaren vet att vår nye riksdagsman inom bondeståndet äfven var kyrkvärd.

Innan gudstjensten var afslutad, sammanträffade i någon kyrklig angelägenhet de båda respektive riksdagsombuden.

— Nåå, käre vän, yttrade prosten, ni har utlyst ett möte i sockenstugan.

— Ja, med guds magt . . .

— Säg icke så, det är hädiskt. Gud lyser ej ut några folkmöten. Men hvad var det nu jag skulle säga? Ni talar i inbjudningen om att öfverlägga om rikets vigtigaste och största fråga. Törs jag spörja, hvilken fråga som ni anser för den vigtigaste och största?

— Den vigtigaste och största? Hum, derom kan väl ej bli tu tal. Lika mycket dock — jag vill ej tala derom förrän vid mötet. Jag vet för öfrigt att högvördig prosten är emot mig.

— Ni vill ej förtro mig, hvad frågan angår?

— Icke nu, högvördig prost.

Dermed skildes de åt.

VIII.

Inbjudningen gjorde ett icke mindre uppseende på "Pour le merite" och "Njugg spar och fan tar", kanske ett ännu större.

v. Pipskägg och v. Kofot erforo, ehuruväl de nu ej mera umgingos, hvar och en på sitt håll, samma förtrytelse. Om de i mycket tänkte litet olika, kände de i botten alldeles detsamma.

Prosten-riksdagsmannen begaf sig samma dag inbjudningen kungjordes till dem båda och meddelade dem den öfverraskande och stora nyheten.

— Det är förfärligt! utropade v. Pipskägg.

— Det är fasansvärdt! yttrade v. Kofot.

— Det är värre, yttrade prostfar, det är nära nog upprör, eller på vägen deråt.

Frågan om hvilka åtgärder, som under så hotande och förskräckliga förhållanden borde vidtagas, blef nu å båda hållen det betänkligt vigtiga öfverläggningsämnet.

Prostfar blef naturligtvis härvid det rådgifvande oraklet.

Såväl vid sitt besök hos v. Pipskägg, som hos v. Kofot, uttalade han en och samma visliga åsigt.

— Emot verldens ondska, talade han, måste alla rättrogna förena sig. Bondeståndet har börjat blifva si och så, och derför böra ridderskapet och adeln samt presteståndet blifva så och si. Visserligen erinrar jag mig icke hvilken det var af profeterna som yttrade, en emot en, men två emot fan, men dermed lika mycket. Sanningen dör emellertid aldrig, och jag anser att man i en så för riket vigtig sak, som det stundande sammanträdet i sockenstugan, bör göra sig profetens ord till godo Måhända jag likväl nu sjelf talar allt för apostoliskt, för att rigtigt blifva förstådd. Saken är dock så enkel, som all högre sanning är. Förstå mig alltså! Om ridderskapet och adeln samt presteståndet förena sig, så må fan sedan komma från hvilket håll som helst, så möta vi honom två man starkt. Inom denna socken representera herrar v. Pipskägg och v. Kofot det högvälborna och välborna ridderskapet och adeln och jag det högvördige presteståndet. Vi måste följaktligen förena oss. Då stå vi två mot en. Nu är det visserligen sant, att socknens ridderskap och adel söndrat sig inom sig, hvaremot presteståndet inom socknen, ensamt representeradt af mig, är samdrägtigt och enhetsfullt. Socknens ridderskap och adel måste derför taga hänsyn till socknens presteståndet. Det heter för öfrigt att det rike, som söndrar sig inom sig sjelf, går under. Detta är en varning för eder,

herrar riddersmän. Läggen märke dertill! I måsten alltså förena eder inbördes för att med mig utbördes bekämpa tidens ondska. Icke sant, I gören det?

Båda herrarne v. Pipskägg och v. Kofot hade emellertid ganska mycket att erinra häremot. Båda argumenterade äfven emot förslaget på i det närmaste alldeles enahanda skäl.

— v. Kofot har förolämpat mig, anmärkte v. Pipskägg. Min ära . . .

— v. Pipskägg har djupt sårat mig, yttrade v. Kofot. Min ära . . .

— Äran, äran, upprepade prosten, och runkade på hufvudet, äran, äran . . .

— v. Pipskägg förtörnades öfver min väl uttänkta tableau, sade v. Kofot. Hvad är väl dock staten annat än en kunglig majestäts och kronans statkarl? Och så förargade han sig öfver att jag lät en stalldräng uppträda såsom personlighetsprincipen och lät honom rykta statkarlen. Var det likväl icke fyndigt och qvickt uttänkt? Ni, hr prost, förstår mig nog. Hela Sverige är indeladt i stånd, för att, med ryggarne mot hvarandra, kunna hålla stånd mot alla väderstreck. Hvad är väl det enda personliga hos oss? Endast, så vidt jag förstår, embetstjenstemännen. Och hvilka skrapa väl upp folket om ej de? En skrapa i personlighetsprincipens hand var således, menar jag, en fyndig symbol. Och hvilka rykta väl folket, om icke äfven denna princip? Säkert känna vi oss jemväl liksom uppryckta, då embetsmännen uppträda. Och att jag begagnade mig af en stalldräng, var ju ganska rigtigt, enär väl ingen kan sköta en skrapa, så väl som en sådan. Har jag måhända icke rätt häri? Utan allt tvifvel. Äran — äran . . .

Så talade v. Kofot.

v. Pipskäggs argument voro ej mindre öfvertygande.

— Under många år hafva vi skäligen nog hållit tillhopa. Aktningen för hvarandra ledde oss slutligen till och med till ett tidningsbolag. Men den der tableaun visade och öfvertygade mig på en gång om den bottenlösa afgrund, som förefinnes emellan oss och våra tänkesätt. Huru kunde han tillåta sig att införa staten och personlighetsprincipen i vårt sällskap? Det var att såra oss alla. Af tidningarna har ni sett, hr prost, huru man bedömer dem. Hos regeringens tidningar är personlighetsprincipen icke väl anskrifven, lika li-

tet som staten är det inför den liberala pressen. Båda två hafva dåligt rykte om sig. Ej nog likväl dermed. Att hänga svärdsordenstjernan på statens bröst var dessutom en förolämpning emot mig personligen. Jag kan ej förlåta det. Såsom bolagsmän i samma tidningar tänkte vi förut någorlunda lika. Men nu? — Omöjligt. Såsom den store odödlige Geijer har jag nu vändt mig om på min klack. Äran — äran . . .

— Ära, ära, upprepade prosten- riksdagsmannen, ära, ära! Detta mägtiga, alla högstämda och ädla själar tilltalande ord, erinrar mig om en af kyrkofädren, erinrar mig nemligen om Hyperborealius, Psevdonymus Individualissimus, hvilken lefde, jag vill påminna mig, ej mindre än omkring ett tusende år före vår tideräkning. I en af sina skrifter — jag tror att deraf numera endast ett enda exemplar qvarfinnes, och hvilket jag har den förmånen att innehafva — i en af sina odödliga skrifter säger han om äran, att densamma liknelsevis kan betraktas såsom en borste, gifven menniskan för att borsta sig ren inför vår herre. Ja, äran är en borste, till heder för vår tid, den mest tidsenliga af alla rättfärdighetens medel. Genom den eller förmedelst den kunna vi endast hålla oss verkligen rena. För vår rock är den en klädesborste, för våra stöflar en skoborste och för våra munnar, hvarigenom ordet går ut öfver verlden, en tandborste. Ja, så är det, äran är en guddomlig borste, för medelst hvilken vi måste borsta oss så rena, att vi städse kunna borsta oss inför hela den öfriga verlden. Vår ära bjuder oss att icke likgiltigt åse något, som till sin natur är oborstadt, och med all aktning för socknens kyrkovärd — numera riksdagsman inom bondeståndet — så är hans uppträdande vid detta tillfälle i högsta grad oborstadt. Följaktligen, borstom honom!

Talet var djupt gripande, ja oemotståndligt.

Ett sammanträde beramades alltså hos prosten till lördagsaftonen eller qvällen före det i sockenstugan utlysta allmänna mötet.

IX.

Sedan menniskor smått grälat med hvarandra, uppstår alltid ett visst stelt förhållande emellan dem. Missnöjet

bosätter sig slutligen alltid i ryggraden. Vid det enskilda mötet gick det till en början äfven litet stelt till.

Afsigten var att genomgå rikets alla vigtiga frågor, för att bereda sig på att möta Olle i grinden.

— Jag tror, förklarade vår prostfar, att statskyrkan utgör rikets vigtigaste fråga.

— Jag anser att våra finanser, yttrade von Kofot, utgöra det.

— För min del antager jag, menade von Pipskägg, att arméens reorganisation är den största och betydelsefullaste.

— Man får ej heller förglömma, återtog prosten, representationsförändringen.

Frågan om tryckfriheten ansåg man äfven för en stor och vigtig fråga.

Efter en genomgående öfverläggning öfverenskom man om några resolutioner, för hvilka man skulle kämpa pro aris et focis.

1.

Statens säkraste grundval är kyrkan. Dess altare är tron, dess predikstol är kärleken, dess håf är hoppet. Åhörarne äro rikets befolkning. Vid altaret måste de böja sitt knä. Hvad presten predikar måste hvar och en tro. I håfven åligger alla att lägga hvarje öfverflödig skärf.

Skulle någon betvifla hvad presten förkunnar, så landsförvisas han genast.

Katekesen, såväl den lilla, som den stora, bör införas i rikets grundlag.

2.

Inom rikets alla provinser bör ett sedelutgifvande boktryckeri införas. De löpande sedlarnes säkerhet skall icke betryggas af något slags grundfond, icke heller genom några kontroller, lagda på de olika bankstyrelserna, utan förmedelst och genom den högsta möjliga ränta, lagd på låntagarne. Ju högre ränta, desto mera säkerhet.

Nationalrikedomen skall på sådant sätt växa i oändlighet.

I fråga om arméns reorganisation hyste man ganska olika meningar, hvadan äfven en uttömmande öfverläggning uppstod. Omsider förenade de tre vise männen sig i en resolution, som de hoppades skulle vinna allmänna sympatier.

3.

Rikets hela befolkning utgör armén. Armén skall befinnas på ständig krigsfot. Hvarje socken utgör ett kompani kompanicheferna skola bo inom socknen. Socknens presterskap äro kompanipredikanter. Klockarne upphöjas till kompanimusik-direktörer. Efter alla husförhör, samlar man sig till korpralskolor. Efter

gudstjensten hvarje söndag hålles storparad på kyrkvallen. Inom hvarje provins antages en provincialdrägt, som utgör uniformen. För att få den något lysande, fäster man, då socknen sammanträder till exercis, några blå och gula eller röda och hvita band på hufvudbonad, rock och byxor.

Hvarje provins har sin egen generalguvernör.

Fördelarne af denna organisation voro alldeles i ögonen fallande.

Uniformeringen behöfde ej kosta någonting, lika litet som sjelfva försörjningen, emedan hvar och en fick försörja sig sjelf. Utom befälets aflöning, ifrågakom ej någon sådan.

v. Pipskäggs ursprungliga reorganisationsplan hade visserligen ej kommit till heders, men han inlade så mycken offervillig fosterlandskärlek och tillmötesgående erfarenhet under öfverläggningen, att icke allenast v. Kofot, utan äfven prosten, ansågo sig vara honom på det högsta förbundne och gerna erkände att det nu uppgjorda förslaget i all hufvudsak var ett mästerverk af honom, hvarför de äfven förenade sig om att egna honom hela sitt erkännande.

Beträffande representationsfrågan kom man till följande beslut:

Riksdagsrepresentationen måste genomgå en stor förändring. De fyra stånden äro för få. De stora frågorna blifva ej tillräckligt dryftade. Man talar alldeles för litet. Riket skall i stället indelas i klasser, ju flere dess bättre. För att uppgöra klasserna, tillsättas komitéer i alla socknar, med kyrkoherden och sockenkompanichefen såsom turvis arbetande ordförande. Hvarje klass sammanträder under riksdagarne i egen lokal, och ledd af egen talman. Deremot skola ombuden från hvarje provins hafva samma klubb. När ordet förklaras fritt vid gemensamma klassöfverläggningar, får man tala på en gång så mycket man vill. Inom klubbarne består staten kostnadsfritt hur många toddyar som helst. En riksdag får räcka från riksdag till riksdag. Nationalbelöningar skola utfästas åt dem, som hålla de längsta talen. Sådana belöningar, ehuruväl af annat slag, tillerkännas äfven dem, som under riksdagen tiga och blott votera. Ingen fråga får afgöras innan man sofvit på saken.

Angående tryckfriheten fattade man sig ganska kort.

5.

Lika väl som bolag bilda sig vid prenumerationen å tidningarna, skola äfven alla tidningar utgifvas och redigeras af bolag. Innan någon redaktionsuppsats får i tidning intagas skall den undergå alla bolagsmäns granskning och vinna deras gillande.

Sedan man kommit till dessa resolutioner, intogo gästerna en durabel aftonmåltid.

Ett visst godt förhållande emellan v. Pipskägg och v. Kofot blef derunder återställdt.

Visserligen erfor man en viss oro öfver att ej hafva någon kännedom om den stora och vigtiga fråga, som bondeståndets riksdagsman och socknens kyrkovärd ämnade framställa till allmän öfverläggning i sockenstugan; men man kunde gerna icke betvifla, att densamma måste utgöras af någon af dem, hvari man sjelf nu fattat posto.

I denna öfvertygelse — och förvissade om att man på ett förhoppningsrikt och förtänksamt sätt lyckats att i de gemensamt förenade åsigterna förskansa sig mot alla öfverrumplingar — tömde man med tillfredsställelse sin butelj punsch och klingade med hvarandra. Prosten och riksdagsmannen i presteståndet begagnade sig af detta högtidliga tillfälle att hålla ett väl kort, men innehållsrikt tal om försoning och vänskap partierna emellan, på samma gång han lade v. Pipskäggs och v. Kofots händer i hvarandra. Konferensen slutade dermed, att det ej var så stor skilnad i åsigterna dem emellan, ehuruväl, ja ehuruväl de grälat med hvarandra. Dermed var alltid åtminstone ett skenbart vänligare förhållande åstadkommet.

X.

Det utlysta allmänna mötet i sockenstugan blef, hvad som var att förutse, ända till den lifligaste trängsel besökt.

Ryktet om mötet hade i orten utgått såsom en annan budkafle.

Emellan de fyra riksstånden har alltid befunnits en viss mot hvarandra städse kontraminerande ovilja, missnöje, fiendtlighet, eller hvad man vill kalla de benägenheter till tvister och strider, som under århundraden kännetecknat förhållandena ståndén emellan. De inre under århundraden fortgående rotledningarna till dessa förhållanden höra likväl ej hit.

För ortens odalmän och allmoge föreföll det alltid såsom det af deras riksdagsombud utfärdade uppropet till ett möte innebar liksom ett slags stridsrop emot de s. k. herremän-

nen och något hvar kände sig nästan pligtskyldig att beakta det och inställa sig under fanan.

Ett ganska allmänt spridt tyst antagande att herrar v. Pipskägg och v. Kofot, ja till och med prostfar sjelf, ämnade deltaga i mötet bidrog i sin mån icke heller så litet till denna allt mer och mer omkring sig gripande mening, att man ej borde underlåta att lyssna till inbjudningen, utan ställa sig densamma till efterrättelse.

Då vi inträda i sockenstugan, finna vi den äfven öfverfull af tillströmmande.

Midt framför ett i fonden uppställdt litet bord, hafva herrarne v. Pipskägg och v. Kofot, jemte prostfar, intagit sin plats.

Med ett allvarligt och något djupsinnigt uttryck stöder sig vår riksdagsman med armbågen emot sjelfva bordet.

Såsom en storartad af hufvud vid hufvud bestående lefvande ram omgifves interiören af allmogens söner.

Allmänna uppmärksamheten och spänningen stämplade på aktningsvärdt sätt det bjudande ögonblicket.

Omsider tog vår riksdagsman till ordet.

— Det stora förtroende orten skänkt mig, att deltaga i riksdagen, talade han, har kommit mig att tänka på rikets angelägenheter. Och allt som jag satte mig in i dem, framställde sig framför allt en fråga af allt annat öfvervägande vigt, ehuruväl det visserligen, betänker man saken noga, äfven finnes en annan, som icke heller bör förbises. Jag skall ha äran att allt efter deras vigt och värde, andraga den ena efter den andra. Innan vi likväl skrida till handling beder jag att man först och främst må utse ordförande för tillfället.

Orden voro icke illa lagda. Ganska mycket slogo de äfven an.

Visserligen hade ingen haft någonting emot att blifva vald till ordförande. Åtskilliga föreslogos äfven, men blygsamheten, denna all politiks vackra skuggsida, förmådde dem att undanbedja sig förtroendet.

Blygsamheten är politikens jungfrulighet.

Högröstade samlade sig slutligen allas meningar omkring inbjudaren sjelf och bugande sig intog han ordförandeplatsen.

Att ett småleende af tillfredsställelse dervid gled öfver hans ansigte, kan ej förundra någon.

Sedan han vederbörligen harklat och hostat ut sin blyg-

samhet stannade hans blick med en viss öfverlägsenhet på ridderskapets och adelns samt presteståndets närvarande triumvirer.

Denna blick var, man kunde väl säga, en svensk historisk blick.

— Under den förgångna veckan, talade han slutligen, har man från olika håll sport mig om hvilken fråga, som jag ansett för att vara landets största och vigtigaste fråga, utan att jag derom upplyst. Min iakttagna tystnad härflöt deraf, att jag ansåg att hvar och en lätt borde sjelf kunna inse hvilken fråga det är, på hvars behandling framförallt rikets ve och väl beror. Öfvertygad är jag äfven att hvar och en, som nu instält sig här, inser hvad jag menat. Icke så, herr prost?

Frågan framkallade en liten kontrovers, som vi måste återgifva.

— Det stora spörjsmålet gäller väl, svarade prosten, statskyrkan.

— Statskyrkan? Vigtigare än så, skulle jag tro.

— Våra finanser, vår ekonomiska utveckling, menade v. Kofot.

— Litet bättre upp.

— Arméens organisation, hemstälde v. Pipskägg.

— Något hvassare, tänker jag.

Ordföranden riksdagsmannens förklaringar väckte den största öfverraskning.

Med en känsla af sann belåtenhet ansågo de närvarande odalmännen att deras valde riksdagsman måtte vara mycket öfverlägsen både ridderskapet och adeln samt presteståndet.

v. Pipskägg och v. Kofot beto sig i läpparne. De stackars läpparne äro alltid det första köttstycke, som dekonfityren i sitt missnöje får tag uti.

— Naturligtvis utgör väl då den fråga, hvarom här skall handlas, förklarade v. Pipskägg slutligen, den om representationsförändringen.

— Eller, tillade v. Kofot, som ej ville stå tillbaka för v. Pipskägg, af den om tryckfrihets-förordningen.

— Misstag, mina herrar, misstag!

En allmän rörelse gick genom församlingen.

— Tala, tala! ropade man från alla håll! låtom oss höra hvad frågan gäller.

Ordföranden kastade en öfverlägsen blick omkring sig.

— Den fråga, som för riket är den största och vigtigaste, har under århundraden utgjort en tvistefråga inom fäderneslandet, den är för riket hvad altaret är för kyrkan, hvad kassakistan är för finanserna, hvad fanan är för arméen, det är den stora fråga, inför hvilken våra intressen måste böja sig, hvarur staten hemtar nya ekonomiska krafter, och omkring hvilken nationens djupaste leder trofast slå sig . . .

Den högre flygt, som han gaf åt sina ord, återljöd öfvertygande hos åhörarne. Men — frågade man sig likväl, hvad menar han väl?

— Hvilken fråga — förklarade han äfven omsider — öfvergår väl husbehofsbränvinsbränningen?

Ett oerhördt sorl af bifall utbröt härvid

— Förträffligt — utmärkt — sant, sant!

Ridderskapet och adeln, ej mindre än presteståndet kände sig tillintetgjorda.

— Måhända har han rätt, sade v. Kofot.

— Utan all fråga, har han rätt, försäkrade v. Pipskägg.

— Alldeles det, yttrade presteståndet, alldeles det.

— Vi hafva tagit saken alldeles för teoretiskt, menade de; han är vida mer praktisk än vi.

— Man vill lägga högre beskattning på husbehofsbränningen, fortsatte ordföranden. Det vore att ruinera oss. Högre beskattning skulle tvinga oss att upphöra med vår bränvinsbränning. Det vore att beröfva våra hem den bästa och dyrbaraste binäring. Genom husbehofsbränning får vår potatis ett högre värde, vi förädla den. Genom bränvinsbränningen erhålla vi drank åt våra kreatur. Derigenom få vi gödboskap. Hvad skulle väl vi lefva af, hade vi ej drank? För öfrigt, hvad vore vi, hade vi ej vår lilla snaps att tillgå?

Så talade ordföranden, alltemellanåt afbruten af de mest stormande och lifliga utbrott af beundran, bifall och erkännande.

I känslan och medvetandet af att på en gång hafva ingifvit sin publik aktning och hängifvenhet, blickade talaren icke heller så litet stolt omkring sig.

— Den andra stora och vigtiga frågan, fortfor han, i det han åter gick till sig sjelf, är icke af mindre vigt för oss alla. Ingenting vittnar så mycket om framåtskridandets gång, som våra landsvägar. Är landsvägen god, så är framåtskridandet

det äfven. I framåtskridandets stora intressen bör hvarje sann medborgare följaktligen i första rummet alltid hafva sin uppmärksamhet fäst på vägarnes tillstånd. Raka vägar äro de bästa vägar. Det är en gammal sats. Oförnekligen leda de också alltid ginast till målet. Att räta ut våra krokiga vägar bör derför utgöra en hufvudgrundsats för allas sträfvanden. Men nu kunna vägar vara krokiga på mångahanda sätt, än åt sidorna, hit och dit, än uppåt och nedåt. På det senare äro backarne ett afgörande bevis. I ett väl odladt land borde aldrig några backar få finnas. I första rummet bör man alltså tänka på att utjemna dem. Många backar finnas i Sverige, det veta vi alla. För vår del hafva vi mer än nog af den backe, jag menar den tvärstupande backen på korsvägen emellan herresätena "Pour le merite" och "Njugg spar och fan tar". Huru mången olycka har ej timat der? Jag anser att den vigtigaste riksangelägenheten, näst den om husbehofsbränningen, är att denna backe utjemnas. Hvad sägen I?

Denna framställning blef icke mindre lifligt och stormande helsad.

Kyrkovärdens och riksdagsmannens seger var fullkomlig.

Någon diskussion kunde och behöfde egentligen ej uppstå, så öfvertygande och uttömmande förde han sin talan.

Sedan resolutionerna blifvit uppsatta och alla betygat ordföranden sin beundran och sin aktning, upplöstes mötet.

Öfverväldigande var emellertid det intryck, som han gjort på alla.

— Jag står alldeles öfverraskad, yttrade prosten. Aldrig kunde jag tro att vår kyrkovärd var en så stor tänkare och talare.

— Äfven jag måste beundra honom, förklarade herr v. Kofot.

— Ni har ganska rätt.

— Sådana böra riksdagsmännen inom bondeståndet vara.

— De äro dock sällsynta.

— Mycket sällsynta.

— Denne riksdagsman kommer att gå långt.

XI.

Vår afsigt är icke att följa dessa våra politiska vänner längre på deras lysande vädjobana. Svårt nog är äfven att få rigtigt tag i någon verklig vägledande ariadnetråd, kommer man in i våra ståndsriksdagars labyrint. Huru invigd man äfven kan vara i det offentliga meningsbytet inom det ena ståndet, så befinner man sig likväl utom dörrarna till de tre andra. Hända kan, att då det första antager en proposition, afslås den i det andra, återremitteras till ett utskott i det tredje och lägges till handlingarna i det fjerde. De fyra olika väderstrecken äro här på ett ganska magtpåliggande sätt representerade. När det från alla fyra hållen stormar på en gång, är det ej underligt att riksdagen blir en stormig dag.

Inom de olika ständen framburo våra ärade riksdagsmän såsom särskilda motioner de olika resolutioner, hvartill de kommit dels vid det förberedande mötet å prostgården, dels ock vid det allmänna i sockenstugan. Att den ene med den andre kämpade såsom hela karlar för sina åsigter, kan ej betviflas. Vår kyrkovärds-riksdagsmans motioner i bondeståndet såväl om husbehofsbränningen, som äfven om statsanslag till backens utjemnande, blefvo af ståndet enhälligt bifallna. De hvilade ju också på alldeles oomkullrunkeliga grundsatser. Deremot undertrycktes icke allenast v. Pipskäggs om arméens reorganisation och v. Kofots om nationalrikedomens förhöjande. De ansågos stå allt för mycket före vår tid.

Ehuruväl prostfar kämpade i presteståndet allt hvad han kunde med trons sköld och andans svärd, för att få katekesen införd i grundlagen, lyckades han ej att derför vinna framgång.

En vacker dag mötte v. Pipskägg och v. Kofot hvarandra.

— Hvad säger bror om våra nederlag?

— De vittna om att vi befinna oss långt framom vår tid.

— Ganska riktigt. Skada att vi lefva i våra dagar. Tänkom oss, att vi blifvit födde om ett århundrade!

— Regeringen har ej bevärdigat oss med en enda blick.

— Ej heller tidningspressen.

— Det är ovärdigt!

— Hvad ämnar bror taga sig till?

— Jag har lust att resa hem.
— Nästan så jag med.

XII.

Det var i början af Juni månad; sommaren stod i sin fulla prakt, lunderna doftade, ängarna blommade, åkerfälten gungade, skiftande mellan gult och grönt, vägarne dammade, menniskorna pustade, hästarne svettades, bromsarne surrade, hundarne fläsade, med ett ord, allt arbetade under intrycket af sitt eget superlativ; — sådan var årstiden, då en vagn rullade med tvenne ståtlige män ut genom en af hufvudstadens tullar. Men hvad brydde desse män sig om naturen, årstiden och väderleken? Det var tvenne ofelbare, tvenne utomordentlige riksdagsmän, tvenne organ, hvilka nu lemnade staden och riksdagen, berättigadt djupt kränkte och sårade af det allmänna förbiseende, som man visat deras djupsinnigt genomtänkta och väl utarbetade, för fosterlandet gagnande och nyttiga förslag. I känslan af lidna oförrätter, hade de sjunkit ned i begrundningar inom sitt eget rika inre och brydde sig icke om hela verlden. Naturen egde för dem ingenting mera tilltalande. De hade med sina tankar helt och hållet uppgått i statens välfärd.

En utomordentlig riksdagsman, ett äkta organ är alltid någonting att beakta. Mången psychologisk gåta torde ej vara så lätt löst, som denna. Riksdagstrumpeten sjunger hvarje ofelbar riksdagsmans vaggvisa och alla hans tänder blifva vishetständer, då han inträder i ståndsförsamlingen. Hans talareförmåga är så glänsande stor, att hans tankeförmåga understundom står högst förvånad deröfver. Öfver hvarje fruktsam qvinnas lif, säger Talmud, är ett klart ljus upptändt, för att lysa fostret. Inspirationens ljus lyser alltid talaren; men ljuset slocknar, då fostret är födt, då talet är afslutadt; väl derföre oss, att den utomordentlige aldrig gerna vill upphöra med att tala. I hans tal går verlden framåt i upplysning och bildning; när han slutar, stannar den helt tvärt; gången af hans tal beror i detta fall — liksom klockan — på uppskrufningen. Inför den utomordentlige är ingenting fördoldt; med Jofurs-ögon blickar han in i samfundslifvets mysterier, och allt klarnar eller ligger

klart för hans blick. Ingen förmår, bättre än han, att afhjelpa alla möjliga brister. Han misstager sig aldrig, han kan icke misstaga sig; hur skulle han kunna det? Med ett nedlåtande utseende talar han om vår teater, om våra akademier, om vårt fabriksväsende, om vårt tullverk, om våra offentliga och kommunala inrättningar. Med ett enda förkrossande ord från hans mun, och allt detta störtar tillsamman, såsom Jerichos murar, eller med ett enda skapande varde från samma mun och de uppblomstra, det ena med det andra, alldeles såsom ett Kartago på klippan. För honom är samhället allt, och det finnes icke något lyckligt samhälle, utom det, som han sjelf tänkt sig. Såsom en konung, sitter han på öfvertygelsens tron och skipar lag och rätt. Den underbare vet alltför väl, att hvarje hans offentliga blick och ord äro af betydelse och vigt i det allmänna; i det vanliga och mer enskilda hvardagslifvet måste han, för att ej slösa bort sitt guld, deremot strängt hushålla dermed. Ganska få kunna också smickra sig med att enskildt hafva blifvit utmärkta af honom. När han uppvaktas — och alla som besöka honom, betraktar han såsom uppvaktande — kan han någon gång yttra: ja, jag skall ställa om den saken; skjutslegan skall bli förhöjd, anslaget till teatern skall förökas, kabinettskassan skall bli betald, jag skall, med ett ord, göra hvad jag kan, och då kan ni vara lugn, min herre. Ingen lycka kan vara större än ett sådant löfte, man kan till det minsta vara fullkomligt förvissad om, att man erhåller — ett riksdags-protokoll. Säger man honom att Petré är en utmärkt parlamentarisk förmåga, så ser den utomordentlige med förundran på dig, och ett småleende drager sig kring hans läppar; tillägger du vidare, att också Ankarsvärd, Hamilton, Hans Jansson, Hierta, Dalman, m. fl. äro förmågor af första ordningen, torde han kanske finna sig föranledd att svara dig, att ni påtagligen icke är närmare bekant med de personer, om hvilka ni talar.

Petré, säger han, skulle hålla sig till vissa ämnen, som jag. Ankarsvärd återigen borde lära sig af mig att vara herre öfver sin uppbrusande häftighet. Hans Jansson, å ja! men han är ej ändå detsamma, som jag; Hierta — saknar stadga i sin kropp, Dalman — saknar min imponerande gestalt.

Judarne tro att gud skapade menniskan så stor, att englarna knorrade deröfver, hvarföre han lade sin hand på men-

niskans hufvud och tryckte ned henne till sin närvarande obetydlighet. På samma sätt går det äfven med de utomordentlige. Vid riksdagens slut lägger vår herre sin hand på deras hufvuden och nedtrycker dem bland massorna.

Tvenne verkliga praktexemplar af meromberörde utomordentligheter voro herrar v. Pipskägg och v. Kofot.

— Man skall nog sakna oss nu, då vi flugit vår väg, sade den ene.

— Mycket säkert, sade den andre. Du skall få se, att vi ha en kurir i hack och häl efter oss.

— När nu de vise fäderne råka i bryderi, så röker jag helt lugnt min pipa på ”Njugg spar och fan tar.”

— Och jag tar mig en pris snus på ”Pour les merites.”

— Det göra vi, det.

Under dessa smickrande ingifvelser återvunno de slutligen erforderlig jemnvigt inom sig.

Det goda förhållandet var emellertid fullständigt återstäldt emellan de båda riddersmännen.

Motgången skapar vänner.

Någon kurir afhördes icke.

Emellertid var det dem omöjligt att afhålla sig ifrån att lemna ytterligare vedermälen af sina tänkesätt. Sedan det lyckats dem, genom ömsesidiga jemkningar, att skrufva ihop sina åsigter till ett gemensamt helt, beslöto de nemligen att insända till en af hufvudstadens tidningar sin politiska trosbekännelse. Sagdt och gjordt. Följande postdag erhöllo de ett bref. De läste:

”Mine herrar!

Redaktionen har mottagit eder skrifvelse, och nödgas säga er, att I ären tvenne stora — — — — — — — — —

— Man kan, föll v. Pipskägg in, åtminstone ej förneka oss att vara tvenne stora — hvad står der — män, kan jag förstå.

— Det var ett rasande långt tankstreck.”

— — — att I ären tvenne stora — tokar.

Redaktionen.

När man nämner namnet på spöket, så försvinner det. Från denna stund öfvergåfvo de all politik.

Af **C. F. Ridderstads Samlade Skrifter**
har nu fullständigt utkommit **första afdelningen,**
innehållande följande arbeten:

Drabanten.

Roman i 2 delar. 8 häften. Pris 8 kronor.

Fursten.

Roman i 2 delar. 5 häften. Pris 5 kronor.

Lovisa Ulrikas hof.

Roman i 2 delar. 6 häften. Pris 6 kronor.

Svarta Handen.

Roman i 2 delar. 5 häften. Pris 5 kronor.

Historiska Berättelser.

I. **Ekenäs.** II. **Tönne Green.** III. **Stolts Elisif.**
3 häften. Pris 3 kronor.

Af **andra afdelningen** har nu utkommit:

Far och Son.

Roman i 2 delar. 5 häften. Pris 5 kronor.

Samvetet

eller

Stockholms Mysterier.

Pris 10 kronor.

Linköping, C. F. Ridderstad, 1880.

SAMLADE SKRIFTER

AF

C. F. RIDDERSTAD.

FYRATIONDEFJERDE HÄFTET.

ANDRA AFDELNINGEN.

DAGRAR OCH SKUGGOR.

ANDRA HÄFTET.

STOCKHOLM.
F. & G. BEIJERS FÖRLAG.

Pris 1 krona.

UTKAST.

RESESKIZZER.

1841.

Brokind. Opphem.

För någon tid sedan — det var i slutet af September månad — gjorde jag, jemte en vän, en rund till södra delarne af Östergötland, för att bese dessa för sin romantiska skönhet så mycket omtalade trakter. Jag passerade det ståtliga, mera ett bruk, än ett vanligt herresäte liknande *Brokind*. Torde hända att jag passerade allt för hastigt förbi denna, en bland Östergötlands utmärktaste egendomar, för att rigtigt bedöma dess natur. Det är med naturen, som med konsten, man måste studera den, för att rätt förstå och sant bedöma den. Hurn hastigt omständigheterna äfven förde mig förbi detta ställe, framstod det dock såsom en härlig och praktfull tafla, ehuru den ej syntes ega det lif, den obesvärade, fria skönhet, hvarmed naturen understundom förtrollar oss och väcker njutningar i vår själ, som vi ej förut erfarit. Karakteren af en stor egendom, en herregård, ett fideikommiss, tycktes här framstå för mycket. Det är ej ett fel, men det är ingen förtjenst. Det erinrade mig om de gamla franska landskapskopparsticken från Ludvig den 15:des tid. Allt var prydligt, men något stelt. Det enda, jag saknade i kopparsticket, var en fru med styfkjortel, en herre med alongeperuk och en liten spansk knähund. Illusionen var för öfrigt så stor, att jag verkligen tittade efter dem. Egendomen ligger vid ett vattendrag, som förenar Jernlunden och Rengen. Ett präktigt och vackert läge, men likväl nästan för mycket hoptryckt mellan de här sammanlöpande stränderna. Jag hade önskat

att med ett trollslag kunna förflytta hufvudbyggnaden ett stycke högre upp på en något mer österut belägen fri höjd. Läget hade då blifvit mera tilltalande, mera storartadt lefvande. En annan fråga är om egaren skulle ha blifvit nöjd med en sådan fältmanöver. Vägen kröker sig från Brokind längs efter Jernlundens östra strand. Skjutsbonden körde friskt på och den ena utsigten aflöstes oupphörligt af en annan. Dessa liksom vingade, alltid nya och omvexlande utsigter, som så flögo förbi oss, voro obeskrifligt intagande. Här vidgade sig vidsträckta, leende, af en mild sol ännu beglänsta landskap, der bröt ett mörkt och dystert skogsparti fram, liksom en djerf slagskugga. Nu stannade bonden. Vi hade den höga Edalid framför oss. Man hade sagt mig, att från krönet af denna backe en härlig utsigt skulle visa sig. Jag ville njuta den odelad och gick nästan halfblundande uppför den långa, omkring 20 grader lutande höjden. Då jag uppslog ögonen, låg Jernlunden framför mig, med sina många vänliga holmar, belyste af den från vester strålande solen. Utsigten öfverraskade mig likväl ej så, som jag väntat.

Oemotståndligt erinrade jag mig Gryltje-bergen i Helsingland — och vid jemförelsen, huru obetydligt var ej det, som jag kände *här* emot hvad jag *kände*, då jag passerade den härliga bergvägen, som vesterut leder ifrån Delsbo socken. Lifligt erinrade jag mig det intryck, som den på detta ställe så djerfva naturen utöfvade på mig. Vägen gick åt Ljusdal. På högra sidan reste sig, längs hela backen, en af dystra furor krönt lodrätt klipphöjd. Det var en oöfverskådlig mur, utför hvars svarta, mossiga hällar liksom ett fint kristallklart silfver entonigt sipprade emellan ett slags vild murgröna, och som utgjorde den storartade bergnaturens hela obetydliga vegetation, en mägtig krafts tarfliga fattigdom. De höga klipporna kastade en bred och mörk skugga öfver vägen. Till venster om mig sköto klipphällarne med en och annan afsats djerft ned i bugten af en insjö; det var mellan dessa tvenne jettelika, vilda ättestupor, som den smala vägen slingrade sig i bugter utföre. Den svenska naturen talade här sitt första egna, jättekraftiga tungomål; den talade icke en nutids svenska, späckad med franska glosor; den talade samma språk, hvarpå våra kämpesagor tala. Jag åkte utför backen nästan stående, för att hafva hästarne bättre i händerna; långt

hade jag emellertid ej kommit, förr än det knakade i åkdonets fogningar, att jag med skäl befarade att det skulle springa sönder. I detta ögonblick såg jag upp. Aldrig har jag blifvit mera behagligt öfverraskad. Framför mig utbredde sig en spegelklar vidsträckt sjö, om jag ej missminner mig, Dellen, omkransad af mörkgröna skogsdungar. Solen belyste sjön och ytan glimmade mellan blått och gult. Midt framför mig — ut åt sjön — hade dagens gud liksom med förkärlek valt sig en liten offerlund; der låg en punkt, en holme, endast af några famnars omkrets, hvars få löfkronor glänste som idel guld. Det hela liknade på afstånd ett gyllene palats, uppskjutet ur vågens djup, som man lätt kunde föreställa sig bebodt af en utaf féernas drottningar. Hade första anblicken af Gryltjebergen gifvit ämne åt min själ till en saga om mägtiga troll och gastar; gaf åsynen af denna leende lilla holme ämne till en om milda andar och ljufva under. Men jag återvänder till Jernlunden och min resa inom Kinda Härad.

Vägen gick förbi Opphem till Schedevid, dit vi egentligen ämnade oss.

Potateslandets region, den allmännaste inom Östergötlands slättbyggd, har här blifvit aflöst af backarnes och löfskogens. Man ser något mera af naturens fikonlöf, än af dess kalfskinsförkläde. Opphem är ett storskiftadt bylag. Ena hälften utgöres af en liten herrgård, hvars brädslagna, hvitmålade hufvud-byggnad, omgifven eller kringväxt af en lummig trädgård, stöder ryggsidan mot byn. När man kom in på den löfbeväxta gården, såg stället ganska småtrefligt ut, litet modernt och ändock på samma gång något gammaldags. Jag skulle vilja likna det vid en ung och liflig flicka, men utstyrd med farmors stora utblekta löslockar och nattmössa. Från gården har man utsigt öfver den silfverklara Ämmarn, och ögat flög med nöje längs den klara och lugna ytan, än till Söderö, än till Tjärstads kyrka. Rättaren på stället var vår cicerone. Hans fryntliga och välmående ansigte erinrade om fläsk och potatis, och att det gjorde ett djupt intryck, så väl på min reskamrat som mig, förstås af sig sjelf, ty vi voro rätt hungriga. Efter en stund hade, på vår reqvisition, hans hustru också dukat upp en liten rätt god sexa, bestående af ägg, smör, mjölk och rökt fläsk. En bättre aptit än vår har aldrig suttit vid dukadt bord.

Samtal vid bordet.

Vi hade tagit plats ute, under bar himmel. Dagen var vacker. Vid stranden sqvalpade vågorna och i träd och buskar omkring oss qvittrade foglarne. Under det vi intogo vår middag uppstod ett samtal, som, om det än ej egentligen hör till reseämnet, jag likväl ej kan undertrycka. En reseskizz kan ju för öfrigt innehålla hvad som helst. Lika väl som utsigter och intryck ständigt förändra sig, måste ju ämnena för samtal och tankar äfven göra det.

Under det vi intogo vår middag närmade sig till oss en fattig, nästan trasigt klädd man. Af hans yttranden förstodo vi att han förlorat ett ibland försynens förnämsta gåfvor, neml. sitt förstånd. Mannen var eljest tiggare. Att vi rikligen delade med af bordets och fickans tillgångar kan jag försäkra. När han, som det tycktes, ganska belåten slutligen aflägsnade sig, upplyste oss rättaren att mannen var en så kallad läsare, som genom religiöst svärmeri, tvifvel och grubbel förlorat förståndet.

— För tusan, yttrade min vän, jag kan berätta någonting liknande, som för några få dagar sedan tilldrog sig hos mig.

— Liknande?

— Alldeles det.

— Du känner säkert en skrift, som i dagarne under rubriken "Strauss och Evangelisterne" utkommit.

— Visserligen, den har gjort ett oerhördt uppseende. Men så hafva vederbörande med respekt sagdt äfven betett sig mer än lofligt dumt. Man har nemligen ordentligt puffat upp intresset och uppmärksamheten för och på denna bok ända till lidelse. Sedan Aftonbladets utgifvare, L. J. Hierta, från hvars boktryckeri arbetet utgått, inför Stockholms kämnersrätts tredje afdelning i vederbörlig ordning aflemnat den förseglade namnsedeln, hvaraf utgick att konstförvandten Strehlenert var den ansvarige utgifvaren, och fordrade att blifva skild från målet, så var han berättigad att äfven blifva det; men åklagaren var ej af samma mening, utan har i dagarne, hvad mig synes, i fullkomlig strid med tryckfrihetsförordningen, anlitat alla möjliga medel för att bevisa att Hierta är utgifvare. Är det den galenskapen du vill tala om? Eller måhända om den ej mindre,

att vederbörande på sådant sätt sjelfve bidraga till den rikligaste omsättning af ett arbete, som de vilja tillintetgöra?

— Långt derifrån. Jag lemnar målets juridiska gång helt och hållet derhän. Jag vill endast berätta en något egendomlig tilldragelse hemma hos mig, som i sin mån verkligen vittnar om att det religiösa grubblet kan leda mer än många till dårhuset. Hör på!

— Jag hör.

— Du erinrar dig att Strauss påstår, att den nyare tiden på vetenskapens väg kommit till inseende deraf, att allting i verlden måste frambringas genom en oafbruten kedja af orsaker och verkningar; att upplysningen ledt till den åsigt, att gud visat sig verksam blott i verldens skapelse, men sedan öfverlemnat henne helt och hållet åt sig sjelf, så att hon utan hans vidare inflytande fortfar att mekaniskt röra sig; att man, om man antager enskilda under af gud, derigenom upphäfver guds eviga, enda under — gud i verldsaltet. Du erinrar dig det der eller hur?

— Nå ja!

— Att svaga hjernor, som af en dylik verdsåskådning lockas in och fördjupas i grubblerier, ej med bibehållet förstånd förmå smälta sådana satser, derpå har jag i dagarne haft ett ganska både öfvertygande och beklagligt bevis.

— Låt höra!

— För några dagar sedan satt jag, som vanligt, och arbetade i min kammare. Då hörde jag någon inträda i yttre rummet. Hvem der? ropade jag. En ande, svarade mig en ihålig röst. Oändligt välkommen, genmälde jag och skyndade upp, för att, som jag förmodade, få mottaga en skämtande vän. Men hur öfverraskad blef jag ej, då jag såg framför mig en lång, smal och mager, helt och hållet obekant person, som med stirrande ögon rörde sig fram i rummet. Jag drog nästan efter andan, då han räckte mig och jag trycktes af en iskall hand. Vi sutto snart bredvid hvarandra. På min fråga, hvarmed jag kunde stå till tjenst, framställde han sin önskan, att få låna *Strauss*' arbete.

— Jag skall upprigtigt förtro er, förklarade han, att Strauss är min son, och att det är jag, som skrifvit "das Leben Jesu", ehuru han fått arbetet i testamente af mig, med vilkor likväl att aldrig trycka det, emedan sanningen

aldrig förlorar någonting, såsom sanning, äfven då det är ett brott att framställa den, hvilket det alltid är, om menniskorna ej förmå att fatta den, utan behöfva illusioner, för att kunna vara både timligt och evigt lyckliga. Min vilja var, att boken väl skulle lefva i och för sig sjelf, men vara död för slägtet, intill den tid, då det vore fullkomligt moget att lefvande mottaga den.

Jag såg på mannen; han var naturligtvis galen. Han fortsatte.

— En sanning, sagd i otid, gagnar ej något, då en sanning, sagd på sitt ställe, alltid vinner gehör. På sådant sätt är det åtminstone med all uppenbarelse, ty uppenbarelsen är blott sanningen, i gestalt af hvarje tids djupaste föreställning. Hade "das Leben Jesu" lemnats åt allmänheten om ett sekel, eller så omkring, så hade boken bildat en *kyrka*; nu skall den dö bort och kanske ej qvarlemna några spår. Då menniskorna vilja springa förbi sin tids civilisation, så drabbar dem samma öde, som då de vilja höja sig utom eller öfver vår atmospher: de upplösas. Men atmosferen vidgar sig och äfven civilisationen, den förre allt efter som jorden, den senare allt efter som menniskan blir odlad. Den dag skall komma, då solen kan beträdas af menniskans fot och all sanning af menniskans själ. Strauss har likväl, i stället för att föra slägtet närmare denna dag, aflägsnat den ifrån oss. Inom andens och materiens verld gå företeelserna alltid hand i hand. Inför t. ex. ett circulationsbruk vid en egendom, som du ej i tid förberedt dertill, och du skall förstöra den eller tillbakasätta den ett tiotal af år. Gif menniskan en större sanning än hon begriper, och hon tror att du ljuger och hängifver sig åt illusionerna mera än förut. Så ungefär pratade han.

— Det var mig en verklig tok.

— Naturligtvis skulle jag ha haft mycket att anmärka mot hans yttrande, men trodde bäst vara att tiga stilla, för att ej förlänga besöket. Således lemnade jag honom bearbetningen efter Strauss. Länge satt han liksom försjunken inom sig och bläddrade i boken.

— Försjunkna tid, yttrade han omsider, du är icke det spekulativa förståndets, utan den råa spekulationens. Det var blod af mitt blod, det var lif af mitt lif, som genomsvallade *mitt* Leben Jesu; men, ve dem! De hafva utspädt blodet med vatten och an-

dens högre lif med hvardags-förståndets, på det att sjelfva dagakarlen skulle finna det täckeligt för sin strupe och dricka sig till döds deraf, ty det, som är lif för den vise, är död för den okunnige, och den eld, som lyser de kloka, är en härjande vådeld för de dårliga. Ve denna bok! och han kastade den långt ifrån sig på golfvet.

— På hvad sätt blef du af med honom?

— Mannen satt länge och stirrade rakt framför sig. Slutligen steg han upp, för att aflägsna sig.

— Det är hårdt att vara död, som jag, och ändock vandra bland de lefvande, och se all den fördömelse man hafver gjort. Lyckliga de, som i sin tro hvarken stå före eller efter sin tid! Han aflägsnade sig.

— Din berättelse kan just göra mig allvarligt stämd. Den erinrar om Hamlets ord, att mycket finnes i verlen, som ingen filosof begriper. Hvem var mannen?

— Jag anser mig ej böra nämna det.

— Naturligtvis en man, i hvars hufvud, som Hammarsköld yttrat, en bokhylla ramlat omkull.

— Du har rätt, sådan var han.

— Har du hört den benämning som "Svenska Minerva" och "Svenska Biet" gifvit Strauss' arbete?

— Nej.

— De kalla den för "Straussiska pigupplagan". Och i Freja jemför Blanche hela rättegången med Strauss-valsen. Skämtet är bästa botemedlet för all melankoli. Jag vet ingen skämtare, men tusen grubblare, som blifvit galna.

Schedevid.

Under detta samtal hade vi slutat vår måltid. Dagen hade redan skridit långt fram, och solen började luta mot sin nedgång. Sjön låg, om möjligt, ännu klarare, än förut. De gröna, buskiga stränderna, afspeglade i vattenytan, gåfvo aftonen en anstrykning af en mild melankoli. Snart var solen helt och hållet försvunnen; men, fastän utan sol, hade vi ännu full dager rundt omkring oss. En färd utåt sjön var inbjudande och båten förde oss snart på den blanka vatten-

spegeln fram mellan båda strändernas utväxande skuggor till det, jag vågar nästan säga, af naturens behag vackraste bland det vackra i Östergötland, till Schedevid.

En anslående och älskvärd anblick mötte oss, då båten lade till vid bryggan.

Egendomen egdes af en baron Friesendorff.

Ehuruväl han visserligen var aristokrat till sin natur, var han likväl en bland de älskvärdaste och angenämaste män, som man kunde sammanträffa med.

I en liten löfträdsdunge, ett stycke ifrån bryggan, funno vi familjen samlad.

Då vi stego i land, kom värden på stället oss vänligt välkomnande till mötes.

Familjen bestod, utom baronen, af husmodern och hans enda dotter.

Med ett hjertligt tilltalande behag inbjödo de oss att hvila öfver hos sig.

Vid Schedevid synes konsten hafva gjort föga eller intet, naturen har gjort desto mera. Egendomen ligger vid sammanloppet af de trenne sjöarne Ämmarn, Jernlunden och Åsunden. Ifrån andra våningen af den ganska ståtliga, om också icke särdeles arkitektoniskt vackra, hufvudbyggnaden har man en ganska fri utsigt öfver dessa vattendrag. Ett präktigare läge och älskvärdare natur kan man ej gerna önska sig. Hela egendomen synes utgöras af en stor park. Åkerfälten ligga omkransade af luftiga björklundar och i vattendragen speglar sig öfverallt en vexlande rikedom af lummig löfskog. Det förefaller en, som om Östgöta-naturen framför allt skulle utvalt denna trakt till ett sommarnöje för sig. Öfverallt förmärker man dess friska och trefliga anordningar och hortikulturen tyckes egentligen blott hafva blifvit använd såsom ett slags kammar-jungfru för att fullända toiletten. Emellan de lummiga kullarne slingra sig smala, sandade gångar och för hvarje krökning af dem öppnar sig en ny utsigt, med ständigt olika sceneri. Man tror sig nästan vandra i ett rikt galleri af i stor stil utförda taflor, anordnade af naturen sjelf. Öfverallt framför dessa nya utsigter voro hvilobänkar anbragta.

Uti sjön låg, på ett bösshålls afstånd från landet, en holme, som kallades *Vänskapens Ö* eller *Dödsön;* jag erinrar mig

ej nu hvilketdera. Vid hvarje underrättelse om en väns död hade egarinnan sedan långliga tider ensam brukat besöka denna holme, för att inskära de kära aflidnes namn i någon af de talrika trädstammarne; och hon hade sedermera från den lilla bänken njutit mången af minnets kära och dyrbara stunder, under de erinringar, som meditationen framkallat i det åt vänskapen helgade stället.

Hvarför höras sorgeqväden tona,
Från de höga poppelträdens krona?
Hvarför suckar, full af sorg och smärta,
Strandens bölja, som ett men'skohjerta?

Lilla holmen helgad är åt döden.
Då en vän går bort, dess namn och öden
Tecknar vänskap uti poppelstammen.
Det är holmens lilla saga. Amen!

Derför höras sorgeqväden tona
Från de höga poppelträdens krona!
Derför suckar, full af sorg och smärta,
Strandens bölja, som ett men'skohjerta.

En annan plats hade ett ej mindre poetiskt intresse. Det låg på en hög backe, å ena sidan omkransad af reslig och vild furuskog, och å den andra med en behaglig utsigt öfver en vik af Ämmarn. Emellan tvenne höga tallar var här, liksom vid förra stället, ett säte anbragt, ej större än för en enda person.

I fonden af taflan syntes Tjärstads kyrka och kyrkogård.

När jag är död, så skall du sitta här,
I qvällens stund med pannan stödd mot handen,
Och fästa blicken uppå andra stranden,
Och minnas mig, ty då — då är jag der.

Då du är död, så vill jag sitta här,
I qvällens stund med pannan stödd mot handen,
Och fästa blicken uppå stjernelanden,
Och minnas dig: ty då — då är du der.

Innan vi anlände till Schedevid, hade redan månen gått upp. Det var onekligen praktfullt att på afstånd se de bugtiga strändernas rika löfpartier, genombrutna af Septembermånens klara sken, och de stora olika skuggbildningar, som af dem kastades utåt den glänsande marken. Då båten vände sig i den smala vik, der vi skulle landa, var det oss nästan, som om vi inkommit midt i ett litet rike fullt af andar och under, af om hvarandra skinande och dunkla luftgestalter, rörande sig i månens magiska trollglans.

Många dunkla tankar fantasien tänker,
Då dess häpna öga blickar kring sig här;
Hvarje syn åt sångarn dröm och saga skänker,
Uppfyld hela lunden utaf under är.

Såsom fordomtima i Hesperiens dalar
Fantasin förtrollar skog och dal och lund;
Hör du, ibland träden huru kärlek talar,
Och hur kärlek suckar uti qvällens stund?

Under mörka eken der en hvitklädd flicka
Lockigt hufvud lutar nu mot älskarns barm,
— Nej det var blott månen: fram den syntes blicka
Mellan trädets böjda, löfbeklädda arm.

Uti vilda lunden en gestalt sig rörde,
Mötte ej en yngling der sin trogna mö?
— Nej en sky, som vinden fram på himlen förde,
Flög blott med sin skugga öfver mark och ö.

Hulda, sköna drömmar, fastän I bedrogen
Ofta nog mitt sinne med er prakt och glans,

I befolken lunden, gifven lif åt skogen,
Skänken ock åt verlden mången skön romans.

Här bland dessa lunder, här bland dessa kullar
Och vid denna vackra, löfbeprydda strand,
Här, då månen mellan lätta molnen rullar,
Här är diktens eget ljufva fosterland.

Under min korta resa inom Kinda härad hade jag ofta tillfälle att erfara hvad som egentligen utgör en skalds rikedom, ehuru jag, för min del, stod fattig vid känslan af hvad jag erfor.

Ifrån sångarns lyra rika toner sväfva,
Och allenast denna rikedom är hans,
Men då fröjd och tjusning genom själen bäfva,
Mera rik i verlden aldrig någon fans.

Hänryckt han blott längtar att till hjertat sluta
Allt hvad skönt, som finnes uppå jorden till;
Sångar'ns ande föddes endast för att njuta,
Jorden han för öfrigt — lemnar hvem som vill.

Sagoberätterskan.

Folken hafva haft sin barndom. Den äldsta historien var en barnkammarehistoria. Religionen var myther, andar, som arbetade; sedoläran var moralkakor och tänkespråk och historien sjelf var sagor. En mägtig man — var en Oden, en stark bjesse — en Thor, en vis — var en Mimer. Huru annorlunda äro det ej i våra dagar. Våra t. ex. landshöfdingar äro väl hvar och en för sig så god som en Odin, hvarje regementschef en Thor, hvarje statsråd en Mimer och en vanlig guvernant i våra dagar hade, för ett par tusen år sedan, säkerligen varit en vishetsgudinna. Det är bra synd att tiderna förändrat sig så, som de ha gjort.

Seklers erfarenhet kontrollerade ej då inbillningen, men nedtyngde den ej heller med sin förnumstighet.

Inbillningen var då ett gladt, godt och vackert barn, som lekte på Idavallen med de af gudarne förlorade taflorna.

De förlorade taflorna bestodo väl i den tidens hustaflor.

Öfverallt och så länge, som folket qvarstod inom samhällsskickets första utvecklings-stadium, beherskades det af underbara, dunkla, fantastiska föreställningar.

Vi beherskas af de allmänna opinionerna. Äro de kanske bättre?

I fjällen bodde höga magter, i hvarje buske bodde en gud. Vålnader och andar, spöken och troll, gastar och rån hade sitt finger med i allt.

Hvad är det, som nu bor der? Stormar och vindar, kråkor och skator, fattigdom och elände. Förtal och sqvaller hafva nu sitt finger med i allt.

Kristendomen var den mägtigt verkande, allt upplysande sol, för hvars ljus, i sammma mån det hann utveckla sitt lif, hela sin glans, de dunkla föreställningarna flygtade bort liksom skuggor.

Kristendomen började med att rena anden, och skall fullända det med att rena verlden.

Tidningspressen och det fria ordet ha i våra dagar, om icke ärft och öfvertagit kristendomens mission, likväl vidgat dess vyer och granskande fullföljt dess ursprungliga mål.

Naturvetenskapen jagar nu i den blinda trons spår.

Äfven från våra tiders ståndpunkt lyssna vi emellertid gerna till den gamla tidens, våra äldsta fäders historia, seder och lif; och framför allt anslås våra hjertan af deras sång och saga.

För de lärde ligger ett forn-historiskt studium i de gamles sägner; de granska dem såsom ett kummel, i förhoppning att finna en urna med de dödes ben.

Betraktade man dem emellertid från en mera lefvande synpunkt, äro de likväl ej endast döda monument, utan mausoléer, der den fosterländska poesien ännu vakar vid grifterna; vaggor i bildningens verld, med våra fäders barnsliga drömmar uti: fagra och sällsamma under, öfver hvilka guds ande i menniskoslägtets första och tidigaste föreställningar ännu sväfvar, i hela sin klara och rena oskuld, i hela sin medfödda, svärmiska ungdom.

Under en vandring kring den vackra Ämmarns ännu vackrare stränder, upptäckte jag, vid sluttningen af en utskjutande udde, en liten usel och förfallen koja.

Dess läge var intagande och täckt. Slokande björkar, hviskande aspar, stolta almar och sorgbundna alar bildade en vid och praktfull rundel, i hvars midt den bofälliga kojan låg. På ena sidan öppnade träden en utsigt nedåt stranden, der blåa, glittrande vågor lekte. Till höger om stugan var en liten trädgårdstäppa anlagd och der stoltserade ett par fruktträd, med en hel rikedom af guldgula äpplen i sina nästan furstliga kronor.

På en bänk vid stugdörren satt en gammal gumma, och bredvid henne stod ett litet guldlockigt barn. Deras klädsel vittnade om armod, men om ett armod, som mildrades af renlighet och ordning.

I den gamlas ansigte uttryckte sig fromhet och godhet, i barnets oskuld, älskvärdhet och nyfikenhet.

Den gamla talade och syntes sjelf vara lifvad af hvad hon berättade. Ibland log ansigtet, ibland mörknade det, och allt som det skiftade i olika uttryck, förändrades hennes röst eller omvexlade hennes åtbörder.

Jag stannade mellan träden och betraktade en stund den intagande, vackra gruppen.

Då jag närmade mig, märkte jag att den gamla redan på afstånd förnam ljudet af mina steg.

Hon blickade likväl ej åt den sidan, hvarifrån jag kom, utan lyfte endast lyssnande upp hufvudet. Hon var blind. De blindas hörselorganer äro ofta så fina, att man skulle kunna tro dem om att se — med sina öron.

Gumman egde ett godt och vänligt utseende. Flickan var en näpen tio- à tolfåring.

Snart hade jag inledt ett samtal med den gamla. Hon berättade, att hon, ehuru en förmögen bonde upplåtit denna stuga åt henne, egentligen underhölls af socknens fattigförsörjning, på det sätt, att hon egde tillstånd att i tur vandra från hushåll till hushåll inom socknen; att flickan ej var hennes dotter, men att hon, då hon ännu ej var blind, vid en döende grannqvinnas bädd lofvat att som eget barn draga försorg om den lilla.

— Men hvad var det, som ni talade om, då jag kom; ni syntes båda två så intagna af ämnet.

— Sagor, svarade den gamla. Jag är nu blind, och kan ej mera göra någon nytta, fortsatte hon; men om aftnarne samlar jag barnen omkring mig på de ställen, der jag för tillfället uppehåller mig, och söker att roa dem så godt jag kan. Det vore, ser herrn, tungt för mig, om man med ovilja skulle se mig komma och gå, och jag bemödar mig om att mildra omdömet och göra mig vänligt sedd af dem, som så beskedligt försörja mig. Jag har lyckats deri bra nog, ty när jag nu kommer, så springa barnen glada och vänliga emot mig, och jag slipper dem ej förr än jag sätter mig ned vid spiselden och berättar en eller annan saga. För att vara upprigtig, får jag säga, att sagorna roa mig sjelf. Beröfvad synen, framställer sig genom dem ändå en vacker och lefvande verld för min själ. Det är icke heller utan, att jag med mina små, obetydliga sagor gör en viss nytta. När Anna — flickstumpan här — är snäll och beskedlig, berättar jag henne alltid en saga såsom belöning derför. Jag vet att många barn i socknen, som eljest just äro ena yrhättor, varit mycket flitigare och ordentligare bara derför att jag — under sådant vilkor — lofvat dem en saga.

Ju mera den gamla talade, desto mera tyckte jag om det godmodiga, i sitt armod och med sina år, öppna och redliga ansigtet.

Jag sade henne att jag var en vän af sagor och bad henne berätta några för mig.

Hon log hjertligt deråt; men syntes just ej vara benägen att ingå på min önskan.

Man torde ofta nog erfara att allmogen ej gerna berättar för herremän sina sagor; måhända frukta de att se sin barndoms enkla och kära sägner — sin själs penater — behandlas med missaktning eller med ett kallt och förnämt löje. Dessa sägner äro deras hjertans minnesblad från ungdomsåren, och äro dem derföre heliga.

Jag lyckades icke heller så lätt att öfvertala den gamla att öppna sitt hjerta för mig, men då jag bad henne anse mig såsom ett barn, samt lofvade att — precist som hennes sockenboar — bli mycket snällare och beskedligare än jag hitintills varit, endast hon berättade mig några sagor, besegrade jag hennes motvilja.

Läsaren torde benäget ursäkta, att jag här nedan in-

för sagorna i den ordning, som hon berättade dem för mig. Jag har sökt att så troget, som möjligt, återgifva dem med den gamlas eget enkla språk. Huruvida läsaren för öfrigt redan förut känner dem, kan jag ej så noga ha reda på.

Agnete lille Dei.

Det var en gång en dronning, som var ute på hafvet och seglade, då någon stannade hennes skepp och höll det fast. En hand stack upp ur vattnet, och en röst hördes, som förklarade att skeppet ingenstäns skulle komma, om icke dronningen utlofvade det, som hon bar under sitt bälte. Dronningen samtyckte dertill, menandes, att det var hennes nyckelknippa, hafstrollet begärde, den hon också strax kastade ned i vattnet. Men den kom upp på vattnet igen. — Dronningen kom till lands och hem till sitt rike. Då märkte hon, att hon skulle föda, och förstod nu meningen med hafsfruns ord. — Så led någon tid fram, och dronningen bar fram till verlden en prins, vacker som en dager. Dronningen kallade då tillsammans alla kloka i landet och frågade dem om råd, men de förklarade, att efter dronningen gjort ett sådant löfte, så kunde det icke mera hjelpas, utan när den unge prinsen blef femton år, skulle han hastigt komma bort. — När prinsen hade fylt sitt femtonde år, förde honom hans föräldrar ned till sjön, då strax ett väder kom susandes, som förde bort prinsen ifrån deras ögon. Han fördes då genom hafvet ned till hafsbotten, i hafsfruens gårdar. Der tyckte han var såsom annorstädes på land, skogar och hus. Hafsfrun tog emot honom, och sade: Det var bra du kom, jag har väntat på dig i femton år; nu skall du måka mitt stall, som icke har varit måkadt, sedan jag stod brud, och det är nu femton år sedan det. — Prinsen geck ut och begynte att måka, men ju mera han måkade, ju fullare blef stallet. — När han då länge arbetat förgäfves och var trötter, satte han sig ned att gråta, då en flicka kom fram till honom, som tröstade honom: om du lofvar att vara mig trogen och huld, så skall jag hjelpa dig. — Han lofvade henne sin tro, och sade, att han aldrig skulle svika henne, om hon ville hjelpa honom. — Då bad

hon honom att han skulle dricka af en flaska, som hon räckte honom och sedan säga: måke hvem som måke vill, men jag måkar intet, och så lägga sig att sofva. Han gjorde, som hon sagt, och när han om morgonen vaknade, var hela stallet rent. Geck sedan in till hafsfrun och sade, att han gjort, som hon befalte, men då svarade hon, det har du inte gjort, utan då har Agnete lille Dei varit framme igen. — Befalte honom sedan: nu skall du gå ut och hugga min skog; der har icke varit hugget på femton år. Gossen geck ut och begynte hugga, men ju mera han högg, ju mera växte skogen till. Slutligen lade han ifrån sig yxan och satte sig ned på en trädrot att gråta. Då kom Agnete lille Dei fram och talte honom till, som förra gången. Hon gaf honom en flaska att dricka ur och bad honom säga: hugge hvem som hugge vill, men jag förmår inte mer, och sedan lägga sig att sofva. Han gjorde så, och när han vaknade var hela skogen huggen. Han geck då hem till hafsfrun och berättade henne det. I början svarade hon: det har du inte gjort, utan Agnete lille Dei har väl varit framme igen, men slutligen trodde hon honom. — Tredje gången befalde hon honom, att han skulle taga fast hennes häst, och sade: den har intet varit sadlad på femton år. Gossen försökte att uträtta hennes befallning, men kunde omöjligen taga hästen fast, så yster var den och föreföll gossen slutligen liksom en eldqvast. Han satte sig då att gråta, och flickan kom fram och talte som förra gångerna med honom, och bad homom dricka ur flaskan och lägga sig. Han gjorde så och sade, som förra gångerna. När han vaknade, stod hästen bunden bredvid honom. Flickan sade tillika åt honom: när du nu kommer tillbaka, tänker trollpackan belöna dig för dina tjenster, och förskapar mig och sin egen dotter i tvenne dufvor och låter dig välja, men se dig då väl före. Den, som ruskar på sig och pillar vingen, det är jag. Så skedde. När han kom hem med hästen, sade trollpackan nu skall jag löna dig för det du tjent mig så troget. — Derefter förde hon in honom i en kammare, der sutto tvenne hvita dufvor; af dem skulle han få välja hvilkendera han ville. Den ena satt så styfver och krämade sig, men den andra ruskade sig och pillade sig på vingarne, men kom ingenstäns, ty så snart kärngen såg på henne, måste hon sitta still. Han ville då välja den, som pillade sig på

vingarne, men det feck han inte, ty kärngen ville att han skulle taga hennes dotter, och sade, nu har Agnete lille Dei varit framme igen. När Agnete lille Dei sedan råkte honom, sade hon: Nu sofver trollpackan i aderton dygn, och allting sofver med henne, utom vi två, som äro kristne; och då ropar hon under sömnen på mig, men jag skall väl veta råd, och nu skola vi fly. Sedan skar hon sig i fingern och lät en bloddroppe drypa vid sängstället, en på tryskeln och en på farstugbron. — Så gåfvo de sig ut på vägen och gingo. När de gått några dagar, ropade kärngen: hvar är du? — Då den ena bloddroppen svarade: vid sängstolpen. — Detta hörde flickan och berättade det för gossen. — När det varat några dagar, vände kärngen på sig och frågade, hvar är du? då svarade den andra bloddropppen: på tryskeln. — Flickan berättade det för gossen. Tredje gången vände trollpackan på sig och frågade, hvar är du? på farstugbron, svarade bloddroppen. Flickan sade nu åt gossen: nu måste vi skynda oss, ty den tredje bloddroppen svarar. Då gingo de ett stycke väg, och flickan frågade gossen, hör du någon ting? — Det brusar och susar i skogen. Då sade flickan: nu kommer hafsfruns tjenare, som legat på ugnen i femtio år. Och förskapte så sig och gossen i en grind och en grindstolpe. Tjenaren förföljde dem, men när han kom till grinden och ingen ting såg, vände han om hem och berättade huru hans ärende aflupit. Men när trollpackan hörde talas om grinden och grindstolpen, sade hon, det var di, du sökte; dem skulle du tagit fast. — Nu ska jag skicka ut dej, sade hon till en annan tjenare, du har legat på ugnen i hundrade år, du måtte väl taga rätt på dem. — Flickan frågade gossen, som förra gången, och han svarade på samma sätt. Flickan förskapte då åter sig och sin följeslagare, och tjenaren vände om med oförrättade ärenden. Hafsfrun geck nu ut sjelf. Flickan frågade gossen, om han hörde något? och han svarade, att han hörde liksom ett stort oväder. Då kommer hafsfrun sjelf, sade flickan, och då är icke godt att töfva. Förskapte då flickan sig och gossen i en ankbonde och en anka, och summo ut i en närbelägen sjö. Hafsfrun kom och sökte locka dem till lands, men de aktade sig. Då lade sig trollpackan ned att dricka ur sjön, och hade mest druckit ur hela sjön, då flickan bad henne vända sig om och se hvilken skön jungfru stod bakom henne. Hon såg sig

om, och i detsamma rann solen upp, då trollpackan sprack, och de båda barnen förlossades.

De gingo nu upp och återtogo sin rätta skapnad. Flickan bad gossen, att han icke skulle gå upp någonstäns under vägen, emedan de då skulle gifva honom att dricka ur glömskans glas, och han glömma henne. De gingo sedan och kommo under vägen till en kungsgård. Gossen var nu så törstig, att han icke kunde afhålla sig ifrån att gå derupp. När han kom in, gafs honom dricka ur glömskans glas, och han glömde bort sin vän. Bredvid bodde en skräddare, der prinsessan geck in och begärde att få bo der, hvilket tillstaddes henne. Der hade hon en kalf, som hon fostrade upp, hvilken var mycket stark. — Prinsen blef qvar på kungsgården och var emellan honom och konungsdottern stor vänskap; led så en tid fram, och han skulle då gifta sig med henne. Under vägen tröttnade hästarne för brudvagnen upp i en backe vid skräddarens hem. Då sade hofherrarne, när hästarne icke förmådde draga vagnen uppför backen, vi veta ingen råd; men här inne bor en skräddare, som har en svåra stark kalf, kan han inte draga vagnen, är väl allt försök fåfängt. Kungen begärde då att få låna kalfven, men Agnete lille Dei ville det icke tillåta, med mindre hon feck vara med vid bröllopet och sitta bredvid brudgummen. Detta måste lofvas henne, och hon lemnade dem kalfven. Vid bordet hade hon med sig en liten ankbonde och en anka. Dessa släppte hon på bordet. Ankbonden flög ifrån ankan, som qvittrade efter honom och flaxade med vingarne. Agnete lille Dei suckade och sade: Hå, hå! du gör med din make du, som misse lille mej gjorde med Agnete lille Dei. — Då såg prinsen upp och kände igen henne, blef då rörd i sitt hjerta af tacksamhet och kärlek, förtäljde då alla sina händelser och sade, att han ingen annan i verlden ville ega än henne. Konungen och dronningen förstodo då, att han var deras son; och han firade med glädje och stått sitt bröllopp med Agnete lille Dei, och de lefde med vänskap och frid tillsammans i alla sina dagar.

Helena.

En fattig torpare hade en hustru, som var hafvande. En afton sent kom åkande till dem ett grant fruntimmer, som begärde att få låna hus. Torparen afslog det, efter hans hustru var sjuk, sägande: här äro många andra ställen i grannhället, der ni kan taga nattherberge. Men hon fortfor att enständigt derom bedja, och menade att hennes hjelp väl kunde behöfvas om natten. Torparen samtyckte ändtligen. När det led en stund på natten, födde hustrun ett litet pigebarn fram till verlden. Det främmande fruntimret begärde att få köpa barnet och utlofvade att gifva det fattiga folket derför så mycket silfver och guld, att de i sin tid kunde "jänka sig". Nej, det må bli af hvad gud vill, svarade torparen, men jag säljer icke mitt barn. — Men hon förestälde dem deras fattigdom och svåra belägenhet och lofvade att i tio år gifva dem silfver och guld, och att en gång hvarje år resa till dem med flickan; då ändtligen bevektes torparen och afstod flickan.

Fruntimret, som, dem ovetande, var ett troll, reste bort med flickan, som hon uppfostrade och kallade Helena. En gång hvart år kommo de hem, då trollpackan medförde penningar åt torparen och hans hustru. Sista gången, de voro hemma, när de tio åren voro förflutna, sade trollet till flickan: "nu får du aldrig mer komma hem och kom ihåg, att det nu är sista gången".

När de sedan kommo hem, sade trollet: "nu reser jag bort, och nu är du så stor, att du kan akta mina nycklar". Gaf henne så nycklarne i händer, men förmanade henne, att hon inte skulle gå in i trollets kammare, icke taga på sig hennes klädning, ej heller se sig i spegeln eller taga på en grön lucka. Men när trollkärngen var bortfaren, glömde flickan hennes varning och gjorde allt, hvad henne var förbjudet. När flickan hade tagit på luckan, fick hon en grön fläck i handen, hvaröfver hon blef mycket ledsen och svepte en näsduk om handen. När trollet kom hem, frågade hon hvad flickan fått i handen, då denna svarade, att hon skurit sig. Trollet ville väl se efter, men flickan undvek det; dock försökte trollpackan omsider, med hotelser att annars kläda af henne naken och köra henne ut i skogen, att tvinga henne att bekänna sanningen; men då hon icke dertill kunde för-

mås, klädde trollet af henne helt naken och körde henne ut i skogen. — Trollpackan ångrade sig likväl sedan, ropade flickan tillbakars och klädde på henne igen. Fästade då ett band af guld om hvardera armen och ett om lifvet, och lät henne sedan vandra sin väg.

När flickan då kom ut, kom det en hop hundar omkring henne; för att fria sig ifrån dem, steg hon upp i ett träd. En prins i landet, som var ute på jagt, märkte att hundarne stannade omkring trädet och skickade en tjenare att se efter hvad det var, som hundarne så ifrigt förföljde. Denne geck dit, och blef varse flickan i trädet; hon frågade hvarföre han var der, hvilket han sade, då hon tog af sig det ena armbandet och gaf honom, på det han icke skulle säga för någon att han sett henne, hvilket han också lofvade; och då han kom tillbaka och prinsen sporde honom derefter, svarade han, att der ingenting var. Prinsen sände då en annan tjenare, som skulle taga dän hundarne. När denne kom dit, tog flickan af sig det andra bandet och gaf honom, för det han ingen skulle säga, att han sett henne. Då han kom tillbakars utan hundarne, sände prinsen den tredje tjenaren till trädet att försöka, om han icke skulle kunna taga med sig hundarne. Prinsessan gaf honom det sista guldbandet, hon hade qvar, och när denne äfven kom tillbaka med oförrättade ärender, geck prinsen ändtligen sjelf åstad till trädet, och då han feck se henne, frågade han, hvi hon så sutte der uppe? Men hon ville icke svara honom derom. Prinsen fattade behag för henne och tog henne ned ur trädet samt förde henne med sig hem i sitt rum, der han en lång tid gömde henne och ville icke låta veta att hon var der. Men slutligen geck han inför konungen och drottningen och begärde af dem en ting, som han älskade. Detta beviljade konungen honom. Då berättade han sin händelse i skogen och begärde att få taga flickan till sin gemål. — Han erhöll deras tillstånd och gifte sig med sin skogsbrud.

När de ett år varit gifte, födde den unga prinsessan en son. Om natten, när folket vakade öfver gossen, kom trollet, som kallades *fröken Gröning*, in och sade till prinsessan: "om du nu inte bekänner, att du var inne i min kammare o. s. v., så tager jag bort ditt barn och lägger ett alvedsträd i dess ställe." Men hon ville icke bekänna, då tog trollet bort

barnet, och lade ett alvedsträd i vaggan. Om morgonen när de andra vaknade och sågo alvedsträdet, gingo de upp till konungen och dronningen och berättade dem det. Konungen dömde då, att hon skulle dödas, men prinsen tiggde nåd för henne. Andra gången blef prinsessan hafvande och födde likaledes en son. Trollpackan kom då, liksom förra gången, och sökte förmå henne att bekänna; men då hon icke ville det, tog hon bort barnet och lade en hundvalp i vaggan. Om morgonen, när folket vaknade, berättade de det för konungen och dronningen. Prinsessan blef dömd till döden, men nu likaledes på prinsen förbön benådad. Tredje gången blef prinsessan hafvande, och då hände på samma sätt, men då kunde ingen nåd utverkas, oaktadt allt folket geck till konungen med förbön för henne, utan fördes hon då in i en rökstufva att rökas till döds. Hennes piga ville då icke heller lefva längre, utan följde henne, men tog med sig ett vattenkrus och en visp. Gjorde också en öppning i taket, derigenom röken geck ut. När det hade lidit en stund på natten kom trollpackan och hade då med sig prinsessans trenne söner, dem hon visade prinsessan och förmante henne till bekännelse. Men pigan skyndade sig och stänkte vatten öfver barnen, anropande Jesu namn, då trollet icke längre egde magt öfver barnen, utan måste släppa dem. Om morgonen när folket kom ner i rökstufvan, funno de alla tre vid lif och barnen jemte dem, hvilket de förkunnade vid hofvet, då prinsessan blef tagen till nåder igen. Men trollet öppnade en lucka på golfvet och störtade sig neder i en afgrund derunder.

Gossen och jätten.

En torpargosse, som vallade getter, kom på ett rofland, som tillhörde en jätte, och tog der upp den ena rofvan efter den andra, hvilket jätten blef varse och förtörnades deröfver och hotade gossen, att han dagen derefter skulle näpsa honom. Gossen geck hem, och bad sin mor ysta sig en stor ost, men icke krama vasslen derur. Hustrun gjorde så; gossen tog osten och rullade den i sanden, att den såg ut som en sten. Geck sedan till roflandet, och då jätten kom fram

och ville slåss med honom, föreslog han att de först skulle pröfva sin styrka och krama vassle ur stenar. Gossen tog då upp osten, som han hade lagt i roflandet, och jätten tog likaledes en sten. Gossen kramade osten, så att vasslen rann om den, men för jätten ville det icke lyckas. Denne drog då misstankar på gossen, och frågade honom, om han kunde visa samma prof med andra stenar. Gossen mente, att det hade ingen nöd, kastade sedan ifrån sig osten i roflandet och geck der och letade till dess han åter hittade den, tog då upp den andra gången och kramade vasslen derur. Jätten tyckte då, att gossen var mycket stark, och bad honom till sig på gästabud nästa onsdag och sade, att de då ytterligare skulle försöka hvarandra. Gossen gick åstad, men försedde sig förut med en skinnskräppa, som han hängde öfver bröstet, och kastade en kappa öfver sig. Jätten och gossen satte sig ned vid bordet att äta; den senare samlade maten i skinnskräppan, och jätten, som trodde att han åt, förundrade sig storligen öfver hans glupskhet, och frågade huru han kunde förtära så mycket. Gossen berättade då, att han med sin knif skar upp magen, när han hade ätit nog. Jätten tyckte detta vara ett kosteligt påfund, och tog en knif och skar upp sin egen mage; men detta lyckades icke bättre än att jätten dog, och gossen blef arftagare till all hans egendom.

Drängen och prinsessan.

Två bröder bodde tillsammans i en backstufva. Den ene var mycket dum, men den andre förståndig. Den senare talte till sin broder: jag skall sätta vin på ett ställe, och det skall du se efter; när det förvänder sig i blod, då är jag i stor nöd; då skall du söka upp mig och bestryka mig dermed. Gick sedan ut på vandring, och vandrade någon tid; kom så till ett berg, der var en port och ett lejon och en hund stodo på hvar sin sida om porten. In i berget voro rum och der bodde tvenne troll, en gubbe och en gumma; när mannen kom in sade gubben, som var blind: här luktar kristi blod, och begärde den främmandes hand, viljandes känna om den var varm. — I berget var också en bergtagen piga, hvilken fann råd och tog

ett jernspett ur elden och gaf den främmande, som räckte det åt gubben. Gumman kramade spettet samman. Gumman och den bergtagna pigan hade länge önskat att blifva gubben qvitt, men icke vågat bära händer på honom; men tyckte nu tiden var inne och bådo den främmande om hjelp, och slogo gubben ihjäl. Sedan detta var verkställdt, dräpte drängen och pigan gumman; och togo då alla skatterne i berget af guld och silfver, så mycket de förmådde bära. Släppte också lejonet och hunden lösa. Lejonet geck åt skogen, men hunden följde drängen. Drängen geck förbi en sjö; der hade kongen och dronningen nyss förut varit ute och seglat, och dervid ett äfventyr händt dem. Ett väder uppkom på sjön, att de voro i fara om lifvet. Då de voro bekymrade om sin räddning, hörde de en röst ur sjön, som begärte det, som först mötte dem, när de stego i land, hvilket de lofvade; då saktade sig vädret och de kommo i land.

När de då stego ur fartyget, kommer dem till mötes deras dotter, hvaröfver de blefvo högeligen bekymrade. När ett år var förlidet, skulle prinsessan, efter öfverenskommelse, öfverlemnas till sjöråret, som emottog henne vid stranden. Sjöråret satte sig på vattnet och hade prinsessan i famnen och seglade med henne; men prinsessan bad att hon skulle få lefva några timmar, hvilket sjöråret beviljade. Under det de sutto på vattnet kommer drängen, såsom nämndes, på sin vandring ned till sjön. I detsamma uppstod i sjödjupet ett buller och gny, och sjöråret måste gifva sig nedåt, för att stilla det. Då blir prinsessan mannen varse och beder honom, att han ville hjelpa henne, utlofvandes att hon ingen annan skulle tillhöra än honom, om han förmådde rädda henne. Mannen lofvade göra sitt bästa, och bad sjöråret, som åter kom upp på vattnet, att prinsessan en liten stund skulle få lof gå upp i landet, men sjöråret ville icke dertill samtycka, sägandes: jag törs icke gå med för din stora hund. — Mannen sade sig vilja binda densamma, och dessutom sjelf gå afsides. — Sjöråret steg då i land med prinsessan, och drängen geck ett stycke ifrån med sin hund. När som de då voro komne i land och der spatserade, släpper drängen sin hund, som rusade mot sjöråret och ref henne ihjel. — Nu var prinsessan räddad och gladdes deröfver högeligen, ville också föra sin befriare med sig hem, men denne ville det icke; utan utsatte en viss tid, då han skulle

återkomma, och då de skulle hålla bröllop. Drängen gick emellertid hem till sin broder och hade då med sig de skatter, han tagit ur berget. Brodren bad honom nu blifva hemma och icke på nytt utsätta sig för olyckor, men han sade sig än en gång ärna försöka sin lycka uti verlden. Begynte så en ny vandring och kom till ett stort berg och gick der in. Trollpackan blef så förskräckt öfver drängens hund, att hon klef upp i skorstenen och tordes icke stiga ned, fastän drängen dertill sökte öfvertala henne, förrän han bundit sin hund. Men han sade sig icke något hafva att binda honom med. Gumman visade honom då till sängen, der ett skak låg, hvilket drängen tog och bandt dermed hunden; då gumman strax steg ned och slog drängen till döds. Drängen föll ned bredvid hunden, och trollpackan tordes derföre icke draga honom undan. Medan han så låg, såg den andra brodern på vinet; då var det förvandladt i blod. Gaf sig derföre ut att söka efter brodern och kom in i samma berg, och fann der drängen liggande liflös. Tog derföre upp flaskan och beströk honom med vinet, då drängen strax kom till lifs igen. Bröderne släppte nu hunden lös, som strax rusade på gumman och ref henne ihjel. Sedan togo de allt, hvad i berget fans, och den enfaldige brodern drog hem till torpet; men den andre drängen vandrade emellertid till kongsgården; och innan han hann ända fram, gick han upp på ett ställe, der han feck den oförmodade tidningen att prinsessan samma dag stod brud. Drängen bandt en påse om halsen på sin hund och sände denne åt kongsgården. När hunden kom till slottet geck han in i brudsalen. Då bruden såg hunden, kände hon igen honom, och befalte, att af all maten skulle läggas i hundens påse. Bad också en tjenare följa hunden och gifva akt på honom. När hunden kom till drängen, och tjenaren feck se honom, tog denne honom med sig upp till slottet. Prinsessan kände strax igen honom och öfvergaf sin brudgumme. Drängen firade samma afton med henne sitt bröllop.

Lille Olle.

En fattig gumma hade sju söner, och nära intill bodde en trollpacka, som hade sju döttrar. Torpargummans sju sö-

ner friade till trollets döttrar, och skulle ligga i trollets hus om natten. Trollkärngen bandt om aftonen mössor på pojkarne, men kläden om döttrarnas hufvuden. När de hade legat en stund, sade en af gossarne, Olle vid namn, till de andra, att de skulle ömsa hufvudbonad med flickorna, och sätta sina mössor på dem. De gjorde så. Och när det led på natten, kom trollkärngen med sin piga, *Bjeta*, in. Gumman tog en yx, som de förde med sig och högg hufvudet af sina döttrar. — När gumman var utgången, så geck Olle upp med sina bröder, och sedan de tagit allt det som fans i kammaren med sig, gingo de hem. — Om aftonen derpå frågade trollkärngen pigan: har du gett mina oxar i qväll, Bjeta? — Sju skäppor korn, nu som förr, svarade pigan. Detta låg Olle utanför och hörde; passade sedan på om natten, tog oxarne och körde hem. — Gumman saknade om morgonen sina oxar och sade till pigan, nu har väl Olle varit framme igen; frågade henne derjemte:

Hvar är min ring,
me' jag löper omkring

och får rätt på Olle igen? Hon hade en ring, som egde trollkraft, och när hon satte den på sig, kunde hon uträtta hvad hon ville. Men när gumman kom ut, var gossen hunnen hem till torpet, och gumman kunde icke få fatt på honom, men ropade åt honom, kommer du igen mer, Olle? — Tror väl, mor, svarade gossen. Så snart Olle var kommen till förstugtröskeln hade trollet ingen magt mer öfver honom. — Andra qvällen derefter geck gossen åter till trollpackan och hörde utanför, huru hon frågade pigan: har du gifvit mina dufvor, i qväll, Bjeta? — Pigan svarade: sju skäppor korn, nu så väl som förr. — Om natten tog Olle de båda dufvorna och geck hem. Om morgonen när kärngen saknade sina dufvor, sade hon som förra gången:

Hvar är min ring,
me' jag löper omkring,

och får rätt på den förhärdade Olle igen? — Geck efter honom, men han var redan hemkommen. Kommer du igen mer, Olle? — Tror väl, mor, svarade gossen. — Olle skulle nu stjäla lakanen undan gumman och Bjeta, men det lyckades intet bättre, än Olle blef gripen och lagd på gödstiga till att gödas. När kärngen tyckte han legat länge nog derinne, skickade hon Bjeta ut för att tillse, om han var fullgödd. Gossen räckte ut

en finger, och Bjeta skar deri med knifven och tyckte han var försvarlig. Berättade detta för gumman. Nu tillställde denna gästabud, och gick ut för att bjuda gäster. Emellertid skulle Bjeta steka Olle i ugnen till en kostelig läckerbit åt trollen. — När Bjeta då skulle skjuta in Olle i ugnen, begärde hon, att han skulle lägga sig på gredslen, men han låtsade som han icke förstod, huru han skulle bära sig åt. Jag skall lära dig jag, sade Bjeta, och satte sig på gredslen, och Olle var behändig och skuffade henne in i ugnen, satte täppan för och stekte henne. Olle tog sedan ut henne ur ugnen och satte henne på ett fat på en hylla. Geck sedan ut efter en huggkubb; den klädde han på och lade i sängen och höljde täcket öfver. Vandrade sedan sin väg, men kunde för sin fetma icke springa särdeles fort. När kärngen kom hem och såg Bjeta i sängen, sade hon: stackars du, Bjeta, du må väl vara trött, som gått hela dagen med detta sölet; men märkte snart, att Olle purrat henne och sade:

Hvar är min ring,
me' jag löper omkring,

och får rätt på den förhärdade Olle igen? — Men då var Olle redan hemkommen, och ropade till kärngen, nu kommer jag aldrig till dig mer!

Trollet och björn.

På en bondgård spökade mycket, så att husfolket icke kunde vara hemma om nätterna, utan måste låna hus borta. En gång kom en krigsman dit, som begärde nattherberge, men folket svarade honom, att de lände hus sjelfva, emedan ett troll grasserade der. Men soldaten mente, det hade ingen nöd, allenast han finge sig ett ljus och bränvin. Krigsmannen hade med sig en björn. När det lidit en stund på natten, kom ett troll in, som tände upp eld och satte sig framför spisen, att steka grodor. Frågade så björn: Kisse, vill du ha klåsse? — Om du steker dem bra, sade krigsman. Trollet tog då en het groda och kastade björnen på nosen, som deröfver blef ond och slog till trollet, att det for ut i farstun. — Andra gången kom trollet in och satt sig som förut att steka sina grodor, och frågade björnen: Kisse, vill du ha klåsse? — Solda-

ten svarade: den förra var inte så varm, som han ville; om du steker henne bättre, så tar han den. — Trollet stekte då en groda mycket hetare än den förra och slog björnen dermed på nosen. — Björnen blef då mycket värre än förra gången, och slog till trollet, att det återigen for ut i farstun. — Nu törs jag inte in mer, sade trollet. — Jo, kom du in, sade krigsman, du hade väl inte värmt henne rigtigt förra gångerna. Trollet satte sig åter att steka och frågade: Kisse, vill du ha klåsse? — Om den är bra varm, sade soldaten. Trollet tog då en glödhet groda och kastade björnen på nosen; björnen blef nu så ond, att han klöste trollet och kastade ut det på gården — Om morgonen stack trollet in hufvudet genom dörren, och frågade: har du flera sådana der? — Han är sjelf den sjunde, svarade krigsman, hvardera värre än den andre. — Farväl med dig då, morfar, sade trollet, då blir jag här inte längre. — Och ifrån den dagen hördes trollet icke mera till.

1846.

Attarpska målet.

Under sommarens lopp 1846 besökte jag Jönköping. Närapnog uteslutande talade man då om det såkallade Attarpska målet. Jag beslöt att företaga en utfärd till tingsstället, der målet just då förehades.

Genom en vacker trakt, omvexlande med löf- och barrbeväxta höjder, samt grönskande fält och åkrar, kröker sig vägen från Jönköping till Ingaryds tingsställe. Framför gården utbreder sig odlad slättmark och på frånsidan höjer sig en skuggifvande backsträcka. Byggnaden var närmast omgifven af en med löf- och frukt-träd försedd inhägnad. Då vi anlände, stodo redan på gården flere bättre vagnar, hvilka fört till stället en mängd enskilde personer, som intresserade sig för det så ryktbart vordna målet, hvilket nu skulle handläggas af domaren. Målet uppropades äfven snart. Icke utan hållning, allvar och värdighet presenterade sig domaren i högsätet midt

för bordet. På sidobänkarne satt nämnden, fundersam, som alltid. En omständighet, vittnande om att publiciteten redan vid denna tid bemöttes med tillmötesgående uppmärksamhet, var att domaren låtit till höger om sig utsätta, nära nämndemansbänken, ett mindre bord, vid hvilket domaren beredt tillträdeskomna publicister plats.

Tvenne sådana syntes äfven der, nemligen referenten i Aftonbladet, densamme, som i så ypperliga dialogiserade skildringar följt målet från dess början, samt af författaren till dessa rader. Måhända bör jag nämna att domaren jemväl till venster om sig och ytterst på nämndemansbänken upplåtit plats åt en artist, som, under målets fortgång, allt emellanåt med raska drag antecknade i ett album de intryck sceneriet gjorde på honom.

På en bänk, utmed långsidan af rummet, hade flere resande slagit sig ned, och här och der stodo enskilda grupper.

Menniskans handlingssätt eger sina finaste och djupaste nervrötter i hennes begär och lidelser, hvilka arbeta, somliga åt det goda, andra åt det onda, och i sina följder bestämma hennes lefnad. Liksom matematiken börjar med en odelbar punkt — sålunda med en ren, guddomlig idé — ha äfven menniskan och alla hennes åtgöranden en sådan utgångspunkt. Men det yttre återspeglas alltid i vårt inre. Och ehuru såväl det ena, som det andra, endast för den djupaste menniskokännedom öppnar sina hemligheter och blottar alla sina för hvardagsblicken dolda verkningar, känner något hvar vid särskilda tillfällen ett bjudande behof af att söka sätta sig in i olika skaplynnen, för att i studerandet af begärens, hjertats eller förnuftets driffjädrar leta sig till motiven — för inträffande, öfverraskande handlingar.

Det var också icke begäret att *höra* undersökningen, utan att *se* de anklagade, som föranledt mig att infinna mig på stället.

Fru Ekvall infördes, understödd af en fångvaktmästare. Hennes gång var staplande, rädd och svag, och då ledaren släppte hennes hand, utsträckte hon den framför sig, darrande, nästan trefvande, liksom en mörkrädd eller en nyss från en svår sjukdom uppstigen, kraftlös patient. Jag såg i henne en för ett förskräckligt brott anklagad och allmänt misstänkt svag qvinna, utan något juridiskt stöd, utan någon upprätt-

hållande kraft, utan något ledande, ordnande biträde — och jag beklagade henne. Ingen kan ännu afgöra, huruvida misstanken mot henne är befogad eller obefogad; och dock hvilar misstanken redan hardt nära som en dom öfver hennes hufvud. Man säger, att alla äro jemnlika inför lagen — det är icke sanning! Tänk dig å ena sidan en skicklig och utmärkt jurist, i styrkan af sin erfarenhet och invigd i författningarnas hårklyfveri samt, å den andra, en svag och arm, af sin olyckliga ställning redan inom sig söndersliten qvinna — båda anklagade t. ex. för ett brott, ett mord. Kan man anse dem *jemnlika?* Den ene förmår begagna sig af lagens alla hjelpmedel, den andra känner ingenting mera, än sitt brott eller sin oskuld. Den ene, van vid domstolarnes advokatoriska meningsbrytningar, lägger sina ord med genomtänkt och öfvervägd uppmärksamhet, då den andra, redan förskräckt vid rättens åsyn, stapplande förvillar sig i sin tankegång. Den förres sjelfkänsla och hållning, dialektiska fyndighet och förklaringssätt fängslar och öfvertygar, tills han slutligen beherskar de närvarandes omdöme och sinne; då deremot den senares förstämda sinnesbeskaffenhet och förvirrade, till och med motsägande svar, öka misstanken mot henne. Dömd, eller fördömd i opinionen, *kanske* till följd af sin svaghet, har hon mer än flerdubbla svårigheter att bekämpa, för att bevisa sin oskuld. Sådana våra domstolsundersökningar nu äro, hvarvid sådana olika förhållanden som dessa kunna ega rum, och oupphörligt äfven ega rum, ligger det någonting nästan rättslöst i dem. Vi betvifla icke, att man i vårt land, lika väl som i hvarje annat, aktar och ärar lag och rätt, men intill dess staten jemnar förhållandena, genom att tillerkänna den behöfvande erforderligt juridiskt biträde, hvarigenom lagen blifver till en verklig praktisk sanning för en och hvar, är den föreställning, att alla befinna sig likställda inför den, en falsk föreställning. Antager man möjligheten af att fru Ekvall är oskyldig eller — må hon vara brottslig — antag hvilken annan som helst, men försätt denne för öfrigt i samma belägenhet, hvari nu fru Ekvall befinner sig, och förhållandet är i sanning gräsligt och hemsk, gräsligt om en oskyldig någonsin undergått den offentliga, moraliska och fysiska tortyr, som hon undergår, hemskt om man kunde förmoda att samhället, genom en enda uraktlåtenhet, sjelf dertill vore orsaken.

Man framsatte en stol åt henne, och då hon satte sig ned, märkte hon sin svåger, magasinsförvaltaren Dalberg, som på åklagarens kallelse infunnit sig.

Hon lade vid hans åsyn sin ena hand på hjertat och gjorde en rörelse, liksom hon till honom skulle ha velat förklara: Jag är oskyldig! En konvulsivisk darrning skakade henne dervid, och hand och fingrar vibrerade häftigt och oroligt. Med en tröstande, och beklagande, men sorgsen och nedslagen blick besvarade herr Dalberg henne.

Förhöret började och framkallade flere slitande och smärtsamma ögonblick, hvarvid domaren visade både hofsamhet, allvar och lugn.

Fru Ekvalls ansigte, infogadt i en svart, nedtill sammanbunden sidenhatt, var något magert och blekt, ehuru på de ej synnerligt utstående kindknotorna en svag hektisk rodnad skimrade. Hennes ögon voro gråblå och temligen stora, och deröfver hvälfde sig på litet afstånd från hvarandra, mörka, ehuru ej starkt tecknade ögonbryn. Pannan var nästan rätt uppstående; håret var mörkt; munnen höll hon, för det mesta, något öppen, så att den temligen hvita tandraden syntes, och muskelbildningen mot hakan fick en anstrykning af slapphet, som ganska väl öfverenstämde med hennes belägenhet i öfrigt. Då hon stundom tillslöt läpparne, fick hon ett hvasst och skarpt utseende.

Innanför den svarta hatten hade hon en hvit negligé. För öfrigt bar hon en blommig svart crêpes chal och svart klädning.

I hennes ögon låg stundom mycken eld, nästan som om en blixt hastigt skymtat till och åter försvunnit. Då hon yttrade sig, vände de sig frågande fram och åter, men stillatigande hade hon dem oftast stirrande fästa på ena taklisten, hvilket gaf ansigtet ett nytt, eget uttryck, emedan det hvita af ögonen derigenom blef mer synligt, än det vanligtvis brukar vara. Spasmodiska ryckningar skakade ofta hennes leder, stundom åtföljda af utbrott af tårar. Ej sällan förde hon venstra handen rätt upp i jemnhöjd med ansigtet, hvarvid hon för det mesta hade pekfingret rätt uppstående och de öfriga knutna i handen. Dervid darrade alltid handen, och framförallt fingret så, att en sträng på ett instrument knappast kan vibrera lifligare. Flere trodde att denna darrning var

tillgjord, och det är visst möjligt; men jag tror det för min del icke, emedan en så snabb och hastig, så liflig och spänstig rörelse nödvändigt fordrar en i högsta grad nervretlig, hysterisk orsak. I högsta grad skakande var ett tillfälle, då hon — jag mins ej till följd af hvilken fråga — föranleddes att yttra sig, ungefärligen sålunda:

"Då Ekvall var häftig, oregerlig — hvem skulle jag väl förtro mina sorger — till mina slägtingar? Nej, nej! Skulle jag icke få vända mig till mina barn och utgjuta mina bekymmer för dem? Skulle jag ej få hafva förtroende till dem? Skulle jag bära allt, ensam och sluten inom mig? O, min gud! Om likväl dessa mina förtroenden i den aflägsnaste mån skulle ingifvit eller föranledt Sofi till sin grymma och onaturliga gerning, skall jag evigt — eller så länge jag lefver — förebrå mig det."

Dessa yttranden åtföljdes af en genomgående djup och lidelsefull, nästan våldsam spasmodisk skakning och ett utbrott af tårar, förenadt med ett gräsligt skratt.

På eftermiddagen var fru Ekvall något lugnare.

Alla, som sett henne förut och under tidigare förhör, instämde deri, att hon fallit af och sjunkit ihop mycket, sedan hon blef anklagad och fängslad.

I sina yngre år skall hon ha varit en glad, liflig, frisk, yr och vacker flicka, ehuruväl alltid något häftig. Ännu i denna stund hade hennes ansigte ej något motbjudande. Liflig och häftig var hon än.

Inför tingsbordet förekommo vittnesmål, som ifrågasatte Ekvalls oordentliga lefnadssätt på senare tider; i den ort, som han tillhörde, vet man ock att derom berätta åtskilligt, och man kan ej betvifla hans allt för stora svaghet för starka drycker, åtminstone inom hus.

Sofie Ekvall, som sjelf erkänt sig hafva förgiftat såväl sin far, som Maja Stina Forssberg, har ett envist och dystert, slutet och tjurskalligt utseende. De nedre ansigtspartierna äro särdeles utbildade. Någon finhet, ädelhet, mildhet eller godhet skönjes ej i hennes drag: råare uttryck och egenskaper herska der nästan uteslutande. Huden var mörk och oren. Den egde en anstrykning af ziguenarnes. Mellan de mörka ögonbrynen låg under hela förhöret en stor skrynkla eller valk, och hängde der, som ett moln, öfver ansigtets muskelspel.

Ögonlocken voro tunga, blicken sömnig, och ändock kastade hon ögonen emellanåt snabbt omkring.

I allmänhet syntes hon vara mycket bestämd och numera likgiltig för allt, utan att likväl sakna ett visst uttryck af spotskhet. Hennes yttranden voro vid flera tillfällen råa. "Det är ej värdt", sade hon en gång "att mamma sitter der och är skenhelig, utan bekänn bara."

Hennes utseende och hela uppträdande gjorde ett dystert intryck.

För öfrigt var hon ej illa växt. Tillräckligt fet. På hufvudet hade hon en svart, lång silkeshalsduk, och om hals och axlar en mörkbrun ylleschal, samt en hvit bomullsklädning, med blårandig rutning.

Magasinsförvaltaren Dalberg hemstälde till domaren, om ej något lindrigare fängelse skulle kunna beviljas fru Ekvall, än det, som hon nu innehade, ett slags fuktig jordkula, den svåraste, som häktet eger. Domaren hänvisade honom till läns-styrelsen, som likväl redan mottagit hans skrifvelse derom, utan att lemna den någon uppmärksamhet.

Herr Dalberg är en till växten mindre man samt har nästan grått hår och gråa polisonger. Hans ansigte uttrycker ärlighet och redbarhet. Hans sätt att yttra sig var anspråkslöst och enkelt, kort och redigt. Väl omfattade han sin svägerska med välvilja, men utan all svaghet, emellertid syntes han vara fullkomligt öfvertygad om hennes oskuld, samt att Sofie ännu ej talat fullt ut sanningen, utan harcelerade både rätten och allmänheten.

I sjelfva saken kom man ej längre, än hvad man känner af föregående förhör.

Från Östra Bergen.

Man nalkas Jönköping utföre tvenne höjder, liksom utför tvenne gigantiska terrasser eller schakter och vid hvardera förändrar sig utsigten och omgifningen. Endast — Dunka-hallar — aflägsna, i olika blåa schatteringar sammanlänkade höjder — bibehålla sig såsom en orubblig fondridå.

Från öfre schaktet ser man staden längst ned i dalsträckan emellan Wetterns klara vatten å ena, samt Lill- och Rock-sjön å andra sidan. Staden liknar härifrån ett platt schackspelsbräde vid foten af de mörka dimmorna i vestern, eller en miniaturstad med tumshöga hus, infogad mellan sjöarnes vattenband, och omflätad af gröna, löfviga ornament. Vid sluttningen af backen utbreder sig till höger Järas, till venster Ryhofs egor, täflande med hvarandra i praktfulla buskager af ek och björk, af alm och lind. Man anländer till det nedre schaktet. Längs till höger uppträder Rosenlund, som en hvit skepnad, och på afstånd kan man nästan tro sig se Aphrodite i snöhvitt linne, nyss uppkommen ur badet, med ena foten ännu i vattnet och med den andra mellan mörkgröna lunder. På denna sida vidgar sig Wettern liksom till ett haf, omöjligt att uppmätas af blicken, endast begränsadt af horisonten. Närmast är man omgifven af täcka löfpartier, klädda i ljuf och mild grönska. Men ju längre blicken aflägsnar sig i vester från denna punkt, öfvergå färgerna från ljust till mörkt, och försvinna slutligen i blått. Schatteringarna äro hänförande: taflan är en hel codex för penseln. Perspektivlärans alla lagar synas här omvexlande teckna sig för ögat. Det är ett haf — icke brusande, rörligt, vildt, stormande — ett haf af färger, gungande öfver fält och löfkronor, med hvita förankrade bygnader, och vågor, endast återgifna af snabba färgöfvergångar, och på hvars botten rikedom och välsignelse skördas.

Ytterst i söder reser sig en stor, mörk höjd, liksom ett afhugget åskmoln, upp: det är Taberg.

— Hvilken storartad och präktig tafla, yttrade jag, gripen af sceneriets anslående egenskap.

— Taberg är en tron på sitt vis, anmärkte min följeslagare.

— Huru?

— En tron — åtminstone för en tanke.

— Låt höra.

— Carl IX:s politik bestod i den satsen: en kung och ett folk, och ingen förvillande sjelfvisk magt dem emellan.

— Vidare.

— En man, vid namn Werner, inköpte Tabergs bruk omkring år 1600, med vilkor, att ej sälja det förr än han hembjudit det till kronan. Några år senare hembjöd han det

äfven åt konungen, som svarade: berget är ditt, sälj det åt hvem du behagar, som *vill* och *kan* skatta åt kronan, likväl icke åt någon — adelsman.

— Än sedan?

— Snillet tänker konungsliga tankar: detta var en. Tanken — ingen magt får täfla med konungamagten — ingen adel såsom princip — har från höjden af Taberg i århundraden sväfvat öfver våra dalar. Det är anmärkningsvärdt, tillade min reskamrat, att svenska historien nästan öfver allt visar, huru som aristokratien hos oss kämpat sig fram, uppifrån ofta nog angripen af konungamagten och nedifrån icke så sällan af folket. Förhållandet synes bevittna, att dess politiska betydelse egentligen ej varit — inhemsk.

En stunds tystnad inträffade.

— På höjden af Taberg, fortsatte anmärkaren, stod ännu i senare tider en gammal, hög och mörk fura. I dess stam inristade Gustaf II Adolf sitt namn vid ett besök der.

Furan stod i århundraden. Stormen sjöng sitt drapa i kronan öfver namnet, och folket trodde sig deri höra sagor förtäljas om Leipzig och Lützen. Då den siste Wasa-ättlingen af politikens stormvind nedstörtades från tronen, störtades äfven Wasa-furan af en storm i naturen. Wasa-familjen, så väl som furan, äro nu sjelfva endast — en saga.

Vi passerade i detsamma förbi Östra Kapellet, en liten tornbyggnad af trä, hvars enkla spira höjer sig upp i midten af stadens begrafningsplats.

Denna begrafningsplats kunde *blifva* vacker, men synes nu vårdslösad och vanhäfdad. Man skulle kunna tro, att de lefvande se i de döde blott personer, som de ärft, och icke dyra föregångare, som invigt jorden åt dem, helgat den genom sin död.

Frågan: att vara, är prosa, frågan: att icke vara, är poesi. För att vegetera i verlden — fordras icke mycket; för att uppfatta grafvens betydelse, fordras en blick äfven för himmelen.

Begrafningsplatserne äro icke blott för de döde, utan jemväl för de lefvande.

Tätt öster om kyrkogården syntes en af ett ruckligt staket omhägnad plats, bestående af en enda graf, utan något tecken öfver, och som inneslöt ej mindre än omkring 600 lik. Det var en choleragraf.

— Också jag, sade min reskamrat, hade tvenne cholera-anfall. Hvilken eller hvad har jag att tacka för att jag nu ej ligger der, i stället för att jag åker här?

— Läkarevetenskapen.

— Säg hellre slumpen.

Solen var nära nedgången, då vi nalkades staden. De fält och lundar, som närmast omgåfvo oss, belystes af aftonens glöd. Endast höjderna längst bort i bakgrunden, bortom hvilka solen just nu sänkte sig ned, stodo i sina egna skuggor.

— Se se!

— Hvad? sporde min reskamrat.

— Hvilken tafla, full af betydelse! Liksom ur vår egen framtid, strålar solen lik en mägtig försyn oss till mötes och upplyser, färglägger och lifvar det närmaste omkring oss, allt som det med oss rörer sig framåt, och dock är perspektivet, det kommande, inväft i mörker.

Man talar i allmänhet för mycket om solens uppgång och för litet om dess nedgång. Den senare har ej mindre betydelse än den förra. Morgonen är hoppets, fantasiens, ungdomens; aftonens är minnets, meditationernas, ålderdomens.

— Det är slutet af vår egen bana hvaröfver denna tronar.

— Bakom oss rullar en skugga, det är glömskans — den gångna tiden.

— Framför oss rullar äfven en skugga — det är vår framtid.

— Vi äro, såsom vi nu belysas, sjelfve den enda rörliga ljuspunkt emellan tvenne skuggor, den tillväxande bakom oss, och den aftagande framför oss.

— Då vi hinna målet — skola skuggorna rulla tillsamman öfver oss och begrafva oss i sitt mörker.

— På jorden? ja!

Hästarne hade ilat framåt. Vi körde nu in i staden. Det vackra sceneriet var slut.

En timme senare, då jag passerade hamnen, körde en grön Medewivagn med sufflett förbi, dragen af tvänne ljusbruna, eldiga hästar. Jag tittade in i vagnen. Till höger satt en fångknekt, i blå rock med blanka knappar; till venster om honom fru Ekvall, väl insvept i en mörk kappa, med en svart slöja tätt dragen för ansigtet. Hon kom från Ingaryd och tog af vägen upp åt häktet.

Jönköping.

Jönköping ligger på ett näs emellan Wettern samt de små sjöarne Lillsjön och Rocksjön. Platsen är låg och sumpig. I öster och vester är den infattad i en mörk ram af olika bergssträckor, som i söder sammanböjas i en rund båge af Taberg, länets högsta bergknut, af 837 fots, 6 tums, 7 liniers höjd öfver Wetterns yta. I norr utbreder sig denna vidsträckta vattenmassa, ett litet haf midt i landet, som, sedt från stadens hamn, slutar i ett blått fjerran. Man kan indela staden — om äfven på skämt — i trenne rader och tvenne mader. De tre raderna bestå af storsjö-raden, mellan-raden och Lillsjöraden. Maderna ligga emellan Rock- och Lillsjön, och äro egentligen bygda på igenlandad botten. Bland flere öfversvämningar, räknar man den 1831 för en af de större. Man såg då personer förvandla baktråg, dörrar, luckor o. s. v. till båtar — och med störar kafva sig fram till hvarandra. Bland annat berättar man ännu, huru en embetsman i hofrätten, med alla behöfliga handlingar fastbundna på ryggen, en vacker dag kom vandrarande upp till hofrätten — på styltor. Att pojkar badade på torget var ej något ovanligt. På senare tider har staden synbarligen gått framåt, och allt vittnar om ett ständigt fortskridande. Framförallt utmärker sig hamnanläggningen, såsom både prydlig och ganska vidlyftig. Den består af tvenne från stränderna utskjutande och ytterst mot hvarandra sammanböjda stenarmar, skyddande derinnanför liggande fartyg mot den oroliga och nyckfulla Wettern. Denna bassin, tilltagen i ganska stora proportioner, är förenad medelst en kanal med Lillsjön, den inre och kanske egentliga hamnen. Men utom denna hamn, på hvilken man arbetar ännu i dag, har ej bygnadskonsten här att yfvas öfver några arbeten, af utmärktare egenskap. Kyrkan är ej ovanlig. Hofrätten är en solid och god bygnad, bestruken med något slags mörk färg, i följd hvaraf man skulle kunna tro, att rättvisan här varit nog blygsam att vilja bo i skuggan. Landshöfdingehuset är ett tvåvånings trähus, måladt med gul färg, som från gatan eger tvenne uppgångar, den ena till landshöfdingevåningen, den andra till embetsrummen. Utanför uppgången till de senare stod förut med förgylda bokstäfver utsatt, hvart

vägen ledde, men nu är meddelandet borttaget — man förmodar af en korrekturläsare, emedan annonsen skulle varit mindre väl stafvad. Det vackraste enskilda huset är kamrer Sandvalls; i öfrigt och oberäknadt ett visserligen ej obetydligt antal andra bygnader, af god konstruktion och med fritt läge, är den egentliga staden mycket hopträngd och består till en stor del af gamla, väl två våningar höga, men smala, och, på något afstånd sedda, nästan Nürnbergare-arbeten liknande, byggnader; allra helst som dessa senare oftast skifta i allt för olika färger, n. b. då de ej, som fallet är här och der, helt och hållet sakna all verklig färgläggning. Raderna och maderna äro skilda af en icke illa stensatt kanalsträcka, som förenar Lill- och Rocksjöarne. Vattnet i denna kanal eller detta dike är stillastående och kan gerna icke vara helsosamt för de kringboende, allra helst så länge man underlåter erforderlig muddring. Den hufvudsakligaste och mest ordnade delen af Maderna utgöres egentligen af stadens kökträdgårdar, och skulle ej taga sig illa ut med sina små lusthus, om man blott ville bekosta dem vederbörlig färgstrykning.

Vid stadens östra inkörstull har helt nyligen en äreport blifvit nedtagen, som ej saknar sin märkvärdighet.

Anno — gud vet hvilket år — upprestes porten, emedan man med undersåtlig trohet, kärlek och vördnad ville välkomna sin dåvarande älskade, tillbedde, lofsjungne och store monark Gustaf IV Adolf. Förtjust öfver den upprigtiga gärd af undersåtlig tillgifvenhet, smickrad af det eller de tal, hvarmed vederbörande helsade honom i folkets namn, allra helst som man ej underlät att försäkra honom, det hans stora och fosterländska egenskaper lyckliggjorde dem alla, klappade helt visst hans kungahjerta varmt, lifvadt af hänförelse. Tiden gick. Den nyss af ett folk festligt firade var snart en irrande ensam främling i verlden, utan land, utan folk, utan maka, utan vänner, utan barn, en spillra af en tron — men triumfbågen qvarstod. Skulle så Carl XIII gästbesöka staden. Enthusiasmen sändes då — i en målares skepnad — af det tillgifna folket, för att med färg och borste öfverstryka Gustaf Adolfs namn och ditsätta den nye konungens. Folkets glada jubel helsade äfven honom välkommen. Men åren gingo och purpurn kring hans skuldra förbyttes till en svepning och gränserna för hans rike blefvo fyra bräder och dock — triumfpor-

ten stod qvar. Bestegs nu tronen af Carl XIV Johan. Äfven han besökte staden och den nya enthusiasmen — kom med en ny borste och ny färg, för att i sin ordning begrafva 13:de Carls namn under den 14:des. En timmes arbete — det behöfdes ej mera — och skylten var förändrad för den allmännua enthusiasmen, som — vid kungens ankomst — åter jublar. Omsider blef äfven Carl Johan endast en balsamerad kung, en kung i grafven, en historisk kung, och bland de lefvande fylde nu Oskar hans plats. Triumfbågen bestod. Men allt mattare och mattare blef Carl Johans namn på äreporten, och snart såg man, ehuru i svaga och dunkla färger, först — Carl XIII:s åter framskimra, och kort derefter äfven — Gustaf IV Adolfs Det var, som om den ene konungen icke velat gifva vika för den andre, icke ens i grafven, utan som om de, täflande, sökte stråla genom tidernas natt, hvardera påminnande efterverlden om hvilkens äreporten egentligen var.

Under denna sommar väntade man äfven konung Oskar till staden — och man förestälde sig äfven nu att enthusiasmen skulle gripa till ny pensel och färg. Men enthusiasmen grep, på landshöfdinge-embetets vink, i stället till yxa, såg och spade, och innan kung Oskar anlände — var äreporten nedbruten och förvandlad — kanske till svafvelstickor.

Slottet och Häktet.

I sällskap med en bekant besökte jag ruinerna af de forna fästningsvallarne.

— Den svenska historien, sade min följeslagare, återspeglar sig ännu öfver allt i sina gamla uråldriga fästningar, borgar och slott. Man eger onekligen i dem en ganska stor rikedom af erinringar, till framställning, innehåll och färg olika efter olika tider.

Under detta yttrande passerade vi genom det under vallarne anlagda långa och låga hvalfvet, som ledde till den inre gården.

— Denna mark, fortsatte min följeslagare, hafva redan de stolte folkungarne trampat; här hafva danskar och sven-

skar, skiftesvis i kåpa och brynja, endera med svärd eller ränker, stridt och kämpat, än mot och än med hvarandra, oftast om ingenting mindre — än om Sveriges kungakrona.

— Och nu . . .

Vi bultade i detsamma på porten.

— Och nu . . .

Vi fattade i klockströngen och drogo häftigt derpå.

— Hvem ringer? ropade en stark basröst emot oss och, utan att afvakta något svar, tillade samma röst: om en stund ska' ni slippa in, men nu är det omöjligt, emedan det är fångarnes fristund.

— Och nu är det ett häkte.

Åter vandrade vi tillbaka genom hvalfvet och ut, för att bestiga vallarne och taga dem i betraktande.

— Med lans och båge, klädde i gyllne harnesk, sökte folkungarne skydd här, sedan de nedhuggit den mägtige Ingemar och inspärrat Petter Porse på Ymseborg, och det var hit, som den afsatte konung Waldemar då kom, i hopp att återfå sin tron. Hvilken roman — i fem rader! Århundraden senare drömde den då landsflyktige grefven af Artois, sedermera Carl X, här om Frankrikes kungakrona, under det att Ludvig XVIII — Artois föregångare — drömde samma dröm i Kalmar, och Ludvig Philip, bådas slutlige efterträdare, också på svensk botten, redan då var i sina föreställningar sysselsatt med samma kungapurpur. Kungadrömmar hafva i alla tider vandrat midt ibland oss. Hvilken verldshistoria eljest — endast i tretton rader.

— Du har rätt.

I det samma krökte vi till venster om hvalfporten uppföre yttre fästningsvallen.

— Tyst!

— Hör du?

— Ah, musik!

Och i sanning klingade ej ett illa speladt sångnummer oss till mötes:

"Mit hjertes banken jeg slet ej fatter,
Nu staar det stille,
Nu slaar det atter o. s. v."

Den lilla täcka visan lättade våra steg uppföre vallgångarne.

— Det ligger liksom vingar i musiken, anmärkte en af oss.

— Och synål och tråd derjemte, inföll den andre skämtande, hvarmed vår fantasi fastsyr vingar vid våra hälar. Man går lättare vid ljudet af musik, än eljest.

Musiken kom från en fattig, usel och låg koja, som stod, lik en ogräsplanta, på bermen emellan krönet och grafven af ett bröstvärn. Då vi passerade den, hörde vi danssteg derinne

Äfven i fattigmans koja klappar hjertat; äfven i fängelsernas grannskap dansar man.

Snart stodo vi på platån af den inre, högsta vallen. Till venster och under våra fötter låg det nuvarande häktet, en låg, oansenlig bygnad, och till höger återstoden af fästningsverken.

— Sjelfva slottet låg i de äldsta tiderna, yttrade min cicerone, närmare Wetterns strand. Gustaf II Adolf flyttade det hit; men ehuru han egentligen uppkastat dessa vallar, kan man dock antaga att de äldsta försvarsverken äfven sträckte sig hit. Den 7 April 1737 afbrann det äldsta fästningsverket, för att aldrig mera resa sig ur stoftet. Detta ställe är emellertid rikt på flertaliga minnen. Vi hörde nyss musik . . .

— Hvad vill du säga?

— Vi talade nyss om den afsatte konung Waldemar.

— Vidare.

— I de gamla slottssalarne firade han på denna plats, ännu rik på djerfva och fagra framtidsföreställningar, sitt bröllop med den stolta Sofia, den danske konung Eriks dotter. Då ljöd den stora verldens musik här, full af kärlek och fröjd, full af mod och kraft. Man kan anse tidpunkten för detta giftermål såsom folkungaättens egentliga glanspunkt. Vid denne konungs sida stod ännu då den vise fadren, Birger Jarl af Bjälbo. Och brödernes strider bestodo blott i tornerspel, endast gällande — damernas gunst. Från Sofias purpurröda, svällande och stolta läppar skulle dock tvedrägtens stridsord uttalas; och i Waldemars vällustiga och vacklande sinne skulle förderfvet växa. Så inträffade äfven snart. Och några år senare sökte han inom dessa vallar, att tiggande återfå sin egen krona, för att dö, en fånge i sitt eget rike, i sin egen hufvudstad, på sitt eget slott.

— Man säger, att konungarnes historia är folkens; det är ej sant. Deras historia är egentligen ett oupphörligt fort-

satt kronväggsspel — om tronen; den som slår rätt, den vinner. Allesammans synas ha tagit till valspråk: "krona eller klafve" Sjelfva folket befattar sig föga eller intet dermed.

Under detta samtal hade vi närmat oss åt sidan af Munk- eller Lill-sjön, som häfde sig oroligt af en tilltagande blåst. Öfver himmelen flögo svarta moln, här och der genombrutna af ett svall utaf strålar. Längst bort drog sig en mörk dimma öfver Wettern. Vi följde den med våra blickar och snart syntes dimman, man skulle kunna säga, liksom bryta sig i figurer och gestalter, som i svarta vapenrustningar, och med ornament af guld och silfver, långsamt tåga öfver den rörliga vattenytan. Synen, icke alldeles ovanlig här, var praktfull. Wetterns ossianska inspirationer äro kända.

— En natt, förtäljde min ledsagare, stod jag här, och jag tänkte på gamla tider, då svärdet var den trollspira, som skapade stora män och stora handlingar. Natten var mörk. Såsom nu, betäcktes himmelen af dystra moln och en åska dundra öfrer Tabergs höga ättestupa. Emellanåt skar en blixtstråle fram och stänkte liksom purpur, flammande och blodröd, på bergstopparne i vester och öster. På en gång bröt en storm lös öfver fältet. Wettern häfde sig vildt och våldsamt, och vågorna rullade qvidande och suckande emot stranden. Skyarne öppnade sig och en ny syndaflod störtade ned. I natten kom då . . .

— Kom då? . . .

— En man ridande, en reslig, starkväxt man; pannan var hög och blek, ögonen blåa och skarpa. Han var klädd i svart sammet. Men i handen höll han ett svärd, och från svärdet droppade blod.

— I natten såg jag också ett ståtligt slott resa sig upp och långsamt skred mannen framåt emot slottet.

— Då han nalkades det, sprang porten upp, och han försvann i dess hvalf.

— Det var en syn. Det var Carl IX:s vålnad.

— Ett fönster öppnades i detsamma uti ett af slottstornen och genom de täta jerngallren blickade ett blekt ansigte fram. De stora blåa ögonen voro fästa på den blixtrande skyn och det långa, gråa skägget rörde sig sakta upp och ned: kanske bad gubben en bön.

— Också en syn. Det var Abraham Angermannus.

— I samma ögonblick sköt en ny klar ljungeld genom rymden, och synvillan var försvunnen.

— Synvillan af tvenne vigtiga hugkomster ur det gamla försvunna slottets historiska galleri.

— Liksom skalden har sina fantasier, har Wettern sina hägringar.

De dunkla dimgestalter, som nyss skredo, like gamla riddarevålnader, fram öfver Wettern, hade också nu försvunnit, och den så ossianska taflan hade återtagit sitt vanliga och hvardagliga utseende. Då vi blickade omkring oss, stodo vi äfven på en gång förflyttade ifrån svärmeriets och det historiska sagolifvets så romantiska, om äfven litet febusiska område, och in på den nakna verkligheten. Vi stodo nemligen midt — uti ett potatisland, anlagdt längs fästningsvallen.

Der väpnare och riddare förr höllo vakt, vaktade nu endast en fångvaktmästare. Der man förr skördade lagrar, skördar man nu potatis.

— Verldens största snillen hafva täflat om äran att vinna en lagerkrans, för att dermed smycka sina hufvuden.

— Det må vara, men de största snillen skulle i alla tider ha tackat sin gud, om de i ögonblick af hunger, svält och nöd alltid haft en god potatisgtyta att tillgå.

— Under täflan om lagerns ära, har civilisationen gått framåt; och man kan sålunda säga, att lagern icke så lilet lockande och inbjudande bidragit till nya civilisatoriska segrar, och ny utveckling.

— Låtom oss tänka på den saken. Medgifver du att kulturen vanligtvis står på en låg punkt inom de stater, der armod och fattigdom äro rådande?

— Deri kan du ha rätt; än sedan?

— Tänk dig ett rike, der det endast finnes lagerbärsblad att skörda, n. b. lagerbärsblad — utan oxstekar — och ett land med dråpliga och goda potatisskördar — hvilket är rikast — hvilket kan bäst föda sina medlemmar och säkrast befordra det största menskliga oberoende? Jag skulle tro potatisen. — Och medgifver du det, följer deraf också att civilisationen har mera att tacka potatisen, än lagern för sin närvarande blomstring.

— Du resonerar som en mullvad.

— Som du behagar; men jag anser en kappe potatis vara af mera värde än . . .

— Du anser det kanske således utan allt värde, att ha förtjenat äran att lagerkrönas.

— Icke det; men hvarföre skulle det vara mindre ärofullt att krönas med en krans, bunden af vackra potatisblad?

— Denna fråga borde de aderton i svenska akademien utgifva såsom prisämne, för att få den rigtigt grundligt afhandlad.

Under sådant samtal gingo vi vidare.

De gamla fästningsverken äro till största delen raserade. För icke så många år sedan sträckte de sig nära intill Wetterns strand, försedde med en hög stenmur emot Munksjön. Fråga är redan väckt, om att förvandla hela platsen till en promenad, ehuru landshöfdingen ännu lägger sig deremot. Som hans skäl likväl äro synnerligt svaga, torde väl frågan snart nog vara genomdrifven.

En qvart senare befunno vi oss inuti häktet.

Som jag förut hört talas om, att fru Ekvall skulle vara insatt i det värsta nästet der, eller i en rigtig jordkula, önskade jag att få se, om det verkligen så förhöll sig; men man vägrade oss tillträde der. Emellertid fingo vi se arresten närmast intill, och som, ehuru något större, nära nog skulle likna hennes; hvaraf vi ock, i förening med vaktmästarens yttrande, kunde sluta att arresten var låg och trång och så djupt nedgräfd i en af vallarne, att dess krön gick ända upp under fönstret, hvilket, obetydligt till sitt omfång, och försedt med starka jerngaller, endast insläppte en rätt sparsam dager. Att en arrest, så beskaffad, i den djupaste källarvåningen, måste vara sumpig och osund, kan icke gerna betviflas.

— *Om* hon är oskyldig, yttrade sig fångvaktmästaren, *då* är det fasansvärdt, att hon skall vara inspärrad här.

Detta var hans omdöme.

Då vi inträdde i ett annat fängelse, reste sig omkring 12 a 15 fångar upp.

Undantagande en, som var smidd i jern, gingo de öfriga fria och lösa derinne. Alla de, som voro fria, hade ett i ögonen fallande skurkaktigt utseende, endast den i jern smidde,

såg ut som en ärlig karl; och ändock var han den störste brottslingen ibland dem.

Han hette Keij — men kallade sig Lejon — rånare till profession.

Han var en lång karl, med stora, mörka ögon, öppen panna, vackra och rena anletsdrag, samt mörkt, kring halsen nedfallande, mjukt och buckligt hår. Han var soldatson från Småland och har utmärkt sig för ovanlig fintlighet, framförallt i den svåra konsten att rymma.

På tillfrågan, hvarföre han på det sättet fortfor att alltjemt öka sin brottslighet, svarade han öppet och hurtigt.

— Jag är endast 23 år och dömd till evigt fängelse. Fråga hellre huru jag under sådant förhållande skulle kunna underlåta att försöka till att rymma? Friheten är lifvet.

Härvid skakade han sina bojor så våldsamt att det återljöd i hvalfvet.

Fabrikerna.

Jönköpings stad eger en icke så liten industriel verksamhet. Vi skola här tala om ett par af dess nyaste fabriksanläggningar . . .

Våra stats-ekonomer hafva ofta tvistat om, hvilka näringar voro de naturligaste för Sverige, och dervid har man vanligtvis ansett att fabriksanläggningar voro de minst lämpliga. Vi äro likväl af helt och hållet motsatt tanke, och tro att Sverige borde företrädesvis bemöda sig om att blifva ett fabrikernas hemland. Våra tillgångar på malmer, vatten och skog, vår naturliga lätthet att exportera tillverkningar samt i allmänhet ganska måttliga arbetslöner, styrka oss i denna förmodan. Arbetet skulle skapa kapital för behofvet. Hvad vi sakna äro företagsamma, klokt beräknande, ihärdigt och fast beslutsamma viljor eller med andra ord rent praktiske, driftige män, som kunna uppfatta och uppställa, genomtänka och genomföra en affär af större omfång. I medeltiden och äfven senare kunde svensken draga i blodig fejd endast för en konungs infall;

i våra dagar har han visat sig kunna politisera, ja filosofera och poetisera, men hans förstånd har oftast varit stillastående, om det gält en verklig affär. Om någon gång exemplet af större affärs-verksamhet försports hos oss, har oftast och vanligast afunden följt den tätt i hälarne. Men om afunden till en tid fortfar att angripa de få företagsamma och driftiga män, som äfven vi kunna ega, tör den dock en gång tröttna, och öfverga till täflan, och blifva en dygd, en ädel sporre till industriel företagsamhet. Vi hoppas detta, allrahelst som ganska lockande och inbjudande utsigter öppna sig på denna väg, om man endast tager i betraktande de resultat, hvartill de senast i verket satte fabriks-anläggningarna kommit, såsom — för att här nämna några få exempel — våra nuvarande stearinljusfabriker, svafvelsyre-fabriker, icke våra bomulls-fabriker till förglömmandes.

Herr kamrer Sandvall har i Jönköping anlagt en fabrik för tillverkandet af messings-arbeten. Fabriken är helt och hållet upprättad efter engelskt mönster, och likväl finnes för närvarande ingen enda engelsman der. Ifrån den minsta till den största, äro alla arbetare och styrande infödde svenskar. Då man inträder i de rymliga verkstäderne, öfverraskas man på ett gladt och angenämt sätt af den trefliga anblicken af en barnaskara, utgörande omkring 70 à 80 pojkar, ifrån 10 till 14 à 15 år, alla klädda i gråa pappersmössor, hvarpå deras namn stå, arbetande hvar och en på sin särskilda plats, med sin specialitet, tillhörande någon gemensam, för handen varande beställning. Ordning, tystnad och flit förmärkes öfver allt, och pojkarne, snyggt klädde, se så belåtne, friske och nöjde ut, att åsynen verkligen är ovan för en svensk, i allmänhet van vid anblicken af uselhet, lätja och tiggeri hos den inom städerna uppväxande barnaskaran. Men om herr Sandvall, genom denna anläggning, gifvit ett vackert prof på inhemsk industriel verksamhet, så har han också genom talrika beställningar, till och med från Norge, blifvit på ett ganska lysande sätt uppmuntrad att vidare fullfölja sitt företag, hvartill han nu äfven beslutat sig, då omkring 150 arbetare af honom lära komma att sysselsättas.

Verkstaden drifves af en ångmaskin af fem hästars kraft, och äro de arbeten, som derifrån utgå, fullkomligt jemförliga med hvad utländingen i dylik väg tillverkar, och

såsom exempel derpå kunna vi nämna icke allenast de vapenplåtar, som der äro förfärdigade för en del af Norges armé, utan äfven de kaskplåtar och öfriga messingsornament, som äro under arbete åt svenska trupper, det ena, med det andra, mästerligt utförda.

Vid ett besök på den i staden nyligen anlagda svafvelsticks-fabriken öfverraskas man af en annan, ej mindre tillfredsställande anblick. Äfven här arbeta ett ej obetydligt antal barn, alla små flickor, från 8 à 10 till 14 år, lifligt och idogt sysselsatta med till anläggningen hörande göromål. Alla arbetare befinna sig likväl icke här på sjelfva verkstaden — en del arbetar äfven hemma, hvaribland företrädesvis de äldre flickor, som förfärdiga papplådor, och hvilka, till följd af denna sin verksamhet erhållit det pikanta namnet *Lådöser*.

Svafvelsticks-tillverkningen här drifves för det närvarande egentligen med blott en hyfvel, men hvilken, till följd af en särskild konstruktion, skär 200 svafvelstickor för hvarje hyfveltag.

Allmänt bebådar man denna svafvelstickfabrik en stor och lysande framtid.

Fabrikör Lundström, som står i spetsen för företaget, är äfven en lika praktisk, som tänkande och klok man.

Dessa nu nämnde tvenne fabriker hafva det gemensamt med hvarandra, att deras egare ej af materiel egennytta förglömma barnens helsa och uppfostran, utan hafva allvarsam tillsyn öfver båda delarne.

Såsom exempel på, att de ej heller förbise en uppväxande, sedlig och arbetsam barnaskaras behof af små nöjen, torde böra nämnas, att egarne gemensamt sistlidne jul tillställde en barnbal, då gossarne och flickorna fingo roa sig och dansa med hvarandra under utsedde vårdares uppsigt, och hvilken *cause celebre* lockade halfva staden dit, för att nyfiket betrakta den barnsliga glädjens fria och yra lekar.

Metall- eller messingsfabriken bjöd på unga kavaljerer och tändsticksfabriken på unga damer. De små tändstickorna lära vid tillfället ha smält ned mer än en messingstrumpet.

De fördelar, som sjelfva staden skördat af dessa fabriker, äro ej heller obetydliga, enär de fleste af de gossar och flickor, som nu sitta så snygga, så lifliga, så friska och glada, för ej länge sedan i allmänhet voro just de trasiga tiggarungar, som

sysslolösa och okynniga, strömo gatorna omkring, efter all anledning endast för att i en nära framtid öka brottslingarnes antal och den tillväxande pauperismens skaror.

Man talar om att det är nykterhets-föreningar och guds ords predikande, som *allena* förbättra folket; men må man af nu förekommande fall lära sig inse den rent materiella företagsamhetens inflytande, och fördenskull hädanefter, mera än hittills, *akta uppå arbetets magt och ära.*

1849.

Medevi.

I.

Den 25 Juni.

Ehuru man vid en riktaligt besökt helsobrunn alltid är mera sysselsatt, än på något annat ställe, vill jag i korthet söka beskrifva det trefliga sätt, hvarpå midsommardagen firades här i går.

Sedan brunnsdrickningen på morgonen var afslutad, gjordes ett besök på lasarettsgården. De mera bemedlade gästerne hade der anordnat kaffedrickning för de fattige och blifvit af lasarettsläkaren artigt inbjudna att öfvervara densamma. Det var ett storartadt kafferep, ty den brunsdrickande fattigpersonalen uppgår till icke mindre än 340. För menniskovännen var det vackert att se, med hvilken välvilja de lyckligare lottade här betjenade eller, för att begagna mig af ett rigtigare uttryck, uppassade de fattige, de lame och lytte.

Utom gudstjensten mellan 12 och 1, sysselsatte man sig för öfrigt under förmiddagen med förberedelser till en liten fest, som strax på eftermiddagen skulle ega rum.

Vid Medevi uppehåller sig en östgöte, en gammal grå-hårig man, känd för sin redbarhet, älskad för sitt glada, öppna och trefliga väsende, hvilken nu i tjugufem år å rad besökt brunnen. Gästerne hade beslutat, att, i anledning häraf, till-

ställa en liten högtid, och det med desto mera skäl, som det äfven var den 25-årige brunnsgästens namnsdag.

Sedan middagen var intagen, samlades man i brunssalongen, der en af sällskapet med ett kort tal helsade den gamle, hvarefter man aftågade till Gustaf Afdolfskällan, som var festligt smyckad med kransar, blommor och blad, och med sina klädda kolonner egde utseendet af ett nätt tempel. Eskulap, läkarevetenskapens mythiske gud, mottog festens föremål med följande tillfällighetsvers:

Ålderman! hvars hjessa redan grånat,
Men hvars hjerta ej af ålder vet,
Jag har sett, hur länge du har lånat
Trogen tjenst åt min guddomlighet;
Hur i flydda som i dessa dagar,
Du har lydig aktat mina lagar,
Vid mitt höga altar städse fäst.
Du har Sverige lärt min guddom dyrka,
Bedjare du lockat till min kyrka,
Sjelf dess bäste offerprest.

Derför, huld och tacksam, vill jag gifva
Dig de bästa gåfvor af min magt.
Kraft och lust att ännu länge lifva
Denna åt min dyrkan vigda trakt.
Lundens genier, de evigt unga,
Vilja ock sin helsning till dig sjunga.
Derföre träd fram, du hulda rad,
Sköna Afrodite, hafvets Freja,
Vackra Hébe, tjusande Hygeia,
Och du lilla, sprittande Najad!*)

Fyra af sällskapets yngre damer hade åtagit sig dessa roller. Särdeles lyckligt kostymerade och besjälade af stundens glädje, utförde de sina roller på ett förtjusande sätt.

Under sina särskilda benämningar inför jag här de ord, som de framförde.

Afrodite.

Rika stå på magt och under
Mina parkar, mina lunder;
Härligt de i morgondoftet
Andas helsa omkring sig.

*) Ofvanstående poem var skrifvet af en utaf de aderton i svenska akademien, nemligen af professor A. Fryxell, som uppehöll sig vid brunnen; de öfriga äro af författaren till detta arbete. Anordnandet af sjelfva festen hade några fruntimmer ätagit sig.

Djupt på botten af hvar källa
Gudar lifvets domar fälla;
Dödlige! böj knä i stoftet,
Tag din lefnadsdom af mig!

Såsom böljor år förrunnit,
Slägter kommit och försvunnit,
Man mig trott och man mig svikit,
Ständigt trofast blef blott du.

Kring din hjessa snön sig lade,
Åren många sorger hade,
Aldrig du från mig dock vikit,
Ej du vikit har ännu.

Trogna offer skola lönas:
Lifvets afton skall förskönas
Utaf lyckligt glada stunder,
Af en sol, som vänligt ler.

Fastän åldrig, gläds och hoppas,
Än i vintern — blommor knoppas,
Andarne i mina lunder
Skola kalla helsa ner.

Hygeia.

Ej återvinnas krafter, som försvunnit,
Om till naturen man ej vänder sig;
Du helsa sökt och du har helsa funnit,
Men till naturen vände du ock dig.

En evig helsa i dess ådra rinner,
Hvar nytänd dag är född med nytändt hopp;
I hvarje blomma läkedom man finner,
En gud slår ögat i hvar källa opp.

Må du naturen ständigt trogen blifva,
Och du af den skall äfven trohet få;
Naturens glädje är att helsa gifva,
Men visdom fordras att den rätt förstå.

Hebe.

Fast vintern slagit i din lock sitt läger,
Och mången skrynkla re'n din panna bär;
Mer ungdom du än mången yngling eger,
Ty varm din själ och ungt ditt hjerta är.

Att vara gammal och dock ung att vara,
Ett dubbelt värde åt din afton ger;
Med åldrens lugn du lifvet kan förklara,
Med ungdomsfröjd du än dess skiften ser.

Hur ödet än ditt horoskop må ställa,
Glöm aldrig bort din ungdoms-poesi;
Drick kraft och helsa ur dess rika källa,
Och du skall alltid ung i hjertat bli.

Najaden.

Naturens lagar har du länge spanat,
På spår du dess mystérer ofta var:
Uti din själ har du dem stundom anat,
Men i ditt hjerta du dem funnit har.

Hvad visdom man i eget hjerta vinner
Har mödans stund med glädje rikt belönt;
All rikedom inom sig sjelf man finner,
Och blott hvad enkelt är, är friskt och skönt.

Njut af din kraft i ålderns sköna stunder.
Njut aftonrodnaden af lifvets dag; —
Du äldste gäst i våra sköna lunder
En vacker krans af källans dotter tag!

Afrodite.

Lundens nymfer nu förkunnat
Hvad naturen dig förunnat
För de offer, som du burit
Magterna vid Medevi.

Ned kring dig vi lyckan mana!
Hell dig, gamle, på din bana!
Hell dig, hell dig! Vi ha svurit
Att dig alltid trogna bli.

En ofantlig folkmassa omgaf den till tempel förvandlade källan. Ögonblicket var ganska anslående.

Från templet begaf man sig till högbrunnssalongen, der en liten af Ovar Odd författad dramatisk skizz, som finnes införd i någon årgång af Nordstjernan, uppfördes.

Något senare på aftonen bevistades af närmare 200 personer en af herr Strandberg annonserad konsert i brunskyrkan. Hans manliga, rena och klangfulla stämma är bekant. Bland de nummer, han utförde, anslog framförallt en aria ur Huge-

notterna och några svenska visor, företrädesvis den vackra inspirationen: "*O Wermeland m. m.*"

II.

Den 20 Juli.

Hela tiden har det vankats smånöjen här, framförallt den senare veckan. Under promenaderna, som vanligtvis bestått af emellan 25 och 30 ekipager, till Medevi herrgård, Åsen, Odensberg, Eskebäck eller någon annan vacker lägenhet, hafva mindre tillställningar egt rum. Medevi herrgård är särdeles gynnad af en skön och tilltalande natur. Parken är förtjusande. Gårdsplanen är en liten täck blomsteranläggning. Karaktersbyggnaden, mera en sommarbostad, än något annat, framträder ganska älskvärdt och nätt. Dess inre anordning förhöjer ännu mera ställets behag. Salongen är rikt smyckad med dyrbara taflor, hvaribland några af Hjalmar Mörner intaga hedersrummet. Konst och natur bidraga båda två att här förhöja ögonblickets intryck. Åsen ligger på en höjd nära Wettern, öfver hvilken man eger en storartad utsigt. Till detta ställe vallfärdades också mer än en gång. Odensberg tillhör Medevi och ligger helt nära brunnen. Här dansade man en dag i gröngräset. Eskebäck är icke mindre gynnadt af en vacker omgifning, än något af de öfriga ställena. Herrar ungkarlar, som uppehöllo sig vid brunnen, anordnade der en liten fest. Naturligtvis ingick dansen i den, såsom en nödvändig beståndsdel. Glädje och trefnad vid bad- och brunnsanstalterna utgöra halfva kuren, man torde kunna säga dess solsida.

Att poesien icke helt och hållet kunde vara frånvarande lärer icke förundra någon.

Till . . . .

En gång du föll i dina tankar ned
Från predikstolen, du, som många hundra,
Och att du foten bröt, när amor med
I fallet var, derpå kan ingen undra.

Fastän bevingad, guden sjelf också
Deraf ej lidit har så liten smärta;

Du foten bröt, men han bröt merändå:
En pil han bröt utaf uti sitt hjerta.

Bland gröna lunder, svällande af vår,
Du kraft och helsa nu vill återvinna;
Men Amor ock har kommit hit i år,
Han visste nog hvar dig han skulle finna.

Du högbrunn dricker. Ren är dess azur;
Men ej så klara dock dess vågor välla,
Som vågorna, dem Amor dricker ur:
Två ögon äro gudens helsokälla.

I spegeln nog du sett dem båda två
Som stjernor stundom stråla mot hvarandra;
Den ena Intendenten kallas må,
Och Amiralen*) kallas må den andra.

Vid läkarn Amor talt och läkarn sagt,
Att han skall blifva sjukare af kuren;
Men guden tror blott på sin känslas magt.
Och litar helt och hållet på naturen.

Blott barnsligheter! Det står aldrig till
Att på hvarandra endast evigt blicka;
För att bli friska, jag er råda vill,
Att högbrunn vid hvarandras hjerta dricka.

Den bäste läkaren, som verlden har,
Var alltid kärleken, det vet hvar flicka;
Och till att älska och att älskas var
Att lifvets härligaste högbrunn dricka.

Till . . . .

Vid Medevi en flicka var
Så glad, så yr, så lätt;
Och hennes panna var så klar
Och hennes växt så nätt.

Hon var den första i hvart spratt,
Den första i hvart skämt;
På rosenröda läppar satt
Ett litet upptåg jemt.

I dansen var hon alltid med,
Och tjusande hon var.
Hvar blick, som föll från ögat ned,
Var som ett stjernfall klar.

*) Namn på tvenne helsokällor.

Jag ingen ros på kinden såg,
Blek var hon, som en brud;
Men uti kindens gropar låg
En liten kärleksgud.

En yngling, djerf och hurtig, stod
Vid hennes sida då;
Han reslig var, var full af mod
Och stark och glad också.

Med våren i sitt friska bröst
Och frisint, kraftig själ,
Hans tanke, som en mogen höst,
Bar mogen frukt jemväl.

I dansen träffades de två
Med blickar utaf glans,
O, vore menskans lif ändå
En enda fortsatt dans!

Det ena ögat sänkte sig
Uti det andra der;
Men hvarje öga, tro du mig,
En liten afgrund är.

Den ena handen tryckte nu
Också en annan hand,
Ack, det tangentspel, stackars du!
Är farligt nog ibland.

Omkring din midja han sin arm
I valsen lifligt slog;
Då häfde sig så ljuft din barm,
Och ögat glädtigt log.

O dansa, flicka, dansa på!
Snart nog är dansen slut;
Och verldens allvar ropar då
Nog: sista paret ut!

Som vestanvinden flyr förbi,
Flyr ungdomsdagen ock.
All fröjd är blott en blomma i
En vingad Hebes lock.

Den hand, som uti dansen här
Dig tryckt ibland så ömt,
Om några år ren skrynklig är
Och längese'n du glömt.

Och glädjen i ditt öga blå,
Och hoppet i din själ,
Och hjertats eld och lif också
De flykta äfvenväl.

Hvar ungdomsdröm så snart tar slut
Med skämt och lek och dans;
Ros efter ros dör hastigt ut
I lifvets blomsterkrans.

Njut derför af din ungdom, du!
Njut af dess sköna dar!
Njut, medan blomsterdoft ännu
Fins i ditt hjerta qvar!

Poesien har stora fri- och rättigheter, som ej prosan eger. Poesien är *du* med alla, äfven med dem, inför hvilka prosan står med hatten i hand och bugar sig i stoftet. Poesien eger rättighet att prata om ett och annat, utan att man gör den någon förebråelse, då deremot, om prosan berörde samma ämnen, man skulle ogilla det. Poesien har fritt tillträde till och med till en ung flickas boudoir, då prosan knappast vågar inträda i hennes tambur. Poesien vågar mera, och förlåtes i sin djerfhet. Den gör sig förtrolig med damernas suckar, med hjertats ömmaste hemligheter; och man har ingenting att anmärka vid att den talar om för verlden sina små upptäckter, då prosan aldrig skulle förlåtas, om den hviskade derom ett enda ord.

III.

Den 24 Juli.

Några af brunsterminens sista dagar gafs en scenisk föreställning till förmån för pauvres-honteux-kassan. Denna kassa har blifvit grundlagd af enskilda bidrag. För att vidare årligen föröka dess tillgång, beslöts att anlägga en liten teater, för hvilket ändamål brunnens egare skänkte en icke obetydlig gåfva, nemligen — en ansenligt stor hölada, på hvars tiljor numera de sköna konsterna samla blommor i sina herbarier; förstås, det är hvarken vicker eller klöfver de samla, det är pengar och applåder. Våra större artister hafva här uppträdt. Här har t. ex. hr Kellermans violoncell tonat och mamsell Fjeldstedt dansat.

Må man hädanefter akta sig för att tala illa om någon hölada. Den kan hämnas och förvandla sig till ett tempel, der du måste böja knä för någon guddomlighet. I denna Thalias hölada gåfvos nu ett par nätta teaterstycken, jemte tvenne särdeles lyckade tableaus vivants. Behållningen för aftonen var icke så liten. På samma sätt har man de föregående åren äfven ökat pauvres-honteuxkassan, hvarigenom i år af 10 sökande 6 brunsgäster nu fritt underhållas vid brunnen.

Inom landsorten har man antagit såsom regel att ej högljudt tillkännagifva sitt bifall för någon, som utför en roll i ett sällskapsspektakel. En viss finkänslighet synes ligga till grund för detta dekorum. I hufvudstaden har man dock redan länge sedan bortlagt tystnadens vältaliga beundran. Saken kan onekligen ses från flera sidor. För min del är jag likvisst helst Stockholmsbo, då frågan är om att beundra det sköna.

IV.

Don 25 Juli.

Vädret var regnigt och blåsigt en stor del af brunsterminen, men desto mera njöt man af de vackra dagar, då himmelen stod klar, och solen bredde sitt guld öfver höjd och dal.

Morgnarne, då gästerna samlades kring källorna, och man om hvarandra promenerade i de åldriga, mer än hundraåriga alléerna, intogs man af en egendomlig känsla. Betraktade man den vimlande menniskomassan, bestod den af alla åldrar och samhällsklasser, af alla öfvergångar från ungdomlig helsa och kraft till de bleka skuggor, hos hvilka lidande och sjukdom inkrusterat förgängligheten i hvarje drag. Af alla menskligheten fröjder och sorger, dess krafter och svagheter egde man här en icke obetydlig profkarta. Glädjen är icke så odelad, att ej smärtan gömmer sig i någon af skrattmusklernas vinklar. Helsan är ej så fullkomlig, att ej döden bor i något hörn af hjertats kamrar. Den uppväxande ungdomen utvecklar sig under förgängelsens inflytande. Ålderdomen och sjukdomen lefva med en nådeansökan i sin ficka till försynen -- om morgondagen.

Vid brunnarne inser man vida mer än på något annat ställe sanningen i de vigtiga orden: "af jord är du kommen och till jord skall du åter varda". Man känner sig nemligen

der alldeles för ofta på pulsen, för att ej komma derhän. Gaf man akt på brunsgästerna, märkte man snart det vigtiga inflytande, som väderleken och dess omvexlingar egde. I regn och blåst eller i allmänhet under fult och svårt väder utvecklar naturen sina små bistra och råa element. Lynnet nedtynges. De dödliga beståndsdelarne inverka känbarare på de odödliga. Vår telluriska förgänglighet drager oss till sig. Jorden ropar liksom till oss, återfordrande sitt. Klarnar deremot himmelen och lyser solen, så klarna äfven allas ansigten och stråla ögonen. Det telluriska drar sig liksom tillbaka för det astraliska. Hjertat klappar friskare och lättare, och blodet strömmar varmare. Menniskan är mer en termometer, beroende af elementen, än man gemenligen antager. Under en mulen, regnig, kall och obehaglig väderlek faller qvicksilfret i våra bröst och man påminnes om sin dödlighet; under en ren och solklar dag stiger det — och man erinras om sin odödlighet. Döden är fryspunkten.

Under dessa morgonpromenader rycktes man än hit och än dit; sällskapet omvexlade oupphörligt; ibland höll man den ena under armen, ibland en annan. Samtalet vexlade oupphörligt om.

Under så politiska tider, som våra, talades någon gång äfven om dagens vigtigaste frågor.

Ungrarne, parisarne och representationsreform-mötet i Örebro gåfvo stora anledningar dertill. Se här ett samtal om det senare.

— Tro ej att jag är konservativ, långt derifrån, jag försäkrar att jag är så liberal, som trots någon, kanske mer än de flesta; men jag vill ha förstånd, lugn och hejd med; jag vill att hvarje reform skall stå i öfverensstämmelse med nationens allmänna bildning, att man småningom skall nalkas till målet. Med min öfvertygelse måste jag således ganska öppet erkänna att Örebromötets beslut, eller det program, som der uppgjorts, väl öfverensstämmer med sann kristendom, och, absolut betraktadt, icke från den menskliga rättvisans synpunkt af någon klok kan bestridas; men det vore alldeles för tidigt att nu söka genomdrifva dessa idéer. När allmogen, som omger oss här på alla sidor, blir så bildad, som medelklassen nu är, då är tiden först inne att antaga Örebrogrundsatserna. Men

att på dem nu grunda en författning och gifva folket densamma, vore att sätta en knif i barnets hand.

— Tillåt mig att svara. Min herre medger således att Örebroprogrammet är grundadt på sann kristendom?

— Ja.

— Att man från den menskliga rättvisans synpunkt ej kan bestrida satsernas rigtighet?

— Jag medger det.

— Då ni, min herre, erkänner detta, huru är det möjligt att då på samma gång påstå, att det är för tidigt att uppställa en kristligt sann idée, såsom grundvilkor för den politiska samhällslagen, och det ej mindre än 1849 år, säger ett tusende åtta hundrade fyrationio år, efter Christi börd? Om menniskoslägtet ännu efter nära två tusen år icke hunnit att mogna för mottagandet af kristendomens läror, jemväl hänförda till det politiska och medborgerliga lifvet, så måste nödvändigt antingen slägtet aldrig kunna mogna derför eller också dessa läror vara origtiga. Hvilketdera bör man antaga? — Beträffande er fordran att menige man skulle vara så bildad, som medelklassen, för att kunna tillerkännas politiska rättigheter, får jag erinra att erkännandet just af dessa rättigheter är det första vilkoret för all den politiska bildningen. Att beröfva menniskan hennes rättigheter, är att hålla henne i okunnighet och mörker. Vill man derföre bildning, måste man börja med att erkänna rättigheten dertill. Huru kan man begära att någon, som hålles i okunnighet om samhället, på en gång skall begripa det. Samhällslifvet är en skolgång. Ett folk måste alltid en tid stafva sig fram i den politiska lagen och lära sig först småningom att läsa rent i den, tills slutligen lagen sjelf öfvergår i minnet och derefter i sederna. För att likväl kunna det, måste den vara lika enkel, som naturlig, lika kristlig som mensklig, lika följdrigtig som förnuftig. Endast det naturliga och förnuftiga bibehåller sig odödligt inför det naturliga förnuftet. Det är derföre, som kristendomen aldrig dött och aldrig dör. Bokvett är för öfrigt lika litet bildning, som bildning är bokvett. Den, som skapade menniskan, gaf henne en stor bok att studera; denna bok är naturen, och allt, hvad som är skrifvet, är endast kommentarier öfver den. Sekler hafva funnits, då slägterna icke visste hvad en penna och ett bläckhorn voro.

Man var ej okunnig och dum för det. Skrifkonsten är endast ett beqvämt uttrycks- och förbindelsemedel, men de skrifkunnige äro icke derföre alltid de visaste; skrifkonsten är, så att säga, en jernbana med sin ångvagn, men som jag ofta sett fara helt tom fram, utan något enda förnuftigt ord såsom passagerare. Man har äfven sett många, i vetenskaper och studier ganska oinvigde, uppträda i det allmänna samlifvet med en skarpsinnighet, till och med vältalighet, som förvånat alla. Vi hafva exempel derpå från egna riksdagar. Jag vill icke säga att kunskaper och studier äro onyttiga. Långt derifrån. Men man skall icke, genom att öfverdrifva deras värde, underkänna det naturliga förnuftets och den praktiska erfarenhetens vigt och betydelse. De hvila ändock icke på någon annan grund, än just på de senare. När de såkallade bildade vilja trampa värdet af den praktiska erfarenhetens visdom under sina fötter, förefaller det mig, som om en bronsbild skulle vilja underkänna eller undansparka piedestalen, hvarpå den står; lyckades den i detta sitt bemödande, skulle följden blifva att bilden, på samma gång som piedestalen, störtade ned. Den enes undergång blef äfven den andres. Ni talade äfven om en knif. Att gifva folket politisk rätt, sade ni, vore att sätta en knif i barnets hand. Härvid vill jag blott erinra att endast och allenast den allmänna andan förmår att förvandla och uppfostra barnet till manlig sjelfmedvetenhet, samt att den bepröfvade erfarenheten, i samma mån sjelfmedvetandet vaknar, skall lära barnet att förnuftigt sköta knifven och bryta af, ifall det behöfves, dess udd.

— Förlåt mig, min herre. Jag måste dricka ett glas...

Och samtalet slutade.

V.

Den 27 Juli.

Jag har öfvervarit en ögonoperation, verkställd af brunnsintendenten, hr doktor Ekström. Jag hade förestält mig den såsom någonting blodigt och slagtaremässigt; men huru öfverraskad blef jag ej af det artistiska, det beundransvärdt vackra och fina i denna operation, som icke kostade patienten en enda droppe blod. Starrnålen inträddes på det hvita af ögat och så djupt, att spetsen nådde pupillen, der man såg huru den arbetade och borttog starrhinnan.

Efter ett par veckor besökte jag åter den opererade patienten. Han hade ännu en plåsterremsa såsom skygglapp för ögat, men såg nu mera, då man lyfte på den, fullkomligt väl. Operationen hade lyckats.

Mannen hette Nils Andersson och var från Mark i Asby socken. Han var 56 år gammal och hade varit blind i nära 6 år. Att döma af utseendet, var han supig.

Patienterne voro för öfrigt många. En bleksotspatient, en ung flicka, tilldrog sig äfven ett djupt deltagande.

Till Hr Doktor Ekström.

Om ögonblickets ljufva fröjd än binder
Ibland en blomma i ditt mörka hår,
Med allvar i ditt bröst, med bleka kinder
Bland sorg och lidanden du oftast går.

En ständig natt den blindes öga täcker,
En natt förutan stjernor, utan glans;
Ånyo honom du till synen väcker.
Och sol och stjernor äro åter hans.

Hur tärd och dödsblek på sitt läger hvilar
Ej der en flicka: hjertat knappast slår;
Men vetenskapen fram till bädden ilar
Och kinden blomstrar åter, som en vår.

Det gifves strider, ack, så underbara!
En evig stridsplats svaga hjertat är.
Allenast snillet mägtar rätt förklara
Mysterierne af hvar tvekamp der.

Emellan lidanden vi ständigt vackla:
En sorgens tummelplats är stoftets verld.
Följ men'skan du med vetenskapens fackla,
Begrundande, till hennes himmelsfärd!

Naturens stora bok må du besinna,
För forskaren beständigt ny den var:
På hvarje blad skall du en gåta finna,
Hvars lösning du blott i naturen har.

"Stark ström med egna vågor går genom hafvet." Den grundton af religiositet, som går genom det svenska folkets hjertan, kan liknas vid en sådan ström. Kristendomen har

kommit från östern, från morgonens, från solens länder, och utvidgat sitt rike åt vestern, åt aftonens, åt solnedgångens. Svensken börjar sin dag med bön och andakt och slutar den äfven så. Om dagens vimlande förhandlingar liknelsevis som hafvets vågor stundom bortskymma den på djupet gående religiositetens flodadra, går den dock med sina egna vågor ren och ogrumlad fram. Då nattens mörker försvinner, nyfödes liksom solen på himmelen, och Kristus i hjertat; då dagen fulländat sitt lopp och natten återvänder, sjunker solen ned och lider Kristus ännu för de rättrogne, d. v. s. i deras egna böner. Bön och andakt bekräfta ständigt Svenskens tro. Denna djupa, enkla, okonstlade, men ändock klara och sig sjelf sant uppfattande religiositet utgör vår nationalitets bästa och vackraste grundval. Den sanna friheten och ordningen hafva intet att frukta, så länge kristendomen bibehåller sitt inflytande öfver våra sinnen. Det var, i sanning, rörande att se, med hvilken enkel fromhet brunnskyrkan fyldes vid hvarje morgon- och aftonbön. Också förrättades bönen på ett sätt, som djupt och varmt grep in i allas bröst.

Brunnsbön.

Med rosig slöja kring sin panna bunden
Ur mörka molnet stiger morgonstunden,
Af fröjd hvart hjerta vid dess anblick slår.
En vänlig engel, hon från himlens salar
Kring jordens höjder och kring jordens dalar
Med ljusets fackla uti handen går.

Den skönsta dröm, jag i min ande drömde,
Den tro, jag djupast i mitt hjerta gömde,
Förklarad öfverallt emot mig ler;
Med nattens mörker bryts natur'ns insegel,
Och i dess anlet klart, som i en spegel,
Allsmägtige, din kärlek blott jag ser.

Min ande helsas friskt af morgonvinden,
Och rosor vakna, rodnande om kinden,
Och träden susa vänligt omkring mig;
Der ler en himmel genom bladrik krona,
En fogel här hörs morgonsången tona:
Hur rik, o gud, din kärlek visar sig!

Blott för en vink utaf din allmagts finger
En helsokälla upp i lunden springer,
Och spridda skaror samla sig kring den.

Utaf ditt ord den vigdes in deroppe;
Derför så klar och ren är hvarje droppe,
Liksom en stjerna ifrån himmelen.

Allgode gud! utöfver oss i gruset,
Ur skyn du breder ut i morgonljuset,
Välsignande, din kärleks milda hand:
Ett under sker, men ej från vattnet är det,
Det är från anden, som är med och när det
Uti välsignelsen från ljusets land.

I stoftet, dödlige, må du dig böja!
Med knäppta händer upp till himlen höja
En tacksam lofsång, som ur hjertat går!
Hvad är ditt lif? Ett stoft, som förs af vinden,
Hvad är din helsa? blott ett smink på kinden,
Om du af herran lif och kraft ej får.

Den samma hand, som morgonrodnad tänder,
Den samma hand, som vår och sommar sänder,
Som genom rymden leder solens stig;
Den samma hand, som hafvets bölja rullar,
Som i smaragder kläder dal och kullar,
Beskyddar och omhuldar äfven dig.

I lifvets afton, som ock morgonstunder,
Belyser han vår lefnads dunkla lunder
Med högre himlars glans och prakt och ljus;
Och en gång, kallade, vi återvända,
Till det i bönen sedda, hjertat kända,
Hans egen kärleks enda tempelhus.

Ske pris, allfader! för hvar stund, som svingar
Utöfver verlden på din kärleks vingar,
Och frälsar oss ur nöden mången gång!
Osynlig du oss genom lifvet leder:
Fall, dödlige, på knä, i hjertat neder
Och prisa herran gud i bön och sång!

Brunnskyrkan inrymmer mellan 5 à 600 personer. Den är ganska enkel och icke mycket att tala om. Det anmärkningsvärdaste der är ett litet fartyg med master och segel, en tredäckare en miniatur, som hänger på ett tåg midt i hvalfvet. Äldre brunnsgäster påstodo, och det med mycken tillförsigt, att fartyget var en pålitlig väderspåman. När det vände bogsprötet åt dörren, skulle nederbörd följa; när det återigen lade till styrbords sida, var det ett säkert bevis på vackert väder.

Då man har sig bekant att sjömän gemenligen äro väderleksspåmän, blir denna föreställning icke orimlig. Styrmannen om bord lade naturligtvis om rodret och styrde farkosten allt efter som han förutsåg att väder och vind skulle bli.

Orsaken till fartygets svängningar var eljest den, att tåget, hvarpå det hängde, förtöjde sig ett halft slag vid fuktigt väder, och drog sig åter tillhopa vid tort.

1852.

Vestra kusten.

Vi hafva lemnat Hisingen bakom oss och befinna oss i skärgården söder om Marstrand. Naturen rundt omkring är bra ödslig. Stormen vräker hafvet vester ifrån och vågorna krossa sig emot de kala och nakna klipporna. Det brusar och dånar från alla håll. I sin ödslighet eger sceneriet icke dess mindre något mägtigt tilltalande, som gör ett storartadt intryck. Man kan icke säga att man befinner sig i en odlad del af verlden, utan fasthellre i en ganska kaotisk och vild. Sveriges östra skärgård, eller den t. ex. mot Östersjön norr om Stockholm, jemförd med skärgården här mot Kattegat, eger ett fullkomligt olika skaplynne. I den östra skärgården omgifves man af grönskande löf- och barrträdsklädda, bebodda och odlade, i allmänhet ganska vackra öar och holmar, här i den vestra skärgården deremot omgifves man, hvarthän man blickar, af bergryggar och klippor, saknande, åtminstone så som de från ångbåten visa sig, i allmänhet all vegetation. Vid föreställningen att, såsom badgäst vid Marstrand, uppehålla mig midt bland denna ödslighet, huru storartad den i andra afseenden än kan vara, en à en och en half månad, intogs jag af en verklig förskräckelse. Det föreföll mig som hotades jag med ett verkligt "Marstrandsarbete".

Efter en för öfrigt ej otreflig färd anlände vi slutligen till den mångomtalade badorten och lade till vid hamnkajen, som

snart vimlade af badgäster, kommande och farande. Den "gamla garnisonen", 1:sta terminens badgäster, aflöstes af den "nya", 2:dra terminens.

Under sommarens lopp försiggår vid Marstrand en oupphörligt omvexlande och rörlig, man kan väl säga, folkvandring fram och åter.

Först är det urinvånarne, marstrandienserne, som i Maj eller början af Juni gå i ett slags frivillig landsflykt och uthyra för sommarmånaderna sin vackra stad åt främlingarne, sjelfve förflyttande sig till sina små trefliga landtställen på Koön eller andra kringliggande öar och holmar, eller, såsom de fattigare göra, inskränkande sig att bo på vindar, i bodar eller andra uthus. Så komma i början af Juni första terminens badgäster, hvilka i sin ordning blifva aftackade af andra terminens gäster i medio af Juli. Under dessa flyttningar, då ångfartyg, lastade med menniskor, dagligen ankomma eller afgå, bärare och passagerare kringsläpa kappsäckar och nattsäckar och kajen vimlar af folk, helsande hvarandra med — farväl eller — välkommen, liknar den lilla hyggliga staden en verklig myrstack.

Man jemför badgästerna med vattenbin eller drönare, som om sommaren surra här sysslolösa omkring; men som drifvas ur kupan mot hösten, då deremot arbetsbina, aborigines, sitta der med honingen, de inkasserade medlen, i sina fickor; men lika mycket härmed. Marstrand är numera en mycket besökt badort och hvarje sådan har alltid sitt eget skaplynne.

Efter att ha ordnat mig i min bostad, begaf jag mig till läkaren på stället, hr doktor Hörlin, en sedan många år tillbaka gammal bekant och vän.

Under samtalet med honom kom jag att yttra några ord om det mindre angenäma intryck, som under färden genom skärgården intagit mig, samt att jag befarade att vantrifvas i en så stel och naken bergnatur, som öfver allt mötte mig.

Min gamle vän stirrade på mig.

— Du skall genast förse dig med en båt, sådana finnas vid kajen, afbröt han mina jerimiader, och taga vägen utåt

öppna hafvet omkring nordvestra udden af Koön samt begifva dig till Rosenlund.

— Till Rosenlund? Du skämtar väl.

— Jag skämtar aldrig med mina badgäster. Gör, som jag säger.

— Till Rosenlund? En Rosenlund bland dessa klippor? Det måtte likväl ha varit en stor skämtare, som tillät sig att på så sätt benämna ett ställe här. Naturen sjelf kan ej skämta så.

— Jag är från denna stund din läkare och du måste ställa dig till efterrättelse hvad jag ordinerar. Således, till Rosenlund!

Inom en qvart befann jag mig i sällskap med ett par andra nykomna badgäster i en båt och anmodade båtkarlarne att förskaffa oss till angifvet ställe.

Efter omkring en timmes rodd kring Koöns nordvestliga bergsuddar lade båten omsider till vid den så kallade "Rosenlunden". Färden var just ej bland de angenämaste. Hafvet jäste skäligen oroligt och mer än en våg kastade sitt skum in i båten. Mellan molnen strålade väl solen fram ibland, men stänkte emellanåt äfven ned en och annan regnskur. Platsen, der vi lade till med båten, var bergig, den som allt omkring oss. Vi hade ej heller väntat oss något annat.

— Hvarthän skola vi nu vända oss, frågade jag båtkarlen, för att komma fram till det såkallade Rosenlund?

— Gå bara rakt på, svarade han, det ligger strax här bredvid.

Vi gingo. Långt behöfde vi emellertid ej gå, förrän vi plötsligt öfverraskades af den anblick, som mötte ögat. På en gång visade sig nemligen emellan klipporna en den vackraste dalgång, som låter tänka sig. Det var en verklig Rosenlund, ja, en verklig sådan, som låg framför oss. Taflan var på det högsta och innerligaste tilltalande. Till höger om oss hade vi sjelfva boningshuset, visserligen icke i den modernaste stil, men ändock rätt vackert, med sina verandor och utsprång, kring hvilka växter af olika slag slingrade sig. Framför och till venster om oss utbredde sig dalgången så långt ögat såg. Den friskaste och rikaste växtlighet omgaf oss öfverallt. I sin skönaste prakt utbredde en mild och lifgifvande sommar hela sin yppiga rikedom. Det var en storartad lustgård, i första rummet anordnad

af naturens eget skönhetssinne, men äfven biträdd af mensklig konst och arbete, såsom slutlig handräckning vid toiletten. Emellan ståtliga, af praktfulla träd och svällande buskar bildade grupper och buskager, slingrade sig bugtande sandgångar, ledande från den ena angenäma och täcka öfverraskningen till den andra. Solen bröt i detta ögonblick fram mellan skyarne och kastade sitt klara sken öfver stället. Mycket har man talat om Arno-dalens fägring och skönhet. Allt hvad intagande den kan ega, var, ehuruväl i sammanträngd och mindre skala, säkerligen äfven här samladt. På sidorna om dalgången reste sig bergshöjderna, på den ena sidan nästan tvärstupande. Här och der emellan skrefvorna slingrade sig kaprifolier och vilda vinrankor och murgrönor. Längs klipporna stodo träden, liknande alléer. Betagna af det intryck, hvaraf vi bemägtigades, vandrade vi fram. Intrycket förminskades icke, då vi, ej mindre oförmodadt, nåddes af ljudet af några glada röster och slutligen af en ganska vacker sång. Vi stannade och följde tonerna. Längst bort i en berså upptäckte vi då ett litet sällskap, som slagit sig ned der omkring en liten, men onekligen ganska inbjudande så kallad "sexa". Då sällskapet upptäckte oss, kom ett par af deltagarne deri oss vänligt till mötes. Bekantskapen var snart gjord och vi inbjödos gästvänligt, alldeles såsom gamla bekanta, att deltaga i deras sällskap. En angenämare afton kunde vi ej få.

En ny öfverraskning väntade oss emellertid ännu.

— Rosenlund är vackert, yttrade någon af sällskapet; men Backudden är det ej mindre. Låtom oss följa våra nya vänner dit.

— Finnes väl, här midt bland de nakna bergsskrefvorna, sporde någon af oss, ännu mer skönhet?

Vi bröto upp.

En liten promenad uppför den vackra dalgången företogs. Bergsryggen till vester om oss reste sig i klippa vid klippa, omsusad af vindsvala träd och busksnår samt omflätade af i festoner bugtande och slingrande rankväxter.

Ett stycke uppför dalgången tog en smal och halsbrytande gångstig af emellan remnorna i bergväggen och förde oss in bland dess irreguliera afsatser. Obekanta på platsen, visste vi icke hvart man ämnade föra oss. Snart låg bergsmuren likväl bakom oss och en ny dal vidgade sig, icke min-

dre vacker än den, hvarifrån vi kommo. Det var Backudden, hvartill våra värdar inbjudit oss. Backudden är till omfånget något större, men ej mindre tilltalande. Man skulle kunna likna Rosenlund vid en svärmande täck ungmö och Backudden vid en yngling i sin friskaste ungdom. Backudden är på det hela för öfrigt en park, ej mindre väl gynnad af naturen och vårdad af det menskliga arbetet och skönhetssinnet. Äfven här helsades vi af det gästvänligaste tillmötesgående.

Under det att samtalet hit och dit fortgick berättade jag det intryck, som den vestra kusten, under resan från Göteborg emellan skären, gjort på mig, samt läkarens tillsägelse att genast begifva oss till Rosenlund.

Våra nya bekanta skrattade hjertligt häråt.

— Ordinationen, förklarade de, var förträfflig. Den sjukliga inbillningen, att vår vestra skärgård endast är en kal, naken och ödslig klippstrand, kunde ej botas på bättre och skyndsammare sätt, än genom ett besök här. Receptet var godt. Sjukdomen är säkert redan häfd.

Vi måste medgifva det.

— Vår vestra skärgård har, såsom allting, yttrade en af värdarne, två sidor. Den ena vänder sig emot hafvet vesterut, mot Kattegat och Atlanten, för att bryta hafvets och stormens understundom våldsamma framfart och gång; den andra vänder sig emot fastlandet. Den förra sidan utgöres af klippornas, för att så uttrycka mig, hårda och fasta, nakna och kala ryggrad, den andra, deremot af klippornas, liknelsevis taladt, vackra och vänliga anletsdrag, kärleksfullt blickande emot vårt kära fosterland. Storartad, kraftig, nästan vild å ena sidan, är vår vestra kust ej mindre storartadt intagande och mild å den andra. I samma mån ni hinner att göra er hemmastadd i vår skärgård skall ni intagas till dess fördel. Begagna er af ert vistande här, se er omkring! Utsigterna omvexla här i oändlighet. Rosenlund och Backudden äro ej de enda ställen, som förtjena beundran.

Marstrand egde vid denna tid en god genius i en på stället barnfödd, vid dervarande läroverk anställd tjensteman. Hans namn var Widell. Under hela sitt lif har denne intelligente man arbetat och svärmat för allt, som kunde gagna orten, förskona platsen samt lifva intresset för hvad som der föregick. Marstrand står till honom i de största förbindelser, säkerligen i

större än till någon annan. Han var på en och samma gång Marstrands såväl frivilliga cultus minister och gartner, som dess lexikograf och muntrationsråd. Rektor Widell hör till Marstrand såsom en illustrerande bröstbild hörer till sitt arbete.

Det lilla talet, som hölls vid en bål, framfördes af honom.

Rosenlund egdes och beboddes af en kapten Silfversvan, anställd som kamrerare vid badinrättningen, och Backudden af borgmästaren Röing.

Marstrandsön.

Marstrandsön kallades fordom Ytterön, derför att ön, oberäknadt Paternosterskären, ligger från fastlandet ytterst vid hafsbandet, hvartill Kattegatt ansluter från vester. Tvenne rodd- och segelleder leda till ön, en inre och en yttre. Ön är nära nog fyrkantig och omkring $^5/_{12}$:dels mil i omkrets. När ön först bebyggdes och beboddes kan ingen uppgifva. Man känner emellertid att kyrkan blifvit bygd 1138. Enligt en gammal sägen påstås att en rik holländsk jungfru skall på vestra kusten, antagligen vid Pater Nosterskären, ha lidit skeppsbrott, men lyckligtvis blifvit räddad, fasthållande sig vid en skeppsmast, som af stormen fördes till ytterön, ibidem Marstrand, samt att hon af tacksamhet emot försynen låtit uppbygga kyrkan. Bemälda jungfru skall ha burit namnet Maria, kyrkan bär också ännu i dag samma namn, och man antager att stadens namn ursprungligen varit "Mariestrand," ehuruväl detsamma under tidernas längd blifvit förvandladt till hvad det nu är, Marstrand. I sitt bottendjup är ön en enda sammanhängande bergrygg, ehuruväl den skiljer sig i synlig mått uppåt i tio olika höjder, emellan hvilka här och der mindre dalgångar bryta sig fram. Ön hvilar på ett verkligt grundfast underlag.

Lika väl som badanstaltens inflytande och historia nu mera kan betraktas såsom sjelfva lifstråden för Marstrands tillvaro och utveckling, kan man från äldre tider betrakta sillfisket såsom någonting i sitt inflytande på öns och dess befolknings bestånd och fortskridande nära nog deremot jembördigt svarande.

Sillfisket utgjorde i den vestra skärgården under flere århundraden en allt för säker och stor inkomstkälla, att ej locka folk och företagsamhet till sig.

Marstrand var dervid en icke litet vigtig centralplats. Den tiden egde densamma också ej mindre än omkring 300 större och mindre farkoster, afsedda uteslutande för fiskets behof. Under denna tid uppblomstrade ön. Inkomstkällan var emellertid ej en fast, utan fast hellre en rätt osäker förutsättning att bygga på. I början af 1600:talet aftog fisket, och ön sjönk tillbaka i armod och elände. I en dansk bohuslänsbeskrifning från denna tid talas härom, sålunda:

"Gud havde begaavet Marstrands inneboende ett välsignet sillefaangst; men som de wahnwyrdede dess gaave, saa at de trampede välsignelsen under födderne, dertill med gjorde de ogudagtige Toldere og sit til, hvilke pinede inneboenderne med droijeske Told, altså tog gud wälsignelsen fraa dem, daa de komme i knappaste omständigheder".

År 1756 började fisket emellertid att småningom återvända och allt som det skedde sköt staden från denna tid ny fart.

1775 utfärdade konung Gustaf III ett reskript, hvari Marstrand förklarades för en fristad för gäldenärer och till en fribamn i allmänhet, hvilka fri- och rättigheter fortforo under en tid af 18 år. Under ingen period har Marstrand blomstrat så, som under denna. 1794 fråntogs staden likväl ifrågavarande förmåner och reducerades till vanlig stapelstad. Missnöjet dermed var allmänt och stort. Många önskade att platsen åter skulle förvandlas till ett fiskeläge.

Marstrands fästning, Carlsten, började redan grundläggas under det danska öfverväldet. När ön underlades den svenska kronan, förefunnos redan fästningens inre fyrkant, jemte sjelfva grunden, eller ett mindre torn, till det nuvarande, sedermera påbyggda. Carl X nedlade åren 1682 och 1687 mycket arbete för att sätta fästningen i det fullständigaste skick. Äfven efter hans tid fullföljdes arbetet. På en höjd af omkring 145 alnar öfver vattenytan uppsattes en lanterna eller spegelfyr. De förfallna skansarne Gustafs- och Fredriksborg sattes ånyo i stånd emellan åren 1770 och 1775. Gustafsborgs skans var belägen på stadens södra del; Fredriksborgs var återigen belägen på dess norra. På Hedvigsholmen, belägen i det så kallade garnisonssundet eller viken till Albrektssundet hade

Bohuslänska skärgårdsflottan, uppgående till 27 segel, sin station, hvarifrån den slutligen förflyttades till Göteborg.

Marstrand befann sig i äldre tider under danskt öfvervälde och underlades först 1658 svenskt.

På det höga berget gent emot norra hamnen finnas ännu åtskilliga qvarlefvor af ett batteri, som den danske generalen Gyldenlöwe år 1676 eller 1677 uppkastade för att derifrån med kanoneld bestryka fästningen och söka intaga den, ehuruväl det misslyckades. Ett dylikt batteri uppförde samme general vid d. s. k. Björnängen. Ett bombbatteri har äfven funnits på Gethusmåssan. Utom Haga — en liten gräsplan vid norra ändan af staden — har jemväl funnits ett batteri, benämndt "Antonett", till försvar för norra hamnen. Ett annat sådant var likaledes uppkastadt vid den s. k. S:t Eriks-högen. Å klippan "Malepehrt" säges äfven ett batteri funnits. Det är dock ej troligt, alldenstund klippan toppar sig allt för mycket, att ett sådant skulle ha kunnat anläggas der. Namnet: Male Pehrt — den onda hästen — torde härleda sig ifrån att något skeppsbrott der egt rum. Vid S:t Eriks-högen ligger en källa — S:t Eriks-källa — som antages ha varit en offerkälla. I närheten af denna källa finnes ett hvalf eller en grotta, dit en hel del af stadens qvinliga befolkning tog sin tillflykt, då Thordensköld 1719 — genom förräderi lyckades att för en kortare tid bemägtiga sig fästningen och dermed äfven staden.

Om Thordenskölds vistande i Marstrand berättas ännu i dag åtskilligt.

Under sitt uppehåll derstädes skall han ha frågat sin värdinna, hvilken af stadens invånare var den rikaste.

Hon uppgaf person och bostad.

Dagen derpå begaf sig Thordensköld, åtföljd af några officerare och sjömän, till mannen, hvilken likväl då ej var hemma.

Hustrun var ensam.

Thordensköld lät, det oaktadt, genast genomsöka huset, uppbryta skåp och kistor, och allt som egde något värde fördes derifrån och om bord på hans fartyg.

Hustruns böner och tårar hjelpte ej.

Hon förblef likväl ej rådlös.

Så snart Thordensköld lemnat henne, gick hon till råds med sig sjelf och fattade ett modigt beslut. Hon förklädde sig

till karl, tog en båt och rodde till det skepp, dit hennes egendom blifvit förd, granskade detsamma så noga som möjligt, såg att hennes egendom ännu ej blifvit förd under däck, samt att vaksamheten om bord var ingen, alldenstund det fåtal, som befann sig uppe på däcket, var öfverlastadt, berusadt och insomnadt. Ögonblickligt återvände hon till staden, anskaffade några beslutsamme män, som vid nattens inträde, lika modiga som tysta, bestego fartyget och bemägtigade sig, utan att någon bemärkte hvad de förehade, de våldsamt bortförda sakerna och återförde dem till staden. Ett par dagar senare fick hustrun ett besök af amiralen. Han frågade efter hennes man. Mannen var under tiden verkligen hemkommen, men hustrun förnekade det. Då Tordensköld lofvade att intet ondt skulle vederfaras honom, framställde han sig.

— Jag har, skall amiralen då hafva yttrat, öfverraskat ert hus och er; men så har er hustru ej mindre öfverraskat mig. Behåll nu hvad ni återtagit. Jag skall anbefalla att man emot er iakttager den största aktning. Underrätta för öfrigt alla edra vänner, som flytt härifrån, och gömt sig — jag vet ej hvar — att de när som helst kunna återvända, förvissade om mitt skydd.

Nog nu om det gamla Marstrand.

Det nuvarande eller nya Marstrand ingifver oss vida angenämare, lifligare och gladare intryck. Man behöfver under en badtermin ej länge uppehålla sig der, förr än man älskar den lilla staden, dess vänliga befolkning och dess vackra natur. Det är emellertid icke det rika sillfisket, som nu utgör inkomstkällan, utan badinrättningen. En byggnad beror i mer eller mindre mån alltid af den grund, hvarpå den hvilar. Så äfven här. Fisket var ett tungt och allvarligt arbete, badinrättningen, vilkoren derför och följderna deraf äro deremot vida angenämare, hvaraf följer att staden förr och nu äfven har ett ganska olika skaplynne. I stället för den af den råa fisken mer eller mindre impregnerade luften, är den nu frisk, klar och ren, som en upplöst, lätt inandelig kristall. I stället för de mångtaliga fiskarbåtarne har man nu de täcka och nätta små lustsegelbåtar. En ganska ny stad har till byggnader, öppna plat-

ser, gator och parkanläggningar äfven börjat växa upp. Bland de förra finna vi der några vackra villor af särdeles inbjudande egenskap; bland de senare — parkanläggningarna — åtskilligt inbjudande, hvaraf en, som om äfven icke egentligen för sin praktfullhet utan af andra skäl bär namnet Paradiset, en benämning, som vi äro öfvertygade om att många unga hjertan mer än en gång suckande funnit vara just det enda rigtiga.

Brunnsgästerna göra för öfrigt här sitt lif så angenämt som möjligt. Badhus och bassiner taga på förmiddagarne nästan uteslutande allas tid i anspråk; deremot egnar man sig hela den öfriga dagen åt sällskapslifvet. Brunnsparken är ej stor, men behaglig. Alphyddan, som kröner dess höjd, samlar vid sina bord gästernas lukulliska begär omkring sig. Båtfärder och små festliga tillställningar äro i högsta grad tilldragande.

Kanske derom något mer i ett annat bref.

Ett besök på fästningen.

Efter många tillämnade besök på fästningen verkställde jag det i dag. Visserligen begaf jag mig dit, ledd af önskan att taga försvarsverket i betraktande, äfvensom för att njuta af utsigten derifrån; men på det hela var det något annat som långt mer intresserade mig. Den gamla fästningsborgen i all ära, så utgör väl den numera endast ett från forna tider qvarstående gammalt minne, erinrande om blodiga kämpadater och strider, ej mera likväl ingående såsom något slags dividend i våra dagars historiska förutsättningar och betingelser. Hvad återigen utsigterna beträffar, så eger man här, från hvilken klipphöjd som helst, alltför många om ej till miltalet lika omfångsrika, dock tilltalande, att fästningsvallarne visserligen ej behöfva uppsökas, för att höja eller reta intrycket. Öfverallt svallar hafvet omkring klippor och skär här; öfverallt dyker här eller der en ö, en holme, ett skär, en klippa upp ur de brusande vågorna. Någon gång hvälfver sig öfver dem en regnbåge liknande, en storartad, af himmelen sjelf slagen brygga eller bro, såsom t. ex. i går, vester ifrån och öster ut, man skulle nästan kunna säga, med ena foten i Nordamerika och med den andra i Europa. Det var en storartad syn, måhända äfven symbolisk. Hvad veta vi?

Bortom min afsigt att se och studera den gamla fästningsborgen och att njuta af utsigten från någon af dess batterier, leddes mina steg dit upp äfven af en annan djupare liggande önskan.

Under loppet af 1851 utgafs romanen "Samvetet eller Stockholms Mysterier". Romanen var resultatet af ett förutgånget mångårigt studium, icke allenast af samhällets politiska och sociala förhållanden, utan, hvad som var för arbetets plan och uppgift framförallt vigtigt, neml. samhällsförhållandenas hvardagslif, d. v. s. dess väsende och beskaffenhet sådana desse arbeta, kämpa och strida dagligen rundt omkring oss; lagarnes och sedernas inflytande såväl på det allmänna föreställningssättet, som äfven på folkets sjelfmedvetna ställning och bestånd; lefnadssättet såväl inom de högre som lägre klasserna samt de mer eller mindre omedelbara följderna af det ena och andra; sedeförderfvet icke allenast inom de mer lyckligt lottades led, hvilka ännu icke fallit under lagens näpst och dom, utan äfven inom de fallnes, hvilka redan befinna sig under lagarnes, för lifvet stämplande domslut. Vi hade sökt, säga vi, att så godt vi förmått och förstått taga kännedom härom. Att dessa studier påkallade åratal, torde vi väl våga påstå. Men det var ej nog att, för ett sådant arbete, endast begränsa oss inom hufvudstaden. Inom ett rikes hufvudstad utvecklar sig visserligen framförallt det mer kännetecknande af ett lands sedliga egenskaper, men rotledningarna dertill har inga gränser, utan utgrena sig till hela folket. Så uppfattade författaren åtminstone förhållandet.

Den mera bildade eller, för att så uttrycka oss, den mer allmänt vanliga, var för författaren lätt tillgänglig i de förhållanden, hvari han befann sig; att deremot tränga ned och in i de fallnes, de dömdes, de brottsliges eget läger, var icke den minst svåra uppgift. För uppnåendet af detta mål besöktes flere straffanstalter, icke allenast de på Långholmen och Waxholmens, utan äfven den i Carlskrona. Att Carlstens fästning, hvarest ett betydligt antal lifstidsdömda straffångar finnas, icke kunde lemnas å sido, säger sig sjelft. Visserligen företogos studiet der ett år efter att romanen utkommit; men intresset derför fortlefde likväl alltjemt.

Det var följaktligen också i afsigt att studera icke blott

fångvården på platsen, utan framför allt fångarne sjelfve, som hufvudsakligast betingade mina steg till fästningen.

För denna min afsigt hade jag förut ställt mig i förbindelse med vederbörande på platsen.

Då man uppkommer genom fästningsportarne, har man det stora fänghvalfvet med tillhörande fånggård till venster om sig och fångarnes sjukhvalf till höger. Båda dessa hvalf äro till en icke obetydlig del uthuggna i sjelfva berget. Icke så litet hemmastadd i det så kallade tjufspråket eller romanispråket var det lätt nog att inleda ett samtal med fångarne, af en viss för dem tilldragande egenskap. Icke allenast det. Af icke så liten vigt för mig var äfven den kännedom, som jag egde om den lagstiftning, som, utfärdad af lifstidsfångarne sjelfve, från Carlskrona straffängelse organiserar fångarne inom sig till ett fast förbund, lydande under en enda vilja, under en af dem sjelfve erkänd sjelfherskare — kung — på romanispråket *kralon* eller *kulo* kallad, hvilken organisation knyter dem till ett verkligt, icke så litet väl spunnet nät, från den ena delen af riket till den andra. Svårt blef det följaktligen icke för mig att leda samtalet. Med förvåning betraktade man mig till en början, men intogs synbarligen småningom af förtroende. Åtskilligt af hvad jag erfor kunde förtjena att antecknas. I all hufvudsak befästade det dock mina i romanen förekommande skildringar och uppgifter.

Af läkaren hade jag fått uppgift på den, som af sjelfva fångarne ansågs för den störste brottsling. Naturligtvis uppsökte jag honom. För att skilja honom från de öfriga fångarne, hvilka hatade honom, befans han förflyttad till sjukhuset. Fångarnes sjukhus hade två afdelningar, en lägre och en högre. Egentligen utgjorde de endast två bergskrefvor, efter omständigheter och behof något tillbygda.

Då jag inkom i sjukhuset och uppgaf min önskan att träffa mannen, visade man mig ut till en liten, med höga plank omgifven, intill skrefvorna belägen gård.

Enligt min föreställning, väntade jag mig att få se en vanlig skurk, gammal och utlefvad och till utseendet bedräglig och falsk. Men jag misstog mig. Framför mig stod i stället en ung och blond man af omkring 26, högst 28 år.

Samtalet blef ganska långvarigt mig och honom emellan.

— Är ni den störste brottsling, var min första fråga, som finnes på fästningen?

Mannen stirrade förundrad på mig.

— Långt derifrån, svarade han; tvärtom jag har ännu litet heder qvar och derför hata mig mina kamrater, de öfriga fångarne.

Hans ungdom var tilltalande, hans svar var glädjande.

Efter en kort stund kom jag in på mitt egentliga ämne, tjufvarnes mysterier och hvad dertill kunde höra. Äfven här begagnade jag mig af tjufspråket så godt jag kunde, och jag kunde så mycket, som behöfdes. För att göra mig till herre öfver situationen framhöll jag hvarjehanda af stadgarne emellan brottslingarne, kort och godt, mina yttranden och frågor stodo i öfverensstämmelse med mina afsigter. Slutligen sporde jag honom om hvilken som i närvarande stund var deras kralon eller kulo — kung.

Mannens uppmärksamhet hade under tiden synbarligen blifvit allt större och större.

Vid min framställda fråga, trädde han ett steg tillbaka och betraktade mig noga.

— Hvilken, som är vår kralon? upprepade han min fråga, hvem som är det?

— Ja, jag frågar er derom.

— Antingen, genmälde han derefter, med i sanning ett verkligt strålande ansigte, antingen, sade han, är ni sjelf, min herre, vår kralo, det vill säga Keij eller Lejon, som han äfven kallar sig, *eller — eller . . .*

Han lade vigt vid detta ord och upprepade det ett par gånger.

— Eller — eller, fortsatte han, eller är herrn författare till Stockholms mysterier.

Han nämnde mitt namn.

Jag studsade verkligen, öfverraskad af hans ord. Enär jag icke ville gå och gälla för de brottsliges och dömdes öfverhet, erkände jag, att jag var författaren till romanen.

Jag omtalar denna lilla anekdot, såsom, hvad jag tror, en från de brottsliges egen sida ganska kännetecknande kritik, väl innebärande ett icke så litet erkännande.

Samtalet emellan mannen och mig tog nu ett vänligare skaplynne.

Han berättade mig hela sin lilla, men ändock lärorika och jemmerliga lefnadshistoria. Han var från Stockholm, son till en der bosatt ganska förmögen enka, som af moderlig ömhet eller svaghet redan under hans skoltid försett honom med rikliga medel, för att spela en vagabond bland sina skolkamrater, hvaraf följden blef, att han, då moderns offervillighet slutligen ej räckte till, började stjäla. Huru ofta han begått stöld, kunde han numera ej erinra sig. Emellertid hade han stulit och begått flera inbrott o. s. v. Nog af, han blef dömd till mångårigt fängelse, lyckades att rymma, tog hyra på ett fartyg samt fick, under en storm, ena foten krossad. Han ansåg sig nu sjelf oåterkalleligt förlorad. Under hans som det syntes, fullkomligt upprigtiga bekännelse, kunde man ej annat än känna deltagande för honom.

På min förfrågan, huru han fått kännedom om "Stockholms Mysterier", berättade han att fångarne kommit öfver romanen samt i fånghvalfvet tillsammans läst första och andra delarne deraf, men att fångvaktmästaren, då han upptäckte förhållandet, fråntagit dem boken samt att de således ej fått läsa tredje delen. Han bad mig mycket att jag skulle förse dem med denna del. Jag anmärkte häremot, att min ställning ej tillät mig att ingå i några förhållanden med dem, som stodo i strid med anordningarna inom fängelset. Emellertid kom jag från denna stund i ett visst vänligt förhållande till fångarne. Jag föreslog dem att åt mig sammanskrifva sina lefnadsöden och de lofvade det.

Båtutflygter.

Vestra skärgården är allt för inbjudande till utfärder, att sådana skulle kunna lemnas å sido.

Oberäknadt att båtarne, hvilka med sina segel liksom med hvita spetsar kanta kajen vid Marstrand, ofta anlitas; har en tulltjensteman på platsen, som det å embetets vägnar ålåg att med sin tulljakt plöja vågorna, haft den godheten att inbjuda mig att deltaga i flere utflygter. Dessa sjöfärder på en eller ett par dagar äro uppfriskande och förtjusande. De erinra mig om min ungdom och födelseort, den östra skärgården, der jag vuxit upp.

Hugkomsterna utgöra alltid ett intressant lexikon i hvarje för handen varande ögonblicks hand.

Med Marstrand till utgångspunkt svärmar jag kring inom den storartade och omvexlande skärgården emellan Hisingen och Strömstad, hamnande än här och än der. Understundom sticka vi till hafs och låta då våg och vind leka omkring oss och seglen. Ganska mycket, lifvande och uppfriskande, vore att berätta härom, men tiden medgifver det ej.

Hela den vestra kusten är från norr till söder, från Kosterskären och till Öresund en, framförallt norrut, oändlig labyrint af öar och holmar, af skär och klippor, med dertill hörande strömsättningar och hvirfvelströmmar. Det fordras en god kompass och en icke mindre god lots såsom ariadnetråd för att reda sig här.

Ensamt Paternosterskären från Marstrand, belägna något mera än en mil nordvest ut mot hafvet, hota, framförallt nattetid och vid storm, äfven den bäste seglare med undergång. Dessa skär äro ensamt för sig en icke så liten skärgård. Står man i dess midt på höjden till exempel af någon af Wanholmarne, omgifves man af en för ögat, såvida det ej är väpnadt med en god kikare, nästan oöfverblicklig krets af skär och klippor. Intrycket deraf, när vågorna brusa och skumma kring berghällarne, är öfverraskande. I den storartade, ofta våldsamt uppbrusande och uppskakade naturen, finnes något, som måste skapa och uppfostra starka lidelser. Den i allmänhet rådande fattigdomen bryter visserligen icke så litet skärgårdsbons skaplynne, men öppnas utsigt till förvärf, stormar det inom honom, likaväl som omkring honom. Ingen skärgård torde kunna ega en historia af mer omvexlande och dystrare egenskaper än denna. Under århundradens lopp tala ett stort antal af skär och klippor här om skeppsbrott och plundringar. Kapare och lurendrejare hafva här spelat ingripande roller. Brist på ämnen till handlingsfriska skildringar och berättelser saknas ej. I sina romaner har fru Carlén på ett sätt, som förvärfvat henne ett stort och lysande erkännande, deråt gifvit lika kännetecknande, som romantiskt tilltalande, alltid snillrikt och talangfullt, lifligt färgskiftande uttryck.

Samtalet med skärgårdsbon — hvilken i allmänhet alltid äfven är sjöman — är gemenligen af stort intresse.

Såsom gamla egendomliga sägner har han mycket att be-

rätta om olyckshändelser, som i skärgården pröfvat de mänskliga krafterna.

Om förgångna tiders kapareväsende, öfverfall och plundringar talas alltid med en viss förkärlek.

Ganska många händelser, visserligen af våldsamma och laglösa egenskaper, men icke dess mindre af spännande intresse, förtäljas oss sålunda.

Bland stormarne på vestkusten ljuder mången verklig röfvarhistoria.

I naturvetenskapligt afseende sakna förhållandena här ej heller intresse.

Då de så kallade marsvinen, marsuggorna, tumlarne gå in i vikarne vid Marstrand, blir det storm och oväder.

När isen bottenfryser i vikarne och bryter sönder om vårarne, bortföres orenligheten på sjöbotten.

Vattnet är derför här så klart och rent.

Ju saltare vattnet är, ju klarare är det.

Deremot ser vattnet ut som en lut, säger man, då det är färskt, d. v. s. då det är sött eller saltfritt.

Vattnets egenskap vid Strömstad är vida mer omvexlande, än vid Marstrand.

Trenne strömningar inverka väsentligt på vattnet i Strömstadstrakten och vid kusten der, nemligen den s. k. nordliga strömmen, samt vidare den nordvestliga och östliga. Det förstnämnda, det nordliga strömdraget kommer framförallt från Svinesund och Fredrikshall; det faller ut genom den så kallade Säcken, går sedan fram såväl genom Långrännan som Kosterfjorden, hvaraf den ena armen passerar förbi Strömstad och fortsätter sitt lopp tills den mötes af ett motsatt strömdrag, det södra. Den nordvestliga strömmen kommer från Christianiafjorden och löper vid n. v. och v. vindar in i skärgården äfven emot Strömstadslandet, hvarest den vänder åter utåt hafvet. Den östliga strömmen är obetydlig. Den består endast af det vatten, som utfaller från Strömstads-floden. Genom detta förhållande vexlar vattnets beskaffenhet mycket vid kusterna kring Strömstad. Det vid Marstrand är under alla tider ojemförligt klarare och renare. Släpper man en hvit duk ned i vattnet här vid Strömstad, yttrade en strömstads-skeppare, så ser man den understundom knappast på en alns djup; då man deremot vid Marstrand kan se den på — ja, ända till — 10 fam-

nars djup. Om sommaren är vattnet vid Strömstad ganska saltfritt, det vill säga färskt. Då det sommartiden är stadig väderlek der, är det på morgnarne gemenligen ostlig och på eftermiddagarne nordvestlig vind, hvaremot det om vintern vanligtvis både natt och dag blåser nordostlig vind.

Många andra små observationer vet för öfrigt folket här att tala om.

Under våren berätta strömstadsboarne att på samma gång som det på fastlandet ofta nog blåser östlig vind -- ända till storm — så kan det ändock vara fullkomligt lugnt ute på hafvet, på sjön.

Ännu några ord till.

Naturen uppfostrar på sitt eget sätt äfven djuren här.

Såsom bevis derpå anför man att sniglarne t. ex. uppkrypa på skären, då de vänta nordan. Ja, till och med hos kråkorna har man bemärkt en icke så liten egendomlig fyndighet. Dessa — kråkorna — äro begärliga efter svarta musslor. Men nu är musslan omgifven af ett så hårdt skal, att de ej förmå att sönderbryta det. Förståndigt nog, veta de dock att reda sig dermed. Så snart det lyckats dem att fånga en mussla, flyga de med den i näbben högt upp i luften, alltid öfver sjelfva bergsryggen, hvarefter de släppa musslan, då den i fallet krossas mot berget derunder. Lyckas det ej första gången, göra de om det, tills det lyckas.

Ehuruväl jag dagligen företog större och mindre utfärder i skärgården, alltid med Marstrand till högqvarter, förglömde jag icke att taga kännedom om dess närmaste omnejd.

Marstrandsön är åt nordost och sydost omgifven af tvenne jemförelsevis ganska stora och till vissa delar odlingsbara holmar, nemligen den förutnämda Koön, och vidare af Klöfverön. Oberäknadt de redan nämnda tvenne vackra dalgångarne Rosenlund och Backudden, hafva vi en icke mindre vacker lägenhet äfven på öns sydliga strand, nemligen det täcka stället Halsen. Tvenne andra, visserligen icke så gynnade hvarken af naturen eller den menskliga omtanken, men ändock ganska tilltalande hafva vi på Klöfverön. Jag har i dagarne besökt det ena efter det andra.

I den lilla park, som omgaf byggnaderna vid Halsen, upptäckte jag genast vid mitt inträde der en liten hvithårig gubbe, utan rock, till och med utan väst och halsduk, med öppet bröst och naken hals, i skjortarmarne arbeta i sin anletes svett allt hvad han kunde. Jag antog att han var en trädgårds- eller packarbetare och slog mig obesväradt ned på en bänk. Ett samtal uppstod likväl snart emellan oss. Den lille gubben var i högsta grad liflig, såväl i sina rörelser som i tal och svar. Vid sidan om oss stod en numera öfverväxt minnessten, som likväl skymtade fram mellan grenar och blad. Händelsevis kom jag att fästa blicken dervid.

— Herrn ser på den der stenen, yttrade den gamle.

— Är det icke en grafsten?

— På sätt och vis. Egentligen är det blott en minnessten från mina yngre dagar.

— Låt höra.

— Jag talar ej gerna derom, genmälde han. Lika mycket dock! Mot slutet af nittio-talet förliste ett fartyg mellan Pater-Noster skären. Jag var med lotsbåten, som hastade till dess räddning. Bland de förliste fans ett ungt fruntimmer, som tilldrog sig hela mitt intresse. Jag förde henne hem till mig, hvarest hon ett eller ett par år derefter afled. Hon var fransyska. Under revolutionsåren gifte hon sig med en revolutionär, för att rädda sitt lif. Mannen plågade henne och hon begagnade sig af ett gynsamt tillfälle för att emigrera. Kommen till Calais, gick hon ombord på ett fartyg, som väderdrefs hit och förliste i skären här utanföre. Några månader senare anlände emellertid äfven hennes man hit. Hennes förskräckelse var sorglig att se. Mannen hade vid en omkastning af partiförhållandena i Frankrike äfven måst fly undan. På hvad sätt han fått kännedom om hvar hans hustru fått fristad, vet jag ej; men med kännedom derom kom han hit. Hvad jag kan säga är, att nog älskade han henne, och förhållandet dem emellan blef åter godt. När hon dog, flyttade han tillbaka till Frankrike. På denna sten, som han sjelf uppreste, såsom ett minne öfver den döda, skref han, sista qvällen han var här: revolutions-kärlek och revolutions-försoning. Med tårar i sina ögon, afreste han härifrån.

Under det den gamle berättade det lilla minnet började

jag att ana att det var egaren sjelf, som jag hade framför mig, och jag frågade honom om det ej så förhöll sig.

— Ganska rigtigt, svarade han, jag är både min egen herre och egen arbetare. De böra alltid, tycker jag, vara en och samma person.

Ifrån denna stund och sedan jag gjort litet reda för mig blefvo vi rätt bekanta.

Han bjöd mig upp till sig.

På vägen till bostaden tilldrog sig ett träd min uppmärksamhet; det var — vill jag minnas — en ek, men i hvars krona kaprifolier blommade.

— Ingenting att förundra sig öfver, menade gubben; då jag var ung slingrade jag kaprifolie-rankan omkring trädet, och under årens gång har trädet vuxit ut och rankan in i trädet; på barken ser man ännu huru rankan slingrar sig uppåt, alldeles som en ådra.

Gubbens namn var Westbeck. Han var nu 83 år gammal. Vid 18 à 19 års ålder hade han under 88 och 89 års krig tjenat på en svensk flottaf deln ing i Kattegat, senare blef han direktör vid de Bohuslänska fiskerierna. Oaktadt sin höga ålder egde han ännu den fullkomligaste helsa, en ovanlig liflighet och ett godt minne.

Byggnaden, hvari vi inträdde, och hvari hans hustru jemte några gäster, bodde, egde all möjlig vanlig komfort. Sjelf hade han instufvat sig i ett vindsrum, som i alla afseenden liknade en kajuta.

Då jag uttalade min förundran öfver en vid hans höga ålder så i ögonen fallande lefnadsfriskhet, som utmärkte honom, smålog han tillfredsställd.

— Vestra kusten skapar både andlig och kroppslig helsa, svarade han. För öfrigt uppfostrade mig min far på ett rationelt sätt.

Han satte beslutsamhet, kraft och mod i mig. Vill ni veta huru min far uppfostrade mig, så kan ni sluta er dertill af huru han lärde mig simma. Han rodde mig ut i en båt i öppna sjön. När vi kommo till hafs, befalde han mig att kläda af mig, hvarefter han kastade mig ut bland vågorna. Jag höll på att sjunka, men han räckte mig åran, och jag fick krafla så godt jag kunde. När jag åter kom upp i båten, kunde jag simma.

— I alla rigtningar, fortfor han, har jag för öfrigt lefvat det lif, som man lefvat här. Kapare blef jag dock icke, hvarken 1788 eller 1811. I stället tog jag 88 och 89 tjenst såsom kadett på ett örlogsfartyg, fregatten Venus. Vid den tid, då hertigen af Hessen ryckte i spetsen för dansk-norska arméen emot Göteborg och slog svenskarne vid Qvistrum, var det ganska lifligt äfven för oss på kusten och sjön. Major Hanson, som förde Venus, var en ärans man, men hade stora motgångar. Vi stredo som män, men gingo under. Angripna i Christiania-fjorden af en rysk flottilj, måste vi gifva oss.

Ganska fullständigt berättade så den gamle sin långa lefnadssaga. Många hågkomster förtäljdes, märkliga nog från flydda dagar.

Såsom ett exempel på det egendomliga, lifliga och bestämda sätt, hvarpå han meddelade sig, kan jag ej neka mig nöjet att anföra några uttryck.

Åldringen hade framtagit en gammal bok, hvari åtskilliga rapporter från krigstiden voro bland annat inhäftade.

— Allt hvad som här förekommer, yttrade han, är opålitligt. Här står till exempel att vi voro 500 man. Det är fullkomligt origtigt. Vi voro 495 man. Och här sedan — här står att vi afmarscherade kl. 10. Det är osanning, ordentligt osanning. Vi afmarscherade på slaget kl. half 11.

Sedan sillfisket på 1650-talet åter börjat taga fart, fortfor det inpå detta århundrade. Efter krigets slut lemnade han sin tjenst vid flottan och blef anställd vid fiskeristyrelsen, med slutlig titel af direktör.

Lika allmän som bemärkansvärd är den kärlek, som vestra kustens befolkning hyser för sin hemort.

Det storartade och stormande i sjelfva naturen samt de i oändliga motsatser och vexlingar ständigt kämpande elementen, måste ega en omedelbart hjertat och sinnet anslående egenskap.

Inom ingen del af riket hafva vi funnit hos folket någonting så omedelbart införlifvadt med sjelfva ortförhållandenas natur och egenskap som här.

Till och med de mest fattige höjde sitt hufvud med en viss stolthet, då de talade om skärgården.

Det är icke samhällsinstitutionerna, som här utveckla, odla och förädla sinnet, utan fast hellre naturens ständigt mot hvarandra till inbördes kamp rustade krafter.

Hvarthän jag kastade mina frågor, besvarade mig den gamla mannen såsom ur en öppen bok, i hvars blad stormen ännu tycktes bläddra.

Spörjsmål uteblefvo ej heller från min sida.

Koön, på hvars sydostliga strand han vid foten af en bergsrygg, bland träd, buskar och blommor, ordnat sin lefnads sista sommarnöje, var honom bekant, såsom en vagga, i hvilken hans första drömmar om lif och verld utvecklat sig.

En storm hade påtagligen likväl varit hans vaggpiga.

Han talade mycket om fisket.

— Man har uppgifvit, sade han, att fiskerierna här år 1694 begagnade sig af 1800 båtar af olika slag. Det är lögn. Deras antal uppgick till 1810.

— Likaledes har man uppgifvit att fiske-lagens antal voro 15. Det är äfven en lögn. De utgjorde blott 14. Dessa 14 voro: 1:o Klädesholmen, 2:o Kyrksand, 3:o Mållösand 4:o Käringen, 5:o Råön, 6:o Stäcken, 7:o Gullholmen, 8:o Grundsund, 9:o Komön, 10:o Fiskbockeriket, 11:o Lysekil, 12:o Målmön, 13:o Grafvarne och 14:o Smögen.

— Man har sagt, fortfor han vidare, att arbetarne vid storfisket jemte verken uppgick till ett antat af 7,850. Det är äfven en osanning. Deras antal utgjorde 7,854.

— Så der är det med många af våra vederbörandes berömda uppgifter, man träffar sällan på en enda uppgift, utan en finner hundradels lögn vid sidan deraf.

Jag bad honom att berätta mig något om kapareväsendet på platsen under förgångna år, men derpå ville han ej afgifva något svar.

Bäst är att ni, om ni vill hafva kännedom derom, besöker Andersson och Daniel, fader Daniel, som han i orten kallas. De bo på Klöfverön, den förre på Brömsegården, den andra på Korsviken. Man säger allmänt att de voro sjöröfvare och äfven lurendrejare; hvad jag vet är, att de voro kapare. Ifall ni kan få dem att tala, så kunna de fullständigt inviga er i alla till det facket hörande förhållanden.

Då jag omsider lemnade platsen kastade jag ännu en blick öfver den byggnaderna omgifvande oändligt täcka och vackra lilla parken. Den föreföll mig såsom en pall, omslingrad och smyckad med blommor, vid foten af höga klippor, och vid stran-

den af Albrektssunds klara vatten. Naturen satt, en annan intagande och täck liten skönhet derpå, hvilande sin rygg mot berghällen, badande sina fötter i böljorna.

Mer än många gånger hade jag hört talas om herrarne Anderssons och fader Daniels bedrifter i skärgården, under deras verksammaste år. Man hade tecknat dem för mig som två i alla hänseenden hänsynslöse och våldsamme män. Jag längtade att sammanträffa med dem och begaf mig i denna afsigt först till Brömsegården, till Andersson. Mannen motsvarade ej mina föreställningar. Han var liten och temligen tjock; men oaktadt fetman rörde han sig häftigt och lidelsefullt.

— Man har berättat mig åtskilligt om herr Andersson. Ni var ju kapare 1811 och 1814.

— Hum!

— Är det sant, att ni samtidigt var lurendrejare?

— Hum!

— Ni har plundrat vrak.

— Hum!

— Man berättar om ett ohyggligt mord, vid Paternosterskären, begånget å besättningen på en Ostindiefarare, hvars last hufvudsakligast säges ha bestått af tyger och röda garner.

— Hum!

— Vidare berättar man att en qvinna, som vid tillfället räddades, skall ha blifvit tagen om hand af er samt bott här åtskilliga år. Man har sagt mig att hon blef galen och endast talade om 7 mord och de röda tygerna. Hon skall, efter hvad man för mig uppgifvit, ofta varit synlig på klipporna här, klädd i karlkläder, med för vinden fladdrande hvitt hår. Berätta något härom.

Hum!

Något annat än ett: hum! fick jag icke öfver hans läppar.

— Min afsigt är, yttrade jag slutligen, att begifva mig härifrån till fader Daniel på andra sidan ön.

Då jag nämnde Daniels namn, klarnade Anderssons ansigte och blixtrade hans ögon.

— Till fader Daniel, upprepade han, ja, ja, gör det! Han kan tala, om det behöfs och han vill. Sin tids modigaste och djerfvaste man, känner han hela denna skärgård på sina fem fingrar. Som ung var han allas öfverman; man kallade honom för den vestra kustens jette, och han är det ännu i dag. Så gammal han än är mäter sig ingen med honom i gestalt, utseende och hållning. Jag erinrar mig ännu lifligt, då han och jag en stormdag voro ute på hafvet. Vågorna skummade omkring oss. Stormen tjöt. Ett tu tre sprang tåget, som höll storsegelsbommen.

— Vi äro förlorade, utropade jag.

— Stopp för det, svarade Daniel, och med muskelstark hand grep han bommen, drog in den med det stormfylda seglet och höll det, till dess jag lyckats att åter surra fast bommen. En annan gång, fortfor Andersson — det var här på Klöfverön — störtade en bölande, i raseri försatt tjur emot honom. Hvad gjorde Daniel? I det ögonblick tjuren ämnade sätta sina horn i honom, grep han det ena af dem med venstra handen, och hejdade tjuren, på samma gång som han med den högra drog ut ur slidan vid sin sida en knif — och expedierade besten. Ja, begif er dit! Helsa honom från mig och bed honom tala. Han behöfver det.

Från alla håll hade man framförallt retat min nyfikenhet att göra fader Daniels bekantskap.

Då jag närmade mig gården, fann jag några karlar sysselsatta med inbergandet af någon höstgröda, men allt som jag gick fram upphörde de med arbetet och betraktade mig med synbar förundran.

I en backe mötte jag en barnflicka, som ledsagade två små täcka och välklädda barn.

Jag stannade och tilltalade dem.

— Bor fader Daniel här? sporde jag.

— Det gör han. Ämnar herrn sig till honom?

— Ja.

— Han är gammal och har ej på många år tagit emot någon. Bäst är att vända om.

— Karlarne der borta betrakta mig så förvånade. Hvad betyder det?

— Det betyder att främmande besök äro högst sällsynta här.

— Hvilkas barn äro dessa små täcka och intagande stumporna?

— Fader Daniels dotterbarn.

Jag fortsatte min väg.

Hufvudbyggnaden var omgifven af tvenne uthusflyglar, alla tre rödmålade. På sidorna om dem inringades gården af stenmurar, gamla och förfallna. Ehuru sjelfva byggnaden var låg, bestod den af två våningar. Då jag öppnade grinden till gården, störtade tvenne hundar, med håret i vädret, rasande och skällande emot mig; ett just icke artigt emottagningssätt. Hundarne voro med jernkedjor fästa vid hvar sin koja å gårdens båda sidor. Jag stannade och tog situationen i betraktande. Jag insåg snart att kedjornas längd ej medgaf hundarne möjligheten att, huru de än rasade, fullkomligt närma sig hvarandra, utan att emellan dem alltid förefans ett litet afstånd, som, rätt begagnadt, möjliggjorde en fri passage. Jag steg beslutsamt på. I detsamma utsläpptes en tredje hund från byggnaden, som i sin ordning äfven rusade mig till mötes. Man talar om skeppsbord om hundvakter, och gubben Daniel syntes i sanning på gamla dagarne sjelf hafva omgifvit sig med en sådan hundvakt. Jag talade dock några vänliga ord med den luggiga vargungen och gick framåt.

En sådan anblick, som den, hvilken mötte mig, då jag inträdde i stugurummet, torde väl vara ganska sällsynt.

Framför mig stod en verklig jättekraftigt bygd, högrest och bredaxlad man. Icke detta dock i och för sig var det sällsynta. Det sällsynta var att denna koloss stod der framför mig darrande och skälfvande såsom ett asplöf. Hela hans väsen, hvarenda punkt deraf, hvarje nerv darrade. Något motstycke hade jag ej kunnat föreställa mig. Det var som om ett mägtigt samvete uppskakat honom och på en gång försatt så väl själ som kropp i en genomgående vibration. Endast så kunde jag tänka mig förhållandet. Det föreföll mig som om djupa samvetsförebråelser slagit sin stormtrumma inom honom. Utan allt tvifvel hade jag framför mig här en af vestkustens i forna dagars, väl bragdrika, men på samma gång äfven hemska och

dystra mysterier mera framstående och ingripande personligheter. För att få kännedom om hvarjehanda kännetecknande, ville jag dock vinna honom och mitt beslut var snart fattadt.

En svarthårig, skarpögd qvinna stod, liksom värnande, vid hans sida. Hon föreföll mig såsom advokatyren, stödjande ett lidelsefullt och uppskakadt samvete.

Beslutsamt trädde jag fram till Daniel och, ehuru jag måste höja armen uppåt, lade jag handen på hans breda skuldra.

— Det är ju fader Daniel, talade jag, som jag har äran att helsa.

Intet ord till svar.

— Här på kusten, fortsatte jag, talar man mycket om fader Daniel, såsom en jätte ännu i våra dagar från forna tider. Uppehållande mig vid Marstrandsbaden, har jag ej kunnat undertrycka min önskan att göra ett besök här. Tillgif mig, att jag stört er frid! Jag hoppas att, ehuruväl en främlings inträde här kan förefalla oväntadt, jag likväl ej skall lemna några spår af missnöje efter mig.

Hans hustru tycktes härunder lugna sig. Hon förde sin man till en stol och bad äfven mig taga plats.

Hos fader Daniel fortfor ännu alltjemt den på en och samma gång våldsamma och nervöst fina darrningen. Hela kroppen, hvar minsta del deraf skälfde.

Föresatsen att söka bryta mig fram till hans förtroende öfvergaf mig ej. Sättet derför låg snart äfven klart för mig.

— Fader Daniel, yttrade jag, har i sina kraftiga och friska år varit en annan korsar i dessa farvatten.

Han iakttog fortfarande fullkomlig tystnad.

— Förlåt mig, fortfor jag, att jag ej redan upplyst om hvem och hvad jag sjelf är. Äfven jag är en korsar, en vår tids korsar; jag är publicist. Och hvad är en publicist, om icke en korsar på sin samtids farvatten? Ute på hafvet kan ej storma mer, än det stormar inom samhällena. Inga skärgårdar, icke ens Paternosterskären äro ödesdigrare än den skärgård inom den politiska verlden, hvarinom publicisten styr fram. Liksom korsaren på sin tid äntrade ett fartyg, äntrar publicisten i våra dagar en för sin öfvertygelse fiendtlig åsigt. Det fria ordet hissar alldeles som korsaren en fri flagga. Fader Daniel, låtom oss förstå hvarandra och ingå i ett förtroligt

samtal. Jag önskar att få lära känna er och så mycket som möjligt ur ert lif.

Mitt yttrande anslog.

För att ytterligare bereda mig en väg till hans förtroende helsade jag honom från Andersson på Brömsegården.

— Hvad sade han?

Denna fråga utgjorde de första ord, som kommo öfver Daniels läppar.

Med anledning af hans framstälda fråga, omtalade jag hvad Andersson berättat mig om Daniels ovanliga styrka, hvarvid jag anförde huruledes han under en våldsam storm hållit inne ett storsegel samt hejdat och dödat en rasande och vild tjur.

Ett sorgligt småleende gled dervid öfver hans anletsdrag.

— Det der är sant, genmälde han, men ändå icke rigtigt sant. Vädret var icke stormigt, då jag höll en segelbom, utan endast en ganska labervind, och tjuren var icke en tjur, utan en kalf.

Samtalet var nu i gång.

Frågor och svar följde, de ena på de andra.

Jag hade medtagit min vanliga följeslagare, anteckningsboken, och fader Daniel hade ingenting emot att jag begagnade mig af den.

I mer än ett afseende var det egendomligt att höra på honom.

Gamla sjömän äro oftast vidskepliga; hafva de något på sitt samvete, äro de det måhända i ännu högre grad.

Under samtalets gång ådagalade Daniel sina dunkla och orediga föreställningssätt på det, åtminstone för honom sjelf, mest öfvertygande sätt.

I mina anteckningar förekommer en af honom med det nittioåriga allvarets hela vigt uttalad trosbekännelse.

— Bibeln talar om andar, sade han, och man skall väl tro på bibeln. I den gamla katekesen — den nya känner jag ej — talas äfven om andar. En prest yttrade en gång till en bonde, att man vid en riksdag aflyst andarne. Derpå svarade bonden klokt och riktigt: nåväl, har man kunnat göra det vid en riksdag, så må väl riksdagen äfven kunna aflysa hin onde också; och blifva vi blott af med honom, så kunna vi sedan göra hvad vi behaga. Tanken att riksdagen har magt att

lagstifta äfven i andeverlden, är för öfrigt bra tokig. På sjön sade man i min tid, att väder och vind, hvaraf vi lefvande ändå alltid så mycket bero, ej äro af ben och kött. Månne väl att de fått sådant nu? Alla veta vi nogsamt att det finnes ett andeskepp, som med full besättning oupphörligt seglar verlden rundt omkring. Det är icke någon saga, det. Många af mina gamla kamrater hafva sjelfve sett det. Månne väl detta andeskepp för evigt nu gått till botten? På Venern och Vettern seglar man icke gerna nattetid. En oförsigtig sjöman, som likväl gjorde det, befann sig på alla sidor snart omgifven af eldar. Han hade dock förstånd med sig, han. Med bibeln i sin hand begaf han sig fram i fören af fartyget och förklarade, att om de leda trollen ej veko tillbaka, så skulle han, med guds ord på sina läppar, segla öfver dem. Och eldarne framför honom delade sig i tu. Jag har sjelf hört, fortfor gubben Daniel, en smed smida inne i ett berg. Vid tillfället voro flere personer närvarande. Anden ville med sitt hamrande locka oss till sig. Men det lyckades ej. Satan begagnar sig af alla yrken för att locka menniskor i förderfvet. Hvad är lurendrejeriet och kaparebrefvet annat än sådana der lockelser? Och om man äfven kan motstå mycket, förmår väl ingen att motstå allt. Men det kommer efter, då man blir gammal. I bibeln talas om huruledes personer funnits, som kämpat med gud sjelf. Nå ja, kämpa vi ej ännu i dag med honom? Våra skeppsbrott t. ex. äro sådana strider. Om gud i forna tider visade sig i eldslågor, visar han sig numera, åtminstone för oss kustboar, i åska, storm och oväder.

Sådan var gubben Daniels trosbekännelse. Fåfängt inlade jag emot den hvarjehanda anmärkningar. Han förblef orubblig i sin tro.

Gamla tider, minnen och föreställningssätt började allt märkligare och tydligare arbeta inom den gamle, och han tycktes allt mer och mer hängifva sig åt behofvet att uttala hvad som rörde sig i hans inre.

— Mitt lif har varit stormande, våldsamt och vildt. Om mycket har jag varit med. Många hugkomster fara genom mina tankar. Rigtigt kan jag nu mera ej värna mig för dem. Det är, som om jag understundom såge inom mig liksom ljungeldar i natten.

— Huru var det, frågade jag, med det der mordet å 7 personer å det ostindiska kompaniets fartyg?

— Det eger allt sin rigtighet.

— Och qvinnan?

— Hon var hustru åt chefen på fartyget, blef vansinnig och dog på Brömsegården.

— Många andra tilldragelser, fortfor Daniel voro ej mindre förskräckliga.

— En natt, under åska och storm, stötte tvenne fartyg tillhopa. Det var ett fasans ögonblick. Från det fartyg, som gick under, flydde ett fruntimmer till det andra. Hon var nästan naken. Skepparen på den förolyckade skutan, hennes man, kastade ett barn efter henne, men det föll i sjön. En segelbom kastade om för stormen och vräkte äfven qvinnan efter barnet. Skepparen stod på det sjunkande fartygets reling, men då han såg hustru och barn nära att drunkna, kastade han sig i vågorna efter dem. Inom en handvändning drogo de vräkande böljorna ned dem i djupet. Någon räddning fanns ej. En och annan ljungeld i de svarta skyarne belyste tilldragelsen. Det var en fasans natt. Jag var närvarande vid tillfället.

— För att vara kapare eller lurendrejare fordras mod och beslutsamhet. Ögonblicket ropar ofta till en: lif eller död! Man dödar icke någon för att döda honom, utan för att rädda sitt eget lif. Man är icke blodtörstig, man är lefnadstörstig. Jag fångade en gång an en holländsk, numera såkallad "smack", den tiden "flöjt". Holländaren satte till alla segel; men en kapare kan flyga med sina. Han äntrades, en strid uppstod. Han var starkare än vi, och vi hade gått under om jag ej i tid kastat mig öfver skepparen sjelf. I en sådan strid fins ingen pardon. Allt är invigdt antingen åt segren eller döden.

Gubben Daniel hade haft kaparebref såväl 1788 som 1811.

Sverige var 1811 neutralt.

En dansk kapare hade lagt till vid Marstrand.

En engelsk flottilj låg vid Elfsborgs redd.

Engelsmännen ville åt den danske kaparen.

En dag anländer en stor barkass till sidan af den danske kaparen, lastad med vattenfat.

Ingen gaf egentligen akt derpå.

Då man minst anade det kastas bottnarne till vatten-

faten af, och i dem gömde engelske soldater framkomma derur, äntra kaparen och bemägtiga sig den. Försynen var likväl ej med Engelsmännen den gången. Från fästningen vägrades dem att löpa ut den stora segelleden och de beslöto att taga vägen genom ett smalare sund, der de dock strandade, och om natten . . .

— Om natten.

— Om natten angrepos de och . . .

— Och . . .

— Och — och — och plundrades.

— Lurendrejeriet har sina retande ögonblick. En lurendrejeribåt förföljdes en gång af en tulljakt. Det syntes nästan omöjligt att undkomma. Händelsevis låg ett utländskt fartyg på Marstrands yttre redd. Lurendrejaren försvinner bakom det stora skrofvet och byter i dess skydd om segel, tillsätter nemligen röda i stället för hvita, styr derefter rakt upp emot tulljakten och passerar under en främmande flagga okänd förbi. Tulljakten var narrad.

— Huru och på hvad sätt undangömdes allt gods, som ni kommo öfver?

— Göteborg var i all hufvudsak såväl afsättningplatsen, som redare för våra förehafvanden; eljest gömdes det tagna godset på hvarjehanda sätt. Mellan Syrö och Wrangö i Göteborgsskären, nära Känsö, ligger en holme, som kallas Sjumansholmen. Holmen är obebodd, men ganska stor. I dess berg finnes en ganska rymlig grotta, hvartill en remna från bergets krön leder ned. Grottan är nästan som ett stort mörkt rum och försedt med stenbänkar. Man berättar att 7 sjöröfvare fordom der haft sitt tillhåll, och af hvilka holmen skall ha fått sitt namn. I denna grotta har mycket förbjudet gods blifvit bevaradt.

Omsider märkte jag att fader Daniel började tröttna af det långa samtalet. Dagen led äfven till sitt slut. Tiden var inne att bryta upp.

Gubben följde mig förtroendefullt och vänligt ett stycke på väg.

Då vi kommo upp på en nära belägen backe, sjönk solen högröd ned i vestern.

— Det bebådar stark storm, yttrade gubben. Jag undrar just, tillade han en stund derefter, om det skall komma att storma i min graf, som det stormat i mitt lif.

— Frukta ej derför. Äfven om solen går ned i blod, går den der upp i ljus.

Den gamle tryckte min hand.

— Jag tackar er för detta besök, yttrade han; länge har jag haft behof af att i ord ge luft åt mycket, som legat tungt på mitt sinne. Haf tack för att ni förskaffat mig ett tillfälle att andas ut! Tack, tack! Jag hoppas att blifva lugnare härefter.

Litet Bohuslänsk historia.

Konung Gustaf III:s ställning i Finland under kriget 1788 var i Augusti månad, som bekant, ganska förtviflad. Anjala-förbundets mot konungen fiendtligt rigtade sammansvärjning kringskar honom på alla sidor. Förbundets stämplingar, i dess förbindelse med Ryssland, leddes, som man vet, af majoren Johan Anders Jägerhorn, den finsk-aristokratiskt revolutionära s. k. "Valhallaordens styrande drott" samt från tysk sida af den till Ryssland öfvergångne eller öfverlupne öfversten Georg Magnus Sprengtporten.

De sammansvurnes eliter utgjordes uteslutande af finska adelsmän, och bildade tillhopa ett vidt och bredt utspunnet nät, icke inskränkande sig blott till Finland, utan med flere anknytningspunkter äfven i Sverige. Konungen ställning var förtviflad. Han vågade ej ens ligga i sitt eget läger, utan låg om nätterna på sin jakt, Amphion. Tanken att nedlägga regeringen, var ej främmande för honom. En hel förmiddag väntade han att blifva arresterad af sitt eget lifgarde. Hans närmaste tillgifne uppmanade honom att lemna Finland och återvända till Sverige, men han tillbakavisade det, såsom varande för honom ovärdigt att fegt rymma undan för förräderiet. Den 21 Augusti mottog konungen underrättelsen om danskarnes fredsbrott.

Så olycksbådande underrättelsen än kunde tyckas, uppfattade han ställningen ögonblickligt.

— Jag är räddad, utropade han.

Han insåg att han nu med allvar skulle understödjas både af det svenska folket och främmande magter.

Sedan åt hertig Carl blifvit uppdraget öfverbefälet i Finland, hastade han sjelf öfver till Sverige.

Beträffande den konungen i Finland tillhandakomna underrättelsen om det danska fredsbrottet, berätta gamla bohusläningar en liten interiör, ganska egendomlig.

Vid den tiden var generallöjtnanten Anders Rudolf Du Rietz landshöfding i Bohuslän och öfverkommendant i Göteborg, samt en Wingård biskop. Deras fruar voro intima vänner. Alla anledningar förefinnas äfven till det antagande, att Du Rietz icke var främmande för det danska fredsbrottet, utan hade sig denna afsigt bekant långt innan det från dansk sida officielt tillkännagafs. Mer än många omständigheter kännetecknа, allt från revolutionen 1772, en kedja af fortsatta, mer eller mindre uppenbara aristokratiska stämplingar emot konungen. Du Rietz tillvägagångssätt torde väl äfven endast ha varit en länk i kedjan. Nog af, genom landshöfdingen, sin man, skall fru Du Rietz' hafva erfarit afsigten och anförtrodde — i allsköns hemlighet — förtroendet åt sin vän, biskopinnan. Nu fans det samtidigt härmed en borgmästare i staden, förmodligen en annan Don Juan, för hvilken båda fruarna hyste en viss förkärlek. Emellertid inträffade vid en bal inom staden, att denne gynnare, till fru biskopinnans stora grämelse, visade fru landshöfdingskan ett synbart företräde och svartsjukan ingaf henne beslutet att hämnas, hvarför hon meddelade sin man, biskopen, det erhållna förtroendet om det väntade danska fredsbrottet. Biskopen, en samvetsgrann man, hastade genast att underrätta svenske ambassadören i Köpenhamn J. V. Sprengtporten om hvad han förnummit, fästande hans uppmärksamhet på nödvändigheten att se upp. Denne Sprengtporten var en yngre bror till förrädaren i Ryssland. Kort derefter, vare sig nödtvungen dertill eller icke, afsände ambassadören nu, efter att Danmark officielt uppsagt freden, underrättelsen derom till konungen.

Freden uppsades den 10 Augusti, men underrättelsen härom anlände först den 21 till ort och ställe.

Vi hafva redan häruti ämne till en liten historisk roman, men en ännu mer gripande återstår.

Prins Carl af Hessen ryckte i spetsen för den dansk-norska fiendtliga armen, uppgående till 8,000 man, den 24 September från Norge öfver svenska gränsen. Af denna styrka marscherade den ena kolonnen mot Wermland, under det den andra tog vägen genom Bohuslän åt Göteborg.

Öfverste Tranefelt mötte fienden, som bekant, vid Qvistrum.

Qvistrum är en förträfflig position.

Från dervarande höjder kan en antågande fiende lätt beskjutas och bör följaktligen äfven icke blott kunna hejdas i sin frammarsch, utan äfven tillbakakastas.

Öfverste Tranefelts närmaste man var öfverstelöjtnanten Funck.

Efter en kort strid sträckte Tranefelt vapen för fienden.

Man talar om att både förräderi och svaghet inverkade härvid. Båda befälhafvarne dömdes vid tillsatt krigsrätt äfven derför. Hvad öfverste Tranefelt angår, vet man likväl inom orten att förtälja ett och annat, som icke saknar intresse.

Öfversten skall under hela sin lefnad ha ådagalagt ganska framstående militära egenskaper. Under många år tjenstgjorde han bland annat såsom adjutant hos då varande general-löjtnanten Carl Hjerta.

En dag kallar generalen in sin adjutant. Generalen mottager honom på det högsta lidelsefullt uppbragt.

— Man har underrättat mig, förklarade generalen, att ni skall stå till min hustru i ett intimare förhållande.

Tranefelt häpnade.

— Man har försäkrat mig, att min dotter, som jag så mycket älskat, icke är min dotter, utan er.

Generalen rasade af ursinnighet och vrede. Tranefelt sökte att försvara såväl sig sjelf som generalskan.

— De skäl, som man framlagt för mig om er brottslighet, äro allt för bindande, att min öfvertygelse skulle kunna rubbas.

Efter en kort öfverläggning med sig sjelf, skall generalen likväl hafva tillagt:

— Endast ett medel kan öfvertyga mig om er oskuld, det att ni gifter er med min dotter.

Tranefelt ingick derpå.

Utnämnd till chef för Bohusläns regemente, begaf han sig

omedelbart efter bröllopet till regementets chefsboställe, i närheten af Qvistrum. Anländ till bostället, öfverlemnade han hufvudbyggnaden till sin unga fru, under det att han sjelf bosatte sig i en af flygelbyggnaderna. Makarne lefde ej tillhopa med hvarandra.

Samtidigt härmed bodde en ung och vacker enka vid Qvistrum, der hon såsom värdinna förestod gästgifveriet. Det talas i orten om att ett närmare förhållande uppstod emellan Tranefelt och henne.

Taga vi nu den position, som han hade att försvara emot de antryckande danskarne, i närmare betraktande, så hafva vi gästgifvaregården strax nedanför de höjder, hvarifrån han skulle bestryka fienden.

Ganska allmänt säger man att fruktan att nedskjuta och förstöra de byggnader, hvari den vackra frun var bosatt, och på sådant sätt skada henne, föranledde hans alltid tvetydiga och vacklande handlingssätt.

Sant är emellertid alltid, att hans försvarsstyrka, uppgående till blott 700 man, var mot fiendens jemförelsevis ganska ringa.

Ämnen till ett historiskt drama föreligga dock alltid här.

Baden vid Marstrand.

Hela den vestra kustens alla olika badorter äro talrikt besökta af badgäster. Öfverbefolkade äro sålunda Strömstad, Lysekil, Orust, Gustafsberg, Tjörn, Marstrand, Särö, Warberg, Båstad och gud vet allt hvad dessa många kustplatser heta, till hvilka herrar läkare skicka ut ett sjukligt slägte, för att söka den filosofiska stenen, en försvunnen helsa. Marstrands badinrättning är likväl talrikast besökt. Otvifvelaktigt befinner man sig äfven rätt väl här. Vattnet är friskt och klart, och — vill man smaka på det, så är det som — bittervatten. Vid godt väder ser man hafsbottnen på 6, 8 a 10 famnars djup. Luften är hög, lätt och ren, och man inandas den med behag, nästan med vällust. Temperaturen är ej heller underkastad så många vexlingar här, som på landbacken.

Bland här uppräknade badorter intaga Strömstad och

Marstrand första rummet. Emellan dem råder äfven en ganska märkbar täflan, visserligen mindre märkbar hos de personer, som förestå inrättningarna, vare sig såsom läkare eller direktörer, än hos sjelfva badgästerna, hvilka allesamman — hvar och en på sin badort — pro aris et focis försvara och kämpa för de badkar, hvari de plaska. Gytjebaden i Strömstad torde dock alltid stå framför de i Marstrand, framförallt är serveringen der alldeles utmärkt; ehuru man rättvisligen måste erinra sig, att Marstrand först på senare tider börjat med dylika bad och ännu icke egentligen lagt derpå an. Deremot äro saltsjövattnet och luften ojemförligt bättre i Marstrand.

Oaktadt genom naturvetenskapliga forskningar blifvit till fullo upplyst, att klimatet å sjön är betydligt olika med klimatet å land, och att det förra utöfvar å det organiska lifvet en inverkan, mycket olika det senares, har man icke reda på, hvari denna skiljaktighet hufvudsakligen består, och är oss sjöklimatets inflytelse å menskliga organismen nästan alldeles obekant. Orsaken till sistnämnda förhållande ligger deruti, att undersökningar i detta ämne äro underkastade stora svårigheter. De enda ställen, hvarest sådana forskningar med fullständighet och noggrannhet kunna göras, äro vissa små, från fasta landet vidt aflägsna bebodda öar. Endast der kan man med hopp om framgång försöka utreda sjöklimatets inflytelse å menniskan under alla dess lifsförhållanden, så framt iakttagelserna fortsättas under flera år och man så noga, som möjligt, afsöndrar och skärskådar inverkningarna af de mångahanda biinflytelser, som äro beroende af för stället och personalen enskilda förhållanden. Naturligtvis angifver observationsställets geografiska läge iakttagelsernas tillämplighet äfven å andra orter. De egenskaper, hvilka förnämligast böra karakterisera en ö, hvarest sådana observationer göras, äro: aflägsenhet från fasta landet, likenhet, brist på vegation, granitgrund. Befolkningen bör förmås att lämpa boningsrum, kläder och näringsmedel efter klimatets fordringar. I detta afseende förtjenar Marstrandsön naturforskarens synnerliga uppmärksamhet. Fortsatta forskningar derstädes skola säkerligen lemna rika bidrag till belysning af sjöklimatets inflytelse å menskliga organismen.

Marstrandsön, belägen vid 57°, 53" 46" nordlig bredd, 29°, 46" 14" ostlig längd från Ferrö, är en mil aflägsen från

fasta landet och utgöres af en enda klippa, bestående af granit, blandad med gneis. Endast en liten del, den nordöstra, hvarest staden Marstrand är belägen, är här och der betäckt med ett tunt lager af matjord.

Enligt de i Fyrjournalen förda anteckningar, är S. V. vinden den allmännaste, alldenstund den af årens 1840—50 1035 dagar blåst under 282, alltså mer än $^1/_4$ af tiden. Denna S. V. vindens öfvervigt framträder starkast under sommarmånaderna Juni—Augusti, af hvilkas 276 dagar under nämnde år den blåst 104 dagar, och jemte S. och V. vindar 195 dagar. Från Mars—September månader år 1845 anställdes komparativa termometer-iakttagelser här och å Tofta, beläget vid samma latitudgrad å kusten; häraf visade sig att de dagliga temperaturvexlingarna voro mindre här än å Tofta och att medeltemperaturen var lägre under sommaren. En allmänt i trakten känd sak är ock, att å smärre öar i vår skärgård frostnätterna inträffa senare om hösten och upphöra tidigare om våren än å kusten å fasta landet. Denna jemnare fördelning af värmet, är en naturlig följd af sjöklimatets inflytelse.

Staden Marstrands hela folkmängd var år 1800 1341 personer, men år 1850 endast 543.

Mortaliteten var i medeltal från 1750—1800 1 död på 26, från 1800—50, 38, 1810—50 41.

Den stora dödligheten emellan 1800 och 1810 berodde af de ännu 1801 och 1802 gängse koppepidemierna och af de svåra rötfeberepidemierna åren 1808—10.

Under olika månader af de sista 50 åren har dödligheten varit följande: Mars 124, Februari 118, Januari 115, April 91, Oktober 86, December 86, Juni 85, Maj 78, Juli 69, Augusti 68, November 61, September 59, största dödligheten infaller sålunda under Januari—April, den minsta under Juni—September, hvarvid den ringa dödligheten i September är anmärkningsvärd.

Marstrands klimat under sommarmånaderna, eller från början af Juni till slutet af September, inverkar särdeles välgörande på sådana, som lida af tuberkelbildning i lungorna, hvarför Marstrand väl kunde förtjena benämningen *Sveriges Madeira.*

Vid Marstrand beräknar man att badgästernas antal under loppet af sommarens tvenne terminer utgjort emellan 900 à 1,000. Man kan lätt föreställa sig huru öfverfullt här varit med folk, då sjelfva badrummen om nätterna varit bebodda.

Kustens öfriga badorter stå emellertid redan nu — i början af September nästan öfvergifna, hvaremot ännu endast ett relativt ringa antal lemnat Marstrand. Under ett besök vid Gustafsberg för några dagar sedan syntes i dess alléer endast några få ensliga vandrare, då gatorna, kajen och parken här ännu vimla af gäster. Deras fortfarande qvarblifvande vid Marstrand härflyter derifrån att September månad anses såsom en af de mest helsosamma här. Sant är också att himmelen, luften och vattnet äro klara, som ett ljus. Oberäknadt Italiens himmel, hvars blå ether så högt prisas för sin renhet, lärer man näppeligen finna en renare och genomskinligare än den, som hvälfver sig öfver den nakna och kala klippan, hvarpå Carlstens fästning höjer sitt väldiga torn. Andra terminens badgäster lära bestiga sig till mellan 5 à 600, och alla dessa synas nu befinna sig långt friskare än då de först hitkommo. Framför allt är detta synbart hos fruntimren. Metamorfosen visar sig på ett eller annat sätt. De samma kinder, som voro bleka eller blekgula, då de hitkommo, äro nu friska och strålande. Man tycker sig se, huru små rosor börja på att titta fram ur sina vinterbäddar. Ögonen följa kindernas prisvärda och vackra föredöme. De ögon, som sålunda sade alldeles ingenting eller mindre än intet, då de först kommo, börja nu på att bli rigtigt vältaliga.

Om Marstrand under vintertiden icke saknar det hjertliga och stilla hemlifvets sällskapliga glädje och trefnad, så bjuder det under sommaren på mera lysande och omvexlande nöjen. Företrädesvis vill jag i sådant afseende nämna det af läkaren ständigt föreskrifna och af badgästerne med verklig begärlighet omfattade nöjet att begagna sig af de vid kajen liggande små segelbåtarne, som sammanräknade utgöra en liten nätt flottilj af 24 à 30 småsegel, med hvilka man gör utfärder än åt de täcka och romantiska småställena, Rosenlund, Backudden, Halsen och Brömsegården, eller också åt de vilda, längst ut mot hafvet belägna Paternosterskären.

När det är lugnt och solskenet förgyller vågorna, glida de hvita seglen som svanor fram mellan de nakna klipporna

och åsynen är onekligen vacker. Blåser det åter allvarligare, då klappa damerna i små mjuka händer och äro högst förtjusta. En liten smula fara hänrycker dem. Faran torde hafva samma inverkan på dem, som ett stycke fästman, emedan den lärer dem att äfven de hafva hjertan. När hjertat klappar — klappa äfven händerna. Faran är en förtjusande kavaljer.

Nöjena stanna dock icke vid blott seglingen; under sommaren ega de här alla möjliga gestalter. Sällskapet räknar inom sig några särdeles utmärkta röster; också lifvas salongen nästan dagligen af väl utförda sång- och fortepiano-nummer, och man kan ej annat än erkänna det badgästerna i allmänhet stå i stor förbindelse hos de sångare och sångerskor, som i så hög grad bidraga till att förhöja stundens behag. Terpsicores altare är icke heller utan dyrkan och offer. Hvarje onsdags- och söndags-afton är det danssoiréer här, och kavaljerer från sunnan och nordan svänga tappert om med damerna från östan och vestan. De öfriga qvällarne har sällskapet samlats i salongen, för att lefva ett slags familjelif. Damerna hafva dervid sysselsatt sig med små sömnader och herrarne hafva varit så artiga, som de förmått.

För öfrigt hafva större och mindre, allmänna och enskilda bjudningar icke heller saknats. Nästan dagligen hafva några partier begifvit sig till holmarne, försedde med mat- och vinkorgar. Landtlifvets trefnad och enkelhet hafva dervid såsom värdar mottagit flyttfoglarne, hvarthän sjölifvets hurtiga och friska glädje styrt roderstången.

Till ära likväl såväl för direktionen som för läkaren på stället och badgästerna sjelfva måste vi tillägga, att en förståndig gräns så till vida blifvit satt för alla de olika tillställningarna, att de gemenligen afslutas hvarje afton kl. 9 à half 10. Kl. 10 har det varit tyst och stilla öfver allt.

Att ett så stort och brokigt samhälle, som vårt, icke kunde sakna en tidning, såsom organ för det olika pratet faller af sig sjelft, ehuru, med afseende på samhällets eget partiarkaliska naturtillstånd, man icke fann stoff för uppsättande af en verklig oppositions-press, utan visligen höll sig på den officiösa vägen.

Tidningens namn är "Brömsen". I sjelfva titeln ligger väl en liten smula gadd, men texten är desto oskyldigare. Se här inledningen:

— Välvillige läsare! Sen här första numret af Brömsen. Dess födelse och öfriga förhållanden har en frappant likhet med kärleks-gudinnans. Det låter som en oförskämd paradox. Men hören innan I dömmen! Venus föddes på en ö. Brömsen likaledes. Afrodite uppsteg ur hafvets skum. Redaktionen torde äfven hafva tagit sig vatten öfver hufvudet. Venus egde till sin disposition sin sons pilkoger. Brömsen kan ock, om han vill, blifva bitande, skärande, slitande. Den sköna gudinnan hade, enligt den satiriske Holbergs uppgift, forskjellige äfventyr med Mars och andre unge officerare. Brömsens öden kunna också blifva ganska äfventyrliga, om den icke begagnar sitt vapen med anständighet.

En i tidningen förekommande kort skildring om en utfärd, som herrarne anordnade för damerna, lyder sålunda:

"Kl. half 5 på e. m. såg man damer och herrar hasta i full fart till Paradiset *), en öppen lustgård, med granat-äpplen, och olik i många andra afseenden den, hvari våra första föräldrar promenerade. Båtar med spända segel lade ut på vågorna, och valdhornister täflade med Eolus i blåsfärdighet. Liksom det fordom-tima inträffade med Ulysses flotta vid färden från Troja, blef äfven denna flottilj skingrad af stormen; landstigning skedde dock utan äfventyr i olika vikar, och snart samlades den muntra skaran i lundarne på Brömsegården. En hundra års gammal eremit med ungdomligt ostfrisiskt blod i sina ådror. och hvars skägg var i strid med njuponbuskarne, helsade både på prosa och vers välkommen åt de från alla fyra väderstrecken anlända badgästerna, och uppmanade skogsbarderna på platsen att uppstämma en sång, hvilken klingade ganska melodiskt här och der i buskarne. Derefter anglaise och polska under guds fria himmel på den gräsgröna mattan; vid avance gick det tappert till, men vid retiré märktes ett och annat bakhåll, som likväl endast åstadkom någon liten munterhet. Hafvets tärnor blickade för öfrigt med afund på Marstrands tärnors lätta och behagliga rörelser. På en klippa täflade en muntert sjungande sjöman och en andans man om priset, hvilket tillföll dem till halfparten hvardera; man anmärkte att den senare var nog mycket krigisk, men det kom sig väl deraf, att han bar en generalshatt för tillfället. På ett par klöfver-

*) En promenadplats inom staden bär detta tilltalande namn.

ö-fålar svängde sig skickliga kavallerister under valsmusik à la Kremzov, hvilket slöts med en vild kappridning till sällskapets stora förnöjelse. Hästarne gnäggade på melodien "sådana baler är vår ruin". — Ekonomie direktörerne helsades äfven med en sång ur Bellman: "kors utan glas" etc.. Hemfärden var en af de angenämaste. Den 24 segel starka flottiljen landade i hamnen utan äfventyr, och så är den glada Brömsegärdsfärden

Nu endast till för minnet
Som vet mera än det sagt!

I tidningen förekomma äfven åtskilliga kursnoteringar.

Somliga aktier stiga, andra falla, heter det deri. Goda valutor från Stockholm och Göteborg äro eftersökta och föremål för ifrig spekulation. Innehafvare hålla sig dock ännu tillbaka, försmå alla anbud och hafva stora pretentioner. Militärpapper noteras, såsom vanligt, högre än civila. A vista eller på kort sigt taga mesta favör. Krediten svag, med anledning deraf att många trattor på framtiden återkommit med protest.

Attiskt salt flau. På S:t Ybes, Terra Vechia och andra gröfre sorter finnes god tillgång. Punsch har, med anledning af diverse tillställningar, haft en strykande afsättning; kan dock ännu köpas till noteringen. Public Spirit kan deremot icke fås för pengar. Blott ett mindre parti deraf nyligen hommit i marknaden.

Knappast behöfva vi väl nämna att det var rektor Widell, Marstrands och badinrättningens alltid goda och älskvärda genius, som utgaf tidningen.

Om de manlige badgästernes festtillställning var lyckad, var fruntimrens det icke mindre.

Gästerna samlades i brunnsparken, som stod klädd i blomsterkransar och om hvarandra färgskiftande flaggor.

Alla najaders drottning hade intagit sin plats på en af höjderna, omgifven af hela sitt hof. Det var en vacker anblick. Med neckrosor i de blonda lockarne var hon förtjusande. Ett talrikt antal vassbekransade najader och elfvor, intagande och förtrollande, luftiga och lätta, utgjorde hennes omgifning. Då gästerna samlades, uppstämde dessa en sång på melodien "Djupt i hafvet" omkring sin sköna drottning. Efter

slutad sång blef det lif i det vackra lägret. Åtföljd af "fruntimret" emottog drottningen sina gäster, hvarvid hon höll ett för tillfället nätt helsningstal. Genom parken böljade härefter en storartad och glänsande polonäs, hvarvid hvar och en förde sin flamma. Egendomligt nog, svängde sig najaderna på det torra lika sylfidiskt lätta, som de tvifvelsutan göra det inför Necken i det blådjupa hafvet.

En annan Olivo uppsteg nu med den välkända, i vinden hviftande, gula halmhatten och inbjöd gästerna på ett gladt och vältaligt sätt att åskåda ett vaxkabinett.

Att detta vaxkabinett var förtjusande, säger sig sjelf.

Numren voro visserligen ej många, men desto mera anslående.

Frieriet på Helgoland, en ziguenerska, Rebecka, Maria Stuart, en grekinna, Amor, en markisinna från Ludvig XV:s tid, en liten ryska m. fl.

Derefter syntes helsans gudinnor, fyra till antalet, hvilka ur hafvet upphemtat alla der tillgängliga läkemedel, hvilka i rikt mått och under hög värmegrad utdelades åt en hvilande älskvärd sjukling. Denna tablå var måhända den mest tilltalande.

Sedan sällskapet derefter en stund svalkat sig i parken och ur bålarne samt afhört det särdeles vackra poemet: "Eken och Almen", började salongens slutnöje, sjelfva balen, hvars behag i rikligt mått njöts med svetten i pannan och hjertklappning i både manliga och qvinliga bröst. Det hela utgjorde en glad kostymtillställning. Bilderna hade fått lif. Holofernes hade återfått sitt hufvud. Jeanne d'Arc hade med pickelhufvan och svärdet bortkastat sin krigiska hållning. I Maria Stuarts hjerta hade hoppet åter nedstigit. Markisinnan behöfde inga "regardez moi", för att ådraga sig mängens blick. Rebecka kom en och annan att afundas erke-engeln Michael. Preciosa glömde de Spanska granderne för Svenska ädlingar. Judith högg ej af, men förbryllade hufvuden. Ziguenerskans lilla vackra hand gjorde mängen moitie lycklig. Grekinnan erinrade på en gång om engel och blomma. Ryssinnan gjorde sitt första pas på eröfringens bana. Najadernas drottning gaf Necken på båten. Eremiten blef en god valsör. Helgolands förtroliga scener upprepades här och der, och Amor förlorade sin enda qvarvarande pil. Under lifliga hurrarp slutades fe-

sten med en tablå, föreställande tacksamheten i manliga hjertan, knäböjande för de qvinliga behagen med motto: Segren tillhör eder!

Innan jag lemnade Marstrand och dess badinrättning gjorde jag ett ytterligare besök på fästningen och hos fångarne der.

Med synbart förtroende och påfallande vänlighet mottogo de mig.

Allt efter mitt första besök hade flere af dem varit lifligt upptagna med att nedskrifva sina hugkomster. En del hade redan hunnit att afsluta sina, andra voro ännu under utarbetning. Genom läkaren på platsen tillhandakommo mig senare desse. Från social synpunkt sakna de visserligen icke värde. Många af dem utgöra inblickar i samhällslifvet, som icke så litet belysa detsamma. Min afsigt var, att äfven romantiskt behandla dem, men andra göromål hafva förhindrat det. Några och tjugo af brottslingarne sjelfve verkställda anteckningar om och ur sitt lif finnas emellertid samlade i mina portföljer.

När jag tog afsked af Anderson, såg jag en tår i hans öga.

Hans biografiska meddelanden om sig äro icke de minst underhållande.

Göteborg.

I.

Konung Gustaf II Adolf är Göteborgs grundläggare. Göteborg är en af våra få verkliga framtidsstäder. Inom affärslifvet är Stockholm redan Sveriges andra stad, Göteborg dess första. Göteborg går oupphörligen framåt. Grundläggaren beräknade oförnekligen med klok och skarpsinnig blick stället för ett stort affärslif.

Under sommaren 1618 begaf sig Gustaf II Adolf ut, för

att utstaka platsen för den nya staden, då en liten fogel, som flydde undan en örn, slog sig ned framför hans fötter, och detta ansågs såsom ett lyckligt järtecken, till följd hvaraf konungen genast fattade sitt beslut att der nedlägga grundstenen.

Efter mera än tvåhundrade år, som sedan dess försvunnit, är man nu sysselsatt att uppresa grundläggarens minnesstod på stadens förnämsta plats.

Norrköping har upprest Karl XIV Johans bild.

Göteborg uppreser Gustaf II Adolfs.

Dessa två, visserligen icke rivaliserande, men idoga och arbetande städer, hafva sjelfva valt hvar och en sin skyddspatron.

Deras handel och näringar skola dock alltid bäst och säkrast beskydda dem.

Om man i Göteborg, vid uppgörandet af ritningen till Gustaf Adolfs staty, erinrat sig händelsen med den lilla fogeln, som, för att rädda sig undan örnen, tog sin tillflykt till konungens fötter, skulle man deraf kunnat komponera en betydelsefull allegori.

Man behöfver icke uppehålla sig länge i Göteborg, för att lära känna staden. Alla handels- och fabriks-städer äro i allmänhet lätta att studera. Verksamheten och lifvet inom dem äro enkla och naturliga. Man arbetar mera än man roar sig, och man roar sig endast mera än man intrigerar och kabalerar. Allvarligt verksamma och borgerliga städer ega få mysterier. Företagsamheten qväfver lasterna, den gagnande idogheten jagar bort sysslolöshet och dagdrifveri.

Ett allvarligt framåtsträfvande eller med andra ord, ett rent borgerligt samhälle är dessutom mera praktiskt, än hvarje sådant, hvars lif och lefverne företrädesvis eldas af politiska, vetenskapliga eller konstnärliga ingifvelser. Den högre intelligensen skänker visserligen samhället mer blomma, men det öfvervägande praktiska ger det deremot mera frukt. Den samhälleliga, förfinande idealiteten meddelar folken mera lif, mera glans, mera färg, större njutningsberäkningar och högre njutningslystnad; men det relativt reelare affärslifvet utvecklar, om också inom en ram af större enformighet, dock alltid en solidare, för folket i allmänhet mera gagnande, och af den tillfälliga hänförelsen mindre beroende karakter.

Göteborg samlar sina krafter på ett mera konkret, än abstrakt sätt; man teoretiserar ej mera, än man behöfver; talet uppehåller ej handlingen, utan utreder den blott. Huru olika åsigterna må vara, uppstå icke egentligen partier, utan förblifver kommunen väsentligast ett enda helt. De egna affärerna äro allt för öfverordnade, att man skulle ha böjelse och tid att slå sig till riddare på det allmännas bekostnad. I hvarje fråga vill man på den kortaste och klokaste väg komma till det nyttigaste. I Stockholm är det helt annorlunda. Det borgerliga elementet är der icke alldeles sig sjelft, utan upplöses i tusende olika främmande intressen. Der inblanda sig i förekommande fall regeringen, auktoriteter af alla slag, samt med hvarandra fiendtligt kämpande tidningar och enskild egennytta. Hvarje större kommunalfråga blifver en stridsfråga. Ett stort buller — icke ett stort beslut — blir oftast hela facit af de vackra insatserna. Ett allmänt ärende utredes oftast der sålunda, att det i oändlighet invecklas i nya förslag och synvinklar. Det oftast enkla i en sak trasslas bort i den ständigt ökade och sig korsande elden från de kämpande partiernas sida. Af de vackraste opinioner blir resultatet der stundom också platt intet.

En amerikanare eller en engelsman skulle säkert hellre bosätta sig i Göteborg eller Norrköping, deremot skulle en fransman eller en ryss hellre slå sig ned i Stockholm.

Göteborg eger tvenne hufvudpunkter: börsen och hamnen. Besöker man dem, skall man der finna mera lif och storartad, allmänt gagnande och reel verksamhet än Stockholm, oaktadt sin betydligare befolkning, förmår uppvisa. Utländingen känner också Göteborg och ärar de solida män, som der häfda svensk redbarhet i spekulation och handel; då han deremot rycker på axlarne, talar man om Stockholms börs, som utom landet hufvudsakligast blott är känd för sina solida cessioner.

Det rörliga, synliga lifvet på de offentliga platserna är i Göteborg ganska obetydligt; i Stockholm deremot äro menniskorna till mera för gatorna. I Göteborg lägger modet icke hyende under ovanan att besöka källare, schweizerier och krogar; i Stockholm hör det till hvardagslifvets aftonkrönika. När man i hufvudstaden har gjort nöjet till en stor och vinstgifvande industri, har man i Göteborg gjort industrien till ett nöje.

Man säger att Göteborgs fruntimmer hafva tråkigt. Det beror på, huru dana fruntimren äro. Älska de mindre familjelifvet, än de offentliga nöjena, torde påståendet vara rigtigt; i motsatt fall är det falskt. Till ära för göteborgskorna må nämnas, att vi ej hört någon beklaga sig. Hvar och en, som känner ett behof af att gagna, hvars sinne föröfrigt eger något allvar, och hvars hjerta lifvas af högre pligter, har visserligen ej något behof af att ständigt dansa på rosor. En maskeradbal är deremot för lättsinnigheten af mera värde än huslig lycka, en fras mera än en verklighet. Inom familjelifvet i Göteborg har, framförallt under de senare åren, ett lefvande intresse för de sköna konsterna börjat utbilda sig, särdeles för litteraturen, musiken och den dramatiska konsten, hvilket på ett ganska fördelaktigt sätt vittnar om god ton. Man torde få taga för afgjordt, att det är damerna, som företrädesvis gå i i spetsen för denna rörelse åt en ädlare sysselsättning. Inom societeten förnimmer man en angenäm och lätt sällskapsanda, intresse för vetenskap och politik, kännedom icke blott om utlandets, utan äfven om vårt eget fäderneslands skalder och artister o. s. v.

I Göteborg eger man en teater, men ingen egen teatertrupp. Det är också det bästa. Man blir derigenom i tillfälle att se så många flera, med hvarandra täflande teatersällskap. Efter hvarje gång ett sådant uppträder der visar behållningen att scenen haft att glädja sig åt en talrik publik. I Stockholm eger man en stor teater — men en teaterpersonal, som staten underhåller och ändock knappast är försörjd. Man har i hufvudstaden till den grad roat bort sitt allvar och sitt förstånd — att till och med de ädlaste nöjena kommit ur modet. Dithän hoppas vi att Göteborg aldrig skall komma.

Lola Montez har yttrat, att om hon vore karl och ville hafva sig en älskarinna, så skulle hon välja en fransyska; men om hon ville gifta sig, så skulle hon taga sin hustru i England.

Vi vilja också gifva herrar ungkarlar ett godt råd.

Viljen I hafva en flicka att kurtisera — söken henne då i Stockholm.

Viljen I deremot hafva en hustru — söken henne då i Göteborg.

Stockholmskan är en parisiska i Sverige; Göteborgskan är en engelska. Då den förra väsendtligast lefver, för att på ett lustigt sätt fördrifva sin dag, lefver den senare, för att uppfylla sina pligter. Ej underligt alltså att Stockholmsbon föreställer sig att göteborgskan har tråkigt; han begriper henne icke.

I Stockholm är ungkarlslifvet modernt; i Göteborg familjelifvet. Lifvet är derföre der allvarligare, men också ädlare.

Om den nya börsbyggnaden hafva många olika omdömen blifvit fälda. Bygnaden är uppförd i en ädel och vacker stil, men tager sig likväl mindre väl ut, emedan den har det felet att vara en hörnbyggnad, hvarigenom det helas skönhet är bruten och det storartade intrycket deladt. Ingenting är emellertid sparadt vid uppförandet af denna byggnad. Festivitetsrummen äro icke blott högst praktfulla, utan äfven smakfulla. De äro inredda med en lyx, som öfverträffar allt, hvad vi i den vägen sett inom Sverige. I den stora salongen äro stuckaturarbetena mästerliga, och i de inre smårummen den pompejanska stilen väl iakttagen och ypperligt utförd.

Hvad som föreföll oss minst motsvarande de fordringar, som man skäligtvis kunde göra sig på Göteborg, var sundhetsanordningen.

Gatorna voro visserligen i allmänhet väl stenlagda och breda — men man besvärades af uppstigande mefitiska ångor — vare sig att de komma från kanalerna eller källrarne.

Nere vid yttre hamnen, der trafiken är lifligast, voro gatorna trånga och saknade stenläggning.

Här fans ej heller den ordning, som billigtvis kunde fordras. Under den korta tiden af några få dagar föllo helt nyligen tvenne personer i sjön, af hvilka den ene, en artillerist, drunknade, och den andra, ett fruntimmer, lyckligtvis räddades, ehuru i sista stunden.

Ångfartygens kastbryggor borde förses med ledstänger.

Vi äro likväl skyldige att härvid tillägga, det stadens styrelse långt för detta varit betänkt på att vidtaga de mått och steg, som på den kan ankomma, för att ordna denna del af sina åligganden, och säkerligen redan skulle hafva genomfört sina afsigter, så vida den egt fullkomligt fria händer.

Polisen har eljest nyligen undergått en stor förändring,

hvarvid lika litet auktoriteterna, som borgerskapet sparat, vare sig på omtanke eller anslag. Att fattigvården ej är lika väl organiserad, kan man sluta af den mängd tiggare, som på gatorna besvära resande. Norrköping står ännu inom Sverige oupphunnet i fattigvårdens organisation. Vi äro likväl öfvertygade att, om endast Göteborg allvarligt tager saken i öfvervägande, reformen snart skall vara verkställd.

Staden är för öfrigt regulier, husen stora och prydliga, en del till och med palatslika. Omgifningen är rik på vidsträckta promenader, för hvilka invånarne hufvudsakligen hafva att tacka kommerserådet Wijks kraft och verksamhet. Göteborg är en bit af en stor stad, yttrade en engelsman. Det är det bästa omdömet, som en utländing kan fälla om en stad i Sverige. I de fördelaktigaste fallen hafva vi endast bitar af stora städer; i de flesta fall hafva vi i allmänhet endast skuggor af dem.

På tvenne sidor om staden resa sig tvenne gamla torn, omkransade af några förfallna vallar.

Det ena ligger inåt Göta elf, på Gullberget, och heter Göta Lejon. Det andra utåt, på Ryssåsen, benämndt Kronan. Detta senare eger ännu en hvalfruin i temligen godt skick, som kallas Karl XII:s port. Anledningen till denna benämning säges vara den, att kung Karl en gång skall ha ridit uppför den tvärbranta stenstig, som der leder upp och in till tornet. Porten förtjenar sitt namn, om det verkligen är sanning att kung Karl till sina öfriga herkulesdater äfven lagt den af besagde ridt.

II.

Victoria Regina, Englands drottning, den stora öflockens beherskarinna, som från Europa sträcker sin spira ut öfver verldshafvet till de båda Indierna — Victoria Regina har fått en beundransvärd medtäflarinna inom växtriket uti den underbara blomman med samma namn.

Utaf denna af Schomburgk upptäckta drottning bland vattenväxterna, en verklig jättelilja, finnes ett utmärkt vackert

exemplar i Göteborg. Denna alla blommors drottning har sitt eget palats och sitt eget haf; men icke nog dermed, hon har äfven sitt eget hof. Palatset är den täcka byggnad, som för henne blifvit upprest, och hafvet är den bassin, hvari hon utbreder sina blad och skott. Hofvet består af alla de täcka tropiska blommor, som växa rundt omkring, ibland hvilken omgifning hvarken skönhet, praktfullhet, enkelhet eller blygsamhet saknas; ty skön är den täcka tärnan nymfæa cyanea i sin ljusblå, inåt i hvitt och gult skiftande drägt; enkel är den på sina resliga stänglar gungande papyrusblomman; praktfull är den doftande nymféa odorata; och blygsam är den täcka mimosa pudica med sina krusiga spetsar.

I midten af den stora bassinen lyfter Victoria Regina upp sin snöhvita krona och rundt omkring sig utbreder hon sina gröna blad. Man kan i sanning säga att det är öfver en hel flock af små öar, hvilka dessa blad bilda i bassinens miniaturhaf, hvaröfver denna yppiga liljedrottning herskar. Det största af hennes praktfulla blad var 2¼ aln i diameter.

Då jag besökte henne, blommade hon. Blommans diameter var 11 tum. På ena sidan om henne såg man hennes föregångare — det var en död blomma — eller en blomma i sin dödsstund — men på den andra sidan uppsköt en ny knopp, en arftagerska, en efterkommande, som i sin ordning skall emottaga den beundran, som man nu måste skänka den för ögonblicket herrskande. Så aflösa de vackra egenskaperna hos en verklig storhet den ena efter den andra. Men ingen egenskap är evig: verldens fordringar äro sådana, att de ständigt framlocka och skapa nya. Ingen blomma herskar också här länge. Det skönas lif är kort. Det tyckes vara till, för att beundras och sedan dö bort.

Temperaturen i orangeriet var för öfrigt onekligen tropisk. Vattnet var 25 grader varmt, och luften 28 grader. Man var i södern.

Utan lif och rörelse trifves ingenting. Vattnet sattes också i rörelse här af ett litet jernbleckshjul och ombyttes trenne gånger hvarje dygn. Omkring orangeriet är en liten kanal gräfd, hvari svaner simma. Skada att vattnet icke är klart, utan tjockt och grumligt, hvarföre svanerne icke rigtigt väl kunna bevara sin eljest så vackra, snöhvita färg.

Om bord på ångfartyget Lübeck

Vi äro inne i början af September månad.

I detta ögonblick utbreder sig Sundet framför oss. Hafvet ligger bakom oss, liksom natten. Den svenska kusten och den danska tränga sig allt mer och mer tillhopa. Ännu har solen ej uppgått. Ljuset och skymningen täfla om väldet.

Till höger om oss upptäcka vi längs seländska stranden de små, hvita, af ler och långhalm byggda boningshusen. De likna hvita snäckor eller hvitt hafsskum, uppkastade af vågorna. Till venster vid horizonten står svenska kusten insvept i mörka moln, fullkomligt liknande svartgråa klippor. I sanning, en icke obetydlig fjällrygg.

Klockan är endast fyra på morgonen. Vi hafva redan passerat Kullen och upptäcka nu skenet af en eld från Höganäs. Man är således der redan vid sitt arbete. Då man ser naturen omkring sig ständigt i full verksamhet, gläder det en att se det äfven menniskorna icke försumma tiden.

Engelholms hvita kyrktorn synes i detta ögonblick; men hitom detsamma skimrar en strimma, såsom af det renaste guld. Det är en kant af solen, som just nu uppgår. Ångfartyget skjuter hastigt framåt. Solen höjer sig allt mer och mer. Nu är dess halfva klot uppe, snart dess hela. Anblicken är förtjusande. Det ser ut, som om solen växte ut längs höjderna af det svenska landet. Tornet vid Helsingborg och Kronoborgs slott vid Helsingör, äfvensom de oräkneliga massorna af seglare, som länge visat sig endast insvepte i dimmor, framstå allt klarare och klarare, och skådespelet ligger på en gång framför oss praktfullt, storartadt, hänförande.

Ombord på Nordcap såg jag förlidet år äfven här en solnedgång. Den var icke mindre vacker. Solen går upp i Sverige och går ned i Danmark; går upp vid Kullens höga klippkust och ned vid Selands, af lummiga bokar så rikt prydda stränder. Dess hela dagsarbete består, sedt härifrån, endast i beskrifvandet af en båge öfver sundet, en båge af ljus emellan Sverige och Danmark. Måtte det så alltid förblifva emellan de båda brödrafolken!

Tiden har skridit fram. Lifligare och lifligare har det blifvit öfver allt. Med den ingående dagen ökas seglens antal omkring oss och från hamnarne sticker den ena ångbå-

ten ut efter den andra, dessa vågornas kometer med svansar, icke af eld, utan af rök. Vi hafva nu passerat förbi Helsingör och sett en skymt af Marienborgs lustslott, i hvars park Hamlet säges vara begrafven.

Den danska kusten eger något vänligt, inbjudande, trefligt. Ju närmare man kommer den, desto fredligare känner man sig i sin själ. Snart sköto vi förbi Dyrehaven och Charlottenborgs park, dessa ståtliga bokskogar med täcka stränder, hvilka med så mycket skäl göra på hvarje vän af naturskönhet det angenämaste intryck.

Men "Runde Taarn" tillkännagaf nu för oss att vi voro nära Danmarks hufvudstad. Blickarne rigtades också dit, och inom en halftimme passerade vi, med "Tre Kronor" till venster och "Lange Linie" till höger, in i hamnen.

Cirkeln och medelpunkten.

Något hvar torde känna den gamla anekdoten om tvenne konstnärer, af hvilka den ene på fri hand ritade en cirkel med ett kritstycke och den andre med samma kritstycke ögonblickligt ditsatte medelpunkten, och det så noga, att man, då man, sedermera anställde en noggrann beräkning och uppmätning, fann att cirkel och medelpunkt voro fullkomligt matematiskt rigtiga.

Danmark har på sätt och vis under de senare åren gjort ett konststycke, nära nog liknande, emedan vid samma tid, som dess tappre krigare på fri och egen hand manligt försvarade landets oberoende och på ett värdigt sätt häfdade skandinavisk nationalitet, gåfvo statsmännen det ganska omedelbart, man kan väl säga, på fri hand och ögonblickligt en medelpunkt, uti en ny konstitution, hvilken, efter vårt omdöme, är den bästa, som något af de europeiska folken ega.

Under krigets fortgång och ännu medan den uppdrifna politiska sinnesstämningen varade, kunde man kanske icke rätt bedöma ställningen. I stormiga tider handlar man, under fredliga dömer man. Det är också först nu, som man med någon säkerket torde kunna beräkna, huruvida cirkeln var nog-

grant uppdragen och medelpunkten rigtigt funnen. Vi tro att så är.

Kriget, ej mindre än politiken, hafva gemensamt och på ett underbart sätt väckt nationaliteten till lif och verksamhet, samt blifvit på en gång tvenne mägtiga häfkrafter för den allmänna andan, hvilken också nu utvecklar och rör sig framåt med allt mer och mer tilltagande och synbar förmåga och hastighet.

Bland företeelser af större betydenhet, som öfvertyga oss om rigtigheten häraf, är den just i dessa dagar fortgående "Industriudstillingen".

Industriutställningen.

Vid ett besök, som jag gjorde i Tivoli, förevisades bland annat några uppstigande aërostatiska figurer, det vill säga figurer, sammansatta af något tunt, men lufttätt tyg, och som sedan fyllas med gas, hvarefter de öfverlemnas åt sig sjelfva och vinden. Man såg sålunda en genius, ett vildsvin, en jägare, en person till häst uppstiga, följa luftströmmen och försvinna.

Huru lysande ett lands historia än må vara, hvilka krigiska bedrifter än må pryda dess minnen, hvilka storartade politiska förändringar, man än må yfvas öfver; så består likväl allt detta hufvudsakligast endast och allenast af sådana der aërostatiska figurer, som oftast, utan att lemna ett spår efter sig af allmänt gagnande samhällsbetydelse, försvinna liksom med vinden.

Ett folks verkliga välsignelse består och beror af det gagnande såväl andliga som materiella arbetet. De aërostatiska figurerna försvinna på denna väg och de verkliga solida uttaga sin rätt.

All nationel verksamhet, som icke förmår att tränga ned till folket och gifva det kraft att sträfva till ett ytterligare förbättrande af sin ställning, eger ingen egentlig betydelse för detsamma; bland alla kännetecknande värdemätare härför är industrien och den praktiska företagsamheten i allmänhet en af de vigtigaste, emedan densamma vida mer än allt annat på ett praktiskt och beräkneligt sätt ådagalägger ett folks utvecklingskraf, styrkan och beskaffenheten af dess odlingsbe-

gär, dess allmänna lifsbestämmande skaplynne. Ett krig förmår ej att väcka detta. Ett krig sätter blott lif i nerverna. Cirkeln liksom blott sväller ut deraf. Den aërostatiska gestalten lyftes liksom genom det inneboende fosterländska gasämnet. Väl det, ifall det behöfves. En god statsförfattning ger cirkeln återigen ett centrum, att afmätt röra sig omkring, eller den aërostatiska figuren sin tyngdpunkt, egen bestämningsförmåga, styre. Industrien återigen utgör ett af de bästa medlen att fullkomligt praktiskt taga reda på, om cirkeln och medelpunkten stå i ett matematiskt rigtigt förhållande till hvarandra eller om den aërostatiska figuren är inne på verkligt rigtig och sjelfbestämmande väg.

Danmark lefver; men det vegeterar icke blott af krigets minnen, icke heller af tillfredsställelsen att hafva gifvit sig sjelf en god statsförfattning, utan det lefver och lifvas deraf, att de senare årens händelser icke blott på ett utmärkt sätt visat hvad kraft och fasthet kunna uträtta, utan äfven hos folket uppväckt ett oemotståndligt behof att fortgå i sjelfständig verksamhet på samma gång, som det också lärt medlen dertill eller konsten att studera och lära känna sig sjelf. Utan att det ärofulla minnet af kriget slocknat, utan att man tröttnat vid lösandet af politikens vigtiga frågor, intager industrien nu en hög plats i Danmark, tagande den allmänna uppmärksamheten starkt i anspråk.

Den 5 sistl. Augusti öppnades Industriutställningen här. Genom sådana utställningar rycka industriidkarne upp i jembördiga led med krigaren och statsmannen, detta stora och aktningsbjudande led, hvaruti alla täflat om att gagna fäderneslandet.

Äfven om man med allt skäl kan säga och erkänna att man visserligen icke ännu i detta afseende kommit så särdeles långt, är man dock inne på en allmänt gagnande och rigtig väg, vidgande för folkens företagsamhet och arbete en vacker och löftesrik framtid. Utan all fråga skall förr eller senare den dag äfven komma, då arbetet är verldens och folkens hufvudsak, och krigareyrket endast en bisak.

Tiden, säger man, är materialistisk. Förmodligen vill man härmed uttrycka, att intelligensen i våra dagar allt mer

och mer förlorar inflytande öfver oss, hvaremot de materiella intressena allt mer och mer börja beherska oss. Jag är dock böjd att betrakta den förebråelse, som ligger i uttrycket, för en orättvisa.

Något hvar erinrar sig säkert ännu, huru för icke så många åratal sedan hela vår uppfostran gick ut på att blott inplugga bokvett i barnen, under det man förbisåg nödvändigheten att utveckla och stärka de fysiska krafterna och göra det organiska verktyget för vårt sedliga lif kraftigt, härdadt och friskt.

Lärdomen bodde då icke så sällan i kroppsliga hyddor, stundom liknande skuggor. Mången torde ännu i dag erinra sig det.

Uppfostran har sedermera undergått en icke obetydlig förändring. Vid sidan af den vetenskapliga undervisningen har gymnastiken intagit en plats, och man erkänner numera nödvändigheten af att tänka såväl på vår kroppsliga som andliga helsa och utveckling.

Någonting dylikt försiggår äfven inom samhällena. Vi tro icke att vår tid förlorat någonting inom vetenskapernas, skönlitteraturens, bildningens och sedlighetens gebiet, ehuruväl man funnit nödvändigt att egna en större uppmärksamhet åt de materiella och industriella elementen, än man förr gjorde.

Under många århundraden hafva nationerna företrädesvis bearbetat sina så kallade högre intelligenta och andliga intressen, på samma gång som de förbisett, vanvårdat, om icke till och med missaktat, sina industriella, hvarigenom mången stat äfven blifvit förvandlad till en skugga, ett osundt och svagt arbetshjon, en af sjukdomar tärd organism. Tyranni och förtryck styrde och ställde under sådana förhållanden äfven ganska sjelfviskt och lätt om folkens hus och hem.

Det politiska och sociala reformbegär, som nu mera så oemotståndligt göra sig gällande, snarare till- än aftagande i sina fordringar, är väl i sjelfva verket intet annat än det allt mer och mer klart insedda behofvet att söka åvägabringa harmoni emellan samhällets andliga och materiella tillstånd och behof, eller, med andra ord, ett sträfvande efter samhällelig helsa.

Man studerar samhället och sig sjelf i våra dagar, vida mer än någonsin förr; ju mer man studerar, desto flere sjukdomar upptäcker man, såväl i det ena som andra afseendet.

Ingen tid har neml. varit friskare än vår och likväl har ej någon tid haft så många krämpor som vår; och i det enskilda lifvet såväl som i det allmänna vänder man sig på olika vägar, för att vinna erforderliga botemedel. Läkare behöfvas på alla håll. Inom samhället utgöras våra doktorer af statsmännen, och våra läkarekonklaver äro riksmötena. Och ehuru en del vill begagna sig af homoeopatien och en annan del af lansetten eller knifven, komma dock alla öfverens om att en sjukdom är för handen och att denna sjukdom bör botas.

Allvarligt arbete och företagsamhet utgöra, efter vårt omdöme, likväl samhällets bästa läkemedel. Desse taga också samhällets alla vigtigaste och ädlaste element i anspråk, frihet, och medborgerligt erkännande, bildning och upplysning, kapital och förtroende. I hela vår samtids kulturssträfvanden, till och med i revolutionernas våldsamma skaplynne, märker man, blickar man rätt djupt in i förhållandena, att det är industrien, arbetet, företagsamheten som på botten, liksom stark ström med egna vågor, oförtröttadt söka att kämpa sig fram till den allmänt inverkande och bestämmande ställning, som hitintills under århundraden varit af samhälls- och tidsbegreppen underkända. Kampen må vara hård, men man lärer icke kunna misstaga sig om den slutliga segern.

Den här pågående industriutställningen och det intresse man allmänt skänker densamma, öfvertygar om att det allmänna tänkesättet icke är främmande härför.

Under förutsättning att den nu öppnade Industriutställningen från provinserna och grannländerna kommer att föranleda många, hvilka nitälska för den allmänna företagsamheten, att gästbesöka hufvudstaden, och en kortare eller längre tid der uppehålla sig, har industriföreningen föranstaltat ett industrimöte, att hållas i staden. Afsigten med mötet är den — utom att genom sällskapliga sammankomster förbereda ett inbördes närmande emellan deltagarne, och att för dessa öppna tillträde till flere större verkstäder och fabriker, hvars egare derom gifvit kommitén löfte — att genom föredrag och öfverläggningar framkalla meddelanden af enskildt eller allmänt intresse för industriidkarne.

Man torde kunna antaga, att mötet alltså i väsentlig mån skall komma att sätta industriens driffjädrar i liflig gång och

småningom bereda både för det allmänna och enskilda nyttiga och hedrande följder.

Sedan danska folkets krafter, så väl under äldre, som nyare tider, temligen allvarsamt blifvit tagne i anspråk, är det visserligen endast en gemensam, allvarlig och klokt beräknad samt sann fosterländsk verksamhet, som kan förläna och ingifva det erforderlig styrka att gå kanske icke ännu afslutade strider manligt och ihärdigt till mötes. Allt, hvad vi här se, öfvertygar oss derom, att Danmark icke sjelft misströstar, utan kanske nu mer än någonsin är öfvertygadt, att det inom sig eger, om ej fullt tillräckliga, dock alltid stora tillgångar och medel för en sjelfständig, om äfven af flere omständigheter i politiskt hänseende begränsad, framtid. Men ej nog dermed att Danmark för egen del berättigadt torde hysa denna tanke; utlandet hyser den måhända äfven. Englands tillvägagångssätt — vi mena likväl här icke det politiska, utan det industriella Englands tillvägagångssätt — angifver det. För den industriella samfärdseln med Danmark är man i England nu sysselsatt med att bilda ett storartadt ångfartygsbolag eller, som det kallar sig, sällskap i Danmark. Underrättelsen om detta sällskaps inrättande har i Danmark blifvit emottagen med mycken tillfredsställelse. Säkerligen skall det komma att utöfva ett stort och vigtigt inflytande på dess handel med hela det nordliga Europa. Harvich, Lovestoft och Great Grimsby äro bestämda till ankomst- och afgångshamnar. Förslaget får derför kraftigt understöd af jernvägs-kompanierne på östra kusten, hvars direktörer, som inse fördelarne deraf för deras respektive linier, utgöra majoriteten af direktionen för det nya sällskapet. Jernbanan till Harvich skrider framåt; de stora dockorna i Grimsby äro nu öppnade, och företaget blifver af förökad vigt i förbindelse med planen till en stor jernväg från Rendsborg till Fredrikshavn och emellan andra punkter inom det danska riket. Enär intelligens, kapital och arbete, d. v. s. företagsamheten i allmänhet, på detta sätt räcker från England det lilla Danmark bispringande och hjelpsamma händer har man all anledning att antaga stora och välsignelsebringande resultat. Det danska ångfartygssystemet är, liksom dess jernvägs- och telegrafssystem, ännu långt ifrån så utveckladt, som önskligt är. Personer, inblickande i framtiden, förutsäga emellertid oerhörda resultat, när en rask och mindre kostsam kommu-

nikation genom ånga och elektricitet gjort större framsteg än förhållandet nu är. Man antager och bebådar sålunda ett förtroendefullare närmande de särskilda folken emellan, en ökad omsättning, en lifvad och höjd handel, en ytterligare uppdrifven industri och följaktligen förökad produktion af lifvets nödvändighets- och öfverflödsvaror, hvilka resultat — de ena med de andra — skola få ett gagnande inflytande på alla samhällets klasser.

Industrien är den stora magt, som skall omskapa verlden. Den skall bryta svärdet ur tvedrägtens hand, utjemna privilegier och monopol, förenande sammanföra olika klasser, förbrödra folken, lifva och elda intelligensen, omsätta kapitalen, höja och förädla arbetet, samt sprida välsignelse och lycka omkring sig, hvart den går fram.

Publiciteten är dess mägtiga röst.

Må det tillgifvas oss att vi, med blicken på framtiden och verlden i allmänhet, kanske allt för länge uppehållit oss vid detta ämne.

För slägtena torde dock icke finnas något vigtigare och betydelsefullare ämne, än detta.

Rosenborgs slott. Danskar och Tyskar.

Rosenborgs slott, bygdt i den halfgötiska eller rättare i den italienska stil, som under det sextonde seklet utvecklade sig ur den germaniska byggnadskonsten, anlades år 1604 af konung Kristian den fjerde. Ursprungligen endast ett lustslott blef det snart en mera varaktig konungaboning; nu är det förvandladt till ett historiskt porträtt- och konst-muséum, der den regerande Oldenburgska kungliga familjens klenodier, praktstycken, vapen, ovanligare husgerådssaker o. s. v. bevaras. Vill man studera den danska historien från Kristian IV:s tid, måste man besöka detta slott. I historiskt afseende äro dess skatter äfven ovärderliga. Få länder torde i sådant fall hafva något motsvarande att uppvisa. Samlingarna äro ordnade i historisk följd, hvarigenom öfverblicken blir lika angenäm, som lätt.

Då man vandrar genom rummen, vandrar man från re-

gent till regent, från tid till tid, och då man lemnar slottet, har man passerat fram genom två och ett halft århundrade och haft tillfälle att sätta sig in i mycket af denna långa tidsföljds vexlande seder, bruk och vanor.

Åtföljde af ett par tyskar, begåfvo vi oss en dag till slottet.

Från förstugan eller den så kallade "Steengangen" inkommer man i Kristian IV:s audienssal.

Oberäknadt några äldre smycken, såsom t. ex. det ryktbara Oldenburgska hornet från Kristian I:s tid, tillhör detta, såväl som de tvenne följande rummen, uteslutande grundläggarens minne.

Med en ganska naturlig och lätt förklarad national-stolthet blickar hvarje dansk omkring sig i dessa rum, der hvarje föremål är en relik, som erinrar om en af hans fäderneslands störste konungar, hvars manliga och allvarliga ansigte, i en ram af svartbrunt hår, med bruna ögons flammande eld, här blickar ned från väggarna.

Danmarks och Sveriges historia äro supplement åt hvarandra. Hvad man saknar i den ena, finner man ofta i den andra.

Med anledning af de krig, som Kristian IV utförde mot Sverige, finner man här en af honom stiftad orden, kallad "den bevæpnede arm". Ordenstecknet bildas af en blå emaljerad arm, hållande ett svärd i handen, och förenad med en hvit emaljerad elefant, hvarpå läses årtalet 1617, samt af tvenne blå emaljerade, väpnade armar, af hvilka den ene är infattad med rosenstenar och den andre med taffelstenar, samt i en medaljong skiffret C. 5 (konungens äldste son) och slutligen ytterligare en blå emaljerad väpnad arm, utan steninfattning.

Det är anmärkningsvärdt nog att här finna årtalet 1617, då freden i Knäröd redan ingicks 1613.

Under det de tvenne tyskar, som åtföljde oss, företrädesvis fäste sin uppmärksamhet vid ett och annat, som mera uteslutande erinrade om tyska förhållanden, betraktade vi svenskar återigen hvad som erinrade om svenska.

Tyskarne stannade sålunda t. ex. vid de åtta stora silfverkors och bägare af 1,100 lods vigt, som Kristian IV vann vid det tornerspel, hvilket gafs i Hamburg, den 30:de Okt. 1603, vid firandet af hans hyllning. Deremot undersökte vi en värja

med kantad klinga och försilfradt jernfäste, som Gustaf II Adolf bar under tyska trettioåriga kriget, men efter hans död förärades till danske konungen,

På klingan läser man: "Si Deus pro nobis, quis contra nos".

Men det var icke det enda minne af vår odödlige Gustaf Adolf, som fans der.

I tvenne dyrbara miniatur-arbeten igenfinner man äfven honom sjelf.

Det ena består i en väl arbetad, emaljerad bröstbild af guld, ett hederstecken, förfärdigadt med anledning af trettioåriga kriget. Det andra är konungen till häst, utarbetad i en coquille och infattad i guld. På baksidan ett lejon, hållande svärd och sköld, och stående på en samling af vapen. Deröfver läser man: "cum deo et victricibus armis."

Några porträtt af Kristian IV och hans familj tilldrogo sig en egen uppmärksamhet. När man vet att denna familjs medlemmar voro starkt brunetta, föreföll det rätt anmärkningsvärdt att se dem målade i ljusgult, för att icke säga ljusrödt hår.

Men moderna hafva i alla tider — äfven i tider, då ingen modejournal fans — utöfvat ett vigtigt inflytande.

Gustaf II Adolf var sin tids störste man. Hvad hans snille tänkte och hans hjerta kände, genomfor blixtsnabbt hans samtid; men på samma gång, som samtiden, utan att ändock fullkomligt uppskatta det, kände påtrycket af hans rena och storartade moraliska karakter, efterapade man honom i hvarjehanda småsaker. Då alldeles, som nu. Behofvet att tillegna sig något af det utmärkande hos en verklig storhet blir alltid lika stort, äfven om härmningsbegäret någon gång ej har mera fallenhet än en babian att likna menniskan. Gustaf II Adolf hade ljusgult eller i ljusrödt stötande hår och det var orsak nog för den moderna verlden då, att tillegna sig detsamma.

Den omständigheten att personer, sådana som Kristian IV, lät hänföra sig till dårskapen af en sådan imitation, bevisar i icke ringa grad Gustaf Adolfs stora inflytande på sin tid.

Det var af en helt annan orsak, som modet att begagna puder uppkom.

Frankrikes Ludvigar voro lättsinnige herrar. Redan såsom ynglingar förspilde de sina krafter och de gråa håren kommo

tidigt. Den ene utlefvade ynglingen testamenterade sin förslappning till den andre. Och hvad var väl att göra under tidernas längd? På något sätt borde konungsligheten väl dölja sin förtidiga skröplighet, om ej för annat, åtminstone för damernas skull.

Så uppkom pudret — eller modet att pudra in folk.

Det röda håret bibehöll sig omkring 20 a 30 år.

Från tidehvarf till tidehvarf, från generation till generation, från konung till konung, från rum till rum fortsatte vi vår vandring.

Kristian IV, Fredrik III, Kristian V; Fredrik IV, Kristian VI, Fredrik V, Kristian VII, Fredrik VI, passerade på sådant sätt revy.

Det skulle ej blifva särdeles underhållande för någon, om vi här uppräknade och beskrefve alla de särskildheter, som vi sågo, ehuru dessa — hvarje sak för sig — i mer eller mindre mån kasta en viss belysning på de olika personer och de olika tider, som de tillhörde.

Beundrande stannade vi emellertid i det vackra spegelkabinettet, hvars tak, väggar, dörrar, äfvensom en stor oval i midten af golfvet, äro belagda med venetianskt spegelglas, der man, lutande sig öfver skranket och blickande ned i ovalen, med öfverraskning ser sig uti djupet, naturligtvis upp- och ned-vänd, återgifven i tio a tolf särskilda spegelbilder, den ena oupphörligt under den andra.

Äfven i glaskabinettet betraktade vi de rika skatter, som Fredrik IV der låtit samla af kostbara glasarbeten, bestående dels i pokaler och bägare, dels i fat och tallrikar, af hvilka största delen är förfärdigad i Murano, nära Venedig.

Med nyfiket deltagande och intresse dröjde vi jemväl vid Kristian VII:s olyckliga — och genom sin olycka så ryktbara gemål — Karoline Mathilde, samt vid hennes onda demon, Fredrik V:s gemål, Juliane Marie.

Porträtten äro förträffliga.

Kristian VII har blå, i brunt skiftande ögon, och en stor, ovanligt stor näsa. Oaktadt hans ansigte för öfrigt är magert och vittnar om en svag och vacklande karakter, saknar

det likväl icke ett visst intressant uttryck af, som man tror sig finna, ett inom hans bröst doldt lidande, för att icke säga af ett ännu hämmadt vansinne.

Karoline Mathilde har blå och själfulla, på en gång stolta och ljufva ögon. Den qvinliga ömhet och kärlek, som ur hjertats djup tyckes afspegla sig i dem, bekräftas liksom af de friska och mjuka läpparne, af den höga och svällande barmen, äfvensom af de blomstrande och fylliga kinderna, på hvilkas sidor det pudrade, i lockar uppfästa håret ligger tillbakaskjutet.

Naturen tyckes med egen hand hafva bestämt dessas historia, i det hon gifvit dem pregeln, å ena sidan af svaghet och svartsjuka, och å andra sidan af öm kärlek och qvinliga begär.

Svaghet och misstanke älska intriger och falla lätt i de nät, som elakheten spinner. Konungen föll äfven deri och, lurande på sitt rof, blef han grym i stället för rättvis.

Ungdom och helsa, öppen qvinlighet och oskuld älska ett gladt och friskt lif. Falkjagten upphörde vid denna tid och Mathilda intogs af den lifligare hetsjagten; och hvem kan förtycka att hon, en skön qvinna, med klara gazellögon, gerna klädde sig i åtsittande jacka och stöflor, hvilkas små och nätta sporrar klingade så lifligt för hvarje steg, hennes lilla vackra fot tog. Om Kristian sjelf grubblat litet mindre och älskat litet mera, så hade han aldrig behöft förlora förståndet för Struenses skull, och Karoline Mathilde hade blifvit en prydnad för sitt kön, och en välsignelse för sin familj.

Men taflan blir ej färdig, utan att man äfven får ett begrepp om drottning Juliane Marie.

Porträttet återger fullkomligt föreställningen om henne.

Ansigtet är blekt, nära nog likblekt. Pannan är hög och kal; ögonen mörkblå. Bakom förställd godhet gömmer sig listen der. Halsen är lång och smal. Läpparne smila smått.

Uti ett drama med sådana personer skulle katastrofen alltid blifva tragisk.

Det var likväl icke samlingarnas eget värde — huru stort det äfven verkligen var — som gjorde det behagligaste intrycket på oss; utan den fullkomliga ordning och den fina

smak, hvarmed allt var uppställdt, en ordning och en smak, som för oss, såsom svenskar, och då vi väl visste huru vanvårdade våra egna, vare sig konstalster eller historiska minnesmärken äro, uttog sin rätt i vår aktning och beundran.

Vi uttalade också denna tanke.

— I Danmark, svarade den embetsman, som åtföljde oss, hafva vi alltid såsom dyrbara skatter bevarat de qvarlefvor, som en förgången eller förgående tid efterlemnat. I dem se vi betydelsefulla och vigtiga tecken för vår utveckling, och de äro, om jag så får uttrycka mig, i ganska väsendtlig mån rotledningarna till vår närvarande nationalitet och sjelfständighet. Hvarje liten sak här erinrar om en förtjenst för fäderneslandet eller om en svaghet eller ett fel, och i båda fallen uppblomstrar för oss en lärdom derur.

Ryktet att flere dyrbarheter skulle blifvit tillgripne, för att fylla behofvet till det senaste kriget, förklarade han fullkomligt grundlöst, under det han hänvisade till katalogen, som är tryckt 1847, och frågade, om vi saknade något af hvad der finnes uppräknadt?

En af sällskapet anmärkte att det visserligen icke skulle varit så besynnerligt, om man under en tid af bekymmer och stora, oförutsedda behof begagnat sig af tillgångar, hvilka i sjelfva verket nu lågo såsom döda kapital.

— Döda kapital, svarade han, ni misstager er, min herre; inga kapital äro mera lefvande än desse, emedan de draga utländingar till oss, och hvad de lefva upp i Köpenhamn, är vår behållning, det är räntan på kapitalen här, en ränta, som folket sjelf uppbär och alltså kommer direkte det allmänna till godo.

Han tystnade, men fortsatte efter en stund.

— Såsom våra muséer och konstskatter nu äro ordnade — och derför hafva vi att tacka etatsrådet Thomsen — måste en utländing uppehålla sig här minst åtta dagar — och åtta dagar i Köpenhamn kosta ganska mycket.

Vi hade inträdt i riddarsalen. Salen är lika vacker, som stor. Taket är ett stuccaturarbete i fem afdelningar med riksvapnet i midten. De långa sidoväggarna äro klädda med

hautelisse-tapeter, från slutet af det sjuttonde århundradet. Under hvarje stycke finnes en tysk vers, som förklarar kompositionen. Ämnena till alla dessa taflor äro lånade ur Kristian V:s krig mot Sverige.

Sålunda ser man der Landskronas eröfring den 11 Juli 1676, sjöslaget i Kjögebugt den 1 Juli 1677, eröfringen af Damgarten i Pommern den 6 Oktober 1675, Rügens eröfring den 17 September 1677, Kristianstads eröfring den 18 Augusti 1676, Helsingborgs eröfring den 3 Juli 1676, sjöslaget vid Öland den 1 Juni 1676, landstigningen i Skåne den 29 Juni 1676, eröfringen af Marstrands fästning den 23 Juli 1677, sjöslaget vid Colberger Heide den 1 Juni 1676, eröfringen af Wismar den 13 December 1675.

Om det än icke var i denna sal, som skalden diktade Danmarks skönaste nationalsång: "Kung Kristian stod vid höjen mast", så är det likväl otvifvelaktigt att de många hjeltebedrifter, som här finnas så skönt förhärligade, gifvit lif och färg åt den härliga inspirationen.

Säkert är äfven, att det var i denna sal, som Gustaf III, sedan han en stund betraktat taflorna, började lyfta på den ena efter den andra, i den förmodan — som han småleende uppgaf — att, då man på framsidan målat de segrar, som danskarne vunnit till sjös öfver svenskarne, man väl på den andra sidan måtte hafva målat de segrar, som svenskarne vunnit öfver danskarne till lands.

Under det några af oss betraktade de fyra af silfver, i naturlig storlek arbetade lejon, som hafva plats framför den kungliga tronen, ådrog sig ett samtal emellan de tvenne tyskarne och den danske ciceronen vår uppmärksamhet.

De hade stannat vid ett bataljstycke och förmodligen gaf detsamma anledning till samtalet.

— Vi hafva också stridt, menade tysken, men nu hafva vi fred.

Danskens ansigte var blekt, och han fäste en lång och betydelsefull blick på den, som yttrat sig.

— Åh nej, svarade han slutligen, vi hafva ju ännu krig.

— Alldeles icke, återtog tysken, jag försäkrar att freden slöts . . .

— Man kan kriga på många sätt, afbröt honom dansken, man kan kriga med svärd, man kan kriga med idéer. Det

betydelselösaste kriget är icke det, då man bereder sig till krig. Danmarks krig fortgår ännu med Tyskland.

Svaret var nästan lidelsefullt. Det blef tyst i rummet; och de krigande parterna drogo sig ifrån hvarandra.

För att söka mildra sinnesstämningen, begagnade en svensk tillfället, då dansken stod ensam.

— Ni är upprörd, min herre, sade han, men det har icke varit någons afsigt att såra ert fosterlandsinne.

Äfven på svensken fäste han en långsam och lågande blick, hvarefter han lade sin hand på hans axel.

— Jag har uttalat ordet krig, yttrade han dervid, och jag känner betydelsen af detta fasans ord; men i Danmark finnes i denna stund väl ingen enda familj, som icke under senaste kriget med Tyskland — och framförallt genom Preussens trolöshet — förlorat en far, en make, en bror eller en vän. Förstår ni, min herre? Den fred, hvarmed man smeker oss, är endast förgiftad charpie, som man lagt på vårt blödande, ännu öppna sår. Rycker man bort masken från diplomatens ansigte, så står kriget ännu i dag framför och stirrar på oss.

Mannen var djupt uppskakad. Svensken tryckte hans hand, och de skildes åt.

Om bord på ångfartyget Slesvig.

Köpenhamn låg bakom oss. Öresund vidgade sin mynning åt Östersjön. Himmelen var hög, luften ren. Till höger gled Amagerlandet förbi ögat, och till venster upptäckte vi en svag landförtoning af den svenska kusten. Malmö, Skanör och Falsterbo försvunno, det ena efter det andra, såsom skuggor. Snart voro vi ute på hafvet.

Ångfartyget Slesvig är ett godt och prydligt fartyg. Hvälfvande sin svarta rökkolonn högt öfver sig, klöf det med hastig fart den spegelklara, lugna vattenytan.

Passagerarne vandrade fram och åter. Man talade franska, engelska, tyska, danska och svenska om hvarandra. Alla syntes upprymda och glada.

Händelsen hade sammanfört mig med en dansk. Mannen var en af dessa välmående, vänliga och trefliga själar, hvarpå Köpenhamn har ganska god tillgång.

Jag uttryckte min beundran öfver det sätt, hvarpå Danmark genomgått de hårda prof, hvari den Slesvig-Holsteinska revolutionen försatt det, och min förundran öfver att man icke förmärkte några spår efter de uppoffringar, man gjort, utan att allting tvärtom visade sig i ett blomstrande, lyckligt, gladt och sjelfbelåtet tillstånd.

— Danmark, svarade han mig, är ett godt land, mycket godt. Det har — det har — det har — och han ifylde hvarje mening med uppräknandet af allt, hvad det har.

Under samtalet hade vi tagit plats på en bänk och tändt våra cigarrer.

Samtalet fortfor.

Jag uttalade mina tankar om den industriexposition, som egde rum i Köpenhamn, och skänkte den mitt lifliga intresse allra helst som den i mina ögon vittnade om, huru som kriget icke verkat nedslående och förstämmande, utan fast mera sporrat till ny verksamhet, enär man knappast hunnit sätta in svärdet i skidan förr än man på ett utmärkt och hedrande sätt uppträdde täflande med andra nationer i industriell rigtning.

— Danmark, svarade han mig, är ett godt land, mycket godt. Det har . . .

Under det vi samtalade märkte jag, ett stycke ifrån oss, en man med ett allvarligt. redbart och lugnt utseende. Det, dystra moln, som hvilade öfver pannan, och de bleka kinderna gåfvo honom ett intressant utseende.

Orubbligt hvilade hans djupa, nästan melankoliska blick på dansken.

Samtalet emellan den senare och mig fortsattes.

De dagar, som jag uppehöll mig i Köpenhamn, hade jag begagnat, för att bese de rika samlingar, som der så väl förtjena hvarje resandes uppmärksamhet, och jag yttrade mig om dess muséer, konstskatter, framför allt om Rosenborgs slott, detta härliga minnesmärke från Kristian IV:s tid, som inom sina murar numera bevarar så dyrbara, för att icke säga ovärderliga, klenoder, husgerådssaker, vapen och kläder ända från början af 1600-talet och till närvarande tid.

Härunder anmärkte jag huru den bredvid oss sittande okände mannens ansigte blef allvarligare och allvarligare samt att hans mörka blick sänkte sig allt mer och mer blytung på min sidokamrat, hvilken med fosterländsk sjelfförnöjelse yt-

terligare sade ut sin ganska bifallsvärda tanke, att Danmark var ett godt land, ett mycket godt land o. s. v.

Knappast hade dock min fröjdefulla och trefliga Skandinav slutat detta sitt sista vältalighetsstycke, förrän vår okände granne reste sig upp och framträdde till oss.

Den långa, något magra, men kraftiga gestalten var icke utan att göra ett godt intryck.

— Jag hör att ni är dansk, tilltalade han min språksamme knäkamrat, utan att röra de öfver hans breda bröst hvilande, korslagda armarne.

Dansken såg upp.

— Erkännes, svarade han, jag är dansk och dernäst skandinav.

— Jag är alldeles icke skandinav, återtog med en viss stränghet i sin röst vår okände, utan helt enkelt blott norrman.

Till min öfverraskning låg det något ovänligt, för att icke säga fiendtligt, i repliken.

— Jag har hört att min herre flere gånger upprepat, fortsatte norrmannen, att Danmark är ett godt, ett mycket godt land, och ni har rätt deri, ty försynen har onekligen gifvit det en bördig och rik natur; men då ni synes vilja drifva den satsen, att alla de palats, de konstskatter, de dyrbara samlingar och minnesvårdar, som ni otvifvelaktigt med så mycken stolthet ega att uppvisa, endast äro resultat af ert eget lands tillgångar, så finner jag mig — såsom norrman — föranledd till den fråga, om ni redan bortglömt Norge och att äfven det i icke så ringa mån bidragit till dem. Hvad var vår historia? En lager flätad in i er krona. Hvad voro våra skatter? Hyenden under er stolthet. Hvar hafva våra tappre mäns hjertblod flutit? För oss? Alls icke! I edra led har det droppat mot edra fiender. Allt hvad Norge hade stort, rikt, mägtigt eller värdefullt har smält bort i den digel, ur hvilken ni tagit förgyllningen till er tron. Sent, allt för sent, hafva vi kommit till medvetande af vår belägenhet och vår betydelse och dervid funnit att vi hafva intet, hvarför vi stå i någon tacksamhetsskuld hos våra närmaste fäder, utan nu måste skapa allt ånyo genom och af oss sjelfva.

Norrmannen tystnade ett ögonblick, hvarunder han drog

upp sin cigarr och utblåste en blå, hvirflande och lätt rök omkring sig.

Dansken hade deremot bortglömt sin och kastade den slocknade stumpen öfver bord samt beredde sig att svara. Men norrmannen lät honom ej få ordet, utan vände sig helt tvärt till mig.

— Såsom en sjelfständig nation, äro vi nu förenade med Sverige, fortsatte han, och vi äro nöjde med vår lott. Sverige är vår naturlige bundsförvandt. Med ryggarne stödde emot hvarandra, försvara vi hvarann, då vi försvara oss sjelfve. Missförstånd och split hafva till en tid egt rum emellan oss, men det har kommit sig deraf att lika litet, som två enskilde, af händelserna sammanförde personer genast kunna rätt förstå och värdera hvarandra, lika litet kunna tvenne länder göra det. Derför att vi i egentlig mening icke äro uppfostrade af någon historia inom oss sjelfva, utan på det hela äro ett nytt folk, fordra vi med misstroende till vår nye bundsförvandts äldre institutioner, erkännandet af hvarje minsta symbol för vår frihet. Men striden härom är redan slutad och sedan vi erhållit, hvad oss tillkom, lönar det ej mödan att vidare tala i ämnet.

Norrmannen insvepte sig åter i ett cigarrmoln och jag följde hans exempel.

Jag såg efter vår danske vän, men han hade redan aflägsnat sig.

— Christiania har i år, återtog norrmannen, haft ett kärt besök af Upsala studenter. Gästerne voro oss dyrbara. Det var Sveriges ungdom, Sveriges framtid, som besökte oss, och i vårt mottagande bemödade vi oss att visa hvilka förhoppningar vi sjelfve fästa vid den. Hvad gud har förenat skall menniskorna icke åtskilja. Måtte våra regeringar endast göra litet mer för ökade kommunikationer oss emellan, och jag är öfvertygad om, att ju mer vi blicka in i hvarandras hjertan desto mera skola vi också värdera hvarandra.

Ett redligt och trofast handslag vexlades oss emellan.

I detta ögonblick stod dansken åter vid vår sida. Hans ansigte log godmodigt och hjertligt, och man kunde icke annat än hålla af den vänlige mannen.

Han hade försett sig med en ny cigarr och anhöll hos norrmannen att få låna hans, för att tända sin.

Utan att förändra en min räckte norrmannen honom den.

— Om Danmark vill hafva eld, yttrade han dervid ganska kallt, så kan det erhållas både af svenskar och norrmän.

Vi vilja ej ingå i några politiska reflexioner öfver denna lilla scen, utan anföra den endast till den kraft och verkan den förmår.

Under samtalet sjönk emellertid solen ned och natten kom. Sjön gick hög. Blåsten växte till. Fartyget rullade. Hytten var het och qvalmig. Det var omöjligt att få en blund i ögonen, och jag klädde mig och begaf mig upp på däck.

Det första, som jag i mörkret var nära att trampa på, var en liggande och sofvande menniska, och då jag såg mig omkring, fann jag slagna hjeltar — alldeles som på ett bataljfält — den ena bredvid den andra, slumrande i den bästa ro.

Lutad mot relingen, stod en ensam karl, insvept i sin rock.

Jag frågade honom hvad det var för folk, som låg på däcket.

— Slesvig-Holsteinare, svarade han. Sedan vi under general Wrangel stridt emot danskarne, blefvo vi efter freden enrollerade i den danska armén och återvända nu, efter tvenne års tjenstgöring i Köpenhamn, till hemmet. Vi äro sextio stycken.

— Hvad tycka ni om er nya belägenhet?

— Vi hafva intet skäl att klaga. I Köpenhamn hafva vi farit mycket bättre, än vi voro vana vid. Det danska befälet har behandlat oss med mycken välvilja och godhet.

Karlen uttryckte sig med en säkerhet, som man tycktes kunna sätta förtroende till.

— Det hedrar danskarne, att man behandlat er väl, återtog jag; men i händelse en ny revolution skulle utbrista . . .

— Någon ny revolution utbrister icke så lätt, afbröt han mig.

— Men tänk oss likväl denna möjlighet.

— Man har beröfvat Slesvig-Holstein alla vapenförråd, man har bortjagat alla dess utmärktaste män; och vi, som äro qvar, ega endast en sorglig erfarenhet. På grund deraf kan jag icke tänka mig en revolution.

— Om sjelfva saken äfven är omöjlig i verkligheten, så vet jag likväl ingenting deri, som icke är möjligt för föreställningen. Föreställ oss således en revolution och säg upprigtigt under hvilken fana kommer ni då att strida.

— Under den danska, svarade han; jag har ju svurit den trohet.

— Det är ganska rigtigt; men föreställ oss äfven att ni icke svurit danska fanan, att ni vore fri.

— Att jag vore fri, upprepade han, under det hans ögon blixtrade till, då trädde jag under Tysklands fana — under Slesvig-Holsteins.

Sagor.

Vi passerade Kjöge bugt på morgonen och voro framme vid Kiel på förmiddagen. Någon tid gafs ej att uppehålla oss der, utan fortsattes resan per jernväg.

Vägen går genom det mellersta af Holstein. Stationerna äro Bordesholm, Neumünster, Horst, Elmshorn, Tornesch och Pinneberg.

Naturen omkring oss är ganska litet anmärkningsvärd. Den fruktbarhet, som omgifver Kiel, aftager inåt landet och framträder först åter, då man kommer närmare Altona.

Den odlade delen af landet är genomskuren af häckar, som tjenstgöra, i stället för gärdesgårdar. Emellanåt ser man en och annan enstaka byggnad, med höga, spetsiga, gamla, svartgråa och mossbelupna tak. Öfversta delen af husgaflarne bildar äfven en del af det utskjutande taket. Arbetsfolk plöjer fältet på sidorna om oss. Plogarne äro försedda med tvenne små hjul framtill.

I samma ångvagnskupé, hvaruti vi fått plats, sitter äfven ett medelålders fruntimmer, klädt i svart. Hennes utseende är fullt af sorg, anletsdragen äro bleka, blicken lidande.

Vid hennes sida står en liten gosse, på hvilken hon emellanåt blickar med den innerligaste ömhet.

I en ångvagn, liksom i en diligens, blir man lätt bekanta med hvarandra.

Snart fingo vi veta att det svartklädda fruntimret var enka efter en officer, som under senaste kriget mot Danmark stupat i Sleswig-Holsteinska arméens leder.

— Till lycka för de båda länderna, yttrade någon af oss, är det åter fred, och dess vanliga frukter, lycka och välsignelse, skola väl icke heller nu uteblifva.

Den tilltalade svarade icke, men betraktade oss tyst, under det hennes hand flög öfver den lille gossens svartlockiga hufvud.

Äfven vi fäste vår uppmärksamhet på henne, emedan hennes läppar började röra sig, och vi väntade att få höra hennes mening.

— Måtte gud styra händelsernas gång så, yttrade hon slutligen, ehuru . . .

— Ehuru . . .

— Ehuru jag knappast vågar hoppas det.

— Hvarför icke?

— Emedan striden emellan Holstein och Danmark är äldre än vår historia, är lika gammal med våra sagor. Sodomsträdet kan ej bära annat än Sodomsfrukter.

— Känner ni de gamla sagorna?

— Jag känner dem bättre än historien, emedan de roat mig mera än den.

Samtalet, som nu var i gång, bröt sig snart in på sagornas område och som de sägner, hvilka hon förtäljde, torde vara obekanta för en och annan af våra läsare, meddela vi dem här.

— Den förste konungen af Danmark, berättade hon, hette Dan, och det är af honom, som landet har sitt namn. Men konung Dan bodde icke i det nuvarande Danmark, utan i Sleswig. Under hans tid var hedendomen rådande, och folket förbrände sina döda och lade askan i urnor samt nedsatte dem i ättehögar. Men konung Dan ville icke blifva förbränd, utan sitta på sin kungliga tron i grafven samt hafva sin sadlade häst vid sin sida. I Eiderstede nära Tönningen finnes en ättehög och i den sitter konung Dan ännu i dag på sin tron, omgifven af tvåhundradetusen väpnade män, alla sofvande. En gång — fortsätter sagan — blef en till döden dömd soldat lofvad att blifva benådad, ifall han nedsteg i ättehögen och såg efter, huru det var der. Han nedsteg, såg konungen

sofvande vid ett bord, med hufvudet stödt mot armen, och ett skägg, som var så långt, att det räckte ned under bordet. Af det buller, som soldaten gjorde, vaknade konungen upp och frågade hvad han ville. Min konung och herre, svarade han, har skickat mig hit, för att skaffa honom underrättelser härifrån. Helsa din herre, genmälde konung Dan, och säg honom, att jag en dag skall återkomma och hjelpa honom, ty han skall herska öfver hela verlden.

Fruntimret tystnade här, men fortsatte likväl efter en stund.

— Men Danmarks sagor tala ej ensamt, yttrade hon, om sjelfständig nationalitet. I Holstein finnas äfven sådana sagor.

— Berätta, berätta!

— Vid Süderhadstede stod i de uräldsta tider, på en vacker plats, en gammal lind, som kallades för underträdet. Dess höjd öfversteg alla andra träd och dess grenar växte i kors om hvarandra, och dess like var icke till finnandes. Trots dess ålderdom, grönskade trädet år ut och år in så friskt och man trodde, att så länge som landets frihet blomstrade, trädet äfven skulle göra det. Så skedde ock. Då Ditmarschens frihet bröts, uttorkade trädet. Men sagan berättar, att en gång skall en skata bygga bo i trädets torra grenar och utkläcka fem hvita ungar — såsom ett tecken att landets frihet skall återvända och trädet ånyo växa, grönska och blomstra.

Berättelserna roade oss.

Såsom kanten af en morgonstjerna sticker fram ur ett moln, så sticker folktron, i sin enklaste och barnsligaste utveckling, fram ur de äldsta sagorna.

Huru gammal man än är, hör man ännu gerna en saga från de äldsta tiderna.

Holsteinskan lutade sig ned och betraktade med kärlek sin son, men på en gång lyfte hon åter upp sitt hufvud.

— Har ni hört talas om den svarta Margareta, frågade hon.

— Låt oss höra!

— Har ni hört sagan om Dannevirke, denna fordom stora och så vigtiga gränsvall längs Eidern emellan de danska och tyska folken?

— Nej.

Hon talade med en häftighet, som om hon sjelf på

det högsta varit intresserad af ämnet. Förlusten af hennes man, en förlust, som ständigt tycktes föresväfva henne, gjorde henne rädd till och med för hvarje saga.

— Hör på, fortfor hon. En konung Christopher — jag tror att han var den förste af detta namn — gifte sig med hertigens af Pommern dotter, den svarta Greta. På den tiden föreföllo ständiga strider på gränsen, och den danska låg allt för öppen, för att icke kunna med framgång öfverrumplas. Svarta Greta insåg faran och tänkte på medel till skydd. I sådant ändamål ingick hon förbund med djefvulen, som förband sig, att på en enda natt uppföra en vall längs hela gränslinien. Denna vall skulle blott ega en enda ingångsport, och den skulle vara af jern. För sitt arbete skulle han få den första lefvande varelse, som passerade porten. Då uppställde han en tallös armé arbetsfolk längs linien, och hvar och en af dem fylde blott trenne gånger sin hatt med jord och så var vallen färdig, och derpå ställde han sig lurande bakom porten. Snart såg han äfven en ståtlig riddare komma ridande landsvägen framåt och han gladde sig redan åt sitt rof. Men tillfälligtvis åtföljdes riddaren af en hund, som — på hundars vanliga vis — sprang framför sin husbonde. Hunden blef också hans enda lön för sitt verk och, fradgande af raseri, ref han den i stycken, just i samma stund, som riddaren passerade förbi honom.

Alldenstund den vilda, svarta Greta för öfrigt lefde ett gudlöst och lättsinnigt lif, dömde henne gud, till straff för sina synder, att rida hvarje natt längs sitt djefvulska arbete, d. v. s. längs Dannevirke. I århundraden har hon också ridit der och rider der ännu hvarje natt. Hennes drägt är helt svart, men hästen är hvit och hennes andedrägt är eld. Tvenne vålnader i hvita kläder följa henne och så går jagten framåt emellan Hollingstede och Haddeby i vild, rastlös fart ifrån det att aftonstjernan sjunker och morgonstjernan börjar att tindra fram mellan molnen. Många äro de, som hafva sett henne, framför allt vid det ställe af vallen, som ännu i dag heter Margaretas verk.

Den goda tyskan tycktes sjelf sätta mycken tro till dessa berättelser. Allt emellanåt betraktade hon sin son med kärleksfulla blickar, en kärleksfullhet, hvari man lätt upptäckte en viss fruktan.

Efter sitt omdöme saknade hon ej heller skäl till oro.

— Jag har förlorat min man i det senaste kriget med danskarne, förklarade hon, betänk om jag — kanske vid min ålders höst — en gång på samma sätt äfven får sörja vid min sons graf.

Under dylika samtal anlände vi till Altona, en lika vacker som ansenlig plats, numera endast skild af stadsporten från Hamburg, och hvilket nära grannskap gifvit anledning till dess namn, emedan de gamle Hamburgarne menade, att den staden ändock låg "all to nah."

Här skildes vi från vår sagoberätterska och befunno oss en halftimme senare i hotellet "Zum Kronprinzen."

Hamburg

Hotellet "Zum Kronprinzen" har ett förträffligt läge. "Jungfernstieg" ligger framför våra fönster. "Binnen Alster" utbreder sig för våra blickar. Längre bort synes Alsterbryggan eller den så kallade Lombard-bryggan med sin qvarn, bakom hvilken den yttre Alstern skjuter fram, omkransad af gröna kullar och lundar. Till höger synes Alsterdammgatan, till venster "Neue Jungfernstieg". Utsigten är lika öppen, som härlig. På alla sidor resa sig ståtliga palats! De tyckas nästan vilja tränga sig fram, för att få betrakta sin praktfulla skönhet i Alsterns vatten-spegel, som omgifves af en ram af gröna alléer, i hvilka det ständigt vimlar af lif och rörelse. Vi hafva varit här några dagar. Vi hafva sett denna vackra, för sin öppna, friska och lifliga skönhet så ryktbara utsigt beströlad af dagens klara sken, men äfven upplyst af qvällens oräkneliga ljus.

Mången torde föredraga taflan, sedd vid full dager; för vår del syntes den oss mest tilltalande om aftnarne. Från alla palats och gaslyktor afspegla sig då i vattenytan oräkneliga flammor; man tror sig i skymningen nästan se ett litet féerihaf med vågor af guld. Från Alster-paviljongen, detta vänliga, trefliga ställe, med sina små bord och stolar rundt omkring, från Walhalla, ett annat, genom sina orangerier och blomster-

anläggningar ännu täckare kaffé, så väl som från Alsterhalle och qvarn-paviljongen, tonar då harmonimusik i vexlande rytm och rikedom. Öfver allt och från alla håll strömma menniskor i brokigt vimmel fram och åter. Taflan kan ej annat än behaga hvar och en. Den skulle äfven kunna tecknas med några få ord: skymning, men en skymning full af ljus, musik och lif, ett annat Tivoli, ett Tivoli hvarje qväll, men utan biljetter, utan affischer, utan att man tänker på att det är ett Tivoli.

Hamburg är en stolt och rik handelsstad och på samma gång en stor börs och bazar: en börs så till vida, som den är medelpunkten för det nordliga Europas vidt utgrenade affärslif, spinnande sitt nät af vexlar och omsättningar från land till land, från verldsdel till verldsdel, outtröttligt fikande och spekulerande att deri fånga lyckans, lika lockande, som bedrägliga, guldfiskar: en bazar så till vida, som handelsintressena här på ett lysande sätt utbreda och utbjuda sina rikedomar af fabriks-alster och naturprodukter, i hvilket fall staden också kan betraktas såsom en ständigt fortsatt, storartad industri- och konst-exposition.

Hamburgs folkmängd uppgår till omkring 150,000 och man beräknar de resandes antal till omkring 50,000 eller deröfver.

För en resande är alltid kammaren för trång. Om någonsin behofvet att komma ut är stort, så är det i ett främmande land, i en främmande stad.

Vi befunno oss ute på Jungfernstieg.

Längs hela gatan står droska vid droska och de stå der för din egen räkning, om du behagar. För en mark curant kommer du inom staden hvart du vill. Hamburgs gator, framförallt de förnämsta, äro särdeles inbjudande till en fotpromenad, emedan trottoirerne i allmänhet äro belagda med asfalt och man går så väl på dem, som på det jemnaste golf.

Vi hafva besökt Bazaren, den praktfullaste byggning i Hamburg. Genom ingången från Jungfernstieg inkommer man i den af pelare uppburna försalen, som leder till en lika skön, som ståtlig, åttkant af 45 fots diameter och 99 fots höjd, räknadt från golfvet till den deröfver hvälfda fönsterkupolen. Väggarna äro beklädda med grå marmor, och i midten af åttkanten är en upphöjning, bildad af glasrutor. Från åttkanten

utkommer man i den egentliga bazaren, bestående af 24 våningar, hvarje af 6 rum. Öfver det hela hvälfver sig ett tak af fönster.

I allmänhet anser man Esplanaden såsom stadens vackraste gata, men den är folktom. För vår del föredraga vi Neue-Wall, som i rät vinkel mot Alstern skjuter in i hjertat af staden och i sin förening med Amiralgatan går midt igenom den, sammanbindande Alstern och hamnen. Neue-Wall är en gata för den eleganta, den praktlystna, den fina verlden; den är en allé af handelsbutiker, en lång skådebana med de skönaste dekorationer. Man vandrar der på ömse sidor omgifven af lyx, rikedom och konstsaker, allt ordnadt på ett särdeles smakfullt och för ögat angenämt sätt. Den ena butiken täflar i prakt med den andra. Det ena fönstret öfverträffar det andra. Hvarje steg erbjuder något vackert att beundra, något skönt, som hejdar en att uttaga det nästa steget. Vi hänvisa till Davenports engelska sten- och glas-fabrik, till Böhmes konsthandel, men framförallt till Oppenheimers etablissement, hvilket i storartad stil, i rikedom och skönhet, i prakt och elegans, torde vara ensamt i sitt slag.

Börsen är Hamburgs centrum. Ingen resande bör underlåta att besöka den. Börstimmen är hvarje söcknedag emellan 1–2. Då vi inkommo, begåfvo vi oss upp till balustraden, hvars ena sida är upplåten för resande och åskådare. Härifrån har man en förträfflig utsigt öfver den stora, 28,000 qvadratfot vidsträckta salen, i hvilken dagligen tusentals af köpmän, mäklare, skeppsredare och sjökaptener eller bokhållare träffas. Klockan var ännu icke 1, då vi intogo våra platser. Från de båda ingångarne tillströmmade oupphörligt affärsmän. Från alla sidor — omkring och under oss — tilltog brusandet och dånet af om hvarandra ljudande röster. Klockan slog 1 och portarne stängdes. Den jättestora salen var nu full, för att icke säga öfverfull. Hvarje minsta plats var upptagen. Hufvud syntes vid hufvud, hatt vid hatt, rock vid rock, anteckningsbok vid anteckningsbok. Börsgolfvets svartgrå botten är medelst hvita marmorinläggningar indelad i rutor och små rundlar. I hörnet af hvarje ruta eller i midten af hvarje rundel har hvart och ett handelshus sin gifna plats, der man alltid är säker att påträffa någon, som representerar detsamma, under det att firman på samma gång har an-

dra ombud, som äro i ständig rörelse, förflyttande sig än hit och än dit, samtalande, antecknande eller lyssnande. Jag säger lyssnande. I en stor handelsstad är konsten att lyssna sig till sin nästas förehafvanden icke främmande. Liksom politiken, har äfven affärslifvet sin diplomati, och — hvarför icke? — den störste affärsman torde i sjelfva verket vara den störste diplomat.

Brusandet och dånet — eller ljudet af de på en gång om hvarandra talande tusentals stämmorna — fortfor under hela tiden. Trollhättan dånar icke högre och mägtigare. Man kunde tro sig försatt i ett pandemonium.

Börsbyggnaden är uppförd under ledning af byggnadsdirektören Wimmel samt öppnades första gången d. 2 Dec. 1841. Den stora salen är omgifven af 20 rum, som dels begagnas till mäklarekontor, dels för upplager af varuprof. I den öfre etagen, som står i förbindelse med den kring hela salen gående balustraden, äro flere kontor, hvaribland framförallt ett bör nämnas, emedan handelsverldens alla vigtigaste tidningar der finnas. Tidningen Börsen-Halle kan derifrån sägas utgå.

Hamburg har äfven en annan börs, men der likväl icke spekulationen utan slumpen uppgör affärerna. Denna börs är en spelklubb, belägen i hörnet af Alte- och Neue-Jungfernstieg. Här samlas om vintern stadens spellystne köpmän, och att icke obetydliga summor der sättas i omlopp, derför garanterar platsens man och man emellan gående namn, millionklubben.

En sak har denna klubb egen framför andra spelklubbar, den, att inga penningar synas till der, liqviderna uppgöras nemligen genom invisningar på Hamburger-bank.

Medan vi äro inne på frågan om affärer, kunna vi ej underlåta att nämna en ganska vacker handling.

En af Hamburgs störste affärsmän — hans namn är Schröder — hade dragit 8 millioner mark curant ur sin rörelse och afsatt dem åt sina barn. Han hade 8 barn, och det utgjorde således 1 million för hvardera af dem. Men nu dog ett af dem — och en million blef ledig. Den gamle sammankallade då de 7 öfrige och frågade dem, huruvida de sig emellan ville skifta summan, eller om de ej hellre ville hedra den döde med att skänka den åt de fattige. Enstämmigt förenade man

sig derom och den dödes efterlemnade million har redan ingått till stadens fattigförsörjning.

Vi hafva besökt hamnen och gjort en liten utfart på Elben; men ehuru floden är ganska bred — omkring en mil — och flere öar gruppera sig här och der samt fartygen, såväl till storlek som antal, äro rätt ansenliga, eger det hela likväl hvarken ett storartadt, praktfullt eller angenämt utseende. Taflan ser gammal, hopträngd, vanvårdad, rätt ruskig ut. Blockhuset är oansenligt, ett skröpligt näste, och tull- och accis-kontoret är ett litet grått trähyble. Men ehuru man visserligen icke häraf skulle kunna tro, att man befunne sig i hamnen till en af Europas största handelsstäder, är det icke dess mindre sant att emellan 8 a 9,000 fartyg här årligen lägga till, hvaribland likväl omkring 5000 Elbfartyg.

Elbflodens namn har följande upprinnelse. På vågorna kring Nordsjöns kuster, omkring Friesland och emellan Elbmynningen och Helgoland, simmade — naturligtvis i sagornas tid — en stor massa af äggskal, i hvilka elfvor, små elementarandar, dels goda och dels onda, gungade omkring. I Brabant har man utbytt ordet "Alf, Elf, Elbe", mot "Alfin, Alvinne." Så små dessa elementarandar än voro, så stor var deras magt, emedan den häntydde på ingenting mindre än på den stora floden Elbe, vid hvars mynning de bodde. I Westflandern brukar folket, då stormen blåser rätt dugtigt, ännu i dag säga, att "Alvinna gråter".

Apropos om sagor, så hörde vi en under vår utfärd på Elben, som äfven har ett visst svenskt intresse, så till vida, som den angår ett hos oss icke så litet aktadt och kändt namn.

Man torde erinra sig, att en af våra frejdade litteratörer, Sturzenbecker, för några år sedan utgaf en liten sjelfbiografi, deri den uppgiften förekommer, att hans stamfar varit sjöröfvare.

Bätkarlen, som rodde oss, var en gammal språksam man, som syntes hafva sin lust och glädje i att berätta allt, hvad som föll honom i hågen.

De för vinden fladdrande gråa håren, och hans vänliga

och fryntliga utseende gåfvo åt hans berättelser äfven ett visst trefligt och angenämt behag.

Mannen pratade; vår båt gled fram.

— I våra dagar, sade han, är det ingen nöd att vara sjöman på Elben, emedan man seglar ordentligt i lugnt vatten. En annan sak var det fordom, i de äldsta tiderna. Då herskade sjöröfvare här och ingen var säker. Man skulle knappast tro det nu mera, så grasserade de då. Två sjöröfvare hafva drifvit en förfärlig jagt på Elben. Den ene hette Claes Störtebecker.

— Störtebecker, afbröt jag honom frågande, emedan namnet ljöd så bekant, och jag ville hafva närmare reda på det.

— Som jag säger, herre, fortfor han, Störtebecker eller Stürzebecker, och den andre sjöröfvaren hette Göde, Michel Göde.

— Lemna honom, min vän, bad jag, och håll dig till Stürzebecker, emedan jag af blotta namnet redan känner mig intresserad för honom.

— Undrar icke derpå, menade också båtkarlen; Stürzebecker var en karl hela dagen, och han har satt myror i hufvudet på mera än en orädd sjögast. Han residerade vid Meldorf i Engelsburg, mellan Nindorf, Bargenstede och Varenvinkel. I många år härjade han här — och hans namn var en skräck både när och fjerran. En fiskare från Blankenese förrådde slutligen honom och hans band. Med vapen i hand hade de säkert icke låtit taga sig, ty den tiden gälde det mera än nu, att lefva och dö som en karl. Vid sådant lynne voro också de. Som sagdt, hvad mod och kraft ej kunnat göra, gjorde förräderiet, och så såg man Stürzebecker — jemte sjuttio tappra kamrater — hemfalla under bilan vid Grasbrook. Blodet flöt så högt kring afrättsplatsen, att bödeln vandrade deri ända till fotknölen. Vid tillfället gaf denne också en rådsherre ett svar, som gått till efterverlden. Nå, mästare, ropade rådsherrn till honom, hur går det dig? Förträffligt, stränge herre, svarade bödeln och svängde bilan öfver hufvudet; det skulle i sanning vara mig en ändå större fröjd, om jag fick kapunera hela den högvisa senaten.

Båtkarlen log smått under det han talade.

— Att staden Hamburgs högvisa senat, fortfor han likväl, utan att förändra det småleende draget kring läpparne, ej upp-

tog yttrandet väl, kan man lätt tänka; men så gjorde man processen kort, emedan man — förstås för sitt anseendes skull — också lät slå hufvudet af bödeln. Men lika mycket dermed, historien om Stürzebecker är ännu icke slut. Man hade fångat honom och hans folk, sade jag, men jag glömde att nämna, det man äfven tagit hans fartyg, en härlig tremastare, som gungade som en drake på sjön. Må tro att senaten var stolt och glad, då den såg skeppet förtöjdt i vår hamn, och ingen förmodade något mindre, än att man skulle finna ett helt Californien om bord eller röfrarnes alla skatter och rikedomar. Men Stürzebecker hade varit dem för klok, och huru man än sökte och sökte — så fann man ingenting, hvarför man äfven sålde skutan — på det man för eviga tider skulle slippa se den åter sticka ut till sjös — såsom vrak till en timmerman. När nu timmermannen skulle fälla stormasten och började att nedtill såga af den, så stötte han på något hårdt och till sin häpnad upptäckte han då att det inre af mastträdet var af metall, idel koppar. Timmermannen underrättade magistraten om sitt fynd. Fartyget underkastades ny undersökning och — hvad fann man — stormasten var af gedigen koppar, den andra masten af silfver, den tredje af guld, och i rå- och bramsegelsstängerna fann man ädla stenar och mynt till ett oberäkneligt värde. Timmermannen blef rikt belönad, och af guldet blef en krona förfärdigad, som var så stor, att den räckte omkring S:t Catharinas torn. Under Fransmännens infall och den tid de herskade här och hvarpå ingen Hamburgare kan tänka utan en förbannelse, röfvade man bort denna krona och slog den till mynt. Stürzebecker var en mägtig och rik man och på hans tid fans ingen mägtigare och rikare, han hade också bostäder på Rügen och ännu i dag bevara vi här i Hamburg de fyra lagens svärd, som fälde honom och hans hela band.

Hamburgs skuggsida.

1.

Olika delar af hamnen hafva olika namn. Då vi passerat ut förbi Blockhuset, krökte båtkarlen af till venster omkring

Branderburgerhamnen, hvarefter vi togo af till höger och passerade förbi hela linien till Neue Jonas. När man inkom bland massan af fartyg, fann man först någonting storartadt der, men i labyrintisk stil. Lif och verksamhet rådde på alla sidor. Här urlastade man bomullsbalar, der kaffesäckar. Här reparerade man ett till hälften kullstjelpt skrof, der lyfte man under sång ankaret och satte till seglen, för att gå nya öden till mötes.

Under det vår julle sakta gled fram, tilldrog sig en liten scen vår uppmärksamhet.

Vid fallrepstrappan på en stor tremastare låg en liten hvit gigg.

I samma stund, vi passerade förbi den, nedsteg utför trappan en medelålders man, åtföljd af ett ungt välklädt fruntimmer.

I mannens utseende låg något väderbitet och strängt, i fruntimrets deremot låg så mycket ljuft och retande behag, att hon föreföll högst förtjusande. Hans rörelser voro korta och tvära, hennes deremot voro behagliga och mjuka, hvarigenom hon blef ännu mera fängslande.

På däck, lutad emot relingen, stod en ung, ganska intagande man och blickade, man kunde väl säga med kärleksfullt svärmeri efter henne.

Bakom den äldre mannens rygg möttes också en gång deras ögon, och det föreföll mig, som om de dervid rodnade och smålogo på en och samma gång.

— Observerade du, hviskade jag till mitt resesällskap.

— Ja visst.

— Jag förmodar, att den der äldre mannen är gift med henne.

— Nå ja.

— Att han är kapten om bord.

— Än vidare då?

— Och att den unge mannen vid relingen — du ser ju honom — är . . .

— Är kaptenens närmaste man, det der kan man ju ganska lätt förstå.

Samtalet fortsattes icke vidare. Ämnet var uttömdt.

Men ehuru den vackra qvinnans bild äfven sedermera

sväfvade förbi mig i tankarne, trodde jag dock ej att jag skulle få återse henne.

Jag bedrog mig dock.

En afton, vi hade besökt Stadttheatern och derefter intagit vår aftonmåltid samt voro just på vägen hem, då vi helt oförmodadt blefvo på det högsta öfverraskade.

— Kom hit in, min herre, ropade på en och samma gång flere röster från fönstren på sidorna omkring oss; kom hit in, hit in, in . . .

Förundrade stannade vi och sågo oss omkring.

— Kom hit in, herre, kom hit in, fortsattes ropen, under det man från båda sidorna om gatan knackade och bultade från flere fönster så långt ögat såg.

Men hvilka voro väl de, som ropade och bultade på det der näsvisa sättet? frågar läsaren med skäl. Sirener — kære läsare — vackra flickor, somliga bleka som liljan, andra rodnande som rosen, alla klädda i den prydligaste aftontoilette, gazer och siden, spetsar och blommor.

Anblicken var för oss lika ny, som retande.

— Kom hit in, vackre herre, kom hit in, ropades, vinkades och bultades oupphörligt från alla håll. Ah, gå icke, kom hit in, hit in!

I de starkt upplysta fönstren, draperade med i praktfulla färger skiftande gardiner, syntes flickorna särdeles täcka. Det föreföll nästan, som hade vi varit omgifva af de mest retande tableaux vivants. Rummen, som bakom dem bildade sjelfva bakgrunden, voro rikt och praktfullt dekorerade, hvarigenom taflan fick en ännu mera ökad relief.

— Kom hit in! ropade man alltjemt.

— Dessa qvinnor och dessa rop äro oangenäma, yttrade någon af oss. Låtom oss gå.

— Låtom oss gå, upprepade vi alla.

Men öfverallt, längs hela gatan, fönster från fönster, visade sig samma syn, upprepades samma inbjudning, och så intagande och nära nog förtrollande, som första anblicken var, så vämjelig blef den till slut.

I ett fönster låg en flicka, lutad med ansigtet ned öfver sina händer. Hon hade somnat på sin post.

Vi stannade och det var icke utan rörelse och medömkan, som vi betraktade henne. I den ställning, hon intog, kunde

vi se hennes ansigte; men hennes figur var spenslig och fin, och vi tyckte oss upptäcka något mera barnsligt hos henne, än hos de öfriga.

— Låtom oss väcka henne och tala vid henne, föreslog en.

Vi närmade oss fönstret. Vid vår bultning på rutan spratt hon häftigt till och reste sig upp.

— Hvem är ni? ropade hon. Hvad vill ni?

I röst, åtbörd och utseende låg det så mycken vildhet, att man trodde sig se en af gracerna förvandlad till furie.

— Arma, olyckliga varelse! yttrades bredvid min sida.

För min del kunde jag icke flytta ögonen ifrån flickan. Jag hade nemligen i henne igenkänt samma fruntimmer, som dagen förut — då jag besökte hamnen — intresserade mig så mycket.

Likasom drifna af ett ondt samvete, lemnade vi gatan. Jag behöfver knappast nämna att händelsen fört oss in på Schwiegerstrasse.

Schwiegerstrasse är beklagligtvis icke i Hamburg den enda dylika gata.

II.

Sedan händelsen en gång fört oss in i den trollcirkel, hvarom här är fråga, infann sig ett oemotståndligt begär att närmare studera hydran.

Under samtal härom kom någon att nämna Apollosalen.

Det är i denna sal, som främmande virtuoser gemenligen gifva sina konserter, och i akustiskt afseende förtjenar den äfven en sådan utmärkelse.

— Appollosalen, upprepade jag; i går afton kom en uppassarne i Alsterpaviljongen och erbjöd mig en biljett till en bal der, och jag erinrar mig nu att han gjorde det på ett visst hemlighetsfullt och tvetydigt sätt.

— Den skälmen, skrattade de närvarande; men så går det till. Restaurationerna stå öfverallt i förbindelse med entreprenörerne till sådana nöjen, som dessa balar.

— Skola vi gå dit?

— Låtom oss hellre begifva oss till Mäster Arntz. Apollosalen är ej numera så modern. Mäster Arntz är bättre. Begifva vi oss till Mäster Arntz?

— Till Mäster Arntz.

Klockan var omkring half 11 på aftonen. Vi begåfvo oss af. Omkring kl. 11 voro vi framme, och jag förnekar icke att min nyfikenhet var på det högsta retad. En bal, der jag skulle få se det privilegierade utskummet af Hamburgs qvinliga personal och vagabonder, möjligtvis från verldens alla olika länder, var för mig, såsom svensk, någonting ganska ovanligt. Vi inträdde i vestibulen. Den var väl dekorerad och väl upplyst. På trösken stod en betjent, för att visa de kommande vägen. Hans rock var bokstafligen besmidd med guld, och man fick alltså ifrån första ögonblicket ett slags högt begrepp om hvad som väntade en. Vi inträdde i balrummet; men vi hade kommit något för tidigt, och ehuru samlingen ej ännu var så talrik, som den slutligen blef, var det dock redan rätt animeradt der.

Anblicken af det hela var högst magnifik. Salen hade en betydlig storlek samt var ytterst praktfull. Midt på golfvet stodo tvenne särdeles smakfulla kåsöser, klädda med purpursammet, rikt försedde med snörmakeriarbeten af silke. På salens båda sidor höjde sig mästerligt ornerade pelare, draperade med dyrbara tyg. Mellan pelarne voro loger, öppna emellan hvarandra och utåt, samt förenade med genomgångar. De på högra sidan voro framförallt utmärkta. Kåsöser, hörnsoffor, emmor och små marmorbord stodo om hvarandra, allt arbetadt i den vackraste stil och klädt med purpursammet. Från midten af pelarraden till höger ledde en utgång till en af träd öfverskuggad blomsterparterr, i hvars midt stod ett litet lusthus eller tempel, hvilande på lätta pelare.

Längst upp i salen öppnade sig en rymlig, äfvenledes med rika draperier smyckad ingång till en inbjudande Schweizerbutik, möblerad i samma stil, som salen och de mindre logerna. Der innanför till venster var en större matsal. Föreställer man sig nu det hela öfverstråladt af det klaraste och renaste ljussken; musiken hvirflande i lifliga polketter eller hänförande valser, lockande till dans och glädje; hos fruntimren skönhet, om äfven här och der understödd af sminket, ungdom, om äfven konstlad, elegans i drägterna, om äfven utan finare smak,

frihet i rörelserna, om äfven utan förmåga att gifva dem utseendet af blygsamhet, — så har man taflan temligen troget tecknad.

Men vi hafva glömt en sak, nemligen herrarne, hvilka i all denna elegans med hattarne, paletåerne, och en del äfven med galoscherna på sig, dels helt vårdslöst från de mjuka kåsöserna betraktade de dansande eller dels också svängde om ett eller annat hvarf med de sköna, i båda fallen oftast med cigarren i mun.

Oaktadt den bländande glans, hvarmed allting var siradt, kände vi oss likväl förstämde. Medvetandet att befinna oss inom ett område, der lasten ensam herskade, och osedligheten firade en af sina moderna saturnalier, nedtryckte känslan. Det var något i atmospheren, som var orent, och vi andades ej mera med samma lätthet, som förut.

Emellertid ville vi icke genast lemna stället, utan begagna tillfället att rigtigt se oss omkring.

Vi hade gjort en rund kring lokalen. I samma stund, vi åter utkommo i danssalen, flögo några dansande par förbi oss i en liflig vals.

Jag följde dem med ögonen, och se, till min öfverraskning igenkände jag första paret.

Fruntimret var samma qvinna, som jag såg i hamnen, och ynglingen, som förde henne, var den unge sjöman, som jag der sett lutad mot skeppets reling.

Båda dansade med passionerad fart.

Jag hade emellertid nu tid att närmare betrakta dem. Han hade ett friskt, lifligt och älskvärdt utseende. Hon, klädd i öfverensstämmelse med en förskönande konsts alla regler, var onekligen intagande. Mörka lockar fladdrade kring hennes hufvud, och den rodnande kinden blomstrade som en mellan lockar framskymtande ros. En flamma lyste ur hennes ögon, ett småleende strålade från hennes läppar. Var det natur eller var det konstladt bemödande? Var det det senare, så var det ganska lyckadt och blef natur på en omväg.

Under hennes betraktande hade jag så när glömt bort att jag sett henne i ett fönster på Schwiegerstrasse.

I samma stund jag erinrade mig det, vände jag mig ifrån henne och begaf mig åter in i restaurationsrummet.

Ett stycke ifrån mig vid ett bord upptäckte jag den väderbitne sjökaptenen, hennes af mig en gång supponerade man.

Med en mugg bayerskt öl i den ena handen och en cigarr i den andra, tänkte han nu otvifvelaktigt på något helt annat än henne.

Han läste helt lugnt ett tidningsblad.

Jag tog plats i hörnet af en soffa. De vänner, i hvilkas sällskap jag befann mig, följde mitt exempel.

Polketten slutade i detsamma. I den mån, som salongen blef tommare, fyldes Schweizerirummet. Bland dem, som inträdde, upptäckte jag äfven min vackra obekanta.

Synbarligen trött, blickade hon omkring sig efter en plats; men endast en stol fans ledig, och den stod vid min sida.

Med en djup suck sjönk hon ned i den.

Jag tilltalade henne, hon såg på mig, utan att afbryta mig. Allt som jag talade, vidgades hennes ögon; något eget tycktes försiggå inom henne.

Hastigt lade hon sin hand på min axel.

— Ni är utländing, yttrade hon; jag hör det på ert tal, medgif att ni är utländing.

Jag medgaf det.

— Ni är från Danmark, fortsatte hon, säg mig, är ni icke dansk? Jag är också dansk undersåte. Min gud, ni skulle kunna göra mig en stor tjenst, men jag måste tala saktare, jag tror att man hör oss.

— Hvad tjenst skulle jag kunna göra er?

— Ni är min landsman, och ni ser en olycklig framför er, ni skulle kunna rädda mig från vanära, från . . .

— Huru kan ni tala om vanära, då ni befinner er här?

— Ni har rätt, och likväl . . .

— Ni har ju dessutom bekanta här, de der tvenne sjömännen.

Jag pekade på dem, under det jag talade.

— Det är allt för sant, men det är just derför, som jag vädjar till er barmhertighet. Jag är ett offer för dessa menniskors bedrägeri, en värnlös flicka, som på det mest svekfulla sätt fallit i deras händer — en — ni hjelper ju mig?

Hennes prat förtröt mig, ty jag var öfvertygad om att hon narrades.

— Allt, hvad ni säger, anmärkte jag äfven, är visst möjligt; men jag vill likväl nämna för er att jag sett er i ett fönster på Schwiegerstrasse.

Hon stirrade ett ögonblick på mig, men utan att förändra ett uttryck.

— Ni har sett mig der, återtog hon derefter; nåväl, så mycket bättre, jag kan då vara fullkomligt upprigtigt. Ser ni, min herre. Ni är ju min landsman . . .

— Hvad vill ni säga?

— Endast vackra flickor kunna få äfventyr; fula få deremot aldrig några sådana. De tro också aldrig på något äfventyrligt i verlden.

— Nåväl.

— Jag skall tala om för er mina öden. De äro icke många. Jag sade att jag är danska, och jag är det såtillvida som Kiel är danskt, ty jag är född der. För en månad sedan, o min gud! så olycklig jag då tyckte mig vara och likväl är jag tusen gånger mera olycklig nu! Då stod jag vid min mors nybäddade graf. Hvad jag sörjde, ni kan ej tro hvad jag sörjde, ack, jag sörjer ännu. Jag var en fattig, fader- och moderlös flicka, utan anhöriga, utan vänner, öfvergifven af alla. En afton träffade jag på den der sjökaptenen och hans styrman. De visade mig ett hjertligt deltagande, och de sågo hederliga ut. Kaptenen fattade tycke för mig, och äfven jag började sätta värde på honom. Han sade sig vara hemma här, bad mig följa sig till Hamburg, lofvade att gifta sig med mig; och jag, olyckliga, som trodde hvad han sade, följde honom. Men huru grymt har han ej bedragit mig! Han förde mig till ett hus, der han påstod att hans mor bodde; huset låg på Schweigerstrasse. Först allt för sent fick jag veta hvad det betydde; jag grät och klagade, han sökt att trösta mig och lofvade att föra mig på ett ställe, der jag skulle få mycket roligt, och han förde mig hit. Det är ju förfärligt!

Hon beskref sina händelser med så mycken yttre upprigtighet, att jag var på vägen att sätta tro till dem; men min förvillelse skulle snart blifva skingrad.

Ännu hade hon icke slutat sin rörande berättelse, när ett

blondt fruntimmersansigte skalkaktigt tittade fram öfver hennes axel.

Båda flickornas blickar möttes. De sågo rätt skälmaktiga ut.

Den nykomna hotade min äldre bekantskap med fingret på ett småleende sätt.

— Charlotte, talade hon derunder, med antagen åtbörd af en mentor.

Charlotte tycktes i ögonblicket ana den nykomnas afsigt.

— För all del tyst, afbröt Charlotte henne också, jag ber dig, du förstår mig.

Men den nykomna tystnade icke.

— Charlotte, fortfor hon, med samma allvarliga mentorsnaivetet, sitter du icke här nu igen och ljuger.

Uttrycket var icke fint; men det öfverensstämde fullkomligt med karaktererna.

Charlotte blinkade icke, utan såg sin vän dristigt i ögonen.

— Håller du icke nu igen på att söka inbilla den der herrn din gamla historia, att du är en olycklig danska, som blifvit bedragen af sjömän, och du . . .

— Tyst, tyst!

Båda flickorna lutade sig öfver mig.

— Tro henne icke, ropade den ena.

— Det är icke jag, som narras, försvarade sig Charlotte, utan det är Amalia, som är afundsjuk öfver min eröfring. Fy, Amalia, jag trodde aldrig att du skulle vara så gemen!

Jag lät flickorna tvista en stund, men vände mig derefter till Charlotte.

— Medgif, Charlotte, yttrade jag, att du velat bedraga mig.

Hon tystnade och betraktade mig.

— Dina läppar kunna ljuga; men icke dina ögon.

— Mina ögon? Hvad säga då mina ögon?

Det fägnade henne synbarligen att jag talade om dem.

— De säga att du ljuger.

— Skall jag verkligen kunna tro det?

Hon såg fundersam ut.

— Bekänn sanningen. Jag bjuder dig på en glace, om du är upprigtig.

— På en glace? upprepade hon.

— Ja visst.

— Och det får jag, endast jag talar sanning?

— Som jag säger.

— Nå det var då första gången, som jag förtjenade någonting genom att tala sanning.

Hon tyckte förmodligen om sitt infall, emedan hon sjelf nästan flatskrattade deråt.

— Du har ljugit för mig, anmärkte jag.

— Naturligtvis, herre; vi ljuga alltid för resande, och förtjena ibland icke så litet på det.

Hon klappade händerna, synbarligen förtjust öfver sin klokhet.

Jag bad henne säga till om glacen och började emellertid att uppräkna de fem skilling *), som jag observerat att man betalat för en sådan.

På dessa ställen måste man nemligen betala hvad man reqvirerar i samma ögonblick, som man emottager det.

Charlotte lemnade likväl icke sin plats.

— Går du ej efter glacen, anmärkte jag.

— Nej, nej, svarade hon.

— Jag förstod icke hennes afsigt; men så snart de fem skillingarne lågo på bordet, utsträckte hon hastigt sin hand och strök dem i sin ficka.

Jag såg förundrad på henne. Hon skrattade blott.

— Jag tager hellre penningarne, än en glace, sade hon.

Då jag emellertid bjudit henne på en sådan, ville jag att hon äfven skulle hafva den; och under det jag uppräknade ytterligare fem skilling, förnyade jag min uppmaning att hon skulle säga till munskänken derom.

Nu drog hon sig tillbaka, men i samma stund som penningarne lågo uppräknade, grep hon skrattande äfven dessa.

— Cognac är bättre än en glace, yttrade hon; och för det här ... hon tycktes räkna huru många cognacar hon skulle kunna få för de 10 skillingarna.

Hon syntes likväl vilja vara tacksam, ty hon böjde sig åter ned öfver mig, lade sin hand vänligt på min axel och

*) En skilling i Hamburg är tre och en half skilling i svenskt mynt.

såg mig vältaligt i ögonen samt lutade sin mun till mina öron och hviskade några ord.

Jag svarade icke, men jag sköt henne med förakt ifrån mig och reste mig upp.

— Låtom oss gå härifrån, sade jag till mina kamrater.

— Låtom oss gå!

Vi gingo.

Då vi utkommo i danssalen, hade de draperier, som till en början dolde musikläktaren, blifvit dragna åt sidan; och musikanterne sutto nu i skjortärmarne och spelade.

Vid utgången blickade jag ännu en gång tillbaka och såg Charlotte med den ena armen omkring den unge sjömannens lif och med den andra på sjökaptenens axel.

Alla tre skrattade af hjertans grund.

Förmodligen berättade hon, huru hon tänkt lura mig.

Samhället måste hvila på en grundval af sedlighet, emedan dess ändamål är moralisk förädling. Utan det förra, kan det ej komma till det senare. Kornet vill hafva god jordmån, så vida det skall bära god afkastning.

Den civiliserade, såväl som naturmenniskan, är född med böjelser, ej blott till det goda, utan äfven till det onda, och det är just dessa böjelser, som gjort samhället till en nödvändighet, emedan det var den enda form, i hvilken det goda ännu ytterligare kunde fullkomnas och utvecklas och det onda stäfjas, qväsas eller i värsta fallet bestraffas.

Flertalets sedliga känsla och moraliska kallelse måste tagas i anspråk emot hvars och ens, mer eller mindre medfödda fallenhet för det osedliga.

Samhället är det godas naturliga behof. Hos de okunniga är det instinkt, hos de vetande vishet.

Alla institutioners och all lagstiftnings skaplynne och uppgift måste ovilkorligen hafva en sedlig, sann och moralisk rigtning.

Machiavellismen må aldrig så mycket tala om att bota ett ondt med ett annat ondt, eller att fördrifva djeflar med belzebub, detta föreställningssätt förblifver i evighet likväl Machiavellism.

Lagstiftningen skall representera mensklighetens, icke blott menniskor. Laster och brott kunna göra stora framsteg hos de senare, men skola icke dess mindre frukta och blygas inför den förra.

Först ifrån den stund, då osedligheten blifvit legaliserad, d. v. s. lagberättigad, behöfver den ej mera blygas inför mensklighetens.

Så snart samhället legaliserar det onda, är det nemligen icke mera en klandervärd och beklaglig sjukdom, underkastad en kur, utan förvandlas det till ett erkändt behof, ett slags nödvändighet, en i det hela ingående del, som kan mäta sig med hvarje annan del, så långt det förmår.

Genom bordell-lagstiftningen i Paris, Berlin, Hamburg, Leipzig — eller öfverallt, hvar en sådan finnes — har samhället med egen hand också intryckt en stämpel af förnedring på sjelfva samhället, som vittnar om dess förfall, dess förderf.

Genom de offentliga bordellerna har man trott sig öppna en ventil utåt, hvarigenom man ville utsläppa den förpestade luft, hvari det sjuka slägtet lefde; men man bedrog sig, man har i stället öppnat en ventil inåt, hvarigenom man från osedlighetens kloaker insläpper endast ännu mer förpestande ångor.

Lasten är lika organisk, som det goda, och den behöfver blott ett lagligt fotfäste, för att sätta tusende häfstänger i rörelse, väl vetande att den också alltid har tusende svagheter i menniskans bröst till stöd för sig.

Man ville genom bordellen öppna åt de råa lidelserna en begränsad tummelplats, i hopp att befria det öfriga samhället ifrån dem; men lidelserna äro just lidelser derför, att de ej erkänna några gränser, och bordellen kan ej betraktas såsom en begränsning för dem, utan i stället blott såsom ett högqvarter, hvarifrån de med mera fräckhet än förut blicka omkring sig efter nya rof.

Börjar till på köpet industrien då att ockra på lasten, så mångdubblas den med ständigt växande hastighet. Lidelsen populariseras. Egennytta, sjelfviskhet och lättsinne skola uppbjuda hela sin förmåga, för att rekrytera sina leder med skönhet och — hvarför icke — äfven med oskuld.

Ju större brottets hofstat blir, desto mindre har det att blygas för.

Tygellösheten öppnar också tusen vägar, som leda till osedlighet, utan att man kan upptäcka en enda, som leder derifrån.

Sedan lasten erhållit ett legalt erkännande, uppträder den, i skydd af detta sitt privilegium, äfven fräckt inför den stora allmänheten, bjudande på offentliga, åt publika nöjen invigda banketter, der ockreriet icke sparat något i prakt, lyx och glans, och orgierna fortgå under musik, dans, champagnesaluter, skratt och skämt.

Ämnet tillhör den uslaste verklighet; men just derför, att det tillhör verkligheten, tillhör det äfven den kritiska granskningen.

Af erfarenheten vet man att tjurtämjaren endast behöfver med stadiga ögon betrakta djuret, för att återföra det till sin, menniskan underordnade, ställning, afväpna dess råa vildhet och göra det ödmjukt.

Den offentliga granskningens pligt är, att träda hvarje last dristigt under ögonen, och att betrakta den intill dess den blyges och drager sig fruktande tillbaka.

Det gifves icke mera än ett medel att återgifva en sjunken lagstiftning sin moraliska magt, eller ett fallet samhälle aktning för sedligheten, den att öppet öfverlemna den förras svaghet och det senares förfall åt det allmänna förnuftets förakt.

Belyser man lasten med sanningens enkla, men eviga sanning, så skall den snart kräla i hela sin vämjelighet vid din fot och ingenting vara lättare, än att förtrampa dess hufvud.

Från Hamburg ledde resan till Berlin, Dresden, Schweiz o. s. v., hvarefter återresan togs öfver Leipzig, Hamburg och Lübeck. De anteckningar, som gjordes under denna tur, har författaren ej haft tid att utarbeta.

1854.

S:t Ragnhilds Vattenkuranstalt.

I.

S:t Ragnhilds brunn i Söderköping är i våra dagar en ganska underbar företeelse, som mer än mycket annat förtjenar den större allmänhetens synnerliga uppmärksamhet. Bekant allt sedan hednatiden, räknar den dock ett större besök af brunnsgäster först från början af detta århundrade, och det största från den tidpunkt, då hr doktor Lagberg öfvertog ledningen samt omsider införde den af Priessnitz började och sedermera af Rauss modifierade vattenkurmetoden. Hvarje stor sanning har alltid att kämpa mot många svårigheter innan den vinner gehör och erkännes. Men striden är för sanningen ett nödvändigt lifsvilkor; det är den, som renar den, liksom guldet renas i degeln; det är den, som stärker den, liksom eken skjuter den starkaste rot i stormen. Priessnitz' vattenkur fann på svensk botten i d:r Lagberg en värdig, modig och outtröttlig stridsman, och intet af allt det motstånd, han rönt, har ens för ett enda ögonblick kommit honom att vackla. Såsom apostel här för en nyare tids enklare och naturligare läkekonst, har han i tal och skrift utvecklat idéerna, under det att han, och det framförallt, låtit sjelfva vattenkurmetoden gifva de vackraste och mest öfvertygande vittnesbörd om grundsatsernas rigtighet.

Under denna sommar har tilloppet af bad- och brunsgäster varit synnerligt stort, emedan man beräknar de betalande gästernas antal öfver hufvud till icke mindre än omkring 600, af hvilka ännu omkring 300 äro qvarliggande.

De grundsatser, som utgöra sjelfva kärnan för d:r Lagbergs vattenkur, äro visserligen af den enkla och tilltalande beskaffenhet, att de steg för steg måste för sig vinna hvar och en, som tager kännedom om dem.

Se här några deraf:

Gör intet annat, än hvad som bekommer dig väl.

Njut under ledning af ditt välbefinnande, såväl af

ljuset och friska luften, som af vattnet och jorden — naturligtvis i dess närande alster.

Iakttag behörigen sömn och vaka, rörelse och hvila, arbete och nöje.

Värda organismens normalmått af värme.

Vid kalla vattenbad sakne du aldrig öfvermått af kroppsvärme.

Det kalla badet fortsättes aldrig ända till allmänna kroppsvärmens nedsättande under normalmåttet, d. v. s. att du genom badet blott bör afleda värmens öfvermått, således svalka och afkyla dig; men i det hela aldrig utkyla dig eller dricka kallt vatten, när du är kall och kulen, äfvensom att. äfven när organismen har fullt eller öfverfullt mått af värme, aldrig dricka mer, än hvad magen med lätthet emottager och smälter.

Fyll din själ med förtroende till kuren, använd den under bön och guds välsignelse och vanställ icke med tankar, ord eller gerningar gudsbilden i ditt hjerta.

Dessa åsigter påkalla inga närmare utläggningar. De kunna fattas af hvar och en.

Efter vattenöfverköljningen om morgonen, som på ett rätt märkligt sätt qvickar upp både kropp och själ, är det med en glad och frisk känsla, som man begifver sig ned till parken, der harmonimusik ljuder en till mötes och de talrika gästerna börja samla sig. Platsen är angenäm, såsom tafla vacker, såsom en skizz ur umgängeslifvet treflig, ehuru taflan och umgängeslifvet här låna så mycket af hvarandra, att man egentligen icke rätt kan åtskilja dem. Taflan, med sin fond i Ramunders häll och vid dess fot en del af kanallinien samt med sin förgrund af byggnader och grönskande parker, lifvas på ett behagligt sätt, ej mindre af de seglare och ångare, som då och då skrida fram emellan kanalbåddarne, än af de många brokiga, ständigt rörliga och föränderliga grupper af brunnsgäster, som fylla alléerna och promenadplatserna. Men ännu ett ökadt högre intresse vinner platsen genom det så sällskapligt angenäma utbytet af åsigter om hvarjehanda olika allmänna angelägenheter, i anmärkningar och skämt, detta friska vexelbyte af tankarnes för hvarje särskildt ögonblick preglade mynt. Vi säga friska — men enär detta uttryck begagnas om umgänget vid en bad- och brunsanstalt för sjuka — torde det förefalla en och annan något oegentligt. Oegentligt eller

icke, är det emellertid en fullkomlig sanning, att alla känna sig här friskare än eljest, att hvar och en, snart sagdt från första ögonblicket af badkurens början, känner sig på ett underbart sätt styrkt och lifvad. Denna känsla — all återvändande helsa blomstrar först upp i vår känsla — denna känsla, som hvar och en har så lätt att sjelf pröfva, ingifver något hvar äfven det största, det fullkomligaste förtroende till sjelfva kuren. I detta afseende hafva vi icke hört en enda olika mening. Enstämmigt försäkra alla, att de känna krafter och lifsandar återvända. Efter hvarje bad, känner man sig genomströmmad af någonting så angenämt och uppfriskande, att man icke kan annat än längta efter nästa bad. Obestridligt lärer väl äfven vara att ingen bad- och brunsanstalt, åtminstone inom Sverige, kan utöfva ett mera djupt, så väl i vårt fysiska, som psychiska lif ingripande inflytande. Hvarje tviflare behöfver endast begifva sig hit, och han skall öfvertygas derom. Det är ingen hypothes, det är ett faktum. Det är intet svärmeri, det är en realitet. Man säger, att mången har gått för långt i vattenkuren. Det är möjligt; men — sedan jag nu pröfvat den — tillägger jag: det är icke underligt. Fantasteriet bevisar för öfrigt ingenting emot sjelfva kuren, hvad det än må bevisa emot det individuella, mer eller mindre rigtiga omdömet.

Uti den lilla verld, som här hafver sin tillvaro, utgör naturligtvis d:r Lagberg den ledande och bestämmande viljan, sjelfva medelpunkten, omkring hvilken allt annat ordnar sig.

Till sitt yttre är han högst anspråkslös, i sitt sätt att vara likaledes. Men hans panna är full af kraft och bestämdhet, allvar och mod, förtröstan och lugn. Lifvade af ett föredrag eller samtal, stråla hans ögon af genialitet. Det system, för hvilket han gjort sig till målsman, besjälar honom helt och hållet; och vore detta system icke sjelft ett lefvande, besjäladt helt, skulle man kunna säga, att det blifvit hos honom till en fix idé; men det fixa dödar, det verkligt lefvande ger äfven lif, och han lefver i sitt system. När patienten anländer, tager han kännedom om hans lidande, ger sina föreskrifter och öfverlemnar honom sedan — man kan nästan säga — åt naturen. Många, som vant sig vid att vara blott marionetter i läkarnes händer, finna sig missnöjde härmed. Saken, sundt betraktad, torde dock vara den enda rätta. Öfverlemnad åt sig sjelf, måste sjelfstudiet och i och med det sjelfförtroendet vakna,

ett nödvändigt vilkor för personlighetens återställande till inre, såväl som yttre, harmoni med sig sjelf. "Vatten och anda" hette en liten brochyr, som för några år sedan utgafs af d:r Lagberg. Oaktadt det värdefulla innehållet, fans det dock mången, som log och skämtade deröfver. Titeln var dock fullkomligt rigtig, emedan det, så förunderligt det än kan låta, likväl förblifver en sanning att man, på samma gång man känner sig kroppsligt bättre, äfven känner sig andligt bättre. Ständigt sjelf pröfvande verkan af baden, blifver man småningom nästan sin egen läkare: blir det — genom både vatten och anda. En enklare och på samma gång äfven kraftigare väg till förbättring torde man icke kunna finna, med hvilken Diogeneslampa man än må söka.

Sistlidne lördag, Olofsdagen, inträffade d:r Lagbergs namnsdag. Denna dag är alltid en festdag inom brunnssällskapet. Vid ett i parken dukadt kaffebord, der väl försedda couverter blifvit ordnade för de fattige, mottog sällskapet hr d:r L. på morgonen. Sång, tal och fanfarer aflöste hvarandra. Det var ett stort, gladt och trefligt kaffebord! På aftonen var bal. Inkomsten tillföll fattigkassan. Damerna hade smyckat balrummet med kronor och kransar, bundna af blommor. Å brunnssällskapets vägnar frambar brunnsrättens ordförande en hjertlig helsning till dagens hjelte, hvarefter en särdeles vacker chör afsjöng ett för tillfället författadt poem. D:r L:s svar var förträffligt: litet skal, mycken kärna. Balen, som derefter började, var lifvad och lefvande. Den afblåstes något efter kl. 10.

Gamla vanor eller rättare ovanor tyckas nästan här vika tillbaka icke af bestämmande föresatser och förnuftsskäl eller af uppmärksamhet emot andra, utan helt enkelt till följd af det inflytande, som det fortsatta badandet — den högt uppdrifna svettningen och den hastiga afkylningen — utöfva på en. Badet friskar upp, renar ens sinne, klarar ens blick. Man svettar ut den gamle Adam och dermed äfven många fördomar och osunda begrepp. Afkylningen döper en liksom till en ny menniska. Promenaden derefter fulländar den dagliga process, som man har att genomgå.

Umgänget och samtalet utgöra för vårt välbefinnande all-

tid två vigtiga och väsentliga lifsvilkor. Umgänget mångdubblar oss sjelfva; samtalet besjälar mångdubblingen. Genom umgänge och samtal återspeglar sig hela verlden fullkomligare i våra tankar och känslor, utvecklar sig allt omkring oss och som rör oss i lefvande, i rikare och omvexlingsfriskare former och färger. Den rörliga verkligheten vid en brunns- och badinrättning kulminerar i det omvexlingsrika umgänget och meningsbytet der.

Uppfriskande samtalsämnen saknades ej heller.

Kriget, det stora europeiska kriget, mellan vestmagterna å ena sidan och Ryssland å den andra, utgör hufvudtemat för alla samtal. I detta afseende är S:t Ragnhilds brunnslokal ett ganska tacksamt fält. De dagligen förbipasserande ångfartygen, än t. ex. från Göteborg till Stockholm, och än från Stockholm till Göteborg, äro nyhetsmagasin, som icke passera oprejade förbi. Afbidande tidningarna, hastar man de kommande ångfartygen till mötes.

II.

De europeiska folken eller nationerna ådagalägga aldrig sitt skaplynne såsom ett helt, såsom en gemensam kontinent, på ett så egendomligt sätt, som i de vigtiga och brydsamma ögonblick, då ett krig står hotande vid det ena eller andra folkets dörr. I sådana ödesdigra ögonblick inser man fullkomligt att Europa saknar all egentlig, kraftigt sammanhållande enhet, all verklig, öfver alla de skiljaktiga folken befintlig magt och myndighet, till hvilken tvistefrågorna kunde hänskjutas, för att på ett för alla någorlunda tillfredsställande och fredligt sätt lösas, utan befinner man sig i stället i ett så upplöst, förvirradt och lidelsefullt retadt tillstånd, att kriget blifver och, under sådana förhållanden, måste blifva den enda möjliga vägen, hvarpå man kan uppnå ett slutligt afgörande. Bland andra stora förmåner, som gifva de amerikanska förenade staterna ett så kraftigt medel till lefvande och folkelig utveckling och så mycken styrka i sina förehafvanden, kan väl äfven räknas den enhet, som dessa stater ega i sin författning, i sin president och kongress. Förenta staterna äro inga militärstater,

utan fast mer en last industriella. Då krig kunna sägas i regel tillhöra Europa, äro de i förenta staterna också blott undantag. Vill äfven det monarkiska Europa någonsin komma till enhet inom sig sjelf, till den allmänt betryggade fred, hvaraf nationernas och folkens välsignelsebringande arbete och sträfvanden hafva behof, så gifves endast ett enda medel dertill, nemligen en af alla de olika, större och mindre magterna erkänd och tillsatt skiljedomstol. Derförutan skola dessa magter, hvilka ofta nu föra ett så högt språk emot hvarandra, förr eller senare erfara vådan af sin, icke på de europeiska folkens gemensamma, utan endast och allenast på de enskilda nationaliteternas intressen hvilande, inför hvarandra alltför osjelfständigt och af hvarandras hugskott alltför beroende, ställning.

Åren 1853 och 1854 ådagalägga, bland otaligt många andra, sanningen häri.

Olika stormbyar hvirflade och blåste då från olika länder allt efter dessas särskilda intressen, hvilka försatte vår gamla verldsdel, civilisationens, som den med så mycken förkärlek kallas, i ett tillstånd, nära nog af det fullkomligaste virrvarr.

Kriget — alltid det i den europeiska politikens gamla och vanliga, i magtens, för att ej säga, i slumpens händer, lagda domslutet, — kriget blef äfven deraf följden.

Kejsar Nikolaus i Ryssland var det absoluta czarväldets jernhårda personifikation.

Allt sedan urminnes tider har sjelfva czarernes eröfringslystnad begärligt utsträckt sina armar och blickar åt Konstantinopel och Bosporen, porten och vägen till medelhafvet, liksom Öresund är det till Nordsjön, Kattegatt och Atlanten.

Czar Nikolaus trodde att tidpunkten nu var inne att uttaga ett djerft och beslutsamt steg i sådan rigtning. Utan krigsförklaring inträngde ryska armén på turkiskt område, i följd hvaraf, efter otaliga notvexlingar, Turkiet slutligen i oktober 1853 såg sig nödsakadt att draga sitt svärd. Samtidigt dermed eller i följd deraf egde ett möte emellan kejsarne af Ryssland och Österrike samt konungen af Preusen rum i Warschau, hvarvid tvifvelsutan vänliga förbindelser knötos under det att, å motsatt sida, Frankrike och England jemväl närmade sig hvarandra.

Från denna tid stormade det i alla väderstreck kring

Europa. Den europeiska konserten tonade på ett vidunderligt sätt. I Ryssland tutade man i domsbasunen. Bom, bom, bom! I Turkiet genljöd den turkiska musiken. Bom, bom, bom! I Österrike och Preussen intonerade man ända till heshet. Bom, bom! Frankrike och England vexlade duetter, acompagnerade af fältmusik. Bom, bom! I alla de små staterna blåste man, allt efter tycke och smak, på barntrumpet eller leigök. Bom!

I en skrifvelse, undertecknad af kejsar Nikolaus sjelf, hvilken skrifvelse förekom i det ryska officiella bladet för den 24 och 25 Februari detta år — 1854 — förklarades kriget, från rysk sida, oåterkalleligt.

Detta kejsarens förkastande af vestmagternas sista ultimation var i högsta grad kategoriskt.

Nikolaus var en kategorisk man.

Stämmorna i den allmänna konserten blefvo nu allt mer och mer disharmoniska.

Nordens tre magter, Sverige, Norge och Danmark, voro de första, som uttogo ett bestämdt steg, genom att afgifva en neutralitetsförklaring.

Vestra magternas krigsförklaring mot Ryssland var af den 29 Mars.

Under den alltid beqväma diplomatiska masken att vilja spela fredsmäklare, vacklade Preussen och Österrike fram och åter.

Englands och Frankrikes flottor samlades nu för att afgå dels till svarta hafvet, dels till Östersjön.

Efter 40 års fred stod ett allmänt europiskt krig för dörren.

"S:t Petersburger Zeitung" innehöll följande epigram:

England und Frankreich.

Räumt die Fürstenthumer gleich, er wier bekriegen euch!

Ryssland.

Gut! wier räumen sie noch heute, er — noch der andern seite!

Genom sitt läge tilldrog sig Sverige framförallt vestmagternas uppmärksamhet.

Redan i medio af mars föreslog "Times" att bemanna engelska fartyg med frivilligt svenskt sjöfolk.

Omkring den 18 Mars var en brochyr under tryckning i Paris, hvari den europeiska kartans revision behandlades, men hvilken brochyr förbjöds.

Enligt dess innehåll skulle Östersjöprovinserna åter tillerkännas Sverige. Förslaget till kartans revision gick likväl ännu djupare. Polens enhet skulle nemligen, enligt förslaget, återställas under Preussens öfverherrskap, och Ryssland sålunda tillbakaträngas inom de gränser, som det hade för ett hundra år sedan.

Inom opinionerna fick kriget sålunda en allt större och större betydelse för den skandinaviska norden, framförallt för Sverige.

Svenska regeringen fasthöll sig emellertid vid den afgifna neutralitetsförklaringen.

— Ni behöfde blott räcka ut handen, yttrade man ombord på det franska linieskeppet Austerlitz till besökande svenskar, för att återfå allt, hvarpå ni af Ryssland blifvit plundrade.

Såväl inom England och Frankrike, som äfven inom andra riken, och bland dem jemväl Sverige, ansåg den allmänna meningen emellertid snart att vestmagterna gingo allt för sölande och långsamt till väga.

Första delen af franska expeditionscorpsen anlände i medio af mars till Gallipoli.

Då det gäller stora och vigtiga frågor kunna händelserna inför folkmeningen aldrig utveckla sig tillräckligt fort. Skämtet har också alltid då en fot tillreds att traktera allvaret med.

Måndagen.

Ryssarne i Varna — 200 engelsmän landstiga i Gallipoli.

Tisdagen.

Ryssarne i Adrianopel — 300 fransmän landstiga i Gallipoli.

Onsdagen.

Ryssarne i Servien — 400 fransmän landstiga i Gallipoli.

Torsdagen.

Ryssarne i Bosnien — 500 fransmän landstiga i Gallipoli.

Fredagen.

Ryssarne i Pera — engelska marinsoldater landstiga i Gallipoli.

Lördagen.

Ryssarne i Constantinopel — östersjöflottan uppbringar ett med salt lastadt Ryskt skepp.

Så skämtade man.

Vestmagternas blickar voro emellertid alltjemt rigtade på Sverige och Danmark.

Man erkände att de skandinaviska rikena ej kunde medverka i kriget mot Ryssland, såvida ej England och Frankrike gåfvo dem en fullkomligt betryggande garanti för framtiden emot Ryssland. För den oberäkneligt stora fördelen af deras medverkan i kriget borde de stora vestmagterna likväl ej skygga tillbaka för några uppoffringar.

"Times" med flera andra engelska blad innehöllo långa uppsatser gående i denna rigtning.

Den "heliga alliansen" erkände 1814 Sveriges anspråk särskildt för de tjenster, som det hade gjort sina bundsförvandter, hette det i Times, men ehuru Norge blef förenadt med dess krona, stannade dock Finland qvar i Rysslands händer och står ännu i dag såsom ett minne af Europas otack emot Sverige.

Sveriges oberoende herravälde i Östersjön, hette det vidare, vore i sjelfva verket det kraftigaste slag, hvarmed man kunde träffa Ryssland.

Utrikes ministern i Frankrike — Drouin de l'Huis — yttrade vid denna tid till Preussens och Österrikes ambasadörer, att grundvilkoren för fredens återställande vore Finlands och Krims återställande.

Fonderna stego i Paris, då ryktet en dag förkunnade att ett fördrag af vestmagterna blifvit ingånget med Sverige, under vilkor att Finland skulle återställas till oss.

Från Tyskland uppgafs att hela uppmärksamheten der var rigtad på vårt fosterland.

Emellertid började Sebastopol vid svarta hafvet och Bomarsund i Östersjön att belägras och bombarderas.

Bombardementet i Östersjön började den 14 augusti kl. 4 på morgonen.

Naturligt var att den vigtiga betydelse, som vårt fädernes-

land, såväl till följd af händelsernas gång som till följd af dess geografiska läge, på en gång erhöll, skulle utöfva ett stort inflytande på tänkesätten inom landet. Sinnesstämningen höjde och vidgade sig, fosterlandskärleken andades lifligare, det svenska hjertat klappade hastigare. Mångahanda olika frågor och föreställningssätt elektricerade hela riket. Riksdagen hembar visserligen konungen sitt tacksamma erkännande för den afgifna neutralitetsförklaringen; men, äfven om det allmänna omdömet gillade förklaringen såsom ett välbetänkt försigtighetsmått, började man dock, påtryckt af förespeglingar, som tid efter annan framställdes från utlandet, allt mer och mer eldigt göra sig den fråga, om neutraliteten likväl under alla vilkor skulle vidhållas. Krig eller fred blef äfven den allmännaste, alla andra ämnen åsidosättande frågan. Krig eller fred ljöd det i tidning efter tidning; krig eller fred ljöd det hvart man kom i alla meningsbrytningar. Något hvar insåg att Sverige åter kunde, i lyckligaste fallet, intaga ett i händelsernas utveckling djupt ingripande inflytande, endast man kunde lita på vestmagterna. Det var frågan. Ehuruväl tidningarna såväl i England som Frankrike uppenbarligt uttalat sig för Sverige, hade respektive regeringar ännu ej — åtminstone officielt — yttrat någonting. Nog af, Sverige var försatt i ett i våra dagar ovanligt högstämdt tillstånd.

Frågorna voro äfven, som det ville tyckas, afgörande för samtid och framtid. Hela nationen befann sig liksom på vändpunkten af det mest afgörande historiska ögonblick, som senare århundradet erbjudit. De gamla betänkligheterna ramlade för hvarje dag allt mer och mer omkull, och den lifskraftigare ungdomliga hänförelsen tog i samma mån ut sin rätt.

Den förste September — det var en tisdag — anlände jag till S:t Ragnhilds bad- och brunnsinrättning.

De stora händelsernas gång följdes der dag från dag med ständigt stigande spänning.

Vid underrättelsen om att Bomarsund skulle bombarderas samlade sig några vänner och höjde sitt glas för vestmagternas framgång.

Ur en uppsats i den franska tidningen "Constitutionel" upplästes vid tillfället ett och annat utdrag.

"Hvartenda kanonskott, som afskjutes mot ryssarne på Åland, skall" hette det deri, "ofelbart finna genklang i Sveri-

ges bröst. Denna öflock bildade förr en af de intressantaste tillhörigheterna till Sverige, när den i början af detta sekel frångtogs detsamma. Den största åländska ön, den, på hvilken fästningen är anlagd, räknar 9,000 idoga och välmående bebyggare. Åkerbruket är till och med under denna höga breddgrad blomstrande, och jorden frambringar till öfverflöd råg och korn. Talrika boskapshjordar, särdeles hästar och får, beta i stor mängd på de vidsträckta ängarna. Fisket är indrägtigt i de talrika sunden mellan öarne, som uppgå till ett antal af mer än åttatio. Sjelfva hufvudön är redan i och för sig en ganska vigtig besittning, enär dess längd från norr till söder utgör 35 kilometer och bredden 30. Alla dessa fördelar öfvervägas likväl af denna öflocks ypperliga läge såsom en militärisk position. Den beherskar inloppet till Bottniska viken, och om Sverige äfven icke besutte de finska kusterna, skulle de åländska öarne i dess händer vara liksom en nyckel till denna trakt. Med tillhjelp af en flotta, som vore stationerad i Bomarsund, skulle Sverige efter sitt behag kunna tillstänga det trånga haf, som åtskiljer det nuvarande Sverige från Finland."

Denna uppsats helsades med stormande bifall.

Vid tillfället hölls ett litet tal af ungefär följande lydelse:

"Kriget från Frankrikes sida är på en och samma gång nationelt och personligt: landets ära fordrar det nemligen lika mycket som kejsarens. Men äran kläder sig i Frankrike i alla drägter. Liksom solen, drager den allt lefvande med sig. Hvad äran der fordrar, underskrifver civilisationen, till och med revolutionen. Och civilisationen drager med sig det moraliska herraväldet öfver folken, under det att revolutionen ur krigets urna söker att draga vexel på framtiden. Allt förenar sig om ett: Napoleon i Petersburg måste nu blifva svaret på Alexander i Paris."

"England är en nation lugn som en filbunke. Intet personligt förmår att rubba detta Albions lugn: stora, rent praktiska afsigter sätta endast dess flegma i rörelse; men en gång upprörd, utvecklar John Bull en kraft, som ej förtröttas så länge intressena kasta nytt bränsle på elden. Dess magt öfver världshafvet, dess handel i Medelhafvet och i Levanten, dess storhet i Ostindien, se der hvad som blifvit hotadt: det är en hotelse emot de förnämsta vilkoren för dess tillvaro. Problemet heter *Storbritannien* eller *Ryssland*. Någonting deremellan gifves icke.

Derföre *vill* det krig och *måste* segra. Säkerligen *skall* det också det senare."

"Österrike och Preussen sitta deremot och noppa och noppa i härfvan efter en uppslagsända till fred; men det är mycken fråga om de verkligen skulle vilja finna någon" . . .

Då jag den 18 på morgonen nedkom i brunnsparken möttes man från alla der förutvarande med strålande ansigten.

Genom en ångare, som på morgonen passerat Söderköpings kanal från Stockholm söderut, hade man erfarit att Bomarsund fallit i Vestmagternas händer efter ett par dagars strid.

Varmare handslag, än som då vexlades, hafva säkert på många och långa tider ej vexlats svenskar emellan.

Badkuren hade under dagarne verkat på mig genomgående och gripande. Ifrån att krafterna vid början af badkuren lifvats och stärkts, hade de under fortsättningen sjunkit och aftagit. Jag vände mig till doktor Lagberg, för att erhålla bohöfligt råd.

— Jag gläder mig och lyckönskar er till det tillstånd, hvari kuren försatt er. Det bevisar endast att den har gjort verkan, brutit sig fram genom hela ert väsende, såsom det första vilkoret att lösa sin uppgift. Nu måste ni på några dagar upphöra med baden och fördrifva dessa dagar på något angenämt sätt. Stockholmstidningarna annonsera nu flere lustresor till det intagna Bomarsund. Begif er till hufvudstaden och gör en utflygt till fästningen. På förhand försäkrar jag er att ni skall komma frisk som en nötkärna tillbaka.

Hans tillstyrkande behöfde ej upprepas. Med glädje följde jag det alldeles obetingadt.

Bomarsund.

Underrättelsen om Bomarsunds intagande den 16 Augusti spred sig på aftonen den 17 med blixtens hastighet inom

hufvudstaden. Jublet var så lifligt, som hade för vestmagternas vapen hela den Ryska kolossen ramlat. Beklagligtvis var det dock blott Bomarsund, som fallit. Det var lätt att förutse att hänförelsen icke skulle stanna förr än nyfikenheten fått taga den eröfrade fästningen i ögnasigte. Redan den 18 annonserade också flere ångfartygsredare lustfärder till krigsskådeplatsen. Inom några få timmar voro alla biljetter försålda. En ibland de å ångfartyget Linköping sist återstående tillföll författaren af dessa rader.

Afresan var utsatt till den 19 kl. 3 e. m.; afgångsstället var slussen.

Naturligtvis uteblef ingen, som varit nog lycklig att ha erhållit biljett. Modig, som om det gält att sjelf gå till strids, anlände den ene efter den andre. Samlingen, oberäknadt tillströmmande nyfikna, bestod af omkring 70 personer. Men olyckligtvis ville det sig så — att intet ångfartyg syntes till. Det var ett tragico-komiskt ögonblick. Man hade sina rättigheter i annonsen och biljetten och föreställde sig redan ett uppenbart svek. Den bedragna förhoppningen fantiserade med lös tunga, och sparade hvarken på gissningar eller uttryck. En halftimme gick; den var så lång som ett dygn och hade också både sin ljusa och mörka sida: den ljusa var skämtet, skrattet, löjet; den mörka: oron, misstanken, svordomarne. Omsider anlände ett bud från ångfartyget med den underrättelse, att fartyget, som bort anlända från Linköping den 18 på aftonen, först hunnit fram den 19 på morgonen, samt att det, oaktadt all skyndsamhet med urlastning af medfördt gods, eldstadens förändring från begagnandet af ved till stenkol, samt anskaffande af alla erforderliga resturationsbehof o. s. v., icke förr än omkring kl. 4 kunde hinna att inställa sig vid utsatt plats. Klockan 4 och 7 minuter befann det sig äfven der.

Ändtligen var man ute på vågen. Missnöjet lade sig. Sinnesstämningen lugnade sig. Med Bomarsund i perspektiv, talade man om väder och vind och var nöjd med sin verld.

Hvilka framsteg och förbättringar en nyare tid ständigt gör, derunder läggande äldre uppfinningar bakom sig, var man i tillfälle att anmärka, då Esaias Tegnér, ett af de senaste vid Motala förfärdigade skruffartygen redan på trälhafvet ilade förbi Linköping, hvilket återigen är det första fartyg af samma slag, hvars maskin utgått från Motala. Det var något akademiskt

i vårt fartygs gång, en viss prosa, som försigtigt och lugnt seglade fram i sina jemna och afmätta perioder, hvaremot Tegnér tycktes, hänförd af inspirationer, ha öfverlemnat sig åt fantasiens fria flygt. Ett hurrarop var också vår naturliga helsning för skaldekonungens namne.

Hvarje lustresa är som en ventil i lifvet, hvarigenom man släpper ut hvardagsluften ur lungorna. För hvarje ny utsigt, hvarje ny bekantskap, hvarje nytt utbyte af tankar känner man sig lättare. Under det vår färd gick framåt, vidgade sig äfven våra tankar och våra hjertan. Soupéen, arrangerad på fördäck, kom just i grefvens tid, för att gifva oss en ännu högre grad af luftighet. Men sjön och sjöluften suga, säger man. Restauratrisen var säkerligen åtminstone af denna tanke, emedan efter måltiden framsattes brickor med glas, varmt vatten, socker och cognac. Teorien är alltid god, då verkligheten genast tillegnar sig dess lärdomar, och det var intressant, att se, huru praktisk svensken i sjelfva verket är. Sålunda gick det framåt: man tryckte hvarandra och såg Bomarsund genom rosenrödt.

Redan efter ett par timmars färd öfverraskades vi af en lycklig och företänksam uppmärksamhet från arrangörens, herr riksgälds-kommisarien Aréhns, sida.

Hufvudstadens befolkning hade allmänt känt sig tacksam för det sätt, hvarpå den franska fregatten La Vengeance några dagar förut bistått de i sjönöd stadde passagerarne på ångfartyget Sundsvall, äfvensom man harmats öfver befälhafvarens på Sundsvall handlingssätt. Från det ögonblick nemligen, som La Vengeance kom honom till hjelp, lade icke allenast hans och hans besättning armarne i kors, öfverlemnande allt arbete åt Fransmännen, utan han reqvirerade äfvenledes munförråd från skeppet, som erhölls utan betalning, ehuru restauratrisen sedermera tog portionsvis derför ersättning af passagerarne.

Rigtigt uppfattande den allmänna meningen, hade kommissarien Aréhn låtit uppköpa det utsöktaste, som vid denna årstid stått att finna af grönsaker och frukter, såsom vindrufvor meloner, persikor, krusbär, gurkor, blomkål, hvitkål, morötter, palsternackor o. s. v., hvilka, jemte flera kistor is, han ansett skulla vara en välkommen, om också obetydlig, gåfva till en besättning för ankar i Ålands fattiga i skärgård.

Han föreslog oss att deltaga i omkostnaderna för denna gärd, och förslaget emottogs med enhälligt bifall.

Det mörknade emellertid allt mer och mer. Klockan 9 och 15 minuter anlände vi till Furusund.

Enligt förut gjordt tillkännagifvande, skulle vi der hvila öfver den mörkaste delen af natten; men icke utan takt från kaptenens sida framställdes det fördelaktiga förslaget att fortsätta resan.

Fartyget styrde således utan uppehåll utåt Furusundsfjärden.

Författaren af dessa rader erfor hävid en egen märklig känsla. Han gungade nemligen nu på de vatten, hvars vågor skölja den strand, på hvilken han icke allenast blifvit född, utan äfven vandrat en större del af sitt ynglingalif, men som han på ett senare 12 à 15-tal af år icke besökt. Minnen, som komma till oss från flydda ungdomsår, bära för våra hjertan alltid vissa små helgonglorior. Det kännes så ljust att blicka in i hugkomsternas milda öga och svärma med deras vingar kring höjder och dalar. Närvarandet är en axplockerska bland förgångna dagar. Der nu blott grafvar stå — rika monument för vår känsla — solade sig förr ett lif af barnsliga drömmar och lekar.

Efter att hafva lagt större delen af Furusundsfjärden bakom oss, passerade vi Riddersholm.

Endast en mörk strimma af det så välbekanta hemmet syntes emellertid för det spanande ögat: stranden låg der, såsom ett bläckstreck, draget öfver en kär och dyrbar ungdomsverld, och liksom svarta plumpar lågo öarna här och der omkring. Men taflan fick snart en annan, en alldeles egen glans. Åskan hördes icke, men blixt på blixt började spela öster ut. Synen var oändligt anslående. Minnet insveper sig i mörker, hoppet leker bland ljus och ljungeldar. Hvem lefver ej på samma gång bådas lif? På hoppets blixt fara vi genom minnets rike och framför oss öppnar sig hafvet, närvarandets, det handlande, det verkande lifvets. Det öppnade sig äfven snart för oss. Under det vi passerade förbi Kappelskär, Tjockö och Söderarms båk, vidgade sig det oroliga hafvet, ehuruväl det, såsom äfven den närmaste framtiden, var insvept i natt och mörker.

Skämtande och skrattande vid sina toddyar — toddyar af

äkta fullblodsrace — sutto åtskilliga af passagerarne uppe hela natten. Med toddyn i sin hand eröfrar man lätt en hel verld, än lättare en sådan bagatell, som det obetydliga Ryssland. Den europeiska kartans revision och delning genomfördes också nu ganska grundligt. Turkiet fick sitt igen, Polen sitt, Sverige sitt, och allt som toddyglasen minskades, minskades Ryssland, tills af båda två det endast fans ett par små droppar qvar, den ena hängande på glaskanten, den andra på Kaukasiska bergsryggen. Andra — mera lugna — sökte sig om efter nattherberge och erhöllo det eftersom huset förmådde.

Under tiden skrufvade sig fartyget fram öfver Ålands haf och vid dagbräckningen, omkring klockan tre, upptäcktes en skog af master emot Ledsunds båk. Intresset fick nu en bestämd point de vue, som uteslutande tilldrog sig den allmänt växande uppmärksamhetet i samma mån som masterna tycktes växa upp ur vågorna. Morgonen var oändligt vacker. Hafvet låg stilla och klart, som en spegel. Vi passerade förbi vaktskeppet, till ankars cirka en half mil framför flottan. Det låg der, en väldig hafsfogel, med fälda vingar, ännu liksom sofvande på vattenytan. Skeppet var en fransman. I den trefärgade flaggan andades vinden lätt och sakta, och ut genom kanongluggarne tittade ett och annat väderbitet sjömansansigte. Under tiden höjde sig solens purpurröda kant vid horisonten längst öster ut. Hvälfvande sig allt högre och högre, utbredde den sin strålande glans rätt bakom flottans jätte, *Duke of Wellington*, hvarigenom dess mörka mastresning syntes mot den högröda solskifvan såsom svarta hieroglyfer: läse deras betydelse, den som förmår. Kl. $^3/_4$ till 5 styrde vi tätt under Wellingtons kanoner, midt igenom en flotta af emellan 40 och 50 större och mindre fartyg. Det väldiga skrofvet — med sina fyra rader eldgap — är onekligen ett af hafvets största vidunder, mindre ett palats, än en fästning, som vinden, vågen och ångan nu föra, hvarthän en enda af Albions söner — befälhafvaren — bjuder. Anblicken ingaf en storartad känsla, och då man erfor behofvet af att andas ut densamma — blef det i ett hurrarop för böljornas konung.

Vår medhafda hornmusik beledsagade hurraropen med fanfarer.

Sedan vi passerat tätt förbi Ledsunds båk, närmade vi

oss Angösund, det södra inloppet till den en svensk mil breda fjärden Lumparen, hvars norra utlopp är Bomarsund.

Här låg franska fregatten *La Vengeance*, såsom vaktskepp för den afdelning af flottan, hvilken, efter fästningens intagande, ännu låg qvar på den inre redden.

Med franska flaggan på förtoppen, den engelska på en för resan särskildt uppförd aktermast, samt med den svenska på vanlig hedersplats, närmade vi oss *La Vengeance*.

Kl. hade skridit fram: hon närmade sig half 6.

Besättningen å den franska ångaren var ännu sysselsatt med hängmattornas hopläggande, däckets spolande, jemte andra morgongöromål. För att öfverbringa till fartygets befäl och manskap vår gemensamma tacksamhet för den handräckning, som *La Vengeance* lemnat ångfartyget Sundsvall, samt för att på ett lämpligt sätt framställa den vänliga afsigten med vår medförda gåfva, afsändes kapten B. Cronstrand, den ende af passagerarne, som varit med ombord på Sundsvall, och sålunda redan stått i förbindelse med det franska befälet.

Emottagen ombord å *La Vengeance* med förekommande artighet, förklarade den tjenstgörande officern honom sin tacksamhet för gåfvan, oaktadt man visserligen icke gjort något annat än en pligt emot en nödställd.

En af skeppets slupar lade härefter äfven till vår babordssida, hvarefter de medförda vegetabilierna och legumerne öfverflyttades deri. Lasten var rätt vacker. Då vindrufskorgarne öfverlemnades, flög ett leende af välbehag öfver de franska matrosernas solbrända ansigten. Tvenne vackra blomsterbuketter krönte gåfvan och hvar och en af de fyra matroserna erhöll särskildt en bundt cigarrer.

Med ett nytt skallande hurrarop, hvarefter fältmusik inföll, sattes maskinen åter i gång och vi aflägsnade oss med full fart åt Bomarsund.

Ångfartygen *Svithiod* och *Tegnér*, som hade tagit vägen om Degerby, passerade förbi oss under det vi lågo vid *La Vengeance*.

När vi inkommo i Bomarsundsviken, sågo vi framför oss den vid fästningens intagande aktiva flottan, till ett antal af emellan 30 och 40 mest franska fartyg, ännu qvarliggande i samma bataljordning, som under striden.

I fonden syntes fästningen.

Solen hade stigit högre upp. Vattnet och himmelen afspeglade hvarandra, lika klara. Fartygen lågo orörliga på den lugna vågen. Taflan förtjenade att behandlas af en utmärkt pensel. Våra marinmålare Berger och Larsson skulle här haft ett rikt fält för sin förmåga.

Vi förde ombord med oss en engelska, som ämnade öfverraska sin far — befäl på något af fartygen — med ett oförväntadt besök; för att aflemna henne gjorde vi flera slag mellan skeppen, utan att få reda på den man, som vi sökte.

Under det att vi emellertid ströko tätt förbi en engelsk tremastare — *Buldogg* — slog skeppsklockan derifrån 6, hvarefter omedelbart den engelska folksången uppspelades och ljöd öfver till oss ur kanongluggarne. Vår musik instämde genast, och flere af passagerarne höjde äfven sina röster. Med minskad fart gledo vi fram. Så snart *Buldogg* förnam vår kör, tystnade musiken der. Men i samma ögonblick, som äfven vår musik afslutade sången, uppstämdes från det egelska linieskeppet melodien till det gamla, för hvarje svensk så välbekanta stycket:

Ur vägen moskoviter!
Friskt mod i gossar blå!
Hur svenska stålet biter,
Kom låt oss pröfva på!

Vi fingo sedermera veta, att Sir Charles Napier sjelf befann sig ombord på *Buldogg*.

Allt var ännu glädje och fröjd ombord. Man var ju vid målet för lustfärden, och hvar och en trodde sig snart få landstiga, för att sjelf taga kännedom om alla detaljer vid fästningens intagande.

På sidan om det franska linieskeppet *Inflexible* låg *Scithiod*, klädd i flaggor från topp och till tå; grann, som en kyrkbrud. *Tegnér* befann sig redan vid bryggan till fästningsstranden; men till vår förundran - landsteg ingen af dess passagerare, hvarför den naturliga föreställningen väcktes hos oss, att det var förbjudet. För att upplysas härom, styrde vi närmare, hvarunder Tegnér lade ut och mötte oss på halfva vägen.

— Hvarför landstigen I icke? spordes det från vårt däck. Är det förbjudet?

— Koleran är på ön.

En stunds tystnad uppstod.

— Ären I rädda för koleran? upphof sig en röst från vår sida.

— Nej, nej! svarade omkring 140 röster från Tegnér.

— Naväl då, i land! i land!

— I land, i land! upprepades det.

Ett allmänt trefaldigt hurrarop följde härpå från båda fartygen. Men kaptenerne, understödde af en och annan passagerare, protesterade. De förklarade sig väl beredde att landstiga, men under vilkor, att passagerarne, derest de vid hemkomsten blefvo förlagda i karantän, ersatte fartyget och redarne den förlust, de gjorde, genom inställandet af andra, redan annonserade resor.

Svithiod närmade sig.

Under den häftiga och lifliga meningsbrytning, som gaf sig luft, tycktes man komma öfverens derom, att, derest alla tre fartygen gingo i land, ansvaret icke gerna kunde drabba något af dem samt karantänen uteblifva.

I sådant ändamål beslöt man att ställa sig i förbindelse med Svithiod.

Vivatrop från Tegnér helsade vårt förslag med bifall.

Svithiod kunde i denna sak anses som en notabilitet, emedan professorerne Huss, Retzius och Santesson voro der om bord.

Ett anrop gjordes.

— Gå Svithiods passagerare i land?

Professor Huss närmade sig akterdäcket.

— Nej.

— Hvarför icke?

— Fyratio personer hafva i natt dött på ön i koleran.

Under det samtalet fortgick, märkte vi att ett par engelska roddbåtar lagt till vid Svithiods sida, samt att deras befälhafvare befunno sig på däcket.

Professor Huss stod qvar på sin plats. Hufvudet var obetäckt. Det gråsprängda håret fladdrade för den lätta vinden. Undersätsig och starkt bygd, låg det något manligt och värdigt i hela hans hållning. Men i detta ögonblick kunde ingen vara impopulärare än han: han vågade ju också motsätta sig allas önskan.

— Huru veten I, fortfor man från vårt däck, att kolerafall inträffat i land?

— Man har derom upplyst oss på *Inflexible*, der vi haft ett ombud om bord.

— Ni har således stått i beröring med besättningen på Inflexible?

— Det hafva vi.

— Engelska officerare finnas i denna stund äfven om bord på Svithiod?

— Visserligen.

— Men enär besättningen på Inflexible och de engelska officerare, som äro hos er, stå i ständig beröring med trupperne i land, följer ju deraf, att äfven ni redan gifvit anledning till anmärkningar, samt således, ett af de tu, måste antingen ni vid hemkomsten förläggas i karantän, eller också ej ha något att befara af en vidare landstigning.

— Det är någonting helt annat att stå i beröring med fartygen och deras besättningar, än med landet.

— Motsägande!

— Man måste vara laglydig.

— Krångel!

Efter detta samtal drog professor Huss sig tillbaka.

Ett våldsamt utbrott af missnöje följde härpå, hvarvid de häftigaste framförallt vände sin ovilja emot kommissarien Aréhn. Den ene skrek öfver den andre, oredan var fullkomlig. Meningarna voro delade, uttrycken vägdes ej. Man föreslog att välja en ordförande och söka bilda en ordentlig öfverläggning. En af passagerarne framträdde, käppen blef ordförareklubban. Men eldsvådan i tankarne fladdrade redan på hvars mans tunga och allt var lågor: ord, åtbörder och blickar.

För att komma till ett lugnt samspråk med Svithiod, hvars omdöme var den egentliga hållhaken, beslöts ändtligen att öfversända ett par ombud dit; och man syntes vara öfverens om att rätta sig efter resultatet deraf. Ombuden afgingo.

För att icke inlåta oss i allt för vidlyftiga smådetaljer, vilja vi blott här nämna, att då beskickningen återkom, förklarade den, att Svithiods passagerare vidblefvo åsigten att icke landstiga. Dermed förföll frågan äfven hos oss.

Så, som tvistefrågan syntes, var det professor Huss, sjelf ledamot i karantänskommissionen, som ingaf Svithiod dess handlingssätt, hvilket sedan inverkade äfven på Tegnér och oss. Sedan man fått kännedom om kolerans befintlighet i land,

hade man för öfrigt blott att ställa sig författningarna till efterrättelse. Vid hemkomsten ålåg det fartygets kapten antingen att uppgifva verkliga förhållandet — och gå i karantän eller också att ljuga okunnighet, men i hvilket fall straffet för honom är ganska strängt: det minsta är cirka 500 rdrs böter. det andra är fästning, det högsta är lifvet.

Ett helt annat utseende hade frågan fått, derest man förblifvit okunnig om sjukdomens utbrott. Det var också blott och bart en sådan lycklig okunnighet, som tillskyndade ångfartyget Motalas passagerare förmånen att få landstiga. Huruvida karantänskommissionen för öfrigt kommer att fästa något afseende dervid, att det sundhetsbetyg, som dess chef medförde hem, var utfärdadt i Degerby och icke i Bomarsund, torde ännu vara oafgjordt. Säkert är, att öfverståthållare-embetet, som blifvit underrättadt om Motalas landstigning, genast utfärdade ordres för fartyget att lägga ut på strömmen; men att befallningen derom anlände en qvart för sent, hvadan passagerarne redan hunnit skingra sig. I utbildad kolera afled en af dem dagen derpå.

II.

Vårt andliga väsende är lika mottagligt för ljus och mörker, solsken och åska, som naturen sjelf. Stundom befinner sig sinnets verld ren och klar, än strålande af ett morgonsken, än upprörd af lössläppta stormar, än omkransad af milda stjernor, än insvept i nattens skuggor. Öfvergångarne från det ena till det andra äro, bland massor af folk, hastiga, öfverraskande. Hvarje nytt intryck verkar ögonblickligt. Någon motivering behöfves ej: motiveringen ligger helt enkelt i tillvaron af en ny sinnesstämning.

Så var äfven med oss.

När man tröttnar att tvista, slutar man med att skratta.

Svensken bullrar mycket. Får han ej handla genast, så glömmer han handlingen, uttröttad af bullret.

Det allmänna tänkesättet ger alltid sin pregel åt det enskilda. Svenskarne äro en liten nation, som tänker och känner som en stor, men som vid utförandet af sina tankar — först ser

sig sakna medel dertill. Det stora och det lilla, på sådant sätt parade med hvarandra, åstadkomma ögonblicklig uppsvallning, hetsigheter.

I våra tankar och i vårt prat räcka vi till för hela verlden, och understundom till och med för icke så litet deröfver, men i våra handlingar äro vi begränsade af rikets egna gränser.

Tumstocken sträcker ut sig till en jette i det förra fallet, men kryper tillhopa till en dverg i det senare.

Under det vår tvist fortgick föreföll en liten episod af rörande kärlek.

Vi nämnde att vi hade en engelska ombord, som sökte sin far. På flottan fans äfven en far, hvars hjerta sökte sin dotter.

I den förmodan, att något af våra fartyg skulle medföra ett bref till honom, lade han till vid vår sida. När hon upptäckte den gamle, bleknade hennes kinder och vacklade hennes gång. Hon hastade ned i hytten, för att osedd få falla till hans bröst.

Fartyget hade styrt närmare fästningen. Uppmärksamheten rigtade sig uteslutande på den. Fästningen består af ett dubbelt, kassematteradt strandbatteri, vändande sig i en stor halfbåge emot hamnen, betäckt af ett med bleckplåt beslaget brädtak. Vester och öster om densamma ligga tvenne torn. På Prestön ligger dessutom ett tredje. Fästningen, såväl som tornen, domineras af höjder och berg rundt omkring, och, oberäknadt det vestra tornet, synas de tvenne öfrige icke egentligen kunna med någon fördel understödja hufvudfronten. Såsom befästningsverk är derföre hela anläggningen ingenting mindre än god: den skulle falla; såsom murararbete deremot är den mästerligt gjord: granit fogad till granit, allt sammansatt med skicklig hand. Oberäknadt det i luften sprängda vestra tornet samt den förödelse, hvarom de af Ryssarne sjelfve antända byggnaderna vittnade, var fästningen, sedd från sjösidan, äfven ganska litet skadad. Endast taket var å det dubbla strandbatteriet här och der skadadt, jemte öfre kanterne å några af embrassyrerna: det senare icke, som man påstått, förorsakadt af bombardementet från fartygen, utan till följd af lufttryckningen från ryssarnes egna kanoner, hvilka

man, för att erhålla en desto längre kulporté, gifvit en så hög elevation, som möjligt.

Med half ångmaskin begåfvo vi oss in i sundet mellan sjelfva fästningen och Prestötornet. Det senare var obetydligt skadadt. Fästningens anläggningsplan utgjorde dess egentliga svaghet.

De trupper, som vaktgjorde, såväl vid fästningen, som vid tornet, bestodo af Vincennerjägare: små karlar, lifliga och eldiga, kända framförallt som utmärkte skarpskyttar. Deras ekipering var enkel, till och med tarflig: mörkgröna jackor, byxor och fältmössor. Officerarne hade rockar, som från lifvet och nedåt voro rynkade nära nog som kjortlar.

På sidan om tornet voro några tält uppslagne, af särdeles små dimensioner. Hvarje fransk soldat har en fjerdedel af tältet med sig i ränseln, och när ett läger uppslås, tälta fyra och fyra man tillhopa. Lägret blir derigenom icke så praktfullt för ögat, som vi äro vana vid, men under ett fälttåg är deremot soldaten alltid säker om att hafva sitt tält med sig, äfven om det har utseende af en irrande hords eller en ziguenares.

När vi vände tillbaka ur sundet, helsade vi vestmagternas flaggor först på tornet med trenne hurrarop, derefter dem på fästningen, som vi passerade senare förbi. Musiken blåste fanfarer och uppstämde ett hurtigt fältstycke. Så snart vår helsning nådde stranden, hastade fransmännen fram från alla sidor och svarade oss med glada vivatrop.

Då vi åter kommo ut i hamnen, hade Svithiod och Tegnér redan lemnat den. Vi hastade efter. Ännu kastade vi en blick tillbaka på fästningen, sågo ännu en gång den franska och engelska flaggan utbreda sig öfver vallarne och öfver den talrika flottan, hvars stolta stäfvar gungade deromkring; och taflan försvann — försvann under det vi krökte förbi en udde och togo kosan åt Lumparen.

Då vi återsågo La Vengeance, stod dess kommendör på akterdäcket, omgifven af sina officerare.

Så snart vi voro komna inom bösshåll, aftog han sin hatt: han hade igenkänt oss på våra tre flaggor. Vi besvarade helsningen med ett niofaldigt hurra. Det öfriga franska befälet strök nu äfven af sina mössor. Hufvud vid hufvud tittade ut öfver bastingaget och ur kanongluggarne. Vår musik uppspelade mar-

seljäsen. Det elektriska för Fransmännen i dess toner visade sig i gnistrande och blixtrande ögon. Snart låg äfven La Vengeance långt bakom oss, en skön, försvunnen hjeltedröm.

När vi några timmar senare mätte vågorna hit om Ledsunds båk och ånyo ströko fram genom den förenade flottans yttre afdelning, hade vi blott ögon för Duke of Wellington. Omgifven af en talrik mängd småbåtar, liknade den en flytande hval, omgifven af roffoglar. Vi hade redan passerat förbi skeppet, då vi hörde ett "ohoj" tillropas oss från en af båtarne och sågo en hvit duk signalera till vår uppmärksamhet. Maskinen stannade och efter en kort stund stego tvenne engelske officerare ombord, afsända med depescher till Stockholm.

I Bomarsund lära fransmännen och engelsmännen ha funnit åtskilliga intressanta dokument. Bland dessa är den instruktion, som general en chef för de i Finland stationerade trupper under den 10 Mars utfärdat för den t. f. guvernören, öfverste-löjtnant Furuhjelm. Denne erhåller deruti befallning att uppegga Åländingarne, så att de sjelfve skulle taga till vapen mot fransmän och Engelsmän; för att beväpna ett slags Åländsk landstorm erhåller han disposition öfver 500 gevär m. m., men med den anmärkningen att han endast bör utdela dem åt pålitliga personer. Skulle en eller annan ö blifva tagen af fienden, heter det till slut, så står det er fritt, om ni så för godt finner, att göra ströftåg omkring på öarna, att förstöra vägarne, uppbränna husen och antända skogarne, med ett ord, försöka allt, som kan skada fienden.

III.

Bomarsunds intagande saknar ej intresse.

Söndagen den 13 Augusti, klockan 3 på morgonen, började ett franskt batteri, bestående af 6 sextonpundiga kanoner och 5 mörsare, att spela emot det vestra tornet.

Franska jägare — utkastade i skogsdungarne och bland klipporna — rigtade sin gevärseld emot tornets skottgluggar.

Tornet besvarade elden kraftigt och skickligt. Framförallt serverades en kanon af dessa på ett utmärkt sätt. Fransmännen lyckades att demontera den.

Klockan half 4 syntes en hvit fana från ett af tornets fönster, dock så, att den ej kunde ses ifrån hufvudfästningen.

General Baraguay d'Hilliers beordrade en fransk och en engelsk officer, att, med en Fransk och en Engelsk fana, taga tornet i besittning. Fyra kompanier infanteri framryckte derjemte. Anlända till tornet, tillkännagaf befälhafvande officern, att hans afsigt icke var att gifva sig, utan att han blott önskade tvenne timmars vapenhvila. En timme beviljades. Klockan half 5 började elden åter och fortfor med mycken liflighet tills mörker inträdde. Klockan 3 dagen derpå — på morgonen besattes tornet af fransmännen. En fransysk Vincenner-officer var den förste, som kröp in genom en af skottgluggarne, följd af några infanterister. Tornets besättning — numera förminskad till trettio man — låg berusad på golfvet, urståndsatt till någon ting. Bland dem fans äfven en rysk officer. En annan officer satt lutad emot en kanon, med ansigtet i händerna, bekymrad och förtviflad öfver truppens belägenhet. Vid bullret af den inträngande franska officerns ankomst, rusade han upp med värjan emot honom. En strid uppstod, hvarunder ryssen försvarade sig tappert, men, sårad af tvenne bajonettstyng, gaf han sig slutligen.

Det var detta torn, som sedermera, på onsdagen, af en tillfällig händelse sprängdes i luften.

Måndagen — den 14 — sysselsatte sig såväl fransmän, som engelsmän, med uppkastandet af batterier.

Tidigt på tisdagen begynte det engelska batteriet att bestryka det norra tornet. Elden var häftig från båda hållen. På 6 timmar sköto 3 kanoner en bresch på tornet af 30 fots bredd; innan aftonen var det bragt till tystnad och besatt af engelska sjösoldater.

Hufvudfästningnn och Prestötornet beskötos samtidigt härmed, den förra från både lands- och sjösidan, det senare blott från sjösidan.

Onsdagen ryckte flottan närmare. Elden fortfor. Klockan 9 hissades hvit flagga från fästningen; skeppen följde exemplet. Amiral Parseval och sir Napier afsände genast hvar sin adjutant. Fransmannen var en kapten de Surville. När de inkommo i fästningen, fördes de till kommendanten, generalen Bodisco, der de äfven funno den för Åland särskildt tillförordnade civilguvernören, Furuhjelm.

Bodisco och Furuhjelm voro i en upprörd sinnesstämning. Emellan dem syntes en häftig ordvexling nyss förut hafva egt rum.

— Vår afsigt, yttrade Bodisco, är icke att gifva oss: vi önska endast ett par timmars vapenhvila.

— Är meningen att begagna den, genmälde Surville, för att åter ordna försvaret och iståndsätta den förödelse, vi redan kunnat åstadkomma, så bifalles ej vapenhvilan. Men en fråga, herr general, hvartill gagnar väl ett fortsatt längre försvar? Det är lätt att begripa, att fästningen i alla fall snart måste gifva sig.

— Må vara, men ännu äro icke alla medel uttömda.

— Ni skall blott onödigtvis öka blodsutgjutelsen.

— Svara mig upprigtigt, huru skulle ni bedöma en kommendant, som i min belägenhet uppgäfve fästningen?

— Jag skulle säga, att han handlade rätt, att omständigheterna ej tillåto honom att handla annorlunda. Vi äro betydligt öfverlägsna, ni deremot svagare. Fästningen är bestruken från alla sidor; från sjön, såväl som från höjderna rundt omkring. Tvenne torn hafva redan fallit; det har minskat fästningens styrka och besättningens mod. Folket är dessutom redan uttröttadt. Fortsätter ni försvaret, skall det slutligen förråda er. Flere öfverlöpare hafva redan kommit till oss.

Surville hade rätt. Bodiscos ställning var förlorad. Han uppgaf äfven fästningen, likväl under den önskan, att besättningen skulle blifva franska fångar, hvilket dock ej kunde bifallas, emedan hälften tillhöra England och hälften Frankrike. Särskildt erhöll dock Bodisco löfte om att personligen blifva fransk krigsfånge.

När Bodisco och Furuhjelm ville aflemna sina värjor, bad Surville dem behålla dessa.

De Ryska och Finska trupperna, som stodo uppställda på fästningsgården, emottogo underrättelsen om fästningens uppgifvande med yttringar af glädje.

— Vi få fara till Paris, ropade en del.

— Till London, yttrade andra.

Med tillfredsställelse kastade de geväret ifrån sig.

Fångarnes antal utgjorde omkring 2,200.

Under bombardementet svajade, anmärkningsvärdt nog, ingen flagga öfver fästningen.

Man förmodade, att hvarken Bodisco eller Furuhjelm ämna återvända till Ryssland.

Återigen befinner jag mig vid S:t Ragnhilds helsokälla.

Då ångfartyget lade till vid Söderköpings sluss, möttes jag af en hel del vänner, som med intresse motsågo min återkomst från utfärden.

I detta ögonblick var jag för dem en icke så litet betydande man. Jag var ju ett från Bomarsund återvändt sanningsvittne om att fästningen verkligen gifvit sig.

I brunnsparken helsade man mig icke mindre vänligt och välkommen.

Språklådan öppnades.

Det föreföll mig nästan, som om jag varit en annan Eolus, som öppnade den påse, hvari han gömde vindarne.

Jag började med en liten inledning.

— Högre, högre! ropade man omkring mig.

Man gick — som ärade läsaren torde ha godheten bemärka — ganska parlamentariskt tillväga.

— Högre, högre! Stig upp på en af bänkarne! Högre högre!

Rådet var godt. Jag sprang upp på en af bänkarne.

När man af ett församladt antal menniskor se, så der plötsligt ropas upp intages man af en ganska eldig och egendomlig känsla. Ifrån en vanlig samtalande obetydlighet, förefaller det en alldeles, som om man ögonblickligt förvandlades till ett slags folktribun. Det föreföll mig nära nog der jag nu stod på bänken, som om jag stått på Roms forum, omgifven af bara romare.

— Romare, talade jag, ädle romare, store romare, vattenbadande romarinnor!

Man skrattade och lyssnade till mina ord,

— Erinren eder, huruledes Cesar på sin tid trampade det romerska folkets frihet under sina fötter och upphäfde sig till verldens sjelfherskare. Samma magtlystnad har det ryska czarväldet spelat i århundraden. Det har ej blott trampat sitt eget folk under sina fötter, utan, så långt dess inflytande förmått, alla de europeiska folken. Men som det gick med Cesar i Rom, synes det nu äfven vilja gå med det ryska czarväl-

det. England-Cassius och Frankrike-Brutus hafva dragit sina svärd och kolossen vacklar redan. Bomarsund har till en början fallit, och öfver dess murar svajar tricoloren i närvarande stund.

Härefter ingick jag i en fullständig redogörelse för utfärden.

Efter redogörelsens slut, haglade den ena frågan öfver mig efter den andra.

— Huru låta opinionerna i Stockholm? Hvad tänker regeringen? Hvad säger man inom redaktionsbyråarne? Hvad tror man? Kommer Sverige att hålla sig fast vid sin afgifna neutralitetsförklaring? Är tiden ej inne att nu bryta den? Hafva vestmagterna ej erbjudit Sverige några betryggande och antagliga garantier? Skola de behålla Bomarsund eller skall det öfverlemnas åt Sverige? Hvad ämna de förenade flottorna nu taga sig till? Skola de icke nu styra kurs på Sveaborg och Cronstadt?

Så jagade den ena frågan den andra. Det var ett helt jagtparti. Inom politiken jagar man icke så sällan liksom på landbacken efter örnar, som lefva och försvinna i skyarna.

På afstånd hade jag upptäckt doktor Lagberg, som närmade sig oss.

— Ni är nu åter fullkomligt frisk, yttrade han, jag hör och ser det.

— Resan till Bomarsund var ett förträffligt pröfvomedel, fortsatte han vidare. Fullföljj nu kuren ytterligare ett par veckor här, och ni skall derefter kunna återvända till ert hem fullkomligt återställd.

1857.

Från Berg till Göteborg.

Vår tids snabba och lätta kommunikationsmedel hafva förvandlat allt resenärskap nästan till en fogels hastiga flygt, hvarunder alla föremål ständigt omvexla och det på ett så

rastlöst sätt, att man knappast finner något ögonblicks hvila, för att ordna och anteckna de hastigt kommande och försvinnande företeelserna, bilderna och intrycken, hvilka snarare fragmentariskt skymta förbi, lefva upp och dö bort, än att så länge stanna helgjutna för blicken, att en verkligt mogen tankeföljd deraf och deromkring skulle kunna utbilda sig. Emellertid skola vi försöka att gripa den snabba och flygtiga stunden och dess företeelser i de lätta fjärilsvingarne. Det ligger någonting retande äfven deri.

Sedan jag sent på aftonen den 5 Maj vid kanalstationen Berg gått ombord på ångfartyget Birger Jarl, drog jag försorg om att blifva väckt vid ankomsten till den täcka insjön Boren.

Morgonstund, säger man, har guld i mun. Så var det äfven här. Då jag uppkom på däck, blickade solen redan fram ur sin morgonbädd af luftiga, i rosenrödt skimrande skyar. Anblicken rundt omkring var i högsta grad förtjusande. Våren klädde alla stränder i den mest omvexlingsrika grönska, morgonljuset bröt sig i glittrande strålar fram samt kantade kullar och lunder, träd och blad med det renaste guld. En lätt vind darrade öfver den kristallklara vattenytan, krusande den i små dagrar och skuggor. Fogelsång ljöd från stränderna. Boren, hvars lynne någon gång kan vara rätt våldsamt och brusande, har aldrig kunnat vara mildare och ljufvare än nu. Ulfåsa, det hundraåriga, praktfulla herregodset, reste sig på den ena sidan om mig, och Ekebyborna kyrka på den andra, liksom för att gifva åt blicken behöfliga hvilopunkter. Med hänryckning betraktade jag den härliga trollcirkel, som omgaf mig. Nyss befriad från trägna göromål, inandades jag med ett outsägligt behag luft och ljus; jag såg mig omgifven af våg och strand.

Alpernas vackra sjöar äro väl verldsberömda och beundrade; mig vill dock synas, som om den lilla, så täcka Boren icke skulle behöfva blygas för en jemförelse. Ingen morgonstund kunde vara mera strålande, intet vatten mera klart, inga stränder, klädda med lummiga lundar och landtgårdar, mera intagande. Omkransades man icke här af de höga alpspetsarne, så sammanträngdes man icke heller af dem, utan vidgade sig utsigterna här i hela sitt omfång öfver sjö och land.

Snart voro vi vid Motala kanal och verkstad, der natu-

rens fägring hänvisar oss till föreställningen om Italien och der verksamheten påminner oss om England. I det ögonblick, då vi lade till vid verkstadskajen, slog arbetstimmen för folket, och verkstadsklockan sammanringde de sina till arbete. Hopvis antågade arbetarne till ett antal, som kunde uppgått till emellan 8 och 900. Vid anblicken af dessa rörliga massor inställde sig alldeles ofrivilligt en jemförelse dem emellan och med arméns soldater. Hviken oerhörd skilnad! Nyttigt och storartadt arbete å ena sidan, föga vigtig parad och exercis å den andra. Man behöfver icke utföra parallelen längt, för att inse det t. ex. för England hedrande uti att till och med vid början af ett vidtutseende krig sakna trupper samt att understundom t. o. m. nödgas värfva sådana i andra länder; men deremot under freden ega arbetare, som, snart sagdt, kunna förse alla civiliserade länder med deras behof af nyttiga och gagnande tillverkningar. När skola väl de öfriga folken ha skridit så långt framåt i sann uppfattning af mensklig värde- och rent praktiskt förstånd, att de lifvas af samma anda? När? När styrelserna och folken inse att det gagnande arbetet är det enda, som upprätthåller dem, förstärkande deras krafter och sjelfständighet, förädlande på samma gång som förökande den medborgerliga andans lif.

Motala och dess mekaniska verkstad gjorde ett vackert och godt intryck. En den skönaste natur trycker också här arbetet liksom till sitt hjerta.

Ångfartyget lade till vid Wadstena. Det är icke blott de historiska minnena och fornlemningarna, som numera göra denna stad till en af de intressantaste inom det mellersta Sverige. En ny anda synes här hafva vaknat, en tidsenlig, affärslifvets, företagsamhetens, verksamhetens. Denna anda har ytterligare derför skapat sig en ganska vigtig punkt i den nya hamnanläggningen, vid hvilken magasin resa sig, fartyg lägga till och rörelsen står i ständig tillväxt. Med huru mycken stolthet hvarje vän af fäderneslandet än måtte blicka tillbaka till forna dagars storhet och ära, intages man af en ej mindre stolthet, när man ser huru en löftesrik, bättre framtid liksom vill växa upp ur det närvarande, för att i sin mån äfvenledes, vare sig sjelf skapa, eller åtminstone bidraga till kommande ny utveckling och förkofran. Det öfvertygar oss om att Sverige ännu lefver och går framåt i vår samtids-

rigtning. Väl det! Det gamla slottet må väl beundras såsom ett värdigt monumentalt minne från sin tid. Hamnkajen, så ringa den jemförelsevis för en och annan kan tyckas, är i odlingens tjenst dock alltid af ett högre värde.

Wadstena ingifver nu framtidsförhoppningar. Belägen på gränslinien mellan Wettern och Östergötlands mest sädesgifvande slättland, bör staden kunna blifva en betydlig marknadsplats för spannmålsomsättningen i det inre af landet. Stadens invånare synas också med allvar ämna bryta sig en sådan väg framåt, hvarom intresset för den ökade sjöfarten derstädes vittnar. Såsom exempel derpå må nämnas, att ett nytt ångfartyg, hvilket skall uppkallas efter staden, nu är under bygnad.

Under det att min uppmärksamhet ännu var rigtad på det gamla, i sin ålderdom dock praktfulla slottet, en storartad och väl bibehållen ruin från äldre tider, hvaromkring och vid hvars fot våra dagar ordna sig på bästa sätt, lade ångfartyget åter ut.

Wettern passerades under det bästa väder. Enskilda angelägenheter förde mig i land vid Rödesund. Jag lemnade Birger Jarl och tog in på gästgifvaregården. Så nära Sveriges förnämsta fästning, kunde naturligtvis icke ett besök der underlåtas. Olyckligtvis ville det sig dock så att generalmönstring samma förmiddag förrättades med det derstädes förlagda artilleriet, hvadan alla fästningens tjenstemän voro upptagne. Af brist på upplysningar, gifna af män, tillhörande platsen, lemnar jag också å sido hvarje försök att skildra fästningen, n. b. med afseende på dess plan och styrka samt dess vigt för landet. I stället vill jag blott nämna, att fästningens inre omfång är af betydlig vidd, samt att verken torde vara ännu knappt nog till hälften afslutade. Lika litet kan jag yttra något omdöme om andan och tonen bland befolkningen der. Mig tryckte under vandringen genom gatorna, den stora ödslighet, som visade sig öfverallt liksom en blytung börda. Det lefvande lifvet tycktes icke här vara hemmastadt; skuggan af ett dödt och dödande stillastående hvilade snarare öfver föremålen. Men fästningar, allra helst vid den storlek, som Carlsborg, hafva det med sig. Inom vallar, der ett militäretablissement bygger och bor, äro försynens ingripande skickelser reducerade till kommendantsorder, det tillåtliga eller otillåtliga representeradt af en utpost med dragen sabel och sjelfva tids-

mätaren förbytt till en trumma. Allt är, dag för dag, den ena liknande den andra, efter föreskrift — och en föreskrift, som till olidlighet upprepas i hvarje den minsta småsak. Ingenting är fritt. Hela maskineriet sättes i rörelse på vederbörandes befallningar. Den militära sammanhållningen förstelnar allting omkring sig i gifna former, såsom i en nödvändighet. Under det jag vandrade de tomma och breda gatorna framåt, trodde jag mig vara försatt till ett Ryssland en miniatur. Här och der mötte jag en officer, som hastade framåt i sin tjenst; der och hvar en soldat, som sträckte på sig, helsande sitt befäl i öfverensstämmelse med gifna föreskrifter. I ett par alléer märktes några fångar, sysselsatta att kratta sanden i ordning. Klädde i sina gråa mössor, gråa jackor och buldansbyxor, hade de omisskännelig likhet med ryska slafvar. Jag var ej heller länge inom murarne, förrän jag åter önskade mig utom dem, och jag andades lättare, då fästningsporten låg med den sista posten bakom mig.

Det återstod mig i alla fall ganska mycket — nemligen att äfven komma från Rödesund. Det första ångfartyg till Göteborg, som väntades, var Askersund, och det skulle först anlända följande natt, således först efter 15 a 18 timmars väntan. Föreställer man sig nu rätt lifligt, att Rödesund, i konsten att göra tiden rätt långsam och tråkig, har ett obestridligt slägttycke med dess höga principal, fästningen, så inser man lätt den otålighet, hvarmed fartyget väntades. Tiden gick emellertid. För förströelsens skull reqvirerades middagen en timme tidigare än vanligt, utan att behofvet dervid hade något inflytande. Bordet stod redan dukadt, men tankarne uppmätte ännu alltjemt med förskräckelse de återstående väntningstimmarne.

— Men, min bästa vän, tilltalade jag den med maten inkommande flickan, skall jag nu till råga på allt elände kanske sitta halfva natten nere vid stranden och afvakta ångbåtens ankomst?

— Nej, gud bevars för det; jag skall väcka, jag.

— Godt och väl; men ni kan ju ej veta, när fartyget anländer, förrän det signalerar sin ankomst med hvisselpipan.

— Jo visst, herre; jag ser alltid röken på långt håll; om herrn kommer till fönstret, skall jag visa.

I detsamma tittade hon ut.

— Röken synes redan, skrek hon, fartyget är här.

Jag kunde knappast tro hvad jag hörde.

Med ett språng var jag uppe ur soffan och vid fönstret. Flickan hade rätt. Fartyget närmade sig. Nu var intet ögonblick att förlora. De upptagna klädespersedlarne kastades åter ned i nattsäcken, som sändes med ilande fart ned till bryggan. Jag var icke den siste der.

Middagen står troligtvis ännu qvar och väntar på mig. Smaklig måltid!

Göteborg.

I dag vid middagstiden har jag åter anländt till Göteborg. Denna stads verksamhet eger något särdeles lifvande och behagligt. Dess hela skaplynne framträder så öppet och friskt i det rastlösa arbetet. Sjelfva folket får deraf sin angenäma prägel. Alla se friska, belåtna och glada ut.

Hamnen var full af fartyg, under af- eller ilastning. Sjömansvisor ljödo från hundradetals håll. På kajen vimlade menniskor af och an, men, oberäknade de ögonblick, då man helsade kommande och gående, syntes alla hafva ett mål att gå efter, något, som satte dem i rörelse.

Sedan jag senast besökte Göteborg, har staden skridit betydligt framåt.

Verkliga palats, vittnande ej blott om en storartad, utan derjemte om en arkitektoniskt smakfull företagsamhet, hafva de senare åren uppväxt, oberäknadt ännu flere, som fortfarande stå under arbete. Bland de förra märker man en synagoga, som nyligen blifvit fulländad. Man talade om den orientaliska lyx, hvarmed dess inre skall vara smyckadt; men portarne voro för tillfället stängde, och jag lyckades ej att få inträde i templet. Genom fönstren skimrade blott emot mig flamman af den evigt brinnande lampan.

Större delen af gatorna hafva blifvit omlagda, kanalerna stodo under rensning, nypålning och stenomsättning; öfverallt syntes man med kraft och beslutsamhet hafva gripit verket an att förbättra och nyskapa i tidsenlig rigtning.

Gustaf II Adolfs staty stod nu fulländad på det stora tor-

get. I majestät och enkelhet, i konstnärlig sanning och skönhet torde få statyer kunna mäta sig med denna. I uttrycket af hela dess väsende ser man grundläggaren af ett helt tidehvarf; i blicken och i fingret grundläggaren af en stad. Det är något af ett sekel, som tränger sig här tillhopa i ett ögonblick, något af historiens storhet, som hänvisar på en tillfällighet.

Jag erinrar mig sägnen om den lilla fogeln, som, då konungen bestämde platsen för stadens anläggande, sökte skydd vid hans fötter, och kunde ej afhålla mig att se efter om Fogelberg gjort sig den till godo eller icke.

Den fans verkligen der.

Men den var icke af Fogelberg, icke gjuten i brons, denna fogel; det var en lefvande, en fri, en färgskiftande fogel, som tagit sin plats der, vid konungens fot.

Icke alltid vuxne att försvara sig sjelfve, hafva industri och handel i alla tider, men framför allt fordomdags, gerna sökt mägtiga konungars skydd. Men om skyddet i våra dagar är mindre påkalladt, är behofvet af frihet desto större. Fogelberg hade rätt. Sägnen om fogeln skulle ej gjutas i brons, fogeln skulle hafva fria vingar; den skulle icke ligga ett dödt gjutgods vid monarkens fot, den skulle lefva sitt eget fria lif.

De allmänna tidningarna hafva anfört, att penningebristen under förflutna vinter ända till senare dagarne varit särdeles tryckande inom Göteborg. I betraktande af stadens egenskap af Sveriges förnämsta marknadsplats kunde uppgiften icke annat än väcka uppseende. Det intresserade mig att höra hvad affärsmännen sjelfve yttrade derom, och hvilka orsaker, som närmast kunnat föranleda bristen. Flertalet af dem, som jag talade vid, erkände icke blott att penningebekymmer egt rum, utan att sådana ännu förefunnos, men tillade att dessa bekymmer icke härflöto från mindre penningetillgångar nu än under föregående år, utan derifrån, att de sistförflutna så ovanligt fördelaktiga och goda åren lockat dem in i nya företag och spekulationer, för hvilkas fullföljande man nu, under mindre gynsamma förhållanden, saknade tillräckligt ökade medel. Ett verkligt förtroende man och man emellan eger också ännu i dag rum, ehuruväl, det oaktadt, penningebrist förefinnes. Ett

stort samhälles stora affärslif torde icke så sällan hafva att kämpa med sådana svårigheter. Det är en ädel och tidsenlig kamp.

Köpenhamn.

I Köpenhamn befinner sig nära nog hela befolkningen under pingstdagarne på resande eller kanske rättare på vandrande fot. Hemmet är för trångt. Man vill ut, andas frisk luft, vandra i det gröna, höra fogelsång, se om naturen -- i år som i fjol — smyckar sig med samma färger och doftar lika ljuft. Utflygter, hvilkas gränser bestämmas, här som annorstädes, efter tycke och smak, göras dock af den talrikaste folkklassen, — af medelklassen och de arbetande klasserna — gemenligen till Fredriksberg, ett kungligt slott, omgifvet af en vidsträckt och präktig park, belägen omkring en fjerdingsväg utom sjelfva staden. Då jag likväl säger att utflygten göres till Fredriksberg, är det icke strängt rigtigt: vägen dit går förbi Tivoli, vidare genom en af de skönaste och mest af nya byggnader smyckade förstäder, som man vill se, och slutar, i det man närmar sig slottsparken, i yppiga alléer, på hvilkas ena sida Alhambra nu höjer sina färgskiftande tornspiror, utan att dock i folkets ögon kunna fördunkla den mängd af små trefliga anordningar, allmänna förlustelseställen, sommartillflykter, kaféer i gröngräset, hvilka lifligt besökta platser locka och underhålla gästbesökande med, karuseller och musik, hvart man vänder sig, samt först och sist af — gård från gård — sträckor af små, medelst vilda vinrankor, tillskapade bersåer, i hvilka kommande och gående söka sig ett skydd för stunden eller för dagen. Det är också icke egentligen till Fredriksberg utan hit till Sommerlyst, som herr och fru Sörensen (benämningen på medelklassen inom Köpenhamn) begifva sig, då man vill rigtigt "more" sig.

När en dansk familj af besagde klass vill förskaffa sig ett landtnöje, förknippar sig dermed mera besvär, men mindre omkostnader än för en familj i Sverige af motsvarande ställning, ehuru man torde kunna säga att mannen hos oss väl, men sällan familjen, skänker sig ett nöje. Beträffande det större besväret för danskarne, härflyter det derifrån, att dan-

sken är mera sin egen uppassare än svensken. Och när nu familjen skall ut, kan man ej lemna barnen ensamma hemma, utan måste de, om de äfven knappast kunna gå, medtagas. Svag för sin hustrus åtminstone söndagsparyr, som dansken är, är han äfven svag för hennes söndagsbeqvämlighet, hvadan han beredvilligt låter förvandla sig till hennes söndagspiga. Sålunda ser man oftast madame Sörensen utstyrd på det präktigaste sätt i siden från topp till tå, under det att herr Sörensen blygsamt vandrar vid hennes sida, stundom med ett barn på hvarje arm, hvarvid är att märka att det också är hr Sörensen och icke frun, som under dagens lopp sysslar med alla de omsorger, som små barn alltid påkalla. Frun är likväl icke helt och hållet lottlös — äfven hon har sin börda, nemligen en liten korg, hvari — just för besparandet af alla onödiga utgifter — medföres dagens behof af försörjningsmedel, bestående först och sist af tvenne strutar — en med kaffe och en med socker. Så skyndar man framåt till Fredriksbergs alléer, der man utan allt krus tager i anspråk den första lediga berså, man anträffar. Musik ljuder från alla kanter, karusellerna äro i gång till höger och venster, folkmassorna, böljande fram och åter, ökas oupphörligt. Familjen njuter af skådespelet från sitt lilla Sans Soucie, pratar och skrattar, allra helst sedan hèrr Sörensen fått köpa litet varmt vatten och hyra en så kallad maskin eller kaffekokare i närmaste restauration och frun börjat tillredelsen af kaffet, som endast består i det enkla besväret att hälla varma vattnet på det redan malda kaffet, låta det stå och draga sig en stund samt derefter förklara det färdigt.

När man på aftonen åter hemkommer, talar man halfva veckan om, huru "morsomt" man hade under sista utflygten ur boet, tills man kommer till den lyckliga slutsats, att vid första möjliga tillfälle förnya nöjet, då man naturligtvis glömmer det förgångna för det kommande.

Men om dessa oskyldiga promenader likväl blifvit till regel för hvarje dansk familj af medelklassen vid alla lediga helgdagar hela sommaren igenom, så utgöra de en så gammal och häfdvunnen plägsed vid Pingsten, att få eller ingen då skulle kunna underlåta att iakttaga och följa den. Redan klockan 2 a 3 pingstdagsmorgonen började också tåget före-

trädesvis ut till Fredriksbergs alléer, der det danska folklifvet verkligen kan sägas känna sig hemmastadt.

Inom sjelfva Köpenhamn är deremot såväl pingstaftonen, som pingstdagen, allt tyst och stilla.

Med undantag af Thorvaldsens muséum voro alla konstkabinett stängda; man gaf till och med icke en gång någon konsert. Staden återtager först annandag pingst sitt rätta lifliga utseende, då öppnas åter muséerna, och hvad mera, som kan behöfvas, för att skänka en resande tillfälle till ny och angenäm sysselsättning.

Beträffande Danmarks politiska ställning för ögonblicket, kunde mycket vara att säga. Att en stor förändring försiggått inom hofvet och styrelsen med afseende på de skandinaviska idéerna kan icke betviflas. Man och man emellan pratar man mycket härom.

Skandinaverna a tout prix vilja väl icke öppet medgifva, säger man, att de, i stället för att ha gått framåt, skridit tillbaka, men förhållandet är lätt genomskådadt. Fredrik VII, som de, i förmodan att han var en trogen och afgjord, ehuruväl overksam och tyst, anhängare af deras åsigter, ännu för ett halft år sedan visade så mycken hyllning, är enligt ett stort flertals uppfattning nu mera ej densamme, ehuru väl de, i förhoppning att medelst någon tillfällig omständighet ännu en gång få vinden i sina segel, fortfarande och tills vidare söka att bibehålla åtminstone det yttre skenet af tillgifvenhet för honom. På konung Fredrik trycker dock mera än mycket, och, om han äfven med upprigtig tillgifvenhet för skandinavismen en gång blickat öfver till Sverige, så är det otroligt, menar man, att han nu allvarligt vändt sig derifrån och rigtar kikaren åt andra mål, dels mera beqvämt öfverensstämmande, från hans sida sedt, med den allmänna politiska konjunkturen för dagen, dels också med hans enskilda och husliga ställning. Det är klart att regeringen, som handlar och måste handla i förbindelse med de öfriga kabinetten, icke kan, säga de, förbise London-protokollets innehåll och den deri garanterade tronföljden lika hänsynslöst, som skandinaverna ex professo, hvilka man och man emellan be-

trakta densamma såsom en bagatell eller såsom någonting, hvilket man utan alla svårigheter när som helst kan göra till intet. Det är i besagde protokoll, som man, enligt det stora flertalets tänkesätt, måste söka den allmänna lösningen af Danmarks politiska förvecklingar för ögonblicket. Ryssland, säger man, utsträcker i närvarande stund sin ganska bestämmande och ledande hand öfver kabinettet i Köpenhamn. Om Danmark — svagt i sin nuvarande belägenhet — för räddandet af les beaux restes af sin nationalitet gerna skulle vilja slita alla band med Tyskland och med blott nattrocken och skjortan i behåll kasta sig i Sveriges armar, så antager man att Ryssland numera alls icke är benäget att låta helstaten fara. Man antager till och med här, att Ryssland sjelft kastar sina blickar på sundet. I hvilket fall som helst föreställer man sig att ryska kabinettet icke torde hafva någonting emot att den skandinaviska frågan smått upprör och söndersliter Danmark, väl vetande att det när som helst kan träda emellan och sätta slutpunkten, der det vill.

Efter Rysslands nederlag 1854 på Krim och i Östersjön tillvägagår det såsom en försigtig general. Politiska rykten och prat veta likväl alltid mer, än till och med kabinetten sjelfva. Man antager således att det ligger i den danska arfsföljdslagen till och med frön, som klokt och väl behandlade, ingifva Ryssland en viss tänkbar möjlighet dels att skjuta fram sitt välde till Öresund, dels också att — genom Holstein — vinna säte och stämma inom det tyska förbundet.

Så kannstöper man.

Påtrycket, behagligt eller obehagligt, låter icke afvisa sig. Trots alla ultra skandinavers fordringar, torde också ingen annan ministér i Danmark kunna under närvarande förhållanden bilda sig, än en sådan, som tager helstaten på entreprenad.

Svenska kabinettets politik de senare åren torde — efter hvad man nemligen här tyckes antaga — i sin mån mer än mycket hafva påskyndat framkallandet af den närvarande förvecklingen inom Danmark. Emellan Ryssland, Danmark och Sverige egde det största politiska förtroende rum vid den tid, då Londonprotokollen underskrefvos. Vid krigsutbrottet mellan vestern och östern stod Sveriges och Danmarks neutralitetsförklaring icke i strid med besagde förtroendefulla lik-

stämmighet, utan synes snarare ytterligare bekräfta den. Novembertraktaten deremot, detta, till följd af föregående och följder, fiasco en gros, föranledde deremot Ryssland att gripa djupare in i den danska politiken, icke blott för att på en gång släcka den nytända skandinaviska glöden, utan äfven för att under alla möjliga eventualiteter der hafva verkligt fast fot. Det mer än antagliga är att det danska kabinettet i närvarande stund skall hafva uppgifvit alla s. k. skandinaviska föreningsidéer; att konungen af Danmark äfvenledes vänder sig ifrån dem; att hans närmaste omgifning, och hvilken man tror, i den händelse konungen skulle falla ifrån, har för afsigt att lemna Danmark, numera likväl icke tänker taga sin tillflygt till Sverige, utan, sedan de skandinaviska sympatierna vikit, snarare ämnar söka sig en tillflygt i Frankrike. Hvad man berättar är, att konungen redan afskickat sin resehofmarskalk, kammarherren Berling, för att på enskild väg höra sig före, huruvida kejsaren med vederbörlig artighet skulle vilja emottaga grefvinnan Danner.

Fredrik VII har aldrig varit ett föremål för den danska aristokratiens tillgifvenhet. Den demokratiska författning, som han gaf landet, jemte hans äktenskap med grefvinnan Danner, hafva ännu ytterligare åtskiljt dem. Hade demokratien förstått sitt eget bästa, skulle den skänkt mera aktning åt konungens naturliga känsla för den qvinna, som han valt till sin maka. Det var dock denna demokrati, som i den så ryktbara danner-litteraturen angrep hans mest ömtåliga känslor. Härigenom såg sig konungen på en gång försatt i den mest sårande mellanställning, å ena sidan en emot sig alltid fiendtlig aristokratis fortfarande ovilja och å andra en demokrati, densamma, hvilken han, till följd af sitt skaplynne, tillhörde, som i allmänt spridda blad angrep hans ställning, såsom enskild man, och kränkte hans stolthet inför hela Europa. Kung Fredrik saknar icke energie. Hans hufvud reste sig, i stället för att böja sig, och jembredt med anfallen tilldelade han sin gemål den ena utmärkelsen efter den andra.

Så stå förhållandena ännu i denna stund, men efter alla anledningar med en hos konungen hemligt hyst afsigt att, vid första möjliga tillfälle, abdikera.

Något egentligt hof finnes icke nu i Köpenhamn. Aristokratiken och byråkratien önska likväl ingenting högre. Utan ett

verkligt hof hafva ju desse icke tillfälle att vinna en så lysande och inflytelserik ställning, som de önska; visserligen ansluta de sig till arfprinsen Ferdinand och prins Kristian af Danmark och Holstein-Glücksburg, men det är ändå blott skuggan af en skugga. För öfrigt är aristokratien i intet afseende skandinavisk.

F. d. ministern Scheel har i sitt bekanta cirkulär ganska nära uttalat dessa tankar. All aristokrati är, för upprätthållandet af äldre privilegier, till en viss del ryskt sinnad, och den danska är det i ännu högre grad, alldenstund den väntar sin messias — den nuvarande författningens annullerande eller modifierande — och ett hof, ett lysande hof endast från öfvervägande ryska inflytanden. Skandinavismen i Köpenhamn ser icke ställningen klart. Litande på den fosterländska grund, på hvars altare den uppstält sina penater, tror den sig vara en magt, icke märkande att denna magt redan är undergräfd. Vårt svenska kabinett är icke heller hvarken statsmannaklokare eller skarpsyntare. Sedan man genom novembertraktaten i viss mån brutit äfven med det danska kabinettet eller åtminstone kompromitterat den politiska fortroligheten, ville man likväl icke uppgifva de skandinaviska föreningsidéerna, men afvek, vid fullföljandet af dem, från den diplomatiska vägen och inträdde genom tillställandet af ett särdeles lysande, i ögonen allt för fallande studentmöte, i ett slags utbyte af åsigter, hvilkas andemening var genomskinlig, med en exalterad ungdom, ett annat lands undersåtar. Det politiskt otympliga i hela detta arrangement ligger i den klaraste dag. Ehuru Fredrik VII bibehöll god min — och man vet att han icke så lätt förlorar kontenansen — torde han dock icke lika lätt smält den på en så egen väg, vid sidan af hans suveränitetsrätt, började agitationen. Den ställning Danmark sedermera intagit — och hvilken närmast torde ha blifvit förklarad af v. Scheels ryktbara depescher, torde i mera eller mindre mån få anses härflyta härifrån. Ehuru v. Scheel väl för tillfället måste vika tillbaka, antager man dock ganska allmänt att han snart nog skall komma att återtaga utrikesportföljen. Det är också det troligaste. Antaga måste man dock, att det kommer att ske i förening med flera förändringar — hurudana de blifva — får man väl se.

Anmärkas måste, såsom på sitt sätt äfven rätt belysande

de verkliga förhållandena, att amiral Virgin, — vårt närvarande ministerombud i Köpenhamn, hvars utmärkta egenskaper ingen lärer kunna underkänna, alls icke lyckats att vinna något större förtroende, utan i sjelfva verket befinner sig helt och hållet utom de danska ärendenas verkliga interir.

Mer än nog härmed.

Från Köpenhamn till Hamburg.

I.

Pingstdagen på aftonen lemnade vi Köpenhamn och begåfvo oss på vägen till Roeskild. De vidsträckta fält, som passerades, voro, hvad vårsäden beträffar, icke mera framskridna än i Östergötland. Äfven här hade torkan varit långvarig.

Skymningen var redan inne, då vi hunno Roeskild. Vi hade dock sett platsen en gång förut, och dess domkyrka förtjenar alla resandes uppmärksamhet. I hela norden torde man icke kunna uppvisa härligare grafmonument, förevigande Danmarks bortgående monarker. Trainen afgick — under tilltagande mörker — till Korsör, der vi gingo om bord på ångfartyget "Eidern", som en kort stund senare lossade hamnlinorna och satte maskinen i gång. I allmänhet äro de danska ångfartygen för passagerare utrustade och inredda med mera beqvämlighet, än de svenska. Natten var vacker. En lätt vind dref vågorna undan. Månen glimmade fram bland glesa skyar. Under en halftimmes vandring på däck sammanstötte jag händelsevis med en utländing, som just nu var på återvägen från Stockholm, der han uppehållit sig några veckor. Lika med så många andra, egde han knappast ord, för att uttrycka sin beundran öfver mälarestadens praktfulla natur, hvilken han ställde långt öfver Neapels; men — och detta *men* måste hvar och en, som besökt Stockholm, med rättvis harm uttala — der saknas alla beqvämligheter för en resande, hvarigenom vistandet der, allra helst för en utländing, alltid måste blifva högst oangenämt. Hvad företagsamheten oförklarligt nog hitintills uraktlåtit, bör man dock hoppas skall blifva afhjelpt i och med detsamma, som vi förskaffa oss jernvägar. Det visar sig nem-

ligen öfver allt utrikes, der en jernväg föranledt en jernbansgård, att nya stadsdelar med hotell, jemförliga med de präktigaste palats, deromkring och derefter uppvuxit. För hufvudstadens egen skull vilja vi också antaga att den första verkan och påföljden af ett jernbansnät hos oss skall visa sig i ett framgångsfullt bemödande att på ett nöjaktigt sätt herbergera de resande. Anländer man nu till hufvudstaden på t. ex. ett ångfartyg, utbjudes i det bästa fallet rum af pigor och drängar till höger och venster, och man vet ej i hvilka händer man råkar eller hvart man blir förd; i det värsta fallet återigen — utbjudas alls inga rum. Så vidt vi veta finnes till och med i Stockholm på intet s. k. hotell för resande i närvarande stund något kontor, hvartill man kan vända sig, icke ens någon portier. En resande står skäligen redlös. Göteborg har emellertid i det fallet, som i så många andra, tagit försteget framför Stockholm. På Göta källare finnes nemligen nu en portier.

Annandag pingst på morgonen befunno vi oss i Kielerbugten. På högra sidan om oss hade vi Slesvigska kusten, på den venstra Holstein. Kiel låg midt framför oss. Bugten, hamnen och omgifningarna äro ganska intagande. Eiderkanalen, nu en af skandinavismen önskad gräns för Danmark, skär in hitom staden åt Slesvigsidan. Sedan vi landstigit och förskaffat våra saker till stationen för Kielerbanan, företogs en vandring genom gatorna. Oberäknadt delar kring hamnen och bangården, hvarest en ny tids arkitektur börjat göra sig gällande, qvarstår staden i hela sin åldriga och ur-tyska klassicitet med sina trånga, smala och krokiga gator och tätt sammanpressade gafvelhus, hvarigenom det hela får en så egen och dyster, nära nog djupsinnig stämpel, att man icke ett enda ögonblick kan misstaga sig om i hvilket land man befinner sig. Att de tyska städerna ifrån början blifvit byggde under inflytandet af ett inom sig i ständig roflysten strid befintligt feodalvälde, synes här alldeles tydligt. Man uppförde sin bostad under föreställningen att nödgas försvara sig. Byggnaderna vändes endast med gaflarne utåt gatorna, den större delen af dem var vänd inåt gårdarne, och gatorna, gårdarne och torgen inskränktes så mycket, som möjligt, allt i det väsentliga ändamål att kunna förminska ringmurarnes omfång omkring platsen i sin helhet och tillvägabringa ett lätt försvar. Kiel eger ett universitet sedan 1665. I andan af städernas

byggnadssätt torde man få söka mycket af det stundom rätt oklara grubblande efter den filosofiska stenen, som är Tysken i allmänhet temligen eget, ehuru han otvifvelaktigt redan befinner sig äfven i detta fall uti en öfvergång. Det förgångna seklets hemliga ordensvurmeri, hvarutur, vid början af detta, burschen-väsendet och politiska vänskaps-förbund utgingo, har ett omisskänneligt karakterstycke med dessa boningshus, som med sina spetsgaflar stält sig på tvären mot det lefvande, praktiska lifvet på de offentliga platserna, endast kikande ut derpå med två, tre, högst fyra smala och små fönster, under det att flertalet af dem, som byggnaden för erforderlig upplysning kunde behöfva, vända sig åt ännu trängre och mörkare bakgårdar, hvarigenom, för tillvägabringandet af en någorlunda jemn fördelning af den tillgängliga dagern, inredningen måst blifva skäligen labyrintisk. När den tyska filosofien och politiken hafva uppvuxit och utbildat sig inom sådana bostäder, kan man sannerligen ej förundra sig öfver att omgifvas af en viss nimbus!

Jernvägen till Altona erbjuder icke särdeles rika omvexlingar: hufvudsakligast blott vidsträckta fält, än bränntorfsbrott, än odlade, indelade i tegar medelst häckar, här och der företeende en bostad, hvilken senare dock sällan erbjuder någonting synnerligt inbjudande. De flesta af dem utgöra under ett och samma tak hemmet för både egaren och husdjuren. Sällan upptäcker man en skorsten, utan i stället blott ett hål högst uppe på gafveln, hvarigenom röken utströmmar. Jordbruket synes visserligen vara högt uppdrifvet; men hvarken vår- eller höstsåd visade sig här i minsta mån bättre än hvad vi förut sett i Sverige.

Ju närmare vi nalkades Altona, desto mera omvexlingsrikt och fruktbärande blef landet. Vid Pinneberg, der den mycket omtalade v. Scheel är landtdrots, och dit han nu tagit sin reträtt, bortstött af opinionen från de allmänna ärendena, höjer sig naturen till en verkligt leende skönhet. Bok- och ekskogarne utbreda sina löfrika kronor öfver mörkgröna, runda och luftiga kullar, länkande sig den ena intill den andra i ett oändligt vackert perspektiv. Fälten stodo friska och rikt växtliga. Rågen var nära sin blomning, hvetet började skjuta sina stånd, klöfvern skiftade i högröd färg, gräset var

alnshögt. Sådan var växtligheten ända fram till Hamburg, eller rättare Altona, der trainen aflemnar sina passagerare.

Hamburg.

Sedan i går har jag varit i Hamburg. Hamburg eger ett utseende, en befolkning och en företagsamhet, som gör den till en hufvudstad — jag var nära att säga en hufvudstad, men utan rike — ehuruväl den med allt skäl kan såsom sådant betrakta hvarje land, öfver hvars affärslif och affärsmän den utsträcker sin spira, på detsamma utöfvande ett för den materiella utvecklingen och industrien så vigtigt inflytande, som fallet är. Det har sin egen bank, detta Hamburg, en bland de solidaste, sitt eget mynt, sin egen styrelse, sina egna trupper, men för allt och allt detta utgör börsen sjelfva centrum, hvarifrån, liksom från hjertat, den lefvande kraften strömmar ut eller återvänder, gifvande åt det hela ständigt ny styrka till ny företagsamhet.

Om staden är mägtig och stor, om den kan betraktas såsom förlagsman för större delen af de nordligare ländernas affärer, om bankirs- eller handelshus der gifvas, hvilkas kontorspersonal uppgår till dubbla, om ej flerdubbla, antalet af den personal, som sysselsättes t. ex. af länsstyrelsen i Östergötland; så bemötes icke dess mindre utländingen der på ett så förekommande, uppmärksamt och artigt sätt, att han icke kan annat än känna sig tacksamt öfverraskad deraf. Handeln är omsättning, omsättningen betingar en ständigt vexlande beröring mellan olika intressen och detta hyfsar och bildar. Den store affärsmannen i Hamburg är en verldsman.

I går afton besökte vi stadt-teatern, der Norma gafs. Hamburg är icke de sköna konsternas hemland, det är handelns. För tillfället hade dock teatern att bjuda på några talanger från andra städer, hvilka nu gifva gästroller der. Sålunda uppträdde Fräulein Lehman från Stadt-teatern i Breslau, herr Bölken från Hofteatern i Braunschweig och herr Hahenmann från Königsberg. Så stor mästare, som tysken än är på sin violin, så litet är han det i sin sång. Han saknar icke röst, men han saknar förmåga att hålla sig till ett visst lagom

inom sina verkliga tillgångar, att ge karakter åt sångens inre väsende; i stället anstränger han sig och vill påtagligen åstadkomma mera än hans natur medgifver, hvarigenom någonting öfverdrifvet uppkommer, som förfelar det angenäma intryck, hvilket afses.

Det vill nästan synas orimligt, att ett land med så hög och allmänt spridd konstnärlig bildning, och som förstått och beundrat Jenny Lind, icke också sjelf skulle ega sångare af första ordningen. Men, hvad vet jag? De tyska orkestrarne hafva öfverallt synts oss på ett onaturligt sätt uppdrifvit fordringarna på sångarne och desse, utan att ega magt att beherska orkestern, öfverlemna sig med furioso åt besagda fordringar, liksom de i dem endast sett lösningen af sångarskapets högsta uppgift. Skönhetens proportioner — orsaken må för öfrigt vara hvilken som helst — äro emellertid rubbade; den estetiska njutningen störd. Orkestrarna storma Olympen.

Det är morgon. Solen har nyss uppgått. Från ett lätt moln i öster sprider den, strålande och klar, sitt ljus öfver land och vatten. Utsigten från hotellet "Zum Kronprinsen" är oändligt vacker. Avantscenen är en högst praktfull stadsdekoration. Närmast under mina fönster ligger "der Alte Jungfernstieg" och "Binnen Alstern", på sidorna, såsom kulisser, "Neue Jungfernstieg" och "Alster Dammstrasse" med sina mångdubbla alléer och präktiga byggnader, af hvilka de flesta äro palats, vittnande om de jättesteg, hvarmed arkitekturen oupphörligt går framåt, icke blott i Hamburg, utan i allmänhet öfverallt utrikes. I fonden ligger Lombardsbryggan, bortom hvilken "Der grosse Alster" vidgar sig, begränsad längst bort af ett omvexlande och landtligt perspektiv. Få städer — om någon enda — kunna uppvisa en så egendomlig utsigt, der konst och natur, båda lika yppiga och rika, möta hvarandra, icke för att täfla om företrädet, utan för att gemensamt bidraga till taflans skönhet. Man kan glömma bort tiden under dess åskådande. Under det att blickarne flyga från det ena föremålet till det andra, hvilande än på Alsterpaviljongen, der hamburgaren vanligen njuter sin siesta, eller på L'Europe, detta stadens första hotell, så ofta gästadt af Eu-

ropas furstar, eller på Alsterhalle, i hvars granskap millionklubben är belägen, der korten — icke affärslifvet — omsätta kapital, hafva timmar hastat förbi, gatorna åter börjat befolkas och rörelsen att lifvas till ny verksamhet. Der ilar en båt fram med sitt hvita segel öfver den inre Alsterns klara vattenyta, här höjer en svan majestätiskt sitt hufvud, stolt speglande sig i vågen. Från de öppna platserna strömmar en mild morgonflägt mig till mötes; det är naturskönhet omkring mig, det är värme och ljus i luften. Hvad behöfver man mera? Tyst! Långt bortifrån darrar i detta ögonblick genom luften ljudet af en frisk och lifvande musik. Hör, det är fältmusik! Den närmar sig. Från Alster-Dammstrasse uppmarschera tvenne bataljoner infanteri. Gevären blänka i solskenet. Leden röra sig under inflytande af musikens vackra och lifliga takt, hastigt och snabbt framåt. Nästa ögonblick passera de förbi mig, under mina fönster. Det är stadens borgaregarde, som rycker ut till öfningar. Ögat följer med tillfredsställelse den snart åter försvinnande militär-styrkan. Under tiden har folklifvet ökats, och dagen, med sin ständigt vimlande omvexling, har återtagit sitt välde.

Hotellen i Hamburg, de bättre hotellen, äro försedda med läsekabinett, der man finner ett stort antal tidningar. Under en timmes tid har jag genombläddrat en mängd af dem, för att ej alldeles komma ur takten att följa skiftningarna i det politiska lifvets gång. Hvad som dervid mest tilldrog sig min uppmärksamhet, var en artikel i "Der Freischütz", egentligen en anmälan af ett af furst Metternich utgifvet arbete om Ungern, och hvari furst M. synes med den fullkomligaste upprigtighet uppgifva de medel, hvarmed han, som förutsåg den politiska kris, hvilken hotade från Ungerns sida, ville förekomma eller kanske rättare kringgå eller underminera den. Furst M:s arbete, författadt redan 1844, bär titeln: "Aphoristische Betrachtungen über die ungarischen Zustände zu Ende des Jahres 1844".

"Det system", yttrar fursten bland annat deruti, "som regeringen under de senaste decennierna följde, i afseende på Ungern och Siebenbürgen, var negativt. På motsatta fältet

tillät man sig på sin höjd påstötningar på ett sätt, som öfverlemnade åt ständernas godtfinnande de förslag, som skulle utföras. Deraf skördade man föga framgång, under det att ständernas anspråk stegrades i samma mån, som det kungliga väldet var i aftagande. Hvarje land behöfver framför allt att regeras. Sjunker regeringsmyndigheten i de högre regionerna, så resa sig myndigheter i de nedre regionerna, hvilka göra anspråk på väldet, utan att äfven i inskränkt mått kunna fullgöra dess åligganden."

"Så har det gått i Ungern. I samma mån, som riksdagarne med framgång tillåto sig ingrepp i kronans rättigheter, i samma mån inskränkte comitatsregeringarna riksdagarnes rättigheter, till dess de råkade under tiggar-adelns ferla. Funnos icke i Ungern de dervarande sociala förhållanden tillhörande egendomligheter och utgjorde landet en icke blott legislativt, utan äfven admistrativt frånskild, men politiskt sammanhängande del af kejsardömet, så hade Ungern och Siebenbürgen längesedan varit hemfallna åt stora revolutioner."

"Blott de exceptionella vilkor och förhållanden, under hvilka de båda länderna befinna sig, förmådde förhindra detta. I stället för att uppgå i flammor, glimma de revolutionära elementen alltjemt under ytan, men dämpas de ej snart, så kommer den gamla byggnaden att förvandlas till en askhög."

Såsom läkemedel mot detta farliga tillstånd, föreslår Metternich den positiva vägen, i afseende på vården af Ungerns industriella intressen, för att genom den förskaffa kronan nytt anseende och magt. Ungern sträfvar efter en national-industri och har rätt dertill, men kan icke åstadkomma dess utveckling, emedan medel dertill felas landet och det icke är i stånd att medelst egna krafter skapa sig sådana. Österrikiska staten har deremot makt dertill och skulle äfven bringa dem till användning. "Konungen bör", säger Metternich, "gripa regeringstyglarne och gå förut i den rigtning, som hans rätt och pligt föreskrifva honom. Han bör ställa sig i spetsen för landets materiella rörelse, verkställa allt, hvartill han har magt, och till nästa landtdag förbereda det, hvartill han icke behöfver ständernas utom hans allenastyrelse stående hjelp. Två medel stå konungen till buds: det ena är inrättandet af en hypoteks-bank; det andra det nödiga förarbetet till öppnande af nya kommunal-vägar, i den trefaldiga rigtningen af lands-

vägar, jernvägar och skeppsfart på floder. Regeringen ensam kan utkasta planen härtill, öppna utsigter till företagets verkställande samt bestämma företagets rigtning och sättet, huru man skall gripa sig an dermed. Uppträder konungen med en sådan hjelp och blifver landet för framtiden kraftfullt styrdt, så komma partiernas polemik och tummel på de tomma teoriernas fält att upplösas i dunster inför kraftfullheten i regeringens ställning."

Metternichs plan var alltså att genom de materiella intressenas befrämjande paralysera de ungerska patrioternas nationella sträfvanden.

Massan af folket skulle vinnas genom materiella fördelar, derigenom dragas till regeringen och afvänjas från beroendet af adeln. Hypoteksbanker och jernvägar skulle blifva medel för regeringen att emancipera sig från riksdagen. På riksdagens upphäfvande och tillintetgörelsen af den ungerska statsförfattningen tänkte Metternich likväl icke och antyder icke heller nu, att han anser detta för en fördel och en klok regeringsåtgärd. På grund af sitt konservativa system, måste han förkasta detta, såsom något revolutionärt. Hans bemödande gick alltså derpå ut att blidka, eller att tillfredsställa, förhållandena för att kunna beherska dem, genom paralysering af de nationella anspråken, förmedelst materiella reformer.

Furst Metternichs åsigter och afsigter äro icke nya. Tid efter annan dyka sådana upp i förgångna tiders historia och tid efter annan skola de väl äfven allt framgent dyka upp. Huru vigtiga och allt bestämmande de materiella intressena än må vara, lärer man likväl icke böra betrakta dem såsom medel att stäfja tidsandans utvecklingssträfvande, utan fast hellre såsom de mägtigaste häfstänger äfven för folkens allmänt mensklig fria framåtskridande. Våra store statsmän se ofta i syne.

"Der Freischütz" bifogar till teckningen af furst Metternichs system hvarjehanda anmärkningar, af hvilka vi likväl här blott vilja återgifva följande:

Då Metternich år 1844 talade om ett räddningsmedel och en "enda hjelp mot revolutionen", så bevisar det, att denna verkligen nalkades och icke längre kunde tillbakahållas. Ungern hade, trots Österrike och trots Metternich, kommit till medvetande af sin kraft och utöfvade de rättigheter, som statsförfattningen tilldelade detsamma. Att derutinnan blott se

verkan af tomma teorier, var en statsman ovärdigt och bevisar, att det felades Metternich snille nog att verkligen vara en sådan.

Jernvägskupén.

Afresan från Hamburg var bestämd till den 3 Juni på eftermiddagen. Vi öfvergingo Elben ofvanom Ober-Hafen, dervid passerande Baaken Warder. Harburg ligger på gränsen af det Hamburgska området. Vi togo biljetter på Hannover, der vi beslutat att rasta ett dygn. Jernvägen framgår från Harburg genom ett slättland, hvars slägttycke med den del af Holstein, hvarigenom vi redan färdats, var påfallande, ehuruväl marken var sumpigare. Ju mera man nalkas de mindre städer, som banan stryker förbi, dess mera odling, dess mera fruktbarhet. Omgifningen tilldrog sig dock i allmänhet icke särdeles uppmärksamheten.

En jernvägsresa medförer sina egna sammanträffanden, sina egna små tilldragelser. Derigenom att resande från olika länder, med olika seder och språk, af omständigheterna blifva sammanförda i de visserligen så beqvämt, som möjligt, inrättade, men dock temligen små kupévagnarne, måste alltid uppstå hvarjehanda tillfälligheter, någon gång att skratta åt, möjligtvis stundom att gråta åt.

I en kupévagn hade tvenne tyskor och en fransman fått plats midt emot hvarandra. Tyskorna voro unga och intagande. Vid deras första inträdande tilldrogo de sig allas uppmärksamhet, men framför allt fransmannens, i hvars ådror förmodligen flöt mera champagne, än bier. Det blef honom snart omöjligt att undertrycka sin beundran, och han öppnade en konversation med all den artighet, som är så egendomlig för parisarne. Tyskorna förstodo dock ej ett enda ord af allt, hvad han yttrade, och antogo en uppsyn, som tycktes tillkännagifva att de kände sig förolämpade. I sin ordning förtröt detta fransmannen, och redan hvälfde sig i hans hufvud en plan att hämnas, då trainen helt oförmodadt rullade in i en tunnel, mörk, som natten. Fransmannens ögon blixtrade — han förde sin ena hand till munnen och tryckte på den

en ljudelig kyss. I detsamma var tunneln passerad, och alla passagerarne — i hvilkas öron kyssen ännu ljöd — vände sina ögon åt de tvenne tyskorna, öfver hvilkas kinder nu den ena rodnaden skiftade efter den andra.

Den fullkomliga obekantskap, hvari man befinner sig med sitt sällskap, helst som detta oftast omvexlar vid hvarje station, måste öppna hjertat, lossa tungbandet och locka fram ens rätta natur.

Vid en station hoppade ett ungt fruntimmer, åtföljdt af sin mor, upp i vagnen. Obesvärad och glad, kastade hon sig i hörnet af den ena soffan, hvarvid jag, som af en lycklig slump fått min plats i motsvarande hörnet af den närmaste soffa bakom, naturligtvis tog den nya, täcka gästen i närmare skärskådande, helst jag hade en viss öfverblick, som gjorde utsigten särdeles charmant. Den unga sköna hade synbarligen haft ganska brådtom, hennes hy var varm, hennes ögon eldiga, under det "de liljekullar", som, enligt skaldens ord, "äro svarfvade på bjul, som rullar", höjde och sänkte sig. Jag vet icke orsaken, men hastigt vände hon sig emot mig, möjligtvis hade hon — från hvars betraktande jag icke kunde vända blicken — erfarit något svalkande inflytande af min andedrägt. Om det så förhöll sig, så var hon sannerligen tacksam, ty hon skänkte mig en verkligt öppen, ren och vacker blick. Efter en stund uppstod ett litet samtal, och det ena ordet följde det andra. Hon märkte att jag var utländing, smålog åt en och annan ordförvexling, gjorde sina anmärkningar och kom slutligen på det lyckliga infallet att vilja blifva min lärarinna i tyska språket. Den ena artigheten gaf anledning till den andra. Jag förklarade, att jag aldrig kunde få en älskvärdare lärarinna, att jag, undervisad af sådana läppar och — hvad som ej får glömmas — af sådana ögon, säkert rätt snart skulle vara mästare i språket. Skrattande medgaf hon att jag hade rätt, likväl tilläggande, att det bara var ledsamt.

— Ledsamt — hvilket?

— Att vi nu äro framme vid stationen, och att jag måste lemna er.

Och i detsamma hoppade hon ur vagnen, lika leende och glad, som hon kommit.

Det kan säkert icke förundra någon, om jag för en half

timme förlorade humöret vid tanken på de språklektioner, som jag redan med så mycken säkerhet påräknat.

Ingenting kan emellertid medföra större omvexling än en jernvägsresa.

Knappast hade den älskvärda tyskan lemnat oss, förrän en något äldre fru, åtföljd af en gosse, inträdde.

Jag torde här böra nämna att man inträder i vagnen, lika som man lemnar den, utan att hvarken vid det ena eller andra tillfället blifva tillfrågad om biljett.

Biljetten efterfrågas sedan trainen har satt sig i gång. Längs vagntåget löper nemligen ett slags gångbro, på hvilken en trainen åtföljande kontrollör vandrar vagn från vagn, spörjande passagerarne efter deras biljetter.

Den gamla frun, en infödd tyska, och som blott ville bli förd från den ena stationen till den andra, hade lagt märke härtill och kommit till den slutsatsen, att hon möjligtvis skulle kunna lurendreja fram gossen.

Knappast hade hon tagit plats, förrän hon började språka an de öfriga passagerarne, förklarande helt upprigtigt, att hon blott köpt biljett för sig, samt ämnade — förstås, derest hon understöddes af oss öfriga, hvilket hon icke ens betviflade — gömma gossen under soffan, på hvilken hon satt, för det ögonblick, då kontrollören gjorde sin rund.

Om sjelfva förslaget icke saknade sin kostliga sida, så försämrades det visserligen icke heller af det sätt, hvarpå gumman framstälde det.

Under ett allmänt skratt uppmuntrade man henne till lurendrejeriförsöket, och gossen kröp under soffan; men skrattet fortfor ej blott, det tilltog. Under en ny skrattsalfva stack gossen sitt stora, lurfviga hufvud fram under soffan, förmodligen för att se efter, hvaråt man skrattade, men skedde detta just i det ögonblick, då kontrollören anlände.

Den lilla scenen var verkligen ganska komisk.

I vagnen ljöd icke blott skratt och skämt; jag hörde också ett par suckar der, som ännu återljuda i mitt minne.

Uti de flesta jernvägsvagnar i Tyskland — om icke i alla — finnas fyra små soffor, tvenne på hvardera sidan, hvarje soffa beräknad för tvenne personer. Redan vid afresan från Harburg hade två resande tagit plats i en af dessa, midt emot oss. Den ene af dem hade ett blekt och magert utseende,

kortklippt hår, samt svarta och små ögon. Synbarligen uttröttad af en längre resa, slog han sig genast vid inträdet ned i sittsoffan, drog mössan djupt ned öfver pannan och syntes insomna; den andre af dem var en yngre man, af reslig och stark kroppsbyggnad, med friska och manliga anletsdrag. Liknöjda och främmande för hvad som tilldrog sig omkring dem, slöto de sig inom sig sjelfve. Man kunde ha tagit dem för kurirer, som icke hade tid att sysselsätta sina tankar med något annat, än med målet för resan. Vid en station inträdde en tysk. Tysken förnöter nu mera sitt halfva lif på jernvägarne, och, van att der sammanträffa med folk från alla möjliga länder, har han fått en viss styrka i omdömet och blicken, hvarigenom han med lätthet urskiljer af hvilken nation den ene eller den andre är. Den nyss inkomne tysken såg genast hvad som ännu icke ens fallit oss in, nemligen att de två inom sig försjunkna männen voro ryssar. Af gammalt vet man, att tysken gerna pratar, och jernvägarne, med den förtrollande egenskap de hafva att sammanföra kreti och pleti, har hos tyskarne i ännu högre grad utvecklat böjelsen att låta tankarne och orden fladdra omkring. Öppnande sin språklåda med en inledning om storfurstens rundresa kring Europa, det sätt, hvarpå han blifvit mottagen i Frankrike och England, och det, som väntade honom i Tyskland, öfvergick han till en djup hyllning, egnad kejsar Nikolaus och den vishet, hvarmed han under de senare åren styr det väldiga czarriket.

Under hela detta vältalighetsprof rörde sig icke ryssen i soffhörnet — han fortfor att sofva eller låtsade att göra det.

Den andre, den vakne och yngre, vände sig emot tysken — hörde uppmärksamt — men under tystnad på hans vältaliga utgjutelser.

Från det ena ämnet öfvergick han med största lätthet till det andra.

Snart var han inne på kejsar Alexanders jernvägsplaner, på den kraftiga enhet Ryssland derigenom skulle erhålla och de välsignelser, som folket deraf skulle tillgodogöras, bland annat förespeglande egendomsvärdenas ytterligare stegring o. s. v.

— I Ryssland, svarade den unge ryssen, kostar nu en ganska betydlig, stor och god egendom redan ända till — i thaler beräknadt — 30 a 40,000.

— Endast 30 a 40,000, upprepade tysken och såg litet förlägen ut; för denna summa får man icke hos oss någon särdeles utmärkt egendom.

— Det må vara, återtog den förre, men emot vår utveckling ligger alltid ett oöfverstigligt hinder.

— Hvad skulle det vara, om jag får fråga.

— Slafveriet, min herre; brist på friheten.

Ryssen drog dervid en så djup suck, att man förstod att den kom från djupet af hans hela väsende.

Tysken blef stum. Han märkte först nu att han yttrat sitt bifall åt czar Nikolai politik och talat om Rysslands framtida blomstrande tillstånd och storhet inför rasande man.

Den unge ryssen mumlade några obegripliga ord, förmodligen ryska, hvarvid den sofvande spratt till. Äfven han drog en suck.

I båda dessa suckar återljödo den djupaste sorg, den största förtviflan.

Under tiden hade aftonmörkret tilltagit och lampan blifvit tänd i vagnen samt passagerarne börjat visa sig snarare som skuggor, än som verkligheter.

Med det slutade samtalet inträdde den fullkomligaste tystnad.

Den unge ryssen lutade sig ned i sitt hörn, hvaremot den andre reste sig upp i sitt. Det tycktes nästan vara liksom öfverenskommet dem emellan att en af dem alltid skulle vaka.

I de blickar, som den magra, bleka och skinntorra figuren då och då kastade omkring sig, lyste misstroende.

Mellan kl. 10 och 11 på aftonen anlände vi till Hannover.

Hannover.

En angenäm känsla måste nödvändigt inställa sig hos hvarje resande från Sverige, då han, med erfarenhet af huru han blifver mottagen i Sverige och företrädesvis i Stockholm, i de så kallade hotellen der, anländer till ett sådant på kontinenten. Portiern, en alltid vakthafvande riddare af förstugan och som för öfrigt är ett fullständigt lexikon för allt

som angår rum och resande inom det hotell, vid hvilket han är anställd, hastar, vid första skymten af en anländande, till klocksnöret, hvarvid — efter några ryckningar på detsamma — gemenligen hela betjentpersonalen, någon gång anförd af hotellegaren sjelf, hastar en till mötes. Ingen artighet uraktlåtes; artigheten är emellanåt så stor, att den blifver besvärande. Sedan man anhållit om rum, uppstår liksom en liten paus, hvarunder hotellegaren — om han är närvarande — eller i hans frånvaro "oberkellnern" eller "kellnern" är rätt intressant att lägga märke till. Den resande blifver nemligen derunder liksom uppskattad till vigt och värde, hvarefter rum anvisas, förstås — derest man i detta fall ej sjelf tillkännagifver sin vilja — och man införes. Öfverallt, hvarest jag hamnat, har det icke blott tillgått ungefär på samma sätt, utan rum äfven erhållits, der för öfrigt ingenting varit öfrigt att önska i afseende på snygghet och beqvämlighet. Bäddarne äro särdeles förträffliga, vanligtvis bestående af tagelmadrasser, elastiska och mjuka, den understa hvilande på resorter; uppassningen är jemväl utmärkt, vid den minsta rörelse på klocksnöret står en betjent vid dörren. Table d'hotes är förträffligt: 6 a 8 rätter mat. Lägger man härtill de hastiga och beqväma transportmedel, som man eger i jernvägarne, så är det i sanning icke utlandets fel, om man ej reser med nöje.

Vi hade tagit in i Hotel Royal, beläget närmast intill bangården.

Som vi blott hade att disponera en dag i Hannover, begåfvo vi oss efter nattens hvila ut, för att se oss omkring. Här, liksom öfver allt annorstädes, fans en gammal och en ny stad, den senare i plananläggning och skönhet långt öfverträffande den förra. Bland öppna platser intager den, som omgifver teaterhuset — i parentes sagdt, en utmärkt vacker och storartad byggnad — jemte Waterlooplatsen, det förnämsta rummet. Det kungliga slottet är till sitt yttre visserligen en stor och präktig byggnad; men ingenting utmärkt i arkitektoniskt afseende. De stora praktvåningarnas inredning och ameublement äro deremot onekligen kungliga. Allting angifver ett gammalt legitimt furstehus, hvarest prakt och lyx under seklernas lopp småningom tillkommit. Silfverkamrarne hysa ofantliga skatter. "Grüne Gewölbe" i Dresden är kändt för sin rikedom — och den är onekligen betydlig — men silfver-

kamrarne i Hanover innehålla dock reelare varor, emedan ett större antal af der förvarade pjeser äro praktiskt användbara, bestående nemligen af kandelabrar, fat, tallrikar o. s. v. Konststycken saknas likväl icke heller, hvarken från äldre eller nyare tider. Bland de senare tilldrog sig framför allt en dopfunt, arbetad i guld och silfver och gifven vid den nuvarande kronprinsens födelse af invånarne i Hannover, uppmärksamheten. Sjelfva dopfunten hvilar på trenne allegoriska figurer, föreställande sanningen, välgörenheten och kraften. Arbetet är utmärkt, vittnande om en mästares hand. Bland skatterna fans en obearbetad skifva af silfver från Harz, som fått den tilltalande benämningen: "en silfverblick". Det var verkligen en skön blick ur djupet af berget. — Några ord nu äfven om ett litet rum i den furstliga bostaden, som allra mest intog och öfverraskade mig. — Beläget i ena ändan af den otaliga massan af rum, hvilka i rikedom och öfverflöd täflade med hvarandra, låg det liksom skjutet åt sidan. Men man skjuter icke lätt undan vigtiga ögonblick i menskligheteus historia, och det fans något i detta lilla rum, som mer än i alla de öfriga erinrade om ett sådant. Midt framför ingången hängde nemligen en tafla, föreställande Napoleon I, stående med korslagda armar på S:t Helena, blickande ut öfver ett upprördt, i djup natt försänkt haf, ty i vestern hade solen nyss gått ned, endast ännu kastande öfver de upprörda svarta vågorna några slocknande strålar. Om det låg historisk sanning i idéen, låg det icke mindre konstnärlig effekt i framställningen: intrycket var storartadt, men blef likväl ännu mera djupt och omfattande, när blicken på nästa vägg föll på den ryktbare engelske ministern Pitts i kroppsstorlek målade bild, och ögat sålunda på en och samma gång omfattade dessa två män, hvilka, under decennier, bekämpande hvarandra på lif och död, satte en hel verld i den våldsammaste rörelse. Vare sig af beräkning eller slump — och slumpen är någon gång en mägtig räknemästare — stodo desse, det senast förgångna tidehvarfvets mägtigaste andar, ännu med ryggarne vända åt hvarandra, likasom om de ännu i döden, liksom i lifvet, ihärdigt och omutligt velat förneka hvarandra.

Om aflidne kung Ernst talas allmänt ännu med den största aktning. Hans minne är högt hedradt. Gubben Ernst var, med alla sina egenheter, onekligen en karl för sin hatt, så

väl vid den tiden, då han motsatte sig alla eftergifter åt folket, som äfven sedermera, då han ärligt och redligt fasthöll sig vid och i strid mot vissa återkommande monarkiska påtryck sjelf försvarade de en gång gjorda eftergifterna. Folken älska gerna de furstar, om hvilkas trofasthet, fosterländska redlighet och pålitlighet de blifvit öfvertygade. Ingenting kan i våra dagar kasta svårare skuggor i historien på en monark än machiavellistisk svekfullhet: fraseologiens politiska skrymteri genomblickas numera lätt under den allmänna europeiska tryckfrihetens inflytande; endast den ärligt sträfvande, den sanningskärt pålitlige består. Man älskar att se verklige män på tronen: väderhanarne afskys, och det med rätta. Den nuvarande konungen — Georg — talar man icke mycket om. Född blind på det ena ögat, har han olyckligtvis med en guldbörs slagit ut det andra. Han ser icke folket; men folket ser honom. En konung bör dock gerna ha tvenne öppna ögon — det är kanske första vilkoret för att vinna folkets tillgifvenhet. Man beklagar denne monark kanske mera än man aktar honom.

Med eftermiddagens bantåg lemnade vi Hannover och togo vägen till Düsseldorff.

Den Westphaliska dalsträckan.

Om redan de närmaste omgifningarna kring Hannover vitna om en hög odling, tilltager den dock oupphörligt och visar framför allt sedan man lemnat det Hannoveranska området och genom Porta Westphalica inkommit i den Westphaliska dalsträckan, som å ena sidan begränsas af nyssberörda bergport och å andra af en utgrening af Hartz, i ett ovanligt fruktbärande och blomstrande tillstånd, hvartill Weser-floden, som bugtar fram genom dalen, icke så litet torde bidraga. Denna vidsträckta dalgång är bland de vackraste, man vill se. Kullar och slätter, betäckta med de ädlaste träd, hvaribland eken intager ett förnämligt rum, och den friskaste grönska, omvexla här på ett vackert och rikt sätt. Det vore för litet att säga, det jordbruket här utbildat sig efter de mest rationella grundsatser; öfverallt, hvart ögat vänder sig, finner man nemligen

detsamma förvandladt till ett verkligt trädgårdsbruk, hvartill möjligheten torde få sökas, dels i jordens naturliga fruktbarhet, dels också i de särskilda jordlotternas areala inskränkthet. Otvifvelaktigt är likväl att jordlotter, stundom kanske blott af några få tunnland, afkasta mångdubbelt mera än inom Sverige ofantliga fält. Midt ibland tegar, som bära hvete och råg, inflåta sig andra, bärande trädgårdsväxter. Inom hvarje jordlottsruta, här omgifven, såsom öfverallt på kontinenten, den ena vid den andra, af vackra och frodiga häckar, tror man sig finna liksom ett experimentalfält, dock icke sådant, som vår kongl. landtbruksakademi med stora uppoffringar från statens sida bearbetar, der växtligheten är en bisak och experimentet hufvudsak, utan tvärtom — der det förstnämnda är det vigtiga målet, som på ett fullkomligt nöjaktigt sätt äfven vinnes. Den omsorg, hvarmed man sköter de växande grödorna, bemärktes allra bäst deraf, att fälten, under det grödorna ännu äro späda, oupphörligt rensas, hvartill barnen framför allt blifva använda: till och med klöfverfälten rensades. Vi sågo tegar, som, vare sig att de redan blifvit uppkörda eller ej, nu vändes med skyffel. Skyffeln användes också allmännast till kupningen af potatisen; undantag göres blott i den händelse att fältens vidd gör skyffelkupningen omöjlig; till och med bönor omgåfvos på sådant sätt med små jordhögar, hvarigenom de fina rötterna blefvo bättre betäckta. Allt stod växtligt och välsignelserikt. Jag upprepar åter att hvarje jordbrukare här måste vara en trädgårdsmästare.

Bielefeld, en liten stad med 10,000 invånare, är den sista verkligen utmärkta punkten i denna så oändligt intagande och rika dalsträcka; men den förenar också omkring sig — såsom i en slutlig brännpunkt — de hufvudsakliga karaktersdragen af hela det härliga landskapsstycket, som man passerat. Omgifningen är tjusande; trädgårdar och promenader, ängar och åkerfält slingra sig om hvarandra, än brutna i täcka grupper af omvexlande trädsorter, än böljande i gröna vågor af doftande sädes- och foderskördar. Jernbanan bryter sig här ut genom en ny bergport, bildad å ena sidan af Sparenberg och å andra af Johannesberg, det förra krönt af en ruin. Men härifrån tager naturens fruktbarhet och dermed förenade odling en snöplig ändalykt. Granen och tallen — men icke härliga och majestätiska, som hos oss — utan dvärg-

artade och små, aflösa här eken och löfträdet i allmänhet — hvilka blott i en och annan björk här och der nu ega en sparsam och liksom minderårig representant. Man kan makligt luta sitt hufvud mot soffhörnet i vagnen, sluta sina ögon och taga sig en tupplur. För min del ansåg jag det åtminstone ganska lämpligt och vaknade icke förr än vid Düsseldorff.

Düsseldorff.

Düsseldorff har under loppet af de senare femtio åren förvärfvat sig ett ryktbart namn. De första lysande färgerna därtill blandade Cornelius och Kaulbach på sina paletter, och hvad de på ett så utmärkt sätt grundlade har sedermera ytterligare blifvit illustreradt af konstnärer sådana, som bröderna A. och O. Achenbach, K. F. Lessing, K. F. och A. W. Sohn, A. Tidemand, många andra att förtiga.

Min afsigt var, då jag på morgonen begaf mig ut från hotellet Prinz von Preussen, att uppsöka en bekant svensk artist, som under flere år studerat här, för att, vägledd af hans erfarenhet, desto lättare få tillfälle att taga i betraktande de konstnärliga tillgångarne på platsen. Vandrande framåt Kastanien-strasse, hvilken, inom parentes sagdt, torde vara en bland de vackraste gatorna i Europa, tog jag vägen inåt den äldre delen af staden öfver kanalbryggan, der jag — till min förlustelse — fann en tullnär placerad, hvilken till och med undersökte krukor och byttor, som buros på hufvudet af inpasserande qvinnor, hvilka, förlängda eller skarfvade, som de, för att så uttrycka mig, voro af besagda byttor, måste intaga en djupt nigande ställning inför herr tullnären, på det att han skulle kunna blicka ned i byttan.

På ett så grundligt och verkligen förödmjukande sätt handhafvas tullverkets intressen här. En af mina bekanta, som nu uppehåller sig i Aachen, nödgades vid Harburg, der han lemnade det hamnburgska och inträdde på det hannoverska området, erlägga tull till och med för ett halft skålpund snus. Tullverket i Sverige är onekligen mera tolerant.

Snart befann jag mig vid Allée-strasse, som i skönhet och storlek täflar med Kastanienstrasse. Vandrande framåt, enligt

erhållen adress, stannade jag slutligen vid ett litet täckt och trefligt hus, fattade klocksnöret och ringde, då en flicka utträdde. Vid min fråga efter den unge svensken, upplyste hon mig, att han nyligen återvändt till fäderneslandet. Underrättelsen var på intet sätt angenäm; jag hoppades dock, att några andra svenskar, eller åtminstone skandinaver skulle finnas på stället, men äfven häri missräknade jag mig. Som foglarne om våren, hade allesamman redan flugit ur boet, hvar och en åt sitt håll. Ateliern blomstrar som en vår eller som en sommar, om man så vill, för konstnären under det att det är vinter för oss andra; men när den verkliga sommaren kommer, — då blekna inbillningens fantasmagoriska blomster, och konstnären lemnar palett och pensel, för att, genom nya upptäcktsresor i guds sköna och fria verld, söka nya ämnen, ny rikedom och ny sanning, egande då, endast väpnad med sitt ritstift, i den vida och fria naturen en atelier öfver allt.

Till följd af konstnärernas frånvaro, var det lätt att sluta till att äfven målningsutställningarnas rätta tid antingen var förliden eller icke ännu inne. Det förhöll sig äfven så. Konstföreningens stora exposition eger nemligen först rum i Juli; emellertid voro "die permanente Kunstausstellung", äfvensom "die städtische Gemälde-sammlung" tillgängliga, ehuruväl timmen till ett besök der icke ännu var inne.

Flertalet af de tyska städerna ega sina monumentala skatter af stort värde, icke blott för fornforskarne, utan äfven, och kanske framförallt, för de särskilda platsernas historiska utveckling. Men ehuruväl besagde skatter alltid, äfven hos den mest profane, måste framkalla ett viss slags granskningslystnad och undran, äro de dock nu mera endast döda vittnen om försvunna tider, som måste hänföras under den gemensamma rubriken: kuriositeter. En hake ur Bathsebas kjol eller något husgeråd från kejsar Carl den stores tid har i sjelfva verket intet annat värde, än den kännedom, de kunna gifva oss om industriens ställning då. Jag erkänner att jag vanligtvis också förblifvit temligen likgiltig vid åskådandet af allt sådant der, som lånat sin högsta märkvärdighet derifrån, att det varit fäst i släpet på någon för ett eller ett par tusen år sedan lefvande furstes mantel. För åtskilliga decennier tillbaka yttrade en svensk, som vid Gustaf III:s resa genom en af provinserna, hastade till landsvägen, för att få se konungen, att

han blott haft den äran skåda dammet af hans maj:t nådiga bakhjul. Det är icke heller stort annat, som muséerna bevara, och för min del lemnar jag gerna dammet af h. m. tidens nådiga bakhjul åt dem, som deraf kunna hänföras. Jag älskar historien i de fall, då den undervisar oss om menskligheten strider för det rätta och sanna, emedan den sålunda ger oss efterföljansvärda lärdomar äfven för det närvarande slägtet, på samma gång innebärande både motiven och vilkoren för våra egna dagars sträfvanden; men jag älskar den icke såsom ett blott florilegium, hvari man bevarat den vissnade blomkronan af ett förgånget tidehvarfs nu mera intet sägande egenheter. Verlden, den lefvande verlden omkring oss, samhällslifvets ebb och flod, naturens tillväxande eller aftagande, ständigt föränderliga verksamhet och lif — se der hvad som med oemotståndlig makt drager mig till sig, hänförer och underhåller. I stället för att uppsöka några af de der antiqvariska kabinetten, som för mig endast tala de döda språken, begaf jag mig också under afvaktan af den timme, då målningsgallerierna skulle öppnas, ut i staden, vandrade genom dess gator, betraktade dess promenader och tog det vexlande lifvet för stunden i så nogsamt betraktande, som tillfället medgaf, ehuruväl dervid just intet särdeles visade sig, förtjent af att här omnämnas. Verlden och lifvet äro sig skäligen lika öfverallt, endast små skiljaktigheter visa sig här och der. Jag besökte torget, marknaden för dagens behof; ofantliga tillgångar funnos der af grönsaker utaf alla slag, vittnande ej blott om jordbrukets kökträdgårdsnatur, utan äfven om tyskens förkärlek för vegetabilier. Större delen deraf, om ej allt, hade blifvit torgfördt på små kärror, dragna af hundar. Ett och annat större lass fans förspändt med kor, allt enbet. Hos oss ser man de små mjölkkärrorna och dylik redskap oftast dragas af qvinnor, stundom af barn, någon gång af karlar, alltid af menniskokrafter, under det att hunden vandrar lös och ledig bredvid. Är det icke ändå litet upp- och nedvändt att ålägga sig ett hundgöra, då man skulle kunna undvika det? Samma spörjsmål kan likaledes göras med hänseende till korna? När en sådan sinat, födes hon hos oss endast för framtiden, utan att ega något värde för dagen. Hvarföre tager man likväl icke hennes krafter i anspråk? Qvinnan hos oss har en långt sämre lott än kon. Den förra sparas icke i det dagliga arbetet, som den senare,

utan hennes krafter tagas oförtröttadt i anspråk — stundom till och med genast efter en barnsäng. Men är det en sanning att en förnuftigt afmätt verksamhet alltid bör och måste anses gagnande för qvinnan, så finnas väl inga giltiga skäl att anse den skadlig för kon.

Düsseldorff eger utmärkt vackra promenader. Oberäknadt de tvenne redan nämnda — Kastanienstrasse och Allée-strasse — är en vandring till Jägerhof genom Hofgarten oändligt angenäm. Parken är af stort omfång samt har ett par tre större dammar, bärande det täcka namnet "Schvanen-spiegel," hvari några svanor också verkligen speglade sig. På en af löfträd och blommande växter rikt beklädd höjd, ofvanom dammarne, ligger det trefliga Ananasberg, ett litet förenadt kaffe- och konditoriställe, der musik under sommarmånaderna rätt ofta utföres. I praktfulla och yppiga buskar växte Rododendron här på kall jord, liksom öfverallt i det mellersta Tyskland och stod just nu i sin skönaste fägring. Till ära åt parkens anläggare, direktör Weyhe, har man upprest ett monument, bestående af hans bröstbild.

Under min vandring gick tiden undan, och stunden var snart inne för galleriernas öppnande.

Jag begaf mig först till den permanenta utställningen, som är anordnad af konstnärerna sjelfva; de utställa der sina nya stycken — sälja dem, om lyckan är god — och ditföra andra, allt efter som de blifva färdiga. Lokalen är icke stor, men rätt vacker till omfånget, endast trenne rum, som nu voro fulla af arbeten, uppgående till ett antal af omkring 300. Å hvarje tafla finnes konstnärens namn utsatt. I fall fråga om inköp af något stycke uppstår, vänder man sig direkte till artisten.

Den åsigt har temligen allmänt börjat taga fart inom Sverige, att Düsseldorffsskolan under senare tiderna förlorat mycket af sin ursprungliga sjelfständighet, sanning och friskhet, samt låtit förleda sig till öfverdrifter och manér. Men, oberäknadt ett par tre stycken, hvaribland framförallt ett, der koloriten var allt för bjert samt gruppering och teckning underlägsna, syntes mig det stora, högst öfvervägande antalet af målningar på ett lika lysande, som segrande, sätt vederlägga nämnda åsigt. Skolan är öppen för alla; men alla äro icke talanger af första ordningen. Skolan bör dock bedömas efter

sina mästare, icke efter sina nybörjare. Snillet är individuelt, icke allmänt. Så länge för öfrigt Düsseldorffs konstnärssällskap eger förmågor, sådana, som vi i början af denna skrifvelse uppräknat, står dess sol alltjemt klar och hög. Af en molnfläck förlorar ej himmelen sin glans, snarare förhöjes den deraf. Utan all fråga har den s. k. Düsseldorffs-skolan icke allenast redan utöfvat ett stort och mägtigt inflytande på det konstnärliga sinnet inom Tyskland, samt der uppväckt — äfven hos de mindre bildade klasserna — en förut temligen okänd kärlek för konsten, utan fäster jemväl densamma ännu i denna stund vid sig "Das grosse Vaterlands" största förtroende och förhoppningar. Düsseldorff saknar icke heller framtid. Bland de målningar, som förevisades, tillhörde det större antalet unge män, hvilkas framtid är i görning. Men en bortgående tid är alltid ogen mot en kommande. Kritiken skapar sig sina ideal lika väl, som de religiösa sekterna, den går i våra dagar någon gång till och med så långt, att den förtörnas vid blotta föreställningen att någonting nytt uppväxande skulle kunna förtjena bifall. Hvarje generation vill blott erkänna en man med tyglarne i sin hand på triumfvagnen: allt annat släpas bakefter.

Det vore nära omöjligt och för läsaren icke af stort intresse, att här närmare söka redogöra för de många mästerstycken, som expositionen företedde: här funnos dock taflor utaf flertalet af alla de äldre konstnärer, som redan förvärfvat sig ryktbarhet och utmärkelse, ehuruväl det största antalet var inlemnadt af de yngre, hvilka ännu hafva att tillkämpa sig anseende och auktoritet. Särskildt må jag dock bland de förres prestationer här nämna Tidemands sista arbete, ett litet på samma gång både djerft och täckt norskt landskapsstycke, rikt på natur och effekt, samt teckningarna till hans, af konung Oscar inköpta serie af stycken, hvari en norsk bondes eller familjefaders enkla, men hedrande, — och till följd af dessa båda egenskaper — rörande lif skildras med djup och lefvande sanning. I de första styckena häraf ser man bondens kärlek — hans förlofning och giftermål — derefter de båda makarnes glädje öfver deras förste son — sedermera familjens verksamhet till sjös och i smedjan — afskedet från den i verlden utvandrande sonen, samt slutligen de båda, vid grafvens brädd stående gamle, för hvilka nu hela lifvet, alla dess genomlefda fröjder och sor-

ger sammansmälta till högre kärlek och resignation i guds ord, betecknadt af alla böckers bok, bibeln.

Bland de yngre konstnärerne torde H. Salentin, en särdeles framstående elev af Tidemand, redan kunna ställa sig vid sidan af sin mästare. De många arbeten, som förefinnas af honom, utmärka sig allesamman för grupperingens och koloritens naturliga enkelhet och för idéernas och uttryckens sanning och älskvärdhet.

Framförallt utmärka sig hans "inqvartering," hittebarnet" och det "ur brunnen räddade barnet".

Uti inqvarteringen närmar sig en soldat en bondgård, i hvars öppna dörr han mötes af en liten gosse, som, både rädd och trotsande, söker hindra hans inträde, påtagligen af kärlek till en liten syster, ännu mindre än han, äfven hon intagen af fruktan, men en fruktan, öfvergående till nyfikenhet; den lilla flickan gömmer sig bakom brodern, dock så att hon tittar fram på sidan. Gossen tyckes nästan hafva hört talas om att herrar militärer bruka vara stygga mot flickorna och vill för all del ej släppa en så farlig bjesse, som den ankommande krigaren, in till sin lilla, 6 a 7:åriga syster. Man behöfver ingen uppgift på hvad taflan föreställer; man förstår den vid första anblicken.

Hittebarnet är icke mindre mästerligt, kanske ännu mera. Synnerligast utmärker sig gruppen kring det upphittade barnet såsom en verkligt vacker ingifvelse. På ena sidan om den, som håller barnet, och ur hvars ögon den renaste kärlek strålar, står en liten flicka, höjande sig upp på tåspetsen, förundrad och nyfiken, ej rätt vetande hvad hon skall tänka om saken; på den andra ser man tvenne något äldre, och dock till åren olika flickor, båda två lika förundrade och nyfikna; men då man hos den yngre tycker sig upptäcka ett slags outredd föreställning, en dunkel aning om det rätta förhållandet, tror man sig hos den äldre, oaktadt den mest jungfruligt skära färgton, i det rodnande och leende ansigtet och i den skalkaktiga blicken se den tanken uttryckt, att hon mycket väl förstår alltsammans. Bland figurerna på sidan om denna grupp utmärka sig framför allt, på den ena sidan, en karlfigur, och på den andra, en äldre flicka, bägge något tillbakaskjutna i skuggan, hvilkas blickar mötas. Man kan nästan tro, att man i dem ser barnets verkliga föräldrar.

I det ur brunnen räddade barnet ser man föräldrakärleken på ett djupt gripande sätt uttryckt i flera till hjertat talande, innerligt rörande drag. Nära brunnen står barnets räddare, en ung bonddräng, förlägen för all den tacksamhet och allt det beröm, som han mottagit. I lutande ställning synes något längre bort en flicka, betraktande honom med en blick, som icke blott uttrycker hennes beundran, utan som också förråder att denna beundran håller på att öfvergå till kärlek.

Innan jag lemnade denna utställning, efterhörde jag, om icke några stycken funnos af svenska artister, och man upplyste mig att de, som af svenskar blifvit inlemnade, redan voro borttagna. Man talade, bland andra, med mycket loford om ett, som varit utställdt af baron A. Koskull.

"Die städtische Gemälde-Sammlung" är till numrens antal obetydlig, åtminstone var förhållandet sådant vid mitt besök: hela samlingen utgjorde nemligen blott 18 stycken. Men huru ringa nummertalet än var, så är samlingen dock af det största värde. Med undantag af de äldste mästarne, dem, som i egentlig mening kunna anses hafva grundlagt Düsseldorffs-skolan, och hvilka nu spridt sig inom Tyskland, finnas här arbeten af alla dem, som i närvarande stund ryktbargöra skolan. Hvarken rum eller tid tillåta mig att med läsaren vandra tafla från tafla. Jag stannar endast vid den sista, emedan den rör vår nord mera än de öfriga: den är ett mästerstycke af Tidemand, en genrebild: die Haugianer; och som det långt mera torde intressera att höra hvad man i Tyskland tänker om detta stycke, än mitt enskilda omdöme, tager jag mig friheten att här återgifva hvad som förekommer i katalogen under rubriken:

Adolf Tidemand.

En liten samling af denna sekt, bestående utaf personer af båda könen och af hvarje ålder, har till gemensam uppbyggelse kommit tillsammans uti ett af de i Norge brukliga trähusen, i hvars tak befinner sig en öppning, genom hvilken röken från härden går ut och dags-ljuset faller in. Härutinnan har konstnären funnit ett särdeles lyckligt motiv för en i dubbelt hänseende intagande effekt. En ung man med skarpt utpreglad nordisk fysiognomi står, hållande med båda händerna en öppen bok, på en pall och är fördjupad i fromma betraktelser öfver det nyss upplästa stället ur texten, uppmärksamt åhörd af den omgifvande församlingen. Talaren, liksom

den honom närmast befintliga gruppen, erhåller ett skarpt ljus uppifrån, under det att figurerna till venster i bakgrunden befinna sig i halfdunkel. Härigenom har konstnären åstadkommit en ytterst lefvande och öfverraskande effekt, hvilken ännu mer förhöjes genom den i öfre delen af rummet sväfvande röken. Figurerna, utförda i ungefär en fjerdedel af naturliga storleken, framställa en omvexling af landets pittoreska klädedrägt och bära, liksom de emellan dem anbragta mobilier och husgerådspersedlar, den omisskänneliga norska karakteren.

Taflan är målad på duk, af 4 fot 6 $^1/_2$ tums höjd och 5 fot 9 tums bredd. Vid nedersta kanten står: A. Tidemand. 1848.

Denna tafla är den första framställningen af ifrågavarande ämne och öfvergick 1848 ur konstnärns hand direkt i stadens galleri. Två kopior af densamma, målade af Tidemand sjelf, finnas, nemligen en i mindre skala i Wien, och en annan större i Christiania. Den i Düsseldorff befintliga taflan föredrages dock framför kopiorna. Den utmärker sig isynnerhet genom en stor friskhet i färger och en bred och säker behandling, äfvensom genom mycket lif i uttrycket och torde i dessa hänseenden icke öfverträffas af något annat af samme konstnärs arbeten.

Aachen.

I.

Då jag lemnade Düsseldorff såg jag för första gången den mångbesjungna Rhen, hvaraf en bugt rullar fram mellan staden och jernvägsstationen till Aachen. Som Rhen visar sig här, är den icke en flodernas mägtige drott, icke en Neptun, bekransad af drufvor och värd sångens pris; dess vatten är nemligen tjockt och gulgrått, dess stränder, ehuru fruktbärande, förete ingenting märkligare. Det är först längre upp, emellan Köln och Maintz, som floden, böljande fram emellan praktfulla ruiner, rika drufkullar och grönskande frutkbärande fält, visar sig i mer tilltalande romantisk skönhet. Med blicken flygande längs den breda vattenfåran, som snart försvann bakom en utskjutande landtunga, passerade jag Rhen öfver en långsträckt, rucklig träbro och befann mig snart vid stationen, der det

redan rykande lokomotivet väntade på signalen att med frustande fart sätta trainen till Aachen i gång.

Aachen eller, som fransmännen benämna staden Aix-la-Chapelle, har en historia, som går tillbaka ända till epoken för romarnes välde. Från Carl den stores tid och några sekler framåt stod Aachen på höjden af sin storhet, alltjemt utvecklande sig i ära, rikedom och prakt, och staden kan icke glömma denna tid: den utgör ännu i dag ett ständigt återkommande ämne, såväl i tidningar, som tal, vid alla högtidligare tillfällen. Ehuru Carl förordnat Aachen "Zum Königlichen Stuhl und stetem Krönungsort" och detta förordnande blifvit stadfäst, medelst en "gyldene Bulla", vunno Wien och Frankfurt småningom de krönta herskarnes förkärlek, och Ferdinand II anbefalde år 1519 riksinsigniernas förflyttande från Aachen till Frankfurt, der han äfven samma år kröntes.

Baden i Aachen hafva en lika uråldrig ryktbarhet, som sjelfva staden. De gamla romarnes förkärlek för bad är bekant, och man antager att de, då de under sina härnadståg anlände hit och påträffade de varma källorna, deraf togo sig anledning att här nedslå sina bopålar. Carl den store, född i Aachen, var äfvenledes en vän af de varma baden. Såväl från de förres som den senares tid har man århundraden efteråt påträffat högst dyrbara monumentala lemningar af de präktigaste marmorbassiner. Men om äfven bassinerna nu mera icke äro mästerstycken af uråldrig skulptur, så är dock vattnet ännu i dag lika förträffligt, som i hedenhös, kokadt, nu som då, i samma vulkaniska, i jordens djup fördolda jättegryta, öfver hvars jordbetäckning hela staden är bygd. Kejsare och konungar hafva i senare tider uppsökt dessa källor och funnit sig väl af att låta verlden gå en liten smula sin egen gång, och endast sköta sig sjelfva, hvaraf, emellan fyra ögon sagdt, verlden också torde hafva befunnit sig rätt väl. Sålunda hafva Napoleon och Alexander — vi tala om dem af den första ordningen — hvilka båda två gerna togo sig vatten öfver hufvudet, icke heller underlåtit att göra det här. Oaktadt den ofantliga rikedomen på varma källsprång gjorde det möjligt att, snart sagdt, i hvarje hus anlägga en badinrättning, finnas dock egentligen blott 9, nemligen Kejsarbadet, Qvirinusbadet, Drottningens af Ungern bad, Nya badet, Rosenbad, Corneliusbad, Carlsbad, Camphausbadet och Jernbadet, hvart och

ett försedt med flere bassiner och afklädningsrum, der all erforderlig komfort för en badgäst finnes att tillgå. Men man badar icke blott i Aachen, man dricker äfven brunn. Burtscheid är — oaktadt källans förträfflighet — i sådant afseende mindre besökt; den förnämsta och allmännaste samlingspunkten är Elisenbrunn.

Elisenbrunn är uppbygd 1822 och har fått sitt namn efter den då regerande drottningen af Preussen. Façaden, i dorisk stil, är 266 fot lång. I midten höjer sig en präktig rotunda af 50 fots höjd. I dess fond är källan, till hvilken tvenne stora trappor föra ned. Vattnet kommer klart och varmt ur sina rör. De första glasen dofta litet af svafvel, men sedan man druckit några få gånger, smakar det förträffligt; man blir till och med begärlig efter det. Drickningen börjar kl. 6 a 7 hvarje morgon och slutar kl. 8.

Brunnsstyrelsen har för öfrigt dragit försorg om att göra morgonstunden så angenäm, som möjligt. Mellan glasen promenerar man antingen under den betäckta arkaden eller i Elisen-garten, till omfånget obetydlig, men med sina blomsterrabatter och boskéer täck och intagande. Här stå nu acacier och pomeranser klädda i sina hvita blommor, de senare spridande rik vällukt. I midten höjer sig en svalkande springbrunn, om cirka 20 alnars höjd. Från läktaren, till höger om ingången, ljuder violinmusik. Så försvinner morgonstunden, varm, ljus, doftande. och under det att badgästerna vimla om hvarandra, antingen vexlande ett ord eller beundrande de sköna, hvilka — hvar helst de finnas — snart omgifvas af sina beundrare.

Ganska naturligt är, att man här eger en verkligt rik profkarta på alla möjliga moder, ehuruväl modejournalen — denna dagjemningslinea i den moderna verlden — upphäft all verklig originalitet. Krinolinens tid har troligtvis öfverskridit sin kulmination, Striden emellan den tyska och franska krinolinen har säkerligen icke litet bidragit dertill. Den tyska är omfångsrikast närmast tätt under lifvet, den fransyska deremot är der smal och vidgar sig i omfång nedåt: den förra tyckes vara enkom konstruerad för husmödrar, den senare för flickor; den förra gör damerna litet tunga på foten, den senare behagliga och sväfvande. Ryska hofvet, som nu från alla sidor börjar öfversvämma Tyskland, lärer för öfrigt, så berättas åtminstone, hafva beslutat att

gifva utan all barmhertighet — nådestöten åt båda slagen. Man talar till och med om en koalition, helt nära zarens egen person, och med hans goda minne och samtycke, som har för afsigt att uppbjuda hela sitt inflytande, för att åt sig eröfra lagstiftningsrättigheten äfven i modernas verld. Ingenting är dock ännu med visshet kändt. Land och folk äro blott alarmerade af ryktena. Somliga påstå att zarens enda och allvarliga afsigt med hela resan är, att åter uppsätta de gamla underkjolarnes under de senare åren afdankade välde. Tusende gissningar äro i svang rörande de verkliga skälen till hans fiendtlighet emot krinolinen. Men behöfver man väl tveka i afseende derpå? Malakofftornet föll för fransmännen; krinolinen skall nu falla för ryssarne. Dessa krinoliner ega onekligen också ett element af medborgerlig utveckling, som icke är i öfverensstämmelse med den ryska kostymen. Man påstår allmänt, att det möte emellan alla ryssars och alla fransmäns sjelfherskare, hvarom nu så mycket talas, egentligen lärer hafva för afsigt att i menskligheten stora intresse lösa omberörde vigtiga problem. Sedan det blifvit verldskunnigt att kejsarinnan af Frankrike komplimenterat en stubb, tror man icke att frågan skall göra en ny konferens i Paris nödvändig. Utan all fråga är att man ytterst har sina ögon rigtade på pressen i Petersburg. I de bäst invigda kretsarne förmodar man att det ryska hofvet har den arriere pensé att modejournalerna hädanefter skola utkomma i form af vederbörligt censurerade ukaser.

Kurhauset i Aachen är något helt annat än ett kurhus i Sverige. Kurhauset — eller redouten — är en vidsträckt byggnad, uppburen af pelare. Här sammanträffar under säsongen sociteten, här gifvas baler. Den stora reunionssalen är rikt ornerad i stuc, hvitt i hvitt. Här finnes äfven ett läsekabinett, der man har att tillgå Europas förnämsta tidningar; från Sverige — Aftonbladet. Promenaden, liten, men väl ordnad, är framförallt lifligt besökt mellan kl. 3 och half 5 e. m., då violinmusik uppföres.

Se här musik-programmet för i dag.

1) Marsch "Frühlingslust", W. Wenigmann.
2) Ouverture "Zampa", Herold.
3) Walzer "die Kaiserstädter", Rieger.
4) Potpurri aus "Preciosa", Weber.

5) Duett aus "Wilh. Tell", Rossini.
6) Mairöschen-Mazurka, L. Nütten.

Kur- och badlistan för dagen — en liten tidning, som innehåller de ankommande badgästernas namn och boningsplats, upptager redan den 28 Juni de anländes antal till icke mindre än 3,913. Under Juli och Augusti månader, som i allmänhet äro de gynsammaste för baden, mångdubblas någon gång antalet. Förlidne år uppgick det till omkring 15,000. Man kan således tänka sig promenaderna och salongerna, vimlande af lif och rörelse, af olika ansigten och praktfulla toiletter.

Toiletten — det är ordet — det magnetiska och magnetiserande, det elektriska och elektriserande — som spelar en så vigtig roll vid alla bad- och brunnsorter, icke minst i Aachen. Toiletten har sina tio budord. Du skall inga andra gudar hafva för mig, heter det: du skall hedra din moder. Om fadren talas icke; det är alldeles i sin ordning. Toiletten har vidare sina tre artiklar, krinolinen, krinolinhåret och krinolinhatten.

En dag slog jag mig ned med några bekanta i den vackra kurhusparken under den grönskande arkaden vid ett bord. Musiken ljöd från läktaren, omvexlingsrik dansmusik af tjusaren Strauss. Vi hade reqvirerat kaffe och njöto af moccans aroma, då och då dragande ett litet rökmoln ur cigarren. Alla sinnen voro angenämt anslagna. Luften var full af doft, ljus och musik; taflan var skön, en ständigt omvexlande panorama. På alla sidor talade man högt omkring oss. Ingen besvärade sig för den andra. På gångarne emellan de små borden defilerade den ena gruppen efter den andra; man beundrade de sköna, man granskade de nykomne.

— Ser du der borta, yttrade en karl helt nära intill oss, det der fruntimret — känner du igen henne.

— Är det icke — men — det är icke hon — nej!

Den andre föll i skratt.

— Du tycker dig känna igen ansigtet, genmälde han, men icke figuren — icke växten.

— När jag betraktar ansigtet, skulle jag kunna svära på att det är — han nämnde ett namn — men denna stolta hållning, denna harmoniska figur, denna . . .

— Medgif att det är en fullkomlig metamorfos. Du har

kanske hört, att hennes man en tid ej var fullkomligt lycklig — man sade åtminstone att han ej rigtigt älskade henne och sant var, att hennes figur och sätt att föra sig just icke kunde väcka ett behagligt intryck.

— Du har rätt — hon var mager och tunn till ytterlighet; var hon icke också sned i höften?

— Gud vet, jag kunde ej se på henne utan ett visst obehag — och nu — nu är allt förändradt. Kan någon väl önska sig en behagligare figur? Mannen skall också, underverket till ära, nu älska henne ända till hänryckning, och kan du väl gissa hvad som framkallat detta trollverk?

— Omöjligt.

— Krinolinen, du, krinolinen! Den har gifvit henne höfter, aplombe, en veritabel junogestalt. Men jag vet att lika mycket, som jag är förtjust i krinolinen, lika mycket hatar du den. Du måste likväl medgifva, att den nu har gjort ett underverk, välsignelserikt för en hel familj. Du rynkar pannan . . .

Den andre rynkade verkligen sin panna, men derunder drog han fundersamt några drag ur cigarren, hvarvid hans ansigte åter klarnade och ett småleende började kröka läpparne.

— Jag erkänner, svarade han omsider, att jag förargat mig öfver krinolinerna, dessa tomma bikupor, utan honung och utan vise; men jag har äfven småningom försonat mig med dem.

— Cæsar har måst böja knä.

— Du förstår . . .

— Jag förstår allting — du fick ej fred och ro hvarken natt eller dag . . .

— Min hustru hade ständig tandvärk — efter tandvärken kom bröstvärk . . .

— Och efter bröstvärken . . .

— Jag måste kalla på läkare och läkaren ordinerade . . .

— Ordinerade en krinolin.

Svaret blef en axelryckning.

— Emellertid — jag är mycket nöjd — mycket nöjd — min hustru är nu glad . . .

— Tandvärken har gått sin väg?

— Ja visst.

— Och äfven bröstvärken.

— Äfven den.

Den gifte mannen drog åter betänksamt några drag ur cigarren.

— Du tyckes ha mera att säga.

— Jag, åh ja — jag vet icke . . .

— Tala du ut, min bror. Det gör gift folk någon gång ganska godt att få öppna sitt hjerta för ungkarlar.

— Det kan så vara; ser du — men der kommer min hustru — lyckligtvis dock klädd i sin krinolin.

— Du säger lyckligtvis . . .

— Du förstår mig icke. — Betrakta då denna krinolin.

— Jag har redan gjort det; den har ett ofantligt omfång.

— Lyckligtvis, du — emedan . . .

— Emedan . . .

— Emedan den skiljer mig från min hustru så långt, som möjligt. Förträffliga krinolin! Men jag måste nu till henne. Farväl!

II.

Öfverallt, hvart man vänder sig bland Aachens monumentala rikedomar erinras man, om också blott såsom af skuggor, ännu i dag om Carl den store. Den gigantiska fantasi, som lifvade honom, att af Aachen göra ett annat, ett nytt Rom, är numera visserligen blott en vålnad, som endast skymtar fram i föråldrade institutioner eller i lutande ruiner, men denna fantasi spökar icke dess mindre; den visar sig i mycket af den katolska kyrkans ännu egande inrättningar, i ringmuren kring staden o. s. v. Aachenboen faller alltid in i hänförelse för Karl, så snart han börjar tala om sin kära fädernestad. Carl den store är onekligen Aachens höge anherre, icke blott på det sättet att han, liksom Birger Jarl, grundlade en hufvudstad på den och den platsen, utan på det sätt, att han, med sin kraftiga anda och vilja, skapade Aachen på en gång — man kan väl säga — fullkomnad, rik och mägtig.

Bland ännu existerande, härliga monument från Carls tid intager onekligen katedralen, domen eller, om man så vill,

kapellet det första rummet. Såsom kärnan i trädstammen, går dess skiftande historia genom hela Aachens.

Till densamma knyter sig stadens storhet och förfall, dess öden i alla rigtningar, dess segrar och strider. Och ännu i närvarande stund utgör katedralen centrum för det bålverk, förmedelst hvilket det katolska presterskapet bibehåller sitt all andlig utveckling förqväfvande inflytande. Domen kan derföre ej, icke ens i det obetydligaste skildrande utkast om staden, undgå att få sitt eget kapitel, så litet det än må blifva.

Hvad katedralen i arkitektoniskt afseende varit torde nu mera ingen med visshet kunna uppgifva och hvad den är är icke lätt att beskrifva. När man nalkas kyrkan visar den sig blott såsom en stor och märkvärdig ruin. Hufvudtornet, eller hvad som syntes hafva utgjort det, är afbrutet, förmodligen instörtadt under seklernas lopp eller rifvet, för att ombyggas; irreguliera stenmassor och grus utgöra lemningarna; här och der höjer sig en tornspira, vittnande om hvad som varit eller kunde vara, men äfven den likväl i det närvarande skicket utan att gifva annat än ett desto mera i ögonen fallande betyg uppå, huru förstörelsen härjat det hela. Af ornamenten finnes visserligen mycket qvar — säkerligen äfven från byggnadens första tider — men allt det der är blott fragment, lösa och osammanhängande bitar, det ena slitet ifrån det andra. Härtill kommer — hvad som helt och hållet förstör anblicken och nära nog väcker ett vidrigt intryck — att kyrkan icke är fristående, utan att vandalismen och egennyttan — i det simplaste krämar-intresse — mellan väggarnas stödjepelare och vinklar uppbygt de ruckligaste bodar, till och med att en hel husrad på ena sidan, nära koret, är med templet sammanbygd. Presterskapet i Aachen skulle nog ega magt — kanske sjelfva äfven tillgångar — att återgifva detta kyrkliga monument åtminstone mycket af dess uråldriga värde, derest man ville det. Men så som domen nu står der, gagnar den långt mera katolicismen och framför allt dess presterskap, än om den, smyckad af konstens skönaste verk, praktfullt representerade den romerska kulten, emedan den nu, på ett storartadt sätt angifvande fattigdom, är en tiggare i kolossala former, en åt jungfru Maria invigd bettlande gigant i sten, en under årtusendens lopp i det synbaraste armod fallen andlig magt, som mot löftet om syndernas förlåtelse här i verlden och himmelsk salig-

het på andra sidan grafven — mägtigt talande och dock stillatigande — uppmanar hvar och en att gifva sig en skärf, stoppande likväl skärfven i presterskapets fickor, der den, derom kan man vara öfvertygad, är väl bevarad. Så har den stått der redan i många sekel och med framgång tiggt. Man bör dock härvid veta att katoliken icke ens tigger så, som protestanten. Sällan eller aldrig uttalar han nemligen begripligt sitt behof; på sin höjd mumlar han det nästan obegripligt mellan tänderna. På landsvägarne går den fattige tiggaren vägen framåt — en vandrande mumie — vid portarne stannar han alldeles densamme. Väntar du att han skall tilltala dig, så väntar du förgäfves. Men hans fingrar gå alltjemt på radbandet, under det att den ena bönen efter den andra går öfver läpparne. Det enda vädjandet till din kassa — ligger i blicken, i en fanatisk ihålig blick, som aldrig underlåter att väcka en dyster, hemsk känsla. Man kan säga att katedralen — domen — på sådant sätt äfven tiggande tilltalar dig. Den ber dig icke direkte om något, men dess hemska förstörelse, dess dystra trasor göra det. Ett mera djupt gripande tiggeri gifves icke heller.

Men så oangenäma känslor, som domens yttre än uppväcker, mildras dock dessa vid anblicken af det inre. Det är först härifrån, som man kan göra sig ett rigtigt redigt begrepp om kyrkans verkliga form och karakter.

Skeppet utgöres af en oktogone af 50 fots diameter, omgifven af ett galleri, som uppbäres af en dubbel rad af de präktigaste kolonner. Ljuset nedfaller genom kupolen, hvarigenom kyrkan synes vid inträdet något mörk, men ljusnande emot koret, hvilket skjuter djupt ut, liksom en afrundad del af ett kristi-kors, der dagern infaller genom de i ädel gotisk stil, tätt bredvid hvarandra, nära nog såsom ett helt sammanhängande, högt upp under korets rotunda formade fönstren, hvart och ett af dem framställande ett beundransvärdt skönt bibliskt konststycke, skimrande i rika och lysande färger. Altaret är lika dyrbart, som praktfullt, siradt. I midten af koret brinner, såsom i alla katolska kyrkor, den s. k. evigt brinnande lampan. Efter hvad mig syntes, kunde man här med något skäl anmärka en öfverlastning af andeligt prål, i en mängd af onödiga, mera brokiga än vackra sinnebilder och dekorationer, vittnande icke om egentligt skönhetssinne

och sann religiös känsla, utan endast om det blindaste trosnit. Det ena befinner sig dock i fullkomlig öfverensstämmelse med det andra. Ser man folket samladt till bön och andakt — och detta kan man få se hvarje dag, nära nog hvarje stund, som helst — hör man klockornas oupphörliga pinglande, följer man processionernas anordning, messornas upprabblande, presternas väl iakttagna rörelser, korgossarnes sätt att sköta offerlamporna, knäfallen för helgonen, bönernas frammumlande vid radbandet; så kan man åtminstone icke misstaga sig deri, att det ceremoniella, det yttre sceniska utgör det vigtiga och väsentliga. Också lärer väl ingen kyrka vara så väl inexercerad, som den katolska. Der är allt för ögat, för sinnet; till hjertat tränger den på sin höjd, såsom i formen fulländad skön konst, icke såsom närande och lifvande sanning. Den har sin kärna — i presterna, den har sitt skal — i folket.

Naturligt är att en personlighet, så djupt ingripande i menskligheten lif och lefverne, som Carl den store, ännu i dag skall finnas omgifven af vissa fabelaktiga föreställningar. Sagan, historiens föregångerska, har också bevarat hvarjehanda drag, som icke kunna läsas utan intresse, vare sig såsom betecknande för den tid, från hvilken de härflyta, eller för den karakter, hvarom de handla.

En förnämlig plats i denna sagokrets intager berättelsen om katedralens uppbyggande, hvarmed Carl började omedelbart efter sedan han fulländat det kejserliga palatset, ett palats, hvaraf man nu blott eger minnet qvar. För katedralens räkning samlade han omkring sig sin tids utmärktaste byggmästare, och på det att templet skulle kunna mäta sig med allt, hvad verlden då hade stort och skönt i kyrklig byggnadskonst, sparades inga omkostnader. Icke underligt derför om katedralen blef en bland de skönaste tempel, som man känner; ej heller underligt om till och med äfven Carls kassa knappast förslog att betäcka omkostnaderna, allra helst som, så sträng ekonomisk kontrollör han än var, han af otrogna tjenare bedrogs mera än i ett afseende.

En liten saga torde, såsom exempel, tillåtas mig att här berätta.

En munk, vid namn Danko, kunnig i klockgjutning, hade lyckats att till Carls nöje förfärdiga en klocka.

När munken emellertid märkte kejsarens tillfredsställelse,

beslöt han att begagna sig af tillfället, i hopp att kunna rikta sig.

— Herre, talade han, befall, att man gifver mig tillräckligt med koppar och silfver i stället för tenn, så vill jag gjuta en klocka, hvars klang skall genomtränga skyarne.

Carl befalde, och munken bekom koppar och silfver.

Vid gjutningen af klockan tog dock munken undan mera än hälften af silfret för egen räkning och uppblandade det öfriga med tenn.

Sålunda blef klockan färdig och upphängd, för att pröfvas. Men straffet följer brottet i hälarne. Förgäfves satte ringkarlarne klockan i gång — ingen ton kom derur. Klockan förblef stum. Munken stod slagen, såsom af åskan. Gripen af samvetsqval, störtar han sjelf fram till tåget och griper det, ansträngande alla sina krafter, för att tvinga ljudet fram ur den grofva metallpjesen. Alltjemt förgäfves. Och sagan tillägger, att han ringde med sådan våldsamhet, att kläppen lossnade och i fallet krossade munkens hufvudskål.

Sedan man emellertid redan nedlagt oerhörda kapital på katedralen, såg man med förskräckelse att tillgångar verkligen saknades för dess fulländande. Bekymmer intog hela staden: man var försatt i en allmän sorg.

Men en dag — efter hvad sagan vill veta — anlände en okänd, anhållande att få tala med magistraten.

Magistraten sammanträdde och sporde honom om orsaken till hans besök.

— Jag kommer, svarade han, för att erbjuda eder nödiga penningar till er katedrals fullbordande.

Vid dessa ord skulle stadens styresmän gerna hafva kysst främlingens fötter, om han tillåtit det; de antogo anbudet med tusentals tacksägelser, frågande honom hvad säkerhet han fordrade, och hvilka betalningsvilkoren voro.

— Jag fordrar icke någon återbetalning, svarade den okände.

Då de hörde dessa ord, blefvo magistratspersonerne slagne af häpnad, ty på den tiden var en slik oegennytta en oerhörd sak, men deras förvåning blef ännu större, då den hemlighetsfulle främlingen fortfor sålunda:

— Det enda vilkor, som jag ålägger eder, är, att den första själ, som inträder i katedralen, hemfaller till mig.

Då begrep det goda folket ändtligen, med hvilken man fått att göra; de voro färdiga att göra korstecknet och ett: »vik hädan, satan!» sväfvade på flere läppar; men den klokaste bland dem besinnade, att ett så präktigt tillfälle till katedralens fullbordande svårligen skulle yppa sig andra gången; emellertid betraktade främlingen, utan att förändra uttryck, stadigt stadens öfverhetspersoner, och desse i sin häpenhet svarade stammande, att de begärde någon betänketid. Främlingen gick då bort, tillkännagifvande, att han följande dagen skulle återkomma, för att mottaga deras beslut. Aachenboarnes byggnadsraseri segrade öfver deras samvetsskrupler. Kontraktet blef afslutadt med den okände, och samma dag blefvo stadens kassor uppfylda med guld. Då detta mynt bar den kejserliga prägeln, tvekade ingen att emottaga det. Byggnadsarbetena började åter med ny ifver, och byggnaden blef snart fullbordad; det återstod nu endast invigningen. Men då uppstod ett nytt bryderi, hvarpå man icke tänkt. Ingen ville vara den förste att stiga öfver det nya templets farliga tröskel. Främlingen hade visserligen icke visat sig efter sitt sammanträde med magistratspersonerne, men man betviflade icke att han skulle återkomma, för att uppbära priset för den tjenst, han gjort. De förnämsta civila och andliga myndigheterna rådgjorde ånyo, och slutligen fick man en ljus idé. Ceremonien var bestämd till trettondagen 804, och påfven Leo hade sjelf kommit från Rom till Aachen, för att inviga kyrkan. Trettondagen på morgonen voro kejserliga palatsets salar uppfylda af det högre presterskapet i full skrud, kejsardömets furstar med deras lysande följen m. fl. Carl den store hade utbytt sina vanliga, simpla kläder mot den rika kejsarskruden. En ofantlig folkmassa trängdes på platsen framför kathedralen, men hvar och en höll sig noga på stånd från stora portalen. I detta ögonblick närmade sig en afdelning soldater med hastiga steg, jagande framför sig in i kyrkan en varginna, nyligen fångad i Ardennes skogar. Ett förfärligt dån ljöd genom tempelhvalfven; satan, sprutande eld och lågor, störtade på varginnan och strypte henne i ett ögonblick. Vid detta skådespel genljöd luften af mängdens glädjerop, och satan aflägsnade sig, ursinnig skärande sina tänder och utstötande ett förfärligt tjut; katedralens klockor kommo i rörelse af sig sjelfva,

och Carl den store, beledsagad af påfven och 365 biskopar, gjorde sitt högtidliga intåg i guds tempel.

Emellertid hade satan, skummande af vrede, flugit bort på en häftig stormvinds vingar och kommit till hafskusten. En enda tanke sysselsatte honom: tanken på det gemena skälmstycke, som Carl den store spelat honom, och han beslöt, att i ett drag förstöra staden Aachen och katedralen. Han blef varse de vidsträckta sandbankar, som lågo vid kusten, och beslöt att begrafva hela staden, och dess invånare under en af dessa sandbankar, som hafvet hade behöft århundraden att bilda, kastar den på ryggen och tager vägen åt Aachen. Detta sätt att resa blef dock temligen obeqvämt, ty sanden blåste i ögonen på honom, så att han knappast kunde se två steg framför sig och med möda kom han till Soersdalen. Anländ dit, mötte satan en gammal gumma, som kom från Aachen och blef helt förskräckt för detta vandrande sandberg och dess svarte bärare.

— Huru långt har jag fram till Aachen? frågade satan.

Gumman, anande mörkrets furstes onda afsigt, ty hon hade sett honom vid katedralkyrkans byggnad, svarade ganska klipskt:

— Åh, min bäste herre, ni har kommit alldeles vilse; betrakta mina skosulor: de voro alldeles nya, då jag lemnade Aachen, och nu ser ni sjelf att de äro fullkomligt utslitna, i följd af den långa väg, jag vandrat.

Vid dessa ord drog satan till med en kötted, som kom hela dalen att darra, och af hvilken den förskräckta gumman kastades tjugu steg baklänges.

— Jag är trött på att släpa fram denna börda, mumlade djefvulen, skummande af vrede; de uslingarne skola denna gång slippa undan det rättvisa straff, jag ämnade dem.

Sägande dessa ord, kastade han hela sandberget på marken och for bort genom luften, frustande eld och lågor. Detta var sista gången, som satan visade sig personligen i Aachen: det finnes dock stadsboar, som påstå, att de någon gång förmärkt hans hemliga dervaro, men man är icke precis öfverens om den drägt, han antager vid sina incognitobesök der i våra dagar. — Sålunda blef Carl den stores stad räddad genom en gummas list. Om, å ena sidan, katedralens portal, som benämnes "Varg-porten", och invid hvilken man ser en varg ut-

huggen i sten, bevarat minnet af detta besynnerliga offer, erinrar "Lousbergs" namn den resande derom, att en qvinna en dag visat sig mera listig (lous) *) än satan sjelf och lyckats att lura honom.

III.

Men om Lousberget lät förflytta sig till Aachen, har det dock sedermera icke kunnat förflyttas derifrån. Ännu i dag ligger det qvar, en 200 fots höjd, nu planteradt med rikt omvexlande träd och förvandladt till en af de skönaste promenader i stadens granskap. På en af bergets högsta afsatser har man bygt ett vackert hus i form af en rotunda, der förfriskningar finnas att tillgå. Från balkongen har man en lika vidsträckt, som härlig, utsigt. Staden och dess omgifningar ligga här under ens fötter. Från alla håll mötes ögat af konstens och naturens förenade rikedom och skönhet. Hela det ofantliga fältet, längst bort vid horisonten begränsadt af en ram utaf mörka skogspartier och resliga bergshöjder, utgör en stor park, inkräktad och lifvad af mensklig odling och verksamhet, öfver allt omgifven — man kan väl säga — både med palats och kojor.

Närmast staden ser man qvarlefvorna af den s. k. romerska muren, visserligen en ruin, men en ruin, som ännu i dag, slingrande sig nära nog kring hela staden, är icke blott väl bevarad, utan derjemte och framför allt gifver taflan ett både tilldragande och lifvande utseende. Längs muren — men utanför densamma — går en till större delen femdubbel allé, väsentligast af kastanier, utgörande en lika allmän, som talrikt besökt promenad, och derefter vidgar sig det af dalar och höjder, lundar och fält, trädgårdar och åkertegar ständigt omvexlande landskapet.

Föga skulle det intressera läsaren att här få för sig uppräknade alla de särskilda platser, som från balkongen så mycket tilldraga sig åskådarens uppmärksamhet och tjusa honom. Endast tvenne punkter kan jag icke underlåta att nämna, eme-

*) Lous betyder på Aachen-dialekten listig, svekfull.

dan de, oberäknadt deras egendomliga naturskönhet, fästa vid sig det underbara intresse, som sagan — och kanske blott sagan — har förmåga att ingifva. Det ena af dessa ställen är "Frankenberg", det andra "Emmaburg".

Frankenberg är ett jagtslott, sedan Carl den stores tid. Beläget på en liten ensam klippa, är det vid foten omgifvet af träd och buskar, som klänga sig högt upp på murarne, liksom rädda för det vattendrag, hvilket endast lemnat dem några få alnars svängrum till fotfäste. Slottet har tvenne torn och är ganska väl underhållet. Ingen resande underlåter att besöka det.

Men om man i Frankenberg ännu kan tro sig höra ett jagttrop från kejsar Carls dagar, kan man vid "Emmaburg" väl föreställa sig att der — då vinden susar genom boskéerna — ännu ljuder en suck till oss från samma tid.

Jag meddelar här sagorna om dessa två så vackra platser ur ett arbete, utgifvet till ledning för resande.

Legenden om slottet Frankenberg eller Fastrades ring.

Den leende dal, i hvilken staden Aachen är belägen, innesluter emellan sina höjdpunkter mången tyst och stilla plats, der förflutna århundradens poesi ännu qvardröjer drömmande, eller der medeltidens traditioner tyckas hafva funnit en tillflykt. Det är här, som kära minnen fästa sig vid de gråa, mossbetäckta stenarne. Hvem har icke, fattad af hänförelse vid minnet af förflutna tider, dröjt, försänkt i ett rörande begrundande, vid åsynen af slottet Frankenbergs ruiner? Man ser ännu qvarstående och ganska väl bibehållen den bebodda delen af denna Carl den stores fredliga tillflyktsort, hvars torn äro till hälften ramlade. De kringströdda qvarlefvorna af dem betäcka kullens sluttning, som är planterad med träd, betäckt med busksnår, och till hvilken man kommer öfver en bro på hvalfbågar, bygd öfver en fiskdamm, full af hvass. Dammen är omgifven af ängar, emaljerade af blommor och bildande en leende kulle. Det är en vacker vårmorgon, som man bör se denna plats, för att kunna uppskatta dess behag; när nemligen daggens perlor glittra, lärkan qvittrande höjer sig i luften, och stadens gamla torn uppstiga ur morgontöcknet. Man begriper då hvarför Carl den store, denne allsmägtige kejsare,

krönt af ära, och för hvilken hela verlden stod öppen, utvalde denna dal, hvilken han älskade framför allt, och hvilken han föredrog framför alla besittningar, alla palats, som han egde inom sitt kejsarrikes vidsträckta område.

Bland mängden af kännetecknande enskildheter ur kejsarens lif, bevarade i de gamla krönikorna samt i folkets visor och sägner, är det få mera kända och rörande än den angående den kärlek, som fäste honom vid sin sköna maka Fastrade. Midt under höjden af deras sällhet blef hon illa sjuk i Frankfurt am Main. Kejsarens smärta var ytterlig, och när denna så ömt älskade maka uppgaf sin sista suck, försänkte hans förtviflan honom i verkligt vansinne. Han lemnade icke mera det rum, der hon aflidit; han trodde henne endast vara insomnad, föll på knä invid hennes säng, gjorde tusende försök att väcka henne och kallade henne vid de ömmaste namn.

Kejsarens rådsherrar och hofmän visste icke hvad de skulle taga sig till. Carl ville icke höra talas om, att Fastrades dödliga omklädnad skulle begrafvas; han svarade befallande hvar och en, som vågade framkomma med denna idé, att hon snart skulle uppvakna ur sin långa sömn. Hela verlden fruktade för kejsarens förnuft, ja, till och med för hans lif, om detta tillstånd fortfor. Då, under det hela hofvet var rof för den plågsammaste ängslan, hade Turpin, den fromme erkebiskopen i Reims, en syn, som förklarade honom hela hemligheten. Han såg en ring inflätad i kejsarinnans hår. Det var denna ring, som höll Carl den store fängslad vid den aflidna; den gode erkebiskopens beslut var snart fattadt. Följande dagen gick han in i rummet och borttog den ifrågavarande ringen, utan att kejsaren märkte det. Knappt var denna lilla stöld verkställd, förrän Carl uppreste sig och kastade sig i hans armar. Hans ögon tycktes då öppnas och han ryste, som om han icke vetat hvad som händt honom, derefter lät han bortföra sig af erkebiskopen, steg till häst och tog vägen åt Rhenfloden, hvarifrån han snart begaf sig till sitt angenäma Ingelheim. Der öfverlemnade han sig ånyo med sin vanliga ifver åt kejsardömets angelägenheter, endast bibehållande ett svagt minne af allt, hvad som händt honom sedan Fastrades död. Emellertid blef kejsarinnans kropp, betäckt med purpur och guld, och åtföljd af ett ståtligt liktåg, högtidligen förd från Frankfurt am Main och begrafven i Abbotstiftet S:t Alban.

Carl befalde, att på detta ställe skulle uppresas en präktig grafvård, till minne af hans makas dygder och hans kärlek till henne.

Från denna dag ville kejsaren ständigt hafva hos sig den fromme prelaten, företog sig ingenting utan hans råd och kunde icke lefva utan honom. Erkebiskopen begagnade sig af denna hemlighetsfulla böjelse för hans person till gagn för staten och kyrkan, ty hans afsigter voro goda och han besatt mycken vishet. Emellertid kände sig hans fromhet sårad af det, som tycktes vara en gudlös förtrollning, och han beslöt att göra sig af med den magiska ringen. Han öfverlade med sig sjelf derom, då han åtföljde kejsaren på en resa till Aachen, som monarken gjort till sitt residens. Då han en dag promenerade i dalen, der de varma källor uppspringa, som bestämde Karl att der låta uppbygga ett palats, anlände Turpin till stranden af en stilla sjö, beskuggad af träd och omgifven af grönska; i dess vatten kastade han den olycksaliga ringen. Ifrån detta ögonblick lemnade kejsaren, hvars lysande palats vid Rhens stränder icke återkallade annat än sorgliga minnen af hans förlorade sällhet, ej mera denna leende dal. En outsäglig tjusningskraft fängslade honom der; om kejsarrikets angelägenheter tvungo honom till att vara frånvarande, att göra resor, så aflägsnade han sig från detta älsklingsställe endast för att dit återkomma, så snart han åter kände sig fri. Och han förskönade icke allenast staden och grundlade kyrkor, utan han lät äfven bygga detta präktiga slott nära sjön. I denna enslighet, dold för allas blickar, dröjde han hela timmar, med blicken hvilande på vattenspegeln, lefvande under sin ålderdom i minnet af förflutna tider.

Eginhard och Emma.

Bland de barn, som Carl den store hade med sina gemåler, var hans yngsta dotter Emma honom kärast, på grund, icke allenast af hennes utmärkta skönhet och lysande snille, utan äfven af hennes barnsliga behag samt milda och hänförande skaplynne. Carl den store hade alla dagar sammanträde med sina rådsherrar i det kejserliga palatset i Ingelheim, för att öfverlägga om sitt vidsträckta rikes angelägenheter. Han hedrade icke med sitt förtroende andra än visa och pröfvade män, och som alla voro af framskriden ålder. Kejsaren hade

dock, i afseende på åldern, gjort ett undantag. Den unge Eginhard, blef i anseende till sina stora kunskaper och ovanliga talanger, i god tid icke allenast rådsherre, utan utsedd till kejsarrikets sekreterare. Uppfostrad vid hofvet, förvärfvade han sig snart god ton och artiga manér, och damerna visade honom ett afgjordt företräde, men isynnerhet var detta fallet med Emma, kejsarens egen dotter. Sin herres sekreterare och oskiljaktige följeslagare, tillbragte Eginhard hela dagar i Emmaburg och kunde icke undgå att märka den innerliga böjelse, hon hyste för honom. Den känslofulle Eginhard kunde icke blifva likgiltig vid denna upptäckt och med köld besvara den sköna Emmas kärlek. Han stred i början kraftigt mot sin passion, men Carl den store sjelf gjorde striden för honom svårare, i det han uppdrog åt honom att undervisa sin dotter i musiken, och eden om evig trohet bekräftade slutligen deras hjertans förbund. Hemlighetens slöja dolde länge deras sällhet för nyfikna blickar. Icke nöjda att vara tillsammans under dagens timmar, ville de emellertid icke ens vara åtskilda under natten, och Eginhard smög sig slutligen alla nätter från den flygel af slottet, som han bebodde, till Emmas rum, der han hos sin älskade tillbragte de angenämaste stunder.

Våren hade varit vittne till deras första bekännelser, de vackra sommarnätterna hade försvunnit allt för hastigt för de älskande, hösten kom med sin köld och frost, och de älskande fortsatte dock sina nattliga möten. Tillsammans i deras vanliga tillflyktsort, hade det lyckliga paret tillbragt en vinternatt under tjusande samtal, och timglaset gaf Eginhard tillkänna att det var tid för honom att återvända till sig. Emma följde honom, för att sakta öppna och tillsluta porten, men hvem kan måla deras förskräckelse, då de sågo hela borggården betäckt med ett snötäcke, i hvilket Eginhards fötter nödvändigt skulle qvarlemna spår? För intet i verlden ville han exponera sin älskades goda namn och utsätta henne för kejsarens vrede. Emma fattade först mod och föreslog honom, att hon skulle bära honom på sina skuldror; man skulle då icke se annat än spåren af qvinnofötter och icke hysa några misstankar. Eginhard stred länge emot, men lät slutligen öfvertala sig. Olyckan ville emellertid, att denna nattliga vandring, upplyst af månens sken, skulle blifva upptäckt, och det af kejsaren sjelf, som, oroad af sina regeringsomsorger, icke kunde sofva,

utan stigit upp och begifvit sig in i ett rum, hvilket hade en balkong utåt gården. Följande dagen sammankallade han sitt råd, och Eginhard infann sig äfven. Monarken framställde då till deras besvarande den frågan, hvad straff en konungadotter förtjenade, som nattetid i hemlighet hos sig emottog sin älskare. Rådsherrarne öfverlade ett ögonblick, sedan förklarade de, att i kärleksaffärer borde nåd gå för rätt. Carl svarade derpå ingenting, men återtog: Hvad straff förtjenar en simpel adelsman, som med sin konungs dotter underhåller en hemlig kärlekshandel och om natten smyger sig till henne? Och alla rådsherrarne tillrådde äfven nu mildhet med undantag af den yngste bland dem, Eginhard sjelf, som, hitills stum och blek, nu med stark stämma förklarade: "Han förtjenar döden!" Förvånad öfver denna sista dom, närmade sig kejsaren honom och sade: döden skulle vara ett allt för strängt straff, men landsflykt förtjenar så väl den brottslige, som den af sin pligt glömska dottern. Må hon lefva, afklädd sin rang, långt från de sina med föremålet för sin passion!

Solens första strålar färgade knappast himmelen den följande dagens morgon, då man såg två pilgrimer på vägen från Tréves vandra åt Aachen. Sedan de vandrat flere dagar, kommo de till ett öppet ställe i skogen, hvarifrån man njöt af den härligaste utsigt. Denna punkt förtjuste dem. En källa sprang upp ur jorden på detta ställe, och ängar, rikt smyckade af blommor, utsträckte sig ända till stränderna af en nära intill flytande bäck. De älskande hvilade här och beslöto att bosätta sig i denna tjusande dal och der bygga sig en koja. Tio år förflöto lika hastigt, som lika många månader, och deras sällhet ökades genom tvenne söners ankomst till verlden. — Carl den store saknade emellertid med hvarje dag allt mer och mer sitt mest älskade barn; hans hår hvitnade, hans kinder fårades, och det sorgsna uttrycket i hans blick sade mer än tillräckligt, att han icke var lycklig. Han trifdes icke mer i sin familjekrets, utan företog sig att jaga i de villebrådsrika skogarne.

En dag företog kejsaren en längre jagt i skogarne omkring Aachen. Förföljande en hjort, kom han vilse, och märkte allt för sent, att ingen af hans jagtkamrater var med honom. Han blåste i sitt jagthorn, men fick intet svar. Ledsen öfver att sålunda hafva kommit vilse, steg han af hästen, band ho-

nom vid ett träd och utsträckte sig på ett skuggrikt ställe. Under det han begrundade hvilken väg, han borde taga, för att återkomma till de sina, framträdde en liten älsklig gosse, ditlockad af jagthornets ljud, ur skogen, och betraktade med barnslig förvåning främlingen och hans präktige springare. Carl, glad att få se en mensklig varelse, kallade till sig barnet och gjorde det genom sina smekningar snart förtroligt med sig. Den lille började leka med kejsarens lysande vapen, berättade honom, att hans föräldrar icke bodde långt derifrån och erbjöd sig att visa honom vägen till deras boning. Önskande att lära känna invånarne i denna ödemark, hvilka, att döma efter barnets sätt, icke voro utan bildning, följde kejsaren gossen och befann sig snart vid en koja, i hvilken en skön och ung qvinna tillagade en måltid. Emma, ty det var hon, emottog främlingen med behag och erbjöd honom för natten en hvilostad under deras låga tak. Hon sade, att hennes man var på jagt, men att han skulle återkomma snart och vara förtjust öfver att få dela sin aftonmåltid med den ädle riddaren. Carl kunde icke vända sina ögon från den förtjusande qvinnan, hvilken han i början icke igenkände, och han ämnade just fråga henne, hvarför hon dragit sig tillbaka till en så aflägsen tillflyktsort, då hennes man inträdde. Denne helsade öppet och hjertligt den oväntade gästen. Man satte sig till bords, och värdinnan serverade en tarflig soppa samt en rätt af råbock. Knappt hade monarken smakat denna, förrän han, träffad af ett smärtsamt minne, utropade: Ack, min älskade Emma brukade alltid tillaga åt mig denna rätt, då hon ännu var hos mig och utgjorde mitt lifs vällust! Vid dessa ord uppreste sig Eginhard och Emma från sina säten och betraktade noga sin gäst. Emma utropade liksom uppvaknande ur en dröm: Ja, det är min far! och, kastande sig till hans fötter, sade hon, snyftande: din dotter, din Emma ligger här på knä framför dig. Det är hon, som hit tagit sin tillflykt, som, långt ifrån verldens buller, tillbringar sitt lif här med sin älskade, och som välsignar det ögonblick, hvilket förskaffade henne sällheten att ännu en gång få så sina dagars upphof. Eginhard knäföll också för kejsaren och anropade honom om förlåtelse. En lång tystnad inträdde; i fadrens anletsdrag återspeglade sig striden i hans inre; derpå följde en scen af kärlek och barnslig ömhet, afbruten af omfamningar utan tal. Den stränge

fadren kunde icke emotstå Emmas glädjetårar. Han beviljade en fullkomlig förlåtelse åt Eginhard och Emma och tillbragte i denna låga koja timmar, lyckligare än han någonsin haft midt ibland sitt lysande hof.

Kejsarens jagtsällskap hade hela natten genomsökt skogen och var fullt af oro öfver dess herres öde. Mot morgonen besvarades jagthornens toner, som ljödo genom skogen, och snart befann sig kejsarens hela följe vid hyddan. Monarken utgick derutur, förande vid handen Emma och Eginhard. Sen här, sade han; under det I sökten mig gjorde jag en dyrbar jagt. Jag har återfunnit i denna ödemark min dotter, som jag varit skild ifrån i tio år. De äro mina barn; de skola icke mera skiljas från sin far. Skyndom att återvända till Aachen och låtom oss fira sällheten att hafva återfunnit dem. Eginhard, min måg, skall från denna stund, liksom förut, vara min rådsherre; men på det ställe, der min dotter tillbragt så lyckliga dagar, och der jag haft den sällheten att återse henne, vill jag låta bygga ett slott med namnet Emmaburg.

Till de berättelser — visserligen mera saga än sanning — som vi meddelat ur Aachens äldsta historia, vilja vi ännu tillägga en enda, väl mindre känd, men icke derför mindre hjertevarm, och som vi funnit i en gammal foliant. Äfven denna berättelse rör sig omkring Carl den store.

Bland märkvärdigare dater af kejsaren, räknar man hans mångåriga fälttåg i Sachsen, såsom en af de förnämsta. Vid början deraf skall följande hafva tilldragit sig.

Carls styfmoder, Lothburg, egde en son från ett föregående gifte, Toland, som således var Carls halfbror, och åt hvilken han, då han åtföljde armén till Sachsen, uppdrog ståthållarskapet öfver Aachen. Toland hade redan länge brunnit af kärlek för sin höge broders första gemål, Hildegard, ehuru han slutit lågan inom sig. Men sedan han nu befann sig mera ensam med henne och var i tillfälle att oftare sammanträffa med henne, brast lågan ut i den mest otyglade lidelse. Drottningen sökte väl i början att med mildhet och öfverseende afböja hans förföljelser; men då detta ej hjelpte, beslöt hon att begagna sig af förställning och list. Ingående på hans före-

ställningssätt, visade hon honom nödvändigheten att, för förhemligandet af deras möten, inrätta ett särskildt rum, hvilket hon, för mera säkerhets skull, ansåg böra förses med flere säkra dörrar. Toland — lycklig i sina förhoppningar — satte genast ett sådant rum i skick. Betagen af kärlek, föreslog han drottningen att bese det, hvarvid hon, leende och förförisk, fullkomligt stadfäste honom i den tron, att han besegrat hennes hjerta. I sin hänryckning öppnar han dörren och hastar att föra henne in; men knappast var han inkommen förr än drottningen med stark hand slår igen den yttersta dörren. Här förblef Toland instängd och bevakad af drottningens tillgifnaste tjenare. När han i arresten fattades af raseri, lät drottningen undanhålla honom all föda, hvarigenom han slutligen blef lugn och spak. Men när den tid omsider kom, då kejsaren väntades hem, utsläppte hon honom åter, emedan hon icke ville skada honom, genom att anklaga honom. Emellertid kunde Tolands utmagrade och bleka utseende ej undfalla Carls skarpa blick; och då kejsaren frågade honom om orsaken dertill, förklarade denne, att drottningen, hvar lättsinniga uppförande föranledt honom till upprepade föreställningar, slutligen ledsnat dervid, och, för att fullkomligt fritt få öfverlemna sig åt sina skamliga böjelser, låtit inspärra honom i ett fängelse, der han blifvit behandlad på ett sätt, att han varit nära att svälta ihjäl. Denna anklagelse uppbragte Carl på det högsta. I sin vredes utbrott befalde han, att Hildegard skulle föras bort i den djupaste skog, der beröfvas sina ögon, samt jagas långt bort öfver gränsen af hans rike. Sagdt och gjordt. Man förde drottningen till skogen. Redan hade man hunnit fram till det ställe, der domen skulle verkställas; men i detsamma förde himmelens skickelse till hennes räddning en riddare, vid namn Freudenborg, i tjenst hos hennes syster, grefvinnan Adeline af Schwaben. Med mod och beslutsamhet befriar han henne ur bödlarnes händer, tvingar dem att aflägga en tysthetsed, låter dem uttrycka ögonen på en hund, som åtföljt drottningen, samt återsänder dem till kejsaren med dessa ögon, såsom ett bevis derpå att de fullgjort hans befallning. Drottningen följer deremot riddaren till Schawben, hvarifrån hon begifver sig till Rom. Så försvunno några år. Förstynen straffade derunder Toland med blindhet. Forskande efter medel för återvinnandet af sin syn, nådde honom ryktet om en undergörande

ögonläkare i Rom, hvarföre han, då riksangelägenheter kallade Carl samtidigt dit, anhöll att få följa med, hvilket bifölls. Toland blef äfven der, följande läkarens föreskrifter, snart återställd. När Carl förnam detta under, och läkaren, ifrån och med synens återkomst, drog sig hemlighetsfullt tillbaka, befalde Carl, hvars hela intresse och nyfikenhet vaknat, att man skulle, vare sig med godo eller ondo, föra honom till sig. Detta skedde också. Men hvem kan måla hans öfverraskning, då han i den ryktbare läkaren igenkände sin egen, alltid älskade, i häftigheten dömda, sedermera djupt sörjda Hildegard. Han öppnade med ett utrop af kärlek sina armar, och de båda makarne voro efter afgifna förklaringar — förenade. Toland dömdes till döden, men på Hildegards bön förvandlades dödsstraffet till landsförvisning.

Biebrich.

Rhenfloden, d. v. s. den skönaste, den mest mångbesjungna, den sagorikaste delen deraf ligger bakom mig. Jag har passerat Köln, Bonn, Coblenz och Mainz. Men jag hastar förbi hela detta stora och skiftande panorama, der många århundraden icke ännu förmått utplåna spåren af den romerska andans kultur, der medeltiden ligger i grusade riddarborgar på bergspetsarne och der vår, af medborgerliga intressen så allvarligt lifvade tid, kraftigare och skönare än sina föregångare, bygger öfver och ibland runinerna en ny bättre verld, vittnande om de rikaste tillgångar både i intelligent och materielt afseende; jag hastar, säger jag, förbi allt detta, lemnande till bättre tid och tillfälle att redogöra för de intryck, som trängt sig på mig, och stannar i stället vid det lilla, men täcka Biebrich, hvilket visserligen icke gör anspråk på att intaga någon märkvärdigare plats vid Rhens på minnen och praktfulla utsigter så rika stränder, men som likväl numera eger för hvarje svensk ett så kärt och dyrbart intresse, enär det är härifrån, som en af landets förste söner, prins Oscar, hemtat sin maka, hvaraf vigten för vårt land kan blifva ganska stor, — kanske också obetydlig eller ingen. Men ehuruväl framtiden är en olöst gåta — så är den dock alltid en gåta,

som en gång skall lösas — och hvilken just i sitt olösta skick torde vara af det största intresset, större möjligtvis än sedan den en gång blifvit löst. Framtiden, säger Tegnér, ligger i gudarnes knän; kanske borde han i stället hafva sagt, att den ligger i gudinnornas.

Biebrich är en liten oändligt täck plats. Belägen ända invid stranden af Rhen, har flodens ständigt omvexlingsrika ångbåtstrafik en icke mindre god anläggningsplats vid kajen, än den resande en vacker anblick. Staden, som eger omkring 4000 invånare och är hertigens af Nassau sommarresidens, utbreder sig för ögat i en linie af nätta byggnader på båda sidor om det ganska vackra hertigliga palatset. Längst bort är taflan infattad i en tjusande ram af höjder och kullar, beklädda med de friskaste trädpartier. Biebrich vänder sin front, sin ljussida, sitt ansigte åt floden; det blickar ut öfver dess rörelse och lif, ser den venstra Rhenstranden midt framför sig och Mainz i perspektivet längre upp, och — för att fullända toiletten — har det liksom kastat öfver sina skuldror en luftig, färgskiftande mantel af det skönaste, det lättaste landskap, men icke på det sätt, som en monark gör det, eller liksom det velat drapera sig med ett helt sekels storhet, utan naturligt, behagligt, intagande, så, som en vacker qvinna — i blotta känslan af sin qvinlighet — alltid vet att göra det. Biebrich tycktes icke sjelf erinra sig något af sina gamla anor, ehuruväl dessa uppgå till de uräldsta tiderna: det lefver i det närvarande; det har sitt slott, sin natur och naturligtvis äfven sina ekonomiska angelägenheter.

Slottet, i renaissance stil, har ett aktningsvärdt yttre. Det är uppbygdt åren 1704 och 1706. Sedan 1744 har det varit den hertigliga familjens Nassau-Usingen residens; vid dess utgång år 1816 öfvergick det till den nu regerande hertigliga linien Nassau-Weilburg. Dess mest i ögonen fallande glanspunkt är rundeln, från hvilken byggnaden skjuter ut i tvenne långa linier, ytterst brytande sig i ingående vinkelflyglar. Öfver rundeln svajar hvarje sommar — då hertigen der tagit sitt hemvist — den hertigliga flaggan. Rundelns takkrans är ornerad med mytologiska bilder, ehuruväl en och annan del af gestalterna sakna, här ett hufvud eller der en arm o. s. v., allt minnesmärken från 1793, då slottet och staden blefvo beskjutne från ett fiendtligt fransyskt batteri.

Åtföljd af ett par bekanta, tog jag vägen upp till borggården i ändamål att bese slottets inre. Några hinder mötte dervid icke. På en af flyglarnes dörrar stod det betecknande ordet: "Portier", och sedan vi fått reda på mannen och framstält vår önskan, beledsagade han oss.

Vi infördes först i den så kallade "Gesellschafts-salen", derefter i "Rundeln", samt sist i matsalen, hvilka trenne rum upptogo slottets hela längd. Bredden är jemförelsevis ganska obetydlig. Gesellschafts-salen är vacker och prydes af en serie af familjeporträtt, samt framförallt af fyra porslins- och kristallvaser af utmärkt värde. Rundeln är egentligen ett konsertrum. Den hvälfda rotunda, som bildar taket, uppbäres af präktiga marmorkolonner, utanför hvilka ett galleri omgifver rummet. Utsigten från den angränsande altanen är särdeles intagande. Det var i detta rum, som prins Oscars och prinsessan Sophies af Nausau vigsel-akt försiggick.

Härifrån ledsagades vi till den våning, som prins Oscar bebodde under sitt vistande i Biebrich. Denna våning var intagande och treflig, så som furstarne nu företrädesvis synas hafva böjelse att ordna sina rum, mera liknande rike privatmäns, der intet saknas i tillbörlig komfort och lyx; men der proportionerna icke heller äro tilltagna i så stor skala, att all trefnad jagas på dörrarna. Sängkammaren var ett litet nätt rum med blåa tapeter, öfverdragna med i festoner uppsatt, med blåa atlasband kantad tyll. Af sängarna — två till antalet — stod ännu en qvar. Toiletten i angränsande rum var öfverklädd med hvitt, samt façonerad med atlasband i rödt.

Enär hertigen redan var utflyttad till Biebrich, kunde vi ej få taga i ögonsigte sjelfva den hertigliga våningen.

En promenad i den vidsträckta, i engelsk stil anlagda, vackra parken var ganska uppfriskande. Dubbla kastanieallèer ledde från slottets flyglar, på sidorna om en nätt vattenkonst, in i densamma. I sjelfva parken slingra sig gångarne om hvarandra, än vid foten af en kulle, än längs rabatten af en blomsteranläggning. Framförallt finnas här två utmärkta punkter. Den ena är ett drifhus, ett "Glashaus", som det med skäl kallas, emedan det i hela sin längd är hvälfdt af rutor, hvarje särskild ruta så gjord, att den inträffar i bågens periferi. Glashuset slutar i en hög rotunda, äfvenledes helt och hållet hvälfd af glasrutor på enahanda sätt. Här finnas de äd-

laste växter, hvaribland camelier i oändlighet. Den andra utgöres af en förtrollande anläggning, på trenne sidor omgifven af ett vattendrag, der, på en höjd, rikt omgifven af träd och växter, ett litet tempel i moskowitisk eller asiatisk stil höjer sin genomskinliga kupol af flätad jerntråd. Rosor slingra sig uppför gallerverket, ofvantill öppet för ljus och dager. En lemnad öppning emellan slingerblommorna skänker en retande utsigt särdeles genom en i parken verkställd uthuggning, som i fonden presenterar en liten borg i medeltidsstil, en ruin också från besagde tid, ehuru nu åter ställd i det bästa skick.

En knapp half timmes färd förde oss från Biebrich till Wiesbaden. Den största fruktbarhet är öfverallt rådande. De små, inhägnande, i stället för gärdesgårdar använda häckarne, hade i allmänhet redan börjat försvinna, då vi närmade oss Köln — här hade de alldeles försvunnit. Fälten utbreda sig utan alla egentliga inhägnader, odlade liksom af en hand och under ett öga. Men de skiljaktiga sädes- och fruktslagen växa tätt om hvarandra och deras kontrasterande färger förvandla fälten liksom till ett stort schackbräde, skiftande i tusentals små rutor, den ena bärande hvete, den andra råg, den tredje korn, den fjerde hafre, den femte potatis och den sjette vindrufvor, under det att fruktbarheten — ju sydligare vi komma — oupphörligt tilltager. Kring Mainz, Biebrich och Frankfurt am Main — och jag vet ej vidare huru långt — kan man säga att jorden bär på en och samma gång tvenne grödor. I linie vid linie ser man nemligen här, teg från teg, fält från fält, den ena sträckan af fruktträd efter den andra, under det att jemväl jorden bär en rik gröda, vexlande i olika arter. Chausséen mellan Biebrich och Wiesbaden är — ehuru ännu till en del under arbete — förträfflig, på sidorna är den omgifven af nyplanterade kastanieallèer. Då man når upp till höjderna omkring Biebrich, vidgar sig på en gång utsigten på ett öfverraskande sätt. Hela den stora, blomstrande Wiesbaderdalen, med staden i sin grönskande, sin svällande famn, ligger här framför ögat, med de ståtliga, af den friskaste ekskog bekransade Taunusbergen i fonden.

Wiesbaden.

I.

Wiesbaden ligger vid foten af den vackra bergskedjan Taunus, som i omvexlingsrika, löfbeklädda höjder sträcker sig mellan Ehrenbreitstein och Homburg, utgörande den egentliga gränsen mellan norra och södra Tyskland. Staden sjelf, ehuru delvis vacker, är dock föga storartad. Sin förnämsta prakt, det verkligen sceniskt målande, lånar taflan från läget, från naturomgifningarna, accessoirerna, hvilka, i förening med hvad odling, skönhetssinne och byggnadskonst åstadkommit, onekligen äro ganska praktfulla. Öfver allt bland de vågformiga kullarne och dalgångarne, bland vindrufsplanteringar, blomsteranläggningar och vajande grödor skymta boningar fram, icke sällan i gestalten af ett litet täckt och nätt palats. Hela det i byggnadskonst moderna Tyskland svärmar nemligen på det fantasirikaste sätt i ständigt nya, öfverraskande byggnadsformer, och man får knappast se två bostäder, liknande den ena den andra. Bland former, likväl sjelfva omvexlande i oändlighet, är tornet och altanen öfvervägande, för att ej nämna båg- eller spetsfönstret. På sådant sätt smyckar privatmannen nu mera sin hvardagsboning: sjelfständighetskänslan, som vår tids civilisation så högt utvecklar, höjer honom till en liten monark i sitt hem, under det att samma känsla, understödd af en likaledes växande industri, bereder hemmet till någonting furstligt. I denna anda — den moderna byggnadskonstens, man kunde nästan säga, ridderligt medborgerliga — hafva flertalet af alla de städer, som jag passerat, redan framgått ganska långt. Äfvenså Wiesbaden. Men arkitekturen har icke stannat blott inom sina egna tillgångar. Mera än någonsin vet densamma att begagna sig af naturens. Icke allenast att bygnadskonsten utkastat planritningarna och tänkt sig ornamenten i den innerligaste harmoni med de lokala egenheterna; — sedan byggnaden blifvit färdig vet man äfven att smakfullt ornera den med hvad naturen eger skönast: rankväxter och blommor. Mången privat mans bostad blifver härigenom ett verkligen förtjusande konststycke. Vid första anblicken af Wiesbaden hvilade det klaraste solsken öfver trakten. Endast Taunus stod, såsom en slagskugga, i fonden. Så långt ögat

nådde, tyckte man sig se en vidt omfattande park, full af lif och verksamhet. Midt framför mig lågo Clarenthaler- och Adamsthaler-bergen, till höger Nero- och Sonnenbergen och till venster Dotzheimerhöjderna. Det var på en gång både tafla och ram. På sluttningen af höjderna möttes ögat af det vackra Rietherberg och det täcka alte och neue Geisberg, ehuruväl blicken fram för allt stannade midt emellan dem vid det grekiska kapellet, som der, omgifvet af det ljufvaste skogsparti, höjde sina flere, starkt förgylda kupoler. Anblicken var verkligen gripande och skön.

II.

Under det att helsan blomstrar på kinden arbetar döden någon gång i bröstet. Förhållandet kan vara enahanda inom ett samhälle. Landet må vara det härligaste, jordmånen den fruktbaraste, menniskokraften den outtröttligaste; allt detta är dock icke nog, så vida icke också de samhälleliga institutionerna öfverensstämma med behofvet af utveckling, väcka folkens intressen till sjelfförvärf, andligt och materielt framskridande, ingifva en lefvande känsla af arbetets ära och nytta, både i enskildt och allmänt afseende upplösa alla onaturliga hämmande band, ingifva frihet, icke den frihet likväl, som lossar oss från samhället, utan som gör samhället kärt och dyrbart, såsom det förnämligaste stödet för våra sträfvanden och intressen. Att skildra det praktfulla, man ser i natur och konst, under det att den tanken emellanåt smyger sig fram, att det folk, som odlar denna natur och genom hvars möda dessa konstskatter äro förvärfvade, är fattigt, förtryckt och beklagansvärdt, blir nedtyngande.

Af historien bekant med den romerska kyrkans absolutistiska, den fria menniskokraften tillbakahållande och undergräfvande syften, har dess bekämpande alltid för mig synts lika naturligt, som bekämpandet af den politiska absolutismen; båda två blott varande olika medel i och för samma ändamål. Sedan jag i Aachen, Coblenz och Köln — den romerska kyrkans mest bigotta städer inom Tyskland — beträdt katolsk mark, och blifvit satt i tillfälle att se katolicismens verkningar

på samhället, samt fått blicka in i ögat på prelater och folk, visar det sig för mig ännu tydligare, att vår tids alla mot en förnuftig samhällsutveckling fiendtliga element hufvudsakligast, om icke uteslutande, måste sökas i katolicismen. I norden var det den, som först vred svärdet ur den frie mannens hand och lade det i furstarnes, men i furstarnes dock blott betraktade såsom kyrkans förste försvarare. Samma grundtanke besjälar den ännu i dag. Industri och arbete utgöra de vapen, hvarmed folken under de senare århundradena, framförallt det innevarande, kämpa sig framåt. Katolicismen gynnar hvarken den ena eller andra. Såsom exempel derpå — öfvertygande utan all fråga — ligger Roms omgifning, Campagnan, med den härligaste jordmån, ofruktbar och öde. Man fördrager betlande, man undervisar i bedjande, såsom Baals prester vilja äfven den romerska kyrkans se menskligheten dansande kring guldkalfven: den blinda tron; deremot fruktar — och i sin fruktan hatar man — den industriella välmågan, emedan i dess spår följa civilisation och sjelfkänsla i en sig ständigt vidgande uppfattning af menniskovärdet. Konseqvenserna blifva också, i deras verkan på folken, allt mer och mer framstående. Så länge absolutismen i allmänhet förqväfde den friare kraften, jemnades förhållandena temligen. Revolutionerna brusto dock lösa inom de katolska länderne — först i Tyskland — Luther — sedan i Frankrike — Robespierre. De redan då upplysta medelklasserna, som, till följd af dessa katastrofer, förvärfvade sig industriel frihet — samhällsaktning åt individuel företagsamhet — sakna också i närvarande stund all verklig religiösare tro; i tysthet bele de relikerna, deltaga ej ens i processionerna och fullgöra endast ceremonierna såsom nödvändiga skyldigheter. De arbetande klasserna deremot, i hvilkas hela uppfostran och lefverne de yttre ceremoniella föreskrifterna så djupt ingripa, ledas af det kyrkliga prålet vid altaret och på gatan. Ett svagt band, i sanning! En samhällsordning, som icke är bygd på erkännandet af menskligheten förnuftiga förädling och utveckling, icke söker sitt fotfäste på det individuella och allmänna medvetandet att densamma, och ingenting annat, är det bästa, det rätta, det sanna, en sådan samhällsordning, i huru många århundraden den ock bestått, skall förr eller senare falla. Katolicismen utgör också det egentliga fröhuset till alla revo-

lutioner. Revolutionerna hafva äfvenledes, såväl i äldre som i senare, t. o. m. i de allra sista tiderna, väsentligast haft sina utbrott inom de katolska länderna. För det närvarande är det de arbetande klasserna, sam ryckt fram i linien. Man har börjat blygas vid att tigga; man har funnit att bönen icke är tillfyllest; och allt som det blinda trosnitet börjat skingra sig, upptäcker man bedrägeri och list. I denna rigtning synas förhållandena också hafva skridit så långt framåt, att man blott afbidar en lämplig stund. Det gäller regeringarna, säger man; men ser man ned i djupet, gäller det dock mera den romerska kyrkan och dess prelater, och blott så till vida regeringarna, som dessa lifvas af den enda saliggörande kyrkans tendenser. Folket är öfverallt för klokt, att ej begripa, det en styrelse är nödvändig, men det fordrar en styrelse, som erkänner arbete och menskligt framåtskridande, icke en, som sköflar dessa till förmån för klosterväldet. På ingendera sidan kan man nu mera förblinda hvarandra. Påfvemagten inser att den blott har ögonblicket i sin hand och underlåter icke att begagna sig deraf. Protestantismen, i hvars fotspår industri och välmåga framgå, är dess värsta fiende. Öppet eller maskeradt, angripes den också nu häftigare än någonsin. Såväl i England, som i Tyskland, utgifvas till och med antiprotestantiska romaner. Det är ej heller egentligen det protestantiska Tyskland, utan det katolska, som nu trycker på Sverige till förmån för religionsfriheten. Påtrycket är godt för de styrelser, som mera tänka på sig sjelfva, än på landet. Att den delen af den fria pressen, som i Sverige understöder rörelsen, mera ser på den fria idéens onekliga sanning, än på dess effekt i framtiden, är tydligt. Vi säga icke att protestantismen är till sina alla grundsatser obestridlig eller till sin kyrkindelning fullkomlig; men den bär ett fritt samhälle eller åtminstone tendenserna dertill under sitt hjerta, och vi tro att det är öfverensstämmande med folkets högsta fördelar att gifva denna kyrka ett så fullkomligt skydd, som möjligt. Den frihet, som katolicismen nu yrkar bakom ryggen på så många schismatiska sekter och deras ideela åskådningssätt, härflyter derifrån att den, under hvad vilkor som helst, om äfven i sällskap med hvarjehanda annat otyg, må få slippa in i landet. En gång inkommen — skall den aldrig mera tala om frihet.

Från alla de olika delar af Tyskland, som jag genomrest,

har jag hittills blott talat om fruktbarhet och högt utvecklad industri, men det är af vigt att tillägga, hvad jag hört katoliker sjelfva erkänna, att man nemligen hufvudsakligast har att tacka protestanterna för de jättesteg, som den materiella utvecklingen tagit under de senare decennierna. Med hänseende till den romerska kyrkans inre väsende, vore detta äfven ganska naturligt. Frågan är dock af allt för stor vigt, att icke påkalla den fullständigaste undersökning. Hvad jag vet är att Köln och Aachen hafva framförallt att tacka protestanter för den verksamhet, som de nu utveckla.

När jag inkom på hertigdömet Nassaus område, befann jag mig i ett öfvervägande protestanstiskt land, som, till följd af de åsigter, jag här framstält, också borde andas en friare luft, ega en högre grad af industrielt lif samt känna sig lyckligare. Beklagligtvis kunna vi likväl icke säga att förhållandet var sådant, ehuru vi lyckligtvis anse oss kunna tillägga att detta icke är protestantismens fel. Det var katolicismen, som, med införandet af monarkernes krönings- och smörjningsceremonier, gaf konungarne detta "vi med guds nåde", och förvexlade deras ursprungliga, förnuftigt ledande samhällsbetydelse till obegränsad absolutism: "jag är staten!" Inom denna grundsats och många andra, mer eller mindre moderade af senare tider, dock allesammans af rent katolskt ursprung, befinna sig emellertid flertalet af de protestanstiska styrelserna ännu i dag inklämda i sin ställning, i sitt åskådningssätt, och i sin verksamhet. Konungamanteln är ännu fortfarande inom alla riken ett återsken af den första morgonrodnad, som den romerska kyrkan tände i verlden. Inom furstarnes stora råd har det öfvergått till statsrättslig visshet, att samhällsproblemet mindre rör folkens sällhet och väl, än deras egen. De mägtigare gifva exemplet; de svagare apa efter. Och utan att göra några anmärkningar mot hertigen af Nassau, som allmänt prisas, såsom en för sitt lilla land verksam och vältänkande man, befinner han sig dock i detta senare läge. Här blir alltså första frågan icke hvad hertigdömet med sina 430,000 invånare förmår, utan första frågan blifver den hertigliga nödvändigheten att intaga en ställning i furstarnes linie, motsvarande hans stånd. Denna logik kommer behofven att öfverskrida de verkliga tillgångarne. Hertigen har sålunda en hofstat lika talrik och präktig, som nå-

gon annan suveräns, med öfverkammarherre, öfverstallmästare, öfver-hofmarskalk, öfverjägmästare, hofmarskalkar och kammarherrar etc. etc.; han har sitt statsministerium, sin militärstat o. s. v., alltsammans visserligen så mycket, som möjligt, proportioneradt efter omständigheterna, dock alltid mera betungande än de verkliga tillgångarne medgifva. Oaktadt landets rikedom och årligt återkommande fruktbarhet, uppstår derför alltjemt ett visst deficit i den allmänna välmågan. Man ser sig derföre här alltjemt omkring efter extra inkomster. En outtröttlig källådra till sådana sväller äfven i Taunusbergens modersbröst. Det är nemligen i djupet af dessa berg, som en vulkan kokar upp vattnet i alla de helsokällor, hvilka göra Nassau, och äfven Hessen-Darmstadt så bekanta, af hvilka, inom det förra, Wiesbaden, och inom det senare Homburg, äro de förnämsta. Men afkastningen af dessa bad tillfaller i allmänhet privata husegare, och staten förblef länge en blott tomhändt askådare. Med hänsyn till det rika tilloppet af badgäster — och hvilket årligen ökats samt förlidet år uppgick till icke mindre än 28,000 personer — var tillfället dock alltför inbjudande, att icke äfven på annat sätt begagnas. Man vädjade nemligen till de menskliga lidelserna — legaliserade spelbanker — och sökte att reda sig ur de financiella svårigheterna medelst Trente et quarante och Roulette. Lyckan står den djerfve bi, och hvad helst man än må säga om medlets demoraliserande beskaffenhet, så torde dock den hertigliga kassan hafva allt skäl att rosa marknaden. Från detta ögonblick blef hvarje badgäst ett slags kapital, större eller mindre, på hvilket man lade an. Det så kallade kurhaus eller reunionen med sina omgifningar utgör äfven stadens både förnämsta och vackraste plats. I hufvudbyggnadens stora sal, 130 fot lång och 60 fot bred, uppbäres det praktfulla hvalfvet af 28 svartgråa marmorpelare, i korintisk stil. I nischer längs de spegelglatta väggarna stå bildstoder af Carraramarmor. Orkestergalleriet, som uppbäres af fyra kolonner, utgör den såväl utåt, som inåt, öppna frontespicen. Ett dubbelt roulettbord intager salongens midt, intill hvilket ytterligare flere stora praktfulla rum finnas, äfvenledes ordnade för hazardspel, men också inrättade till tables d'hotes.

Den stora fria platsen mellan kurhaus och teatern inneslutes på båda sidor af kolonnadbyggnaderna, tilltalande i sitt slag, der handelsföretagsamheten, som icke heller gerna förlorar

ett godt tillfälle, i butik vid butik, utbjuder de vackraste modevaror, de pretiösaste arbeten af konst och industri, grädden af allt möjligt öfverflöd.

Huru många ungt och lefnadsfriskt fruntimmershjerta har ej klappat här, vid betraktande af så många täcka saker; men huru många flera hafva ej dragit sig, darrande och fruktande, gripne liksom af spasmodiska ryckningar, tillbaka helt nära derintill, jag menar i spelrummen.

För "Wiesbadens privilegierade bank" gälla efterföljande, från det hertigliga polis-kommisariatet under den 1 April 1857 kungjorda bestämmelser:

"Spel-Ordning:

Spelet börjar kl. 11 f. m. och fortsättes oafbrutet till kl. 11 på aftonen, med undantag af söndagar och helgdagar, då spelhusen äro tillslutna från kl. 1 till 3 eftermiddagen. På bal- och reunionsdagar kan spelet fortsättas."

"Spel-regler.

1. Ingen insats på ord hålles, om icke den utspelande säger: Ça va! Det gäller!

2. Så snart den utspelande vid Trente et quarante har sagt: Le jeu est fait! och vid Roulette: Rien ne va plus! — gäller ingen insats för det sticket mer, till och med om af brist på tid penningarne icke kunna skjutas tillbaka.

3. Banken är icke ansvarig för de misstag, som kunna uppstå bland de spelande.

4. Så snart vid Trente et quarante korten blifvit pröfvade och galleriet öfverlemnadt, är banken icke längre ansvarig för deras rigtighet.

5. För insatser i falskt eller afklippt mynt lemnas ingen betalning.

6. Hvarje insats måste framläggas öppen och obetäckt; mot pappersmynt hålles icke.

Anmärkning. Pappersmynt, banknoter och andra på innehafvaren ställda obligationer, hvilka hafva kurs, kunna utvexlas mot klingande mynt vid spelborden och äfven vid kassan.

7. Lån lemnas icke af banken.

8. Den högsta insatsen på en chance vid Trente et quarante är 400 Friedrichsd'orer och den lägsta 2 Gulden; vid Roulette är högsta insatsen på en chance 400 Friedrichsd'orer

och på ett nummer 12 Friedrichsd'orer, och den lägsta 1 gulden.

9. Faller ett mynt eller något annat vid omvridningen på roulettens skifva, så gäller det kastet icke."

Hazardspelets demon har sin mägtiga dragningskraft. Omkring alla de stora borden var församlingen så talrik, att man knappast kunde tränga sig fram. Stora och små summor gingo om hvarandra. Slantarne — allt guld eller silfver — hoppade fram och åter, förlorade eller vunna. Myntets stämma, denna så rena och egna klang, att man till och med om den skönaste menniskoröst brukar säga att den är full af silfver, var det enda ljud, som störde den eljest djupa tystnaden. Alla de, som med allvar ämnade pröfva sin gunst hos spelets nyckfulla gudinna, hade upptagit stolarne och sutto der, mörka och dystra, med sina egna tillämnade insatser i högar uppstaplade och punktérpapperet — denna lyckans besynnerliga vägkarta — framför sig. De kommande och gående, de, som vågade första eller sista slanten, omgåfvo hufvudgruppen, såsom planeter. Anblicken af alla dessa personer, alla vädjande till slumpen, hade någonting högst fängslande. Uttrycken i anletsdragen utgjorde den mest skiftande profkarta på lidelser, glada och smärtsamma om hvarandra. I allmänhet syntes dock den bepröfvade spelaren hafva förvärfvat sig under hazardens vexlande med- och motgångar en åtminstone yttre köld, en mask, som icke var så lätt att genomskåda; öfver hans anletsdrag hvilade snarare någonting frånvarande från sig sjelf, någonting meningslöst, som det stod öppet för betraktaren att gifva hvilken tydning som helst. Gåtan satt der — ett annat pappersansigte, under det att spelaren mekaniskt flyttade punktérnålen, och lika mekaniskt gjorde sin insats, skrapade vinsten till sig eller såg den förlorad. Jag vågade några mynt — tappade och vann om hvartannat — och antager att jag hvarken vunnit eller tappat — emedan jag hade ungefärligen lika många myntstycken qvar, som då jag började, och jag beslöt att aflägsna mig. Det må medgifvas att jag ett ögonblick vacklade i mitt beslut; men min blick kom att vända sig åt fönstret, der naturen log emot mig, och i detsamma nådde ljufva, smältande toner från orchestern i parken mitt öra. Jag gick. Utkommen, log verlden i denna stund så skön och intagande emot mig. Hazardspelets demoner försvunno bakom mig, såsom mörka,

formvidriga gestalter i en feberväckande dröm. Jag andades så lätt, så friskt. Solen sken så klart. Löfträdens rika bladkronor darrade för den lätta vinden, skiftande i grönt och guld. Öfverallt vimlade menniskor. En spegelklar damm utbreder sig i midten af parken; trädgrupper och blommor smyckade den gröna stranden omkring den; svanar, guldfiskar och karpar simmade på vågen Man kastade brödbitar åt dem, och de samlades, girigt täflande med hvarandra att uppfånga smulorna. Framförallt var karpen djerf och snäl. Någon gång togo de små mörkgråa bestarne brödbiten till och med ur svanarnes näbbar och kilade bort dermed, förföljda af den vredgade svanen, som nu pilsnabbt sänkte sin hvita hals och förföljde fisken, liksom straffande, med sin öppnade näbb. Jag hade fått min plats bland några flickor och barn, och glädjen stod högt i sky, då svanarne sjönko så der ned från sitt eljest så lugna majestät och hängåfvo sig en smula åt förtrytelsen.

Men hastigt fick taflan ett ännu högre intresse, då på en gång en mer än armstjock vattenådra sköt upp nära nog ur midten af dammen; det var en onekligen rätt kolossal fontaine, hvars skumhvita stråle höjde sig nära ett hundra fot. Men om dess styrka var beundransvärd, var det draperi af glänsande hvita perlor, hvarmed den omgaf sig, sedan den urladdat sin kraft och åter föll ned, det icke mindre. Allt som den föränderliga vinden lekte, slog den starka strålen sig än ut, liksom i en mantel af det tunnaste silfverskir, än slöt den sig tillhopa, nedfallande i trådar, spunna liksom af ett månsken, än hvälfde den sig i ett lätt hvalf, liksom af glas, det ena med det andra alltjemt genomväfdt af färgskiftande små regnbågar, som dansade upp och ned.

Musiken tonade ännu fortfarande från Kurhaus-estraden. Menniskorna rörde sig fram och tillbaka; jag tog min väg inåt den mörkaste delen af parken. Så ensam, som möjligt, ville jag njuta af det lefvande, det vackra skådespelet.

III.

En af de naturskönaste punkter, som omgifva Wiesbadsdalen, är på en och samma gång ett grafmonument och en

kyrka, jag menar det grekiskt-ryska kapellet, hvars förgylda kupoler vid första anblicken af staden alltid skola tilldraga sig hvarje resandes uppmärksamhet. Kapellet anlades af den nuvarande hertigen, som derigenom ville gifva sin första gemål en värdig graf. Templets byzantinskt-ryska stil och romantiskt sköna läge locka till ett besök. Det var söndag. Den ryska gudstjensten, som nu mera är för alla tider fonderad inom hertigdömet, börjar kl. 10. Hvarje tempel är alltid skönast under gudstjensten: det är endast då, som det lefver, som det talar, som det beder och jublar. Oförsigtigt nog beslöt jag likväl, för att på det intimaste sätt få njuta af de vackra omgifningarna, att företaga en fotvandring till stället. Jag gick — icke ensam — utan följd af en vän. Vägen var visserligen oändligt intagande — men vi gingo vilse. Uppkomna till en liten täck landtgård, vände vi oss i vårt bryderi till en äldre välklädd man, som var sysselsatt att uppbinda några vindrufsnät utanför dörren. Med ett vänligt småleende upplyste han oss att kapellet låg på en gång både långt borta och ganska nära: långt bort, derest vi fullföljde vår väg, helt nära, om vi gingo tvärt öfver dalgången, i sammanhang hvarmed han erbjöd sig att blifva vår ledsagare.

Under det vi nedstego i dalgången, öppnade gubben sin språklåda i hvarjehanda ämnen.

— Kapellet, som är bygdt 1855 af Hoffmann, är obestridligen utmärkt vackert, yttrade han, men jag tycker ändå icke om det. Det är ryskt.

Han kastade härvid en sned blick på oss, liksom för att se effekten af detta anfall. Då han märkte att vi fullkomligt instämde i hans åsigt, fortfor han mera obesvärad.

— Ryssland är icke mitt favorit-land, det är, minst sagdt, ett näsvist land, emedan det näsvist nog tränger sig in hos alla sina grannar, både små och stora, och sedan det väl fått in lillfingret, vill det spela herre i huset. På ett näsvisare sätt än det, kan säkerligen intet land i verlden verkställa sina eröfringar. Tyskland t. ex. har det eröfrat med sina furstinnor; det gifter sig helt enkelt med våra furstar till herraväldet öfver oss. I hela Tyskland finnes numera ingen enda bit, som ej är kusin, svåger, eller farbror eller faster med Ryssland. Jag, som rätt och slätt blott är en ärlig tysk, kan ej med det der. I Willebad, der ryska enkekejsarinnan druckit brunn

i år, kolonisera sig ryssarne till och med ordentligt. Och zaren sjelf sedan — reser han icke fram genom vårt land nu, såsom vore han vår allherskare, och icke en på gästbesök varande utländsk furste. Han kommer liksom i ett guldmoln och försvinner i ett guldmoln: det regnar guld omkring honom; och Tyskland — jag nästan skäms att nämna det — spänner icke upp paraplyn, utan håller fram håfven, jublande liksom för en af våra gamla tysk-romerska imperatorer. Men vi äro redan framme.

Vi voro det äfven. Den väg, gubben fört oss, var ganska gen. Uppkomna ur den smala dalgången, upptäckte vi kapellet strax bortom en skogsdunge, som vi endast behöfde kringgå, för att vara framme. Men vi anlände dock för sent. Gudstjensten var redan börjad och dörrarna stängda.

— Disciplin är detsamma, som civilisation i Ryssland, mumlade gubben. Vi hafva mindre disciplin, men mera religion, tillade han. Det är icke värdt att ni försöker slippa in; jag vet att det ej låter sig göra. Ser ni, framför kyrkdörrarna gå poster. Det är också temligen ryskt. Men jag lemnar derhän hvad det vill betyda, att det är tyska soldater, som posta utanför den ryska kyrkan.

Under tiden togo vi kapellets yttre i närmare skärskådande.

Kapellet är anlagdt i form af ett grekiskt kors. Öfver de utskjutande vinklarne höja sig fyra torn, krönta med kupoler, under det att rummet dem emellan likaledes bildar ett midteltorn, med sin ännu mägtigare kupol.

— Man kan ej förneka, anmärkte återigen vår gamle cicerone, att kapellet är ganska vackert; men ha ni väl gifvit akt på de förgylda dubbelkorsen öfver kupolerna och de kedjor, som nedhänga från dem.

— Ganska rigtigt. Hvad betyda väl dessa kedjor?

— Jag förmodar ingenting mer eller mindre än den ryska slafbojan, som alltid åtföljer det ryska korset. Den starka förgyllning, som den eger, förgyller den icke för mig.

När gudstjensten omsider slutades, tillätos vi att inträda i templet. En förtrollande kyrklig prakt visade sig från alla sidor. Hvalfbågarne uppbäras af marmorpelare. Åtta nischer på sidorna smyckas af oljemålningar på guldgrund från Petersburg. De innersta utgöras af Maria med barnet, Christus

med verldsklotet och erkeenglarne Gabriel och Michael; de yttersta af den kejserliga ryska familjens så kallade namnhelgon: S:t Katharina och S:t Helena, S:t Elisabeth och S:t Nikolaus. Kapellet blir, genom detta och annat prålande hofsmicker, oaktadt all sin prakt, en smula smaklöst eller öfverlastadt. Öfre frisen utgöres af en serie af medaljonger i olja, föreställande den helige Georg, Constantin, Anna, Basilius o. s. v. Vid gudstjenstens slut hade man tillslutit den gyllene dörren och nedfält förhänget för altaret. Det utan all fråga skönaste konstverk i hela templet utgöres af den sarkofog, hvarpå hvilar en i kroppsstorlek slumrande qvinnogestalt, föreställande den af döden bortryckta hertiginnan Elisabeth, ett mästerverk af den aflidne professor Hopfgarten i Biebrich. Sarkofagen är omgifven af statuetter. I de fyra hörnen stå de fyra symboliska figurerna, tron, hoppet, kärleken och odödligheten.

— Här är ju praktfullt, rikt, skönt, hviskade den gamle gubben oss i örat. Följ mig, jag skall visa er det, som är ännu härligare.

Som vi hade sett nog, följde vi honom gerna.

Gubben förde oss åter ut i den fria, friska luften. Med ett strålande blick, men tyst och stillatigande, förde han oss upp på spetsen af den höjd, hvarunder kapellet är beläget.

— Se er omkring, uppmanade han oss nu, här är dock vackrare än allt, hvad ni sett. Nu blicka ni ut öfver det vackra Nassau, öfver den härliga Rhenfloden, öfver Wiesbadsdalen, öfver Wiesbaden. Der ligga Sonnenberg och Rambach, der Johannisberg och Rüdesheim, der Rheinstein och Niederwald och der Mainz!

Utan att tillägga något mera, aflägsnade han sig, men hann icke långt, innan han stannade och återvände.

— Ursäkta mig, yttrade han nu, jag har ej frågat er från hvilket land I ären: ären I icke svenskar?

Vi upplyste honom, att vi voro det.

— I ha'n kanske icke hört ett gammalt godt ordspråk, som vi här i Tyskland ännu någon gång begagna, då vi nemligen träffa en gammal vän; ordspråket hedrar er nation.

— Hvilket?

— Ordspråket är ännu qvar efter er store Gustaf II Adolf, som yttrade orden till sin trogne vän, Oxenstjerna.

— Låt oss höra.

Den gamle fattade oss dervid trohjertadt i handen under det han utropade:

"Du bist ein alte Schwed!

Och ännu en gång tryckte han vår hand och lemnade oss.

Då jag 1857 nedskref detta, anade jag icke att jag ett par och tjugu år senare skulle i denna vackra omnejd få en för mitt eget hjerta kär och dyrbar plats i min äldste sons här allt för tidigt bäddade graf.

Sedan dess flyga mina tankar ofta till den protestantiska kyrkogården vid foten af den höjd, hvarpå det ryska kapellet står.

Efter en fortsatt resa, hvarunder vandringarna i Schweiz utsträcktes till en månad och vistandet i Paris något deröfver, återvända jag till fäderneslandet.

Blyertsanteckningarna derunder hafva snart bleknat bort.

KLOCKSPEL.

Stjern-Himmelen.

1841.

Det var en afton, solen hade gått ned i moln, stjernorna framtindrade så klara och bländande, och jag stod på en kulle vid Roxens norra strand och blickade upp i det oändliga. Till venster om mig utbredde och reste sig Stjernorps väldiga ruin, men till helt andra trakter flögo mina tankar.

Man har i alla tider gjort sig högst olika föreställningar om himmelen. Man har diktat den full af guldbevingade andar och förbländande solljus, full af hänryckande salighet och outsäglig lycka, full af evig prakt och eterisk härlighet, full af serafsharpor och stjernmusik, full af milliontals gudar och gudinnor, mägtiga och fagra, en och hvar på sitt vis. Andra begrepp hafva dock herrar astronomer haft. Desse hafva ej gifvit oss luftiga poem och fria fantasier, de hafva gifvit oss himla-kartor, och i denna stund ligga de verkligen utbredda framför mig på sjelfva firmamentet. Till hvilka tankar gifva de ej anledning!

I himmelen finnes ingen aristrokrati, inga onaturliga ståndsskilnader, säger man, utan blott lyckliggörande jemnlikhet. Bah! hvad möter då der genast mitt öga? Står icke der sjelfve *Stenbocken*, han, grefven från Norrbro, och blickar nu, såsom alltid, efter ecliptican? Ser jag icke der de tvenne *Fiskarne*, helt visst tvenne unga baroner Gädda? Och hvem skulle ej midt på himmelen anmärka *Svan*, förmodligen grosshandlaren Svan, hvilken der, med stjernorna på bröstet, intagit sin plats, grubblande på det just i dessa dagar upptäckta, understuckna och enskilda kontraktet med bolagsmännen uti det nya Trollhätte kanal-

bolaget. Der uppe i det blåa firmamentet tror du måhända, att det icke, som hos oss, finnes någon allena styrande konungamagt; men du misstager dig. Der finnes både en konung och en drottning. Cepheus och Cassiopea sitta der på sina gyllene karmstolar och rådslå med hvarandra; — hvarom? frågar du — ser du konungen har sin hand utsträckt, pekande på draken, öfver hvars hufvud Herkules, symbolen af all nationlig magt, förtrampande stält sin fot och lyft sin klubba. Under draken hvilar naturligtvis skatten. Nåväl, hvarom kan då det höga paret samspråka? Måhända om kabinettskassan?

Himmelen har också, såsom jorden, härliga och sköna platser. Jag spanar en, som, att döma af hvad jag ser, måste vara en ädel himla-kopia af Stockholms slott, alldenstund Lejonbacken, med *tvenne lejon*, står högt framför mig i skyn. Bo ej Cepheus och Cassiopea i detta slott? Till denna tro finnes så mycket mera anledning, som nedanföre backen en påtagligen mycket högt uppsatt man kommer farandes, förmodligen i afsigt att begifva sig upp till konseljen, emedan han förtillfället ser högst snusförnuftig ut, och för hvilken *Tvillingarne* just nu skyldra, likväl, om man observerar, på ett ganska otillbörligt, bakvändt sätt. Mannen är förmodligen sjelfve konseljpresidenten, ty "på gången och på pannan käns Thorstens son igen", och denne går, enligt de flesta konseljpresidenters natur, framåt — baklänges. Familjenamnet *Kräftan* är väl ej obekant för mina läsare. Det introducerades på riddarehuset anno — vid riksdagens öppnande.

Du tror kanske ej, att det finnes någon promenadplats deruppe, någon prägtig, med silfverpopplar försedd, chaussé? Hvad är då vintergatan? Du tror kanske, att man endast åker med apostlahästarne der, att man besvärar sig med att gå hela långa dagen, under ett mer än sydländskt brännande solsken? Hvad äro då alla Östergötlands ekipage emot Carlavagnen? Endast dess tistelstång glänser vida mer, än alla Europas spiror tillsammantagna. Du betviflar måhända, att det finnes nöjen deruppe, tviflar på att det finnes eqvilibrister, trollkonstnärer och dansöser der? Gif då akt på *Ormkarlen*, huru han leker med *ormen*, såsom med en liten oskyldig mask, under det han på samma gång på skorpionens rygg rör sig framåt på avantscenen; gif vidare blott akt på den djerfve mannen ofvanföre honom, som blott med sitt hufvud, stödt mot ormkarlens axel,

skjuter upp sin öfriga person i vädret, nästan såsom borgerskapets tandpetare i Stockholm uppskjuter sin spets mot skyarne. Ser du huru *Andromeda*, som nyss slutat en triangeldans, gör en säkerligen högst betydelsefulll rörelse för konungen, som, med blicken rigtad på henne, ännu talar med sin höga gemål om kabinettet och — dess kassa; och ser du ej huru den blygsamma drottningen vänder sig, likväl med en viss liflighet i blicken, bort ifrån *Perseus*, för att icke förskräckas vid åsynen af den nakne mannens djerfva vapendans. Andromeda och Perseus höra helt säkert till baletten.

Der träder *Orion* fram. Huru härlig, huru öppen och ridderlig ser han ej ut? En *Hare* ligger död vid hans fötter och en jettelik *Hvalfisk* har han nyss uppdragit ur floden *Eridan*. Det kan ej hjelpas, han måste i himmelen vara chef för fiskeri- och jagtstyrelsen, vara dess hofjägmästare *Ström*.

Der åter ser jag *Wattumannen*; han håller ett stort blad i sin hand. Helt säkert är han ordförande för rikets allmänna nykterhetsförening, i detta ögonblick upptagen med att genomgå föreningens namnlista. Midt emot honom, på andra sidan, står *Jungfrun*. På den värdiga flickans lugna och prydliga hållning förstår man att det är en stiftsfröken; att hon nu mera ej måtte vara så ung, begriper man äfven ganska väl, alldenstund hennes löshår eller rättare peruk *(Berenices hår)* ligger på toiletten bredvid henne.

Der springer *Antinous* på vintergatan, helt naken, som en modern gatpojke; men en örn flyger öfver hans hufvud, och det bebådar honom någonting stort i framtiden. Skulle en "kort tids anarki" utbrista i himmelen, hvem vet — han kunde möjligtvis då hafva hopp att sluta sina dagar på en tron. Här kliar sig Delfin i nacken med sin svans: det är den ryktbara politiska koalitionen, som kliar sig bakom öronen med en del af bondeståndet. Der finna vi *Pegasus*. Han har med hufvud och fötter uppkommit i himmelen, men resten är ännu på jorden och han skall troligen få svårt nog att med denna beau reste komma derifrån. Signaturskolan har hängt sig fast i svansen och släpper icke sitt tag, utan synes nödvändigt vilja med upp; men det torde icke gå så lätt.

Du har kanske fått den tanken, att himmelen är full endast af frid och ro, och att man der lefver ett fullkomligt skuldfritt lif; men, ty värr, jag har anledning att tro annorlunda,

ty ej heller himmelen är utan sina stora och små björnar. Der ligger för det första en liten björn, helt nära h. m. konung Cepheus fot. men upp- och nedvänd med ramarne i vädret. Sjelfva monarkerna torde icke ens vara alldeles skuldfria. Längre ned jagas en väldig björn af en ung man med tvenne jagthundar. Ynglingen synes glad och öfvermodig, och björnen lurfvar rätt skamflat framför honom. Månne de komma från gäldstugan? Apropos om hundar. Det finnes mycket hundar i himlen. *Procyon* är en tik, och *Sirus* är en rigtigt stor gårdvar, snarlik den ryktbare *Bran* i Linköping. — Den i våra dagar mångbesjungne *Fidele* på Mariæ kyrkogård i Stockholm skall nog också en gång erhålla en liten kristallklar stjernkoja der uppe och sålunda de i Aftonbladet förekommande versarne om *Hunden på Kyrkogården* gå i uppfyllelse:

"En ande, som så älskar, som så minnes,
Är den ej värdig bättre verldars ljus
Och högre fröjder? Mången boning finnes
(Vet du hur många?) i allfaders hus."

Öfveralltt der menniskoboningar finnas, kan man vara öfvertygad om att det äfven finnes hundkojor.

Knappast hade jag kommit hit i mina kommentarier förr än en storm skakade trädkronorna omkring mig, och tjocka moln utbredde sig öfver himmelen och åskan mullrade på afstånd. Det var, som om himmelen hade knotat öfver mina tankar. Åskmolnet nalkades; en ljungeld skar fram derur; med förskräckelse vände jag mig om, men der trädde Stjernorps mörka ruin. belyst af den röda blixtens flygande sken, åter framför min blick, såsom ett ur jorden uppstiget hotande spöke. Jag bäfvade tillbaka icke mindre för himmelen, än för jorden. Stormen växte. Allt tätare och tätare föllo blixtarne. Högt och oroligt häfde Roxen sina mörkblåa, fräsande vågor. Förgäfves spejade jag på himmelen efter stjernbilderna. Allt var förvandladt till ett kaos. Hvad hade väl så ögonblickligt kunnat förändra allting deruppe?

Naturligtvis en revolution — en förskräcklig revolution. Molnen hade blifvit förvandlade till barrikader, ifrån hvilka en väl rigtad, vild och dödande eld slungades emot stjernebildernas aristokrati. Himmelen har äfven sina Juli-revolutioner.

Friheten.

1848.

Fransmannen älskar friheten lidelsefullt; han är svartsjuk om henne, beredd att strida på lif och död för henne, såsom för sin trolofvade brud. Amerikanaren älskar henne såsom sin laggifta hustru. Man märker ej att han älskar henne, men rör vid henne, och han skall veta att försvara henne. Tysken älskar friheten, såsom sina barns guvernant. Ju flera utanlexor hon kan lära dem och ju mera hon docerar, desto högre värderar han henne äfven. Engelsmannen älskar friheten såsom sin hushållerska. Engelsmannen är en frihetsälskande gourmand. Om friheten ej kan tillaga allra minst en god plumpudding, med brinnande sås, tror han ej på dess soliditet. Italienaren smyger sig till hennes famntag med mask för ansigtet och en dolk innanför dominon, såsom vore friheten en annans hustru. Friheten är för honom en karnavalsintrig, understundom till sin natur ganska lidelsefull, hvilken fyller hjertat med brinnande förhoppningar, och som ständigt hotar med en blodig katastrof. Ryssen gör korstecknet för friheten. Svensken är gift med likgiltigheten, men älskar, något liknande fransmannen, friheten såsom sin mätress; deraf härflyta vissa ytterligheter. Han håller sin laggifta hustru vid lagom diet. Nålpenningarna äro knappa; deremot håller han sin mätress på stat; ibland består han henne praktvåning, ibland tillställer han banketter för henne, ibland återigen vågar han ej ens visa sig offentligt med henne på en gata — det beror allt på hans husliga förhållanden. Ibland prisar han mätressen på sin hustrus bekostnad, ibland hustrun på mätressens; ibland ruinerar han sig för den förra, ibland för den senare. Förståndet och hjertat äro ej alltid i öfverensstämmelse med hvarandra. I lidelsefulla ögonblick är han ända till ursinnighet betagen af förtjusning; men deremellan skäms han för sin äktenskapliga otrohet och påstår, att alltsammans är en osanning. Svensken har många söner med friheten; men de blifva ej alltid legitimerade, åtminstone i lifstiden. Han har äfven barn med sin äkta hälft; och han förmår ej lösa problemet, huru och på hvad sätt han skall skipa arfs-följden emellan dem, emellan båda kullarne. Detta hufvudbryderi har han ej ens

förmått utreda, ehuru han i vår nu antagna och gällande konstitution ingått ett slags morganatiskt äktenskap med friheten.

Pennan.

1840.

Man skulle kunna indela menniskorna i tvenne klasser, nemligen i dem, som icke skrifva, och dem, som skrifva. Huru de skrifva, är ännu här ej fråga om. Inom den första klassen komma de egentligen okunnige eller i allmänhet de mindre kunskapligt väl lottade i förening likväl med alla högt förnäma, enär de förra ej *kunna*, och de sednare ej *idas* skrifva. Pennans *egentliga* värde och magt är för dem båda två obekant, men på olika vis. För de förre är den blott en sägen, en föreställning eller en dikt, för de sednare endast en del af en välbeställd, plockad gås. En och hvar bedömer den allt efter sitt hufvud. De förre se uti pennan den i våra sagor så ofta omtalade trollspiran eller trollspöet, och uppfostrade af "sta mor" med underfulla slagdängor vid aftonbrasan, ana de pennans ofantliga betydelse och föreställa sig att man med den kan framtrolla allt, hvad man vill, rikedom och magt, till och med underbara féeriverldar och trollpalats. Och deras föreställning är icke så alldeles origtig. De förnäma återigen se deremot uti pennan — sin bokhållare, som relativt till publicitetens stora Mårtens gås, hvilken årligen halfva Europa firar, är att betrakta såsom ett fjun, värdt i r:dr, sk. och rst. precis så mycket, som en ordentligt bokförd årslön, och för hvilken valuta hans nåd, utan att sjelf behöfva nedbläcka sina fina fingrar, likväl högst nådigt eger vid lägliga tillfällen ett skrifbiträde, för att allt efter behof tillskrifva sig odödligheten, n. b. genom djupsinniga reflexioner öfver landtbruket, aflåtna till inspektorerne, eller högst snillrika akter angående slägtens genealogiska utgreningar, eller en erforderlig testamentarisk uppsats till förmån för husets små fröknar. Efterverlden har på detta viset ofta, till lycka för antiqvarierne, öfverkommit mången sådan odödlighet i snusbodarne; ty det är märkvärdigt med denna odödlighet, att, då den i tiden så ofta snusat upp hvarjehanda slags folk, så uppsöker den äfven sedermera hvarje

läglig möjlighet, hvarigenom den blifver i tillfälle att traktera efterkommande med sin general-blandning, förmodligen för att framkalla ett "gud hjelpe!" Pennan är för dem alltså en aflönad passopp för deras obegripligt stora planer och förehafvanden inom hela den sfer, emellan hvars poler de äro födde, är en stattorpare, som i deras vingård arbetar för deras bestånd och ära, en betjent, som bär deras livré, och tryckfrihets-förordningen förstå de ej på annat sätt, än såsom en tjenstehjonsstadga. Alla pennor, som öfverskrida dess gränser, äro upproriska lösdrifvare. Allting i verlden har, som läsaren vet, sina två sidor, och äfven pennan har det. Saken är, att då försynen satte spirorna i regenternas händer, så satte den pennorna i folkens, på det att ändock någon jemnvigt skulle kunna bibehållas, de olika samhällsmotsatserna emellan. Sjelfva tryckfrihetslagen visar till och med deråt. Liksom fruktande för pennan eller för att undertrycka och afväpna dess möjliga tilltag äro monarkerna nemligen i sagda förordning omgifna med en hel skyddsvakt af §§. Gud tröste den, som vågar sig för nära majestätet. De förnäma, som utgöra den lysande dunstkretsen kring monarkismen, äro att betrakta som ett slags — äfven i deras begrepp om pennan — förmedlande öfvergång emellan desamma, emellan majestätet och folket. Ett och annat undantag förefinnes visserligen, men antingen har pennan då tillgripits, för att i något vigtigt ögonblick gendrifva en allt för djerf, radikala läror kommenterande penna eller också har det varit för att, vare sig på prosa eller vers, framför allt på vers, illustrera höga vederbörande. I all hufvudsak dock har den i deras tjenst fått arbeta såsom ett slags "geschäft". Som sagdt, pennan sedd från sin verkliga betydelse kan och bör alltid betraktas såsom en i slägtenas eller i den allmänna menskliga upplysningens hand lagd motvigt mot absolutism, magtlystnad och sjelfviskhet. Den första pennan höll gudinnan Egeria, sierskan, framtidsbebåderskan, i sin hand. Det är en vacker föreställning att tänka sig den första pennan i en sierskas hand. Då Egeria dog, vill sagan veta, att hon i Aricias skog förvandlades till en källa. I skogen omgaf henne den dunkla, ännu obrutna framtiden. I källan, den aldrig sinande, hafva vi väl föreställningen om det första bläckhornet. Vi vilja förövrigt ej tala om den tid, då skrifkunnigheten begagnade sig af rör; men Juvenalis och Horatius drömde redan

om en ur en örnvinge ryckt pennfjäder, och äfven det var en stor framtidsdröm. Isidorus var emellertid den första menniska, som dog med en örnfjäder på sitt skrifbord. Detta årtal —636— är grundningstiden för pennans första välde. Men på denna grundval satt redan då våra dagars offentlighet, såsom en liten örnunge, och noppade med näbben i sina små vingar. Höga anor saknas således icke, men hufvudsaken är dock ej anorna, ty det hafva vi inom alla fack gudsgåfvor af. Det vigtiga är hvarje saks nyskapande, andligt förädlande och samhälleligt utvecklande förmåga. Pennan eger i hög grad en sådan. Den utgör nemligen, framförallt i våra egna dagar den enda verkliga magt, som växer "evigt ny".

I samma proportion, som den här ofvan omförmälda klassen af menniskobarn, hvilka dels icke kunna föra pennan, dels missakta konsten att göra det, till sitt antal allt mer och mer aftager, så tilltager proportionelt medlemmarnes antal i den senare klassen, d. v. s. i de skrifvandes, eller hvad man äfven kan kalla den, i de skriftlärdes klass; kort sagdt, civilisationen växer, vandalismen aftager, folkets magt ökas, och absolutismen förminskas, nära nog i samma mån som det skrifves. Skriftställeriets problem är att söka göra den ene med den andre, oberäknadt alla stånd och klasser, till *menniskor*, hvarföre man ock kan säga, att våra dagar gå, som den gamle filosofen, med en lykta i sin hand, ehuru ej för att uppsöka *en menniska*, utan för att uppsöka *menskligheten*. Sjelfva veken i denna lykta är pennan.

Allt *skrifvande* är en ständigt arbetande öfvergångsformation från en tid till en annan, från en mensklighet till en annan. Man går framåt.

Det var en engelsman, som inbillade sig, emedan han tyckte att någonting pep inom honom, att han hade en fogel i sitt hufvud, och för denna enfaldiga tro blef han botad med en spansk fluga. Bland dem, som skrifva, finnas ganska många sådana engelsmän. För det att en liten tanke piper i deras hufvud, tro de att en näktergal bor der, och de äro endast olika engelsmannen derutinnan, att dem kan ingen doktor hjelpa, icke ens med kritikens spanska fluga. Från dessa någon gång ganska sjelfviskt inbilska pennans hjeltar ända upp till dem, i hvilkas själ det verkligen bor en näktergal, en örn eller en condor, har en högre magt uppstält en hel serie af öfvergångar, som ännu ej är

fullkomligt uträknad, hvarken af Svanberg eller Harfvefeldt. Men om man äfven icke är ett snille för det att man kan föra en penna, så förblifver, äfven i det tarfligaste fallet, pennan dock alltid en gagnande och god vandringsstaf genom lifvet, ett medel till mycket godt. Bara bemödandet att skrifva förutsätter alltid ett bemödande att tänka, och huru ringa detta bemödande än må vara, ådagalägger det dock att någonting — huru obetydligt det än må vara — börjat lefva och röra sig inom oss, hvilket, huruledes man än må se saken, i alla händelser utgör det första vilkoret för en lefvande inre utveckling. Alla kunna väl sägas utgå från intet. Af intet, säger man, skapade gud verlden. Så är det med hvar och en. Barnet är till en början i sjelfva verket bra litet eller intet, men kan, som menniska och man blifva mycket. När du derför hör någonting pipa inom dig, var ej rädd för att klottra bokstäfver på papperet; tro mig, innan kort skrifver du väl. Var ej heller rädd för att tankarne till en början famla sig fram; förr eller senare skola de uttaga säkra steg. De enskilda och det allmänna utveckla sig i detta fall på enahanda sätt. Grekland hade sju vise; hvem kan väl uppgifva huru många verlden nu eger? Allting har sin ungdomliga utvecklingstid, först sedan medvetandet mognat till inneboende egen sjelfständighet, har det äfven med sitt inneboende bestämda skaplynne, gifna medel och mål.

Pennan egde emellertid alltid ett osäkert och inskränkt fält för sin verksamhet intilldess boktryckeri-konsten uppfans, men genom den utvidgades och mångfaldigades dess kraft och verkan. Den gnista, som Prometeus stal ifrån himmelen, har från sagornas tid och till vår visserligen brunnit på pennspetsen. Pennan var, som vi sagt, ursprungligen en bebåderska, men genom boktryckerikonsten blef den en verklighet, ett verkligt välde, som icke mera egde endast en barnkammare, utan äfven ett rike. Hela den kolossala rikedom, som pennan jemväl dessförinnan åstadkommit, hopsamlat och uppstaplat i sin skattkammare, omsattes af boktryckerikonsten i folianter, och upplysningen vann, steg efter steg, sålunda sina första verkligt stora och mägtiga segrar. Bildningens Nemeiska spel voro förbi, falangens inne. Det finnes likväl ej något godt, som icke också har ett ondt med sig. Man hade förut på torgen och på de offentliga platserna, i mer eller mindre mån, dock alltid *något*, afhandlat folkens och nationernas ställningar och förhållanden; detta började

nu att försvinna. Man flyttade torgen och tribunerna in i studerkamrarne och de offentliga platserna in i konungarnes sofgemak. Man gjorde det allmänna allt mer och mer till enskild egendom, och det hette slutligen: jag är staten. Liksom i de äldsta tiderna hade verlden återigen fått några *få* uteslutande magtegande, i hvilkas händer herradömet öfver slägtena lågo. Men de första mägtige voro filosofer, de senare voro absoluta konungar. Skilnaden var betydlig, de förre voro upplysningens konungar, de senare voro sina egna intressens filosofer, och med råds råde visste de att med hjelp af de förres vishet sätta sin egen magtfullkomlighet i system. Vare detta sagdt i fullkomligt medvetande af att vi äfven i de äldsta tiderne egde konungar, men konungarne voro den tiden i allmänhet folkens förste män, då nu folken blefvo konungarnes sista, eller släpet af deras absolutism. Nära nog alldeles motsatta förhållanden hade uppstått.

Förunderlig står verldens historia framför oss. Hur man betraktar den, lutar den, lik tornet i Pisa, alltid åt ett håll, ehuru icke, som det, alltid åt samma. Det är leder på verldshistoriens tornbyggnad, och den lutar än hit och än dit och förändrar sin tyngdpunkt för hvarje hvarf, som den påbygges. Ett nytt hvarf skulle snart åter läggas. Det var den växande allt mer fullmyndig vordna upplysningen, som pennan, med boktryckerikonstens mägtiga armar, skulle lägga. Tiden hade insett sina afsteg och de måste rättas. Pennans majestät blef icke mindre än konungarnes, den fattiges träbänk icke mindre än tronens. Med ett ord, hvarje bröst började ana guds majestät inom sig, och i denna aning arbetade sig tiden ett hvarf högre upp på historiens tinnar i sanning och ljus. Det var också i upplysningens, i arbetets, i industriens eget första fädernesland, som dessa rörelser erhöllo sin första hufvudsakliga utveckling. Det var nemligen i England, som publiciteten, i sin egentliga nuvarande betydelse, först uppstod och det var förbehållet denna publicitet, att snart göra pennans kungadöme till en erkänd verklighet i hvarje sinne, till en ändå högre magt än spirans, till en konungamagt öfver åsigter, öfvertygelser och nationliga sträfvanden, till en magt öfver riken, utan gränser. Publiciteten inträngde i monarkernas kabinett och i de vises arbetsrum och öfverallt gjorde den sig till herre öfver menniskoslägtets stora frågor, kastande dem ut bland folken, för att omsättas och tillämpas. En

annan Gustaf Adolf hade uppstått i och med publiciteten, men det var icke blott samvetsfrihetens, utan äfven tanke- och tale-frihetens, icke blott den religiösa medborgerlighetens, eller trons, utan det var jemväl det offentliga lifvets, statsmedlemmarnes lika medborgerlighet. Guldkungen från norden tog de af silfver gjutne apostlarne ur templets helgedom och slog dem till klingande mynt, på det att de efter sin bestämmelse skulle utgå ibland alla folk, för att gagna, lefva och lära. Publiciteten har gjort på enahanda sätt. Den har utflyttat ur despotismens innersta helgedomar de ditintills djupt bevarade verldsintressena, och i sin degel ommyntat dem till gängbart mynt bland folket; och, om det en tid hette: jag är staten, vill det nu heta: staten är folket. De såkallade offentliga förhandlingarna, som förut egentligen voro rätt enskilda salongsförehafvanden, hafva återigen blifvit offentliga. Klass- och ståndsprerogativen bekämpas nu utåt hela linien af det allmänna sjelfmedvetandet. I de högres förmak ligga ej längre tribunernas torgplatser; de hafva återigen intagit sitt forna nationella läge, ehuru på ett annat sätt, n. b. i och förmedelst tidningarna. Utan allt tvifvel befinna vi oss följaktligen i en tid af stora och genomgripande förändringar och omgestaltningar. Den dag torde icke vara aflägsen, då pennan ligger såsom ett högt aktadt, samhällets och tänkesättens organ på hvarje skrifbord, då hvarje man af folket *kan* skrifva och då hvarje högt uppsatt ser i pennan icke en tjenare, utan sig sjelf, sitt ädlare väsendes bäste målsman, sin intelligenta sjelfkänslas barometer. Pennan skall, förd af tidens egen hand, sjelf genomföra denna sin vigtigaste mission. Sjelfve de högst uppsatte skola i pennan icke se en tjenare, utan en vän; krigaren skall bortkasta sitt svärd och gripa efter den. Så har författaren gjort till hvad här blifvit nedskrifvet; och så skola många komma att göra. Egerias källa böljar redan med höga vågor genom samtiden. Genom Aricas skogar hafva vägar vidgat sig i alla rigtningar och odlingar blifvit brutna till slägtenas välsignelse. Arbetet skall fortgå, växande med hvarje dag. Den lilla örnunge som noppade med nåbben i sina små vingar vid Isidori skrifbord, flyger allredan en fullvuxen örn i skyarne öfver verlden; men om den med sina vingar äfven redan bortsopat mycket ruttet i verlden, återstår dock ännu mer än mycket. Vi lefva i det upp- och framgående skriftställeriets tidehvarf, hvars fältrop och

lösen utgöras och bestämmas af idéer, stora och mägtiga idéer, som i sina verldshistoriska strider uppvuxit och mognat till numera oemotståndlig sanning. Förgäfves söker man att vädja emot dem. Pennans magt är redan menskligheten.

Litet Verldshistoria.

Verlden är en besynnerlig sak.

Skapad af intet, utgör den ändock allt. Gör det efter, den som kan.

Verlden har haft sin hedendom, och den tiden lefde man ändock bland bara gudar. Hon har haft sin medeltid, och då lefde man bland bara prelater. Hon har haft sin nyare historia, och då lefde man bland bara väldigt styrande monarker. Hon har sin nyare tid, och nu lefver man uteslutande emellan och inom sig fiendtligt stridande partier. När skall verlden komma så långt, att det allmänna medvetandet, lagar och tänkesätt, oberoende af allt annat, uppbära, känna och akta en verklig menskлighet? Emellertid, den der vägen har man gått. Man började med gudarne, och i riktning till folket. När skall man komma fram till målet?

Moses sade att gud skapade verlden på sex dagar, samt att han hvilade sig på den sjunde. Verlden sjelf säger oss, att skapelsen fortgår ännu, samt att ingen hvilodag finnes. Hvem har rätt, Moses eller verlden?

Moses säger vidare, att menniskan skapades af lera. Vi vilja ej bestrida uppgiften, ehuruväl den låter något besynnerlig. Kanske vi dock, när allt kommer omkring, ej äro annat än vandrande lerkrukor?

Plato, salig i åminnelse, påstod att menniskan var en tupp. Galit har hon i alla tider, det är nog sant, och ännu i dag gal hon, det lärer ej kunna bestridas. Galet är det och förblifver det.

Luther sade, att menskligheten liknar en full bonde till häst, som oupphörligt raglar, än åt den ena sidan, än åt den andra. Det är väl icke heller så origtigt. Raglat har hon genom årtusenden, och ännu i dag raglar hon fram och åter. Huru skall väl slägtet komma att se ut, då det en gång blifver nyktert? Ligger det i hennes natur att någonsin blifva

det? Hoppas må man emellertid att hon aldrig må falla ur sadeln och slutligen hittas i en rännsten. Det vore oförnekligen en verklig skandal.

Darwin har påstått, att menniskans ursprunglige ättefader var en apa. Icke heller detta påstående är alldeles oantagligt. En apa kan blifva hvad som helst — och hvarför icke — äfven en menniska, liksom menniskan jemväl kan blifva hvad som helst — och hvarför icke — äfven en apa. Af alla naturfenomen är apans och menniskans det allsidigaste. Den tid torde kanske icke vara alldeles otänkbar, då naturen skall segrande återtaga sina första ursprungliga, af skaparen i allt tänkta och inlagda egenskaper, och vi återigen blifva apor allesamman. I sjelfva vår uppfostran utpreglas på ett alldeles förvånande sätt konsten att tugga om och apa efter hvarandra.

Genom verldshistorien går, århundrade från århundrade, en rad af stora tänkare och lysande författare.

Münchhausen säger, att den förste sjelfständige författare en dag stod vid en dam, som var öfverfull af ankor. Vid anblicken deraf tog han en fläskbit och satte på kroken af sitt metspö, hvarefter han utkastade den i dammen, då den ena ankan efter den andra sväljde fläskbiten, hvarefter, sedan hela refven var full af ankor, desse höjde sina vingar och i flygten bortförde med sig sjelfva författaren, som stadigt fasthöll metspöet. Alldeles det. Menskligheten sväfvar i luften, uppburen af bara ankor.

Som sagdt är, verlden är en besynnerlig sak.

Menniskoslägtet är allt, hvad du behagar.

Man kan säga, att verlden är en kortlek. Kungar och hackor äro blandade om hvarandra, damer och knektar. Förstår du leken någorlunda rigtigt, så kan du spå. Stundom spelar man med den höga spel, stundom lägger man patiens.

Ofta nog gäller det: *va la banque!*

Man kan äfven jemföra verlden, ifall man så behagar, med ett stycke qvarn. Vare sig för öfrigt att den drifves med vatten eller af vinden, så är du icke den drifvande kraften, utan endast och allenast den användande deri. Tiden är en rastlös och idog mjölnare. Mälden är civilisationen. Den består af såväl finsikt som grofsikt, af såväl agnar som puder. Akta dig för drifmekanismen. Vattenhjulen hafva krossat mer än mången oförsigtig handtlangare. Donquixotte angrep och stred

en gång med qvarnvingarne, men blef derigenom äfven en Donquixotte.

Verlden kan jemväl betraktas, om man så vill, såsom ett stort skåp med många lådor och ej mindre lönlådor. Lås, nycklar och dyrkar saknas icke. Konsten är att förstå de förstnämnda och rigtigt använda de senare. I Ryssland hittade czar Petter i en af lådorna en ukas. I Italien hittade en påfve i en annan en bulla. I Frankrike hittade man guillotinen. Guttenberg hittade boktryckerikonsten; Luther hittade bibeln; England Hæbeas Corpus akten; Amerika republiken o. s. v. Ännu har det der skåpet säkerligen tusentals med lönlådor qvar. Milliontal nycklar och dyrkar arbeta emellertid i våra dagar på att öppna den ena lådan efter den andra. Skåpet är likväl stundom en icke så liten skämtare. Emellanåt springa nemligen lådor upp med stort buller, som innehålla ingenting. När den sista lönlådan en gång kommer att öppnas, lärer ingen kunna säga. Skall också den innehålla ingenting?

Så är det, verlden kan vara allt, hvad du behagar.

Den är en ofantlig vacker possession, om hvars egande-rätt millioner sträfvanden oupphörligt slåss och tvista, utan att likväl någon ännu kunnat uppvisa några verkliga åtkomsthandlingar. Såsom en motsats härtill skulle man också kunna säga, att den är ett stort fattighus, inom hvilket alla söka sin fattigförsörjning.

Sådan som menniskan är, sådan är verlden. Statsmannen ser i den ett internationelt kabinett, krigaren ett bataljfält, presten en kyrka, handelsmannen en marknad, landtmannen ett jordbruk, qvinnan en balsalong om vintern och ett lustställe om sommaren. För den sjuke och fattige är den blott en sorgedal. Filosoferna se i verlden någonting att fundera på och skalderna någonting att poetisera öfver och drömma om. Alla ha rätt, n. b. hvar och en från sin synpunkt.

Vi hoppas att detta måtte vara den minsta verldshistoria, som någonsin blifvit skrifven.

Fria ordet.

Tankefriheten och tryckfriheten älskade hvarandra redan i sina unga dagar.

Den tiden fans den så kallade censuren.

Inför dess drakoniska lagbestämmelse befunno sig de två älskande inom de s. k. förbudna leden.

Ingen prest kunde derför hvarken vederbörligen lysa för dem eller viga dem tillhopa.

Att det skulle gå på tok med dem, sade sig nästan sjelft.

I samma mån, som kärleken växer och uppnår en viss värmegrad, känner och erkänner den icke någon annan lagstiftning än hjertats.

Följden blef äfven den, att dem föddes en son, som, vittnande och erinrande om sin härkomst, kallades: Fria ordet.

I piltens ådror flöt ett friskt blod; frisk var han äfven alltigenom.

Obestridligt hade han både pappa och mamma, men ändock icke något verkligt föräldrahem att sluta sig till. Uppfostran blef derefter.

Någon egentlig skolgång och akademisk bildning kom aldrig i fråga. I all hufvudsak egde hans skolgång rum på gatorna och fick han sin akademiska bildning dels på stadens offentliga större promenader, dels på tredje och fjerde raderna å teatrarne, dels äfven från läktarne å våra allmänna hör- och talplatser. Genom sjelfva sin uppfostran tillhörde han således icke hvarken någon familj, än mindre några stånd och klasser. Obetingadt tillhörde han folket. Hans anor uppgingo ända till Adam och Eva.

Såväl genom sitt franka, fria och öppna väsende, som äfven genom ett ganska älskvärdt och tilltalande utseende, var han emellertid af många gerna sedd och jemväl ganska allmänt omtyckt.

Något hvar undrade hvad det med tiden skulle blifva af gunstig herrn.

En oförskräckt blick och en ryckning på axlarne var det enda svar, som han gaf, om man frågade honom derom.

Under sin skolgång på gatorna gaf han en afton en polisbetjent, som ville gripa honom såsom lösdrifvare, en liten handgriplig tillrättavisning, hvarför han häktades och ställdes

till ansvar. Hans föräldrar trädde vid detta tillfälle emellan och hjelpte honom ur knipan.

Härmed ansåg han att skolgången borde vara afslutad.

I kroppsligt afseende var han till hela sitt väsende särdeles harmoniskt och väl utbildad. Han var för öfrigt en utmärkt gymnast, en skicklig fäktare, en god simmare. Man trodde sig veta att han alltid gick, glad och skrattande, med knuten näfve i fickan. I andligt afseende visste man ännu ganska litet om honom. Ofta nog märkte man dock att det var som om han ville tala, men att han beslutsamt slöt munnen tillhopa och iakttog tystnad.

Utan att någon förut derom hade den minsta aning uppträdde han vid ett allmänt folkmöte och begärde ordet. Och då han erhöll det, gaf han uttryck åt det, hvaraf hans hjerta var fullt. Mer än en gång lifligt bifallshelsad under det han talade, mottogs han med stormande beundran, då han nedsteg från talarestolen.

Ifrån denna stund egnade han sig uteslutande åt det offentliga lifvet.

Många gånger var han i fråga att såsom kandidat uppföras på förslag till riksdagsman. Alldenstund han likväl länge förblef ganska obemedlad och således under strecket, förföll förslaget af sig sjelft. Detta streck grämde honom. Kraftigt arbetade han äfven för att komma upp öfver det. Det blef för honom en mägtig sporre till ett bättre. Under loppet af senare åren har förhållandet i detta afseende likväl ganska mycket förändrat sig till hans förmån, alldenstund han nu, såsom offentlig skriftställare, förvärfvat sig ett visst ekonomiskt oberoende.

Genast vid sitt första uppträde inom publiciteten tilldrog han sig allmän uppmärksamhet. Den lag, som omöjliggjorde äktenskapet emellan hans mor och far, censuren, qvarstod ännu. Omdömeskraftig till sin natur och föröfrigt upplyst af egen erfarenhet, samt eldad af kärlek för dem, hvilkas blod rann i hans ådror, slog hans penna såsom en annan ljungeld ned emot denna lag. Hans första stora framgång var äfven censurens upphäfvande. Hans föräldrar, tankefriheten och tryckfriheten, tryckte derför sonen till sitt hjerta och — ehuruväl till åren komna — förenade de sig nu med hvarandra.

Såsom ett verkligt hedrande drag för sonen böra vi kan-

ske nämna att han i all hufvudsak numera underhåller sina gamla föräldrar.

Hvad vore väl också tankefriheten och tryckfriheten utan det fria ordet?

En lagbok för dagen.

Giftermåls-Balken.

1 §. Vill du hjonelag bygga, skall du skrifva sonnetter eller vederbörligen sucka för den du älskar, intill dess hon väckes till kärlek. Blomsterbuketter bekostar du allt efter omständigheterna.

2 §. Pröfva den tillbedda, innan du gifter dig, genom att inbjuda henne till enskilda små möten, helst vid tillfällen, då månen lyser. Månen har ett ogement stort inflytande på kärleken.

3 §. Kärleken är sjelf sin egen giftoman.

4 §. Vägra föräldrar sitt samtycke till äktenskap, behöfver du ej enlevera den sköna — det är gammalmodigt — i stället bör du stämma föräldrarna — det är tidsenligare.

5 §. Ej må någon till äktenskap tvingas. Detsamma vare hjertats ensak.

6 §. Är mannen gift och har barn, men förälskar sig i en annan, rymme han från de förra, med den senare.

7 §. Är qvinnan gift, stånde henne fritt att, under enahanda förhållande, handla på samma sätt.

8 §. Oskuld och dygd äro bra; skönhet och ett vinnande sätt äro bättre.

9 §. Unga enkor äro att föredraga framför unga flickor. Erfarenheten är alltid för mer, än oerfarenheten.

10 §. Smekmånaden bör betraktas såsom den heliga veckan. Är din hustru vacker, besök då — n. b. under smekmånaden — offentliga promenader och ställen så mycket som möjligt. På sådant sätt öfvertygas allmänheten allra bäst om att du är obeskrifligt lycklig.

11 §. Efter smekmånaden kan du göra hvad du vill.

Ärfda Balken.

1 §. Har du att motse ett stort arf, så tänk icke på något annat än det, utan lägg dina armar i kors. När arfvet utfaller, får du nog att göra. Spara dina krafter till dess.

2 §. Har du någon rik och gammal tant, så var mycket uppmärksam emot henne. Du kan allt för väl köpa henne litet mockakaffe ibland och spå henne ett långt lif i kaffekoppen. Skäller mopsen i hennes knä, då du kommer, så klappa och smek honom och gif honom sockerbitar. Viftar han åter på svansen, så kan du vara lugn.

3 §. En rik farbrors gunstbenägna offervillighet vinner du allra bäst, om du beundrar hans visdom och erfarenhet. Såsom den lämpligaste barometern för hans tänkesätt om dig bör du studera hushållerskan. I samma mån som qvicksilfret står högt i hennes ögon, i samma mån stå dina aktier äfven väl hos gubben.

4 §. Ärfver du mycket, så var hushållssam och rädd derom, så att du kan vara öfvertygad om att det räcker till döddagar. Räkna penningarne hvar dag, så att du är säker på att hafva dem i behåll.

5 §. Är arfvet deremot litet, så ställ genast till ett festligt och lysande kalas för alla dina vänner, äfven om det gäller sista skillingen.

Ju större kalaset är, desto mer förtroende och kredit vinner du.

6 §. Skall arf delas mellan flere grenar, så vänd dig genast till en skicklig bränvinsadvokat.

7 §. Går du miste om ett arf, så tänk genast på ett nytt.

Jorda-Balken.

1 §. Är du egare af stora jordagods, slå dig då på latsidan. Lätjan uppbär alldeles ofantligt anseendet.

2 §. Inspektoren åligger att tänka och tala för dig; stattorparen och drängarne att arbeta för dig.

3 §. Dagligen bör du vandra kring egorna och se efter huru det växer. Motsvarar växtligheten icke dina rättmätiga anspråk, så gräla på inspektoren och på folket.

4 §. Ingen får nu mera slå sitt folk; men lagen förbjuder dig icke att nypa dem i näsan.

Byggninga-Balken.

1 §. Vaka allvarligt öfver att hufvudbyggnaden är i fullkomligt godt skick, prydlig, ståtlig, furstlig. Inga omkostnader böra sparas för dess arkitektoniska prakt.

2 §. Alla uthusbyggnader kan du deremot lemna derhän. Huruledes hästar, oxar, kor, får och svin hafva det, är alldeles likgiltigt. Äro uthusbyggnaderna gamla och förfallna, vittnar det endast om att de hafva höga anor, och du bör respektera dem. Svinhuset bör t. ex. alltid se ut som ett ordenligt svinhus.

3 §. Besökes du af vänner och gäster, bör du för dem ordentligt bulla upp. Den ligger mycket vigt på att vara en god gästgifvare.

4 §. Alla gamla och nya krokvägar skall du med omsorg underhålla.

5 §. Du får ej vara ohöflig och elak emot något få.

6 §. Kommer annan mans få in på dina egor, så bed detsamma höfligt och artigt att hafva den godheten att återvända till sitt.

Handels-Balken.

1 § Köp allt, hvad du ser.

2 §. Kontant liqvid behöfves ej, så länge papper finnes för utfärdandet af skuldsedlar och förbindelser.

3 §. I hvarje handelsbod bör du hafva en s. k. motbok.

4 §. Sköter man sina affärer på sådant sätt, så sköter man dem som en hel karl.

5 §. Alla affärer bero af konsten att skaffa sig kredit.

5 §. För att förskaffa dig den största möjliga kredit, bör du lägga din vinn om att erhålla s. k. kreditiv i alla möjliga banker och för att underhålla kreditivrörelsen omsätter du ouphörligt de erhållna kreditiven inom och emellan bankerna. Ju omtänksammare, du gör detta, desto mer växer krediten.

6 § Skulle en större kris utbryta, och din affärsställning hotas, så lyft sista skillingen och begif dig på en lustresa till Amerika.

Alldenstund vår juridiska kunskap icke sträcker sig längre än till dessa balkar, hoppas vi att läsaren utan missnöje tillåter oss att här afsluta detta blad.

Straffbalken och rättegångsbalken äro för öfrigt mycket tråkiga. Det skulle icke förundra oss om man vid någon riksdag väckte motion om att de, en gång för alla, helt enkelt upphäfdes, så att man befriades från allt bråk med dem. Upphäfde man straffbalken, så behöfde man naturligtvis ingen rättegångsbalk.

Domstolarnes verksamhet kunde för öfrigt allt för väl ötvertagas af kommunalnämnderna.

Qvinnan.

Man antager och säger att det var Eva, som förledde Adam att i paradiset äta af det förbjudna trädet,

Andra kapitlet i första mosebok gifver dock vid handen att icke så litet berättigade motanmärkningar härvid kunna och böra inläggas.

I berörde andra kapitel, versen 17, förbjudes Adam af herren, sedan han, som det heter, insatt honom i paradiset, att äta af kunskapens träd på godt och ondt.

— Du skall icke äta deraf, falla sig orden, förty, på hvad dag du deraf äter, skall du döden dö.

Först efter att detta blifvit af herren anbefaldt, skapade han, enligt hvad som förekommer i samma kapitels 21 vers, Eva.

Enligt befallningen i 17 versen gälde förbjudet uteslutande blott Adam.

— *Du* skall icke äta, heter det deri.

Och då detta förbud gafs, var Eva ännu icke ens skapad.

Någon kännedom om förbudet kunde hon följaktligen ej ega, annat än möjligtvis såsom en hörsaga, berättad af Adam.

Bland sagor är dock hörsagan alltid den sämsta.

Antagandet och påståendet, att Eva förledde Adam att äta af det förbjudna trädet, haltar följaktligen ganska betydligt.

Förbudet gälde för öfrigt alls icke henne, utan uteslutande endast honom.

Berörda orättvisa anklagelse emot den stackars Eva, är

emellertid icke den enda. Qvinnan har nemligen under alla tider varit temligen rättsligt fridlös.

För att ådagalägga det, behöfva vi endast gå till vår egen historia.

Först år 1260 efter Christi börd tillerkändes hon af Birger Jarl så kallad qvinnofrid.

Allt intill dess hade hon varit fullkomligt fridlös.

Mannen hade tillskansat sig ett obegränsadt herravälde öfver qvinnan.

Han var allt, hon intet.

I den svenska lagen stod hennes omyndighetsskap inregistreradt till och med emellan bestämmelserna för "öfvermagar" och "vanvettige".

Mannen hade tillegnat sig alla statens tjenster och alla yrken. Mannen var icke blott folkskolelärare för flickorna, utan var han äfven, hvad han ännu är, öfverbarnmorska. Den qvinliga barnmorskan, med sin känsla för sitt eget kön och sin mjuka och lätta hand, fick icke tjenstgöra vid instrumentalförlossningar. Mannen var för öfrigt uteslutande läkare för qvinnan. Inom yrkena var lagstiftningen lika ensidig. Genom kunglig nåd, ej genom verklig lagskipning, blef qvinnan t. ex. först 1834 berättigad att idka pastejbagerier, 1839 att idka nipperhandel, 1844 fick hon rättighet att på gatorna kringbära och försälja glasarbeten. Konung Oskar den förste tillkommer den stora berömmelsen att hafva uttagit det, till qvinnans förmån, inom vårt lands lagstiftning största och vigtigaste steg, som någonsin blifvit uttaget, vi mena det af 1845, då hennes lika arfsrätt med mannen lagstadgades. Ifrån denna tid ha också hennes menskliga rättigheter — steg efter steg — blifvit allt fullständigare och fullständigare uppburna och erkända. Redan under ståndsriksdagarnes tid höjde sig många röster i sådan rigtning. Motioner väcktes inom bondeståndet af riksdagsmannen Svensén och inom borgareståndet af författaren till dessa rader, afseende hennes rättighet att inträda i åtskilliga af statens tjenster. På senare tiden har man äfven yrkat hennes likställighet med mannen vid alla politiska och kommunala val.

Visserligen drager mången smått på munnen, då man får

se en ung flicka med studentmössa; men den klär henne obeskrifligt väl. En och annan torde väl äfven skämta öfver att möjligtvis få kalla en några och tjuguårs ungmö för — "medicine doktorn" och fröken — men hvad mera? — Skada att qvinnan ännu allt för litet egnat sig åt denna gren af verksamhet. Den tid torde likväl nog komma, då fakulteten framför allt fylles af qvinliga medicine doktorer. Samhället skulle säkerligen icke förlora någonting derpå. Att underkurer då komma att tima, kan man med all visshet bebåda. Fruntimren hafva ju af naturen ett helt litet apotek endast i sina egna vackra ögon. Ett recept — skrifvet af hvilken herr doktor, som helst, — torde väl icke heller kunna vara så lifvande och stärkande som en liten handtryckning, gifven af en fröken doktor. När härtill den politiska och kommunala rösträtten en gång tillerkännes qvinnan, kan man jemväl vara förvissad om att politiken och kommunalväsendet skola få ett mycket mer tilltalande och älskvärdt skaplynne. Qvinnan är nemligen i allmänhet mycket älskvärdare och mildare än mannen. Hon är mera natur, än han. Hjertats ingifvelser tala ett renare språk till henne, än till honom. I många lynnets egenskaper står hon för öfrigt öfver honom. Mannen dukar lättare under för lidelser och svagheter än hon. Han är mer oregelbunden och oordentlig. Hvad som felas henne i styrka, ersätter hon med ihärdighet. Om mannen är handlingskraftigare i stort, så är hon kärleksfullare i det mindre. Han studerar fjäll och höjder, hon deremot grandet. Deri ligger det menskliga hjertats stormagtskap.

Qvinnans samhälleliga erkännande utgör en af vår samtids vackraste och ädlaste idrotter.

Sedan det lyckats Adam att i Paradiset kasta skulden på den svaga och skuldfria Eva för sitt brott mot herrans vilja att äta af den förbjudna frukten, utan att Eva deremot inlade någon reservation, har han årtusenden igenom systematiskt fullföljt att göra henne till sitt underordnade bihang. Såsom hon — århundrade efter århundrade — blifvit behandlad, kan och bör det icke förundra någon, om det ofta nog funnits Xantippor ibland dem.

I våra dagar synes man, genom att upphäfva uråldriga orättvisor emot henne, vilja godtgöra hvad äldre tider brutit. Mannen har numera ingenting qvar af paradiset, knappast nog minnet deraf; hvarje god och mild qvinna eger emellertid deraf ännu ganska mycket i sitt hjerta.

Den som vill taga reda på nyckeln till paradiset, måste söka den i hennes kjolsäck.

En lillkatekes för gifte män.

Första budet.

Du skall älska din hustru öfver allting och icke hafva någon kärlek framför henne.

Hvad är det?

Enfaldiga menniska! Det måtte du väl veta!

Andra budet.

Du skall icke onyttigt bära namnet af en *äkta man*.

Hvad är det?

Du skall vara angelägen om att redligt och *till alla delar* uppfylla de pligter, som du åtagit dig vid brudpallen. —

Tredje budet.

Du skall icke spela, ej heller supa.

Hvad är det?

Du skall undvika kort och tärningar, emedan de kunna förstöra din förmögenhet, och du skall ej supa, emedan det förstör ej allenast din förmögenhet, utan äfven din helsa och ditt lynne. — Du har lofvat att lefva för din hustru, och i samma stund, som du förstör förmögenhet, helsa och lynne, är du en grof äktenskapsbrytare, som aldrig inför gud och henne skall få syndernas förlåtelse.

Fjerde budet.

Du skall under *alla omständigheter* ära din fru, på det dig må väl gå och du må länge lefva.

Hvad är det?

En förnuftig man talar blott godt om sin hustru; och om han *märker något*, skall han icke stöta i domsbasunen, utan heldre tillsluta sina *båda* ögon, för att icke gifva sig till pris åt verldens skämt och löje.

Femte budet.

Du skall icke *knussla.*

Hvad är det?

Ifall din frus nålpengar ej räcka till; ifall hon vill hafva en ny klädning, hatt, mantille eller någon annan dylik *nödvändighet*; i fall hon vill på en bal, konsert eller på ett spektakel eller göra en lustresa på landet, skall du gifva med öppna händer, såvida du ej vill befara att hon i stället skall vända sig till *husets vän.*

Sjette budet.

Du skall aldrig blifva utom hus längre, än till klockan 10 på aftonen.

Hvad är det?

Om du, till följd af nattsöl och rummel, försummar att bevaka dina egna och din frus rättighetet efter omberörda klockslag, så skyll dig sjelf.

Sjunde budet.

Du skall i hushållsgöromål ej sätta dig emot din hustrus vilja.

Hvad är det?

Har du ordentligt utbetalat till din fru, hvad som för veckan är behöfligt, så bekymra dig ej om, huru hon använder medlen. Vid uppköp af familjens behof, får du ej motsätta dig henne eller ens låtsa om att du — ifall så äfven vore — — är klokare än hon. Skafferiet är hennes, liksom kontoret är ditt. Stick aldrig din näsa ut från det senare och in i det förra.

Åttonde budet.

Du skall icke bedraga din hustru, på det hon icke skall löna lika med lika.

Hvad är det?

Besöker du efter gammal vana spelhus och värdshus eller andra dylika ställen och förslösar dina inkomster, såsom rumlare, antingen af lättsinnighet eller liderlighet, så må du icke försöka att skylla dina förstörda affärer på misslyckade spekulationer; ty förr eller senare skall hon nog komma under fund med det och då skall icke heller ditt straff uteblifva, utan hon — naturligtvis för familjens bästa — lära dig hvar skåpet står. —

Nionde budet.

Du skall alltid föregå dina barn med godt exempel, på det de må blifva dugtiga medborgare och icke öfvergifna sällar och dagdrifvare.

Hvad är det?

Är fadren en vindböjtel, så blir sonen sällan en redlig man; är fadren en slösare, blifver sonen sällan hushållsam; hängifver sig fadren åt mahomedanska grundsatser, blir sonen sällan en trappist.

Äpplet faller icke långt från trädets stam.

Såsom fåret är, så blir dess lam.

Tionde budet.

Du skall öfverhufvud vara en man, sådan som fruntimren egentligen önska sig.

Hvad är det?

Såvida du troget uppfyller alla dina afgifna, heliga löften till din hustru, ser alla hennes önskningar i hennes ögon, aldrig dricker, aldrig grälar, aldrig är otrogen och aldrig svartsjuk, icke slösar, icke knusslar, icke är en köksgris, icke är en tallriksslickare, och öfver hufvud icke är, hvad männen, enligt *regel* och med få undantag, i allmänhet *äro*; så är du en man efter fruntimrens önskan och då skall — med deras välvilliga begifvande — ditt äktenskap blifva för dig ett paradis på jorden.

En lillkatekes för gifta fruntimmer.

Första budet.

Du skall älska din man och inga andra gudar hafva inför honom.

Hvad är det?

Allt, hvad din man gör eller låter, skall af dig anses såsom något guddomligt, som måste beundras. Att beundra något hos andra karlar, att ställa en halfgud vid din mans sida, det duger ej.

Andra budet.

Du skall aldrig tänka och tala ondt om din man.

Hvad är det?

Du får hvarken med ord, åthäfvor eller miner visa eller antyda, att du någonsin ogillar honom; har han några fel, får du icke sqvallra om det för din granne, utan skall du alltid framhålla honom som ett fullkomlighetens mönster, hvilket han visserligen också är.

Tredje budet.

Du skall med outtröttlig uppmärksamhet pyssla om din man.

Hvad är det?

Om dagen skall du se till att ingenting väcker hans missnöje, och om natten, att han icke sparkar af sig täcket.

Fjerde budet.

Du skall uppfostra dina barn så, att de hedra fader och moder.

Hvad är det?

Du skall sjelf amma dem eller koka barnvällingen, på det de må lära sig att deras existens kommer af föräldrarne; du skall sjelf lära dem abc-boken, på det de må få aktning för ditt förstånd; äro de stygga och pipiga, skall du gifva dem en risbastu; för öfrigt skall du se till, att de ej lägga smörgåsarne efter sig, att de tvätta sig om händer och näsa, ej sqvallra på hvarandra, och framförallt vaka öfver att de äro beskedliga och snälla de stunder, som söta pappa har tillfälle att vara hemma.

Femte Budet.

Du skall alltid se igenom fingrarne med din man.

Hvad är det?

I din mans fel skall du se en högre personlighets nödvändiga brister. Då han är borta på klubben och kommer hem om nätterna litet glad eller litet sent – så skall du sitta i fönstret och kasta slängkyssar emot honom.

Sjette budet.

Du får ej kokettera.

Hvad är det?

Du får ej göra särskild toilette för husets vänner och ej småle mot husets informatorer; ej valsa med några löjtnanter och ej prata tok med någon kunglig sekter; ej blifva förvirrad eller rodna, om mannen öfverraskar dig med sin hemkomst.

Sjunde budet.

Du skall ansvara för husets inre ekonomi.

Hvad är det?

Om din man ger dig några penningar, skall du göra reda för dem hvarje lördagsafton; om han icke ger dig några, så skall du likväl vara nöjd och tacksam för det han håller tillgodo med hvad huset förmår. — Kommer han in i köket och sticker i potatisen, så skall den vara kokad. Finnes ej tillräckligt af allting, skall du vara beredd på en sparlakanslexa.

Åttonde budet.

Du får aldrig gråta eller gäspa i din mans närvaro.

Hvad är det?

Vid hvad humör din man än är, får du ej visa, att du är ledsen eller trött vid honom; ty då flyger hans kärlek ut genom nyckelhålet och hvart flyger den? Vindarne sucka, men svara ej.

Nionde budet.

Du får icke slösa.

Hvad är det?

Du vet att mannen ej har tid att för egen räkning se på skillingen; men du har ej annat att göra, än att vända på runstycket. Sedan du fått dig en man, behöfver du ej rådfråga modejournalen huru du skall få dig en man till.

Tionde budet.

Du skall vara en god hustru.

Hvad är det?

Vill du att skåpet skall stå der du önskar, så var fördragsam, tålmodig och mild och, om äfven din man murrar en stund, så skall du alltid innan hanen gal ha fått din vilja fram. Låt icke mannen märka att du styr honom, utan erkänn hans välde, smycka toffeln med blommor, och du skall ej blott sjelf blifva lycklig, utan äfven skänka honom lycka.

Hvad säga nu männen om alla dessa budord.

Att qvinnan väl kan smälta denna lill-katekes, allra helst, som han ändå dagligen får smälta hennes lång-katekes.

En flickas föresatser.

Man tror att en flicka ej kan hafva föresatser, men jag är icke utan. Jag har upptecknat dem på min solfjäder, för

att hafva dem till hands, der de mest behöfvas, på baler och i societeter. Det är dessutom roligt att svalka sig — med sina egna föresatser. Vill du höra dem?

Jag har föresatt mig att vara artig mot alla herrar, utan att utmärka någon. Då en flicka utmärker någon viss karl, så utpekar hon på samma gång också den tanken: "Se, hon vill bli gift", och hon erinrar ovilkorligt om mamsell Eva i den stund, då hon bjöd sin hr Adam — äpplet. Det finnes förövrigt ej något odrägligare, än en flicka, som påtagligen vill bli gift. Ingen blir så säkert ogift, som hon, och blir hon det — kommer hon ofta nog på tvären i brudstolen.

Jag har föresatt mig, att min artighet skall vara såsom fläskbiten på Münchhausens metspö, vara blott ett medel att fånga ankor; sedan jag fångat ett tillräckligt antal, vill jag bryta nacken af dem allesammans, utom en enda.

Jag har föresatt mig, att så ofta hjertat börjar slå litet häftigare, än tillbörligt kan vara, genast intaga ett kylande pulver, och derföre har jag också aldrig ännu varit borta, utan att hafva slika pulver med mig. Det har bekommit mig väl.

Jag har föresatt mig att skratta åt alla kära karlar. När jag sett någon rigtigt kär, så har han förefallit mig som Roséns "muntrande droppar". Ju mera man småskrattar åt deras kärlek, desto kärare bli de. Beter man sig rigtigt klokt, så kan man till och med göra poeter och hjeltar af dem allihopa.

Jag har föresatt mig att göra min en gång blifvande, mycket förtjuste man outsägligt lycklig, men jag har jemväl föresatt mig — att han skall slita ondt, fasligt ondt, innan han får mitt ja. Han skall, minsann, lefva på jorden, innan jag ynnestfullt och nåderikt upptager honom till himlen.

Jag har föresatt mig att beundra allt, hvad herrarne säga, emedan jag derigenom lär mig allra bäst känna deras svaga sidor, på samma gång som jag sjelf gör mig angenämast för dem. De taga sig deraf anledning att tro: 1:o att allt hvad de säga är qvickt, snillrikt, beundransvärdt och 2:o att jag sjelf har en den utmärktaste uppfattningsförmåga. Den största artighet, man kan visa en karl, är att inbilla honom, det han är ett snille. Ju dummare han är, ju lättare får man honom att tro det.

Jag har föresatt mig, att ej helt och hållet följa dagens

moder. Liten smula egenhet i klädseln gör mig bemärkt, ehuru det ser ut, som jag ej skulle bry mig om det eller ens hela verlden. När t. ex. andra nyttja blommor, då är jag utan och tvärtom. Det der anse våra herrar original för högst originelt och betagas af uppmärksamhet. Jag drar på munnen, ty det är blott en liten föresats.

Jag har föresatt mig att använda den svaghet, som är min, till följa deraf att jag är qvinna, på ett sätt, att den besegrar den styrka, hvaröfver herrarne bruka skryta. Det vore ju eget, om den omyndige blefve förmyndare öfver den myndige.

Jag har föresatt mig att slå ned ögonen, då jag en gång kommer att ge bort den första lillaste kyss — förstås bakom mammas rygg — och att rodna rigtigt med allvar, då jag första gången hviskar: "ja-a!" Man är i himlen, då man bakom mamma talar med ögonen och på jorden, då man talar med munnen. Det är skilnaden emellan en kyss och ett: "ja-a!"

Jag har slutligen föresatt mig, att — om det derpå kommer an — aldrig bry mig om *mina föresatser*.

En svensk resandes dagbok.

Jag passerade Köpenhamn sofvande. I Lübeck åt jag medvurst. I Hamburg slog jag mig på litteraturen: tittade nemligen i ett n:r af Hamburger Neue Zeitung. Från Köln passerade jag längs Rhein på ångvagn, med en halsduk för ögonen, för att ej bli yr i hufvudet af farten. För att trifvas i Schweiz, bör man vara en bock eller get. Geneversjön är precis lik en annan sjö. Italien är en stöfvel — italienarne äro stöflar. I Rom var jag trött efter resan och såg Peterskyrkan i gravyr. Jag for sjövägen till Marseille. Man sofver godt om bord på ångfartyg. I Marseille vågade jag mig ej ut på gatorna, af fruktan att få höra marseljäsen, som Le Roi ej lär tycka om. I Paris var jag en hel natt och glömde totalt bort svenska språket. I London gick jag vilse och tordes sedan ej mera ut. Jag gick ombord på ett fartyg, som förr linnetvätt från Göteborg och nu återvände med byken. Resan var synnerligt intressant, ty jag hade god matsäck. I

Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning läste jag mitt namn bland resande från London. Förtjensten blir alltid erkänd. Jag köpte tidningsnumret, och om jag någonsin kommer att söka någon förtroendepost, skall jag låta det åtfölja min meritlista. I Borås lät jag sy mig en ny modern frack, som jag glömde att göra mig i Paris. I Stockholm blef jag mottagen af mina vänner på Norrbro med öppna armar. I societeten blef man alldeles förtjust öfver mina små mustacher, mitt långa hår och min i Borås sydda pariserfrack. Kusin Emelie tänker synbart annorlunda om mig nu, än förr. Då jag fick se mina föräldrar, kände jag ej genast igen dem. Förr ville man aldrig höra på hvad jag sade, nu vill man aldrig höra någon annan än mig.

Vilkor för att bli en stor man.

Din konversation skall blott bestå af frågor; blir du sjelf tillspord om något, så svarar du med en ny fråga.

Du skall aldrig anmoda någon att sitta ner hos dig, och för att förmå andra att stå, så står du sjelf.

Du tar aldrig någon i hand; skulle det likväl någon gång vara oundvikligt, så räck blott yttersta lillfinger-spetsen.

Du undviker att helsa på någon, då du är ute; nödgas du likväl det, så skall du blott nicka, utan att röra på hatten.

Du bör tala med beskyddare-min om konster och vetenskaper, men ej uppoffra på dylikt skräp en enda skilling.

Blir du tvungen att hålla tal, så gör punkt för hvarje ord; effekten blir derigenom oändligt stor. Att du så ofta som möjligt bör nämna ditt eget jag, faller af sig sjelf.

Vill du hålla kalas, så skall du först bjuda alla egentligen förnäma och på det, som blir öfver, på qvarlefvorna, skall du bjuda — icke så många, som kunna bli mätta, — utan så många, som rymmas i dina rum. Såsom en stor man måste du tänka på populariteten och alla vilja bli ihågkomna.

Kommer en konstnär till dig, så låter du väl i vanlig ordning middagsbordet dukas, men då det är tid att sätta sig ned att äta, så låter du honom gå.

Kommer en gammal bekant och erinrar om äldre vänskapsförhållanden, så säger du: ja, jag vill erinra mig nu, att jag har sett er på något ställe förut.

Du skall aldrig låtsa, som du brydde dig om sqvaller; men du bör i tysthet hafva några sqvallerkäringar på stat. Sjelfve Odin hade ju tvenne, vi mena alla sqvallerkäringars stammödrar, Hugin och Munin.

Du bör aldrig skratta, det gör blott mindre väl uppfostrade menniskor. Understundom bör dock ett fint leende krusa dina läppar.

För att slippa komma under samma tak med, hvad man menar med sämre folk, bör du ej gå ens i kyrkan; men går du likväl dit, så får du för all del icke somna, utan se mycket helig och andäktig ut.

Blir du anmodad om ett förord, så gif alla hopp.

Är du på något sätt befryndad med någon ofrälse, så ignorera det för all del. Gud vet eljest hvar slägtskapen kan upphöra?

Är du gift, så skall du, på hvad vilkor som helst, skaffa dig en son, för namnets skull. Har du anstält informator eller guvernant i ditt hus, så kom ihåg att du strängt bevakar dina barn, så att de ej af oförstånd släppa lärare eller lärarinnor allt för mycket in på näsan. När de äro ute och åka, så glöm ej att de i vagnen skola sitta rätt fram, men guvernant och informator baklänges. Det som krokigt skall bli, skall böjas i tid.

Befinner du dig på hofvet, så skall du hålla dig stolt och rak inför alla; endast för konungen skall du krypa.

Går du på en gata, så se dig icke omkring, hvarken till höger eller venster. Skulle någon komma att skubba till dig, så säg ej ett enda ord, men gif honom en majestätisk blick.

Stig aldrig upp ur sängen förr än klockan är tolf på dagen.

Med fruntimmer bör du aldrig tala om annat än om väder och vind.

Följer du troget dessa råd, så kunna vi försäkra — att man i dig innan kort skall se en särdeles framstående personlighet.

Katten.

— Tillhör du vårt parti? frågade någon på skämt en katt — Jam, svarade katten.

— Du tror således, att allt är bra, som det är? — Jam, svarade katten.

— Liksom predikosjukan är ett religiöst svärmeri, så anser du väl äfven reformsjukan för ett politiskt svärmeri? — Jam, svarade katten.

— Har du många politiska vänner? — Jam, svarade katten.

— Tänk dig såsom ledamot af vår representation, huru skulle du då yttra dig i dessa frågor? — Jam, jam, jam, yttrade katten.

Se der en voteringsmaskin.

Samtal på gatan.

1.

— Hvad har händt dig, du ser så belåten, lycklig och glad ut?

— En lycka, bror, en stor lycka.

— Hvad då?

— Jag har fått icke endast ett testamente, utan, hvad bättre är, två.

— För tusan, gratulerar, gratulerar! Af hvem eller hvilka har du fått dem?

— Det ena af min farbror och det andra af min faster.

— Lyckliga ost! Efter hvad jag hört dig förr nämna, hyste du ej några sådana utsigter. Jag påminner mig till och med att du häromdagen yttrade, att de voro i högsta grad hushållssamma, ja, till och med snåla. Du misstog dig således om dem.

— Visserligen, visserligen. Då jag i mitt samtal i dag med dem återkom till min mindre fördelaktiga affärsställning, så döm om min förvåning, då jag såsom en naturlig slutföljd af deras yttranden fick emottaga af min farbror — *gamla* testamentet och af min faster — det *nya* testamentet. Har jag ej skäl att vara tillfredsställd?

— Lyckliga arfvinge!

2.

— Hvad är en fu-sion?

— Två tredjedelar af en con-fu-sion.

3

— Huru mångfaldig är visan i Sverige?
— Trefaldig.
— Och det är?
— 1:o Supvisan, 2:o Kärleksvisan, 3:o Rättvisan.

4.

— Min herre är litteratör.
— Ja.
— Tillhör den dramatiska genren?
— Nej.
— Den lyriska?
— Nej.
— Den episka?
— Nej.
— Hvad fan är herrn då för slags litteratör?
— Jag är en . . . "går an" litteratör.

5.

— Var god, käre herr pastor, och gif den fattige en skilling.
— Jag skulle gerna göra det, men jag har ej råd.
— Gif mig då något annat, som ni har råd att gifva.
— Gud välsigne dig, mitt barn!

6.

A. Af hvilken har du fått den der stjernan?
B. Af den kungliga nåden.
A. Af hvem tror tror du oxen har fått sin?
B. Jag känner ej det.
A. Af den guddomliga nåden.

A. Hvarför placerar man stjernorna på bröstet?
B. För att vittna om ett modigt bröst och ett godt hjerta.
A. Kan du säga mig hvarför oxen har fått sin stjerna i hufvudet.
B. Nej!
A. För att vittna om ett godt hufvud.

Slut på första delen.

INNEHÅLL.

Berättelser.

	Pag.
S:t Ragnhild. Romantiserad legend.	7.
Fritz von der Lanken och Paqualin.	45.
Skizzer ur militärlifvet. I, II.	91.
En scen från polska revolutionskriget år 1831.	103.
Drottningholm. Sommaren 1799.	120.
Cesarino.	140.
Den vackra Anna.	159.
Kallerstad. Historisk pennteckning.	177.
En scen på hafvet.	188.
Uppenbarelsen.	191.
Brodern E.**	196.
Fabrikören och fabriksarbetaren.	203.
Rum att hyra.	228.
Diamantringarne.	235.
En konstnär.	282.
Armodet.	295.
Kadetten och löjtnanten.	300.
Petronella Kåhl.	323.
August *—n.	332.
Gymnasisten.	344.
Blomsterflickan.	352.
En president och en man i verken.	359.
Hvilken förtret!	367.
Bröllopet.	370.
Tobias Mops.	380.
En kanslist, som gör lycka.	386.
Politisk diablerier. 1843.	391.

Utkast.

Reseskizzer 1841.

" " Brokind. Opphem. . . . . 431.
" " Samtal vid bordet. . . . . 434.
" " Schedevid. . . . . 437.
" " Sagoberätterskan . . . . . 441.
" " Agnete lille Dei. . . . . 445.
" " Helena . . . . . 449.
" " Gossen och jätten. . . . . 451.
" " Drängen och prinsessan. . . . . 452.
" " Lille Olle. . . . . 454.
" " Trollet oeh björn. . . . . 456.

" **1846.**

" " Attarpska målet. . . . . 457.
" " Från östra bergen. . . . . 462.
" " Jönköping. . . . . 466.
" " Slottet och häktet. . . . . 468.
" " Fabrikerna. . . . . 474.

" **1849.**

" " Medevi. . . . . 477.

" **1852.**

" " Vestra kusten. . . . . 492.
" " Marstrandsön. . . . . 497.
" " Ett besök på fästningen. . . . . 501.
" " Båtutflygter. . . . . 505.
" " Litet bohuslänsk historia. . . . . 521.
" " Baden vid Marstrand. . . . . 524.
" " Göteborg. . . . . 532.
" " Ombord på ångfartyget Lübeck. . . . 539.
" " Cirkeln och medelpunkten. . . . . 540.
" " Industriutställningen. . . . . 541.
" " Rosenborgs slott. Danskar och tyskar. 546.
" " Ombord på ångfartyget Slesvig. . . . 553.
" " Sagor. . . . . 558.
" " Hamburg. . . . . 562.
" " Hamburgs skuggsida. . . . . 568.

" **1854.**

" " S:t Ragnhilds vattenkuranstalt. . . . 581.
" " Bomarsund. . . . . 592.

Reseskizzer 1857.

" " Från Berg till Göteborg . . . . . 608.
" " Göteborg. . . . . 613.
" " Köpenhamn. . . . . 615.
" " Från Köpenhamn till Hamburg. . . . 621.
" " Hamburg. . . . . 624.
" " Jernvägskupén. . . . . 629.
" " Hannover. . . . . 633.
" " Den vestfaliska dalsträckan. . . . . 636.
" " Düsseldorff. . . . . 638.
" " Aachen I. II. III. . . . . 645.
" " Legenden om slottet Frankenberg eller Fastrades ring. . . . . 659.
" " Eginhard och Emma . . . . . 661.
" " Biebrich. . . . . 667.
" " Wiesbaden I. II. III. . . . . 671.

Klockspel.

" Stjern-Himmelen. . . . . 684.
" Friheten. . . . . 688.
" Pennan. 1840. . . . . 689.
" Litet Verldshistoria. . . . . 695.
" Fria ordet. . . . . 698.
" En lagbok för dagen . . . . . 700.
" Qvinnan. . . . . 703.
" En lillkatekes för gifte män. . . . . 706.
" En lillkatekes för gifta fruntimmer. . . . . 708.
" En flickas föresatser. . . . . 710.
" En svensk resandes dagbok. . . . . 712.
" Vilkor för att bli en stor man. . . . . 713.
" Katten. . . . . 715.
" Samtal på gatan. . . . . 715.

Af **C. F. Ridderstads Samlade Skrifter**
har nu fullständigt utkommit **första afdelningen,**
innehållande följande arbeten:

Drabanten.

Roman i 2 delar. 8 häften. Pris 8 kronor.

Fursten.

Roman i 2 delar. 5 häften. Pris 5 kronor.

Lovisa Ulrikas hof.

Roman i 2 delar. 6 häften. Pris 6 kronor.

Svarta Handen.

Roman i 2 delar. 5 häften. Pris 5 kronor.

Historiska Berättelser.

I. **Ekenäs.** II. **Tönne Green.** III. **Stolts Elisif.**
3 häften. Pris 3 kronor.

Af **andra afdelningen** har nu utkommit:

Far och Son.

Roman i 2 delar. 5 häften. Pris 5 kronor.

Samvetet
eller
Stockholms Mysterier.

Pris 10 kronor.

Linköping, C. F. Ridderstad, 1881.

UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK
16000 002916561